ମନ୍ତ୍ରସ୍ୱପ୍ନ ଦ୍ରଷ୍ଟା

ଡ. [illegible] ଦାସ

ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଷା

ଦ୍ୱିତୀୟ ସକାଳ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ :
ଏସ୍‌ ଭି ପବ୍ଲିକେଶନ୍‌ସ
ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨

ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଷା

ଲେଖକ :

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ :

ନଳିନୀ କାନ୍ତ ନନ୍ଦ
ଏସ୍‌ବି ପବ୍ଲିକେଶନସ୍
ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୭୫୩ ୦୦୨

ମୁଦ୍ରଣ :
ସୁବି ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ
ଦାସ ସାହି, କଟକ-୭୫୩ ୦୧୨

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ : ୧୯୯୬

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୭୦-୦୦

MITRASYA CHAKSHUSA

Written by : Sri Chitaranjan Das, Published by : Sri Nalini Kanta Nanda, SB Publications, Binodbehari, Cuttack-753002, & Printed at Subi Printers, Das Sahi, Cuttack-753012.

1st Edition :1996 Price . 70-00

ISBN 81 7404 013 7

୧୦

ଇଉରୋପର ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ମୋତେ ଅଭିଭୂତ କରି ଦେଇଥିଲା । ମୁଁ ଇଉରୋପକୁ ହଜି ଯିବାପାଇଁ ମୋଟେ ଯାଇନଥିଲି । ଇଉରୋପରେ ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଜି ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସ୍ଥୂଳ ଓ ବସ୍ତୁମାନ ବାବୁଟିଏ ବନି ଉଚ୍ଚରେ କିମ୍ବା ସୁଖରେ ରହିବି ବୋଲି ଇଉରୋପ ଯାଇନଥିଲି । ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧି ଇଉରୋପ ଯାଇଥିଲି । ସେଠା ଜ୍ଞାନ ସହିତ, ସେଠା ପରିମଳ ସହିତ ଓ ସେଠାରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଆପଣାକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେବାକୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଉଦ୍ୟମ ସହିତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବାକୁ ମୁଁ ଇଉରୋପ ଯାଇଥିଲି । ସର୍ବୋପରି ଇଉରୋପର ମଣିଷ ସହିତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବାକୁ ମୁଁ ଇଉରୋପ ଯାଇଥିଲି ।

ଏସବୁ ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଯିଏ ଅଧିକ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲା, ସେହି ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ଏହାର ପ୍ରାପ୍ୟ ସବୁଯାକ ଶ୍ରେୟ ଦେବାକୁ ହେବ । ଶାନ୍ତିନିକେତନ ମୋ'ଜୀବନରେ ସତକୁ ସତ ଏକ ଭୂମି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲା;—ଜୀବନରେ ଯେଉଁ କେନ୍ଦ୍ରଟି ରହିଥିଲେ ଅବାରିତ ଏବଂ ଭୟଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ନିଜର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରି ଦେବାରେ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଶଙ୍କା ରହେନାହିଁ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ ମୋ'ର ସେହି କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ମୋତେ ଜନନୀ ପରି, ଗୁରୁ ପରି ଏବଂ ସଖା ପରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

ସକାଳେ ଉଠିବା ବେଳକୁ ଖରା ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ମୋ'ର ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ପ୍ରଥମ ସକାଳ । ସେଦିନ ସାରା ଦେଶର ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବ । ରାତିଯାକ ବରଫ ପଡ଼ି ସକାଳକୁ ରାସ୍ତାଘାଟ ବଦଳି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପତ୍ର ନଥିବା ଗଛଗୁଡ଼ିକର ଡାଳରେ ବରଫଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଧଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ସକାଳର ଆଲୁଅରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ଦିଶୁଥିଲା । ମୁଁ ଆଗରୁ ଏତେ ନିକଟରେ କେବେହେଲେ ବରଫ ଦେଖିନଥିଲି । ଗୃହସ୍ୱାମୀ ମୋ' ଅନୁଭୂତିର ଉଲ୍ଲାସକୁ ଠଉରାଇ ପାରି କହିଲେ, ଶୀଘ୍ର ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ସାରି ଆମେ ଥରେ ବାହାରେ ବୁଲି ଆସିବା । ଆମ ଘର ରାସ୍ତାରେ ଦୁଇଟା ଘର ତଳକୁ ଗଡ଼ିଗଲେ ରେଣ୍ଟଫ୍ରେଟ ହ୍ରଦ । ତୀରପାଖରେ ସରୁ ରାସ୍ତାଟିଏ ହ୍ରଦର ପରିକ୍ରମା କରିଛି । ସତେଅବା କାହାର କଟିରେ ଚନ୍ଦ୍ରହାରଟିଏ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି । ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେହି ରାସ୍ତାରେ ପରିକ୍ରମା କରି ବାହାରିଲୁ । ହ୍ରଦ ଭିତରଟା ଝାପ୍‌ସା ଝାପ୍‌ସା ଦିଶୁଥାଏ । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନରେ ହ୍ରଦର ପାଣି

ବରଫ ହୋଇ ବସିଯାଇଛି । ତା'ଉପରେ ଆକାଶରୁ ଝଡପହରରୁ ବରଷିଥିବା ତୁଷାର ଧଳା ଆସ୍ତରଣଟିଏ ବିଛାଇ ଦେଇଥାଏ । ଯେଉଁଠି ତଥାପି ଅରାଏ କି ମନ୍ଦାଏ ପାଣି ଥାଏ, ସେଥିରେ ବତକମାନେ ପହଁରିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ପ୍ରକୃତିକୁ ଏ ଦେଶରେ ଭେଟି ନଥିଲି । ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୋତେ ବରଫ ବର୍ଷା ଚିରଦିନ ଭଲ ଲାଗି ଆସିଛି । ବରଫ ସହିତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବାକୁ ମୁଁ ନିପଟ ଶୀତଦିନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ତର ଇଉରୋପର ଲାପ୍‌ଲାଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଦଉଡ଼ି ଯାଇଛି । ଗୋଡରେ ସ୍କି ବାନ୍ଧି କେତେ କେତେ ଥର ବରଫ ଉପରେ ଦୀର୍ଘ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ମୋତେ କେଡ଼େ ଭଲ ଲାଗିଛି । ସମ୍ଭବତଃ ସବାଆଗ ତୁଷାରର ଆକର୍ଷଣରେ ହିଁ ମୁଁ ଦୁଇଥର ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇଛି । ଇଉରୋପର ଶୀତଋତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ତୁଷାରର ଋତୁଟି ମୋତେ ସବୁଦିନେ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିଥିବାର ମନେ ହୋଇଛି ।

ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବାକୁ ତଥାପି ବହୁତ ଦିନ ବାକି ଥାଏ । ନୂଆବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି କେତୋଟା ଦିନ ଉତ୍ସବର ସମୟ, ବନ୍ଧୁ ଓ ପରିଚିତମାନଙ୍କର ଘରକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସଖୋଲି ଆସିବାର ସମୟ । ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଘରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ । ଏହି ଅବସରରେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ କୋପେନ୍‌ହେଗେନର କେତୋଟି ପରିବାର ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଗଲା । ସେହିସବୁ ପରିଚୟ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲା । ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏକ ଧର୍ମୀୟ ପର୍ବ । କାଳକ୍ରମେ ପରମ୍ପରାନୁରାଗୀ ମଣିଷମାନେ ତାହାକୁ କେଡ଼େ ସହଜ ଭାବରେ ଏକ ପାରିବାରିକ ପର୍ବରେ ଯେ ପରିଣତ କରି ଆଣିଛନ୍ତି, ସେକଥା ଭାବିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ହିଁ ଲାଗେ । ଆମ ପର୍ବଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ଖାଲି ଆମ ଠାକୁରମାନେ ଯେ ଆମର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଆସିଛନ୍ତି ସେ କଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ, ଆମେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଥାଉ । କୁହାଯାଏ, ଇଉରୋପକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ଆସିବାର ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଏହି ସମୟଟି ପର୍ବସମୟ ରୂପେ ପାଳିତ ହେଉଥିଲା । ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ଆନୁଷ୍ଠାନିକତା ଓ ତାର ପ୍ରଚାରକମାନେ ଆସି ଏହି ସମୟଟିକୁ ନୂଆ ଧର୍ମଟି ମଧ୍ୟକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ନେଇଥିଲେ । ମୁଁ ବେଳେ ବେଳେ ଭାବେ, ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଧର୍ମରେ ବି କ'ଣ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଘଟିଛି କି ? ଅର୍ଥାତ୍, ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଶାସ୍ତ୍ରଗତ ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରବେଶ କରି ବିଭିନ୍ନ ଦିନକୁ ଧର୍ମୀୟ ପର୍ବରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ କରାଇନେବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ଦିନଗୁଡ଼ିକ ସମାଜରେ ପର୍ବଦିନ ରୂପେ ପାଳିତ ହେଉଥିଲା କି ? ପୁରୁଣା ପର୍ବ ସହିତ ନୂଆ ଧର୍ମ କାହାଣୀମାନ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ନୂଆ କଥାର ସଂସ୍ଥାପନା କରାଗଲା ବୋଲି ତଦ୍ୱାରା ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକମାନେ

ହୁଏତ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥିବେ ଏବଂ ଲୋକସାଧାରଣ ମଧ୍ୟ ନୂଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଟି ସହିତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆପଣାର ପୁରୁଣା ପର୍ବଦିନଗୁଡ଼ିକୁ ଅକ୍ଷତ ରହିବାର ଦେଖି ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହରାଇଲେ ବୋଲି ମୋଟେ ଅନୁଭବ କରିନଥିବେ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ରେଲଷ୍ଟେଶନ୍‌ରେ ଓହ୍ଲାଇବା ବେଳେ ୟୁର୍ଗେନ୍ ସହିତ ମୋ'ର ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ୟୁର୍ଗେନ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ୟୁର୍ଗେନ୍ ରସନ୍ । ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଜର୍ଜ ଯାହା, ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଭାଷାରେ ୟୁର୍ଗେନ୍ ସେଇଆ । ନିଜର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ସେଦିନ ୟୁର୍ଗେନ୍ କହିଥିଲା ଯେ, ସିଏ ମଧ୍ୟ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର, ସେଠାରେ ସିଏ ଜୀବ-ରସାୟନ—ବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଛି । ସ୍ଥାନୀୟ ଭାରତୀୟ ଦୂତାବାସରୁ ମୋ'ର ଆସୁଥିବାର ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସେ ମୋ' ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ଆସିଥିଲା । ସିଏ ଏହି ସହରର ପ୍ରାୟ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳରେ ରହେ । ଘରେ ବାପା, ମାଆ, ଓ ଗୋଟିଏ ସାନ ଭଉଣୀ । ଭଉଣୀ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଛି । ବାପା ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି । କାଚ ସରଞ୍ଜାମ ଉପରେ ଡିଜାଇନ୍‌ମାନ ଛାପିବାର ଗୋଟିଏ କାରଖାନାର ମାଲିକ । ସେତେବେଳେ ସେଦିନ କେବଳ ଏତିକି ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବର କୋଳାହଳ ସରିବାପରେ ସେ ନିଜେ ଗେଷ୍ଟହାଉସ୍‌କୁ ଯାଇ ମୋତେ ସାକ୍ଷାତ କରିବ ବୋଲି ସେ ମୋତେ କହି ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ପରେ ସିଏ ସତକୁ ସତ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେଦିନ ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଖରା ପଡ଼ିଥାଏ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ତୁଷାର ଖଚିତ ପ୍ରକୃତି ସତେଅବା ଗାଧୋଇ ସାରି ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ୟୁର୍ଗେନ୍ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲା, ଆମେ ଏକାଠି ଜଙ୍ଗଲକୁ ବୁଲିଯିବା ଏବଂ ସେହି ଅବସରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା । ତା'ର ପୁଣି ଦରକାର କଥାବାର୍ତ୍ତା ବି କ'ଣ ସବୁ ରହିଥିଲା । ଆମେ ଦୁହେଁ ହାତକୁ, ଗୋଡ଼କୁ ଓ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଅଙ୍ଗରକ୍ଷା ଯୋଗାଇଦେଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ । ପ୍ରାୟ କୋଶେ ବାଟ ନଯାଉଣୁ ଜଙ୍ଗଲ ପଡ଼ିଗଲା । ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଜଙ୍ଗଲଜନ୍ତୁ ନଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ବସତିର ଉପକଣ୍ଠରେ ହିଁ ଜଙ୍ଗଲ ରହିଥାଏ । ୟୁର୍ଗେନ କଥା ପକାଇଲା । ସିଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତ କରି ଭାରତବର୍ଷ ଯିବାପାଇଁ ମନ ରଖିଛି । ସେଇଥିଲାଗି ସେ ହିନ୍ଦୀଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ହିନ୍ଦୀ ସହିତ କିଞ୍ଚିତ ସଂସ୍କୃତ ଶିଖିପାରିଲେ ଆହୁରି ଭଲ କଥା । ମୁଁ ତ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ପାଠ ପଢ଼ିଛି । ତେଣୁ ହିନ୍ଦୀ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ମୋ'ର ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରବେଶ ଥିବ । ମୁଁ ତାକୁ ହିନ୍ଦୀ ଶିଖାଇବି । ଏବଂ, ତା' ବଦଳରେ ସିଏ ମୋତେ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଭାଷା ଡେନିଶ୍ ଶିଖାଇବ ।

କେଉଁଠାରେ କେତେବେଳେ ଆମେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭାଷାମାନ ଶିଖିବୁ, ସେହି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆପାତତଃ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଗଲା । ଆଉ ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିଯିବ । ମୋତେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ସେଠାକୁ ଆସିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱର୍ଗନ୍ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ତା'କକ୍ଷରୁ ଆସିବ । ସେଠାରୁ କାମ ସାରି ଆମେ ତା'ଘରେ ଯାଇ ଏକାଠି ହେବା ଏବଂ ଭାଷା ଶିଖିବା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଖରୁ ତା'ଘର ମୋଟେ ଦେଢ଼ ବା ଦୁଇ କିଲୋମିଟର ବାଟ । ଅମୁକ ନମ୍ବର ଟ୍ରାମ୍‌ରେ ଗଲେ ଦଶମିନଟ୍ ବି ଲାଗିବନାହିଁ । ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ବାହାରିବା ବେଳକୁ ଭେଟ ହୋଇଗଲେ ତ ଆମେ ଏକାଠି ଯାଇପାରିବା ନଚେତ୍ ସେଇଠି ତା'ଘରେ ଯାଇ ଭେଟ ହେବ । ସେଦିନ ମୋ'ର କେତେ ବଡ଼ ସମସ୍ୟାଟାଏ କେତେ ସହଜରେ ସମାହିତ ହୋଇଗଲା । କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ଇଂରାଜୀ ନୁହେଁ, ଡେନିଶ୍ । ମୋତେ ସେହି ଭାଷାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର, ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଭାଷା ଶିଖିଲେ ମୋତେ ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହୁଏତ ମୋ' ସାମର୍ଥ୍ୟର ବାହାର ହୋଇଯିବ । ପୁନଶ୍ଚ, ଜଣେ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁଠାରୁ ତା' ଘରକୁ ଯାଇ ଭାଷା ଶିଖିବାରେ ଯେଉଁ ଅଧିକ ଲାଭ ଓ ଆନନ୍ଦମାନ ରହିଛି, ତାହା ମୋତେ ପଇସା ନେଇ ଭାଷା ଶିଖାଉଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରୁ ମିଳିବନାହିଁ । ଆହୁରି ବଡ଼ କଥା ହେଉଛି, ଏହିପରି ଭାଷା ଶିଖୁ ଶିଖୁ ସ୍ୱର୍ଗନ୍‌ର ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ନୂଆ ପୃଥିବୀର ଗୋଟିଏ ପରିବାର ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପରିଚିତ ହୋଇଯିବି । ଜୀବନରେ ଚିରଦିନ ମୋତେ ବଜାର ଅପେକ୍ଷା ଘର ଓ ପରିବାରମାନେ ହିଁ ଭଲ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଡେନମାର୍କରେ ମୋ'ର ପ୍ରଥମ ପରିବାରଟି ସହିତ ପରି-ଚୟ ହୋଇଗଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବା ପରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ମୋ'ର ନାମ ଲେଖାଇବା କଥା । ଦେଶରେ ଥିଲାବେଳେ ଏଣୁ ଚିଠି ଯାଇଥିଲା ଯେ, ମୁଁ ଆଗରୁ ଯାହାକିଛି ପଢ଼ିଥାଏ ଅଥବା ପଢ଼ିନଥାଏ ପଛକେ, ଆଗ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ବସିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ତା' ସହିତ ଡେନିଶ୍ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ କିଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରାଥମିକ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ । ଶାନ୍ତିନିକେତନରୁ ମୁଁ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶେଷ କରିଥିଲି । ସେତେ-ବେଳେ ସେହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ବ୍ରିଟିଶ୍‌ଶାସିତ ଭାରତବର୍ଷର ସରକାର କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଉନଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ସରକାର ଏକ ଜାତୀୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଇଂରାଜବିରୋଧୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ସେହି ବିଶ୍ୱ-ଭାରତୀର ଏକ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ମୁଁ ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଯାଇଥିଲି । ସେଇଟିକୁ

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଦପ୍ତରବାଲାଙ୍କୁ ମୋତେ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୋ' କପାଳକୁ ସତେଅବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଧି ବଦଳିଗଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କହିଲେ, ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ କବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିଛି ଓ ସେଇଠାରୁ ପ୍ରମାଣ-ପତ୍ର ନେଇ ଆସିଛି । ତେଣୁ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ବସିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ମୁଁ ସତେଅବା ଏକ ବିଶେଷ ବ୍ୟତିକ୍ରମରୂପେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାଇ ପାରିବି ।

ନାମଲେଖା ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡଗଟିରେ ନାମ ଲେଖାଇ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲି, ତାହାକୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ filosofiske fakultet ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଇଂରାଜୀରେ ଯେଉଁସବୁ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଏକତ୍ର humanities ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଏଇଟିକୁ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଏକ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏଥିରେ ତୁଳ୍ମା ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଇତିହାସ, ଅର୍ଥନୀତି, ରାଜନୀତି-ବିଜ୍ଞାନ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଓ ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀର ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଉପବିଭାଗ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମୁଁ ତ ଶାନ୍ତିନିକେତନରୁ ଦର୍ଶନ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣପତ୍ର ନେଇ ଯାଇଥିଲି, ତେଣୁ, ଡେନମାର୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ ପଢ଼ିବି ବୋଲି ମନେ ମନେ ହିସାବ କରି ରଖିଥାଏ । ମୁଁ ସେହି ଅନୁସାରେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ଦର୍ଶନ-ବିଭାଗରେ ଯାଇ ବସିଲି । ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇ-ଗଲା । ବିଶ୍ୱଭାରତୀରେ ମୁଁ ଯାହା ଯାହା ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲି ଓ ଯେଉଁସବୁ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରିଥିଲି ଓ ନିବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲି, କ୍ରମେ ସେସବୁ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ପ୍ରାଥମିକ ଅଧ୍ୟୟନରୂପେ ମୁଁ ବିଭାଗୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରୁ ଏଇଟା ସେଇଟା ନେଇ ପଢ଼ୁଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହେଉଥାଏ । ବେଶ୍ ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ମୋର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଅତି-ବାହିତ ହୋଇଯିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ ଏବଂ ମନେ ମନେ ମୁଁ ଭାରି ଖୁସି ଥାଏ । ଏଠି ଏତିକି ପାଠକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ପାରିବି ବୋଲି ଏକ କ୍ଷୀଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ଆସି ଯାଉ-ଥାଏ । ସେତିକିବେଳେ ଦିନେ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ପାଖରୁ ଡାକରା ପାଇ ତାଙ୍କ କୋଠରୀକୁ ଯିବାକୁ ହେଲା ।

ପ୍ରଫେସର ହେନ୍‌ରିକ୍‌ସନ୍ ସେଦିନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସିଧା ଏବଂ ସରଳ ଭାବରେ ମୋତେ ଯାହାସବୁ କହିଥିଲେ, ତାହା ଡେନମାର୍କରେ ମୋ' ଅଧ୍ୟୟନର ମୋଡ଼କୁ ବଦଳାଇ ଦେଲା । ସିଏ ମୋତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବୁଝାଇଦେଲା ପରି କହିଥିଲେ, "ତୁମେ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନକୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ଦର୍ଶନମତ ଗୁଡ଼ିକୁ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛ । ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନର ଅଧିକ ମର୍ମପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତୁମକୁ ସେହି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ

ପଢ଼ାଇଛନ୍ତି । ତଥାପି, ତୁମେ ଏହି ଦେଶକୁ ଆସି ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ଆଉ କ'ଣ ଅଧିକ ପଢ଼ିବ ଯେ, ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେହି ବିଭାଗଟିରେ ଆସି ନାମ ଲେଖାଇଛ ?" ନିଜ ବିଷୟରେ କେତେ ସହଜ ଭାବରେ ସେ ତା'ପରେ କହିଲେ, 'ଏଠାରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ପଢାଇବି । ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ଆଗ୍ରହ ନେଇ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛି । ପ୍ରଧାନତଃ ବାହାରୁ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନର ଅବଲୋକନ କରିଛି । ମୁଁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଜାଣିନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ ଆଦୌ ଭୁଲ ହେବନାହିଁ । ଇଂରାଜୀ ଓ ଜର୍ମାନ୍ ଅନୁବାଦରୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଅଧୀତ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିଛି । ମୋ'ର ଶେଷ ନିବନ୍ଧଟି ଲେଖିବା ସମୟରେ ବାରାଣସୀ ଯାଇ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ବେତନ ଦେଇ ନିଯୁକ୍ତ କରି ମୋ' ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିବା ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିଛି ଓ ଆବଶ୍ୟକ ଉଦ୍ଧୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଛି । ତୁମେ ମୋ' ପାଖରେ କି ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ପଢ଼ିବ ବୋଲି ଏଠାକୁ ଆସିଛ ?"

ଆଦୌ କୌଣସି ନାଟକୀୟତା ସୃଷ୍ଟି ନକରି ସେ କହି ଚାଲିଥାନ୍ତି; "ହଁ, ଏଠାରେ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ପଢ଼ିବା ତୁମ ଲାଗି ବେଶ ସହଜ ହୋଇଯିବ । ତୁମକୁ ଏଠାରେ ସବୁ ପାଠ ସହଜ ଲାଗିବ ଓ ବେଶି ଦେଶୀ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ତୁମ ପାଖକୁ ତୁମ ଦେଶରୁ ପଇସା ଆସୁଥିବ । ଏବଂ, ତୁମେ ଯଦି ଅଳପ ପରିଶ୍ରମ କରି ଆଦୌ କୌଣସି ଆୟାସ ନକରି ଏଠାରେ ଅଧ୍ୟୟନଟାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ ଅର୍ଥାତ୍ ଏଠାରେ ନିଜର ଅଧିକାଂଶ ସମୟକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ମନ ରଖିଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନକୁ ବିଷୟ ରୂପେ ନେଇ ଏହି ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିପାରିବ ।" ମୁଁ ତାଙ୍କର ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣି ଯାଉଥାଏ । ଭାରତବର୍ଷରେ କେଉଁ ଦର୍ଶନ-ଅଧ୍ୟାପକ ମୋତେ ଏହିଭଳି କଥାଟିଏ କହିବେ ବୋଲି ନିଜଆଡ଼ୁ ନିଜର ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଡାକି ପଠାଇଥାନ୍ତେ, ମୁଁ କିଛିକ୍ଷଣ ଅବାକ୍ ହୋଇ ମନେ ମନେ ସେହି କଥା ଭାବୁଥିଲି ଓ ପ୍ରଫେସରଙ୍କର ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ଯାଉଥିଲି । ସତେଅବା ଆଉ କ'ଣ ପରାମର୍ଶ ପାଇବି ବୋଲି ମୁହଁ ଟେକି ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲି । ସେ ମୋତେ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଉଥିବା ଜଣେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଓ ହିତାକାଙ୍କ୍ଷୀ ବନ୍ଧୁ ପରି କହିଲେ, "ତୁମେ ଭାରତବର୍ଷରୁ ଆସିଛ । ତୁମ ଭିତରେ ଭାରତୀୟ ବିଦ୍ୟା ଏବଂ ଭାରତୀୟ ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିର ଏକ ଅନୁକୂଳ ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଛି । ଏଠି ଇଉରୋପରେ ତୁମେ ଯେତେଦିନ ରହିବ, ଇଉରୋପର ଭଣ୍ଡାରରୁ କିଛି ସଂଗ୍ରହ କର; ଜ୍ଞାନର ଯେଉଁସବୁ ବିଭାଗରେ ଇଉରୋପର ଏକ ବିଶେଷ ଓ

ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଦାନ ରହିଛି, ତୁମେ ସେଥିପରି କିଛି ଅଧ୍ୟୟନ କର । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଉପକୃତ ହେବ, ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ପାଇଲ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ ଏବଂ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବ ।" ତେବେ ମୁଁ କ'ଣ ପଢ଼େ ବୋଲି ସେ ମୋତେ ପରାମର୍ଶ ଦେବେ,—ଏକଥା ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି । "ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ତୁମେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ିପାରିବ । ଦର୍ଶନର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଥାଇ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ କରିପାରିଲେ ତୁମେ ଅଧିକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ପ୍ରବେଶ କରି-ପାରିବ । ଏବଂ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଦର୍ଶନ ଏବଂ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ତୁମର ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧିକ ଉପକୃତ ହୋଇପାରିବ ।" ମୋ' ଅଧ୍ୟୟନର ମୋଡ଼ ପ୍ରକୃତରେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ନିଜ ଜୀବନର ସ୍ୱଦମୂଲ ପ୍ରତ୍ୟୟ ତଥା ଅନୁମାନ ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇବାରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସାହାଯ୍ୟ କଲା । କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ନପଢ଼ି ମୁଁ ନିଜକୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ନେଇ ସାମିଲ କଲି । ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହେନରିକ୍‌ସନ୍ ମୋ' ପାଇଁ ଜୀବନଯାକ ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ତା'ପରେ ମୋ' ଅଧ୍ୟୟନର ପ୍ରାୟ ଏକ ରୁଟିନ୍ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ-ଗଲା । ସକାଳେ ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ସାରି ମୁଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଘରୁ ବାହାରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଲଗାଡ଼ି ଧରି ସହର ଭିତରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଷ୍ଟେସନରେ ଓହ୍ଲାଏ । ସେଠୁ ଚାଲି ଚାଲି ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ପରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ଆମ ବିଭାଗରେ ପହଞ୍ଚେ । ଖରାବେଳର ଖାଇବା ନିଜ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଆସିଥାଏ । ମୋ'ର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ବିଭାଗୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରେ କଟେ । ବିଭାଗର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସହିତ ମୋତେ ଯୋଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । କ'ଣସବୁ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ, ସିଏ ସେ ବିଷୟରେ ମୋତେ ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତି ଓ ମୁଁ ସେହି ଅନୁସାରେ ବହିସବୁ ପଢ଼େ । ଆଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ ବହିମାନ ବି ପଢ଼େ ବା ଘାଣ୍ଟି କରି ଦେଖେ । ଅଧ୍ୟାପକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରି ଦେଇଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକର ସାରାଂଶ ଲେଖେ, ସମଗ୍ର ଭାବରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ମନ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଲେଖେ । ଅଧ୍ୟାପକ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖନ୍ତି ମୋ' ସହିତ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । କେତେ କେତେ ଥାନରେ ମତଭେଦ ହୁଏ,— ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୋ'ର ପୂର୍ବରୁ ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅନେକ ଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକ କଟିଯିବାରେ ଭାରି ସହାୟତା ମିଳେ । ଗୁରୁ ମୋ'ର ଯୁକ୍ତିକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା କାଟି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ; ମାତ୍ର ମୋ' ଯୁକ୍ତିର ପରସରଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି, ମୋ' ବିଚାର ମୂଲ୍ୟାୟନର ଘରଟି ଲାଗି ନୂଆ ନୂଆ ଗବାକ୍ଷ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏହି ପଦ୍ଧତିଟି ମୋତେ ମୋଟେ କଷ୍ଟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ମୋ'ର ଭାଗ୍ୟ, ମୁଁ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଥିବାବେଳେ ମୋ'ର ଅନେକ ଅଧ୍ୟାପକ ମୋତେ ଏହି

ଶୈଳୀଟିରେ ବେଶ୍ ମଣ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ନିୟମିତ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ଯୋଗ ଦେବା ମୋ' ଲାଗି ସମ୍ଭବ ହେଉ ନଥିଲା । କାରଣ ଯାବତୀୟ ଅଧ୍ୟାପନା ଜେର୍ମାନ୍ ଭାଷାର ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀରେ ଯୋଗ ଦେବା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ବି ନଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀରେ କୌଣସି ହାଜିରା ପଡ଼ୁ ନଥିଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ା ଯାଉଥିବା ପାଠ ଆଦୌ ମୁଖ୍ୟ ନଥିଲା । ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ହିଁ ଅସଲ ଗୁରୁ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଶୀତଦିନ । ଅପରାହ୍ନ ଚାରିଟା ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ରାତିପରି ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ମୁଁ ବିଭାଗୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରୁ ଯୁର୍ଗେନ୍‌ଙ୍କ ଘରକୁ ଭାଷା ଶିଖି ଯାଉଥିଲି । ପ୍ରଥମେ ଟ୍ରାମ୍ ଧରି ଯାଉଥିଲି । ମାତ୍ର, ତା'ପରେ ଚାଲି କରି ଯିବାକୁ ଅଧିକ ମନ ବଳାଇଲି । ଚାଲିବା ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ପାର୍କ ଓ ଧାଡ଼ିଏ କୃତ୍ରିମ ହ୍ରଦ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଯୁଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ, ବରଫରେ ଧଳା ଦିଶୁଥିଲା । ଦିନେ ଦିନେ ତୁଷାରପାତ ଭିତରେ ଝଡ଼ପବନ ଭିତର ଦେଇ ବି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ ପ୍ରାୟ ନିତି ଏକ ନୂତନ ଅଭିଜ୍ଞତାର ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ନିଜର ନୂଆ ପୋଷାକରେ ନିଜକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଯତେଅବା ଗୋଟାଏ ଭାଲୁ ଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରଥମେ କେତେଦିନ ଭାରି ଅସହଜ ଲାଗିଲା, ତା'ପରେ ସେଥିରେ ବେଶ୍ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲି । ଯୁର୍ଗେନ୍‌ର ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସିଏ ସବା ଆଗ ଚାହା ବା କଫି ପିଆଉଥିଲା । ତା'ପରେ ଆମେ ଭାଷା ଶିଖିବାରେ ମନୋନିବେଶ କରୁଥିଲୁ । ସିଏ ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ଶୀଘ୍ର ଆୟତ୍ତ କରିନେଲା । ଦେବନାଗରୀରେ ନିଜର ନାଆଁ ଲେଖି ପାରିଲା । ସିଏ ସହଜରେ ହିନ୍ଦୀ ଶିଖୁଥିଲା: ମାତ୍ର ମୋତେ ପ୍ରୟୋଜନରେ ହିଁ ଜେର୍ମାନ୍ ଶିଖିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତେଣୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଶୀଘ୍ର ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ସର୍ବଦା ସଚେତନ ହୋଇ ରହିଥିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ନୂଆ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଶିଖୁଥିଲି । ବାକ୍ୟଗଠନ କରୁଥିଲି, ପ୍ରାଥମିକ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ମାନଙ୍କରୁ କ୍ରମେ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି ହୋଇଗଲା ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ମୋଟାମୋଟି ବୁଝି ହେଲା । ଜେର୍ମାନ୍ ଭାଷାକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବାର ବ୍ୟାପାରରେ ମୁଁ ଯୁର୍ଗେନ ପାଖରେ ଚିରଦିନ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବି । ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ କ୍ରମେ ପରସ୍ପରର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ । ସେହି ବନ୍ଧୁତା ସବୁଦିନ ଲାଗି ରହିଗଲା । ଯୁର୍ଗେନ ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲା, ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା ଶିଖି ସେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିବ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସୁଯୋଗ ତା' ଜୀବନରେ ଘଟିନାହିଁ । ତା' ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିବା ମଧ୍ୟ ଯେଉଁଠି ଥିଲା ସେଇଠି ରହିଯାଇଛି । ତା' ଜୀବନ ତାକୁ ଅନ୍ୟ କେତେ କେତେ ବିଚିତ୍ର ପଥରେ ନେଇଯାଇଛି । ତଥାପି, ସେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ମୋ'ଲାଗି କିଣି ମୋତେ ଉପହାର ଦେଇଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକରେ

ଯେତେବେଳେ ଦେବନାଗରୀ ଲିପିରେ ଲେଖାଥିବା ତା'ର ନାମସ୍ୱାକ୍ଷରଟି ମୋ' ଆଖିରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ସ୍ୱର୍ଗନ୍ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଆସି ଉଭା ହୋଇ ଯିବାପରି ମନେହୁଏ । ସ୍ୱର୍ଗନ୍ ବିଷୟରେ ଆହୁରି କଥା ପରେ କହିବି ।

କ୍ରମେ ଡେନିଶ୍ ଭାଷା ପଢ଼ି ଆସିଲି । ସେଠା ଅଧିବାସୀମାନେ କହୁଥିବା ଡେନିଶ୍ ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ କିଛିଟା ପରିମାଣରେ ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । କିନ୍ତୁ ଅସୁବିଧାଟି ରହିଲା ନିଜେ ସେହି ଭାଷାଟିକୁ କହି ପାରିବାରେ । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, ଗଳାରେ କୌଣସି ବେମାରି ରହିଥିଲେ ଜଣେ ମଣିଷ ଏହି ଡେନିଶ୍ ଭାଷାକୁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ କହିପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ରହସ୍ୟ କରି ସେପରି କହିଥାନ୍ତି । ଡେନିଶ ଭାଷା ର ଲେଖିବା ପଦ୍ଧତି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାର ସହିତ ସତେଅବା କୌଣସି ସଙ୍ଗତି ନଥିବା ଭଳି ମନେହୁଏ । କେହି ଡେନିଶ୍ ଭାଷା କହୁଥିବା ସମୟରେ ସେଥିରେ ପ୍ରବେଶ ନଥିବା ଆଉ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସିଏ ସତେଅବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧା ଗିଳି ପକାଉଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ତିନିମାସ ପୂରି ମୋ'ର ଭାଷା ଶିଖିବା ଚାରିମାସ ପଶିଲଣି । ମୁଁ ସେହି ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ଭାବରେ କଥା କହିପାରିବି ଆଉ କେତେ ଦିନେ ? ମନେ ମନେ ଭାରି ଅବଶୋଷ ଲାଗୁଥାଏ । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଜଣେ ଗୁରୁଜନ-ସ୍ଥାନୀୟ ସେଦେଶର ବ୍ୟକ୍ତି କହି ପକାଇଲେ ଯେ, ମୋ' ଦୁଇ ଗ୍ରୁମୁଦାନ୍ତ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଫାଙ୍କ ରହିଯାଇ ଥିବାରୁ ମୋ' ଦ୍ୱାରା ଡେନିଶ୍ ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଭାବରେ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ କଥା କହିଲା ସମୟରେ ପବନଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଫାଙ୍କବାଟେ ଫସ୍ ଫସ୍ ବାହାରି ଯାଉଛି । ତେଣୁ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ସିଏ ପ୍ରତିକାରର ପନ୍ଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବତାଇଦେଲେ । ଯଦି ଦାନ୍ତ ଡାକ୍ତରମାନେ ମୋ'ର ସବୁ ଦାନ୍ତକୁ ହୁଗାଳି ଆଉଥରେ ଲଗାଇ ଲଗାଏ ବସାଇ ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଗ୍ରୁମୁ-ଦାନ୍ତ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଫାଙ୍କଟା ମଧ୍ୟ ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ଫଳରେ ଆଉ ପବନ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତା ନାହିଁ ଓ ମୁଁ ତା'ପରେ ଅବଶ୍ୟ ଡେନିଶ୍ ଭାଷା କହିବାରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର ଅସୁବିଧାଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଇ ପାରନ୍ତି ।

ମୋ' ଦୁଇ ଗ୍ରୁମୁଦାନ୍ତର ଇତିହାସକୁ ମୁଁ ନିଜେ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଜାଣି-ଥିଲି । ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଦୁଇ ଦାନ୍ତ ଭିତରେ କାହାରି ଫାଙ୍କ ନଥାଏ । ପିଲାଦିନେ ମୋ'ର ହୁଏତ ଟିକିଏ ଫାଙ୍କା ଥିଲା । ପିଲାଦିନେ ସେହି ଫାଙ୍କଟା ଭିତରେ ପେନ୍ସିଲ ଗଳାଇ ଗଳାଇ ମୁଁ କଥାଟିକୁ ଏପରି ଏକ ସ୍ଥିତିରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଛି । ଏହି ଅଭାବଟିକୁ ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ'ର ସବୁ ଦାନ୍ତ ହୁଗାଳି ଦିଆଯିବ, ପୁଣି ନୂଆ ହୋଇ ବସିବ —କଥାଟି ମୋତେ ବଡ଼ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ବୋଧ ହେଉ-ଥାଏ । ତଥାପି ଡେନିଶ୍ ଭାଷା ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନପାରୁଥିବାର ଅସୁବିଧାଟି ମଧ୍ୟ

ଦୂର କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ, ପରାମର୍ଶଦାତାଙ୍କ କଥାରେ ଅଗତ୍ୟା ସମ୍ମତ ହେଲି ଓ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ରାଜଧାନୀରେ ଥିବା ଦନ୍ତବିଜ୍ଞାନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଠାରେ ବହୁତ ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବାପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଲାଭ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ମୋ' ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ପାଟି ଆଁ କରି ବସିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ହାତୁଡ଼ିମାନ ଦେଇ ମୋ' ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ବାଡ଼େଇ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଛାତ୍ର ଆସି ମୋ' ଚାରିପାଖରେ ବେଢ଼ିଗଲେ । ବୋଧହୁଏ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଥରେ ଥରେ ହାତୁଡ଼ି ପିଟି ମୋ' ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକର ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆଗଭର ହୋଇ ଆସିଲେ ।

ଗାଆଁର ପିଲା ମୁଁ, ନିଜର ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଗାଆଁରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରିଛି । ସେହି ଦାନ୍ତରେ କେତେ ଆଖୁ ଖାଇଛି, କେତେ ବୁଟ ଓ ବାଦାମ ଚୋବାଇଛି । ଡେନମାର୍କ ସମେତ ଇଉରୋପ ଯାକ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ଥିତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ । ସେଠାରେ ପିଲାମାନେ ସଂସାରକୁ ଆସିବାର ଚାରି ଛଅମାସ ନହେଉଣୁ ଦନ୍ତପୀଡ଼ା ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଇଉରୋପୀୟ ମଣିଷ କଅଁଳ ଜିନିଷ ଖାଏ, ତାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଚୋବାଇବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ପାନଖିଆ ଲୋକଙ୍କ ପରି ସେଦେଶ ପିଲାଙ୍କର ମୁହଁ ଚକୋଲେଟ୍ ଖାଇ ଖାଇ ନାଲି ବଲବଲ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏସବୁ ଦାନ୍ତମାନଙ୍କୁ କାଳ ହୁଏ । ଫଳରେ ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟ ଯୌବନ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ନିଜର ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁର୍ବଳ କରି ସାରିଥାନ୍ତି । ଅନେକଙ୍କର ଈଶ୍ୱରଦତ୍ତ ଦନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ କାଢ଼ି ନିଆଯାଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାନରେ କାରଖାନା ମାନଙ୍କରେ ତିଆରି ହେଉଥିବା କୃତ୍ରିମ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ମୋ'ର ବୟସ ସେତେବେଳକୁ ପଚିଶି ଟପି ସାରିଥାଏ । ଅଥଚ, ମୋ'ର ସବୁଯାକ ଦାନ୍ତ ଭଲ ଅଛନ୍ତି, ଟାଣ ଅଛନ୍ତି, ଦାନ୍ତରେ ହାତୁଡ଼ି ବାଜିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଉଃ ଆଃ କିଛି ହେଉନାହିଁ, ମୋ'ର ଦନ୍ତ ପରୀକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଏପରିକି ଅପ୍ରାକୃତିକ ମନେ ହେଲା । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସେହି ସମ୍ବାଦଟି ଦେଇଥିଲେ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସିଏ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ମନ ବୁଝିବାକୁ ହାତୁଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ମୋ'ର ଦୁଇ ପାଟି ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ । ତା'ପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁତ୍ତେଜିତ ମୁଦ୍ରାରେ ମୋତେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ବାବୁ; ତୁମର ତ ସବୁ ଦାନ୍ତ ଭଲ ଅଛି, ମଜବୁତ ଅଛି । ଏସବୁ ଉପୁଡ଼ାଇ ପୁଣି ନୂଆକରି ବସାଇବାକୁ ତୁମେ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ? ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଉପୁଡ଼ାଇ

ପୁଣି ନୂଆ କରି ବସାଯାଇ ପାରିବ ଓ ତାହା ଫଳରେ ତୁମ ଦୁଇ ସ୍ମୁଖଦାନ୍ତ ମଝିରେ ରହି ଆସିଥିବା ଫାଙ୍କକୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ପାରିବ ସତ, ମାତ୍ର ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତୁମ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ବପରି ଆଉ ମୋଟେ ମଜବୁତ ରହିବନାହିଁ ଏବଂ ସେଥିରୁ ତୁମେ ଦାନ୍ତରୁ ସବୁବେଳେ କଷ୍ଟ ପାଇବ ।" ମୋ'ର ଅଭିପ୍ରାୟଟିକୁ ଜାଣି ନଥିବାରୁ ସିଏ ମୋତେ ତା'ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ମାତ୍ର ତୁମେ କି ଲାଭ ହେବ ବୋଲି ଏପରି ଖରିବାକୁ ଯାଉଛ ?" ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୋ' ଦୁଃଖଟିକୁ ଜଣାଇଲି । ସ୍ମୁଖଦାନ୍ତ ମଝିରେ ପବନ ବାହାରି ଯାଉଛି, ଏଣୁ ଡେନିଶ୍ ଭାଷାର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରେ ଏକାନ୍ତ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ବୋଲି କେତେ ଲୋକ କହୁଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ମୁଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଉପାଡ଼ି ଲଗାଲଗି କରି ବସାଇବାକୁ ଯେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ କହିଥିଲି । ସିଏ ଡେନିଶ୍ ଭାଷାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଯେଉଁମାନେ ଏପରି କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ କିଛି ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ସ୍ମୁଖଦାନ୍ତ ମଝିରେ ଫାଙ୍କ ରହିଥିବା ସହିତ ତୁମର ଡେନିଶ୍ ଭାଷା ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପାରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ ।" ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋ' ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ-କଳ୍ପର ପ୍ରସ୍ତାବ ସେଇଠାରେ ରହିଲା । ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିଲି । ଅଧ୍ୟାପକ ଯାହା କହିଥିଲେ, ତାହାହିଁ ସତ ହେଲା । କ୍ରମେ ମୁଁ ଡେନିଶ୍ ଭାଷାକୁ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ କହିପାରିଲି । ସମସ୍ତେ ତାକୁ ବୁଝି ପାରିଲେ । ତାହା କ୍ରମେ ଏତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆୟତ୍ତ ହୋଇଗଲା ଯେ ମୋ'ର ଡେନିଶ୍ କହିବାରେ ଆଉ କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଖୁଣ ଆଦୌ ରହିଲା ନାହିଁ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଡେନିଶ୍ ଭାଷା ମୋତେ ମୋ' ନିଜ ଭାଷା ପରି ଏକାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଲାଗେ, ଆଦୌ ସଚେତନ ନହୋଇ ଚମତ୍କାର କହି ହୋଇଯାଏ ।

ଡେନମାର୍କ ଦେଶରେ ମୋ'ର ସଂସାର କ୍ରମେ ଜମି ଆସୁଥାଏ । ପରିଚୟର ପରିସର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ବଡ଼ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଘଟେ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ସ୍ୱର୍ଗ ନ୍‌ର ଘରକୁ ଚାଲି ଚାଲି ଯିବାବେଳେ ଧନେ ଧନେ କେଉଁଠାରେ ଯେ ବାଟବଣା ହୋଇଯାଏ, ମୁଁ ମୋଟେ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ସତେଅବା ମୁଗ୍‌ଧ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିଥାଏ, ମୁଗ୍‌ଧ ହୋଇ ନୂଆ ସଂସାରଟିକୁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କେଉଁଠି ବାଟ ଭୁଲିଯାଇଛି ବୋଲି ଚେତା ଆସିବା ବେଳକୁ ବାଟ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପଥିକମାନଙ୍କୁ ପଚାରେ । ସେମାନେ ଯେ କେବଳ ଠିକ୍ ବାଟଟିକୁ ବତାଇ ଦିଅନ୍ତି ତା' ନୁହେଁ, ମୋ' ସହିତ ପୁଣି ବାଟ ଆସି ମୋତେ ଉଚିତ ସ୍ଥାନରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱର୍ଗ ନ୍‌ର ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ବାଟରେ ସାଥୀ ହୋଇ ଆସିବା ସମୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବି ହୁଏ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେମାନେ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ

ଘରେ କୌଣସି ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୁଁ ସାନ୍ଧ୍ୟଭୋଜନ କରିବି ଓ ତା'ପରେ ପୂରା ପରିବାରଟି ମଧ୍ୟ ମୋ' ସହିତ ଆଳାପ କରିପାରିବେ,—ଏହିପରି ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଆସେ । ମଣିଷ ହିସାବରେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହିଁ ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଲୋଭ । ଏକାବେଳେକେ ମୋ' ପିଲାଦିନରୁ ଏହି ଲୋଭ ମୋ' ସମ୍ପର୍କର ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ କୁଆଡ଼କୁ ଯେ ପ୍ରସାରିତ କରିନେଇଛି ମୁଁ ନିଜେ ବି ତାହା ଜାଣି ପାରିନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ଦିଗରେ ନିଜକୁ ଅଟକାଇବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ ।

ଏକଥା ସତ ଯେ, ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଡେନ୍‌ମାର୍କ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଇଉରୋପ ଯାଇଥିଲି । ପାଠ ଆଦୌ କମ୍ ପଢ଼ିନାହିଁ । ଏହି ପାଠ ପଢ଼ିବା ଭିତରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏମିତି କ'ଣ ସୂତ୍ର ପାଇଗଲି ଯେ ମୋତେ ବହି ଅପେକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିଲେ । ବହିର ଜ୍ଞାନ ମୋତେ ମଣିଷ ଭିତରକୁ ବାଟ ବତାଇଦେଲା । ତେଣୁ, ମୋ' ପାଠକୁ ମୁଁ କଦାପି ଗୌଣ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । ତଥାପି ପାଠଠାରୁ ମଣିଷକୁ ହିଁ ମୋ' ଜୀବନଭାବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିକଟତର ବୋଲି ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କହିବି । ପାଠ କ'ଣ ଖାଲି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ନ୍ତି ? ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠ ଯେ ମୋତେ ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱପାଖରେ ଅନାବୃତ ଭାବରେ ସମର୍ପି ଦେବାର ସୂତ୍ର ବତାଇ ଦେଇଛି, ସେଥିଲାଗି ପାଠ ପାଖରେ ମୁଁ ଚିରଦିନ ଋଣୀ ହୋଇ ରହିଥିବି । ହଁ, ଏଥିରେ ପ୍ରକୃତିର ମଧ୍ୟ ଏକ ହାତ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତିର ସନ୍ନିଧାନରେ ଆସି ମୁଁ ସବୁଦା ସୁନ୍ଦର ମଣିଷମାନଙ୍କୁହିଁ ଖୋଜିଛି । କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ଜାଗାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ମୋ'ର ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକ ଏକାବେଳେକେ ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବାଭଳି କେଉଁଠି କବାଟ ଖୋଲିଯାଇଛି କେଜାଣି, ମୁଁ ସେଠାରେ ମଣିଷକୁ ହିଁ ଖୋଜି ବାହାରିଛି । ଏବଂ, ଯଦି ଅସଲ ମଣିଷକୁ ତୁମେ ଭେଟିବାକୁ ମନ କରୁଥିବ, ତେବେ ତାକୁ କଦାପି ସହରରେ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବନାହିଁ, ତାକୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ବି ଖୋଜିବ ନାହିଁ, ଏକାବେଳେକେ ତା ପରିବାରରେ ଯାଇ ତାକୁ ଖୋଜିବ । ଯୋଉଠି ସିଏ ବାପଟିଏ, ମାଆଟିଏ, ଭଉଣୀଟିଏ, ଭାଇଟିଏ ଅଥବା ପୁଅଟିଏ କି ଝିଅଟିଏ ହୋଇ ଆତ୍ମୀୟତା ଭିତରେ ଲୋଟିହୋଇ ରହିଥିବ, ମଣିଷକୁ ତୁମେ ସେହିଠାରେ ପାଇ ପାରିବ । ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମୀୟରୂପେ ପାଇପାରିବ ।

ଏବଂ, ଜଣେ ମଣିଷକୁ ଆତ୍ମୀୟରୂପେ ପାଇପାରିଲେ ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମେ ତା'ର ଦେଶକୁ, ତା'ର ଭାଷାକୁ, ତା'ର ଧର୍ମକୁ ଓ ତା'ର ସଂସ୍କୃତିକୁ ମଧ୍ୟ ପାଇ ପାରିବ । ଅନେକ ମଣିଷ ଏପରି ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ମଣିଷକୁ ତା' ଦେଶରୁ ଚିହ୍ନନ୍ତି, ତା' ଭାଷାରୁ, ତା'ଧର୍ମରୁ ଅଥବା ତା'ର ସଂସ୍କୃତିରୁ ଚିହ୍ନିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ କରି ଦେବା ସକାଶେ

ପୃଥିବୀରେ ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକାଂଶ ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ରଚନା ହୋଇଛି । ମାତ୍ର, ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଶ, ଭାଷା, ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଅସଲ ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିବାର ପଥରେ ଅନ୍ତରାୟ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଡେଇଁବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥାଏ । ତେବେଯାଇ ଆତ୍ମୀୟତା ପାଇହୁଏ; ଆତ୍ମୀୟ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଇଉରୋପର ତିନୋଟି ଦେଶ, ଡେନମାର୍କ, ଫିନଲାଣ୍ଡ ଓ ଜର୍ମାନୀ,—ଏହି ତିନୋଟି ଦେଶରେ ଚିହ୍ନା ହୋଇ ଓ ଚିହ୍ନା ଦେଇ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ପାଇଛି; କେତେ କେତେ ଘରେ ଆତ୍ମୀୟ ହୋଇପାରିଛି, ଏବଂ, ସେହି ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ହିଁ ଆଧାରଶିଳା ବା ସୋପାନ କରି ମୁଁ ସେହିସବୁ ଦେଶର ଓ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଇଉରୋପର ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି, ଇତିହାସ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିଚିତ ହେବାଲାଗି କାଳେ କାଳେ କେତେ ଉତ୍ସାହ ପାଇଛି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କମ୍ ଆତ୍ମୀୟତାର ଗଣ୍ଡି ପକାଇନାହିଁ ତଥା କମ୍ ଆତ୍ମୀୟତାରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ । ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଛୁଇଁବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ସେମାନେ ମୋ' ଲାଗି ସତେଅବା କେବଳ ଜଣେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କେତେ କ'ଣ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସତୀର୍ଥମାନଙ୍କ ସହିତ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁ କରୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ବାଡ଼ ଡେଇଁ କେତେ ନା କେତେ ପାଖକୁ ଆସିଛୁ । ସେମାନଙ୍କର ପୂରା ପରିବାର ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଛି । ଏହିସବୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗର ଜମିନ୍‌ରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି ଶାନ୍ତଭାବରେ ବାଟ ଛାଡ଼ି-ଦେଇଛି ।

ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ମୋତେ ସେହି ବିଭାଗର ଲାଇବ୍ରେରୀଟା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ସେହି ଲାଇବ୍ରେରୀ ସହିତ ମୁଁ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲି । ସେହି ଲାଇବ୍ରେରୀ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ବନ୍ଧୁପରି ମୋତେ ଲାଇବ୍ରେରୀ ବାହାରକୁ ମଧ୍ୟ ବାଟ ବତାଇଦେଲା । ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବାହାରକୁ ବାଟ କହିଦେଲା । ଗୋଟାଏ ଭଲ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ମୁଁ ସତେଅବା ଅନ୍ୟର କେତେ କେତେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ କେତେ କେତେ ବିଷୟ ଭିତରକୁ ଭାରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲି । ଆଦୌ କିଛି ଛାଡ଼ିଗଲା ପରି ମୋତେ ଲାଗୁନଥାଏ । ସତେଅବା ଜିଜ୍ଞାସା ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନସ୍ପୃହାର ବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରସାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ପ୍ରସାରଣ ଫଳରେ ମୂଳ ବୃତ୍ତଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ ଏବଂ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆପଣା ଆଗ୍ରହର ବିବିଧ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହୀ ହେଉ-ଥାଏ । ଜ୍ଞାନକୁ ବିଷୟ ଅନୁସାରେ ଭାଗ ଭାଗ କରି ତାହାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ବୁଝିବା ଯିଏ ଆମ ଆଧୁନିକ ପୃଥିବୀକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାରେ ଏକଦା ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କରି

ଆସିଛି । ମାତ୍ର, ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ବଳରେ ମଣିଷ ଓ ତା'ର ଜ୍ଞାନମାନେ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ସ୍ଥିତିଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବଦଳି ଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ଜ୍ଞାନକୁ ଆଉ ଆଗପରି ଦୃଢ଼ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ବିଷୟ ଅନୁସାରେ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ ଯେତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି, ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟକୁ ସତେଅବା ଏକ ସମଗ୍ର ଜ୍ଞାନର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଉପରେ ପରସ୍ପର-ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଭାବରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ରତା ଦେଇ ବୁଝିବା ଉପରେ କ୍ରମେ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲାଣି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନର ବିବେକ କ୍ରମଶଃ ବଦଳି ଯାଉଛି, ସେହି ବିବେକରେ ସତେଅବା ଏକ ଉଦ୍ବେଳନ ଘଟିବାରେ ଲାଗିଛି । ଇଉରୋପ ଯାଇ ସେହି ନୂତନ ବିବେକଟି ହିଁ ମୋତେ ପ୍ରାୟ ଭାରି ଆଖିଦୃଶିଆ ଭାବରେ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ଦେଇଥିଲା ।

ଜ୍ଞାନକୁ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଆବଦ୍ଧ କରିବା ବିଶେଷଜ୍ଞ ହେବା,—ଏସବୁ ମସ୍ତିଷ୍କର କାରବାର । ମଣିଷକୁ, ଜୀବନକୁ ଓ ବିଶ୍ୱକୁ ସମଗ୍ର ଏକକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ସେହି ଏକକଟିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବୁଝିବା,—ଏଇଟି ହେଉଛି ହୃଦୟର ଧର୍ମ । ଆଧୁନିକ ଯାବତୀୟ ଜ୍ଞାନ କ୍ରମେ ମଣିଷକୁ ସେହି ହୃଦୟର ହିଁ ସନ୍ଧାନ କରିବାଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଲାଣି । ତେଣୁ, ଆଧୁନିକ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଆଧୁନିକ ଗବେଷଣାର ଅଭିପ୍ରାୟ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଛି । ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକର ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ରମେ ପରସ୍ପରସଂପୃକ୍ତ ହେବାକୁ ଅଧିକ ମନ ବଳାଇଲାଣି । ଖାଲି ଦର୍ଶନ ଖାଲି ସାହିତ୍ୟ, ଖାଲି ଇତିହାସ ବା ଖାଲି ଅର୍ଥନୀତି ବୋଲି ଆଗର କୌଣସି ମୁଦ୍ରା ଆମ ମାନବତ୍ୱର ନୂଆ ବଜାରରେ ଅଚଳନ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷିତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । କୋପେନହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତଥା ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ସେମାନେ ବିଶୁଦ୍ଧ ନାଡ଼ିମାନ ଦେଇ କେବଳ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଆଦୌ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁନାହାନ୍ତି । ବିନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକୁ ସିନ୍ଧୁର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଦେଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଛନ୍ତି । ମଣିଷ ହେଉଛି ଅସଲ ବିନ୍ଦୁ, ଜୀବନ ହେଉଛି ଅସଲ ସିନ୍ଧୁ । ସେହି ବିନ୍ଦୁକୁ ସିନ୍ଧୁଜ୍ଞାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ନିଜ ଭିତରକୁ ଅଙ୍ଗୀକୃତ କରାଇ ଆଣିବା,—ଏହି ନୂଆ ସ୍ପନ୍ଦନଟିକୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବାସ୍ତବ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ସେହି ଅନୁସାରେ କ୍ରମେ ନିଜକୁ ମଣ୍ଡି କରି ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କଲି । ତା'ପରେ ଯାବତୀୟ ପାଠ ପଢ଼ିବା ମୋତେ ଏକ ଉତ୍ସବ ପରି ଲାଗିଲା । ମୋ'ର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ସେକଥାର କିଛି ସୁରାଖ ପାଇଲେ କି କ'ଣ କେଜାଣି, ମୋତେ ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ସୁହୃଦ୍ ପରି ଏହି ଦିଗରେ ହିଁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଇଗଲେ ।

ଯେଉଁସବୁ ସମାଜରେ ଚାକିରିଟିଏ କରିବାପାଇଁ ପାଠକକୁ ପଢ଼ାଯାଏ, ସେଠାରେ ଖାସ୍ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଏକାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଆୟତ୍ତ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ପତ୍ରକୁ ଦେଖି ହିଁ ମନିଷମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମଲାଗି ବଛାଯାଏ । ସହାଧ୍ୟାୟୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଠଉରାଇ ପାରିଲି, ସେଥିରୁ ଜାଣିଲି ଯେ, ସେମାନେ ଅମୁକ ବା ସମୁକ ଚାକିରିଟାଏ ମିଳିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏଇଟା ବା ସେଇଟାକୁ ପଢ଼ିବାଲାଗି ଆସିନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ସତେଅବା ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ନିପୁଣ ଓ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ଏକ ବିଶ୍ୱର ପରିଚୟ ଲାଭ କରିବାକୁ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ନିଜକୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରି-ବାକୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାସଂସାର ଭିତରେ ଆସି ପଶିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ବାପା ପଇସାରେ ପାଠ ପଢୁନାହାନ୍ତି । ନିଜେ ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି, ନିଜେ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ନିଜ ଅଧ୍ୟୟନର କ୍ଷେତ୍ରଟିଏ ବାଛିନେଇ ସତେଅବା ତପସ୍ୱୀ ପରି ତାହାରି ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରି ସେମାନେ ନିଜ ସମାଜରେ ଅନୁରୂପ କୌଣସି କର୍ମନିଯୁକ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ପାଇବେ, ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ରହିଛି । ଏବଂ ଅଧ୍ୟୟନର ଅବଧି ଭିତରେ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ହେଉଥିବ ଅର୍ଥକୁ ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଯେ ଆଂଶିକ ସମୟ ଦେଇ ଉପାର୍ଜନ କରିପାରିବେ, ସେମାନଙ୍କର ସମାଜ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ମୂଳ ନିର୍ଭରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରିଛି । ତେଣୁ, ଭାଗ୍ୟ କହିଲେ ଏଠାରେ ଏକ ଅନ୍ୟ କଥାକୁ ବୁଝାଉଛି ।

ପିଲାଦିନେ ଭଲ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସର୍ବଦା ମୋତେ ସେହି କଥା କହି କହି ପାଠପାଇଁ ସଦାଉତ୍ସାହିତ କରି ରଖିଥିଲେ । ବଡ଼ଭାଇ ମୋ' ପାଠ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଖୁସୀ ହୋଇ କେତେ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ କହୁଥିଲେ ଯେ ମୁଁ କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ପାଠ ପଢ଼ୁଛି ଓ ତେଣୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଚାକିରିଟାଏ କରିବି । ସେ ବେଳେବେଳେ ମୋ'ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ସେକଥା କହି ପକାଉଥିଲେ । ଶୁଣି ମୋତେ ବି ଆଦୌ କମ୍ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ଚାକିରି କରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ଭାଇଙ୍କ ଆଗରେ ମୁଁ କେବେ କହୁନଥିଲି । ତଥାପି ପାଠ ଚିରଦିନ ପାଠପାଇଁ ହିଁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଏବଂ ତେଣୁ କୌଣସି ପାଠ କଷ୍ଟ ବା ଆୟତ୍ତର ବାହାରେ ବୋଲି ମନେ ହେଉନଥିଲା । ନିଜପାଇଁ ଜୀବନଟିଏ ବାଛିବା ଓ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ନିଜକୁ ସେଥିଲାଗି ତିଆରି କରି ଆଣିବା,—ଅନ୍ୟ କାହାରିପରି ନହୋଇ ନିଜେ ନିଜର ସ୍ୱପ୍ନମୁତାବକ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାମୁତାବକ କିଛି ହେବା ଏବଂ ସେହି ହେବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବା,—ଅନେକ ସମାଜରେ ମଣିଷକୁ ସେଥିଲାଗି ମୋଟେ କୌଣସି ଭୂମି ମିଳେନାହିଁ । ମିଳୁ ମିଳୁ ଗୋଟାଏ

କିଛି ମିଳିଯାଏ, ହେଉ ହେଉ ଜଣେ ମଣିଷ ଗୋଟାଏ କ'ଣ ହୋଇଯାଏ, ସାଧାରଣ ଶୁଭର ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ସେହି ସଂପୃକ୍ତ ମଣିଷଟିର ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଭିତରର ଭଗବାନଠାରୁ ଏହି ତଥାକଥିତ ଭାଗ୍ୟ ହିଁ ନିଜ ଜୀବନର ଗୁଳାଗୁଡ଼ାକୁ ନିରୂପିତ କରିଦିଏ ଏବଂ ତାହାର ଉପରେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ । ତଥାପି ତାହାର ଭିତରେ ଆସ୍ଥିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କେତେ ମଣିଷ ସତେ-ଅବା କ'ଣ ସବୁ ସଫଳତା ଲାଭ କରି ଆପଣାକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ବୋଲି କହନ୍ତି ଏବଂ ମେଷଟିଏ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୋ'ର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅନ୍ତର୍ଯାତ୍ରା ସତେ ଯେପରି ମୋତେ ଏକ ଅନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳରେ ମଣାଇ ମଣାଇ ଆଣିଥିଲା । ମୁଁ ନିଜ ଭିତରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱଟିଏ ଖୋଜୁଥିଲି ଏବଂ ବିଶ୍ୱଭିତରେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଖୋଜୁଥିଲି । ଗୁଳାଗୁଡ଼ାକ କେବେହେଲେ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆକର୍ଷଣ କରିନାହାନ୍ତି । ଅଥବା, ଗୁଳାରେ ଚାଲୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଈର୍ଷା କରିନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମେ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ଜେଲଜୀବନ ଓ ତା'ପରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନର ଜନନୀସଦୃଶ କ୍ରୋଡ଼,—ନିଜ ପାଇଁ ଜୀବନଟିଏ ବାଛିବା ନିମନ୍ତେ ମୋତେ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ କରି ଆଣିଥିଲା । ତେଣୁ, ଇଉରୋପକୁ ଆସି ମୁଁ ମୁକ୍ତ ପାଇଲି ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଜାଣିଲି ଯେ ମୁଁ ନିଜର ନିର୍ବାଚନ କରିସାରିଛି । ସେହି ଅନୁସାରେ ମୋତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜୀବନଯାକ ବାଟ ଚାଲିବା-ଭଳି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିଏ ଓ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟର ଅନୁରୂପ ବିଦ୍ୟା ମୋତେ ହାସଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବିଦ୍ୟା ପାଇଁ ମୁଁ କେବଳ ବହି ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ପଡ଼ି ରହିବିନାହିଁ । ବହି ମାଧ୍ୟମରେ ବହିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିବି । ଏବଂ, ବାହାରେ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବି, ତା' ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବି, ପୃଥିବୀଯାକର ମଣିଷଙ୍କୁ ମୋ' ଜୀବନର ସାକାର ଭିତ୍ତିଚିତ୍ରର ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରି-ନେବି । ମୁଁ ଛାତ୍ରଟିଏ ହେବି, ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେବି । ଗ୍ରହଣ କରିନେବାର ଅନନ୍ତ ଅଧିକାରରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଦେଇ ପାରିବାର ଅଧିକାରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବି । ଅନେକ ମଣିଷ ନିଜପାଇଁ ବାଟଟିଏ ବାଛନ୍ତି ଓ ଭାରି ଯତ୍ନରେ ସେହି ବାଟଟି ଭିତରେ କଳି ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜକୁ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବୋଲି କହନ୍ତି କୌଣସି ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଅମୋଘ ବୋଲି ଆଦରି ନିଅନ୍ତି । ଆପଣାର ଗ୍ରହଣଶୀଳତାକୁ ହରାଇ ବସନ୍ତି । ସେମାନେ ମରିଯାଆନ୍ତି । ଇଉରୋପ ମୋତେ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ହୋଇ ଶିଖାଇଥିଲା ।

ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଭିତରକୁ ପଶୁ ପଶୁ ମୁଁ ନୃତତ୍ତ୍ୱବିଜ୍ଞାନକୁ ଭେଟିଲି । ନୃତତ୍ତ୍ୱବିଜ୍ଞାନ ଇତିହାସ ଭିତରକୁ ଡାକି ନେଇଗଲା । ଇତିହାସରୁ ଧର୍ମ; ଏବଂ

ଧର୍ମକୁ ତାକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିଥିବା ସ୍ଥାନୀୟତା ତଥା ଅଙ୍ଗିମ ଭିତରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଦେଖିଲେ ମଣିଷ ଯେଉଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ସେହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମୋ' ଭିତରୁ ଯାବତୀୟ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତରତାକୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗିଦେବାରେ ଭାରି ସହାୟତା କଲା । ପୃଥିବୀକୁ ବହୁ ବିଚିତ୍ର ଭୂମି ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ମନ କରି ମୁଁ ସମାଜବିଜ୍ଞାନକୁ ସାଙ୍ଗ କରି ଶିଖିଲି । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଉରୋପ ତା'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ହରାଇଲା, ଜାତୀୟତାବାଦର ବହୁ ଆଶଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଇଉରୋପର ସାନ ସାନ ଦେଶ ନିଜ ନିଜର ଭୂମି, ନିଜର ଭାଷା ଓ ନିଜର ପରମ୍ପରାଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ ଆଗପରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେଠି ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟି ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଗଲା, ବିଶ୍ୱଜନୀନ ହେଲା । ଦେଶମାନେ ନିଜକୁ ପରସ୍ପରର ସଙ୍ଗୀ ପରି ଅନୁଭବ କଲେ, ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱସଖ୍ୟର ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ କଳ୍ପନା କରି ପାରିଲେ । ଇଉରୋପ ଏବଂ ଆମେରିକାର ବହୁ ଜ୍ଞାନାନୁଧାବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ସେହି ଅଭିନବ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପ୍ରତିଫଳନ ହୋଇଛି ଓ ସାରା ପୃଥିବୀ ଲାଗି ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ତାହା ବହୁ ପ୍ରଚୁର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛି, ବାହାରୁ ସେହି ଭୂଖଣ୍ଡର ଯେକୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲାମାତ୍ରକେ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଆବେଶ ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କଲି, ଦେଶକୁ ଫେରି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଚାକିରି କରିବା ପାଇଁ ଏଠି ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଯାବତୀୟ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ମୋତେ କେଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ।

ଇଉରୋପକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ନୂଆକରି ଆବିଷ୍କାର କଲି । ଏପରି ଏକ ନୂଆ ପୃଥିବୀ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ଯେଉଁଟିରେ କି ଇଉରୋପର ଭାଗ ରହିବ, ଭାରତବର୍ଷର ମଧ୍ୟ ଭାଗ ରହିବ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ମଣିଷର ସନ୍ଦେଶ କ୍ରମେ ଅନୁଭୂତ ହେବ, ଯାହାକୁ କି କେବଳ ଇଉରୋପ ଅଥବା କେବଳ ଭାରତବର୍ଷର ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ । ଏକାବେଳେକେ ସମଗ୍ରଟିର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ନିଜର ଭୂମିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିବା, ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ସାର୍ଥକ ଚିହ୍ନିବା ବୋଲି ମୋ'ର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭିତରେ ସତେଅବା କିଏ ଭାରି ତରତର ହେଲା, ସତେଅବା ଆଉ ମୋତେ ତର ସହିଲା ନାହିଁ ! ଇଉରୋପରେ ମୋ'ର ଏହି ମାତ୍ର କେଇଟା ବର୍ଷରେ ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ଏଠା ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଇଯାଇ ପାରିବି ତ ? ତେବେ ସିନା ନିଜ ଦେଶରେ ମୁଁ ନିଜ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ଯଥାର୍ଥ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବି ! ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ନବରଚନା ନିମନ୍ତେ ଇଉରୋପର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅବଦାନ ବୋଲି ଯାହାକିଛି ରହିଛି, ମୋତେ ଏଠି ଥିବାତକ ସେଥିରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣାର କରିବାକୁ

ପଢ଼ିବ, ନିଜସ୍ୱରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହୁଏତ ଆଉଥରେ ଏଣେ ଆସିବାର ଭାଗ୍ୟ ହିଁ ମୋ'ର ହେବନାହିଁ ! ତେଣୁ ମୁଁ ମୋ'ର ସବୁଯାକ ସମୟକୁ ଏହି ସଂଗ୍ରହରେ ହିଁ ବିନିଯୋଗ କରିବି । ଭାରତବର୍ଷରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଇଉରୋପର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧନ ଗୁଡ଼ିକ ମୋ' ପାଖରେ ରହିଛି ବୋଲି ଜଣେ ମଣିଷ ନିଜକୁ ଯେତିକି ଧନାଢ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବା କଥା, ଭାରତବର୍ଷକୁ ଫେରିବା ଆଗରୁ ମୋତେ ତାହାର ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ । ଡେନମାର୍କର ଭୂମିରେ ମୋ'ର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ଲାଗୁଲାଗୁ ମୋତେ ଏହିସବୁ ଭାବନା ଭିତ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାବରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ମୋ'ର ଅଶେଷ ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଏହି ଦିଗରେ ମୋତେ ଯଥାର୍ଥ ଦିଗ ତଥା ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ସାହଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେବାଲାଗି କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ଘଟିଲା । ମୋ' ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଁ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମଧ୍ୟରୁ ସତେଅବା କେତେ କେତେ ଦୂରକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଗଲା । ସାନ ଡେନମାର୍କ ମୋ'ପାଇଁ ଏକ ବିରାଟ ଘରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ସତେଅବା କେଉଁଠି ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ପରି ଲାଗିଲା । ଗୋଟାଏ ଅଦ୍‌ଭୁତ ବ୍ୟାକୁଳତା ମୋତେ ସଦାତତ୍ପର କରି ରଖିଲା । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତିକ କରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି ।

ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆମ ବିଭାଗୀୟ ଲାଇବ୍ରେରୀ, ତା'ପରେ ସାରା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସାଧାରଣ ଲାଇବ୍ରେରୀ । ଏଠି ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ନମିଳିବ, ସେଠି ତାହା ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ । ଏହି ସମୟରେ ମୁଁ ସେହି ସହରରେ ଥିବା Kongelige Bibliotek ବା ରୟାଲ ଲାଇବ୍ରେରୀର ସନ୍ଧାନ ବି ପାଇଗଲି । ସେଇଟି ବିଗତ କେତେ ଶହ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା; ଦେଶର ବୃହତ୍ତମ ଲାଇବ୍ରେରୀ । ଆମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଞ୍ଚଳଠାରୁ ହୁଏତ ଦୁଇ କିଲୋମିଟର ବାଟ ହେବ । ସେଠାରେ ଦୁଇ ତିନିଶହ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ପୁସ୍ତକମାନ ମଧ୍ୟ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି । ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କକ୍ଷ । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ପାଠକମାନେ ନିଜ ନିଜ ଟେବୁଲରେ ବସିପାରିବେ, ନିଜେ ପଢ଼ୁଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଟେବୁଲ ଉପରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିପାରିବେ । କକ୍ଷରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀରବତା ବିରାଜମାନ କରୁଥିବ; ପାଖରେ ମାତ୍ର ଦଶବାର ଇଞ୍ଚ ଦୂରରେ ଆଉ ଜଣେ ପାଠକ ବସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରୁନଥିବ କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ପଢ଼ା ତୁମର ପଢ଼ାରେ କୌଣସି ବ୍ୟାଘାତ ସୃଷ୍ଟି କରୁନଥିବ । ପାଠକ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଟେବୁଲ କଣକୁ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ରହିଛି । ବାସ ପାଇଁ ମୁଁ ରୟାଲ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ମଧ୍ୟ ଯିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ସେଠି କେତେ କେତେ ପୁରୁଣା ବହି ଘାଣ୍ଟି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା । ଯେଉଁଥିରେ ଆଗ୍ରହ ହେଲା, ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଇଉରୋପର ଇତିହାସରେ ମଜ୍ଜିଗଲି । ଇଉରୋପୀୟ ଇତିହାସର ଦର୍ପଣରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଉରୋପକୁ ଦେଖିଲି ।

ବର୍ତ୍ତମାନରୁ ଅତୀତ ଭିତରକୁ ଏବଂ ଅତୀତ ଭିତରୁ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅନେକ ସୂତ୍ର ପାଇଗଲି । ସେହି ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ଇଉରୋପକୁ ଚିହ୍ନିଲି, ସେହି ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ଭାରତବର୍ଷକୁ ବି ଦେଖିଲି, ଚିହ୍ନିଲି । ତାହା ମୋତେ ଜୀବନରେ କେତେ ମିଛ ଏକଦେଶଦର୍ଶିତାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ସତେଅବା ଗୁରୁ ହୋଇ ମୋ' ବିବେକର ବିଚରଣରେ ମୋତେ ପାହାଚଟିଏ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେଇଗଲା । ମୋତେ ସାରା ଜୀବନ କେଡ଼େ କୃତଜ୍ଞ କରି ରଖିଲା ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପଟକୁ ଦୁଇ କି ଅଢ଼େଇ କିଲୋମିଟର ବାଟ ଚାଲି ଆସିଲେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲାଇବ୍ରେରୀ । ତା'ର ନାଆଁ ହେଉଛି Statens Pedagogiske Studiesamling,—ଏଇଟି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷାରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଛି । ଶିକ୍ଷାର ଇତିହାସ, ଶିକ୍ଷାର ଦର୍ଶନ, ଯୁଗେ ଯୁଗେ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁସୃତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ପଦ୍ଧତି ଓ ପ୍ରଣାଳୀମାନ ଶିକ୍ଷା—ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିକ୍ଷାସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଯାବତୀୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଏବଂ ପରିମାପନ,— ତୁମେ ଯାହା ଚାହିଁବ, ଏଠାରେ ତୁମକୁ ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚଟା ଭାଷାରେ ସେହିସବୁ ବିଷୟର ପୁସ୍ତକ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ । ମୁଁ ତ ଭାରତ-ବର୍ଷକୁ ଫେରି ଶିକ୍ଷକ ହେବି ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷାରେ ରହିବି ବୋଲି ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିଥିଲି । ତେଣୁ ଏହି ବିଶେଷ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟଟି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଭାରି ଟାଣିଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ନିୟମିତ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ବସିବା ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ଏହି ତିନୋଟିଯାକ ଲାଇବ୍ରେରୀ ସହିତ ହିଁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଗଲି । ଦିନମାନର ରୁଟିନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ସାରି ରେଲଗାଡ଼ୀ ଧରି ଗେଣ୍ଟୋଫ୍ଟେରୁ ଆଗ ରୟାଲ୍ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଆସିବି, ତା'ପରେ ଅପରାହ୍ନ ବେଳକୁ ସେଠାରୁ ଆସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମ ବିଭାଗରେ ପହଞ୍ଚିବି । ମଝି ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ପାର୍କ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେଇଠି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବସି ମୁଁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ସାରି ଦେଉଥିଲି । ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତିନି ଘଣ୍ଟା କାଳ ରହୁଥିଲି । ବେଳେ ବେଳେ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲି, ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେ କାମ କରୁଥିଲି ଓ ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ବସି ବହି ପଢ଼ୁଥିଲି । ସେଠାରୁ ଚାଲି ଚାଲି ସେହି ତୃତୀୟ ବିଶେଷ ଲାଇବ୍ରେରୀଟିକୁ ଯାଉଥିଲି ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ପୁଣି ରେଲଗାଡ଼ୀରେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲି । ନିଜେ ବାଛି ନେଇଥିବା ରୁଟିନ୍, ରୁଟିନ ପରି ଲାଗେନାହିଁ । ବହିପଢ଼ାର ଆବର୍ତ୍ତନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟାନ୍ତର ପରି କେତେ କିଲୋମିଟରର ବାଟ ଚାଲିବା ଶରୀର ଓ ମନକୁ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ଆଣିଦିଏ । ଚାଲିବା ବାଟରେ ମଧ୍ୟ କେତେ କଥା ଆଖିରେ ପଡ଼େ, କେତେ

ଅପରିଚିତଙ୍କ ପାଖରେ ଅଟକିଯାଏ ଓ ପରିଚିତ ହୋଇଯାଏ । ଆଦୌ କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗେନାହିଁ । କାହାପାଖରେ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି ବୋଲି ମୋତେ ଅନୁଭବ ହୁଏନାହିଁ ।

କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବର୍ଷକୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମମାସ ଛୁଟୀ । ବର୍ଷକୁ ଦୁଇଟି ସେମେଷ୍ଟାର ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସେମେଷ୍ଟର ପରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ମାସ ଛୁଟୀ । ଏହି ଛୁଟୀ ସତକୁ ସତ ଛୁଟୀ ନୁହେଁ; ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଅଧ୍ୟୟନକାରୀମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନର ଯୋଗାଡ଼ ନିଜକୁ ହିଁ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ବାପା ମାଆ ହୃଦୟହୀନ ହୋଇଥିବାରୁ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ ନିଜ ନିଜର ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ପରିବାର ଥାଏ, ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନ ରହିଥାଏ, ମାତ୍ର ସେହି ବନ୍ଧନ ବା ସମ୍ପର୍କ ମଣିଷକୁ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହେବାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ ନାହିଁ । ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ନିଜେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପୃଥିବୀ ଭିତରକୁ ଯିବା, ଏଇଟା କେବଳ ଏକ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ନୁହେ, ଏଇଟିରେ ସତକୁ ସତ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ବାପାମାଆଙ୍କ ପାଖୁ ପଇସା ଲୁଟି କରି ଆମ ଦେଶର ଗେହ୍ଲା ପୁଅ ଓ ଆହ୍ଲୁର ଗେହ୍ଲା ଝିଅମାନେ ଯେଉଁ ଗେଲବସରିଆ ତଥାକଥିତ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି, ସେମାନେ ଜୀବନ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରକେ ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକାନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟ ସୁଦ୍ଧା କୋଢ଼ି କରିଦିଏ, ସେମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ହୋଇ ରହିବାରେ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ପିଲାଦିନେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ଯେପରି ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଭାବରେ ସେମାନେ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ଲୁଟି କରନ୍ତି, ପାଠ ସାରି ଚାକିରି କଲାପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସେହି ମନଟମାଟା ସଂସ୍କାର ଭିତରେ ପଡ଼ି ସରକାରକୁ ଲୁଟି କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜକୁ ଲୁଟି କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ତଥାପି ଆପଣାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଜଣେ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ମନେ ନକରୁଥିବା ଅପରାଧୀ ଭାବରେ ଜୀବନଟାକୁ ମେଣ୍ଟାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଅଣ୍ଟା କେବେହେଲେ ସିଧା ହୁଏନାହିଁ; ଏବଂ ଯାହାର ଅଣ୍ଟା ସିଧା ହୋଇନାହିଁ, ତା'ର ବିବେକଟା ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ବା କିପରି ସିଧା ହେବାକୁ ମନ କରିବ ?

କୋପେନହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ତା' ପାଠପଢ଼ା ପାଇଁ ଘର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେନାହିଁ । ନିଜ ପାଠ ନିମନ୍ତେ ସେ ନିଜେ କାମ କରି ଆବଶ୍ୟକ ଅର୍ଥ ଯୋଗାଡ଼ କରେ । ଆପଣାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଯାବତୀୟ ନିର୍ଭରଶୀଳତାରୁ ମୁକ୍ତ କରି ସେ ସତକୁ ସତ ମୁକ୍ତ ଓ ଅନୁପଦ୍ରୁତ ଭାବରେ ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ଗଢ଼ିବାର ଅଧିକାର ଲାଭ କରେ । ଏବଂ, ଆପଣାର ପାଠଖର୍ଚ୍ଚକୁ ଯେପରି ସେ ନିଜେ କାୟକ୍ଳିଷ୍ଟ ଶ୍ରମ କରି ଅର୍ଜନ କରିପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ମଧ୍ୟ

ତା'ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ କୁଟୀର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଯାଇଥାଏ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଭୋଜନବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଥାଏ ଏବଂ ସେଠାରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ-ମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଭୋଜନ ମିଳିଯାଏ । ଆପଣାର ଅଳ୍ପ ଆୟଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଚଳିଯିବାକୁ ସମଗ୍ର ସମାଜ ବା ଅନ୍ତତଃ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାଳୟର ଜଗତ ତା' ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗ କରିବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ତ ସେଠାରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାଲାଗି ନିଜ ଦେଶରୁ ଅର୍ଥ ପାଇ ଯାଉଥିଲି । ତେଣୁ ମୋତେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳର ଏଇ ଛୁଟି ଦୁଇମାସ ଆଉ କାମ ଖଟି ପଇସା କମାଇବାର ଫିକର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତେବେ ମୁଁ ଦୀର୍ଘ ଛୁଟିଟାକୁ କିପରି ଅତିବାହିତ କରିବି ? ସେକଥା ବିଚାର କରୁ କରୁ ଗୋଟିଏ ଏପରି ସୁଯୋଗ ମିଳିଗଲା, ଯାହା ଫଳରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଛୁଟିଟି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦେଶରେ କଟାଇ ପାରିଲି

ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ସେତେବେଳେ ଇଉରୋପର ଏକାଧିକ ଦେଶରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ଗଢ଼ା ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ଏମାନେ ଛୁଟିମାନଙ୍କରେ ଶିବିର କରାଇ ପୀଡ଼ିତ ଦୈନ୍ୟଗ୍ରସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ସହାୟତା କରୁଥାନ୍ତି । ନିଜ ଦେଶର ସରକାରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ପାଉଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ପ୍ରଧାନତଃ ଇଉରୋପର ଯୁବଶକ୍ତିକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ଏହିସବୁ ଶିବିରରେ ଏକତ୍ର କରାଇ ଆପଣାର ଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଥାନ୍ତି । ଡେନମାର୍କର ରାଜଧାନୀ କୋପେନହେଗେନ୍‌ରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ Mellemfolkeligt Samvirke ବା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସହଯୋଗ-ସଂସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ । ସେ ବର୍ଷ ସେମାନେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ଶିବିରର ଆୟୋଜନ କରୁଛନ୍ତି ଓ ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ସଂଗ୍ରହ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ସମ୍ବାଦ ପାଇଲି । ସେମାନଙ୍କର ଦପ୍ତରକୁ ଗଲି । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ତାଲିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲି ଏବଂ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଯାତ୍ରା କଲି । ଶିବିର ଆଗରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଇଉରୋପର କେତେକ ଦେଶରୁ ତରୁଣ ଓ ତରୁଣୀମାନେ ଯାଇ ସେଠାରେ ସହାୟତା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । କୋପେନହେଗେନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୁଇଜଣ ଛାତ୍ର,—ନିଲସ ଆଉ ମୁଁ— ପଛରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମର ଛୁଟି ଯେତିକି, ଆମେ ଶିବିରରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ରୂପେ ସେତିକି ସମୟ ରହି ପାରିବୁ ବୋଲି ଆମକୁ ବିଶେଷ ଅନୁମତି ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆମେ ଟିକିଏ ପଛରେ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ଏବଂ ଶିବିର ସରିବା ଆଗରୁ ସେଠାରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫେରି ଆସିଲୁ । ତଥାପି ଦୁଇମାସରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ସମୟ ଶିବିରରେ ରହିହେଲା । ସେହି ଦୁଇ ମାସର ଅନୁଭବ ମୋ' ମନତାଘରର ଆଗ୍ରହକୁ ସତେଅବା କେତେ କେତେ ଭୂମି

ଓ କେତେ କେତେ ପ୍ରସ୍ଥରେ ନେଇ ଲଗାଇଦେଲା । ମୋ'ର ପଢ଼ିଥିବା ପାଠ ଏବଂ କମାଇଥିବା ବିଦ୍ୟାକୁ କେତେ ସଂପ୍ରସାରଣ ଆଣିଦେଲା ।

ଇଉରୋପର ଉତ୍ତର କଣକୁ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ । ଦେଶର ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ ହେଉଛି ତୁନ୍ଦ୍ରାଞ୍ଚଳ । ଲୋକସଂଖ୍ୟା ପଇଁତ୍ରିଶରୁ ଚାଳିଶି ଲକ୍ଷ ଭିତରେ । ଦେଶର ଚାରିଭାଗରୁ ତିନିଭାଗ ହେଉଛି ଜଙ୍ଗଲ, ଦେଶରେ ବଡ଼ ସାନ ହୋଇ ଷାଠିଏ ହଜାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହ୍ରଦ । ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସୁଷମାରେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନନ୍ୟ । ମାତ୍ର, ଇଉରୋପର ଇତିହାସରେ ସମ୍ଭବତଃ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଏହି ଦେଶଟିକୁ ହିଁ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ଏହି ଦେଶଟିକୁ ଜର୍ମାନୀ ଓ ରୁଷିଆ ଦୁହିଁଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବା ସମୟରେ ରୁଷିଆ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ ଅଂଶ ଭିତରକୁ ମାଡ଼ି ଆସି ତାହାକୁ ଦଖଲ କରିନେଲା । କାରେଲିଆ ନାମକ ସେହି ପ୍ରଦେଶରୁ ଫିନିଶ ଭାଷା କହୁଥିବା ସବୁ ଅଧିବାସୀ ଫିନଲାଣ୍ଡ ଭିତରକୁ ପଳାଇ ଆସିଲେ ଏବଂ ଶରଣାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ । ସ୍ୱୟଂ ଦେଶଟା ହିଁ ସେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧପର ଅବସ୍ଥାର ଦାରୁଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳିବା ସକାଶେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ବଳ କୁଆଡ଼ୁ ବା ଆସନ୍ତା ? ତେଣୁ ଶରଣାର୍ଥୀ ପରିବାରମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରେ ଜଙ୍ଗଲ ଯୋଗାଇଦେବା ବ୍ୟତୀତ ଦେଶର ସରକାର ଆଉ ଅଧିକ କିଛି କରି ପାରିଲେନାହିଁ । ଶରଣାର୍ଥୀମାନେ ନିଜ ବାସଘର ନିଜେ ବନାଇବେ, ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ସେଥିରୁ କୃଷି ଉପଯୋଗୀ ଜମି ନିଜେ ଆବାଦ କରି ଆଣିବେ,— ଏହିପରି ବରାଦ ହୋଇଥିଲା । ମଧ୍ୟ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଶରଣାର୍ଥୀ—ବସତି ଅଞ୍ଚଳରେ ପରିବାରଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କର ଥଇ-ଥାନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଆମ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲା ।

ପୂଅର୍ଟିଅ ହୋଇ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପଚିଶଜଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଏହି ଶିବିରରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସର୍ବାଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଡେନମାର୍କରୁ ଯାଇଥିଲେ । ଆମ ସାଙ୍ଗକୁ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀରୁ ଦୁଇଜଣ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆରୁ ଜଣେ ବି ଥିଲେ । ସେଠା ଭାଷା ବୁଝିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ସର୍ବଦା ଦୁଇ ବା ତିନିଜଣ ଦୋଭାଷିଆ ରହୁଥିଲେ । ଗୃହଜମି ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜଙ୍ଗଲଗୁଡ଼ିକୁ ଆଗରୁ ବୁଲଡୋଜର ସାହାଯ୍ୟରେ ତାଡ଼ି କାଟି ଗଦା କରି ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଫା କରୁ ଏବଂ ଅରଣ୍ୟର ସେହି ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ମଧ୍ୟରୁ ଜମି ତିଆରି କରୁ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଘର ତିଆରି କରିବା କାମରେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରା ଯାଉଥିଲା । ଆମେ ପୁଅମାନେ

ଜଣେ ଶରଣାର୍ଥୀଙ୍କ ଘରର ଉପର ମହଲାରେ ରହୁଥିଲୁ ଓ ସେମାନେ ପାଖରେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ରହୁଥିଲେ । ଖାଇବା ପିଇବା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ହେଉଥିଲା । ଖାଇବା ପିଇବା ସାମଗ୍ରୀର ବୃହତ୍ ଅଂଶଟି ଆମ ସହିତ ଡେନମାର୍କରୁ ଯୋଗାଡ଼ କରାହୋଇ ହିଁ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲା । ଆମେ ପ୍ରଥମେ ରେଲରେ ବସି ସୁଇଡେନର ରାଜଧାନୀ ଷ୍ଟକ୍‌ହୋଲମ୍ ଗଲୁ, ସେଠାରୁ ଜାହାଜରେ ବସି ତୁର୍କୁ । ତୁର୍କୁରୁ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ହେଲସିଙ୍କି ଓ ହେଲସିଙ୍କିଠାରୁ ପୁଣି ରେଳଗାଡ଼ିରେ ବସି ଲପିନ୍‌ଲାହଟି । ସେଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ଛଅ କିଲୋମିଟରର ଜଙ୍ଗଲ ରାସ୍ତା ପାରିହେଲେ ସାହାପୁରୋ ଗାଆଁ । ଆମର ଡେରା ସେହିଠାରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗାଆଁ କହିଲେ ଗାଆଁ ଦାଣ୍ଡ ନାହିଁ କି ସାହି ବି ନାହିଁ । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଡାକେ ଡାକେ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ଘର । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାମ ଅନୁସାରେ ଆମେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିବାରକୁ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଥିଲୁ ।

ପ୍ରକୃତିଦେବୀଙ୍କର ଏକ ଅଜବ କାରଖାନା ଭୂମି ହେଉଛି ଏହି ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ନାମକ ଦେଶଟି । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଦିନ ଏକୋଇଶି ଘଣ୍ଟା ଓ ରାତି ତିନିଘଣ୍ଟା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଶୀତଦିନେ ରାତି ଏକୋଇଶି ଘଣ୍ଟା ଏବଂ ଦିନ ତିନିଘଣ୍ଟା ଅବଶ୍ୟ ହେଉଥିବ । ଦିନପରି ଆଲୁଅ ରହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଶୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ' ଆଖିକୁ ପ୍ରଥମେ ବେଶ୍ ଏକ ଅଭ୍ୟାସଗତ ମାନସିକ ସାଧନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ରେଳଗାଡ଼ିର ଶୋଇବା ଡବାପରି ଆମେ ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ଏତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଯୁବକ ତିନିଥାକ ହୋଇ ଶୋଉଥିଲୁ । କେହି ପ୍ରୟୋଜନବଶତଃ ଏବା ଉପର ଥାକରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ସମୟରେ କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ସେହି ପ୍ରକୋଷ୍ଠର ଚଟାଣି କାନ୍ଥ ଓ ଛାତ ମଧ୍ୟ ଦୁଲୁକି ଉଠୁଥିଲା । ତଥାପି ଆମର କ୍ଲାନ୍ତ ଦେହଗୁଡ଼ିକ ଆପଣା ଲାଗି ନିଦରେ ଶୋଇବାର ଏକ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଅନୁକୂଳତା ବେଶ୍ ଯୋଗାଡ଼ କରି ନେଉଥିଲେ । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ସତେଅବା ବ୍ରହ୍ମମୁହୂର୍ତ୍ତର ବେଳ ନାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଦିନଟା ସମୟରେ ଉଦୟ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । କାରଣ ଆମେ ବିଛଣା ଉପରୁ ଫାଙ୍କ୍‌ଫାଙ୍କ୍ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ସେହି ସବୁଜ ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିବା ବେଳକୁ ଚାରିଆଡ଼େ ଖରା ପଡ଼ିଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ପାରୁଥିଲୁ । ଯଥାଶୀଘ୍ର ଶୌଚ ସାରି କାମକୁ ବାହାରି ପଡ଼ୁଥିଲୁ । ଯେଉଁଦିନ ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ କାମ କରୁଥିଲା, ତା'ଲାଗି ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ଓ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେହି ପରିବାର ତରଫରୁ ହିଁ ହେଉଥିଲା । ଭୋଜନ ସେଇ କାମଜାଗାରେ ହିଁ ହେଉଥିଲା । ମାଣ୍ଡିଆ ରୁଟି ବୁଢ଼ା ଚକୁଳି ମୋଟରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ କଟା ହୋଇଥାଏ । ସିଝା ଆଳୁ ସହିତ ଦହିକୁ ବଘାରି ଭାତ ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଥାଉ

କ'ଣଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ କଫି ନାମରେ ଯାହାକୁ ଦରଦର ଯୋଡ଼ା କରି ପାଣିରେ ସେଁ କରାଇ ଯେଉଁ କଳାପାଣି ତିଆରି ହେଉଥିଲା, ତାହାକୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ କେତେ ଆନନ୍ଦରେ ପିଇ ଯାଉଥିଲୁ । ଉପରବେଳା ମଧ୍ୟ ସେହି କଫି ପୁଲ୍ଲା ସହିତ ଆମପାଇଁ ବିଲକୁ ଆସୁଥିଲା । ପୁଲ୍ଲା ଅର୍ଥାତ୍ ମୋଟାମୋଟା ହୋଇ କଟା ହୋଇଥିବା ଗହମ ଅଟାରେ ତିଆରି ମିଠା କଅଁଳିଆ ପାଉଁରୁଟି । ଏବଂ ଯେଉଁଦିନ ବେଶି ଗରମ ପଡ଼ୁଥିଲା, ସେଦିନ ଏକାଧିକ ବାର ଘରବସା ଘୋଳଦହି ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ପରଷି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଛଅଟା ବେଳକୁ ଆମେ ଦିନମାନର କାମସାରି ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲୁ । ଯେଉଁଦିନ ଯାହା ଘରେ କାମ ହେଉଥିଲା, ସେଦିନ ଘରଯାକର ପିଲା ବଡ଼, ମରଦ ମହିଳା ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ସେହି କାମରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ନିଜକୁ ମୋଟେ ମୂଲିଆ ବୋଲି ଲାଗୁ ନଥିଲା । ପୂର୍ତ୍ତି ପରିବାରଟି ସହିତ ପ୍ରକୃତରେ ଭାବ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଆମେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟାରେ ପ୍ରତିଦିନର ଶେଷ ଭୋଜନ କରୁଥିଲୁ । ତାହାକୁ ରାତ୍ରି ଭୋଜନ ବୋଲି କୁହାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, କାରଣ ସେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ବି ଅସ୍ତ ହୋଇ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଯେତେବେଳେ ଅସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ପ୍ରାୟ ତିନିଘଣ୍ଟା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ତଥାକଥିତ ରାତି ଆସେ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ବାହାରେ ସେହି ଗୋଧୂଳି ଆଲୁଅରେ ବହିଟିଏ ପଢ଼ିବାକୁ ମଧ୍ୟ ବେଶୀ କଷ୍ଟ ଲାଗେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଖାଇବାପରେ ଆମ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିବିରରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ମନୋରଞ୍ଜନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବି ରହିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଦେଶର ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି, ଆହୁରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରକମର ବିନୋଦନ ବି କରନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ବି ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲି । ମାତ୍ର, ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଆଉ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଲାଭର ସୁଖ ପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ନିୟମିତ ଭାବରେ ସେହି ସାନ୍ଧ୍ୟ ମଜଲିସ୍‌ରୁ ଖସିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଦିନବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବାର ସହିତ କାମ କରି ସେମାନଙ୍କ ସାଥିରେ କ୍ରମେ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ସେହି ଘନିଷ୍ଠତା ମୋତେ କ୍ରମେ ଏହି ଫୁରସତ ପହରମାନଙ୍କରେ ସେମାନଙ୍କର ଘରଯାଏ ଟାଣିନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଯେଉଁଦିନ ଯେଉଁ ପରିବାରକୁ ଯିବାଲାଗି ମନ ହୁଏ, ସେଦିନ ମୁଁ ସେହି ପରିବାରକୁ ବାହାରିଯାଏ । ଗପସପ ଜମିଯାଏ, ଗିଲାସପରେ ଗିଲାସ ଦହିପିଆ ଚାଲିଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ମୁଁ ପୁଣି ଆମ ଡେରାକୁ ଫେରିଆସେ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ଦହି ପ୍ରାୟ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ଅତିଥିଚର୍ଚ୍ଚା ବେଳର ପାନୀୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତି ପରିବାରରେ ପ୍ରଚୁର ଦହି ତିଆରି କରା ହେଉଛି, ମାତ୍ର କଫି କାଳକ୍ରମେ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ପାଇଲାଣି ।

ନୀରବ ଅରଣ୍ୟର ସାନ ସାନ କୁଡ଼ିଆଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମୋ'ର ଏହି ଏକାକୀ ଯାତ୍ରା,—ସେତିକିବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ନୀରବତାକୁ ଭଲ ପାଇ ଶିଖିଲି । ନୀରବତା ଯେ ଏତେ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଓ ସମ୍ମିଳନ ଆଣି ଦେଇପାରେ, ସେହି କଥାଟିକୁ ଶିଖାଇଥିବା ଦେଶ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡକୁ ମଧ୍ୟ ସେଇଦିନୁଁ ଭଲ ପାଇ ଶିଖିଛି । ଆକାଶ ଓ ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ କାନ ଓ ଆଖି ରହିଥିବା ମଣିଷ ପାଇଁ ଏତେ ଏତେ ସଖ୍ୟଭରା ନୀରବତା ଯେ ବହନ କରି ଆଣନ୍ତି, ସେହି ପାଠଟିକୁ ମୁଁ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ପଢ଼ିଛି । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଏହି ମଧ୍ୟ ଖ୍ୟାତିର ମଣିଷମାନେ ଖୁବ୍ କମ୍ କଥା କହନ୍ତି ବୋଲି ଏକ ଅପବାଦ ରହିଛି । ଏହି 'ସାମ୍ଭୋ' ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକକଥା ମାନଙ୍କରେ ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିର ସୂଚନା ଦେଇ କେତେ କାହାଣୀ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଏ । ଭୂଗୋଳ ଅନୁସାରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଇଉରୋପ ଭିତରେ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଶଟି ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଉରୋପର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ଆଦୌ ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ସମଗ୍ର ମହାଦେଶରେ ସମ୍ଭବତଃ ସବାଶେଷରେ ଯାଇ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ମଣିଷମାନେ ନଅଟି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଜାତିରୂପେ ବାହାରୁ ଏହି ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ଆସିଥିଲେ ବୋଲି ଇତିହାସ ଓ କିମ୍ବଦନ୍ତୀମାନଙ୍କରୁ ସୂଚନା ମିଳୁଛି । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଫିନିଶ୍ ଭାଷା ସହିତ ଇଉରୋପୀୟ କୌଣସି ଭାଷା ଏହିଠି ପ୍ରାୟ କୌଣସି ମେଳ ନାହିଁ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ନିଜସ୍ୱ ସଙ୍ଗୀତ ସହିତ ଇଉରୋପୀୟ ଧାରା ସହିତ ମୋଟେ ମେଳ ଖାଏ ନାହିଁ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ପ୍ରାଚୀନ ମହାକାବ୍ୟ 'କାଲେବାଲା'ରୁ ସେହି ଜନଖଣ୍ଡର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାଣସଂସ୍କୃତି ଓ ପ୍ରାଣପ୍ରବୃତ୍ତି ବିଷୟରେ ଅନେକ ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ଆମ ଭାରତବର୍ଷର ମହାକାବ୍ୟ ଦୁଇଟିକୁ ତ ଦୁଇଜଣ ଋଷି ଲେଖିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆମକୁ ଜଣାଅଛି । ମାତ୍ର 'କାଲେବାଲା'କୁ କିଏ କେବେ ଲେଖିଛନ୍ତି, ଗବେଷକମାନେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପତ୍ତା ପାଇନାହାନ୍ତି ।

ସାହାପୁରୋର ଏହି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିବିରର ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ମୋ'ର ତାପିଓ ଓ ଟିମୋଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଘଟିଥିଲା । ତାପିଓଙ୍କ ଘରେ ଆମେ ବନ୍ଧୁବାର କାମ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ ବେଳେ ଘରୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଧରି ତାପିଓ ତା' ସାନ ଭଉଣୀ ମାରିଆଲେନା ସହିତ ଆସୁଥିଲା । ଭଉଣୀର ବୟସ ଦଶ ଓ ଭାଇର ବୟସ ଚଉଦ କି ପନ୍ଦର ହେବ । ବୟସ ତୁଳନାରେ ସେମାନେ ଭାରି ସାନ ଦିଶୁଥିଲେ, ଖାଲି ଧଳା ଏବଂ ରୋଗଣା ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ବହୁ ମଣିଷ ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗ ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲେ । ବହିରାଗତ ଶରଣାର୍ଥୀ ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକ ତ ଆହୁରି ଅଧିକ ସହଜରେ ଏହି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା କଥା । ତାପିଓର ପରିବାର ସହିତ ଆମେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀମାନେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପରିଚିତ ହୋଇ

ଯାଇଥିଲୁ । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ପରିବାରରୁ ଆମେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସ୍ନେହ ଓ ଆଦର ମଧ୍ୟ ପାଇଥିଲୁ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ କଫି ପିଇ ଆସୁଥିଲୁ । ଛଅମାସ ପରେ ମୁଁ ଡେନମାର୍କ ଫେରି ଆସିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାପିଓ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖୁଥିଲି । ସେ ତା' ନିଜ ଭାଷାରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଓ ସଣ୍ଟୁଣା ଭାବରେ ସବୁକଥା ଲେଖି ଚିଠିର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲା । ଶିବିର ସରିବାର ପ୍ରାୟ ଛଅମାସ ପରେ ତା' ଦେହରେ ସବୁବେଳେ ଜ୍ୱର ହେଲା । ତାକୁ ଯକ୍ଷ୍ମା ହୋଇଛି ବୋଲି ଡାକ୍ତର କହିଲେ । ତାପିଆର ଇସ୍କୁଲ ଯିବା ବନ୍ଦ ହେଲା । ୧୯୫୨ ମସିହା ଶୀତକାଳରେ ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ଆଉଥରେ ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡ ଯିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଆସିଲା, ସେତେବେଳକୁ ତାପିଓ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟାରେ । ସମସ୍ତ ଅନୁଯାରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲି, ସମସ୍ତ କରି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ସାହାପୁରେ ଯାଇପାରିଲି, ସେତେବେଳେ ତାପିଓ ଆଉ ପୃଥିବୀରେ ନଥିଲା । ତା'ର ମାଆ ଲୁହ ଢଳ ଢଳ ଆଖିରେ ମୋତେ ହାତେ ଘରବୁଣା ମୋଟା ଗୋଡ଼ମୋଜା ଦେଇ କହିଲେ, ତାପିଓ ତାଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲା, ଚାଲି ଶୀତଦିନେ ଫିନଲାଣ୍ଡ ଆସୁଛି, ଏଠିକା ଶୀତ ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବାଧିବ । ତା'ପାଇଁ ହାତ-ଲ ଭଲକରି ମୋଟା ମୋଜା ବୁଣି ରଖିଥା । ସେ ଆମ ଘରକୁ ଆସିଲେ ତାକୁ ଦେବ । ତା'ପରେ ମୁଁ ଆହୁରି ତିନିଥର ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଯାଇଛି; ସବୁଥର ଲାପିନଲାହ୍ତିରେ ଥିବା କବରସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ତାପିଓର ସମାଧିକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଆସିଛି ।

ଟିମୋର ପୁରା ନାଆଁ ଟିମୋ ତାପାନି ଭିକତାଲ । ପଶ୍ଚିମ ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡର ଲପୁଆ ସହର ପାଖରେ ମୁଷ୍ଟାମାଆ ଗ୍ରାମରେ ତା'ର ଘର । ସାହାପୁରେରେ ଥିବା ତା'ର ମାମୁଁ ଘରକୁ ସେ ଖରାଛୁଟିରେ ବୁଲି ଆସିଥିଲା । ଦିନେ ଶୁଣିଲା ଯେ ଆମ ଶିବିରରେ ତା' ଦେଶ ବାହାରୁ ବହୁତ ଲୋକ କାମ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ପିଲା-ଦିନର ଗୋଟିଏ ସଉକରୂପେ ବାରବର୍ଷର ବାଳକ ଟିମୋ ଦେଶ ବିଦେଶର ଡ଼ାକଟିକେଟ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେହି ଲୋଭରେ ଦିନେ ଆମ ଶିବିରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଆମ ଭାରତବର୍ଷର କେତେକ ଟିକେଟ ଦେଲି । ସର୍ତ୍ତ ହେଲା ଯେ ସିଏ ମୋତେ ଆମ ଫୁରସତ ସମୟରେ ଫିନଶ୍ ଭାଷା ଶିଖାଇବ ଏବଂ ମୋ'ଠାରୁ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଡ଼ାକଟିକେଟ ପାଇବ । ସେହି ବାହାନାରେ ଆମେ ସେଇ ଦିନଠାରୁ ପରସ୍ପରର ବନ୍ଧୁ ହୋଇଗଲୁ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଛୁ । ତା'ପରେ ମୁଁ ଆହୁରି ଏକାଧିକ ଥର ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡ ଯାଇଛି ଏବଂ ସବୁଥର ମୁଷ୍ଟାମାଆ ଗାଆଁରେ ଟିମୋର ବାପମାଆଙ୍କର ଅତିଥି ହୋଇଛି । ସବା ଶେଷଥର ୧୯୮୯ ମସିହାରେ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ସେମିନାର୍‌ରେ ଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ମୁଁ ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡ ଯାଇଥିଲି, ସେତେବେଳକୁ ଟିମୋ ଅଜା ହୋଇସାରିଥିଲା । ମୁଁ ଯାଉଛି

ବୋଲି ସମ୍ବାଦ ପାଇବା ପରେ ସେ ନିଜର ଝିଅ ଓ ନାତୁଣୀକୁ ମଧ୍ୟ ଘରକୁ ଡ଼କାଇ ଆଣିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଲାପୁଆ ସହରରେ ନିଜର ଘରଟିଏ କରି ରହୁଛି । ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ଏକ ଦୂର ଜାଗାରେ ଡ଼ାକପିଅନ ହୋଇଛି । ସାନ ଝିଅ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଛି । ଟିମୋର ଭିତରଟା ସେହି ପିଲାଦିନେ ଯେମିତି ଥିଲା ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ରହିଛି । ଏଥର ବି ସେ ସ୍ଥାନୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରବାଲାଙ୍କୁ ଡ଼କାଇ ମୋ' ସହିତ ଏକ ସାକ୍ଷାତକାର କରାଇଥିଲା ।

ସେହିବର୍ଷ ଶୀତକାଳରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଫିନଲାଣ୍ଡର ଲୋକ ବିଦ୍ୟାଳୟ (Kansanopisto) ପକ୍ଷ ତରଫରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଏକ ଦୁଇ ମାସିଆ ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପନା ଗସ୍ତରେ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାଇଁ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମଥର ସକାଶେ ଟିମୋର ବାପମାଆଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲି । ସେମାନଙ୍କର ମୋଟ ତିନି ପୁଅ, ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ଟିମୋ ସବା ବଡ଼ । ପିଲାମାନେ ଗାଆଁ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଚାଷ ପାଇଁ ଜମି ନାହିଁ । ଘରେ ସାତ ଆଠଟି ଗାଈ ଦିନକୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇପାଖ ମହଣ କ୍ଷୀର ଦିଅନ୍ତି । ଗାଈମାନଙ୍କର କାମରେ ସମସ୍ତ ଚାଲିଯାଏ । ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରା କରି ହିଁ କୁଟୁମ୍ବ ଚଳେ । ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଚରି ଦେବା ସକାଶେ ଅସରାଏ ଜଙ୍ଗଲ ବି ଅଛି । ଘରେ ଲୋକଭିଡ଼ ବୋଲି ମୁଁ ସେଠାରେ ଥିବାଯାକ ଆମେ ଟିମୋର ଆଈ (ବାପାଙ୍କର ମାଆ)ଙ୍କ ଘରେ ଯାଇ ରହିଲୁ । ଦିନଯାକ ସେହିଠାରେ କଟେ, ଖାଇବାକୁ ଯାହା ବାପାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସୁ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମୟଟା ପୂରାପୂରି କୃଷି ପାଇଁ ଦିଆଯାଏ । ବାକି ସବୁଯାକ କାମ ଏହି ଶୀତଦିନରେ । ଆଈଙ୍କ ଘରେ ଆମେ, ମୁଁ ଓ ଟିମୋ, ଏହି ଯାବତୀୟ କାମ କରିଲୁ । ଜଙ୍ଗଲରୁ ହଟାହୋଇ ଆସୁଥିବା ପାଇନ୍ ଗଛର ଗଡ଼କୁ କରତରେ ସାନ ସାନ କରି କାଟି ବରଷଯାକର ଜାଳେଣି ଗଦା ଗଦା କରି ରଖିଲୁ । ଟିମୋ ଯେ ମୋତେ ଖାଲି ଫିନଶ୍ ଭାଷା ଶିଖାଇଥିଲା ତା' ନୁହେଁ, ସିଏ ମୋତେ ସ୍କି ଚଢ଼ି ଯିବା ମଧ୍ୟ ଶିଖାଇଛି (Ski ଫିନଶ ଭାଷାରେ Hiita) । ଶେଷରେ ମୁଁ ସେଥିରେ ଏପରି ପ୍ରବୀଣ ହୋଇଯାଇଛି ଯେ, ଲଗାତର ଦଶ କିଲୋମିଟର ସ୍କି କରି ଥରେ ଏକ ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ସ୍ୱୀକୃତି ମଧ୍ୟ ପାଇଛି । ଟିମୋ ପାଠପଢ଼ାରେ ସେତେ ତେଜ ନଥିଲା । ତେଣୁ ବେଶୀ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ଷୋଳ ସତର ବର୍ଷ ବୟସରୁ ଲାପୁଆ ସହରର ଗୋଟିଏ କାରଖାନାରେ କାମ କଲା । ଏବେ ସେହିଠାରୁ ହିଁ ଅବସର ନେଇଛି । ସେ ସହରରେ ଭଲ ଘର ତିଆରି କରିଛି, ନିଜପାଇଁ ମୋଟରଗାଡ଼ି କିଣିଛି; ପୁଅଝିଅମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ନଥିବାରୁ ସେ କେବଳ ଫିନଶ୍ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷା ଜାଣି ପାରିନାହିଁ ।

ନାନା ଅବସରରେ ମୁଁ ଇଉରୋପର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶକୁ ଏକାଧିକ ବାର ଯାଇଛି, ମାତ୍ର ଫିନଲାଣ୍ଡ ସହିତ ମୋ'ର ଏପରି ଏକ ବିଶେଷ ଆତ୍ମୀୟତା ହୋଇଗଲା କାହିଁକି କେଜାଣି ? ଇଉରୋପ ବାହାରୁ ଯେଉଁମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଇଉରୋପରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ କିମ୍ବା ଇଉରୋପ ବୁଲି ଦେଖିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହକ୍ରମ ଭିତରେ ଫିନଲାଣ୍ଡ ଦେଶ ପ୍ରାୟ ନଥାଏ । ଇଉରୋପୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଭୂମିକା ନଥାଏ । ତେଣୁ ପୃଥିବୀର ଖବରକାଗଜ ମାନଙ୍କରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ପ୍ରସଙ୍ଗ ପ୍ରାୟ କେବେହେଲେ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ମୁଁ ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ହିଁ ଅଧିକ ସମୟ କଟାଇଛି । ସହର ମାନଙ୍କରେ ତଥାପି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିଛି, ସେଠାରେ ସହରବାସୀଙ୍କ ଜୀବନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ରହିଛି । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର କଠୋର ଶୀତ ଜଳବାୟୁ ହିଁ ହୁଏତ ସେଠା ମଣିଷକୁ ଭାରି ସହିଷ୍ଣୁ ଓ ଭାରି ଅଳ୍ପଭାଷୀ କରି ରଖିଛି । ଅପର ପକ୍ଷରେ ସେହି ଦେଶର ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ମଣିଷକୁ ଭିତରେ ସଚେତ-ଅବା କେତେ କୋମଳ ମଧ୍ୟ କରିପାରିଛି । ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନର ଯେକୌଣସି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅରଣ୍ୟ-ପରିବେଷ୍ଟିତ ଓ ଦ୍ୱୀପଖଚିତ ସୁବିସ୍ତୃତ ହ୍ରଦଗୁଡ଼ିକ ନୀଳ ଆକାଶ ସହିତ ସଚେତଅବା କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଯାହାକୁ କି କାନ ଡେରିଲେ ସତକୁ ସତ ଶୁଣିହୁଏ ଏବଂ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ କରିହୁଏ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ସଙ୍ଗୀତ ଇଉରୋପୀୟ ମୁଖ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତଧାରାଟି ସହିତ ଆଦୌ ଖାପ ଖାଉନଥିଲା ପରି ମନେ ହୁଏ । ଫିନଲାଣ୍ଡର ଭାଷାକୁ ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷା ଶୃଙ୍ଖଳା ସହିତ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ମେଳ ବା ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିଲାପରି ବି ଆଦୌ କହି ହୁଏନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦପରି ଫିନିଶ୍ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ଶେଷରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ପରି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଏପରିକି ସ୍ଥାନ କିମ୍ବା ମଣିଷର ନାମଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣଟିଏ ଶେଷରେ ଲଗାଇ ଗୋଲଗାଲ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । ଇଂରାଜୀର ଟମାସ ନାଆଁଟି ତୁ ଓ ମୋ ହୁଏ, ପଲ ପାଉଲି ହୁଏ, ଜନ୍ ଯୁହାନିରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଲଣ୍ଡନ୍‌କୁ ଲୋନ୍ତୋ କୁହାଯାଏ, ଫ୍ରାନ୍ସକୁ ରାନ୍ସ୍କା, ଜର୍ମାନୀକୁ ସାକ୍ସା, ସୁଇଡ଼େନକୁ ରୁଓତ୍ସି ଓ ରୁଷିଆକୁ ଭେନା ବୋଲି ନାମିତ କରାଯାଏ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ତୁଳନାରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଅଣଇଉରୋପୀୟ ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ବାପା, ମାଆ, ଏକରୁ ଦଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦସବୁ ରହିଛି, ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ବହୁ ସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଥିବା ପରି ଲାଗେ । ଫିନିଶ୍ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ସେହିସବୁ ଶବ୍ଦ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ସହିତ ମେଳ ଖାଏନାହିଁ ।

ଖ ଓ ପ ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଯଥାକ୍ରମେ ଗ ଓ ବ ପରି ଶୁଭେ, ଠିକ୍ ଯେପରି ଆମ ତାମିଲ୍ ଭାଷାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଇଂରାଜୀ Beef (ଗୋମାଂସ) କୁ ସେମାନେ Peevi ବୋଲି ଲେଖନ୍ତି ଏସିଆର ଗୋବି ମରୁଭୂମିର ନାମଟି ସେଠାରେ ମାନଚିତ୍ରମାନଙ୍କରେ Kopi ବୋଲି ଲେଖା ହୋଇଥାଏ । ଚୀନ୍ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦରେ ଏବେ 'ଧ'କୁ 'ବ'ରେ ବଦଳାଇ ଦିଆ-ଯାଉଛି । ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଲୋକମାନେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା ସତେଅବା ଏସିଆର କୌଣସି ଭାଷାବୃକ୍ଷରୁ ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ମାଧ୍ୟମରେ ଏଯାଏ ଚାଲିଆସିଛି ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ପଶ୍ଚିମ ଇଉରୋପର ଭାଷା-ଗୁଡ଼ିକରେ preposition ଅଛି, ବିଭକ୍ତି ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ ତଥା ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ପରି ଫିନିଶ୍ ଭାଷାରେ ବିଭକ୍ତି ରହିଛି, ସାତ ବା ଆଠ ନୁହେଁ, ଏକାବେଳେକେ ପନ୍ଦର ଷୋଳଯାଏ ବିଭକ୍ତି ରହିଛି ।

ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଶୀତଦିନେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରୁ ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସେଠା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଏକାବେଳେକେ ଉତ୍ତରର ତୁନ୍ଦ୍ରା ପ୍ରଦେଶ ଯାଏ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ମୋତେ ମିଳିଥିଲା । ଉତ୍ତର ମେରୁବୃତ୍ତ ସେହି ଦେଶର ରୋବାନିଏମି ସହରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଆହୁରି ଶତାଧିକ କିଲୋମିଟର ଉତ୍ତରକୁ ସୋଡ଼ାନ୍‌କୁଇଲା ଯାଏ ଓ ସେଠାରୁ ପୁଣି ଇନାରି ହ୍ରଦ ଯାଏ ଯିବାର ଅବସର ପାଇଥିଲି । ସେଇଟା ହେଉଛି ଲାପଲାଣ୍ଡ—ଲାପ୍‌ମାନଙ୍କର ବାସଭୂମି ଓ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧବନ୍ୟ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧଗୃହପାଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବଲ୍‌ଗା ହରିଣ ମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ । ଶୀତ-ଦିନରେ ଇନାରି ହ୍ରଦ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍ତାପ ସାଧାରଣତଃ – ୫୦ ବା – ୬୦ ଡିଗ୍ରୀ ଯାଏ ତଳକୁ ଖସିଆସେ । ଶୀତଦିନେ ଏହିସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଖରା ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଇନାରି ହ୍ରଦ ବିଷୟରେ ଲାପ୍ ଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକଗୀତ ରହିଛି, (ଏବେ ସମାନ ସୁର ଦେଇ ଫିନିଶ୍ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁବାଦଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଛି) ଯେଉଁଥିରେ ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବହୁ କଠୋର ଜୀବନଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କିଞ୍ଚିତ ଆଭାସ ଦିଆଯାଇଛି । ଶୁଣାଯାଇଛି, ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତି ଏତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଯେ, ଜୁଲାଇ ମାସ ହେଲେ ଯାଇ ହ୍ରଦର ବରଫ ତରଳି ପାଣି ହୁଏ ଓ ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ଆସୁ ଆସୁ ପୁଣି ଘନ ବରଫ ହୋଇ ବସିଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ତଥା ଗୃହପାଳିତ ଜୀବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବର୍ଷକର ଖାଦ୍ୟକୁ ସେଠାରେ ମୋଟେ ତିନି ଚାରି ମାସରେ ଆବାଦ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ମଣିଷମାନେ ଖାଇବେ ବୋଲି ଆଳୁ, ଯଅ ଓ ମାଣ୍ଡିଆ ଏବଂ ଗୋରୁ ପାଇଁ ଘାସ,—ଏହି ତିନିମାସ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ

ଯାନଗାସ୍ଥ ସବୁକଛୁର ଚାଷ କରାଯାଏ । ଘାସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ ତାକୁ କାଟି ଗଦା ଗଦା କରି ରଖି ପ୍ରଥମେ କେତେଟା ଦିନ ଖରା ଖୁଆଯାଏ ଓ ତା ପରେ ତାକୁ ଆଣି କାଠ ତିଆରି ଘାସ ଘରମାନଙ୍କରେ ଖୁନ୍ଦି କରି ରଖାଯାଏ । ବର୍ଷସାରା ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ସେଇଥିରୁ ପୁଳାଏ ପୁଳାଏ ବାହାର କରି ପଶୁଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ ।

ସାହାପୁରରେ କର୍ମଶିବିରରେ ଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଚାଷକାମ କରିଛି, ଘାସକାମ ମଧ୍ୟ କରିଛି । କେତେ କେତେ ଚାଷିପରିବାର ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି ଏହି-ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି । ସେତିକବେଳେ ସମ୍ପୃକ୍ତି ସେହି କର୍ମରତ ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ଜୀବନ ସହିତ ଗୁନ୍ଥି ହୋଇଗଲା ବେଳେ ସମଗ୍ର ଦେଶଟି ସହିତ ମୁଁ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତାସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯାଇଛି । ଶୀତଦିନରେ ସେହି ଦେଶର ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକୃତି ମୋତେ ସତେଯେପରି କେଉଁ ତପସ୍ୱୀ ପରି ଦେଖା-ଯାଇଛି । ମୋ'ର ଭିତରୀ -ସତ୍ତାଟିକୁ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି ଓ ତା' ସହିତ ମିତ ବସିଯାଇଛି । ଏଇଥିଲାଗି ଅବସର ପାଇବାମାତ୍ରେ ମୁଁ ବାରବାର ସେହି ଦେଶକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଛି । କେତେ ଗାଆଁରେ କେତେ ପରିବାରଙ୍କ ସହିତ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ଲାଗିଛି । ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ପରେ ଆଉଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ମୋତେ ଠିକ୍ ପୂର୍ବପରି ନିଜ ମେଳକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛି । ଶୀତକାଳର ସେହି ଶାନ୍ତ ଅଥଚ ଉଦ୍‌ବେଳନକାରୀ ଶୁଭ୍ରତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଅନାଇ ଏହି ସଂସାରରୁ କୃତଜ୍ଞ ଭାବରେ ବିଦାୟ ନେଇ ଯିବାକୁ ମଣିଷକୁ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଭଲ ଲାଗୁନଥିବ, ମୁଁ କେତେ ଥର ସେହିକଥା ଭାବିଛି । ନିଜଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଶେଷକ୍ଷଣର କଳ୍ପନା କରିଛି, ସେଠା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଆଗରେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ମୁଁ ମୋ'ର ସେହି ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ ବି କରିଛି ।

ଫିନ୍‌ଲ୍ୟାଣ୍ଡରୁ ଫେରିଆସି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମୁଁ ବସାଘର ବଦଳାଇଲି । ସହର ବାହାରେ ରହୁଥିବାରୁ ପ୍ରତିଦିନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବା ଓ ସେଠାରୁ ଫେରିବାରେ ବହୁତ ସମୟ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ବେଶ୍ କ୍ଲାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଲାଗୁଥିଲା । ତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ, ଘଟଣାଗତ କେତେକ କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଅଧ୍ୟାପକ ଏବଂ ଆଦ୍ୟ ପରିଚିତମାନେ ମୋତେ ମୋ'ର ପ୍ରଥମ ବସାଟି ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ୟୁର୍ଗେନ୍‌ର ବାପା ମାଆଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଭାଷା ଶିଖିବାର ବାହାନାରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ଦେଖା ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ବସା ବଦଳାଇବାକୁ କହିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ଉପଯୁକ୍ତ

କୋଠରୀଟିଏ ଭଡ଼ାରେ ନମିଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ଆସି ମୁଁ ରହିଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା କୋଠରୀରେ ଆସି ରହିବା ନିମନ୍ତେ ଆପତ୍ତି ଆଉ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଆପାତତଃ ସ୍ବର୍ଗନ୍ ଓ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ରହିଲୁ । ସେହି କୋଠରୀରେ ଗୋଟିଏ ଖଟ । ସେଥିଲାଗି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଠିକ୍ ହେଲା ଯେ ମାସରେ ପନ୍ଦରଦିନ ସ୍ବର୍ଗନ୍ ତଳେ ଶୋଇବ ଓ ମୁଁ ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇବି, ଏବଂ ଆଉ ପନ୍ଦରଦିନ ମୁଁ ତଳେ ଶୋଇବି ଓ ସ୍ବର୍ଗନ୍ ଖଟ ଉପରେ । ତେଣୁ, କେବଳ ଅଧିକା ବିଛଣାଟିଏ ହିଁ ଦରକାର ହେଲା, ହଁ ସେହି ଘରେ ଘରର ସାତବର୍ଷ ବୟସର ପ୍ରିୟ କୁକୁର କେକୋ । ଦିନବେଳା ଆମେ ଯେଝା ଯେଝା ଅଧ୍ୟୟନ ଲାଗି ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଉ । ରାତିରେ ଆଗ କେତେ ସମୟ ଆମେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ନିଜ ନିଜର ପାଠ ପଢ଼ୁ ଓ ତା'ପରେ ଘଣ୍ଟାଟିଏ ଏକାଠି କିଛି ପଢ଼ୁ । ଜଣେ ପଢେ ଓ ଆଉଜଣେ ଶୁଣେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟା ବେଳକୁ ରାତ୍ରି-ଭୋଜନ ସରି ଯାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏସବୁ ଅବକାଶେ ବହୁତ ସମୟ ମିଳେ ।

ଆମର ଏକାଠି ପଠନ ଏବଂ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥୋପକଥନ ସବୁ ଦିନ ବେଶି ଅନେକ ରାତି ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଘରର ଭଉଣୀ ଓ ବାପାମାଆ ଆମକୁ ଶୁଭରାତ୍ରି ଜଣାଇ ସେତେବେଳକୁ ଶୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ତାପରେ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ଖାଲିରେ ଭୋକ କରିବ, ସେତେବେଳେ କାମରେ ଲାଗିବ ବୋଲି ଆମପାଇଁ କିଛି ସ୍ୟାଣ୍ଡୁୱିଚ୍ ମଜା ମଜା କମ୍ପା ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ବି ଥୋଇ ଦେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଖାଇବା ଟେବୁଲ ଉପରେ ତ ନିତିଦିନ ଅନୁସାରେ ଡାଲିଏ ଡାଲିଏ ସେଓ ରଖା ହୋଇଥାଏ । ଏକାଠି ଅଧ୍ୟୟନ ତଥା କଥାବାର୍ତ୍ତା ଜମିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଉଦ୍ଦୀପକ ହେଲେ ସେଇ ଖାଲିରେ ଆମକୁ ଅଧିକ ଭୋକ କରେ । ଖଞ୍ଜି ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ସାଙ୍ଗ ଆମେ ସିଧା ରେଫ୍ରିଜରୁ ମଧ୍ୟ ଆଉକିଛି ସଜ କରି ନେଇଆସୁ ଏବଂ ତାହାର ସଦ୍ବ୍ୟବହାର କରୁ । ଶୀତଳ କ୍ଷୀର ତ ବୋତଲରେ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଗରମ କଫି ବା ଚାହା ତିଆରି କରିବାକୁ ବେଶୀ ସମୟ ବି ଲାଗେ ନାହିଁ । ଏମିତି ଖୁସିରେ ସମୟ କଟୁ କଟୁ ପ୍ରାୟ ଅଧରାତି ହୋଇ ଯାଏ । ଏଥର ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସୂଚାଇ ଦେଇ କେକୋ ଖୁଜୁବୁଜୁ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଆମେ ତିନିହେଁ ବାହାରକୁ ବାହାରୁ । ଏହି ସମୟଟି ହେଉଛି କେକୋ ପାଇଁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ମଳମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରିବାର ନିରୂପିତ ସମୟ । ଜଞ୍ଜିରରୁ ଫିଟିବା ମାତ୍ରକେ କେକୋ ଭୀମ ବେଗରେ ଆଗେ ଆଗେ ଦଉଡ଼େ । ଆମେ ଟହଲି ଟହଲି ପଛେ ପଛେ ଚାଲୁଥାଉ । କେକୋ ତା'ର ସୁବିଧା ମୁତାବକ ତା'ର ଶୌଚ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ସାରି ଦେଇ ଆମପାଇଁ ଠିଆ ହୋଇରହେ

ଏବଂ ଆମେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଲେ ପୁନର୍ବାର ଛୁଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ। ରାସ୍ତାରେ ଜନମାନବ ପ୍ରାୟ ନଥାନ୍ତି। ଦୋକାନସବୁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ। ଭିତରେ ଜଳୁଥିବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୁଅରେ ଦୋକାନ ଭିତରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥିବା ବିଶେଷ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ପଣ୍ୟମାନ କେଡ଼େ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାଏ। ଶୀତରାତି ମାନଙ୍କରେ ଆମ ଏହି ରାତି ଭ୍ରମଣ ଅଧିକ ସୁଖକର ହୋଇଥାଏ। ପୂରା ଶୀତପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଆମେ ଭିତରର ହୃଦୟଟାକୁ ସତେଅବା ଉଷୁମ ଆଣି ଦେଉଥିବା ଏହି ନୀରବ ଶୀତରେ ଆମେ କଥା କହୁସରେ କେତେ କେତେ କାଠ ଗୁଳିଯାଉ ଓ କେତେ କେତେ ବିଶ୍ୱପ୍ରଶ୍ନର ତରୁଣସୁଲଭ ସମାଧାନମାନ ବାହାର କରୁଥାଉ। ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟାଏ ଥାନରେ ଠେଲା ଦୋକାନଟିଏ ଖୋଲି ଦେଇ କେଉଁ ରସିକ ବିକ୍ରେତା ରାତି ଭ୍ରମଣମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ ତଥା ମନୋରଞ୍ଜନ ନିମନ୍ତେ ଗରମ ବାମ୍ପ ବାହାରୁଥିବା ସସେଜ୍ ବିକ୍ରୀ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ସେଠ ସେଠ କେବେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଆମେ ଦିନେ ଦିନେ ସସେଜ୍ ମଧ୍ୟ କିଣି ଖାଉ। ଉଦର ସମେତ ହୃଦୟକୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ସତେ ଯେପରି କେତେ କେତେ ପୁଣ୍ୟର ଫଳ ଆଣି ଦେଇଯାଏ। ଅଡୁଣ୍ଡା କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ଛୁଣ୍ଡାଇ ଛୁଣ୍ଡାଇ ଆମେ ଘରକୁ ଫେରୁ ଓ ନିଦ୍ରା ଯାଉ। ସ୍ୱର୍ଗନ ଓ ମୁଁ ଏହିପରି ପରସ୍ପରର ଦ୍ୱାରରୂପେ ଏକ ଆରେକୁ କେତେ କେତେ ଜିଜ୍ଞାସାର [illegible] ଭିତରେ [illegible] ପ୍ରବେଶ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛୁ ଓ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପରସ୍ପରର ବି କେତେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଛୁ।

୧୯୫୧ ମସିହାରେ ମୋ' ଭଉଣୀର ବିଭାଘର ହେଲା। ବିଭାଘର ହେଉଥିବାର ସମ୍ବାଦ ମୁଁ ସେଠି ଡେନମାର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଘରେ କହି ଦେଲି। ସେତେ-ବେଳକୁ ସ୍ୱର୍ଗନର ବାପା ମାଆଙ୍କୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବାପା ମାଆ ବୋଲି ଡ଼ାକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲିଣି। ସ୍ୱର୍ଗନ ଓ ବାପାଙ୍କ ମାଆ ସେତେବେଳେ ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତି। ସେ ଏଠା ଘରଠାରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଦୂରରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ରହନ୍ତି। ସ୍ୱର୍ଗନ ଓ ମୁଁ ଫୁରସତ ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଉଥିଲୁ। ଡେନିଶ୍ ଭାଷାରେ କେକେ ମାଆଙ୍କୁ ଅଲିଅଳରେ Padste Mor (Best Mother) ବୋଲି ଡାକନ୍ତି। ମୁଁ ବି ସ୍ୱର୍ଗନ ପରି ତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳକୁ ସେହିପରି ଡାକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲି। ଦିନେ ସାନ୍ଧ୍ୟଭୋଜନ ସମୟରେ ମାଆ କଥା ପକାଇ କହିଲେ, "ତୋ ଭଉଣୀର ବାହାଘର ହେଉଛି, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ତୁ ଏଠୁ କୌଣସି ଉପହାର ପଠାଇବୁ ନାହିଁ? ସେତେବେଳଯାଏ ସେହି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିନଥିଲି। ସେତେବେଳେ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଘରମାନଙ୍କରେ ଉପହାରର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇନଥିଲା। କୁଟୁମ୍ବ କୁଟୁମ୍ବ ଭିତରେ

ଘର ଓ ବେଷ୍ଟରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ତାହା ହେଉଛି ଏକ ପାରିବାରିକ ବ୍ୟାପାର, ତେଣୁ ମୋର ଚିନ୍ତା କରିବାର କିଛି ନଥିଲା । ମାତ୍ର, ସ୍ବର୍ଗେନର ମାଆ ବାପା ତଥାପି ବୁଝିବାର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ, କିଛି ପଠାଇବାକୁ ହିଁ ହେବ । ମାଆ କ'ଣସବୁ ପଠାଯାଇ ପାରିବ, ତାହାର ଏକ ଦୀର୍ଘ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି-ଦେଲେ । ନାନା ଡିଜାଇନ ଗୁଚ୍ଛା ହୋଇଥିବା କେତୋଟି କାଚ ଗିନା ଓ ଆଲୁଆ ଭଉଣୀପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅଳଙ୍କାର ଓ ଭଣୋଇଙ୍କ ପାଇଁ ଆଇସଲାଣ୍ଡରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୋଟା ସୁଏଟର । ପାର୍ସେଲଟି ଡାକଯୋଗେ ପଠାଗଲା । ମୋ'ର ଯେତେଦୂର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଏହି ବାବତର ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ସ୍ବର୍ଗେନର ବାପା ମାଆ ବହନ କରିଥିଲେ ।

ପରିବାରରେ ଯେଝା କାମ ଯାହାର, ଯେଝା ସମୟ ମଧ୍ୟ ଯାହାର । ବାପା ପ୍ରାତଃ ଭୋଜନ ସାରି ତାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଭଉଣୀ ସକାଳ ଆଠଟା ବେଳକୁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଏ ଓ ଦୁଇଟା ସମୟକୁ ଘରକୁ ଫେରେ । ସ୍ବର୍ଗେନ ଏବଂ ମୁଁ ଆମ ପାଠପଢ଼ାରେ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ ଯାଉ । ମାଆ ଦିନଯାକ ଘରେ ରହନ୍ତି । ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ । ଭୋଜନ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବଜାର ମଧ୍ୟ ସେଇ କରିଆଣନ୍ତି । ଭଉଣୀ ସ୍କୁଲରୁ ଫେରି ତା' କୋଠରୀରେ ବସି ସ୍କୁଲପାଠ କରେ ଓ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ ସାନ୍ଧ୍ୟଭୋଜନ ସକାଶେ ଟେବୁଲ ସଜାଡ଼ିଦିଏ । ତା'ପରେ ସେ ନିଜ କୋଠରୀକୁ ଚାଲିଯାଏ ଓ ଆଉ କ'ଣ କରୁଥାଏ । ସ୍ବର୍ଗେନ୍ ଆଉ ମୁଁ ଭୋଜନର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉ । ବାପା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦିନମାନର କାମ ଶେଷ କରି ଘରକୁ ଆସନ୍ତି । ପୌନେ ସାତଟାକୁ ସମସ୍ତେ ଖାଇ ବସନ୍ତି ଓ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି । ମଜାର କଥା ହେଉଛି ସେଇ ପୌନେ ସାତଟାରେ ହିଁ ସମଗ୍ର ଡେନମାର୍କ ସନ୍ଧ୍ୟାଭୋଜନରେ ବସେ । ସେତିକବେଳେ ରେଡ଼ିଓରୁ ସମାଚାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହୁଏ । ସମସ୍ତେ ଖବର ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ପାରିବାରିକ ମୁଖ୍ୟ କଥୋପକଥନ ନିମନ୍ତେ ଏଇଟି ହିଁ ସବୁ ପରିବାରରେ ସର୍ବସ୍ବୀକୃତ ସମୟ । ଖାଇବା ପରେ ବାପା ମାଆ ବୈଠକଖାନାରେ ବସି କଫି ପିଅନ୍ତି, ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ନ୍ତି ଓ ଦୁଃଖସୁଖ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । କେହି ଅତିଥି ଆସିବାର ଥିଲେ ସେହି ବୈଠକ-ଖାନାକୁ ହିଁ ଆସେ । ଭଉଣୀ ପୁନର୍ବାର ତା' କୋଠରୀକୁ ଚାଲିଯାଏ । ତା'ପାଖକୁ କେହି ସାଙ୍ଗ ଆସିଲେ ସେମାନେ ତା' କୋଠରୀରେ ଯାଇ ବସନ୍ତି । କେହି କାହାରି ସଂସାରରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥାଏ । ଏବଂ, ଖାଇବାପରେ ମୁଁ ଓ ସ୍ବର୍ଗେନ ବାସନ ଧୋଇବାକୁ ରୋଷେଇଘରକୁ ଯାଉ ।

ଟେବୁଲ୍ ଉପରୁ ଅଇଁଠା ବାସନ, କଣ୍ଟା ଚାମଚ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ରନ୍ଧାଘରକୁ ନେଇଯାଉ । ସେଠାରେ ରନ୍ଧାବାସନ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଚଟୁ, ଡେକ୍ଚି ଓ

କରୁଥିଲୁ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ନଳରୁ ଥଣ୍ଡା ଓ ଗରମ ପାଣି ଏକାଠି କରି ଓ ସେଥିରେ ସାବୁନ୍ ମିଶାଇ ଆମେ ବାସନଗୁଡ଼ିକୁ ସଫା କରୁ ଓ ସଫା ଧୋବ ତଉଲିଆରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୋଛି ଯଥାସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ରଖିଦେଉ । ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ସମୟ ଆମର ରୋଷେଇଘରେ କଟେ । ବାସନଧୁଆ ସହିତ କଥା ଓ ଆଲୋଚନା ବି ଚାଲିଥାଏ । ଏମିତି ତାହା ମାସ ମାସ ଧରି ଚାଲିଛି । ପାରିବାରିକତାର ଏହି ଦିଗଟି ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ରୁଟିନ୍ ସତେଯେପରି ମୋତେ ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଲାଗି କେତେ ସହଜ ଭାବରେ ମଣି କରିନେଇଛି । ମୋ'ର ଭାରି ଉପକାର କରିଛି । ମୋତେ କ୍ରମଶଃ ବେଡ଼େ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରି ଆଣିଛି ।

ଦିନେ ସ୍ୱର୍ଗନ୍ ଆଉ ମୁଁ ରୋଷେଇଘରେ ଏକମଗ୍ନ ହୋଇ ଗପୁଛୁ ଓ ବାସନ ଧୋଉଛୁ, ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ସ୍ୱର୍ଗନ୍‌ର ମାଆ ଯାଇ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଆମର କାମ ସରି ଆସୁଥାଏ । ସେ ନିଜ ଆଡ଼ୁ ଯାହା କହିଲେ, ତାହା ପକାଇବେ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରି ରୋଷେଇଘରକୁ ଆମପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । ମୁଁ ମୋ' ଖାଇବାଖର୍ଚ୍ଚ ବାବଦକୁ ମାସକୁ ମାସ ତାଙ୍କୁ ପଇସା ଦେଇ ଆସୁଥିଲି, ସେ ସେହି ବିଷୟରେ କଥା ପକାଇ ବସିଲେ । କହିଲେ, ତୁ ଗତ କେତେ ମାସ ହେଲା ଆମ ସହିତ ରହିଲୁଣି । ଆମ ସହିତ ଏକାବେଳେକେ ଜଣେ ପରି ହୋଇଗଲୁଣି । ମୋ'ର ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହୋଇଥିଲା ଯେ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେଇଦିନରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁବେଳେ ମନେ ହେଉଛି, ସତେଯେପରି ସେଇ ପୁଅଟି ପୁନର୍ବାର ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଛି । ତୁ ମାସକୁ ମାସ ତୋ' ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ମୋତେ ଯେଉଁ ପଇସା ଦେଉଛୁ, ଏ ମାସଠୁ ଆଉ ଦେବୁନାହିଁ ।" ମୁଁ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲି । ସ୍ୱର୍ଗନ୍‌ର ମୁଖମୁଦ୍ରାକୁ ଚାହିଁ ମନେହେଲା, ମୋ' ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ମିଶି ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ଆଗରୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ମାଆ ସ୍ୱୟଂ ମୋ' ଆଗରେ କଥାଟିକୁ କହିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ଠିକ୍ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ କହିଲି ଖର୍ଚ୍ଚ ପଇସା ଦେବନାହିଁ ଯଦି ମୁଁ ମାସକୁ ମାସ ଦେଶରୁ ପାଉଥିବା ପଇସାକୁ ପୁଣି କେଉଁଠି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବି ? ଅର୍ଥାତ୍ ହୁଏତ ବଦଖରଚ କରିବି ଓ ବିଗିଡ଼ିଯିବି । ମାଆ ଆଉ କିଛି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର କଥା ହିଁ ରହିଲା । କେତେ ମାସ ପରେ ମୁଁ ପାଖରେ ଆଉ ଏକ ଜାଗାରେ କୋଠରୀଟିଏ ନେଇ ରହିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକାଂଶ ରାତ୍ରିଭୋଜନ ମୋ'ର ସ୍ୱର୍ଗନ୍‌ଙ୍କ ଘରେ ହିଁ ହେଉଥିଲା । ତଥାପି ମୋତେ ସେଥିଲାଗି ଗୋଟିଏ ପଇସା ବି ଦେବାକୁ ହୋଇନାହିଁ । ତା'ପରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇଟି ବାଟରେ ମୋ' ପଇସା ଖରଚ ହେଲା । ପ୍ରତି ମାସରେ ମୁଁ ମନମୁତାବକ ଅନେକ ବହି କିଣିଲି । ଖାଲି ମୋ' ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସ୍ୱର୍ଗନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବହି କିଣିଲି । ମୋ'ର ଏହି ଅଭ୍ୟାସଟିର

ଜବାବରେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ରୁଚି ଅନୁସାରେ ମୋ'ପାଇଁ କେତେ ବହି କିଣି ଆଣିଲା । ତା'ପରେ ଛୁଟିମାନଙ୍କରେ ଇଉରୋପର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ବୁଲି ମୋ'ର ପଇସା ଖରଚ ହେଲା । ତଥାପି, ବେଶ୍ ପଇସା ବଳିଲା । ମୋ'ର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଲା । ସେକଥା ମୁଁ ପରେ ଅବଶ୍ୟ କହିବି ।

କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରେ ମୋ'ର କେତେ ବର୍ଷର ରହଣି ସମୟରେ ଆଉ ଯେଉଁ ପରିବାରଟି ସହିତ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକଟ ପରିଚୟରେ ଆସିଲି, ତାହା ହେଉଛି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପିଟର୍ ପି· ରୋଡ୍ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନା ହାନ୍‌ସନ୍ ରୋଡ୍‌ଙ୍କର ପରିବାର । ଶ୍ରୀ ରୋଡ୍ ଡେନିଶ୍ ଭାଷାରେ ଶତାଧିକ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଥିଲେ । ସମସାମୟିକ ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ ସାନ ଦେଶ ଡେନମାର୍କ୍‌କୁ ଯଥାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ ଚିଜଟିଏ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରୋଡ୍‌ଙ୍କର ନାମ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣକୁ ଆସିବ । ସେ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଇନା ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କାହା ମାଧ୍ୟମରେ କିପରି ମୋ'ର ପରିଚୟ ହେଲା, ସେକଥା ମୋ'ର ମନେ ପଡୁନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ଓ କଥୋପକଥନରେ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ସେକଥା ଜଳଜଳ ହୋଇ ମନେ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ସାନ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହେବା, ସାନରୁ ବଡ଼ ହେବା ଏବଂ ସାନ ଦେଶଟି ମଧ୍ୟରେ ଥାଇ ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖିବାର ସୁବିଧା ଯେତିକି, ଅସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ସେତିକି । ଡେନ୍‌ମାର୍କର ବାସିନ୍ଦାମାନେ ଆପଣାର ନିବିଡ଼ ଓ ନିବୁଜ ଘରଟି ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଖୁସି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଯେ ଅନେକ ସମୟରେ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀରେ କ'ଣ ଘଟୁଛି ବା ନଘଟୁଛି, ସେମାନେ ସେଆଡ଼କୁ ବିଶେଷ ଆଖି ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜର ଦେଶଟିକୁ ବା ଦେଶନାମକ ଜଗତଟିକୁ ପୃଥିବୀ ନାମକ ସାଗରରେ ସତେଅବା ଏକମାତ୍ର ସୁଖୀ ଦ୍ୱୀପ ବୋଲି ଧରି ନେଇଥାନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ମନେ ହୁଏ, ଡେନମାର୍କ ସମେତ ଇଉରୋପର ସାନ ସାନ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଏହିଭଳି ଏକ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ଆପଣାର ଆଖି ତଥା ଅନ୍ଦାଜଗୁଡ଼ିକରେ ଭାରି ସାନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ନିଜକୁ ସତେଅବା ଅଧିକ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି ।

ଏକ ବୃହତ୍ତର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରୁ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଦେଶ ତଥା ତାହାର ନିୟତିଟିକୁ ଦେଖିବା, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ତର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ନିଜ ସାନ ସାମୂହିକ ଜୀବନଟିର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା, ଶ୍ରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ରୋଡଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇ ମୁଁ ପ୍ରଥମ କରି ତାହା ଅନୁଭବ କଲି । ଘରଯାକ ଖାଲି ବହି ଆଉ ବହି ।

ପ୍ରାୟ ଆଠଦଶଟା ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷାର ବହୁ ବହି ଭିତରେ ଦୁହେଁ ବୁଡ଼ି ରହି ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ, ଅଥଚ ବହୁର ସବୁବେଳେ ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀରେ ଇଉରୋପୀୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥାଏ, ଏସିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାରେ ନୂଆ ନୂଆ ଦେଶମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ଏବଂ ସଚେତନ ହେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏହି ନୂତନ ପୃଷ୍ଠଭୂମିଟି ଉପରେ ଇଉରୋପୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ବୃହତ୍ ପରମ୍ପରାଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଅଧିଗମି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଯାହା ତକ ଇଉରୋପରେ ତଥାପି କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ସନ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ ରହିଛି କି ନାହିଁ, ପନ୍ଥୀ ଓ ପନ୍ଥ ଉଭୟେ ସତେଅବା ତାହାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । କେତେ କେତେ ପୁରୁଣା ଧାରଣାକୁ ଅକାମୀ ଜାଣି ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଆସୁଥାନ୍ତି ଓ ଆହୁରି କେତେ ନୂଆ ପବନକୁ ଆପଣାର ମୂଲ୍ୟାୟନ ସଦନଟିର ଭିତରକୁ ଆଦରର ସହିତ ଡାକିନେଇ ଆସୁଥାନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧର ଅନ୍ଧାର ରାତିଟା ପରେ ସେମାନେ ସତେଅବା ପୁନର୍ବାର କିଶୋର ପାଲଟି ଯାଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆଗାମୀ ପୃଥିବୀ ସହିତ ସତେଅବା ଏକାବେଳେକେ ଏକ ନୂଆ ଅନୁରାଗରେ ନିଜକୁ ନୂଆଇ ନେବେ ବୋଲି ସଜ ହେଉଥାନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ଭେଟ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ମୋ' ଅଧ୍ୟୟନ କର୍ମରେ ନୂଆ ଉଲ୍ଲାସ ପାଇଲି, ବହୁ ନୂତନ ଭୂମି ପାଇଗଲି । ପ୍ରାୟ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ପରିବାରଟି ସହିତ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲି । ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରୋଡ଼ଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ଶ୍ରୀମତୀ ଇନା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୂଖଣ୍ଡୀୟ ଡେନମାର୍କର ଏବେ-ବେଳେକେ ଉତ୍ତର ନାସୀରେ ଅବସ୍ଥିତ ସ୍କାଗେନ ନାମକ କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ଦରଟିର ସାଗର ବେଳାରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ବୟସ ପ୍ରାୟ ନବେ ଛୁଇଁବାକୁ ବାହାରିଲାଣି, ତଥାପି ମୋ' ପାଖକୁ ତାଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ପତ୍ର ଲେଖିବା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି । ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମାଆ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଛି ଓ ସେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ min kaere laerde soen (ମୋ'ର ଅତି ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷିତ ପୁଅ) ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଛନ୍ତି । ସ୍ମରଣ ରହିବା ଉଚିତ ଯେ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଇନା ଡେନ୍ଟର ପିଟରଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ punditijee ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଥାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରୋଡ଼ (Rohde) ଡେନ୍‌ମାର୍କ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ କଟେଷ୍ଟର କାଇଦା ଅନୁସାରେ ଋଷିଆର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଅର୍ଥାତ୍ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସରକାର ଯେଉଁ ଅଭିମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ, ବିଶ୍ୱଯାକର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନୁଗତ୍ୟ ସହିତ ତାହାକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ଓ ଉଚିତ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ ପିଟର୍ ଓ

ଇନାଙ୍କୁ ଏହି ଉଦାଜଷ୍ଟା ଖୁବ ଅଶ୍ୱସ୍ତିକର ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ରୁଷିଆର ତତ୍କାଳୀନ ଶାସକ ଷ୍ଟାଲିନ୍ ଯେତେବେଳେ ଦେଶଦ୍ରୋହ ଅପରାଧରେ ପ୍ରାଗ୍ର ପ୍ରଧାନ ଜଣ ଇହୁଦୀ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଇନେଲେ, ସେତେବେଳେ ଡେନମାର୍କର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତାହାକୁ ଏକ ଉତ୍ତମ ପଦକ୍ଷେପ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାରୁ ପିଟର୍ ଓ ଇନା ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ଓ ଏହାକୁ ରୁଷିଆ ସରକାରଙ୍କର ଇହୁଦୀ ଦ୍ରୋହୀ ନୀତି (Anti Semitism)ର ଗୋଟିଏ ନମୁନା ବୋଲି କହି ବିବୃତ୍ତି ଦେଲେ । ଫଳ ଡେନମାର୍କର ରାଜନୀତିରେ ହୋ' ହୋ' ଲାଗିଗଲା । ଏହି ତର୍କ ପାଇଁ ଆମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ସଭା ଡକା ହେଲା ଓ ବିଭିନ୍ନ ମତର ବକ୍ତାମାନଙ୍କୁ ସେଥିରେ କହିବା ନିମନ୍ତେ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା । ପିଟର ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଅନ୍ୟତମ ବକ୍ତା ଭାବରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେଦିନ ସେ ଶାନ୍ତ କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରି କହିଲେ ଯେ ପୃଥିବୀର କେବଳ ଦୁଇଟି ଦେଶକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ସବୁଦେଶର ଲୋକେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରି ଆସିଛନ୍ତି ଓ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ବହୁ ନିର୍ଯାତନା ଘଟାଇଛନ୍ତି । ସେହି ଦୁଇଟି ଦେଶ ହେଉଛି ଚୀନ ଓ ଭାରତବର୍ଷ । କେବଳ ଏହି ଦୁଇ ଦେଶରେହିଁ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଜମିଦାରୀ କିଣିବାକୁ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ହୋଇ ରହିବାକୁ କେହି କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରିନାହାନ୍ତି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଏହି ଘଟଣା ପରେ ପିଟର ଓ ଇନା ଉଭୟଙ୍କୁ ଡେନମାର୍କ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲା ସେମାନେ ଯାହା ଥିଲେ ତାହାହିଁ ରହିଲେ; କେବଳ ପାର୍ଟିରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଇଉରୋପୀୟ ସଂସ୍କୃତି ପରମ୍ପରାରେ ଏକ ହସ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀସ ବିଷୟରେ ପିଟର ପି· ନିଜେ ଏକ ପ୍ରାମାଣ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆଫ୍ରିକା ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷର ମୁକ୍ତି-ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଷୟରେ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆଉ କେତୋଟି ପୁସ୍ତକରେ ମିଶର, ବେବିଲୋନ୍ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସ ଗୁଡ଼ିକର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି । ନିଜର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଜଣେ ମଣିଷର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବାଦ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ବିବାଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଲ କରି ପାଦ୍ୟ ସମସ୍ତେ କୁଆଡ଼କୁ ନା କୁଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ପଡ଼ୁଥିବାର ଉତ୍ତେଜନା ଲାଗି ରହିଥିବା ବେଳେ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁରେ ଗଢ଼ାହୋଇ ଆସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କିପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସତତ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ରହି ତଥାପି ଯାବତୀୟ ବେଡ଼ୀରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରିବ, ଆତ୍ମଜୀବନୀଟି ତାହାର ଏକ ଅତୁଳନୀୟ ନମୁନା ହୋଇ ରହିଛି । ପିଟର ଡେନମାର୍କର ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ କିଅର୍କଗୋର୍ଙ୍କର ଜୀବନୀ ଲେଖିଛନ୍ତି । କିଅର୍କଗୋର୍ଙ୍କର ବହୁପୃଷ୍ଠାସମ୍ବଳିତ ଦିନଲିପି ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ

ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ତାହାର ଅନୁବାଦ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ଇହୁଦୀ ଜାତିର ଇତିହାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି ପତିପତ୍ନୀ ଏକାଧିକ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି । ଏମିତି ଗୋଟିଏ ଘର ସହିତ ମୁଁ ଯେ ଏତେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହିପାରିଛି. ମୁଁ ତାହାକୁ ମୋ' ଇଉରୋପ ରହଣିର ଏକ ବିଶେଷ ଘଟଣା ବୋଲି କହିବି । ଦୁହେଁ ମୋତେ କେତେ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛନ୍ତି, ମୋ' ବଢ଼ି ହେବାରେ କେତେ ସହାୟତା କରିଛନ୍ତି ।

୧୯୫୨ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ମୁଁ ଇଉରୋପ ବୁଲି ବାହାରିଲି । ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାସ ଜମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଦେଶଦେଖା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରିନେଲି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲି । ସ୍ଥିର କଲି, ଏହି ମୁଥରେ ମୁଁ ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ହଲାଣ୍ଡ —ଏହି ତିନୋଟି ଦେଶର କେତେ ଜାଗା ବୁଲି ଆସିବି । ହଁ, ଇତିମଧ୍ୟରେ ଜେନେରାଲ୍ ଭାଷା ପାଠ ହୋଇସିବା ପରେ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ଶିଖିବା ଲାଗି ଭାରି ମନ ବଳାଉଥାଏ । ମାତ୍ର, ପିଲାଙ୍କ ପରି ଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ବହିରୁ ନୂଆ ଭାଷାଟି ? ଶିଖିବାକୁ ଆଉ ବେଳ ନଥାଏ କି ମନ ନଥାଏ । ପରିଚିତ କେତେଜଣଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପଦ୍ଧତିରେ ଜର୍ମାନୀର ଗୋଟିଙ୍ଗେନ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଲେଖିଲି ଯେ, ମୁଁ ସପ୍ତାହେ ସପ୍ତାହେ କରି ତିନି ସପ୍ତାହ ଜର୍ମାନୀର ତିନୋଟି ପରିବାରରେ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ସେହି ପରିବାରଗୁଡ଼ିକ ସହରରେ ନୁହେଁ, ଗାଆଁରେ ହୋଇଥିବେ । ସେହିସବୁ ଗାଆଁରେ ପ୍ରାୟ କେହି ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଜାଣିନଥିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ କେବଳ ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ହିଁ ଗାଆଁରେ ଯାବତୀୟ କଥୋପକଥନ ହେଉଥିବ । ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରକୁ ସାତଦିନର ମୋ' ଖାଇବା ଓ ରହିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେବି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତିନୋଟି ଗାଆଁ ସ୍ଥିର କରି-ଦେଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ମୋତେ ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକର ଠିକଣା ଯୋଗାଇଦେଲା ଓ ମୁଁ ତା'ପରେ ନିଜେ ଡାକଦ୍ୱାରା ସେହି ପରିବାରଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲି । ଏବଂ, ଛୁଟି ଆରମ୍ଭ ହେବାମାତ୍ରେ ମୋ'ର ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ପ୍ରଥମ ପରିବାରଟି ହାନୋଭର୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ଲକହର୍ଷ୍ଟ ଗାଆଁରେ । ଗାଆଁରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ରେଳଷ୍ଟେସନ । ବଡ଼ ସହର ହାନୋଭର୍‌ଠାରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ୀରେ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ । ମୁଁ ଓହ୍ଲାଇବା ସମୟରେ ପରିବାରର ଲୋକେ ଷ୍ଟେସନରୁ ମୋତେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ନେଇଗଲେ । ବାପା, ମାଆ, ତିନି ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ସବା ସାନ ପୁଅ ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁର ଜିମ୍ନାସିଅମ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅତିଥିଶାଳା । ସବୁଦିନେ ନିୟମିତ

ସମୟ ଅନୁସାରେ ଚାଲେ ନାହିଁ । କେହି ବାହାରୁ ଆସି ଭୋଜନର ବରାଦ କଲେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବାଢ଼ି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଘରର ମାଆ ସେତକ କରିଦିଅନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଯେକୌଣସି ସମୟରେ କେହି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ କଫି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାନୀୟ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯାଏ । ମଧ୍ୟ ପରିବାରର ଅସଲ ଅବଲମ୍ବନ ହେଉଛି ତା'ର ବାଲିପୋଖରୀ । ଇଉରୋପର ନଈଗୁଡ଼ିକ ଶୁଖି ନଥିବାରୁ ଘର ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଦରକାର ହେଉଥିବା ବାଲି ସେଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଓ ତେଣୁ ଖୁବ ମହଙ୍ଗା । ଏହି ପରିବାରର ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀ ଥାଏ, ଯେଉଁଠୁ ମାଟି ତାଡ଼ି ମେସିନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେହି ମାଟିରୁ ମାଟି ଅଂଶକୁ କାଢ଼ି ବାଲି ବାହାର କରିବାକୁ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠାରେ ମାଟିତଡ଼ା ମେସିନ୍‌ଟି କାମ କରୁଥିଲା, ସେଠାରେ ପ୍ରଥମେ କୌଣସି ପୋଖରୀ ନଥିଲା । କମିଟିଏ ତାଡ଼ି ତାଡ଼ି କ୍ରମେ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୋଖରୀଟିଏ ହୋଇ ଯାଇଛି ଓ ସେହି ପୋଖରୀରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଗାଆଁସାରର ମେଳା ସେହି ପୋଖରୀ କୂଳରେ ହୁଏ । ଇଉରୋପର ହିସାବରେ ସେହି ସମୟଟା ଦାରୁଣ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ । ଦିନମାନର କାମ-ଧନ୍ଦା ପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଟାଣ ଲାଗିବା କଥା । ତେଣୁ, ସୁଇ ଲେଉଟି ଖରା ନଇଁ ଆସିବା ବେଳକୁ ଗାଆଁର ଅନେକ ଲୋକ ସେହି ପୋଖରୀରେ ସ୍ନାନ କରି ଟିକିଏ ଶୀତଳ ହେବାଲାଗି ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କର ଇସ୍କୁଲ ନଥାଏ; ତେଣୁ ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ସେଠାରେ ଯାଇ ହାଜର ହୁଅନ୍ତି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ସେହିମାନେ ହିଁ ମୋ'ର ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିବାରେ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ସ୍କୁଲରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଝଣ୍ଡ୍ରିହିଡ଼ା ଦେଉଥାନ୍ତି । ତେଣୁ, ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ଶିଖାଇବାର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମଣାର ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ହାସଲ କରିଥିବା ପ୍ରବୀଣତାର ପରିଚୟ ଦେବାଲାଗି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହରେ ଲାଗି ଆସିଲେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଶିଖୁ ଶିଖୁ ଆମେ ବାକ୍ୟଯାଏ ଆଗେଇଗଲୁ । ତେଣେ ବନ୍ଧୁତାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପାକଳ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ପୁଅ ଝିଅ ସବୁ ପିଲାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ହାଇକେଲ । କ୍ରମେ ଆମ ଅପରାହ୍ଣର ଏହି ସାଙ୍ଗମେଳ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ପ୍ରବାହକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଗଲା । ଦୁଇଦିନ ପରେ ସକାଳେ ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ସରିବା ବେଳକୁ ଛଅ ସାତଜଣ ପିଲା ଆସି ହାଜର ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି; ଆମେ ଏକାଠି ଅରଣ୍ୟକୁ ପାରିଧିରେ ବାହାରିଯାଉ । ମୁଁ ବୁଝେ ନବୁଝେ, ସେମାନେ ଅନର୍ଗଳ କଥା କହି ଚାଲିଥାନ୍ତି, ଏହି ଚାରିପାଞ୍ଚଟା ଦିନରେ ମୋ' ପାଖରେ ଜର୍ମାନ ଭାଷାର ସମୁଦାୟ ସଂସାରଟାକୁ ଆଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେବାପାଇଁ ସତେଅବା

ଅତ୍ୟନ୍ତ ନମ୍ରାପର ଭାବରେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଇଚ୍ଛୁକ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖୁସୀ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କର ମାଧ୍ୟମ ବ୍ୟତୀତ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଭାଷାକୁ ନିଜ ଘରକୁ ଡାକି ନେବାପାଇଁ ଆଉ ଅଧିକ ଭଲ ସୁଯୋଗ ଏବଂ ପ୍ରଣାଳୀ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ?

ସେଇପ୍ଲକ୍‌ହେଷ୍ଟ୍ ଗାଆଁରେ ମୋ'ର ସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ା ଶିଖିବା ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । କେଜାଣି କାହିଁକି, ମୁଁ 'ଇଉରୋପ' ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଇକେଲ ଚଲାଇ ଜାଣି ନଥିଲି । ଘରେ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କର ସାଇକେଲ ଥିଲା, ମୋ' ବଡ଼ ଭାଇମାନେ ସେହି ଇସ୍କୁଲ ବୟସରୁ ସାଇକେଲ ଶିଖି ସାରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ମୋ'ର କାହିଁକି ସେ ଦିଗରେ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ହୋଇ ନଥିଲା । ସାଇକେଲ ଶିଖିବାକୁ ଯେ ଡର ମାଡ଼ୁଥିଲା, ସେକଥା ମୋଟାମୁଟି ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ତଥାପି ରହୁ ରହୁ ରହି ଯାଇଥିଲା । ଡେନମାର୍କକୁ ଆସି ଦେଖିଲି, ସେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସାଇକେଲ । ଆମ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବୟସ ଅନୁସାରେ ଘରର ପିଲା ବଡ଼ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଦେହର ମାପ ଅନୁସାରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦନ୍ତୁଡ଼ିଆ ଖଟ ରହିଥିବା ପରି ଡେନମାର୍କରେ ଘରର ସଭିଙ୍କ ଲାଗି ନିଜନିଜର ସାଇକେଲ । ବୁଲି ବୁଲି ଯିବାକୁ ପିଲାଦିନେ ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଛି । ମାତ୍ର, ସାଇକେଲ ଚଢ଼ି ଯିବା ଯେ ଏକାବେଳେକେ ସମାନ ପରିମାଣରେ ଉପଭୋଗ୍ୟ ଏବଂ ଆକର୍ଷକ ହୋଇପାରେ, ସେକଥା ମୁଁ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର ଏହି ଛୋଟ ଗାଆଁଟିକୁ ଆସି ଜାଣିଲି । ଗାଆଁର ପିଲାମାନେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ । ମୁଁ ଏତେଟାଏ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ସାଇକେଲ ଶିଖି ପାରିନାହିଁ, ମୁଁ ରହିଥିବା ଘରର ସାନ ପୁଅକୁ ସେକଥାଟା ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ଓ ସେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କ ଘରର ଅଳ୍ପ ପାଖାପାଖିରେ ରେଲଲାଇନ୍ କଡ଼େ କଡ଼େ ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଇଥିବା ସାନ ରାସ୍ତାଟି ମୋ'ର ସାଇକେଲ ଶିଖିବାର ସରଣୀ ରୂପେ ବଛାଗଲା ଓ ସେଇ ମୋତେ ସାଇକେଲ ଶିଖାଇଲା । ଯେତେ ଅକୁଶଳ ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଦୁଇଟା ଦିନର କବାୟତ ପରେ ସାଇକେଲ ଚଲାଇ ଶିଖିଲି ଏବଂ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ଅରଣ୍ୟ-ପରିକ୍ରମା ସମୟରେ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲରେ ଯାଇପାରିଲି ।

ସେତେବେଳକୁ ଜର୍ମାନୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ହାରିବାର ଦଶବର୍ଷ ବି ହୋଇନଥାଏ । ଜିତିଥିବା ମିତ୍ରପକ୍ଷ ମିଶି ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀକୁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଠିଆ କରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ବ୍ରିଟେନ ଆଉ ଆମେରିକାର ସୈନ୍ୟ-ଛାଉଣୀମାନ ଥୁଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯୁଦ୍ଧର ପରବର୍ତ୍ତୀ-କାଳୀନ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଏବଂ

ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ଜର୍ମାନୀରେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶି ଯାଉଥାଏ । ସତେଅବା ଗରଜରେ ପଡ଼ି ସଚେତନ ସମସ୍ତେ ହିଟ୍‌ଲର୍‌କୁ ଛାଡ଼ି ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଅଡ଼ା ଭିତରକୁ ଆସିଗଲେଣି ବୋଲି ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଧନ୍ତକ ଦେଖାଇବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥାନ୍ତି । ତଥାପି ଭିତରେ ଏତେବଡ଼ ଚୋଟଟାଏ ମାଡ଼ ଖାଇଥିବାର ପରିଚୟ ଖୁବ ଛଟପଟ କରୁଥାଏ । ଅଥବା, ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦରବର୍ଷ କାଳ ଗୋଟାଏ ଦେଶରେ ସେମାନେ କପଟ ଏକ ଭ୍ରମ ଭିତରେ ରହିଗଲେ, ଭ୍ରମରେ ମଜ୍ଜିଗଲେ ଏବଂ ସେହି ଭ୍ରମ ଯେମାନଙ୍କୁ ଶେଷରେ ନେଇକହୁ ନଲା, ସେହି ଲଜ୍ଜାରେ ଖୁବ ଧୀର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଭିତରେ ଅତୀତଟାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିବ ଓ ବାହାରେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଭୟପରବଶ ହୋଇ ସେହି ଅତୀତ ଆମକୁ କୁପଥଗାମୀ କରାଇଲା ଓ ତେଣୁ ତାହାକୁ ଭୁଲିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ଶୁଣି ପାରିଲା ଭଳି ଗୁଣି ହେଉଥିବ, ଇଏ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ସମସ୍ୟା । ସେହି ସମସ୍ୟା ମଣିଷର ବିବେକଟାକୁ ବଡ଼ ଅଧସ୍ଥ କରି ରଖିଥାଏ । ନିଜ ଭିତରେ ଏକାବେଳକେ ଦୁଇଟା ବିବେକ ପରସ୍ପର ସହିତ ଲଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ମଣିଷକୁ ଖୁବ ସାବଧାନତା ସହିତ ଭିତର ଓ ବାହାର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ମିଛ ସମଝୋତା କରି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ । ଯୋଉଟାକୁ ଛାଡ଼ିବା କଥା, ସେଇଟାର ମାୟା ଛାଡ଼ୁନଥାଏ ଏବଂ, ଯେଉଁଟାକୁ ନୂଆ କୁଣିଆ ହିସାବରେ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣିବା କଥା, ସେଇଟା ଭିତରକୁ ପଶିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବି ହେଉ ନଥାଏ । ରାତିରେ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଶୋଇପଡ଼ିବା ପରେ ମୋତେ ଗୃହକର୍ତ୍ତା ଥରେ ଥରେ ତାଙ୍କର ଖାସକମରାକୁ ଡାକି ଆଣନ୍ତି ଓ ଗୁପ୍ତ ବାକ୍ସ ଗୁଡ଼ିକୁ ଫିଟାଇ ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇଥିବା ହେତୁ ସେ ପାଇଥିବା ମେଡ଼ାଲ ଓ ବିଶେଷ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖାନ୍ତି । ସେହି ସମୟର ହିଟ୍‌ଲରବେଳର କେତେ ଫଟୋ ମୋତେ ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ପଛଟା ତାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିଥିବା ପରି ଅଥବା ସିଏ ପଛଟାକୁ, ତାଙ୍କ ଯୌବନଟାକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିଥିବା ପରି କେତେ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଧ ସାହସ କରି ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଏହିସବୁ ସ୍ମରଣୀୟ ପଦାର୍ଥ ରହିଛି ବୋଲି ସମ୍ଭବତଃ କେବଳ ତାଙ୍କର ଘରଣୀ ହିଁ ଜାଣିଥାନ୍ତି ।

ପ୍ଲଙ୍କ ହର୍ଷ୍ଟରୁ ହାନୋଭର ଓ କାସେଲ୍ ହୋଇ ତା'ପରେ ବସରେ ବେଶ୍ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଯିବାପରେ ଜର୍ମାନୀର ଗୋଟିଏ ଅତି ସାନ ଗାଆଁ ବ୍ୟୁହଲେ । କାସେଲ ସହର ସେତେବେଳକୁ ଭଙ୍ଗାଭୁଜା ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ସେହି ପୁରୁଣା ସମୟର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବୃତ୍ତାକାର ଘଣ୍ଟା ଲାଗି ରହିଥିବା ଏକ ପଥରର ଖଣ୍ଡିଆ ସ୍ତମ୍ଭ ବ୍ୟତୀତ ଷ୍ଟେସନରେ ଆଉସବୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଆପାତତଃ କାମ ଚଳାଯିବା ପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପେକ୍ଷା ଅତୀତଟା ହିଁ

ଅଧିକ ଖେଞ୍ଚା ମାରି ଦେଉଥାଏ । ଜର୍ମାନୀ ଯେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆପଣାକୁ ଲୁଗ୍ରାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ, ଜର୍ମାନୀକୁ ସେତିକି ଅଧିକ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ । ବ୍ର୍ୟାହ୍‌ଲେ ଗାଆଁରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସାତଦିନ ମୁଁ ଯାହାଙ୍କ ଘରେ ରହିବି ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଗାଆଁ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ । ବ୍ର୍ୟାହ୍‌ଲେ ହେଉଛି ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଗାଆଁ, ମୋଟେ ବାର ତେର ଘର ମଣିଷ । ଗ୍ରାମର ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ସେହି ନିୟମରେ ସମ୍ଭବତଃ ଦେଶର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଆଠୋଟି ଶ୍ରେଣୀ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ହିଁ ସବୁଯାକ ଶ୍ରେଣୀ, ସର୍ବମୋଟ ପିଲାସଂଖ୍ୟା ପୁଅଝିଅ ହୋଇ ପନ୍ଦରଯାଏ ହେବ । ତଳ ମହଲାର ବଡ଼ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟିରେ ଇସ୍କୁଲ ବସେ ଏବଂ ଉପର ମହଲାରେ ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କ ପରିବାର ସହିତ ରହନ୍ତି । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଏକାବେଳେକେ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ ଆଠଟି ଶ୍ରେଣୀର ଆଠପ୍ରକାର ବୟସର ପିଲାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ବିକାଶ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ନଜର ରଖିପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବିଶେଷ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆଖି ତଥା ଯୋଗ୍ୟତା ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର । ସମସ୍ତେ କଦାପି ଏପରି ଗୋଟିଏ ପାଇଟିକୁ ଆସିବାପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେବେନାହିଁ । ଏହିସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବାଲାଗି ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ସମ୍ମତି ଦଅନ୍ତି, ସରକାର ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଅନେକ ଅଧିକ ବେତନ ଦେଉଥିଲେ ।

ଶିକ୍ଷକ ହାଇଞ୍ଜ୍ ଗ୍ରମବୋଙ୍କ ପରିବାରରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ଏକାଦର୍ଶ ବୟସର କୁନି ପୁଅଟିଏ । ପୁଅର ନାଆଁ ଏକ୍‌ହାର୍ଟ୍ । ପୂର୍ବରୁ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜର୍ମାନ ଅଧ୍ୟାତ୍ମଦ୍ରଷ୍ଟା ମାଇଷ୍ଟର୍ ଏକ୍‌ହାର୍ଟଙ୍କର ଲେଖାମାନ ପଢ଼ିଥିଲି, ଡେନ୍‌ମାର୍କରୁ ଆସି ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ରଚନାବଳୀ କିଣି ଆଣିଥିଲି । ଯେତିକି ପଢ଼ିଥିଲି, ସେତିକି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲି । ଏଠି ସେହି ନାମରେ ପିଲାଟିଏ ପାଇ ତା'ପ୍ରତି ଭାରି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସିଏ ବି ଦୁଇଟା ଦିନ ନଯାଉଣୁ ମୋ' ପ୍ରତି କମ୍ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲାନାହିଁ । ମୋତେ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ କୋଳେଇ ହେବାକୁ ମନ କରିବ, ଖାଇବା-ବେଳେ ମୋ'ର ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ବସି ମୋ'ର ହାତରୁ ଖାଇବ । ମୋ'ର ମାୟା ଲାଗିଗଲା । ସ୍କୁଲକୁ ଲାଗି ସାନ ବାଡ଼ିଟିଏ, ସେଇଟି ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପୂରାପୂରି ପାରିବାରିକ । ସିମ୍ବ, କାକୁଡ଼ି, ଟମାଟୋ, ଆଳୁ କେତେ କ'ଣ ଲାଗିଛି, କେତେ ଗଛରେ ଫଳ ମଧ୍ୟ ଧରିଛି । ଇସ୍କୁଲ ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ବଗିଚାକୁ କାମ କରିବାକୁ ଯାଉ । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏକ୍‌ହାର୍ଟ୍ ମୋର ପାଖରେ ଥାଏ । ଏହାପରେ ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ତିନି ଚାରିଥର ସେହି

ପରିବାରକୁ ଯାଇଛି । ଏବର୍ହାର୍ଡ ଇସ୍କୁଲକୁ ଆସିବାପରେ ମୋ' ପାଖକୁ ଗଦା ଗଦା ଚିଠି ଲେଖିଛି । ତା'ଭଲକୁ ତା'ର ଦୁଇଟି ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ ରାତିରେ ଖାଇବା ପରେ ମୋତେ ଶୁଣାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ମାଆ ପିଆନୋ ପାଖରେ ବସନ୍ତି ଓ ବାପାଙ୍କ ସମେତ ଛଅଟିଯାକ ପିଲା ପିଆନୋ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ତାଳରେ ନିଜନିଜର ବଂଶୀଗୁଡ଼ାକୁ ବଜାଇ ଘର ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରାଣମୟ ଐକତାନର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସତେଅବା ଗୋଟାମୁଣ୍ଡା ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିଯାଉଥାଏ । ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ମୋତେ ସତକୁ ସତ ସେମାନଙ୍କର କକା ଭଳି ନେଇଥିଲେ । ସେଥର ହାଇଞ୍ଜ୍ ଦିନମାନ ମୋତେ ମୋଟର ସାଇକେଲ ପଛରେ ବସାଇ ଆଖପାଖର ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲାଇ ଆଣୁଥିଲା । ପରେ ଅନ୍ୟ ଥରଗୁଡ଼ିକ ବେଳକୁ ତା' ନିଜର ମୋଟରଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ସିଏ ନିବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷ ସହିତ ତା' ଭିତରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା । ତେଣେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତିରେ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ସଂସାରବାସୀର ବିନୟ ଏବଂ ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ, ସାତଦିନ ଭିତରେ ସେମାନେ ମୋତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଜମାଇ ରଖିଥିଲେ । ସର୍ବଦା ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ କାରବାର ଚାଲୁଥିଲା । ମୁଁ ବି କ୍ରମେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ କହିପାରିଲି, ଅର୍ଥାତ୍ କହିବାଲାଗି ସାହସ କଲି । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର କଥୋପକଥନକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବୁଝିପାରିଲି । ଅଭିଧାନଟା ସେତେବେଳେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ।

ସାତଦିନ ପରେ ହାଇଞ୍ଜ୍ ମୋତେ ତା' ମୋଟର ସାଇକେଲରେ ବସାଇ ପ୍ରାୟ ପଚିଶ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଥିବା ମେର୍କସ୍‌ହାଉସେନ୍ ଗାଆଁରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲେ । ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ଶିଖିବାର ଚକ୍ରରେ ଏଇଟି ହେଉଛି ମୋ'ର ତୃତୀୟ ଏବଂ ଶେଷ ରହଣି । ଡାକ୍ତର ସ୍ୱାଇଗର ଓ ତାଙ୍କର ପରିବାର ମୋ' ଆସିବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ସେମାନେ ମୋତେ ପରିବାର ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିନେଲେ । ଘରପାଖର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରାୟ ବ୍ୟୁହ୍‌ଲେ ଅଞ୍ଚଳ ପରି ! ଅସମତଳ ଭୂମି,—ଅନୁଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଘଞ୍ଚ ପାଇନଗଛର ଜଙ୍ଗଲ । ଗ୍ରୀଷ୍ମର ପ୍ରାଣବନ୍ତତାରେ ଚାରିଆଡ଼ ଭାରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଦିଶୁଥାଏ । ଡାକ୍ତର ସ୍ୱାଇଗର୍ ଦିନମାନ ନିଜର ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଯାଆନ୍ତି । କେବଳ ରାତିରେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିହୁଏ ଓ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିହୁଏ । ସେ ଦେଶର ହାଲଚାଲ ବିଷୟରେ ବେଶୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି, କଥାନହସର ଶଗଡ଼ କେତେବେଳେ

ରାଜନୀତି ଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଏ ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ନିକଟ ଅଞ୍ଚଳର ହ୍ୱିଷ୍ଟେଲରି— ଅମଳ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ପଶିଯାଏ । ସେହି ଅମଳଟିକୁ ପିଏ ଜଣେ ଯୁବକ ଓ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱଭାବରେ ଅଙ୍ଗ ନଚାଇଥାନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ନିର୍ମଳ ଭାବରେ ସବୁକିଛି କହିଦେଇ ପାରନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ସ୍ପାଇଗର୍‌ଙ୍କର ଝିଅ ଗିସେଲା,—ହାଇସ୍କୁଲର ଶେଷ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ପଢ଼ୁଥାଏ; ତେଣୁ ବେଶ ଇଂରାଜୀ ଜାଣିଥାଏ । ପୁଅ ୟୁର୍ଗେନ୍‌ର ବୟସ ପନ୍ଦର-ବର୍ଷ, ସ୍ଥାନୀୟ ଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥାଏ । ସିଏ ମଧ୍ୟ ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ଶ୍ରୀଗଣେଶ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଘରର ମାଆଙ୍କୁ ନେଇ ଆମେ ସ୍ୱଜନମେଳ ଫୁରସତ ପାଇଲା ମାତ୍ରକେ ଜଙ୍ଗଲ ବୁଲିଯାଉ, ପାହାଡ଼ ଉଠୁ ଏବଂ ପାହାଡ଼ ଓହ୍ଲାଉ । ଏବଂ, ଅନର୍ଗଳ ଗପିବାରେ ଲାଗିଯାଉ । ପୁଅଝିଅ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଇଂରାଜୀ ଜାଣିଥିବାରୁ ମୋର ଜର୍ମାନ୍ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ବଢ଼ାଇବାରେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଏମିତି ତିନିଗାଆଁରେ ତିନିଦିନ ହୋଇ ମୁଁ ଗଟ୍ଟିଙ୍ଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫେରି ଆସିଲି । ସେଠାରେ ଆଉ ଦଶଦିନ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହିଲି । ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନର ଇତିହାସରେ ଗଟ୍ଟିଙ୍ଗେନ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ତୀର୍ଥଭୂମି । ମାର୍କସ୍ ପ୍ଲାଙ୍କ୍ ଏହିଠାରେ ହିଁ ଅଧ୍ୟାପନା ଏବଂ ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ । ପରେ ତାଙ୍କର ନାମରେ ନାମିତ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ବିଶେଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନଟି ହାଇଜେନ୍‌ବର୍ଗ ଏବଂ ଭାଇଜ୍‌ସେକରଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନମନୀଷା ଦ୍ୱାରା ସନ୍ଦୀପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ଯେଉଁ ଜର୍ମାନ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ରହିଲି, ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ଗବେଷଣା—କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସେହି ପବିତ୍ର ଦ୍ୱୀପଟି ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ଆଉ କେତେ-ଜଣ ପ୍ରଖ୍ୟାତଙ୍କୁ ଭେଟିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ତଥାପି, ଜର୍ମାନୀର ସେହି ତିନୋଟି ଗାଆଁରେ ତିନି ସପ୍ତାହ ରହି ମୁଁ ଜର୍ମାନୀ ସହିତ ଯେଭଳି ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଥିଲି ଏଠି ସାତଶହ ବର୍ଷର ପୁରାତନ ଏହି ଜ୍ଞାନ-ସଚେତନ ଶିକ୍ଷାବିହାରରେ ହୁଏତ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିନଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ କେଉଁ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ହୋଇ ରହନ୍ତି ବୋଲି ଶେଷକୁ ଯାଇ ଗୁମ୍ଫାରେ ପଶନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୁଁ ଜୀବନସାରା ପ୍ରାୟ କେବେହେଲେ ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରି ପାରିନାହିଁ । ଜଳି ହୋଇ ରହିଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୋତେ ଫୁଙ୍ଗୁଲା ମଣିଷମାନେ ହିଁ ସର୍ବଦା ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିଛନ୍ତି, ଯେତେ ଅବା କୌଣସି ମହାର୍ଘ ଆବଶ୍ୟକତାରେ ପଡ଼ି ଗମ୍ଭୀର ଓ ଭାରି ହୋଇ ବସିଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଖୁସୀ ଲୋକମାନେ ସର୍ବଦା ଅଧିକ ଆକର୍ଷକ ମନେ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେହି ତିନୋଟି ଗାଆଁକୁ ମୁଁ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ଶିଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ

ଯାଇଥିଲି । ସାତଦିନର ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେବି, ଯାତ୍ରୀଦଳ ଫେରିବା ଓ ମୋ' ଭାଷା ଶିଖିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଲାଭବାନ ହୋଇ ସଫଳ ହେଇଥିବା ସଫଳ ଦର୍ଶିଆଡିଏ ପରି ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିବି, ସେହିଭଳି ଯୋଜନାଟିଏ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ଫାଶଟିଏ ବସାଇ ମୁଁ ସେହିସବୁ ଥାନକୁ ଯାଇଥିଲି । ଏବଂ, ନିଜେ ହିଁ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରେ ଫାଶରେ ପଡ଼ିଗଲି. ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିରୋଧ କଲିନାହିଁ, ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ମନ ବି କଲିନାହିଁ । ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରୁ ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଚୁକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ମୋତେ ଏତେ ପଇସା ଦେବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଲାଜ ଲାଗୁଥିଲା ଓ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି କହି ପାରୁନଥିଲି । ସେହିସବୁ ପରିବାର ସହିତ ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଗଲା । ସଂସାର ଭିତରେ ଏହିପରି ମୋ'ର ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିବାଟା ହିଁ ଜୀବନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ପାଇ ଆସିଛି ଏବଂ କୋଉଠି କାହାଠାରୁ ଭିତରେ କେଉଁ ନିର୍ଭର ପାଇଛି କେଜାଣି, ଋଣମୁକ୍ତ ହେବାଲାଗି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ ।

ଗସ୍ଟ ହିଗେନ୍‌ରୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ମୋ'ର ପାରିସ୍ ଯିବାର କଥା । ଡେନମାର୍କରେ ମୋ'ର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆଗରୁ ପାରିସ ଆସି ମୋ'ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ ଓ ତାଙ୍କରି ସହାୟତାରେ ମୁଁ ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶର ସେହି ରାଜଧାନୀକୁ ବୁଲି ଦେଖିବି, ସେହିପରି କଥା ହୋଇଥିଲା । ସେ ଫରାସୀ ଭାଷା ଜାଣନ୍ତି, ମୁଁ ଜାଣି ନଥାଏ । ମୁଁ ଟ୍ରେନରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରେ ସେଇ ମୋତେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ପାଛୋଟି ନେଇଗଲେ । କେଉଁ ହୋଟେଲରେ ରହିବା କଥା, ଛଅ ସାତଦିନର ଭିତରେ ଦର୍ଶନୀୟ କ'ଣସବୁ ଦେଖିବା କଥା, ସେସବୁ ବନ୍ଧୁ ଆଗରୁ ସ୍ଥିର କରି ରଖିଥିଲେ । ମୋତେ ସବୁ ରହସ୍ୟ ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିଥିବା ଓ ପଣ୍ଡାର ହାତ ଧରି ବଜାର ବୁଲି ନେଇ ଦୁଇଟାକୁ ଧନ୍ୟ କରୁଥିବା ଅଣଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରୀଟିଏ ପରି ଅସହଜ ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ପାରିସ୍‌କୁ ଇଉରୋପୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ରାଜଧାନୀ ବୋଲି ଅନେକ କେତେ ଗୁଣୀ ହୋଇ କହୁଥାନ୍ତି ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ଖରାଦିନେ ଏହିଭଳି ମଣିଷମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାରିସ୍ ସହର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ଅପବାଦ ରହିଛି ଯେ, ଖରାଦିନେ ବାହାରୁ ଆସି ହାଟ ଜମାଉଥିବା ଟୁରିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଦାଉରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବାକୁ ପାରିସ୍ ସହରର ଖୋଦ ବାସିନ୍ଦାମାନେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସାନ ଜାଗାମାନଙ୍କୁ ବୁଲି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଇଉରୋପୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ମହାମୂଲ୍ୟ ଅବଦାନଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗ୍ରୀସ୍ ଏବଂ ରୋମ୍‌ର ତୁଳନାରେ ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ତା'ର ପାରିସ୍‌ରାଣୀ ପାଖରେ ବି ପଡ଼ିବନାହିଁ । ଅନେକ ଭାବନ୍ତି ପାରିସ୍ ସହରକୁ ହୁଏତ ଇଉରୋପୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଇତିହାସର

ସଂଗ୍ରହାଳୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ପାରିସ୍ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁ କିସମର ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ହିଁ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ସମୟ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ଫରାସୀ ଭାଷାକୁ ଇଉରୋପୀୟ ହେବାର ସଂସ୍କୃତିର ସନ୍ତକ ବୋଲି ଧରା ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜବଂଶୀୟ ସବାମୂଳମାନେ ଯେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀରୁ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ରାଜା ହୋଇ ଆସିଲେ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱୀକୃତ ଦେବା ବିଷୟରେ ବ୍ରିଟିଶ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ମଧ୍ୟ ଆପତ୍ତି ଉଠିଥିଲା, କାରଣ ସେମାନେ ଫରାସୀ ଭାଷା ଜାଣିନଥିଲେ । କିଶୋର ଯୁବକ ଗାନ୍ଧୀ ଯେତେବେଳେ ବାରିଷ୍ଟରୀ ପଢ଼ିବ ଲାଗି ବିଲାତ ଯାଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଫରାସୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିବାର ଦରକାର ଭିତରେ ବେଶ୍ କେତେଦିନ ଘୂରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, କାରଣ ଫରାସୀ ଯାକୁଳି ନକରି ପାରିଲେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ସଭ୍ୟ ବୋଲି ମୋଟେ ଗଣା ଯାଉନଥିଲା ।

ପାରିସ ସହରରେ ଆମେ ଫରାସୀ ବିପ୍ଳବ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ରାଜପ୍ରାସାଦକୁ ବୁଲି ଦେଖିଲୁ, ନେପୋଲିଅନ୍ଙ୍କର ସମାଧିସ୍ଥଳ ଦେଖିଲୁ, କିସମ କିସମ ଭାବରେ ସଜା ହୋଇ ରହିଥିବା ଚିତ୍ର ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ଏବେ କ'ଣ ହେଉଥିବ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ଯେଉଁମାନେ ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନ ଓ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେତେଅବା ଶପଥ କରିଥିଲେ ପରି ଏକଭାଷୀ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଗୃହାନୁଗତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦାବଳୀ ପରି କେବଳ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଯାହାକିଛି ବୁଝାଉଥିଲେ । ମୋ'ର ଭାଗ୍ୟ, ମୋ' ସହିତ ବନ୍ଧୁ ଜଣେ ଥିଲେ ଯିଏକି ଫରାସୀ ଭାଷା ଜାଣିଥିଲେ, ମୋତେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସବୁ ବୁଝାଇ ଦେଉଥିଲେ । ରାତିରେ ସେ ମୋତେ ନାନାବିଧ ତାମସା ଜାଗା ଦେଖାଇ ନେଉଥିଲେ । ମଣିଷକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ବିବସନ ଭାବରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପୃଥିବୀରେ ଯେ ଏତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ବହୁବସନସଜ୍ଜିତ ସଭ୍ୟ ମଣିଷମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ପାରିସ୍ଠାରେ ହିଁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । କେତେ କେତେ ପଇସା ଖରଚ କରି ସେମାନେ କେଡ଼େ ବିକଳିଆ ହୋଇ ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଭିଡ଼ ଜମାଇ ରଖୁଥିଲେ, ହୁଏତ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସେଠାରେ ଆପଣାର ଦୋଷରଟିକୁ ପରୋକ୍ଷରେ ଦେଖି ସେତେଅବା ଏକ ଆଦିମ ବୟସ୍କଶିଶୁର ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନର ରେସ୍ତୋରାଁଗୁଡ଼ିକୁ ଯିବା ଓ ସେଠାରେ ନିତାନ୍ତ ଅଣଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ହେଉଥିବା କଥୋପକଥନଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବା, ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ପାରିସ୍କୁ ଆସୁଥିବା ବୁଦ୍ଧିବିଳାସୀମାନଙ୍କର କମ୍ ସଉକ ନଥିଲା । ରେସ୍ତୋରାଁ ରେସ୍ତୋରାଁରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ତଫାତ୍ ରହିଥିଲା । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେଠାରେ ମିଳୁଥିବା ପାନୀୟ ତଥା

ସେବ୍ୟ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକର ମାତ୍ରା ମୂଲ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ଫରକ ରହୁଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଯୁଦ୍ଧପରବର୍ତ୍ତୀ ଇଉରୋପରେ ଏକ ଚଞ୍ଚଳତା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ଫରାସୀ ଲେଖକ ଜାଁ ପଲ ସାର୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅପରାହ୍ଣ ଶୀତଳ ପଡ଼ିଆସିବା ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେସ୍ତୋରାଁରେ ଆସି ବସୁଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ଆଖପାଖରେ ବସିଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ ଜମାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେହିସବୁ ରେସ୍ତୋରାଁରେ ଅଧିକ ଭିଡ଼ ହେଉଥିଲା । ରାତିର ପ୍ରହର ଯେତିକି ଅଧିକ ବଢ଼ି ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜନସମାଗମ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସାର୍ତ୍ରଙ୍କ କଥା ମୋଟେ ଶୁଭୁ ନଥିଲା; ତଥାପି ନଶୁଣିଲେ ବି ଶୁଣାଯାଉଛି, ଏକ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଜନିତ ଆନନ୍ଦକୁ ସେ ନିଜର ନାସିକାଦ୍ୱାରା ଟାଣି ଆଣି ଆଘ୍ରାଣ କରା ହେଉଥିଲା । ରାତି ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟେବୁଲମାନେ ବି ସଂଖ୍ୟାରେ ରାସ୍ତାଆଡ଼କୁ ଲମ୍ବି ଯାଉଥିଲେ । ସେତିକି ସମୟ ପାଇଁ ରାସ୍ତାରେ ଅନ୍ୟ ଯାତାୟାତ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଆମ ଦେଶରେ ରାତିରେ ନାଟ ହେଲେ ଯେମିତି ରାସ୍ତା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ, ଠିକ ସେହିଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ପାରିସ ସହରରେ ଭଲକି ଭଲ ସଂଗ୍ରହାଳୟ । ତୁମର ରୁଚି ଅନୁସାରେ ତୁମେ ଯୋଉଟାକୁ ମନ ସେଇଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ଦେଖିପାରିବ । ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକାରୁ ମୁଁ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କିସମର ସଂଗ୍ରହାଳୟର ନାମ ଆବିଷ୍କାର କଲି ଓ ସେଇଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ଇଉରୋପୀୟ ମଧ୍ୟଯୁଗର ଧର୍ମ ନାମରେ ଶାସନପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁସବୁ ଧର୍ମଦଳନ ହେଉଥିଲା, ଏଇଟି ହେଉଛି ତାହାର ନାନା ନମୁନାର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଥଚ ତୁମର ଅନ୍ତରଟାକୁ ପ୍ରାୟ ବିଚଳିତ କରିଦେଉଥିବା ଗୋଟିଏ ସଂଗ୍ରହାଳୟ । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିକୁ ଇତିହାସରେ Inquisition ର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଶାସକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ହେଉଥିବା ତଥାକଥିତ ଧର୍ମକୁ ଲଂଘନ କରୁଛି ବୋଲି ଏକ ବିଶେଷ ବିଚାରଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହେବାପରେ ଅପରାଧୀକୁ କିପରି ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ତା'ର ପ୍ରାଣ ଯିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରା ଯାଉଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ବୁଦ୍ଧି ଖରଚ କରି ସେହିପରି ଜଣେ ଅପରାଧୀର ଶରୀରକୁ ନାନାବିଧ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାଲାଗି କେଉଁସବୁ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଉଥିଲା, ଏହି ସଂଗ୍ରହାଳୟଟିରେ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରି ରଖାଯାଇଛି । ଶାସକ ଏବଂ ଧର୍ମ ଏକାଠି ହେଇଗଲେ କେତେ ପ୍ରବଳ ଓ କେତେ ଅଧମ ଯେ ହୋଇପାରନ୍ତି, ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ତାହାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନମୁନାରୂପେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିଥିବା ମନୁଷ୍ୟର ମନଭିତରେ ବହୁ ପ୍ରକାର କେତେ କେତେ ଭାବନାକୁ ଉଖାରି ଆଣୁଥିଲା । କେତେଟା ମଣିଷଙ୍କର ଶରୀରକୁ କଷ୍ଟ ଦେଲେ ଅନ୍ୟମାନେ ଯେ ଧର୍ମଭୀରୁ ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିବେ, ଧର୍ମ ଏବଂ ଶାସନ ପ୍ରାୟ

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏକାଠି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏବଂ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ଆମଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ଆସିଛନ୍ତି ଓ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ବହୁ ଦୁଷ୍ଟତାର କାରଣ ହୋଇଛନ୍ତି । ଯିଏ ଧର୍ମକୁ ସତକୁ ସତ ଜାଣେ; ସିଏ ପୃଥିବୀର କି ହିଁ ଧର୍ମର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିପାରେ; କେବଳ ସଢ଼ମାନେ ହିଁ ନିଜର ଆଚରିତ ଧର୍ମଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ ବୋଲି ଅନ୍ତତଃ ନିଜପାଖରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆଣି ଦେବାକୁ ଅନ୍ୟ ଆତ୍ମାର ଓ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଦଳି ଦେବାକୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛର ଅବତାର ହୋଇ ବାହାରନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ କେତେ ସଂସ୍ଥା ଏହି ତାମସୀ ଭାବରେ ଦେଶ ବିଶ୍ୱାସ ଜଳୁଛନ୍ତି ଓ ମଣିଷର ସଂସାରକୁ ଖାଲି ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ କୋଉଠି ଗୋଟାଏ ଏପରି ବିଶେଷ ଦାଗରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଶଗଡ଼ ଚକ ପରି ଚକଟାଏ ଥିବାର ମନେପଡ଼ୁଛି, ଯାହା ଭିତରେ ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଖୁଣ୍ଟ ପିଟା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସେହି ଚକ ଭିତରେ ପୂରାଇ ଘୁଆଇବା ପରେ ଚକଟି ଯେମିତି ସାଇଁ ସାଇଁ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗୁଥିଲା, ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିଟିର ଶରୀରଟି ଯେମିତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଭାବରେ ଖୁଣ୍ଟ ଗୁଡ଼ାକରେ ଆସି ବାଜୁଥିଲା ଓ ଲହୁଲୁହାଣ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଏସବୁ ଏକଦା ଆମ ପୃଥିବୀରେ ହେଉଥିଲା ଓ କେତେକ ଆଧୁନିକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟୀକରଣ ସହିତ ଏବେ ମଧ୍ୟ ହେଉଛି, ସେଥିପାଇଁ ଧର୍ମ ଦାୟୀ ବା ଘୃଣା ଦାୟୀ, ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଯେଉଁକଥା ଭାବିଥାଏ । ଭଲ ପାଇ ନପାରୁଥିବା ମଣିଷ, ଅର୍ଥାତ୍, ବିକୃତ ଭାବରେ ଭଲ ପାଉଥିବା ମଣିଷ କେତେ ବିବେକସମର୍ଥିତ ଭାବରେ ଘୃଣା ଭିତରେ ଆସି ପଶିଯାଏ ଓ ପାଷାଣ୍ଡ ହୁଏ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ତାହାର ନମୁନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସଂଗ୍ରହାଳୟର ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ଗୋଟିଏ କୋଣକୁ କୂଅପରି ଗାତଟିଏ ଥିଲା । ସଂଗ୍ରହାଳୟର ଗାଇଡ଼୍ ଆମକୁ କହିଲେ, ଉତ୍ପୀଡ଼ନର ସବୁ ସୋପାନକୁ ପାର ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ଲୋକଙ୍କ ଶରୀରଗୁଡ଼ାକୁ କୁଆଡ଼େ ସେହି କୂଅ ଭିତରେ ନେଇ ପକାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଶରୀର ଗୁଡ଼ିକ ସେଇ ବାଟ ଦେଇ ସିଧା ଯାଇ ସିନ୍ ନଦୀରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲେ ।

ପାରିସ୍ ରେ ଥିବାବେଳେ ମୁଁ ଦୁଇଥର ପାରିସ୍ ବାହାରକୁ ଯାଇଥିଲି । ଥରେ ଭର୍ସାଇ ସହର ଦେଖିବାକୁ ଓ ଆଉ ଥରେ ଆଉ ଘଣ୍ଟେ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ସାର୍ଘ ନାମକ ଏକ କୁନି ସହରକୁ । ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ବିଜିତ ଓ ବିଜେତା-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଚୁକ୍ତି ଭର୍ସାଇଠାରେ ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ରାଜପ୍ରାସାଦ, ପାର୍କ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୋଟା ମୋଟା କେତେ କ'ଣ ସୌଧ ଦେଖିଲି, ଯାହାକି ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ମାତ୍ର କେତେଟା ଦିନରେ କୁଆଡ଼େ ପାସୋର ହୋଇଗଲା । ଭାରି ଭଲ ହୁଏ ଯେ ପୃଥିବୀରେ କେତେଟା ଜିନିଷ ଖାଲି ଚଞ୍ଚଳ ପାସୋରି

ହୋଇଯାଏ, ହୁଏତ ଯାତ୍ରାଫଳରେ କି ଆଉ କେତୋଟା ଜିନିଷ କାଳକାଳକୁ ମନେ ରହିଯାଏ । ସାର୍ଟର କାଥେଡ୍ରାଲ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ କାଳକାଳକୁ ମନେ ରହିଗଲା । ସେହି କୁନ ସହରଟିକୁ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ଯାଇଥିଲି । ବହୁ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ଏକ ଗୀର୍ଜା ବା କାଥେଡ୍ରାଲ୍ ବ୍ୟତୀତ ସେହି ସହରରେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣିବାକୁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନଥିଲା । ଫ୍ରାନ୍ସର ଲୋକମୁଖରେ ସେତେବେଳେ ଗୀର୍ଜାଟିକୁ ପୃଥିବୀଯାକରେ ସବୁଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ଗୀର୍ଜା ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ହୁଏତ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କୁହାଯାଉଥିବ । ପାରିସ୍‌ରେ ନୋଟରଡ଼ାମ୍ ସମେତ ଆହୁରି ଏକାଧିକ ଗୀର୍ଜା ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ ଶୁଳ୍କ ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସାର୍ଟ ଗୀର୍ଜାରେ ସେପରି କୌଣସି ଆଡ଼ମ୍ବର ନଥିଲା । କେବଳ, ଗୀର୍ଜା ଭିତରକୁ ପଶିଯିବା ମାତ୍ରକେ ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ଲେଖା ହୋଇ ସୂଚିତ କରିଦିଆ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଏହି ସ୍ଥାନଟି ହେଉଛି ଭଗବାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ; ତେଣୁ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଯେପରି ଆଚରଣ କରିବା ଉଚିତ, ଆପଣମାନେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ସେହିପରି ଆଚରଣ କରିବେ । ଗୀର୍ଜାର ବାହାର କାନ୍ଥ ଟପିଲେ ଉପାସନା ସ୍ଥାନକୁ ମଝିରେ ରଖି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭିତରକାନ୍ଥ ରହିଛି । ସେହି କାନ୍ଥରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ କାଉଗରରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଖଚିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ସନ୍ଥମାନଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି, ବାଇବେଲର କେତେ କେତେ କାହାଣୀ—ସ୍ଥପତିର ହାତଟି ବାଜି ଏଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଜୀବନମୟ ହୋଇପାରିବ ଅଥଚ ଗୀର୍ଜାର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଭାବଧାରଟି ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବରେ ଖାପ ଖାଇ ପାରୁଥିବ, ସବୁକିଛି ସେହିଭଳି ଖଚିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୁଁ ଖାଲି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଦେଖୁଥାଏ, ସତେଅବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମୋଚିତ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ; ଅନ୍ତର ଭିତରକୁ ସତେଅବା କେତେ କ'ଣ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥାଏ ଏବଂ ନିଜ ଭିତରେ ସୋପାନ ଉଠିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଘଣ୍ଟାଯାକ ସାର୍ଟଠାରେ ମୁଁ ଆଉ ଅନ୍ୟ କିଛିହେଲେ କରିନାହିଁ । ପୁରା ସମସ୍ତ ସେହି କାଥେଡ୍ରାଲ୍ ଭିତରେ ହିଁ କଟାଇଛି । ମୂର୍ତ୍ତି ଭିତରେ ଯେ କିପରି ସ୍ଥାବରତ୍ୱ ମୂର୍ତ୍ତିସୀମାର ସେପାଖକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କରି ନେବାର ଏକ ଶକ୍ତି ରହିଛି, ସାକାରତା ଭିତରେ କିପରି ଯେ ଏକ ସର୍ବାକାରତାର ସହଜ ଅନୁଭବ ଆଣିଦେବାର ଶକ୍ତି ରହିଛି, ମୋ'ର ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ କରିବାରେ ସାର୍ଟର ସେହି ଗୀର୍ଜାଟିର ଯେପରି ଏକ ଅକ୍ଷୟ ଅବଦାନ ସେହିଦିନଠାରୁ ରହିଯାଇଛି । ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ଗମ୍ବୁଜ ଉପରକୁ ସିଡ଼ି ବାଟ ରହିଛି । ସେହି ବାଟେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଉପରଯାଏ ଉଠି ଯାଇଥିଲି ଓ ସେଇଠି ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ଏକାବେଳେକେ ହାଲୁକା ହୋଇ ବସି ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସ୍ଥଳ ପଟଟିକୁ ଅବଲୋକନ କରିବାରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅତିବାହିତ କରିଥିଲି । କୋପେନହେଗେନ୍ ଛାଡ଼ିବା ସମସ୍ତ ର ସାଙ୍ଗ ହିଁ ଯୁର୍ଗେନ୍

ପାରିସ ଦେଖିବା ସମୟରେ ତଥାପି ସମସ୍ତ ବାହାର କରି ସାର୍ତରେ ଥିବା କାଥେଡ୍ରାଲ ଦେଖି ଗିର୍ଜାଗୁଡ଼ି ମୋତେ ବାରବାର ତାଗିଦା କରି କହୁଥିଲା ।

ପ୍ରାୟ ସାତଦିନ ଭିତରେ ମୋ'ର ପାରିସ୍ ଦେଖା ସରିଗଲା । ସୌଧ ଏବଂ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ଦେଖି ଆଖି ଖୁବ୍ ଭାରି ଭାରି ଲାଗୁଥାଏ, ତଥାପି ଲାଗୁଥାଏ ମୁଁ ଯେପରି ଫ୍ରାନ୍ସକୁ ମୋଟେ ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ତାହାର ମାଧ୍ୟମରେ ଇଉରୋପ ବିଷୟରେ କେତୋଟି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ଆସିଲି, ମୋତେ ସେହି ଭଳି ଲାଗୁଥାଏ । କାହିଁ, ଏହି ଦେଶର ଜଣେ ମଣିଷ ସହିତ ତ ମୋ'ର ଆଳାପ କିମ୍ବା ପରିଚୟ ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ଦିନେ ରାତିରେ ହଲାଣ୍ଡ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାରିସ୍ ଛାଡ଼ିଲି । ମୋ'ର ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ କେତେବେଳେ ଯେ ବେଲ୍ଜିଅମ ଦେଶ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସରି ବି ଗଲା, ମୁଁ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସକାଳ ହେଲାବେଳକୁ ମୁଁ ହଲାଣ୍ଡରେ — ଲାଇଡେନ୍ ସହରରେ । ଏଣେବେଳେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯାତ୍ରାରେ ମୁଁ ହଲାଣ୍ଡ ଆସିଥିଲି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଲାଇଡେନକୁ ହିଁ ମୋ'ର ମୁଖ୍ୟ ରହିବା ସ୍ଥାନ ରୂପେ ବାଛିଥିଲି । ଲାଇଡେନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏଥିରେ ମୋତେ ସବୁ ପ୍ରକାରର ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ସପ୍ତାହେ କାଳ ମୁଁ ଯେପରି ଏଠାରେ ରହିପାରିବି, ସେଥିଲାଗି ମୋ' ଆର୍ଥିକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ମୁତାବକ ମୋ'ପାଇଁ ବଖରାଟିଏ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିଲେ । ହଲାଣ୍ଡ ହେଉଛି ଦାର୍ଶନିକ ସ୍ପିନୋଜାଙ୍କର ଦେଶ । ଆହୁରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଲେ, ଏହି ଲାଇଡେନ ଅଞ୍ଚଳଟି ହେଉଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବିଶେଷ ଅଞ୍ଚଳ । ବେନେଡ଼ିକ୍ଟ୍ ସ୍ପିନୋଜାଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଦର୍ଶନକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ମୁଁ ଅବଲୋକନର ଯେଉଁ ଲୋଚନଟି ଲାଭ କରିଥିଲି, ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ଲୋଚନଟିକୁ ଦେଇ ହିଁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଇଉରୋପକୁ ଦେଖି ଆସିଛି । ଇଉରୋପକୁ ଦେଖି ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ତଥା ଇଉରୋପକୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି ଭାବି ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିବାର ବହୁ ପ୍ରମାଦରୁ ମୁଁ ରକ୍ଷା ପାଇଛି । ସ୍ପିନୋଜାଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଓ ସେହି ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଆପଣାର କରି ମୁଁ ନିଜ ଦେଶ ଭାରତବର୍ଷକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଅପ୍ରମତ୍ତ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରିବାର ସ୍ୱଭାବଅନୁକୂଳ ଦର୍ପଣଟିଏ ଲାଭ କରି ପାରିଛି ।

ଏହି ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ଅବକାଶରେ ମୁଁ ହଲାଣ୍ଡ ଆସିବି, ଲାଇଡେନ୍‌ରେ ଏତେଟି ଦିନ ରହିବି ଏବଂ ସ୍ପିନୋଜାଙ୍କର ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିବି ବୋଲି ଲାଇଡେନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଗରୁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଭାବରେ ମୋ'ପାଇଁ ସବୁ ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିଲା । ଲାଇଡେନ୍‌ରେ ଅଳପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ରହିବା ପାଇଁ ଘର ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିଲା ଓ

ମୋତେ ବିଭିନ୍ନ ଦିନମାନଙ୍କରେ ସଂପୃକ୍ତ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିଲା । ତେଣୁ, ଲାଇଡେନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚି ମୁଁ ସିଧାଆଗ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଗଲି ଓ ସେଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ଉକ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲି । ତା'ପରେ ରୁଟିନ୍ ପରି ଜାଗା ଦେଖା ଚାଲିଲା । ହଲାଣ୍ଡ ହେଉଛି ଏକ ଦକଟେନାକୁ ଦେଶ; ପୁନଶ୍ଚ ମୋ'ର ଦେଖିବାକୁ ରହିଥିବା ଜାଗା-ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଲାଇଡେନ୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଜଳଖିଆ ସାରି ଆମେ ଦୁଇଟି ସାଇକେଲ ଭଡ଼ା ନେଇ ବାହାରିଯାଉ । ହାତରେ ଅଞ୍ଚଳର ମାନଚିତ୍ରଟିଏ ରହିଥାଏ । ସେଥିରେ ଗଳି ଓ ଗୋହିରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ସୂଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ ବାଉଳା ହୋଇ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଭୟ ନଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମେ ରାଇନ୍‌ସ୍‌ବର୍ଗ ଗଲୁ, ଭୁଅର୍‌ବର୍ଗ ଗଲୁ । ଆପଣାର ଇହୁଦୀ-ସମାଜରୁ ନିର୍ବାସିତ ହେବାପରେ ସ୍ପିନୋଜା ରାଇନ୍‌ସବର୍ଗ ଗାଆଁରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ତଳ ମହଲାରେ ରହୁଥିଲେ ଓ ଦର୍ଶନାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଉପର ମହଲାରେ ଚଷମାର କାଚକୁ ଘଷି ଅଧିକ ପାରଦର୍ଶକ କରିବାର ସାନ କର୍ମଶାଳାଟିଏ ରହିଥିଲା । କାଚଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ଆମଷ୍ଟାରଡ଼ାମ ସହରକୁ ପଠାଉଥିଲେ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ବିକ୍ରିଲବ୍ଧ ଧନରେ ନିଜର ଉଦରପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳପ ଭିତରେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟୋଜନର ମେଣ୍ଟାଣ କରୁଥିଲେ । ଖାଇବା ସମେତ ସେ କେଉଁଦିନ କେଉଁ ବାବତରେ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିଲେ, ସବୁ ହିସାବ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କର ସେହି ଖାତାଟି ବି ସେଠାରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଜୀବନସାରା ଅବହେଳିତ ଓ ଅପରିଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଦାର୍ଶନିକ ସ୍ପିନୋଜାଙ୍କର ଶରୀରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଅନ୍ତେ ଆର ସ୍ଥାନମାନ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୋଟାଏ କବରରୁ ବାହାର କରି ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କବରସ୍ଥାନରେ ଆଶ୍ରୟ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଭୁଅର୍‌ବର୍ଗର ଗୀର୍ଜା ହତାରେ ଆମେ ତାଙ୍କର କବରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ଦେଖିଥିଲୁ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଏହି ସବୁକିଛି ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ସତେଅବା କୌଣସି ପିତୃଋଣ ଶୁଝୁଥିବା ପରି ଅର୍ଥାତ୍ କାହାର ଦାୟାଦ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଉଥିଲା ।

ଏହିସବୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାପରେ ମୁଁ ଦିନକ ପାଇଁ ହେଗ୍‌ରେ ଥିବା ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି ଓ ତା'ପରେ ଆମ୍‌ଷ୍ଟରଡ଼ାମ ହୋଇ ଘରକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଡେନମାର୍କକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲି । ଆମ୍‌ଷ୍ଟରଡାମ୍‌ରେ ଯେଉଁ ଦିନ ବେଳାଟି କଟାଇଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଷ୍ଟୀମର୍‌ରେ

ବର୍ଷି ସହରର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣା କରିଥିବା ଓ ଚିତ୍ର-ସଂଗ୍ରହାଳୟ ବୁଲି ଦେଖିଥିବା କଥା ଏବେ ମଧ୍ୟ ମନେଅଛି । ହଲାଣ୍ଡର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ ଭାନ୍ ଗଗ୍ ଓ ରେମ୍ବ୍ରାଁ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସର୍ବଦା ଅନୁଭବ କରିଥାଏ ଯେ ରେମ୍ବ୍ରାଁଙ୍କୁ ବୁଝି ପାରିଲେ ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କର ଚିତ୍ରକୃତିକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ବୁଝିହୁଏ । ଓଲଟା କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସମାନ ନ୍ୟାୟରେ ସହିତ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଭାରତୀୟ ଚିତ୍ରକଳାକୁ ବୁଝିଥିଲେ ହଲାଣ୍ଡର ରେମ୍ବ୍ରାଁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ବୁଝିପାରୁଥିଲି ପରି ମନେ ହୁଏ । କୋଉ ପଟଟା ଆଉ ପଟଟିକୁ କେତେ ପରିମାଣରେ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି, ତେଣିକି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଯିବାର ବୁଦ୍ଧି ଆଡକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ମନ କରେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯାବତୀୟ ଯଥାର୍ଥ କଳା-କୃତିର ଯେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏକ ବିଶ୍ୱଜନୀନ ଆବେଦନ ରହିଆସିଛି, ଏଥିରୁ ସାହସ କରି ସେମିତି ଏକ ଅନୁମାନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ, କିଏ ଯଦି ନିଜକୁ କେବଳ ଭାରତୀୟ ଅଥବା କେବଳ ଇଉରୋପୀୟ ବୋଲି ଅଲଗା କରି ଦେଖୁଥିବ କିମ୍ବା ଚିନ୍ତା କରୁଥିବ, ତେବେ ତା'କଥା ଏକାବେଳକେ ନିଆରା ହେବ । ଅଧ୍ୟୟନ ଅଥବା ଆଲୋଚନା ସମୟରେ ଆମ ନିଜ ବୁଝିବାର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଆମେ ହୁଏତ କଳା, ସଂସ୍କୃତି, ଜୀବନ ତଥା ଏହିସବୁ ପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକର ଅଲଗା ଅଲଗା ନିଦାନକୁ ନିରୂପଣ କରିପାରିବା ଓ ସେହି କାରଣରୁ କଳ୍ପିତ ପ୍ରକାରେ ଏକ ଗର୍ବ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା । ମାତ୍ର, ଅନୁଭବର ସେହି ଅନ୍ୟ ଓ ଅଚଳ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବାମାତ୍ରେ ଆମର ଯାବତୀୟ ଆଖି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବୁଦ୍ଧି ସୋପାନ ଗୁଡ଼ାକୁ ଡେଇଁଯାଇ ସତେଅବା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟି ସହିତ ଯାଇ ଦେହ ଘଷି ହୋଇଥିବା ପରି ମନେ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।

ମୁଁ କେତେ ହାଲୁକା ହୋଇ ଡେନମାର୍କ ଫେରିଲି । ହାଲୁକା, ଅର୍ଥାତ୍ ଉନ୍ମୋଚିତ, ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ । ଭାରତବର୍ଷରୁ ବାହାରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣାକୁ କେବେହେଲେ ଏତେ ହାଲୁକା ଅନୁଭବ କରି ନଥିଲି । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଯେତେବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ମିଶନାରୀମାନେ ପୃଥିବୀ ଇତିହାସର ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ-ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଓ ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଲେଖିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଥୋକେ ସେତେବେଳେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକୁ ଏପରି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତର୍ଜମା ଦେଇ ଗଢ଼ାଇ ଆଣୁଥିଲେ ଯେ, ସେଥିରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ସତେଯେପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମସବୁ କେହି ମନ୍ଦ ନୁହନ୍ତି ଅଥବା କେହି ଭୁଲ୍ ନୁହନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମ ହେଉଛି ତଥାପି ନିଆରା । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ତଳ ପାହାଚ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମର ସବାଉପର ପାହାଚଟିକୁ ଉନ୍ମୀଳିତ

କରି ଧରିଛନ୍ତି । ଇଉରୋପରେ ହ୍'ଉଅ ବାଙ୍କି ଗତ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଯେତେବେଳେ ଭାରତୀୟ ନବସନ୍ଦୀପନର ଯୁଗଟି ଆମ୍ଭର ଅତୀତକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲା, ସେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶତଃ ପ୍ରାୟ ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ୱରୂପ ଭାରତର ଏକାଧିକ ମନୀଷୀ ପୃଥିବୀର ସବୁଯାକ ରତ୍ନ ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଯେତେଅବା ଭାରତବର୍ଷରେ ହିଁ ରହିଆସିଛି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାକୁ କେତେ ନା କେତେ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇଥିଲେ । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୋ'ର କଟିଥିବା ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ଅବଧି ଭିତରେ ମୋ' ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ କେତେ ନୂଆ ଗବାକ୍ଷ ଖୋଲିଗଲା ଯେତ, ତଥାପି ଭାରତୀୟ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ତଥା ଧନଗୁଡ଼ିକୁ ତଥାପି ନିଆରା ଓ ତେଣୁ ଯେତେଅବା ଅଧିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ଗୋଟାଏ ଜିଦ୍ ମୋ' ଭିତରେ ବେଶ୍ ରହି ଯାଇଥିଲା । ଇଉରୋପ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଚୟ ଘଟିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୋ'ର ସେହି ଜିଦଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରୁପଦ୍ରବ ଭାବରେ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଦୁଇ ଆଖିରେ ପୃଥିବୀଟାକୁ ଅନାଇବା ନିମନ୍ତେ କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଭୂମିରେ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅବଶ୍ୟ ଉଚିତ, ତଥାପି ନିଜର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା କାହିଁକି ଜଣେ ମଣିଷର ଆଖିରେ ମିଛଟାରେ ମୋହ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ପ୍ରରୋଚିତ ହେବ ? ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟାଏ ଘରର ହୋଇ ପାରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟିଏ କାହିଁକି ଖୁସୀ ହୋଇ ସବୁଘରେ ପ୍ରବେଶ କରି ନପାରିବ, କାହିଁକି ସବୁଘରର ବି ହୋଇ ନପାରିବ ? ତେଣିକି ମୋ' ଅଧ୍ୟୟନର ଗତିଟା ହିଁ ସେହି ଅନୁସାରେ ବଦଳିଗଲା । ସେହି ଗତିଟି ଯେତେଅବା ସାରା ଜୀବନ ମୋ'ର ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗତି ହୋଇ ରହିଲା । ଆଉ କେଉଁଠି ହେଲେ କୌଣସି ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଲାନାହିଁ ।

କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ର ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରମାନଙ୍କରେ ତେଣିକି ମୁଁ ସାତଗୁଣ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ଅଧ୍ୟୟନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥିଲି । ଏବଂ ହୁଏତ ସାତଗୁଣ ଅଧିକ ବୁଝି ପାରିଲି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହାଲୁକା ହୋଇ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ମୋ' ନିଜ ଭିତରେ ଯେପରି ମନୋମତ କେଉଁଟିଏ ହୋଇ ଉଦାର ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ମୋ' ଭିତରେ ନିତ୍ୟ ହୋଇ ଚାଲିଥିବାର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସତେଅବା କେହି କୌଣସି ବାଧା ଦେଉନଥିଲେ । ଏପରିକି, ନିଜେ ଗୋଟାଏ ଅମୁକ କିମ୍ବା ଅମୁକ ହେବାଲାଗି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବାରେ ଯେଉଁ ମୋହ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ ଗ୍ରହଣକୁ କାବୁ କରିପକାଏ ଓ ତେଣୁ ଜୀବନରେ କେତେପ୍ରସ୍ଥ ଅସମର୍ଥତାର କାରଣ ବି ହୋଇଥାଏ, ସେଇ ମୋହଟା ମଧ୍ୟ ବାଧାଦେବାକୁ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲା । ଇଉରୋପ ନିଜର ଦେଶ ପରି ଲାଗିଲା, ଇଉରୋପର ମଣିଷ ବି ସହୋଦର ପରି ଲାଗିଲେ । ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ସେଇଥି ସକାଶେ ମୋ' ନିଜର ଆଦ୍ୟ ଗୋଡ଼ଦୁଇଟା ଭାରତବର୍ଷର ମାଟିରେ ଯେତେଅବା ଆହୁରି

ଅଧିକ ଦମ୍ଭ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶ୍ୱାସଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଲି । ମୋ' ଗ୍ରହଣ ଘରେ ପଡ଼ିଥିବା ଯୌବନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଯୌବନକୁ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଏକ ସହଜତା ବୋଲି ହିଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ଆସିଛି । ସେହି ସହଜତା ମୋତେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଛି । ଏହି ସହଜତାକୁ, ସହଜଗ୍ରହଣଶୀଳତାକୁ ହରାଇ ବସିଥିଲେ ମୁଁ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ସାରନ୍ତିଣି । ଯେଉଁ ମନୀଷୀମାନେ ଜୀବନକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଚାରିଟା ଆଶ୍ରମରେ ବିଭକ୍ତ କରି ରଖିଥିଲେ, ସେମାନେ ବୋଧହୁଏ ନିଜ ଭିତରେ ବେଶ୍ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

୧୯୫୧ ଓ ୧୯୫୨,—ଏହି ଦୁଇଟାଯାକ ବର୍ଷର ଶୀତଋତୁକୁ ମୁଁ ଡେନମାର୍କ ଓ ଫିନ୍‌ଲ୍ୟାଣ୍ଡର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ କଟାଇଛି । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଷଷ୍ଠ ଦଶକରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଏହି ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଆନ୍ଦୋଳନ କ୍ରମେ ଡେନମାର୍କରୁ ସମଗ୍ର ସ୍କାଣ୍ଡିନେଭିଆକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସ୍କାଣ୍ଡିନେଭିଆର ଲୋକଜୀବନ, ଲୋକସମୃଦ୍ଧି ଏବଂ ସାମୂହିକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଗୁଡ଼ିକର ଯେଉଁ ବିଶେଷ ସ୍ୱାକ୍ଷରଟି ରହିଛି, ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ସେଥିପାଇଁ ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନଟିକୁ ହିଁ ଅଧିକତର ଶ୍ରେୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦେଶର ତରୁଣତରୁଣୀ, ସେମାନେ କୃଷୀ ବା ଶ୍ରମିକ କିମ୍ବା ଚାକିରିଆ ହୋଇଥାନ୍ତୁ କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ର ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥାନ୍ତୁ ପଛକେ, ଶୀତଋତୁର କେତୋଟି ମାସ ଏକତ୍ର ଏହିପରି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହିବେ, ଏକାଠି କ୍ଲାସରେ ବସିବେ, ଏକାଠି ଖାଇବେ, ଗୀତ ଗାଇବେ, ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ,—ଜୀବନକୁ ଏକ ସୁସ୍ଥ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବା ଦିଗ ଯୋଗାଇ ଦେବାଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏହି ଅଭିନବ ଅନୌପଚାରିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ସ୍କାଣ୍ଡିନେଭିଆରେ ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧର ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାୟକ ହୋଇଛି, ତା'ପଛରେ ଡେନମାର୍କର ଜଣେ ତତ୍କାଳୀନ ପାଦ୍ରୀ ଓ କବି ନିକୋଲାଇ ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ତଥା କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କୋଲ୍‌ଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ ପୁରୋଗାମୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଡେନିଶ୍ ଜାତୀୟ ଜାଗରଣର ଏକ ଶିକ୍ଷାଭିତ୍ତିକ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ ତାହା ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ନବଜାଗରଣ ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟାପନା ହେବ, ହାଜିରା ପଡ଼ିବନାହିଁ; କେତେ ମାସ ପରେ ଯେଉଁ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ମିଳିବ, ତାହା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚାକିରି ପାଇବାରେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ,—ତଥାପି ଯେ ଏତେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ତରୁଣ ତରୁଣୀ ଏପରି ଏକ ଶିକ୍ଷାକ୍ରମରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି, ସେଇଥିରୁ ହିଁ ତାହାର ଉପାଦେୟତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିଜ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ନିଜେ ତିଆରି କରେ, ଦେଶର ସରକାର ଅର୍ଥ

ସାହାଯ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ମାତ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱକୀୟ ଗୁରଣାରେ କୌଣସି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ନାହିଁ,—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ ପଦ୍ଧତି ଅନେକ ଦେଶରେ ଅଭାବନୀୟ ପରି ପ୍ରତୀତ ହେବ ହିଁ ହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ କେତେକ କାରଣରୁ ନୂଆ ଆଖିରେ ଇତିହାସକୁ ଗଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ତତ୍ପରତା ଓ ଆଗ୍ରହ ସେହି ମହାଦେଶରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍‌ବେଳନଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ହୋଇଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଡେନମାର୍କରେ ସାନ ବଡ଼ ଏବଂ ନୂଆ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଦେଢ଼ଶହ ଖଣ୍ଡ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ରହିଥିଲା । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଶୀତ ଋତୁରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମାସେ ଦୁଇମାସ ଦେଇ କେତୋଟି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବି, ଭାବ ଚିନ୍ତା ଓ ନିଜର ଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ମୋତେ ସେକଥା ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯଦି ମୋତେ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ ରହିବାକୁ ହୁଏ, ତେବେ ମୋ' ହାତରେ ଯେତିକି ସମୟ ଥିଲା ସେହି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ମୋଟ ପାଞ୍ଚୋଟି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲି । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପତ୍ରବ୍ୟବହାର ବି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ଦେଖିଲି, ଏହି କ୍ରମରେ ମୋତେ ଡେନମାର୍କର ପ୍ରାୟ ପୂରା ଚକ କାଟିକି ବୁଲି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେତେ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହେବ, କେତେ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁଁ ସାଥୀ କରି ପାଇବି ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରିବି । ଅବଶ୍ୟ ଏତିକି ଦିନ ମୋତେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନରୁ ବାହାରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଏବଂ ମୋ'ର ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ପରିଚିତ ହେନୋଟିସାକ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସମ୍ପୃକ୍ତ ସଭିଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଦିନେ ମୁଁ ସହରରୁ ସତ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ସ୍ୱର୍ଗେନ୍ ମଟର ଗାଡ଼ୀରେ ବସାଇଦେଇ ଆସିଲା ।

ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଏହି ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲି । ଜର୍ମାନୀ ଦେଶର କାନ୍ଧ ଉପରୁ ଯେଉଁଠି ଅଣଓସାରିଆ ସ୍ଥଳଭାଗଟିଏ ସତେଅବା କୌଣସି କାନଟିଏ ପରି ବାହାରି ଆସିଛି ଓ ଯାହାକୁ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଇଉଲାଣ୍ଡ୍ (ଇଂରାଜୀରେ Jutland) ଅଞ୍ଚଳ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ସେହି ସୀମାଅଞ୍ଚଳରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ସାନ ଗାଆଁରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପରିବାର ସହିତ ବେଶ କେତେଦିନ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହିଲି । ଆଗରୁ ଚିଠିପତ୍ର ଦିଆନିଆ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ପରିବାରଟି ମୋ'ର ଆଗମନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପରିବାରଟି ପ୍ରାୟ ତିନିପୁରୁଷ ଧରି ଡେନମାର୍କର ମୂଳ ଲୋକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ରହି ଆସିଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଯେଉଁମାନେ ଯୋଗ ଦେବେ,

ସେମାନେ ଔଳଏ ପାଠ ପଢ଼ିବେ ଓ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ ଏବଂ ଆଉ ଔଳଏ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ କରିବେ ବୋଲି ଏଠାରେ ଏକ ପରମ୍ପରା ରହିଥିଲା । ତରୁଣ ତରୁଣୀମାନେ ଘାଇ କାମ କରିପାରିବେ, କ୍ଷେତରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କାମ କରିବେ । ସରକାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରୁ ନିଜକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ମୁକ୍ତ ରଖି ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକୁ ଚଳାଇ ପାରିବା ଭଳି ଓ ତାର ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହୋଇ ପାରିବ, ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଏଠାରେ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିଏ ହୋଇଥିଲା । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ସେହି ଶୀତଋତୁରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ହେଲେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଆସିନଥିଲେ । ପରିବାରର (ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟର) କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଜାଣିଲି ଯେ ଏବେ ଅନ୍ୟ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ତରୁଣ ତରୁଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷକ ହୋଇ ପାରିବା ଭଳି ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଅନୁଦାନ ନେବାଲାଗି ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେଣି ଓ ତେଣୁ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମୂଳ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ କ୍ରମ ବିଚ୍ୟୁତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେଣି । ତେଣୁ, ଆବଶ୍ୟକ ଆକର୍ଷଣଗୁଡ଼ିକର ଅଭାବ ରହିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଆଉ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଆସୁନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପରିବାର ସହିତ ମିଶି ଘାଇକାମ ଓ କ୍ଷେତକାମ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଉ ଔଳଏ କେବଳ ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପରିବାରର ଜଣେ ହୋଇ ରହିଲି; ସବୁ କାମରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କଲି । ଆରମ୍ଭ କାଳରେ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ କେଉଁସବୁ ଆହ୍ୱାନ ଓ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ପରିବାରର କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଠାରୁ ସେହି ବିଷୟରେ ବିଶଦ ଭାବରେ ବହୁକଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି ।

ସେଠାରୁ ମୁଁ ଆସ୍କଭ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥିଲି । ଆସ୍କଭ ହେଉଛି ଡେନମାର୍କର ସର୍ବପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାବୟବ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ବୃହତ୍ତମ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ । ବହୁତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; ବହୁତ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ, ବହୁତ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବହୁତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼ୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ସେହି ଶୀତଋତୁରେ ଆସି ଏକତ୍ର ହୋଇଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ମେଣ୍ଟାଇବା ଭଳି ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟଟିଏ ବି ରହିଥିଲା । ଏତେ ଉତ୍ସାହୀ ମଣିଷ ଏକାଠି ଖାଉଥିବା, ଏକାଠି ଗୀତ ଗାଉଥିବା ଓ ଏକାଠି ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀଗୋଷ୍ଠୀରେ ବସି ଜ୍ଞାନାଲୋଚନା କରିବାର ପରିବେଶଟି ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଅପୂର୍ବ ପରି ଲାଗିଥିଲା । ଜାତୀୟତା ଏବଂ ଜାତୀୟ ଅନୁଭବର ଯେଉଁ ମହନୀୟ ସଂଯୋଜନକାରୀ ଦିଗଟି ରହିଛି, ଏଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସେଇଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ସେମାନଙ୍କର, ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଦେଖୁଥିଲେ,

ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସତୀର୍ଥତୁଲ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ, ଏବଂ, ଦେଖଣଟା ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତଙ୍କର, ଯେପରି କାହାରି ଅଧିକ ନୁହେଁ କି କାହାରି କମ୍ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବାତାବରଣକୁ ସଞ୍ଜୀବିତ କରି ରଖିଥିଲେ । ଅଧୀତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁସାରେ ବଛା ଯାଇଥିଲା । ବହିର ସାହାଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ନିଆ ଯାଉଥିଲା ,ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାପନା ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତେ ଏମିତି ଏକ ଡାଇଲଗ୍‌ର ବାତାବରଣକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ ଯେ, ସେଠାରେ କିଏ ଦେଉଛି କିଏ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି, ତାହାର ଆଉ କୌଣସି ବାରଣ ରହୁନଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଦେଉଥିଲେ ଓ ସମସ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଏହିପରି ଏକ ସଂଯୁକ୍ତଭାବନାକୁ ସମୂହର ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ଥିତିରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ହିଁ ଡେନମାର୍କରେ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଆନ୍ଦୋଳନଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ ସମୂହଟି ଭିତରେ ତରୁଣ କୃଷକ ଥିଲେ, ତରୁଣ ଶ୍ରମିକ ଥିଲେ, ତରୁଣ ସାମ୍ବାଦିକ ଥିଲେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ବି ଥିଲେ । କିଏ କେଉଁଠାରୁ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାହାର କ୍ଷୀଣତମ ସଙ୍କେତ ମଧ୍ୟ ମିଳୁନଥିଲା, ସମସ୍ତେ ସତେଯେପରି ଗୋଟିଏ ଦେଶ, ଗୋଟିଏ ସମୂହ ତଥା ଗୋଟିଏ କାଳର ସମସାମୟିକ ଦାୟାଦରୂପେ ସେଠାରେ ଆସି ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଥିଲେ ଓ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି ରହି ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକୁ ପାକଳ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ସାମୂହିକ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାର ଅନୁଶୀଳନ ଲାଗି ଡେନମାର୍କରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆସ୍ଥାନରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆସ୍ଥାନ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କିଛି ରହୁ ବୋଲି ଯିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ, ଡେନମାର୍କର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ ଭଲ ଲାଗିବ, ଆପଣାଲାଗି ସେ ସେଠାରୁ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଓ ଅନେକ ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିପାରିବ ।

ଆସ୍କୋଭରେ ମୁଁ ଥିବାବେଳେ ହିଁ ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବ ପଡ଼ିଲା । ଡେନମାର୍କରେ ମୋ'ର ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ବଡ଼ଦିନକୁ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରାୟ ଦଶଦିନ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ନୂଆ ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯିବା ପରେ ଖୋଲେ । ସମସ୍ତେ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ନୂଆ ହୋଇ ପରିଚିତ ହୋଇଥିବା ଜଣଙ୍କ ଘରକୁ ତା' ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ବଡ଼ଦିନ ଧର୍ମୀୟ ପର୍ବ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଏକ ପାରିବାରିକ ଆନନ୍ଦର ପର୍ବ । ତେଣୁ, କେବଳ କୌଣସି ପରିବାରରେ ହିଁ ଏହି ପର୍ବଟିକୁ ଅତିବାହିତ କରାଯାଇ-ପାରେ । ଡେନମାର୍କକୁ ଯଦି ଭୌଗୋଳିକ ଲକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ

ଭଗିଯାଏ, ତେବେ ପଶ୍ଚିମ ଭାଗଟି ଇଉରୋପୀୟ ମହାଦେଶର୍ କାନପରି ବାହାରି ଯାଇଥିବା ଏକ ଭୂଖଣ୍ଡ, ତା' ସହିତ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ଭାଗ ହେଉଛନ୍ତି ଦୁଇଟି ଦ୍ୱୀପ । ପୂର୍ବ ଭାଗରେ ରହିଥିବା ଦ୍ୱୀପଟିରେ ରାଜଧାନୀ କୋପେନହେଗେନ୍ ରହିଛି । ମଝି ଦ୍ୱୀପଟିର ନାମ ହେଉଛି ଫ୍ୟୁଇନ୍, ଇଂରାଜୀରେ ତାହାକୁ Fyn ବୋଲି ଲେଖାଯାଏ । ଏଥର ବଡ଼ଦିନଟି ମୋତେ ସେହି ଦ୍ୱୀପଟିର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ଛୋଟିଆ ସହର ଆସେନ୍ସ୍‌ରେ କଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସହରରେ ଦୁଇଟି ଗୀର୍ଜା,—ଗୋଟିଏ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟମାନଙ୍କର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାଥୋଲିକ୍‌ମାନଙ୍କର । ଦୁଇଟିଯାକ ଗୀର୍ଜାରେ ସେହି ଜଣେ ଭଗବତ ପୁତ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ, ମାତ୍ର ସାଂସାରିକ ଜୀବନରେ ପରସ୍ପରର ପଡ଼ୋଶୀ ହୋଇ ବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ କେବଳ ନିଜ ନିଜ ଧର୍ମ ଭାଗର ଗୀର୍ଜାରେ ହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଇଉରୋପରେ ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରଥମ କରି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ଗୀର୍ଜାରେ ଏଠି ଧର୍ମୋପାସନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ପରିବାର ସହିତ ଏକତ୍ର ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲି ।

କାଥୋଲିକ୍ ଗୀର୍ଜାରେ ବି ଉପାସନା ହୁଏ, ମାତ୍ର ତାହା ରାତି ବାରଟାରେ ହୁଏ । ମୁଁ ରହୁଥିବା ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ପରିବାରର କେତେଜଣଙ୍କୁ ରାଜି କରାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କାଥୋଲିକ୍ ଉପାସନାରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଗଲି । ବନ୍ଧୁମାନେ ଏହି ସହରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ କେବେ କାଥୋଲିକ୍ ଗୀର୍ଜାର ଉପାସନାରେ ବସି ନଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ମୋ' ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହିଁ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଶୌଖୀନ କୌତୂହଳରେ କାଥୋଲିକ୍ ଗୀର୍ଜାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଫେରିଲେ ଓ ମୋ' ସକାଶେ ସେମାନେ ଏହି ସୁଯୋଗଟି ପାଇଲେ ବୋଲି ମୋତେ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଲେ । କୌଣସି ଧର୍ମୋପାସନାରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମଣିଷ ଯଦି ତା' ଭିତରେ ଅନୁକୂଳ ବାସନାଟିଏ ରହିଥିଲେ ଜଣେ ଉପାସକରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଓ ଯାବତୀୟ ସନ୍ଦେହର ବାଡ଼ ଡେଇଁ ଯଥାର୍ଥ ଦୁଆରବନ୍ଧଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ମୁଁ ସେହିଭଳି ଏକ ଅନୁଭବ ଲାଭ କରିଥିଲି । ଆପଣାର ହିନ୍ଦୁତ୍ୱକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଜଣେ ହିନ୍ଦୁବଂଶଜକୁ ଯେ ମୋଟେ ତଥାକଥିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମର ଉପାସନା ସଭାରେ ଯାଇ ବସିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ, ସେହି କଥାଟିର ପ୍ରମାଣ ମୁଁ ଜୀବନରେ ବହୁଥର ପାଇଛି । ଇଉରୋପରେ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ହେଉ ପଛକେ, ଯେତେବେଳେ ସୁଯୋଗଟିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, ମୁଁ ଗୀର୍ଜା-ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯାଇ ଯୋଗଦେଇଛି । ନିଜ ଭିତରେ କାହାରି ତର୍ଜମାକୁ ମୋତେ ମୋଟେ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହୋଇନାହିଁ । କେତେ ଢଙ୍ଗ ଓ କେତେ କେତେ ଉପଚାରର ପ୍ରାର୍ଥନା,—ଅଲଗା ଅଲଗା ମନ୍ତ୍ର ଓ

ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ଆବାହନ । ତଥାପି, ପ୍ରାର୍ଥନାରତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ଯାଇ ବସିଗିବା ମାତ୍ରେକେ ବାହାରଗୁଡ଼ାକ ଆପେ ଆପେ ନୀରବ ହୋଇ ଆସିଛି; ଭିତରେ ଆସନଟିଏ ମନକୁ ମନ ପଡ଼ିଯାଇଛି ଓ ସେଠି ଯାହାର ବସିବା କଥା, ସିଏ ଅତୌ କୌଣସି ସଙ୍କୋଚ ନକରି ସେଠାରେ ଯାଇ ବସି ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ମୋତେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛନ୍ତି ।

ବଡ଼ଦିନର ଉତ୍ସବ ପରେ ଆସେନ୍‌ସ୍‌ରୁ ଓଡ଼େନସ୍, ଫ୍ୟୁନ୍ ଦ୍ୱୀପର ସଦର ମହକୁମା । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ବେଶ୍ କେତେଦିନ କଟିଲି । ଓଡେନ୍‌ସ ସହର ହେଉଛି ପ୍ରଖ୍ୟାତ କଥାକାର ହାନ୍‌ସ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଆନର୍‌ସନ୍‌ଙ୍କର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ । ସବୁଆଡ଼େ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଯେ ଆନର୍‌ସନ୍ ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗପ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ ଗପ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁପଟରେ ବୋଲୁଅ ଆସି ପଡ଼ିବା ପରି ଲାଗେ ବୋଲି ବୋଧହୁଏ, ସେମାନେ ଅପବାଦ ଦେଇ ସେପରି କହୁଥାନ୍ତି । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପାର୍କରେ ଆନର୍‌ସନ୍‌ଙ୍କର ସୁଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ରହିଛି । କୋପେନହେଗେନ୍‌ର ପୋତାଶ୍ରୟରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ସାଗରକନ୍ୟାଟିର ମୂର୍ତ୍ତି ପାଣିଭିତରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ଓ ଯାହାକୁ ଦେଖି ବିଦେଶୀ ଦର୍ଶକମାନେ କେତେ ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତି, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଆନର୍‌ସନ୍‌ଙ୍କ ହିଁ ତେଜନଶି କଳ୍ପନା ରାଜ୍ୟର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆପଣାଲୋକ ବୋଲି କେତେ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସୂଚାଇ ଦେଇଥାଏ । ଏଇଠି ଥିବାବେଳେ ଦ୍ୱୀପର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ଥିବା ଆମେ ଆଉଗୋଟିଏ ଥାନ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ, ଯେଉଁଠାରେ କ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାପୟିତା ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲଘରେ ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଷଷ୍ଠ ଦଶକରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ନିଜ ଜୀବନର ଏକାଧିକ ଦୁଃସାହସରେ ସେଇ କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍‌ଲ ମୋତେ ବହୁତ ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ମୋତେ ନିଜ ଧାରାରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାରେ ସିଏ ମୋତେ କେତେ ନା କେତେ ଖୋରାକ ଯୋଗାଇଛନ୍ତି । ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ନବସଂସ୍ଥାପନକୁ ଗର୍ଭରେ ଧରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟମ କିପରି ପ୍ରାୟ ଆଡ଼ମ୍ବରୀ କୌଣସି ଉପକ୍ରମ ନଥିଲେ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନସ୍ଫୁରଣାରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, କଲ୍‌ଙ୍କର ଜୀବନରୁ ମୁଁ ତାହାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଜିରଟିଏ ପାଇଛି ।

ଆସ୍କଭରୁ ପୂର୍ବସ୍ଥ ଦ୍ୱୀପ ସେୟାଲାଣ୍ଡର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଭାଲ୍‌ଡେକିଲ୍ଡ (Valdekilde) ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ । ଆସ୍କଭ ତୁଳନାରେ ଆକାର ଓ ଆୟୋଜନରେ ଅନେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମାତ୍ର ଏଠାରେ ଏପରି ଏକ ଉଷ୍ଣତା ଅନୁଭବ କରି ହେଲା, ଯାହା ମୁଁ ଆସ୍କଭଠାରେ ପାଇନଥିଲି । ଆସ୍କଭଠାରେ ପୃଥିବୀସାରାକର ସମସ୍ୟା

ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା, ମାତ୍ର ସେହି ଆଲୋଚନା ଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ସଭାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ବକ୍ତାମାନଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା ଅପେକ୍ଷା ବାଗ୍ମିତା ହିଁ ଅଧିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଦିଶୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଏଠାରେ ସବୁକିଛି ସତେଅବା ଘରପରି ମନେହେଲା । ଘରପରି ଛୋଟ, ତଥାପି ଘରପରି ଖୁବ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ କମ୍ ଜାଣନ୍ତି, ତଥାପି ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତରରେ ଏପରି ଏକ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ଯାହାକି କେବଳ ମସ୍ତିଷ୍କଟାର ସରହଦକୁ ପାରି ହୋଇ ହୃଦୟକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତା ରହିଛି ଯାହା ସତେଅବା କେବଳ ମସ୍ତିଷ୍କଟା ଭିତରେ ନିଜକୁ ବାନ୍ଧି କରି ରଖିଥାଏ । ତେଣୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲା ମାତ୍ରକେ ଯୁକ୍ତିମାନେ ମିଳି ଯାଉଥାନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଗତି କରୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ ତ ଆଉ ବେଳେ ବେଳେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସଭା ଛାଡ଼ି, ଆସିବାପରି ବି ଲାଗେ । ମାତ୍ର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସାନ ଜାଗାରେ, ଯେଉଁଠାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତରରେ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା ହୁଏ, ସେଠାରେ ସତେଅବା ସତକୁସତ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ଦେହରେ ଆସି ବାଜୁଥିବା ପରି ଲାଗୁଥାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ ମସ୍ତିଷ୍କ ଅବଶ୍ୟ ଥାଏ, ମାତ୍ର ମସ୍ତିଷ୍କ ସହିତ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଡେନମାର୍କର ଏକାଧିକ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଆପଣାକୁ ଜାଣିଶୁଣି ଛୋଟ ଆକାରରେ ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଆକାର ବଡ଼ ହେଲେ ଅନେକ ଅଧିକା ଲାଭ ହାସଲ ହୁଏ ଓ ତାହା ମନକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଦିଏ ସତ, ମାତ୍ର ଆକାର ସାନ ରହିଥିଲେ ଏପରି କେତେକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ଯାହାକି ବଡ଼ ଆକାର ଭିତରେ ସହଜରେ ମିଳେନାହିଁ ।

ଖିଲ୍‌ଲକିଲରୁ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ ବାଟ ଦେଇ ମୁଁ ମାଓଲେସ୍ (Magleaas) ଗଲି । ବସ୍‌ରେ ମାତ୍ର ଦେଢ଼ଘଣ୍ଟା କି ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାର ବାଟ । ମାଓଲେସ୍ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ଯୋହାନେସ୍ ନଓରୋପ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ଆଗରୁ ପରିଚୟ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ଆମେରିକାର ଝିଅ । ମାଓଲେସ୍‌ର ଅନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ ଜାଣିଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ ସୌଧ ଭିତରେ ହିଁ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ତ କର୍ମକଳାପ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ରି ଭିତରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ, ତା'ରି ଭିତରେ ପାକଶାଳା ଏବଂ ଭୋଜନଶାଳା, ସାନ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟଟିଏ ଅଥଚ ସେଥିରେ ଡେନିଶ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବହିମାନ ରହିଛି । ଖାଲି ଡେନମାର୍କ ବିଷୟରେ ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀର କେତେ କେତେ ଦେଶ, ବିଶେଷତଃ ଆଫ୍ରିକା ଏବଂ ଇଉରୋପ ବିଷୟରେ ବି ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଏହି ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଯେ ଆମ୍ଭଭଳି ପାରମ୍ପରିକ ଛାଞ୍ଚର ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଲଗା ସେଗୁଡ଼ିକ

ତାହାର ସୂଚନା ଦେଉଥିଲେ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନଓରେପ କହୁଥିଲେ, ପୃଥିବୀ ବଦଳି ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଡେନମାର୍କର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ତଥା ଆବେଦନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍, ମୁଖ୍ୟତଃ ଜାତୀୟତା ସ୍ଥାନରେ ଏଣିକି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟତାହିଁ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅଧ୍ୟାପନାର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ । ଜାତୀୟତା ସହିତ ଡେନମାର୍କର ପାରମ୍ପରିକ ଲୋକ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମ ପ୍ରାୟ ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଭାବନା ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମ ଏବେ ବି ରହିବ, ତଥାପି ତା' ଭିତରେ ଥିବା ଧର୍ମୀୟ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତା ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମରେ ସୂଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱଧର୍ମୀୟତା ଏବଂ ବିଶ୍ୱମାନବିକତା ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟରେ ରହିବ । ବିଶେଷତଃ ଯେତେବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁ-ସବୁ ନଆ ହାଉଆ ପୁରୁଣା ଓ ନୂଆ ଉଭୟ ବିଶ୍ୱରେ ବହିବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ଏସିଆ ଏବଂ ଆଫ୍ରିକାର ନବସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ ଓ ଜନସମୂହମାନେ ଇଉରୋପ ଏବଂ ସମଗ୍ରତର ଭାବରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପୃଥିବୀଟିକୁ ଯେଉଁସବୁ ନୂଆ ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାଉଥିଲେ, ମାଓଲୋସ୍ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଥିଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନଓରେପ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଅଧ୍ୟାପନା—କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରାର୍ଥନାକକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ମନ୍ତବ୍ୟମାନ ଦେଇ ଦିନମାନର ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ମନେଥିବା ଏକ ବିଶେଷ ଦିଗ୍‌ସନ୍ଧାନ ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ; ମୋ' ଉପରେ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର ଭାବରେ ରେଖାପାତ କରୁଥିଲା । ତାହାର ସେହିପରି ଭାବ ଯେ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଭାବେ ପଡ଼ୁଥିଲା, ମୁଁ ତାହାର ବହୁ ନଜିର ପାଇ ଯାଉଥିଲି । ଶ୍ରେଣୀ ବାହାରେ, ଭୋଜନଶାଳାରେ ଅଥବା ସାନ୍ଧ୍ୟଭ୍ରମଣ ସମୟରେ ଅନେକ ଦିନ ସକାଳେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କର ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଭୂମି କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ କ'ଣ କଥା ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ପରେ, ଚମ୍ପୁଆ ମୁଣ୍ଡାରେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟହ ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି କିଛି ଲେଖି ପାଠ କରି ଶୁଣାଇବାରେ ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି, ମାଓଲୋସ୍ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ନଓରେପ୍ ହିଁ ତାହା ମୂଳରେ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ନଓରେପ୍‌ଙ୍କର ଅକାଳରେ କାଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଆହୁରି ଦୁଃଖର କଥା; ତାଙ୍କର କାଳ ହୋଇଯିବା ପରେ ମାଓଲୋସ୍ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଚାଲି ପାରିଲାନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ପରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପୁନର୍ବାର ଡେନମାର୍କ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ନଓରେପଙ୍କୁ ମୁଁ କୋପେନହେଗେନ୍ ସହରରେ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ମାଓଲୋସ୍ ପରେ ମୁଁ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଅରପ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସପ୍ତାହେ ସମୟ ରହିଥିଲି । ହୋଅରପ

ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମଧ୍ୟ ମାଓନ୍ଲେସ୍ ପରି ଏକ ନୂତନ ଢାଞ୍ଚାକୁ ମୂଳଭୂମି କରି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଆନ୍ଦୋଳନଟି ଆରମ୍ଭ ହେବାର ପ୍ରାୟ ଶହେବର୍ଷ ପରେ ଡେନମାର୍କର ସମାଜ ସହର ପ୍ରଧାନ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ସହର ହିଁ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରଣାରେ ପରିଣତ ହେବାପରେ ଦେଶରେ ଏପରି ଅନେକ ନୂତନ ଆହ୍ୱାନ ଓ ସମସ୍ୟାର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା, ଯାହାର କି ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରେ ଓ ଏପରିକି ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ କେହି କଳ୍ପନା କରି ପାରୁନଥିଲା । ଏହି ନୂତନ ସମାଜରେ ତରୁଣ ତରୁଣୀମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେବାଲାଗି ଜୋଆରପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖିଥିଲା । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ସେହି ଅନୁସାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଏକ ଅନୁରୂପ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଦେବାଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଏଠାରେ ସହରାଞ୍ଚଳରୁ ହିଁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସୁଥିଲେ ।

୧୯୫୮ ମସିହା ଶୀତ ଋତୁରେ ମୁଁ ଡେନମାର୍କର ଏହି କେତୋଟି ଲୋକ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ବୁଲି ଦେଖିଲି, ୧୯୬୨ ମସିହାର ଶୀତକାଳରେ ଫିନ୍ଲାଣ୍ଡର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ କେତୋଟି ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ସେଠାକୁ ଗଲି । ପ୍ରଥମ ଥର ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଯାଇଥିଲି, ଏଥର ଶୀତକାଳରେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଫିନଲାଣ୍ଡର ଏକ ନୂତନ ରୂପକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲି । ଆଗରୁ ତ ଫିନ୍ଲାଣ୍ଡର ମମତାପାଶରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲି ଏବଂ ସାଦ୍ଧାପୂର୍ବରେ ମୋ'ର ପରିଚିତ ପରିବାରମାନେ ଗତ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ବର୍ଷର ଏହି ଅବଧିଟି ମଧ୍ୟରେ ଫିନ୍ଲାଣ୍ଡ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ମୋ' ମମତାର ନାଡ଼ୀଟିକୁ ନାନାବିଧ ଯୋଗସୂତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ କରି ରଖିଥିଲେ । ତେଣୁ, ଏଥର ଫିନ୍ଲାଣ୍ଡ ଗଲାବେଳେ ସତେଅବା ମୁଁ ନିଜର ଏକ ଘରକୁ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ପୂର୍ବପରି ଷ୍ଟକହୋଲମଠାରୁ ଜାହାଜରେ ତୁର୍କୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ହେଲସିଙ୍କି ଯିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଆଗରୁ ମୁଁ ତୁର୍କୁଠାରେ କେବେ ରହିନଥିଲି । ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫିନିଶ ଭାଷାରେ Kansanopisto ବୋଲି କହନ୍ତି । Kansa ଅର୍ଥାତ ଜାତି, ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତିରେ Kansa ରୁ Kansan ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତିର । Opisto ର ଅର୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ତେଣୁ, Kansanopistoର ଅର୍ଥ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ଲୋକ-ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଠିକ୍ ସେପରି Yliopisto ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ।

ଫିନ୍ଲାଣ୍ଡର ଶତାଧିକ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥି ଯେଉଁ କେନ୍ଦ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ରହିଛି, ଏଥର ତାହାର ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ମୁଁ ସେଦେଶର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟରୁ କେତୋଟି ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ସେମାନେ ମୋ'ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ତିନି ମାସର ଗୋଟିଏ ଗସ୍ତକ୍ରମ ତିଆରି କରି ଦେଇଥିଲେ । ଯାତାୟାତ ସମେତ ମୋ'ର ସମସ୍ତ

ଖର୍ଚ୍ଚ ସେହିମାନେ ବହନ କରିବେ । ଏତେ ସୁବିଧା ଏକାବେଳେକେ ମିଳିଗଲେ ଦେଶଟିଏ ବନ୍ଧୁପରି ନଲାଗିବ ବା କାହିଁ ? ତୁର୍କୁ ବନ୍ଦରରେ ମୁଁ ଜାହାଜରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରକେ ସେଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଅନୁଷ୍ଠାନର ଫିନିଶ୍ ଭାଷାରେ ପୂରା ନାମ ହେଉଛି Suomen Kansanopistonyhdystys, ଅର୍ଥାତ୍ ଫିନଲ୍ୟାଣ୍ଡର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ର ସମିତି)ର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସେ ମୋ' ହାତକୁ ମୋ' ଗସ୍ତକ୍ରମଟି ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ସେହି ତୁର୍କୁ ସହରରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଥିଲା ଏବଂ ସେହିଠାରୁ ହିଁ ମୋ' ଗସ୍ତକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ହେବ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଓଲଭି କାରେସ୍ ଆଞ୍ଚଳିକ ଗୀର୍ଜାଘରର ଜଣେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତନ ପାଦ୍ରୀ । ସେ ଫିନିଶ ଭାଷାରେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କର ସହିତ ଲୋକ-ବିଦ୍ୟାଳୟଟିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି । ମୋ'ପାଇଁ ସେଠାରେ ଦିନେ ଶିକ୍ଷାଦାନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ଯାଇ ବସିବି, ଶ୍ରେଣୀର ଅଧ୍ୟାପନା ଶୁଣିବି, ବେଳେବେଳେ ମୁଁ ନିଜେ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କେତୋଟି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ କହିବି ଓ ତା'ପରେ ମୁଁ କହିଥିବା ବିଷୟ ଉତ୍ଥାପିତ କରିଥିବା ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏକ ମୁକ୍ତ ଆଲୋଚନା ହେବ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାରେସ୍ ଇଂରାଜୀ ବୁଝନ୍ତି କହିପାରନ୍ତିନାହିଁ; ମୁଁ ଫିନିଶ୍ ଅଳ୍ପବହୁତ ବୁଝେ, କହିବାକୁ ବେଶ ସଙ୍କୋଚ କଲାପରି ହୁଏ । ଦୋଭାଷିଆଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ କାରେସ୍ ମୋ' ଲାଗି କେତୋଟି ବକ୍ତୃତାର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସୌଧରେ ହିଁ ରହୁଥାଏ; ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସହ ଇଚ୍ଛା କଲାମାତ୍ରକେ ଆଲୋଚନାମାନ ହୁଏ, ଇଚ୍ଛା କଲାମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ମୋ' କୋଠରିଟିକୁ ଆସିପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମ ଥର ଫିନଲ୍ୟାଣ୍ଡକୁ ଆସିଥିବା ବେଳେ ତୁର୍କୁଠାରୁ ହେଲସିଙ୍କି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ବସ୍‌ରେ ଯାଇଥିଲି । ମାତ୍ର ଏଥର ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋ'ପାଇଁ ରେଳଗାଡ଼ୀରେ ଯିବାର ଟିକେଟ କିଣି ରଖିଥିଲେ । ଏହି ରାସ୍ତାରେ ରେଳଗାଡ଼ୀରେ ଯିବାକୁ ହେଲେ ପର୍କୋଲା ନାମକ ଏକ ରୁଷୀୟ ସୈନ୍ୟଗ୍ରହଣୀ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟଦେଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ଫିନ୍‌ଲ୍ୟାଣ୍ଡ ରୁଷିଆଠାରୁ ହାରି ଯାଇଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧପରେ ଯେଉଁ ଅସମ ସନ୍ଧିଟି ହେଲା, ସେଥିରେ ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ର ପ୍ରଦେଶ ରୁଷିଆ ହାତକୁ ଗଲା ; ଏବଂ, ମେରୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଫିନଲ୍ୟାଣ୍ଡ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ବର୍ଷସାରା ତୁଷାରମୁକ୍ତ ପେତ୍ସାମୋ ବନ୍ଦର ଥିଲା, ରୁଷିଆ ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ନେଇଗଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ହାରିଥିବାରୁ ରୁଷିଆକୁ ଏକ ବୃହତ୍ ପରିମାଣର କ୍ଷତିପୂରଣ ମଧ୍ୟ ଗଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେଥିଲାଗି ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ବର୍ଷଯାଏ ଫିନ୍‌ଲ୍ୟାଣ୍ଡର

ଆର୍କଟୋକୁମ୍ପ୍ ତମ୍ବାଖଣିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ତମ୍ବା ରୁଷିଆକୁ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଫିନଲାଣ୍ଡକୁ ଆହୁରି କେତେକେତେ କଞ୍ଚାମାଲ ରୁଷିଆକୁ ପଠାଇବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । କ୍ଷତିପୂରଣର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିମାଣଟି ଶୁଝାହେଲା, ତେବେଯାଇ କଥା ତୁଟିଲା । ସନ୍ଧିର ଆଉଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତ ଅନୁସାରେ ଦକ୍ଷିଣ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଦକ୍ଷିଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ପର୍କୋଲାଠାରେ ରୁଷ୍ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ କେନ୍ଦ୍ର ପକାଇ ରହିଲା । ମାତ୍ର, ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେତେବେଳେ ହେଲସିଂକିକୁ ରେଲରାସ୍ତା ଯାଇଛି, ତାହାର ଏକ ସମାଧାନ ବାହାର କରି ରୁଷ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏକ ବିଶେଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ ଓ ଫିନଲାଣ୍ଡ ସରକାରଙ୍କୁ ତାହା ମାନିବାକୁ ହେଉଥିଲା ।

ପର୍କୋଲା ଅଞ୍ଚଳ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମ ଗାଡ଼ି ରହିଲା । ସେଠାରୁ ଫିନଲାଣ୍ଡର ରେଲଇଞ୍ଜିନ୍ ବଦଳରେ ରୁଷିଆର ଇଞ୍ଜିନ ରେଲରେ ଲାଗିଲା । ସେହି ଅନୁସାରେ ଡ୍ରାଇଭର ବି ବଦଳିଗଲେ । ରେଲଗାଡ଼ି ତମାମ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଡବାରେ ଝରକା କବାଟ ପଡ଼ିଗଲା, ଯେପରି ବାହାରର କୌଣସି ଥାନ ଯାତ୍ରୀ-ମାନଙ୍କର ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆମ ଡବାମାନଙ୍କରେ ସେହି ଦିନବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆଲୁଅ ଜଳାହେଲା । ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଡବାର ଶୌଚାଗାର ବାହାରେ ଜଣେ ଜଣେ ରୁଷ୍ ସୈନ୍ୟ ପହରା ଦେଇ ରହିଲେ । କାଳେ ସେହି କଷ୍ଟିକ ସମୟରେ କେହି ଯାତ୍ରୀ ତଥାପି କୌତୂହଳ ନମାନି ଶୌଚାଗାରକୁ ଯିବ ଓ ଶୌଚସ୍ଥାନର କଣାବାଟେ ଟେନାଏ ଭୂଇଁ ଦେଖି ପକାଇବ, ସେଥିଲାଗି ଏହିସବୁ କଟକଣାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ମତେ ସବୁକିଛି ସତେଅବା ଭୂତକାରଖାନା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏପରି ଏକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ଯାତ୍ରୀମାନେ ପୁରା ଚୁପ୍ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ, କାହା ସହିତ କେହି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉନଥିଲେ । ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭୂତି ଭିତର ଦେଇ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଖାଲି ଭାବୁଥିଲି, ଗୋଟାଏ ସରକାର ଆଉ ଗୋଟାଏ ସରକାରକୁ ଏତେ ଭୟ କରିବ କାହିଁକି ? ରୁଷିଆର ସାମ୍ୟବାଦୀ ସରକାର ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ଲୋକଜୀବନ ଓ ଲୋକକଲ୍ୟାଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭୂତପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ଆଣିଛି ବୋଲି ଭାରତ-ବର୍ଷରେ ମୁଁ କେତେ ବହିରେ ପଢ଼ିଥିଲି । ପୁନଶ୍ଚ, ଭାରତବର୍ଷ ପରି ସେତେବେଳର ଏକ ପରାଧୀନ ଦେଶ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ସମାଜର ସମାଜବାଦ ତଥା ସାମ୍ୟବାଦ ଲାଗି ଅନୁରାଗୀ ହେବାରେ ଅନେକ କାରଣ ରହିଥିଲା । ସେହି ସାମ୍ୟବାଦ, ଯାହାଉପରେ ପୃଥିବୀଯାକର ଶୋଷିତ ମଣିଷମାନେ ଏତେ ଭରସା ରଖିଛନ୍ତି ଓ ଯାହାଠାରୁ ଏତେ ପ୍ରେରଣା ପାଉଛନ୍ତି, ସିଏ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରି ନିଜକୁ ଏପରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଭାବରେ ଲୁଚାଇ ରଖିବ କେଉଁ କାରଣରୁ ? ତରିଶି ମାଇଲ ପରିବା ପରେ ରୁଷ ସୈନ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପରେ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସିଛନ୍ତି ।

ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ଦୁଇଟା ଭାଷା ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଶର ଦୁଇଟା ନାମ । ଫିନିଶ ଭାଷାରେ ସୁଓମି ଏବଂ ସୁଇଡ଼ିଶ ଭାଷାରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ । ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହରର ଦୁଇଟା ନାମ । ହେଲସିଙ୍କିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାସ୍ତାର ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟା ନାମ । ଗୋଟିଏ ଫିନିଶ୍ ଭାଷାରେ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁଇଡ଼ିଶ ଭାଷାରେ । ଫିନସ ଭାଷାରେ ମୋଟେ ଗତ ଦଶନ୍ଧି ଏଗାର ଦଶକ ହେବ ବହି ଦେଖା ହେଲା, ଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ା ହେଲା । ସୁଇଡ଼ିଶ ଭାଷୀ ମୋଟେ ଶତକରେ ଦଶ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସୁଇଡ଼ିଶ୍ ହିଁ ଆଗେ ରାଜଭାଷା ଅର୍ଥାତ୍ କୋର୍ଟ କଚେରୀରେ ଭାଷା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମଝିରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡକୁ ରଣକ୍ଷେତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ରୁଷିଆ ଓ ସୁଇଡ଼େନ ରାଜାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ସର୍ବଦା ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ରହିଥିଲା ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର କେଉଁ ଟେନାଟା ଯେ କାହାର ଦଖଲରେ ରହୁଥିଲା, ତାହାର କୌଣସି ଠିକଣା ନଥିଲା । ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଫିନଲାଣ୍ଡ ଏକାଧିକ ଅର୍ଥରେ ଏକ ଉପନିବେଶ ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ହେଲସିଙ୍କିର ବୃହତ୍ କବୋଲାଇ ଗୀର୍ଜା ରୁଷ୍ ଶାସକମାନଙ୍କର ଏକ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ମାରକ ହୋଇ ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସୁଇଡ଼ିଶ୍ ଭାଷାଭାଷୀମାନେ ହିଁ ସଂସ୍କୃତିର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନେତା ଓ ବେବସ୍ଥୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଘରେ ଫିନିଶ୍ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିବା ଲେଖକଟିଏ ମଧ୍ୟ ସୁଇଡ଼ିଶ ଭାଷାରେ ଯାହାକିଛି ଲେଖି ପାରୁଥିଲା । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଆଲେକ୍‌ସିସ୍ ଷ୍ଟାଇନ୍ ନାମକ ଜଣେ ଲେଖକ ଆପଣାର ସୁଇଡ଼ିଶ ନାମକୁ ବଦଳାଇଲେ, ନିଜର ମାତୃଭାଷା ଅନୁସାରେ ନୂତନ ଭାବରେ ନିଜକୁ ଆଲେକ୍‌ସି କିଭି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର Seitsaman Vellista (ସାତ ଭାଇ) ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଲେଖି ବାହାର କଲେ, ସେତିକବେଳୁ ଫିନିଶ୍ ସଂସ୍କୃତିର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇଥିଲା । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ମନୀଷମାନେ ସଂସ୍କୃତି ଭିତରକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ତା’ପରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ସାହିତ୍ୟ, ଫିନଲାଣ୍ଡର କଳା ଓ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିଲେ । ୧୯୮୯ରେ ମୁଁ ଏବେ ଯେତେବେଳେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମାସ ସମସ୍ତ ମୋ’ର ପରିଚିତ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କୁ ସନ୍ଧୋଳା ଆସିବାକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଅନେକ ଅନ୍ୟଭଳି ବ୍ୟସ୍ତତା ଓ ଅନ୍ୟଭଳି ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସେଠାରେ ମନୀଷମାନଙ୍କୁ କ୍ରମେ କାମୁଡ଼ି ଧରୁଥିଲା ଭଳି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଭାରି ଅନନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ହେଲସିଙ୍କିରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ମୋତେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ କି ଦୁଇମାସର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ତାହା ସହିତ ଅନୁରୂପ ରେଲଟିକେଟଟି ଧରାଇ ଦିଆଗଲା ।

ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିବାର ଓ ସୁଦୂର ଉତ୍ତରରେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରାନ୍ତ ଲୋକସମ୍ପ୍ରଦାୟଟିଏ କିପରି ଆପଣାର ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥା ଟି ମଧ୍ୟରୁ ମୁକୁଳି ବାହାରିଯିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଛି ଓ ତଥାପି ଶିକ୍ଷାକୁ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଏକ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସାଧନରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ନିକଟରୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ମୋ'ର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ତିଆରି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅବକାଶରେ ମୁଁ ଏହି ଦେଶଟି ସହିତ କେଡ଼େ ସତ୍ୱର ଯେ ମମତାରେ ଗୁନ୍ଥି ହୋଇଗଲି, ସେକଥା ମୁଁ ଆପେ ବି ଜାଣି ପାରିଲିନାହିଁ । ଫିନଲାଣ୍ଡର ମାଟିର ପ୍ରକୃତି ମଣିଷ ସହିତ ଯେତିକି ସତ କଥା କହେ, ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ର ସ୍ୱଭାବଶିଳ୍ପୀ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ତା' କର୍ମମୟତାର ଦିନମାନ ତା' ଘରପାଖରେ ପ୍ରକୃତି ସହିତ କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଭୂଖଣ୍ଡର ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ମଣିଷମାନେ କିପରି ପରସ୍ପରକୁ ଏତେ ନିବିଡ଼ ସ୍ନେହରେ ଆଦର ନେଇଥାନ୍ତି, ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ମୁଁ ସେହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସାକ୍ଷାତ୍ ଅବା ସାକାର ଭାବରେ ଦେଖି ପାରିଲି । ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟଦେଇ ସେଠା ମଣିଷକୁ ଭେଦି ପାରିଲି ଓ ମଣିଷର ମଧ୍ୟଦେଇ ସେଠା ପ୍ରକୃତି ଭିତରକୁ ବି ଭେଦିଯାଇ ପାରିଲି । ସମ୍ଭବତଃ କେବଳ ସେଥିପାଇଁ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ମୋତେ ସବୁ ସହଜ ଲାଗିଲା । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ର ମଣିଷ ସହଜ ଲାଗିଲେ, ଫିନିଶ୍ ଭାଷା ସହଜ ଲାଗିଲା, ଫିନିଶ୍ ଭାଷାର ସଙ୍ଗୀତ ଏତେ ସହଜ ଭାବରେ ମୋ' ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ମୁଁ ସତେଅବା କେଉଁ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଥିବା ଭଳିଆ ଲୋକଙ୍କ ପରି ସେହି ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ; ସେହି ଦେଶର ଇତିହାସ ଓ ସେହି ଦେଶର ସୁଖଦୁଃଖକୁ ଆତ୍ମସ୍ଥ କରିନେଲି । ଯେଉଁଠାକୁ ଗଲି, ସେଠାରେ ନିଜ୍ ହୋଇଗଲି । ଏକାବେଳେକେ ଆପଣା ଗାଆଁରେ ମୋତେ ଯେତେ ସହଜ ଲାଗେ, ଫିନଲାଣ୍ଡ୍ ଦେଶଯାକ ସେତିକି ସହଜ ଲାଗିଲା । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ର ମଣିଷ ଭାରି କାଳୁଆ ଏବଂ ଭାରି ଗମ୍ଭୀର ବୋଲି ଆଗରୁ ମୋତେ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏକପ୍ରକାର ଧାରଣା ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଫିନଲାଣ୍ଡର ମଣିଷ ପାଖରେ ମୁଁ କେଉଁ ବାଗରେ ଆପଣାକୁ ଖୋଲିଦେଲି ଓ କେଉଁ ଆଖିରେ ତା'ର ସବୁକିଛିକୁ ଦେଖିଲି କେଜାଣି, ସେଠାରେ ମୋତେ ସବୁଟି କେଡ଼େ ସ୍ପଷ୍ଟ ଲାଗିଲା, କେତେ ଅଦ୍ଭୁତ ଲାଗିଲା, —ସେଠି ସମସ୍ତେ ମୋ'ର ନିଜର ହୋଇଗଲେ । ନିଜର ଅହଂଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଲିବାପାଇଁ ଓ ଗଣ୍ଠିଆ ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକୁ ଫିଟାଇ ଦେବାପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଦେଶକୁ ଥରେ ବୁଲି ଦେଖିଆସିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମୁଁ ଡେନମାର୍କରେ ସାଥୀମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଭାରି ଫୁଲେଇ ହୋଇ କେତେଥର କହିଛି ! ଇଉରୋପ ଯାଉଥିବା ଭାରତୀୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଫିନଲାଣ୍ଡ ଦେଖି ଆସିବାକୁ କେତେ ଅନୁରୋଧ କରିଛି ।

ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଶସାରା ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଛି । ଡେନିଶ୍ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଫିନଲାଣ୍ଡରେ

ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଏହି ଉଭୟ କାଳ ଭିତରେ କ୍ରମେ କେତେ କେତେ ବିଶେଷତା ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ମୁଁ ଉଭୟ ଫିନିଶ୍‌ଭାଷୀ ଏବଂ ସୁଇଡ଼ିଶ୍‌ଭାଷୀ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲି । ଦେଶର ଏକାବେଳେକେ ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ କୋଣରେ ଥିବା ସାନ ଗାଆଁ ଭିରୋଲହଟିରେ ଥିବା ଅତି ସାନ ବିଦ୍ୟାଳୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପଶ୍ଚିମ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଅରଭେସି ପରି ଏକ ବୃହତ୍ତର ବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାନ ବଡ଼ କେତେ ନମୁନାକୁ ପରଖି ଦେଖି-ବାରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସୁଯୋଗମାନ ଲାଭ କରି ପାରିଛି । ସେତେବେଳେ ପୂରା ଶୀତଦିନ-ଦିନର ଉତ୍ତାପ ମଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟଠାରୁ କେତେ ତଳେ ଯାଇ ରହିଥାଏ । ମୋତେ ସତେଅବା ଏକାବେଳକେ ଏକ ନୂଆ ପୃଥିବୀରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଗଛଆଡ଼େ ବରଫର ଭାରରେ ତଳକୁ ନଇଁ ଆସିଥିବା ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ହେତୁ ଗଛମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶୁଭ୍ର ବିମାନ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ଜାଗାରେ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଘଣ୍ଟା ରାତି ଓ ଚାରି ଘଣ୍ଟା ଦିନ ତଥାପି ସେଠିକାର ଅନ୍ଧାର ଆଦୌ ଆମ ଦେଶଭଳି ଅନ୍ଧାରୀ କଟିକଟିଆ ଦିଶେନାହିଁ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବରଫରେ ଘନାଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ହେତୁ କି କ'ଣ ଦିନମାନ ଏକ କୃତ୍ରିମ ଗୋଧୂଳି ସମୟର ହିଁ ଭ୍ରମ ହେଉଥାଏ । ଫିନଲାଣ୍ଡର ଶୀତଋତୁରେ ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ଉଜ୍ଜଳ ଚକଚକ ଖରା ପଡ଼ୁଥାଏ । ଇଂଲଣ୍ଡ ବା ଏପରିକି ଡେନମାର୍କ ଭଳି ଘୋର ଘୋର କରିନଥାଏ କି ବର୍ଷା ପାଗ କରି ଚାରି ଆଡ଼ ପାଣି ପୁଚୁ ପୁଚୁ ହୋଇନଥାଏ । ଏପରିକି ପୂରା ଉତ୍ତରର ତୁନ୍ଦ୍ରା (ତୁନ୍ଦ୍ରା ଶବ୍ଦଟି ଫିନିଶ୍ tunturi ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଛି, ତୁନ୍ତୁରିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସାନ ପାହାଡ଼ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ଏହି ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ବେଶ୍ ଅସମତଳ) ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ ସତେଅବା ଅଧିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଖରା ପଡ଼େ କି କ'ଣ କେଜାଣି, ସେଠାରେ ବହଳ ବରଫ ଓ ତୁଷାରରେ ପୋତି ହୋଇଥିବା ଭୂଇଁ ଖରା ପଡ଼ି ରୁପାପରି ଚକଚକ ହେଉଥାଏ । ଅନାଇ ଦେଲାବେଳକୁ ଆଖି ସତେଅବା ଝଲକା ହୋଇ ଆସିବାପରି ଲାଗେ । ଅରଣ୍ୟମାନେ କେଉଁ ଧରଣୀରାଣୀର ଅପରନ୍ତ କମ ପଡ଼ିଥିବା ଶୁଭ୍ର ବସନ ପରି ଦିଶନ୍ତି ଓ ଲମ୍ବା ତୁନ୍ତୁରିମାନେ ସତେଅବା କେଉଁ ଶୃଙ୍ଖଳ ବିଶୃଙ୍ଖଳାମହଙ୍କର ଧଳା ଓ ଲମ୍ବା ଖପୁରି ପରି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।

ଫିନଲାଣ୍ଡର ଜଣେ ଦକ୍ଷିଣଆଡ଼ୁ ଯେତିକି ଅଧିକ ଉତ୍ତରକୁ ଯାଉଥିବ, ରାତିଟା ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେତିକି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖା ଯିବାପରି ମନେ ହେଉଥିବ । ଭୂଗୋଳ ବହିରେ ସାଢେ ଛଅଷଠି ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଅକ୍ଷାଂଶଟିକୁ ମେରୁବୃତ୍ତର ପରିଧି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ମେରୁବୃତ୍ତର ଏହି ସୀମାରେଖା ଉତ୍ତର ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ରୋବା-ନିଏମି ସହର ଉପର ଦେଇ ଯାଇଛି । ଆହୁରି ପ୍ରାୟ ଶହେ କିଲୋମିଟର ଉତ୍ତରକୁ

ଥିବା ସ୍କୋଡ଼ାନ୍‌କ୍ୟୁଲ୍ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବା ଲାଗି ମୁଁ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ବାଟରେ ସେହି ସହରରେ ଅଟକିଥିଲି । ରାତିର ଉତ୍ତାପ ଶୂନ୍ୟଡ଼ିଗ୍ରୀରୁ ପଚିଶରୁ ଅଧିକ ନିମ୍ନରେ ଯାଇ ରହିଥାଏ । ସେଦିନ ଆକାଶ ନିର୍ମଳ ଥାଏ । ତାରାମାନେ ଧବଳଟଗର ପରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ମଣ୍ଡାଇ ରଖିଥାନ୍ତି । ଆମେ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ ବାହାରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଲା ଜାଗାରେ ଠିଆହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲୁ ଓ ସେହି ରାତିର ନିଦା ଅନ୍ଧାରକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲୁ, ଏହି ସମୟରେ ଚାରିଆଡ଼ ଆଲୋକମୟ ହୋଇ ଉଠିଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ସତେଯେପରି ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ କିଏ ଏକା ବେଳେକେ କେତେଟା ଚନ୍ଦ୍ରଢ଼ିଆ ବାଣ ମାରି ଦେଲା । ଆମେ ଉପରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲୁ, ଆକାଶରେ ଏକ ବନ୍ୟାର ଆୟତନରେ ଉତ୍ତର ଆଡୁ ଆଲୋକର ସୁଅ ସବୁ ଛୁଟି ଆସୁଛି । ନୀଳ, ସବୁଜ ଈଷତ୍ ଲାଲ, ଈଷତ୍ ପୀତ ଏବଂ ଆହୁରି କେତେକେତେ ହାଲୁକା ଆଲୁଅ ରଙ୍ଗର ସୁଅମାନ । ସେହି ଆଲୋକରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ମଣ୍ଡଳ ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପରସ୍ପରର ମୁହଁକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିପାରିଲୁ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏହି ମେରୁ ଆଲୁଅ ବିଷୟରେ ଏକାଧିକ ତଥ୍ୟାନୁମାନ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଫିନଲାଣ୍ଡର ଲୋକକଳ୍ପନା ରୁ ତାହାର ଯେଉଁ ବ୍ୟାଖ୍ୟାଟି ହୋଇଛି, ସେଇଟି ଜଣେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଣିଷର ମନଲାଗି ମଧ୍ୟ କମ ରହସ୍ୟପ୍ରତୀତି ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦିଏନାହିଁ । ସେହି ବ୍ୟାଖ୍ୟାଟି ଅନୁସାରେ ଉତ୍ତର ମେରୁରେ ଯେଉଁ ହେଁଟା ବାଘଟି ସୃଷ୍ଟିର ଆଦ୍ୟକାଳରୁ ବସିଛି, ସେଇ ବେଳେ ବେଳେ ମୁହଁ ଖୋଲିଦେଲେ ତା' ଭିତରୁ ଏହି ଆଲୋକର ବନ୍ୟା ନିର୍ଗତ ହୋଇ ଆସିଥାଏ ।

ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ସେହି ପୁରାତନ ପାରମ୍ପରିକ ଗଢ଼ଣର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ବହୁତ ଅଛି । ତଥାପି ଏକ ବିଶେଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆଦର୍ଶକୁ ମୂଳନୀତି ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରି ଚାଲୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ସାର କରି ଆଦରି ନେଇଥିବା ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ବି ରହିଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ରହିଛି, ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୃହବିଜ୍ଞାନରେ ତାଲିମ ଦେବାଲାଗି ମଧ୍ୟ କେବଳ ଝିଅମାନଙ୍କ ସକାଶେ ବି କେତେ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଛି । ମଝି ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ଥରେ ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଲୋକ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯାଇ ହାବୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲି; ଯାହାକି ସେ ଦେଶର ପାଏଟିଷ୍ଟ୍ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛି । ଯୀଶୁଜୀବନର କଷ୍ଟ ସହିବାର ଦିଗଟିକୁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଚାଲୁଥିବା ସେଥିଲାଗି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରୁଥିବା ଭଳି ପାଏଟିଷ୍ଟ୍ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପରିବାରମାନେ ଏକ ଧାର୍ମିକତା ପ୍ରଧାନ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଅସଲ ଧର୍ମାନୁଗତ୍ୟ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ

ପାଏଟିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯୁଦ୍ଧପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁର୍ଗତ ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ସେତେବେଳେ କେତେ ପ୍ରକାରର ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଉଥିଲା । ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଗ୍ରୁପ୍‌ର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଉଛି ଭିସ୍କାରିଭି— ରାଜଧାନୀ ହେଲସିଙ୍କିଠାରୁ ମାତ୍ର କେଇ ଘଣ୍ଟା ବାଟ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଇଟି ହେଉଛି ସେହି ଦେଶର ଏକମାତ୍ର ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ । ଏଇଟି କ୍ୱେକର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅଲଗା, ଜୀବନାଦର୍ଶର ମୂଲ୍ୟାୟନ ଅଲଗା । ଇଉରୋପର କେତେ ଦେଶରୁ ଏଠାକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଆସନ୍ତି । ବକ୍ତୃତା ଅପେକ୍ଷା ମୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାକୁ ଏଠାରେ ଅଧିକ ଅବସର ଦିଆଯାଏ । ଆପଣାର ମତ ବା ବାଟଗୁଡ଼ାକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଲଦି ନଦେଇ ପାରସ୍ପରିକତାର ସେହି ଅନ୍ୟ ଶୈଳୀଟି ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପରକୁ ନୂତନ ବିଷୟର ସତ୍ୟୋଦ୍‌ଘାଟନ ତଥା ନୂତନ ଅଙ୍ଗୀକାର ବଦ୍ଧତା ଆଡ଼କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିନେବା ଯୋଗୁଁ ଏହି ଆନୁଷ୍ଠାନଟିରେ ଧର୍ମଶୀଳତା ଅସଲ ପଦ୍ଧତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଖୋଜନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ପାଆନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉତ୍ତର୍ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନକରି ସମସ୍ତେ ଆପଣାର ଧନ ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଭଗବଦ୍ଭକ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥନା-ପ୍ରଣାଳୀ ମୋତେ ସେତେବେଳେ ଢେର ଅଭିନବ ପରି ଲାଗିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବରେ ଆସି ବସି ଯାଆନ୍ତି । ବସିବା ମାତ୍ରକେ ନୀରବ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । କିଏ ଚଉକୀ ଉପରେ ବସେ ତ କିଏ ତଳେ ବସେ, କିଏ ଟେକାମ ଓ ପଦ୍ମାସନରେ ବସେ ତ ଆଉକିଏ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିଥାଏ । କିଏ ଆଖି ବୁଜିଥାଏ, ଆଉକିଏ ଝରକା ଉପରେ ବସି ପ୍ରାୟ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ବାହାରେ ଥିବା ସୁନ୍ଦର ଅରଣ୍ୟ ଓ ହ୍ରଦ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ଏହିପରି ଦଶ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ସମସ୍ତେ ବସିବାପରେ କିଏ ଭିତରୁ ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରିଥିବା ପରି କେତେ ପଦ କଥା କହେ । ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ସେଇ ଦିନର ପ୍ରବଚନଟି ପରି ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତି ଓ ତା'ପରେ ଉଠି ଯିଏ ଯୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ।

ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଅନୁଭୂତି-ଅର୍ଜନ ସହିତ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ ଓ ପରିବାରମାନଙ୍କର ପୁନର୍ଦର୍ଶନରେ ମୋ'ର କେତୋଟି ଦିନ କଟିଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଇଷ୍ଟର ପର୍ବ ପାଖ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଦକ୍ଷିଣ ଫିନଲାଣ୍ଡର ବରଫସ୍ତୂପ ଗୁଡ଼ିକ ତରଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଏ ଏବଂ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଠାଏ ଠାଏ ଅକାଳବନ୍ୟାର ପ୍ରତିଭାସ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଉପକ୍ରମ ବି କରୁଥାଏ । ଏହି ଅକାଳ-ବନ୍ୟା ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ଏହି ସମୟରେ ଆସେ । ତେଣୁ ପରିବାରମାନେ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଇଷ୍ଟର ପର୍ବରେ ମୁଁ ଟିମୋ ଗାଆଁ ମୁଷ୍ଟାମାଅରେ ଥିଲି । ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡ ଯିବାର ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଥରେ ଟିମୋ ଗାଆଁରେ ଏଇଟି ମୋ'ର ଦ୍ୱିତୀୟ

ରହନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଥର ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ ସେଠାରେ ଥିବାବେଳେ ପ୍ରଚୁର ଶୀତଜ୍ୱର ହୋଇଥାଏ । ଟିମୋ, ତା'ର ଦୁଇଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ସେଥର ଖାଲି ସ୍କି କରିବାରେ କଟାଇ ଦେଉଥିଲୁ । ପାଖ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଅନେକ ଜାଗାକୁ ସ୍କି ଦୌଡ଼ର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ମାତ୍ର, ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଆସିବା ବେଳକୁ ପ୍ରକୃତି ଅନ୍ୟ ରୂପ ଧାରଣ କରି ସାରିଥିଲା । ଗାଆଁ ତାହାକ ଓଦା ସରସର, ରାସ୍ତାଘାଟ ପାଣି ପଚପଚ ହୋଇଯାଏ । ଶୀତଦିନର ସେହି ଶାନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣସ୍ପର୍ଶରେ ଖିଲ୍‌ଖିଲ୍ ହସୁଥିବା ଶୁଭ୍ର ତୁଷାର-ଆସ୍ତରଣର ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମୋ'ର ଖାଲି ମନେ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଦିନେ ଟିମୋର ଅଜିଙ୍କ ଘରେ ଆମେ ଶୋଇଛୁ, ଅଧ କବାଟ ବାଡେଇ ଆମକୁ ଉଠାଇଲେ ଓ କହିଲେ ଯେ ମାଟିତଳ ଭଣ୍ଡାରଘରେ ଘୋଳିଆ ପଙ୍କ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲାଣି । ସେତେବେଳେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର କୃଷି ସମ୍ପୃକ୍ତ ଭିତରକୁ ଆଧୁନିକ ଫ୍ରିଜର ଆଗମନ ଘଟି ନଥିଲା । ମାଟି ତଳେ ସବୁ ପରିବାରରେ ଗୋଟିଏ ସୁରକ୍ଷିତ କୋଠରୀ ରହୁଥିଲା, ଯାହାକି ଶୀତଳଭଣ୍ଡାରର କାମ ଦେଉଥିଲା । ସେଇଠାରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଯାହାକିଛି ଉତ୍ପାଦନ ଅଳୁ; ଗାଜର, ବନ୍ଧାକୋବି, ପିଆଜ ଓ ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହୁଥିଲା । ସ୍ଥିତି-ସିବାର ପରସିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥିଲା । ବାହାରେ ବରଫର ଖଣ୍ଡମାନ ତରଳି ପାଣି ହେବା ସମୟରେ ବେଳେ ବେଳେ ଏହି ପାତାଳକକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ କେଉଁଠି ସୁରୁଖ ପାଇ ଘୋଳିଆ ପଶିଯାଏ । ସେଦିନ ଘଡ଼ାଘଡ଼ି ଆଉ ଦୌଡ଼ି ଯାଇ ତାଙ୍କ ପୁଅବୋହୂଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିଲେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆଗ ଘୋଳିଆ ପଶୁଥିବା ଜାଗାଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କଲୁ ଓ ତା'ପରେ ଆଗରୁ ଜମି ଯାଇଥିବା ପାଣିକୁ ବାଲ୍ଟି ବାଲ୍ଟି କରି ବାହାରକୁ ବୋହି ଆଣିଲୁ ! ଏସବୁ ସାରୁ ସାରୁ ରାତି ପାହିଗଲା ।

ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଜାଗା, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦେଶ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦେଶକୁ ଦେଖିବା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ମାତ୍ରେ ଆଉ କେଉଁ ସ୍ତରରେ ଭିତରେ ବା ବାହାରେ ଯେତେ ଅବା କ'ଣ ଘଟେ କେଜାଣି, ସବୁକିଛି ହୃଦୟ ଦେଇ ଦେଖୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ । ହୃଦୟ ଆଖିଟାକୁ ମୋଟେ ଦବାଇ ଦିଏ ନାହିଁ, ଆଖିର ଦେଖିବାକୁ ବରଂ ଦଶଗୁଣ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦେଉଥାଏ । ସେହି ଅର୍ଥରେ ଗଣ୍ଡିଭିତା ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇଯାଏ ଓ ଗଣ୍ଡିଭିତାଟିକୁ ଛୁଇଁ ପାରିଲେ ତା'ପରେ ସବୁକିଛି ଭଲ ଲାଗେ ଓ ସବୁକିଛି ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦେଶ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜାଗା ଓ ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷଙ୍କଠାରେ ସେପରି କିଛି ବିଶେଷ ଆବେଗସ୍ପନ୍ଦନ ରହିଥାଏ, ଯାହାକି ଆଖିର ଦ୍ୱାରଟି ଦେଇ ଭିତରୁ ହୃଦୟଟିକୁ ସିଧା ବାହାର କରି ଆଣେ ନା ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏପରି କିଏ ଗୋଟିଏ ବା କିଏ ଜଣେ ରହିଥାଏ, ଯିଏ କି କ'ଣ ପାଇଁ

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଦେଶ, ଜାଗା ବା ମଣିଷଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଆପେ ଆପେ ବଶୀଭୂତ ହୋଇଯାଏ, ମୁଁ ସେକଥା ଆଦୌ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡକୁ ମୁଁ ଏହିପରି ହୃଦୟ ଦେଇ ଦେଖିଛି, ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ସାହିତ୍ୟକୁ ମୁଁ ସେହିପରି ହୃଦୟ ଦେଇ ପାଠ କରିଛି, ସେହି ଦେଶର ଭାଷାକୁ ମୁଁ ହୃଦୟ ଦେଇ ଶିଖିଛି । ପ୍ରାୟ ଦଶ ବର୍ଷ ପରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥାଇ ସେ ଦେଶର ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର-ପ୍ରାପ୍ତ ଲେଖକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସିଲ୍ଲାନ୍‌ପା'ଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ Nuorena Nukkurut (ଦାସୀ ସିଲ୍‌ଆ)ର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରୁଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଆମ ଗାଁ ର ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକୃତି, ଅନ୍ୟ ଜଳବାୟୁ ଓ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ—ପରିବେଶ ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସତେଅବା ନିଜ ଭିତରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଦେଶରେ ଥିବା ମୋ'ର ସେହି ଚହ୍ଲା ସଂସାର ଓ ଚହ୍ଲା ପ୍ରକୃତି ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲି । ବୋଧହୁଏ ସେଥିପାଇଁ ଅନୁବାଦ କାମଟା ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସତେଅବା କେତେ ସହଜ ଲାଗୁଥିଲା । ୧୯୫୭ ସାଲ ପରେ ମୁଁ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଯାଇଛି । ଲାପିନ୍‌ଲାହଟିର ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ବଦଳିଯାଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ମୋତେ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଛି । ତଥାପି ପରିଚୟ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ । ପରିବେଶର ପ୍ରଦୂଷଣ ହେତୁ ଏବେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ବହୁ ହ୍ରଦରୁ ମାଛମାନେ ମରି ଯାଉଛନ୍ତି, ବହୁ ଜଳଜାତ ଉଦ୍ଭିଦ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ତଥାପି ସେହି ଅଦ୍ଭୁତକାରୀ ସନ୍ଧ୍ୟାମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ଯାବତ କୋଳାହଳର ମାଝି ଘରଖୋଳ ସେମାଖରେ ଅନନ୍ତ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ ନୀରବତା ବିରାଜମାନ କରୁଛି । କେତେ କେତେ ନୂଆ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ପଣ୍ୟଗତ ଆଧୁନିକତା ଆସି ଫିନିଶ୍ ଜୀବନର ସରୋବରଟିକୁ ଏବେ ଖରି ବଦଳାଇ ଦେଉଥିବା ମନେ ହେଉଛି । ତଥାପି ସେଠି ମୋତେ ସବୁକିଛି ଭଲ ଲାଗୁଛି, ସେଠା ମଣିଷମାନେ ହିଁ ସେଠାରେ ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗୁଛନ୍ତି ।

ଡେନମାର୍କକୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ଡେନମାର୍କରେ ସରସ ଓ କର୍ଷଣ ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଗଛମାନଙ୍କରେ ଶୁଭ୍ର ଓ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର ପତରଗଜା ବାହାରି ସାରିଲାଣି । ଯେଉଁସବୁ ଗଛର ପତର ଶୀତଋତୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଝରି ପଡ଼ିଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକର ଡାଳସବୁ ଯେହିସବୁ ଗଜାରେ ଠୋପି ଠୋପି ଦେଖାଗଲାଣି । ଆଉ ସପ୍ତାହକ ପରେ ସବୁଆଡ଼େ ସବୁଜିମା ଶିଖାପରି ଜଳି ଉଠିବ । ଏହି ବର୍ଷର ଅଧାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ନସରୁଣୁ ମୋ'ର ଡେନମାର୍କରୁ ଦେଶକୁ ଯାତ୍ରା କରିବା କଥା । ଦେଶକୁ ଫେରିବା ପାଇଁ ମନ ଯେତେ ଛନ ଛନ ନହେଉ-ଥାଏ, ଆପଣାର କରି ନେଇଥିବା ଏହି ଭୂଖଣ୍ଡଟିକୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବି ବୋଲି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣର ବିରସ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ମୋ'ଘର, ମୋ' ଦେଶ

ତ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାଏ ମୋ'ର ହୋଇ ରହିଥିବ । ମୁଁ ସେହି ଘରୁ କେତେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଯାଉଥିବି, ପୁଣି ସେହି ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଥିବି । ମାତ୍ର, ଇତିମଧ୍ୟରେ ଏତେ ପରିଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଭୂଖଣ୍ଡଟିକୁ କ'ଣ ମୁଁ ଆଉ କେବେହେଲେ ଆସିବିନାହିଁ ? ସତକୁ ସତ କ'ଣ ହେବ, ସେକଥା କିଏ କହିବ ? ଗତ ଅନେକବର୍ଷ ଭିତରେ ମୋ'ର ଏକାନ୍ତ ଆତ୍ମୀୟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ମଣିଷମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭେଟ ହେବାବେଳେ ସତେ ଯେପରି କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଲେ । କେତେ ଥାନରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ମୋ' ଦୁଃଖଟାକୁ କହି ବି ପକାଇଲି । ବେଳେ ବେଳେ ମନେ ହେଉଥିଲା, ମୁଁ କଟକ ସହରରେ ଯେତେ ଗଳି ଓ ରାସ୍ତା ଦେଖିନାହିଁ, କୋପେନ୍‌ହେଗେନ ସହରର ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ରାସ୍ତା ଓ ଗଳି ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଡେନମାର୍କରେ କେଉଁ ସହର କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ସେଠାକୁ କିପରି ଯିବାକୁ ହେବ, ସେକଥା ଏବେ ମୋ' ଜିଭଅଗରେ ରହିଛି । ବଲ୍‌ଟିକ ସାଗରର ପ୍ରାୟ ତିନି ମଝିରେ ପୋଲାଣ୍ଡର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଡେନମାର୍କ ଦେଶର ଅଂଶରୂପେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣହୋଲ୍‌ମ୍ ଦ୍ୱୀପଟି ରହିଛି, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ୟୁର୍ଗେନ ସହିତ ଥରେ ଗୋଟିଏ ଟାଣ୍ଡେମ ଭଡ଼ା ନେଇ ମୁଁ ଚାଲୁ ଚିଏ, ବନ ଓ ବସତି ସବୁ ବୁଲିକରି ଦେଖିଛି । ଆଉ ଥରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାରତବର୍ଷ ବିଷୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କିଛି କହିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେଦେଶକୁ ଯାଇଛି । ଡେନମାର୍କ ଓ ସେହି ଦେଶଟିକୁ କାହିଁକରି ବ୍ୟବହାର କରି ମୁଁ ପୂରା ସ୍କାଣ୍ଡିନେଭିଆ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ଜାଣିଥିଲେ ଯେପରି ବଙ୍ଗଳା ଓ ଆସାମୀ ଭାଷା ସହଜ ହୋଇଯାଏ, ଡେନିଶ ପରେ ସୁଇଡ଼ିଶ ଏବଂ ନର୍‌ୱେଜିଆନ୍ ଭାଷାଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ବେଶ ଆୟତ୍ତକୁ ଆସି ଯାଇଛି । ଏତେ ଚିହ୍ନା ପୃଥିବୀଟାଏ, ଏତେ ଚିହ୍ନା ମଣିଷମାନେ,—ସତରେ କ'ଣ ଏମାନେ ଚିରଜୀବନ ମୋ'ଠାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଯିବେ ? ମଣିଷ ଯେଉଁ ଦେଶରେ, ଯେଉଁ ଭାଷାରେ ଅଥବା ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ, ଯଦି ସେ ସେହି ଦେଶକୁ, ସେହି ଭାଷାକୁ ଓ ସେହି ପରିବାରକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ତେବେ ସିଏ ଯେ ଭାରି ସହଜରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଦେଶ, ଅନେକ ଭାଷା ଓ ଅନେକ ପରିବାରକୁ ଭଲ ପାଇପାରିବ, ମୁଁ ଏକଥା ଅନେକ ନିଭାଇ ଜାଣି ପାରିଛି ।

ସବାଆଗ ମୁଁ ୟୁର୍ଗେନ୍ କଥା କହିବି । ସିଏ ମୋତେ ଡେନିଶ୍ ଭାଷା ଶିଖାଇଲା । ବହିରୁ କିମ୍ବା ମାଷ୍ଟରଠାରୁ ମୁଁ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ଭାଷାଟିକୁ ଶିଖି-ନଥିଲି ବୋଲି ସମ୍ଭବତଃ ଭାଷାଟିକୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ନିଜର କରି ରଖିପାରିଲି । ୟୁର୍ଗେନ୍ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ଶିଖିବ, ହିନ୍ଦୀ ଶିଖିବ ଓ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିବ ବୋଲି ମନ କରିଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଭାରତ ଆସିନାହିଁ । ୟୁର୍ଗେନ୍‌ର ମାଧ୍ୟମରେ ମୋ'ର

ସର୍ବପ୍ରଥମେ ତା'ର ପରିବାର ସହିତ ଓ ତା'ପରେ ସାରା ଦେଶ ଡେନମାର୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଗଲା । କାନ୍ଥକୁ ଦର୍ପଣ କରି ସିଏ ପୃଥିବୀ ଦେଖେ, ସିଏ ଯଥାର୍ଥରେ କେତେ କ'ଣ ଦେଖେ । ୟୁର୍ଗେନ୍ ବଡ଼ ହୋଇ ଇଞ୍ଜିନିଅର ହେଲା, ସେ ଆମେରିକାରେ ଗୋଟିଏ ବହୁଜାତୀୟ କମ୍ପାନୀରେ ବଡ଼ କାମ କଲା । ବାପାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ସିଏ ବଡ଼ ହୋଇ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ ଓ କାରଖାନା ସମ୍ଭାଳିବ ବୋଲି ବାପା କେତେ ଆଶା କରୁଥିଲେ । ପାଠ ସାରି ୟୁର୍ଗେନ୍ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର କାରଖାନାରେ କାମ କରୁଥିଲା । ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇ ସେଠାରେ ଉତ୍ପାଦନରେ କେତେ ଉନ୍ନତି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରିଥିଲା ବୋଲି ବାପା ମୋତେ କେତେଥର କେତେ ଖୁସୀ ହୋଇ କହିଛନ୍ତି । ୟୁର୍ଗେନ ବାପାଙ୍କ କାରଖାନାରେ ବେତନ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ନିଜର ମୌଳିକତା ଦେଖାଇ ତାଙ୍କଠାରୁ ସୁନାମ ପାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଜୀବନଯାକ ସେ ସେହି କାରଖାନାରେ ରହିବ ବୋଲି କେବେ ରାଜି ହେଉ-ନଥିଲା । ବାପାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ସେ ନିଜେ ସମଗ୍ର ବ୍ୟବସାୟର ମାଲିକ ହୋଇଥାନ୍ତା, ସେ ତଥାପି ତାହା ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲା । ସେ ନିଜ ବାଟରେ ଯିବ । ନିଜର ବାଟ ସିଏ ନିଜେ ବାଛିବ । ଲକ୍ଷପତି ପିତାଙ୍କର କହିବା ଅନୁସାରେ କଦାପି ତାଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିର ମାଲିକ ହେବନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଚାକିରିରେ ମଧ୍ୟ ସେ କମ୍ ଦରମା ପାଉ ନଥିଲା । ମାସରେ ଅଧେ ଦିନ ପଶ୍ଚିମ ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକାର କେତେ କେତେ ଜାଗାକୁ କମ୍ପାନୀ ତରଫରୁ ଯାଉଥିଲା । ତଥାପି ସେହି ଚାକିରି ତାକୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ ବୋଲି ମୋ' ପାଖକୁ ଲେଖୁଥିଲା । ୟୁର୍ଗେନ୍ ସଂସାର କଲା, ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ ଝିଅର ବାପା ହେଲା । ତା'ପରେ ସେହି ଚାକିରିଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲା ।

ସିଏ କୋପେନହେଗେନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପୁଣି ଥରେ ନାମ ଲେଖାଇ ଛାତ୍ର ହେଲା । ଏଥର ସେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କଲା । ଅନେକ ଅଳପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ତାକୁ ଏହି ସମୟରେ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମାତ୍ର, ଏହି ନୂଆ ପାଠଟା ତାକୁ ଖୁବ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଅବଶ୍ୟ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଉଦ୍ଭିଦ-ବିଜ୍ଞାନୀ ହିସାବରେ ଚାକିରିଟିଏ କରୁଥିଲା । ତେଣୁ, ପିଲାମାନଙ୍କର ବଡ଼ ହେବାରେ ଓ ପାଠ ପଢ଼ିବାରେ ସେମାନେ କୌଣସି ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ଘଟିବାକୁ କେବେ-ହେଲେ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ୟୁର୍ଗେନ ଚାରି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏହି ନୂଆ ବିଷୟଟିକୁ ପଢ଼ିଲା । ଉପଯୁକ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତାଟିଏ ହାସଲ କଲା । ତା'ପରେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ବହି ଲେଖିଲା । ଆଗ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ, ଓ ତା'ପରେ ବଡ଼ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବହି ଲେଖିଲା । ଆପଣାର ପ୍ରଥମ ବହିଟିକୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ଡାକରେ ମୋ' ପାଖକୁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ପଠାଇଲା, ସେତେବେଳେ ତଳରେ ମୋ' ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲା : "ଏବେ ମୁଁ ବୁଝୁଛି, ତୋ'ର କୌଣସି ବହି ଯେତେବେଳେ ଛପା ହୋଇ ବାହାରୁଥିଲା, ତୁ କାହିଁକି ଏତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଯାଉଥିଲୁ ।

ସେତେବେଳେ ବୁଝୁ ନଥିଲି, ଏବେ ବୁଝୁଛି ।" ସ୍ବର୍ଗେନ ଆଉ ଚାକିରିକୁ ଫେରିଲା ନାହିଁ । କୌଣସି ନୂଆ ଚାକିରିରେ ଯିବାକୁ ମନ କଲା ନାହିଁ । ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ବିଦ୍ୟାରେ ସିଏ ଜଣେ କନ୍‌ସଲ୍‌ଟାଣ୍ଟ୍ ହେଲା । ସେଥିରେ ପଇସା କମ୍ ରୋଜଗାର କଲା ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ରହିଲା । ସଂସାର ଚଳିବା ପରେ ତା'ପାଖରେ ବହୁତ ପଇସା ରହିଲା । ତାହା ଠୁଳ ହୋଇ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣର ହେବା ପରେ ସିଏ ସେହି ଧନରେ ଗୋଟିଏ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଡେନମାର୍କର ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ କଥାକାର ହାନ୍‌ସ କ୍ରିଷ୍ଟିଆନ ଆନଡରସନ୍‌ଙ୍କ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ମାରକୀକୁ ଜମା ଓ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେ ସଂଗ୍ରହାଳୟଟିକୁ ସମୃଦ୍ଧ କଲା । Kutturhuset H. C. Andersen ନାମରେ ନାମିତ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସୌଧ ଓ ଯାବତୀୟ ସଂଗ୍ରହ ବାବଦ ସ୍ବର୍ଗେନ୍ ଏଥିରେ ପାଞ୍ଚକୋଟି ଡେନିଶ୍ ମୁଦ୍ରା (ପ୍ରାୟ ଛଅ ସାତ କୋଟି ଟଙ୍କା) ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଛି । ସିଏ ନିଜେ ସଦସ୍ୟ ଥିବା ଗୋଟିଏ କମିଟିର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ପରିଚାଳିତ ହେଉଛି । ସଂଗ୍ରହାଳୟ ତରଫରୁ ଶ୍ରୀ ଆନଡରସନ୍‌ଙ୍କ ନାମରେ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ସେହି ପୁରସ୍କାରକୁ ଅନେକେ ଡେନମାର୍କର ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ବୋଲି କହନ୍ତି । ଭେଷଜବିଜ୍ଞାନ; ଯନ୍ତ୍ରମିତି-ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବିଚାର ଓ ଭାବନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏହି ପୁରସ୍କାରଟି ଦିଆଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖାଯାଇଛି । ସ୍ବର୍ଗେନ୍‌ର ପୁଅ ଏରିକ୍ ଓ ଝିଅ ଅନିତା ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲେଣି, ସଂସାରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେଣି ।

ଡେନ୍‌ମାର୍କକୁ ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ପରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର କେତେ ନା କେତେ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବିଲାତ ଓ ଆମେରିକା ପଠାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଥିଲେ, ସରକାରୀ ଚାକିରିଆମାନେ ରହିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଏବଯାଏ ଓଡ଼ିଶାରୁ କେତେ ପୁଅ ଝିଅ ବିଦେଶକୁ ପାଠ ପଢ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି । ପାଠ ସାରି ଫେରି ଆସୁଛନ୍ତି,— ଗଲାବେଳେ ଯୋଉ ଚାକିରିରେ ଥିଲେ, ତା'ଠାରୁ ଆହୁରି ବଡ଼ ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି ଓ ନିଜର ଭାଗ୍ୟକୁ ସରସ କରୁଛନ୍ତି । ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସି କୌଣସି ବଡ଼ ଚାକିରି କରିବି ବୋଲି ମୁଁ ବିଦେଶ ଯାଇ ନଥିଲି । ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଆହ୍ୱାନ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ଆଦୌ ଏକ କମ୍ ବଡ଼ ଆହ୍ୱାନ ନୁହେଁ । ବିଶେଷତଃ, ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଯେତେବେଳେ ପାଠକୁ ପାଠ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଲାଗି ଆସିଲାଣି, ଏକ ସତ ଅନୁରାଗରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ମନ କରିଥିବା ଜଣେ ମଣିଷ ଯେପରି ଥରେ ତା' ପାଠ ଭିତରେ ପଶିଗଲେ ସତେଅବା ଏକ ସମଗ୍ର ପାଠ ଅରଣ୍ୟ ସହିତ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଉଛି ଏବଂ ତା'ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିବ

ବୋଲି ସତେଅବା ଆଉ ବାଟ ପାଉନାହିଁ, ସେତେବେଳେ କେଉଁ ପାଠୁଆ ଆପଣାକୁ କେବଳ ନିଜର ତଥାକଥିତ ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରଟି ଭିତରେ ସୀମିତ କରି ରଖିପାରିବ ? ଇଉରୋପକୁ ଯାଇ ମୋ'ର ସେହି ଦଶା ହେଲା । ଦର୍ଶନ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଭିତରେ ପଶିଗଲି; ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସତେଅବା ମୋତେ ଇଉରୋପୀୟ ସମଗ୍ର ଭୂମିଟି ଭିତରକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଲା । ମୁଁ ସାହେବ ହେଲିନାହିଁ ସତ ମାତ୍ର ଇଉରୋପ ସହିତ ଏକ ଅକ୍ଷୟ ମମତାରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲି । ଇଉରୋପ ମୋତେ ଏକ ଉଣ୍ଚୁଙ୍ଗ ଆହ୍ୱାନ ପରି ମୋ'ର ନିଜ ଦେଶ, ତା'ର ଇତିହାସ ଓ ଏଠାରେ ମୋ' ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଆହ୍ୱାନ ଭୂମିଟି ଆଡ଼କୁ ମୋ'ର ଅନନୁଭୂତପୂର୍ବ କେତେ କେତେ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଲା । ଇଉରୋପ ଖାସ୍ ଏଇଥିପାଇଁ ସତେଅବା ମୋ' ନିଜର ହୋଇ ରହିଲା । ମୋ' ଲାଗି ଏକ ଆଖି ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ଇଉରୋପର ବିଦ୍ୱମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଇଉରୋପର ମଣିଷମାନେ ମୋତେ ସତେଅବା କେତେ ଉଦାରତା ଦେଖାଇ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଡାକି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । କେବଳ ସହରମାନଙ୍କରେ ନୁହେଁ ମୋ' ଅନୁରାଗର ନାଡଗୁଡ଼ିକ ସେଠାରେ କେତେ କେତେ ଗାଆଁରେ ଯାଇ ଲାଗି ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ନିଜ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲି ଓ ମୋ'ର ଅସଲ ଲାଳନପାଳନ ସେଇଠି ହୋଇଥିଲା ବୋଲି କ'ଣ ଇଉରୋପର ଗାଆଁ ମୋତେ ଏଡ଼େ ସହଜରେ ତା' ଭିତରକୁ ହାତ ଧରି ଡାକି ନେଇଗଲା କି ? ବାହାରୁ ଦେଖିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଉରୋପର ଗାଆଁ ଓ ସହର ଭିତରେ ବିଶେଷ କୌଣସି ଫରକ ରହିଥିବାର ମୋତେ ଆଖିରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ତଥାପି ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଷ୍ମତା ରହିଛି । ବିଶେଷତଃ, ଡେନମାର୍କ ଓ ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ଗାଆଁମାନେ ହିଁ ସହରଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ୍ୱେ ମଣିଷ ସମୂହର ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଚଳାଧାରକୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆବୋରି ଧରିଛନ୍ତି । ଗାଆଁ ଆଉ ସହର ଯେପରି ପରସ୍ପରଠାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନ ରହିବେ, ସେଥିଲାଗି ସେଠି ରାଷ୍ଟ୍ରନୀତି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ତରିକ ଉଦ୍ୟମମାନ କରୁଛି । ମୋ'ର ଭାଗ୍ୟ ଯେ ମୁଁ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ ବା ଜର୍ମାନୀର ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ, ସାନ ଦେଶ ଡେନମାର୍କକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଇଉରୋପରେ ପ୍ରବେଶ କଲି ଓ ଇଉରୋପକୁ ଚିହ୍ନିଲି । ସେଥିପାଇଁ, ୧୯୫୭ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସର ଶେଷ ଦିନ ଏକ ଅପରାହ୍ଣରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କୋପେନହେଗେନ୍ ରେଳ-ଷ୍ଟେସନରେ ଡେନମାର୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲି, ସେତେବେଳେ ମତେ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଆସିଥିବା ସମସ୍ତେ ମୋ'ର ନିଜ ବିରାଦର ପରି ଦିଶୁଥିଲେ । ଏହି ବନ୍ଧନ ଏଣିକି କଦାପି କଟି ଯିବନାହିଁ ବୋଲି ସତେଅବା ମୋ' କାନ ପାଖରେ କେଉଁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବିଧାତା ବାରି ବାରି କହି ଯାଉଥିଲା ।

—୧୧—

ଇଉରୋପରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରି ଆସିବାର ବାଟଟିକୁ ମୁଁ ବହୁତ ଚିନ୍ତା କରି ସ୍ଥିର କରିଥିଲି । ପାଖରେ କିଛି ପଇସା ଜମିଥିଲା । ଗତ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବନ୍ଧୁ କରିଥିଲି ତଥାପି ପଇସା ଜମିଥିଲା । ତେଣୁ ଖୁବ ଉଦାର ହୋଇ ମୁଁ ଦେଶକୁ ଫେରିବାର ରାସ୍ତାଟିକୁ ଠିକ୍ କରିଥିଲି । ଥରେ ସିନା ଏତେ ଦୂରକୁ ଆସିବାର ସୁଯୋଗଟିଏ ମିଳିଲା । ମୁଁ ପାଠକୁ ପାଠ ପଢ଼ିଲି ଓ ପାଠ ପଛରେ ରହିଥିବା ମହାଦେଶର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଲାଭ କଲି । ମାତ୍ର, ମୋତେ ଆଉଥରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗ କାହିଁକି ବା ମିଳିବ ? ଏବଂ ଇଉରୋପର କେତେ କେତେ ଅଂଶ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଦେଖିନାହିଁ । ଫେରନ୍ତା ବାଟରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ସେହିଭଳି କେତୋଟି ଦେଶ ଦେଖି ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲି । ବାଟରେ ଛଅ ମାସ କଟିଲା ଭଳି ଯୋଜନାଟିଏ ତିଆରି କଲି ।

ଏହିପରି ଏକ ଯୋଜନା ତିଆରି କରିବାରେ ଡେନମାର୍କର କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍‌ଲ୍ ମୋତେ ସାହସ ଏବଂ ପ୍ରେରଣା ଦେଲେ । ଡେନିଶ୍ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଇତିହାସରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ନାଆଁ ହେଉଛି କବି ନିକୋଲାଇ ଗ୍ରୁନ୍ତ୍‌ଓ୍ୱି ଏବଂ ଅମିତ ସାହସ ତଥା ବିଶ୍ୱାସର ଅଧିକାରୀ କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍‌ଲ୍ । ସେମାନେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ । କବି ଗ୍ରୁନ୍ତ୍‌ଓ୍ୱି ଆପଣାର କବିତା ଏବଂ ବକ୍ତୃତା ପ୍ରଭାବରେ ଡେନମାର୍କରେ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅନୁକୂଳ ଭୂମି ତିଆରି କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର କେବଳ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ କଦାପି ସେହି ଅନୁକୂଳତା ଭିତରୁ ସାକାର କରି କିଛି ସମ୍ଭବ କରି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ଗ୍ରୁନ୍ତ୍‌ଓ୍ୱି ରାଜଧାନୀ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରେ ରହୁଥିଲେ, ଏତେ ବଡ଼ ଗୀର୍ଜାରେ ବିଶପ୍ ଥିଲେ । ସେ କେବେହେଲେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର କଳ୍ପିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ନମୁନାଟିଏ ତିଆରି କରି ଦେଖାଇ ପାରିନଥାନ୍ତେ । ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ପ୍ରଖ୍ୟାତିରୁ ସେ କେବେ ହେଲେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ଜାତୀୟ ନବଜାଗରଣ ଏବଂ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଜାଗରଣ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ସତେ ଅବା ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅପେକ୍ଷାରେ ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଥିଲା, ଯିଏକି ସତକୁ ସତ ଏକ କଳ୍ପନାକୁ ରୂପ ଦେଇ ପାରିବେ; ପୁରୋଗାମୀର ସାହସ ନେଇ ସତକୁ ସତ ଏପରି କିଛିଟିଏ ଗଢ଼ିବେ ଯାହାକି ସମଗ୍ର ଦେଶଲାଗି ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିନବତା ଆଡ଼କୁ ବାଟ ବତାଇ ଦେଇପାରିବ । ଗ୍ରୁନ୍ତ୍‌ଓ୍ୱି ଜଣେ କ୍ରିଷ୍ଟେନ କଲ୍‌ଲ୍‌ଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । କବିଟିଏ ଜଣେ କାରିଗର ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲା ।

କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍ଡ୍ ଗରିବ ଘରେ ମଫସଲରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ। ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟ ଖୋଜିବାର ଧାଡ଼ିରେ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ ପାଠପଢ଼ା ପରେ ତାଙ୍କୁ ଇସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଥିଲା। ସେହି ଅଳପ ପାଠରେ ମଫସଲର ଏହି କିଶୋରଟିକୁ କିଏ କାହିଁକି ବା କାମ ଦେଇଥାନ୍ତା ? କୋପନହେଗେନ ତାଙ୍କ ଆକାଙ୍କ୍ଷାର କଳନାଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଯାଇ ରହିଥିଲା। ବହୁତ ବୁଲି ବୁଲି କଲ୍ଡ୍ ଆପଣା ପାଇଁ ଘରୋଇ ମାଷ୍ଟର କାମଟିଏ ଠିକ୍ କଲେ। ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ପନ୍ଦର ଷୋଳବର୍ଷ ହୋଇଥିବ। ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କର ତିନି ଗୋଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଘରେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ଲାଗି ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା। କଲ୍ଡ୍ ସେଇଠାରେ ହିଁ ନିଜ ଭିତରେ ପ୍ରସୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷକଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ। ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସତକୁ ସତ କିଛି ହେଉଛି ବୋଲି ସେ ଆବିଷ୍କାର କଲେ। ପିଲାଏ ଭଲ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ପିଲାଙ୍କର ବାପା ମଧ୍ୟ ଭାରି ଖୁସୀ ହୋଇଥିଲେ। ଖାଲି ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ମୋଟେ ହୁଏନାହିଁ। ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହୁଏ। ପିଲାଟିର ମଧ୍ୟ ଯେ ଏକ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ରହିଛି, ଯଥାସମ୍ଭବ ଏକ ସମଗ୍ର ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଆନୁଗତ୍ୟକୁ ନେଇ ଯେ ସିଏ ତା' ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ତା' ଆଗ୍ରହର ଅନ୍ୟ ସବୁଯାକ ଦ୍ୱାରକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ତାକୁ ଖାଲି ତଥାକଥିତ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ବସିଲେ ଯେ ସେ କଦାପି ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ସେଥିରେ ସମ୍ମତ ହେବନାହିଁ, ଉପରେ ଯେତେ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ତଥାପି ପ୍ରତିରୋଧ କରୁଥିବ ଏବଂ ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ନିଜକୁ ଏକାଧିକ ଭାଗରେ ଖଣ୍ଡିଆ କରି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଥିବ ଓ ଆପଣାର ଅନ୍ତଃକ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସାରଟାକୁ ନିଜର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ମଣୁଥିବ ଓ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଅବା କାମୁଡ଼ି ଗୋଡ଼ାଉଥିବ,— ଶିକ୍ଷାର ଏହି ଆଧୁନିକ ବିଚାର ଓ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକ ସେତେବେଳେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିନଥିଲା। କ୍ରିଷ୍ଟେନ କଲ୍ଡ୍ ନିଜର ସେହି ପ୍ରଥମ କାଳୀନ ପ୍ରୟୋଗଟିରେ ଉକ୍ତ ସତ୍ୟଟିର ଆବିଷ୍କାର କଲେ। ସିଏ ଯେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି ଓ ଆଉକିଛି ହେବାକୁ ମୋଟେ ଜନ୍ମ ହୋଇନଥାନ୍ତି, ଯେତେ ଅଗଠିତ ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କଲ୍ଡ୍ ଆପଣାର ସେହି ପ୍ରଥମ ବୟସରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ଲାଭ କରିଥିବେ ଓ ତା'ପରେ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଆପଣାର ଜୀବିକାଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସହଜ ହୋଇ ଯାଇଥିବ !

ପାଠ ପଢ଼ିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟଟି ପରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ କଲ୍ଡ୍ ବଲ୍ ଖେଳୁଥିଲେ। ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ କିମ୍ବା କୌଣସି ଅଭିଭାବକ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ଭାବନାର କଳ୍ପନା ହିଁ କରିନଥିବେ। ଦିନେ ସେହି ଘରକୁ ଆସିଥିବା ଜଣେ କୁଣିଆ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ କଲ୍ଡ୍ଙ୍କୁ

ପାଣ୍ଡରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ବଲ୍ ଖେଳୁଥିବାର ଦେଖିଥିଲେ । ଭିତରକୁ ଆସି ବସିବା ମାତ୍ରକେ ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠ ଖେଳୁଥିବା ଯୁବକଟିର ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ । ଗୃହସ୍ୱାମୀ ପରିଚୟ ଦେବାପରେ ସବୁ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋଇଗଲା । ସ୍ୱୟଂ ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ସେ ପଢ଼ାଉଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବଲ ଖେଳିବେ, ତେବେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କୁ କଦାପି ମାନିବେନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷର ପରମ୍ପରାରେ ଏହି କଥାଟିକୁ କହିଲେ, ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପିଲାମାନେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଆଉ ଗୁରୁପରି ଦେଖିବେ ନାହିଁ, ସାଙ୍ଗଭଳି ଦେଖିବେ ଏବଂ ଗୁରୁପରି ନ ଦେଖିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁଙ୍କୁ ନମାନିଲେ ସେମାନଙ୍କର ପାଠ ବା କିପରି ହେବ ! ଅଭିଭାବକଙ୍କର ବିବେକରେ ସତକୁ ସତ ପାପଚିନ୍ତା ଆସି ପଶିଗଲା । ସେ ଆଗରୁ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ସହିତ ଖେଳୁଥିବାର ହୁଏତ କେତେଥର ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିଥିଲେ । ମାତ୍ର ତାହାକୁ ସେ ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଖେଳୁଥିବାର ଦେଖି ବେଳେ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କେତେ ଖୁସୀ ଲାଗିଥିବ । ମାତ୍ର, ଏହି କଥାଟିର ଏପରି ଏକ ଭୟଙ୍କର ପରିଣାମର ଦିଗ ରହିଛି ବୋଲି ସେ କେବେହେଲେ ଚିନ୍ତା କରିନଥିଲେ । ଅତିଥି ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଯିବା ପରେ ସେ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଡାକିଲେ । ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବେ ବୋଲି ବେତନ ନେଇ ତାଙ୍କ ଘରେ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏଣିକି ସେ ମୋଟେ ଖେଳିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଆଦେଶ କରି କହିଲେ । କ୍ରିଷ୍ଟେନ କଲ୍‌ଲ୍ ବିନମ୍ର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଯେ, ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ଖେଳି ନପାରିଲେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କଲ୍‌ଲ୍ ଆସି ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା ପରେ ପିଲାମାନେ ପାଠ ଭଲ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ବୋଲି ପିଲାଙ୍କର ବାପା ଆଗରୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ଶିକ୍ଷକ ଖେଳିବା ସହିତ ପିଲାମାନେ ଭଲ ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି ବୋଲି ସେ କେବେହେଲେ କଳ୍ପନା କରିପାରି ନଥାନ୍ତେ । ମାଷ୍ଟ୍ରେ ତାଙ୍କ ଚାକିରି ହରାଇଲେ ଓ ସେହି ଘରୁ ବିଦା ହୋଇ ଗଲେ ।

ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଏକ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲେ, ଯେଉଁ-ମାନେ ତାଙ୍କ ଭଳି ଏତେ ଭାଗ୍ୟହୀନ ହୋଇ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏଠି ନିର୍ଭର କରି ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ କେବେହେଲେ କିଛି ନାହିଁ । ହତାଶ ଭାବରେ ଏହିପରି ବୁଲୁ ବୁଲୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଗୀର୍ଜା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଦିନ ରବିବାର, ଗୀର୍ଜାରେ ଉପାସନା ଚାଲିଥିଲା, ପାଦ୍ରୀ ଉପାସକମାନଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲେ । କଲ୍‌ଲ୍ ପାଦ୍ରୀ କହୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ; ଭଗବାନ ପୃଥିବୀର

ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁଷ୍ଟ ଓ ନିରାଶ୍ରୟ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ସେହି କଥାଟି ତାଙ୍କ ମନଭିତରେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆଘାତ ଦେଲା ଓ ତାଙ୍କୁ ନିଜପାଖରେ ପୁନର୍ବାର ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ଆଣିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଯୁକ୍ତି କଲେ; ଯଦି ଈଶ୍ୱର ମଣିଷ ମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ତେବେ ସେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଭଲ ପାଉଥିବେ । ଏବଂ, ଯାହାକୁ ଭଗବାନ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ସେ ନିଜକୁ କାହିଁକି ଏଭଳି ନିରାଶ୍ରୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ ? ସିଏ ନିଜ ଭିତରୁ ପୁନର୍ବାର ବଳ ପାଇଲେ । ପୁଣି ଆପଣାକୁ ପୁଂଜି କରି ଜୀବନର ବଣିଜ କରି ବାହାରିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଡେନମାର୍କର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରୁ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ତୁରସ୍କ ଯାଉଥିଲା । ସେ ସେହି ଜାହାଜଟିରେ ଜଣେ ପରିଚାରକ ଭାବରେ ଯାତ୍ରା କରିବାର ଅନୁମତି ପାଇଲେ ଓ ତୁରସ୍କରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତୁରସ୍କରେ ଏଠି ସେଠି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆପଣାର ଉଦରଭରଣ କଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ଏକାନ୍ତ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଏପରି ଅକାମୀ ଜୀବନଟାକୁ ସେ ଆଉ କେତେଦିନ ବୋହିବାରେ ଲାଗିଥିବେ, ଦିନେ ଏପରି ଭାବି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ହୁଏତ କ'ଣ କରିଦେବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ ପଥ ନାହିଁ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରି ସେ ଗୋଟିଏ ପାର୍କରେ ପଦଚାରଣା କରୁଛନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ଅପରିଚିତ ମଣିଷ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଆଶ୍ରା ଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେଇଗଲା । ଆଗରୁ ସେ ବହିବନ୍ଧା ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଥିଲେ । ତୁରସ୍କରେ କେତେ ଦିନ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେ ନିଜର ପେଟ ପୋଷିଲେ । ମାତ୍ର; ସେହି ଧନ୍ଦାଟି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର ଦେଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ସେ ପୁନର୍ବାର ନିଜ ଦେଶ ଡେନମାର୍କକୁ ଫେରି ଆସିବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲେ । ଏହି ଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରାପାଇଁ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ବଳ ନଥିଲା । ତେଣୁ ତଥାପି ଯେତିକି ଥିଲା, ତାହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସିଏ ଏହି ଚାହିଁବାହୁଡ଼ା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଅଭିନବ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବସିଲେ ।

ସେ ତୁରସ୍କରୁ ଡେନମାର୍କ ଯାଏ ଚାଲି ଚାଲି ଆସିବେ ବୋଲି ଯୋଜନା କଲେ । ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ଗଲେ ଜଣେ ମଣିଷ ଅଧିକ ଦେଖିପାରିବ ଓ ଅଧିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବ ବୋଲି କହି ନିଜ ମନକୁ ସାହସ ଦେଲେ । ଗୋଟିଏ ହାତ ଠେଲାଗାଡ଼ିରେ ଆପଣାର ଜିନିଷପତ୍ର ଭରି କରି ନିଜର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମହାଦେଶକୁ ପାରି ହୋଇ ସେ ବହୁ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ଧନାଢ଼୍ୟ ହୋଇ ସତେଅବା ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ କରିପାରିବେ ବୋଲି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ଧରି ନିଜ ଦେଶରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ନିଜର ଏହି ଯାତ୍ରାର ଗୋଟିଏ ବିବରଣୀ ମଧ୍ୟ ସେ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ଡେନିଶ୍ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ସେହି ଯାତ୍ରା

ବିବରଣୀଟିକୁ ପଢ଼ିଥିଲି । ତାଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ତ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟ ପାଠ କରିଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଇଉରୋପରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଦେଖିବାର ମୋ'ର ଅଭିଳାଷଟିକୁ ପୋଷଣ କରୁ କରୁ କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍ଡ୍‌ଙ୍କର ସେହି ଦୁଃସାହସିକ ଯାତ୍ରାର କଥାଟି ମୋ' ମୁଣ୍ଡରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କଲା । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ବାଟଟିକୁ ପଦବ୍ରଜରେ ଯିବି ବୋଲି କଦାପି କଳ୍ପନା କରିନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଏହି ଦେଶ ବାହୁଡ଼ା ବାଟରେ ମୁଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଦେବି, ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଦେଖିବି, ଅଧିକ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବି, ଏହି କଥାଟି ମୋତେ ଖୁବ୍ ଟାଣିନେଇଲା । ଆପଣାର ଯୋଜନା ଅନୁଯାରେ ଘରକୁ ଫେରିବାକୁ ମୋତେ ଛଅ ମାସର ବାଟ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ସତେଅବା ପୃଥିବୀର ଅଧେ ଅଂଶକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିଲି । ସେହିସବୁ କଥା କ୍ରମଶଃ ଅବଶ୍ୟ କହିବି । ତଥାପି, କଲ୍ଡ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଉକିଛି କଥାକୁ ଏଠାରେ କହିବାଲାଗି ମୋ'ର ଖୁବ ମନ ହେଉଛି । ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ମୋତେ କେତେ ନା କେତେ ପ୍ରକାରରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି, ସାହସ ଦେଇଛି, ସଖ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇଛି ।

କଲ୍ଡ୍ ଦେଶକୁ ଫେରିଲେ, ନୂତନ ଉତ୍ସାହରେ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍କୁଲଟିଏ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସତେଯେପରି ଇସ୍କୁଲଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରି ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା । ଜଣେ ଅସଲ ଶିକ୍ଷକ ସର୍ବଦା ଏହି ଅସଲ କଥାଟିକୁ ସର୍ବଦା ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ଓ ତାହାହିଁ ତାକୁ ତା'ର ଜୀବନ ପର ପରିଚାଳିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପିଲାମାନେ ଜୁଟିଗଲେ — ଅଭିଭାବକମାନେ ନୂଆ ମାଷ୍ଟରଙ୍କର ପାଠପଢ଼ାରେ ଖୁବ ଖୁସୀ ହେଲେ । ପିଲାମାନେ ପାଠରେ ଖୁବ ଭଲ କଲେ । ମାତ୍ର, ଏମିତି ଭାବରେ ଘରୋଇ ସ୍କୁଲଟିଏ ଚଳିବା ସେତେବେଳେ ସରକାରୀ ନିୟମର ବହିର୍ଭୂତ ଥିଲା । ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଯୋଗ୍ୟତା ଅଯୋଗ୍ୟତାର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଥିଲେ । ଯୋଗ୍ୟ ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ମିଳୁଥିଲା । ପିଲାମାନେ ବି ସବୁକୁ ସବୁ ଠିକ୍ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଉଚିତ ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର ପାଉଥିଲେ । ସେହି ପ୍ରଣାଳୀର ଅନୁସରଣ କରି ଦିନେ ଶିକ୍ଷା ମଣ୍ଡଳର ଜଣେ କର୍ତ୍ତା ଇସ୍କୁଲ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ । ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବେ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଇସ୍କୁଲପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିବେ; ଯେପରିକି ସରକାରୀ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଉପରେ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ପାରିବ । ପରିଦର୍ଶକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଚାରିଲେ । ଯାହାକିଛି ପଚାରିଲେ, ପିଲାଏ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ପିଲାମାନେ ଭଲ ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ପାଠ ପଢ଼ାଯାଇଛି ବୋଲି ପୂର୍ଣ୍ଣ

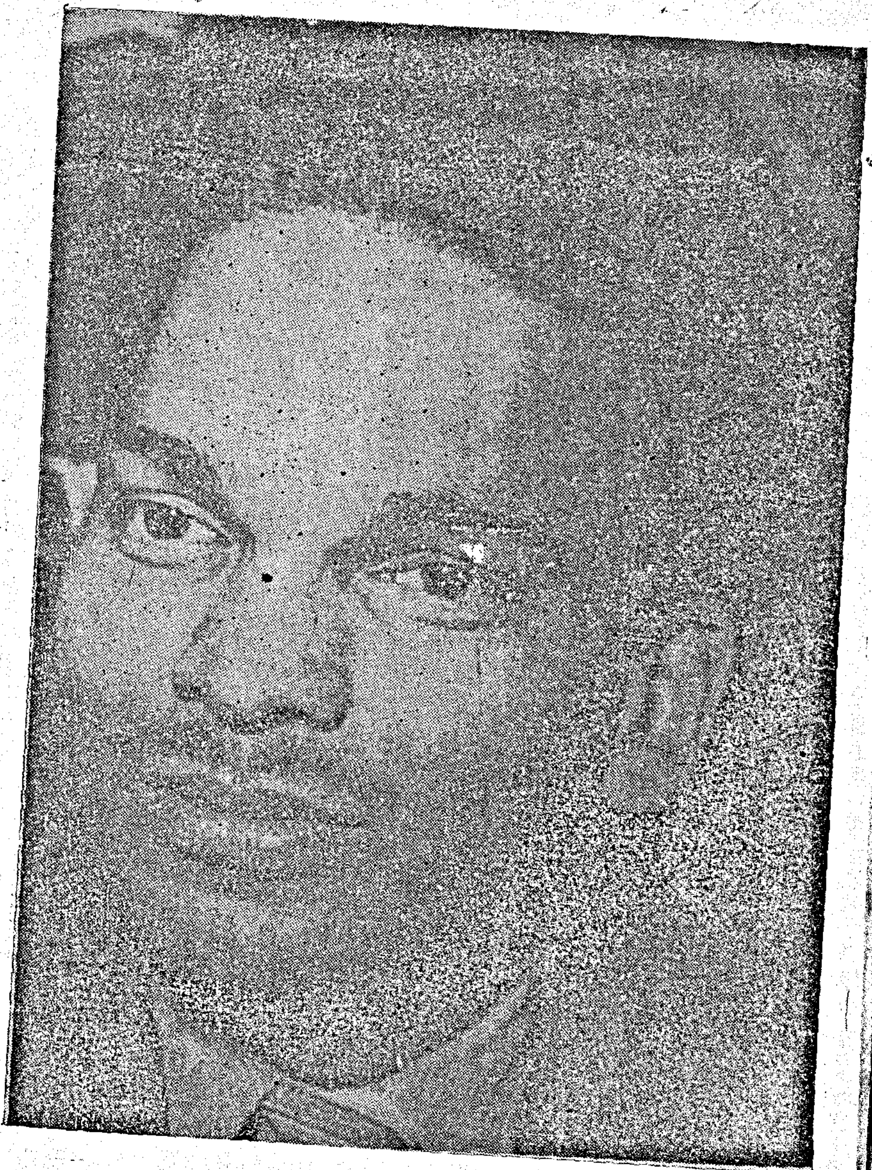

ଡେନ୍‌ମାର୍କ-୧୯୫୧

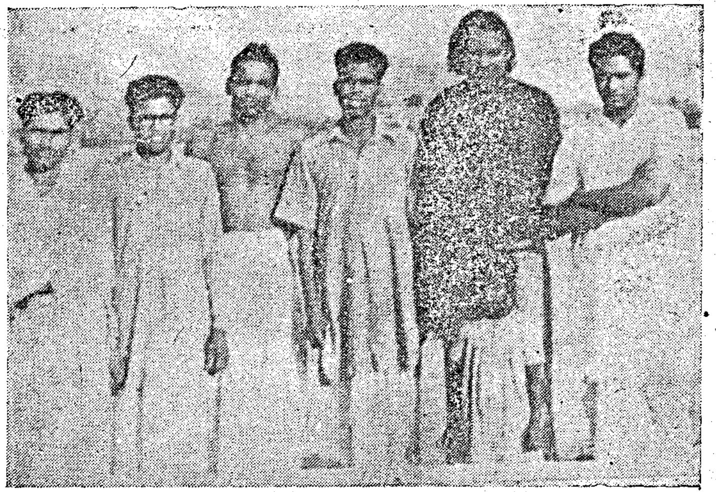

ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା-୧୯୫୭

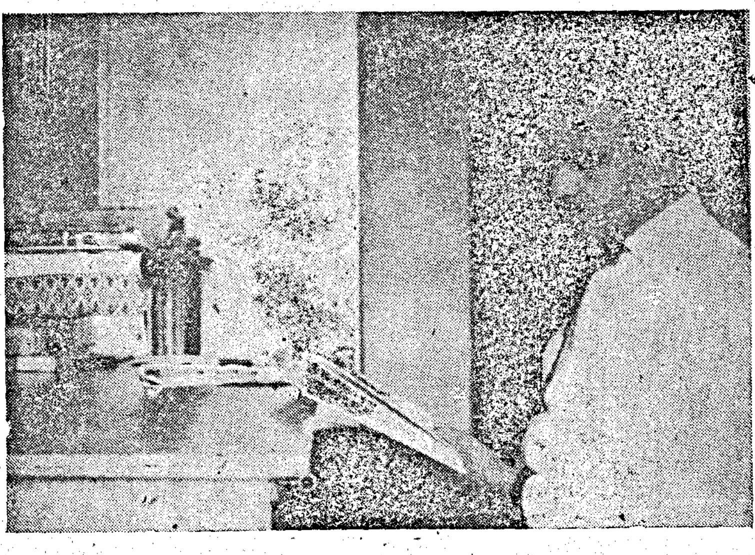

ଜର୍ମାନୀ-୧୯୬୩

ଅରବିନ୍ଦ ସାଧନା କେନ୍ଦ୍ର
★ ହିଂଗ୍ଳିଚିଆ ★

ବାପା ବୋଉ-୧୯୬୨

ଅରବିନ୍ଦ ସାଧନା କେନ୍ଦ୍ର
★ ହିଂଗ୍ଳିଚିଆ ★

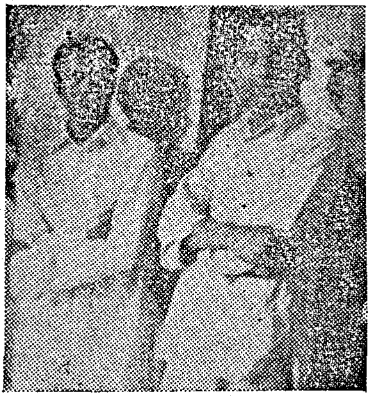

ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲ-୧୯୪୧

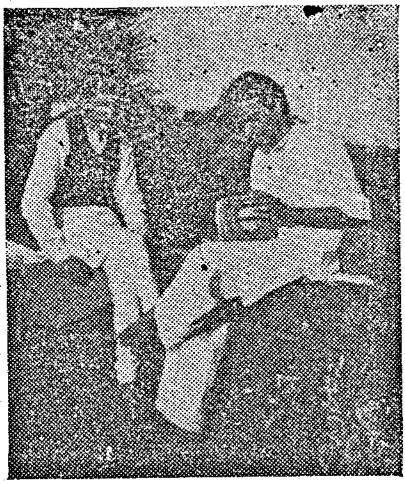

ଶାନ୍ତିନିକେତନ-୧୯୪୮

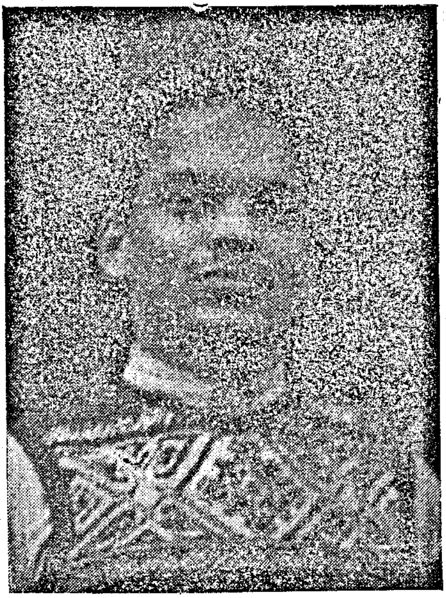

ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ-୧୯୫୨

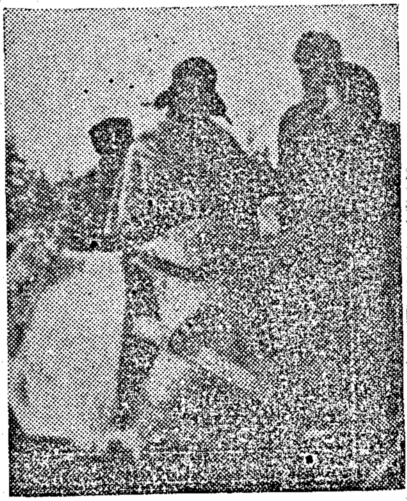

ଫିନଲଣ୍ଡ, ଟୁନ୍ଦ୍ରା ପ୍ରଦେଶ-୧୯୫୨

ପ୍ରମାଣ ବି ମିଳିଗଲା । ପିଲାମାନେ କ'ଣ ସବୁ ବହି ପଢୁଛନ୍ତି, ସେକଥା ଜାଣିବା-ଲାଗି ପରିଦର୍ଶକ କୌଣସି ପିଲାକୁ ତା'ର ବହି ଦେଖାଇବାକୁ କହିଲେ । ପିଲାଟି କିଛି ଉତ୍ତର ନଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା ।

କ୍ରିଷ୍ଟେନ କଲ୍‌ଡ୍ ସେଇଠି କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ । କର୍ତ୍ତା ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଜିଜ୍ଞାସା ସହିତ ଅନାଇ ରହିବାରୁ, କଲ୍‌ଡ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଆଜ୍ଞା, ଏଠାରେ ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ କୌଣସି ବହି ଦିଆ ଯାଏନାହିଁ । ବହିଗୁଡ଼ିକ ମୋ' ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ ଅଛି । ମୁଁ ସେହି ଅନୁସାରେ ପିଲାଙ୍କୁ ସବୁ କଥା ପଢ଼ାଇଦିଏ । ଗପରେ ପଢ଼ାଏ, ଖେଳ ମାଧ୍ୟମରେ ପଢ଼ାଏ, ପିଲାଙ୍କ ଜୀବନର ଉଦାହରଣମାନ ଦେଇ ସବୁକିଛି ପଢ଼ାଏ । ପିଲାମାନେ ଖୁବ ସହଜରେ ସବୁ ଶିଖି ଯାଆନ୍ତି, ସବୁ ମନେ ରଖି ପାରନ୍ତି । ବହି ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଠ ପଢ଼ା ଯାଉଥିଲେ ଏପରି ହେଉନଥାନ୍ତା। ପିଲାଙ୍କୁ ସବୁ କୃତ୍ରିମ ଲାଗୁଥାନ୍ତା, ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ପାଠ ପ୍ରତି ଭୟ ମଧ୍ୟ ରହି ଯାଉଥାନ୍ତା । ପୃଥିବୀର ଶିକ୍ଷା ଇତିହାସରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ମୁହଁରୁ ସମ୍ଭବତଃ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଉକ୍ତି ସେଦିନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ପରିଦର୍ଶକ ମହାଶୟଙ୍କ କାନଲାଗି ତାହା ଏକାନ୍ତ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଥିଲା । ଗୁଳା ଭିତରେ ରହି ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ ନକରିଥିବା ତାଙ୍କର ଅକଲ ଗୁଳା ବାହାରର କୌଣସି କଥାକୁ ବୁଝିବା ଲାଗି ମୋଟେ ମଣ ହେଉନଥିଲା । ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଶୁଖି ଆସିଲା, ସେ ବେଶ୍ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ କହିଲେ, ବହି ବ୍ୟବହାର ନକରି ତୁମେ ପିଲାଙ୍କୁ ଯେତେ ଯାହା ପଢାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ତୁମ ଇସ୍କୁଲକୁ କୌଣସି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବନାହିଁ । ସେ କଲଡ଼ଙ୍କ କୌଣସି କୈଫିୟତି ନେଲେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଆହୁରି ଉପରକୁ ଘଟଣାଟିକୁ ଲେଖି ପଠାଇଦେଲେ । ନିଜର କାମ ସେତିକିରେ ତୁଟାଇଦେଲେ ।

ଉପରିସ୍ଥ ଗୀର୍କା— କର୍ମଗୁରୁଙ୍କ ମହକୁମାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉପରୁ ଚିଠି ଆସିଲା । କଲ୍‌ଡ୍ ଆଦେଶମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ବଡ଼ କର୍ତ୍ତା କହିଲେ, ପରିଦର୍ଶନକାରୀ ମୋ' ପାଖକୁ ଯେଉଁ ବିବରଣୀ ପଠାଇଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଯେ ତୁମର ପିଲା-ମାନେ ପାଠରେ ଖୁବ୍ ଭଲ । ମାତ୍ର, ତୁମ ଇସ୍କୁଲରେ ତୁମେ କୁଆଡ଼େ କୌଣସି ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରୁନାହଁ । ସାରା ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ପିଲାଏ ବହି ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ଶିକ୍ଷା ପାଉଛନ୍ତି । ତୁମେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବହି ନଦେଲେ କିପରି ହେବ ? ଶିକ୍ଷକ କଲ୍‌ଡ୍ ନମ୍ର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ : ବହି ବ୍ୟବହାର ନକରି ଯଦି ପିଲାମାନେ ସବୁ ଶିକ୍ଷା କରି ପାରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବହିର ବୋଝକୁ କାହିଁକି ଲଦି ଦିଆଯିବ ? କର୍ତ୍ତା ତଥାପି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଭାବରେ ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି । କଲ୍‌ଡ୍ କିଛିଟା ସାହସ ସଂଗ୍ରହ କରି ପୁଣି କହିଲେ, ଆଜ୍ଞା ଯଦି ଗୋଟିଏ

ସହରରେ ଆଗରୁ ଅନେଶ୍ୱତ ଜଣ ମୋଚି ବାସ କରୁଥିବେ ଓ ସେହି ପୁରୁଣା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଜୋତା ତିଆରି କରୁଥିବେ ଏବଂ ଯଦି ବାହାରୁ ଅଧିକ କୁଶଳ ଜଣେ ମୋଚି ସେହି ସହରକୁ ଆସିବ ଏବଂ ଅଧିକ ଭଲ ଜୋତା ତିଆରି କରି ଦେଖାଇ ଦେବ; ତେବେ ଅକୁଶଳ ଅନେଶ୍ୱତ ମୋଚି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଜୋତା ତିଆରି କରିବାର କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା କରିବେ ନା ସେହି ନବାଗତ ମୋଚିଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଅକୁଶଳ ଅନେଶ୍ୱତଙ୍କ ପରି ଖରାପ ଜୋତା ତିଆରି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ ? ବଡ଼କର୍ତ୍ତା କଥାଟିର ମର୍ମଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝିଥିବେ । ମାତ୍ର ତାର ବାହାରକୁ ଯିବା-ଲାଗି ତାଙ୍କର କୌଣସି ଜୁ ନଥିଲା । ସେ ଯେଉଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ, ତାହାଦ୍ୱାରା ସରକାରୀ ଅନୁମୋଦନ ନପାଇ କଲ୍‌ଙ୍କର ସ୍କୁଲଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । କଲ୍ ପୁନର୍ବାର ବାସଚ୍ୟୁତ ହେଲେ । ପ୍ରାୟ ଏକ ଆହତ ହୃଦୟ ନେଇ ସେ ସତେଅବା ବିଧାତା ତାଙ୍କପାଇଁ ବରାଦ କରି ରଖିଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ ।

ସେତିକିବେଳେ ଡେନମାର୍କର ଜାତୀୟ ଉଦ୍‌ବୋଧନାର ମଞ୍ଚରେ ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍‌ଙ୍କର ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜୁଥାଏ ଓ ଦେଶର ଜନମାନସକୁ ଏକ ନୂତନ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗର ସମ୍ଭାବନାରେ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣୁଥାଏ । ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ନକ୍‌ସାଟି ବିଷୟରେ ଏକାଧିକ ଅବସରରେ କହିତ୍ର ଆଗ୍ରହ ଦେଇ ସାରିଥାନ୍ତି ଓ କେଉଁ ଦୁଃସାହସୀ ସତକୁ ସତ ତାଙ୍କର ଡାକରାକୁ ଶୁଣି ପୁରୋଗାମୀ ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଲାଗି ବାହାରି ଆସିବ ବୋଲି ସତେଅବା ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍ ନିଜେ କଦାପି ସେହି ପୁରୋଗାମୀ ହୋଇ ପାରିନଥାନ୍ତେ । ସେ ଚିନ୍ତାଟିଏ ଦେଇପାରିଲେ, ଏକ ନୂତନ ଇତିବାଚକ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ସମ୍ଭବ କରିପାରିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ସତେଅବା ସେଇଠାରେ ହିଁ ରହିଗଲେ । ଆଉ ଅଧିକ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପାରିଲେ-ନାହିଁ । ଇତିହାସରେ ଏପରି ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ବିଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ତଥାପି ସେହି ଉଚ୍ଚରେ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି, ପ୍ରୟୋଗର ଧୂଳି ଭିତରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ପାରିନାହାନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହି ନିୟମଟିର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହି ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍ କେବେହେଲେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ସେହି ପରିପୂରକ ସୋପାନଟିକୁ ସାଧ୍ୟ କରିବାଲାଗି ସେ ସତେଅବା ଜଣେ କଲ୍‌ଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । କଲ୍ ବହୁଦୂରରୁ ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍‌ଙ୍କର ସନ୍ଦେଶ ଓ କଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକର ମନନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା କିଏ ଜଣେ ଏହିପରି ଜଣେ ସହାର୍ଥୀ ଓ ସହାୟକଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା ବୋଲି ସେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଓ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଠାବ ପାଇଲେ ।

ତା'ପରେ ଯେବେ ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ଲାଗି ସେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ଦୀର୍ଘ ପଥଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଚାଲି ଚାଲି ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲେ ।

ପାଖରେ ସମ୍ବଳ ଖୁବ୍ କମ୍ ଥିଲା । ରାଜଧାନୀ ଯିବାପାଇଁ ଓ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଜଣେ ମନୀଷୀ ଓ ପ୍ରବକ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାହାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚ୍ଛଦ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସେତିକ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ଜଣେ ଗାଉଁଲି କୃଷକର ପରିଚ୍ଛଦରେ ସେ ତତ୍କାଳୀନ ଜଣେ ଯେକୌଣସି ଚାଷୀ ପରି ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ନିମନ୍ତେ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି, ରାଜଧାନୀର ଉପକଣ୍ଠରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସେ ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିଥିବା କାଠଆର ଜୋତାର ଠକଠକ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସହରର ପିଲାଏ ବହୁ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି କରି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିପଟ ମଫସଲୀ ବୋଲି ଭାବିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଉପଦ୍ରବରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାକୁ କଲ୍‌ଲ୍ ମଉକା ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ଗୋଡ଼ରୁ କାଠ ଜୋତା ଦୁଇଟିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ କୌଣସି ଏକ ବୁଦା ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଲେ ଓ ଖାଲି ଗୋଡ଼ରେ ବାଟ ଚାଲିଥିଲେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ରହିଛି । ସେ କଥା ଯାହା ହେଉ, ସେ ଆପଣାର ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିଲେ ଓ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ମଧ୍ୟ କରିପାରିଲେ । କବି ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍ କଥୋପକଥନ ଆରମ୍ଭ ହେବା ମାତ୍ରକେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍‌ଲ୍‌ଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା କୁ ଠଉରାଇ ନେଇ ପାରିଲେ । କଥା ହେଲା କବିଙ୍କର କଳ୍ପନାସୃଷ୍ଟି ଅନୁସାରେ ସେ ଦେଶର ସର୍ବପ୍ରଥମ ପ୍ରୟୋଗସ୍ୱରୂପ ଗୋଟିଏ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । ଏଥିଲାଗି କେତେ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ଦରକାର ହେବ ବୋଲି କବି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ । କଲ୍‌ଲ୍ ଯେତିକ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ମାଗିଲେ, ତାହା କବିଙ୍କର ମନକୁ ପାଇଲାନାହିଁ । ଏତେ କମ୍ ପଇସାରେ ସେହି ପ୍ରୟୋଗଟି କେବେହେଲେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ସେ ଆପଣାର ସନ୍ଦେହ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ।

କଲ୍‌ଲ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ, "ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ହାତରେ ନଥାଇ କେହି କଦାପି କିଛି କରି ପାରିବନାହିଁ । ମାତ୍ର ଗୁଡ଼ାଏ ଅର୍ଥ ହାତକୁ ଆସିଲେ ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଅଭିନବ ପ୍ରୟୋଗଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେତିକ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି କଲ୍‌ଲ୍ ମନେ କରୁଥିଲେ, ଗ୍ରୁଣ୍ଡ୍‌ଭିଗ୍ ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ସେତିକ ଅର୍ଥ ଦିଆଇଲେ । କଲ୍‌ଲ୍ ଫୁଇନ୍ ଦ୍ୱୀପର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ଗାଆଁରେ ଏକ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାର ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଆରମ୍ଭ

କରିଦେଲେ । ତାହାକୁ ଚାଷୀ ଘରଟିଏ ପରି ଦିଶୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଛପରଯୁକ୍ତ ଘର ଏଥିଲାଗି କିଆଗଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ଖବରକାଗଜ ମାନଙ୍କରେ ଅମୁକ ତାରିଖ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଶୀତକାଳୀନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ତରୁଣମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦିଆଗଲା । ଆଶାୟୀ କଲ୍‌ଡ୍ ସେହି ଦିନଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ପିପାସିତ ଆଗ୍ରହରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିବାରଟି ନିମନ୍ତେ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ରାଜି କରାଇ ସେ ସେଠାକୁ ଆଣାଇଲେ । ସାଥିରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସକାଶେ ଆଉ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇ ଆସିଲେ । ମାତ୍ର, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ? ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅନ୍ତିମ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହାରି ଦର୍ଶନ ମିଳିଲାନାହିଁ । କଲ୍‌ଡ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ କାତର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବେ । ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ତୃତୀୟଥର ପାଇଁ ଦାରୁଣ ଧକ୍କାଟିଏ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ ତ ? ତାଙ୍କ ନିଜର ବୟାନ ଅନୁସାରେ, ଅର୍ଦ୍ଧହତାଶ ମନରେ ସେ ଏକୁଟିଆ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ସେଦିନ ମଧ୍ୟାହ୍ନସୁଦ୍ଧା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସକାଶେ ବିଜ୍ଞାପନ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । କଲ୍‌ଡ୍ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନତଜାନୁ ହୋଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ନିବେଦନ କରିଥିଲେ ଯେ ଈଶ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଜଣ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଆଣିଦିଅନ୍ତୁ । ତେଣୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ ବା ଅବିଶ୍ୱାସ କ'ଣ ନେଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଥିବେ କେଜାଣି, ସିଏ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ର-ରୂପେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ଛଅଜଣ ତରୁଣ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ସେହିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଡେନମାର୍କର ଏହି କିସମର ପ୍ରଥମ ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ପ୍ରଥମ ପଥ-ଗୁଡ଼ିକ ଆବିଷ୍କୃତ ହେଲା । ଏବଂ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଶହ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସେହି ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି ଡେନମାର୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ନବନିର୍ମାଣରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ।

Kristen Kold ଙ୍କର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରୁ କରୁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବାପାଇଁ କାହିଁକି ମନ କଲି କେଜାଣି ? ୧୯୮୧ ମସିହାରେ ଫୁଇନ୍ ଦ୍ୱୀପର ସଦର ମହକୁମା ଓଡେନ୍ସରୁ ମୁଁ ଏକ ବନ୍ଧୁପରିବାର ସହିତ ଡେନମାର୍କର ପ୍ରଥମ ଲୋକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିବା ସେହି ଛପର ଘରଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ପୁରୁଣା ଚାଷୀଘର ପରି ଅତି ମାମୁଲି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ସେହି ଘରଟି ସେତେବେଳେ ନଡ଼ା ଦେଇ ଛପର ହୋଇଥିଲା ଓ ତତ୍କାଳୀନ ରୀତି ପରି ଛପରଟିକୁ ତୁଷାରପାତ ଦ୍ୱାରା ପଚିଯିବାକୁ ନଦେବା ଲାଗି ଶିଉଳି ଓ ଆହୁରି କେତେ ଅନାବନା ଉଦ୍ଭିଦ ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖା

ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୃହଟି ଏକ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଓ ସ୍ମାରକ ହୋଇ ରହିଛି । ସେକାଳର ଆସବାବ—ଯନ୍ତ୍ର ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତଳେ ଲମ୍ବା ହାଲ୍‌ଟିରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଖିଆପିଆ ହେଉଥିଲା, ତାହା ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଏବଂ, ଆଉ ଉପର ସ୍ଥାନଟି, ଯାହାକୁ ଆମେ କୌଣସି ଭୁଲ ନକରି ଉପର ମହଲା ବୋଲି କହିପାରିବା, ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଇ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହିତ ରହୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ନିଜେ କଲ୍‌ଡ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଖରେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଜଣକ,— ଏବଂ ମଝିରେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ରାତିରେ ଶୋଉଥିଲେ । କେଜାଣି କାହିଁକି ୯୫୨ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ଛୁଟିରେ ହଲାଣ୍ଡର ରାଇନ୍‌ସବର୍ଗଠାରେ ଥିବା ସ୍ପିନୋଜା ଏକଦା ରହୁଥିବା ବାହାରକୁ ପ୍ରାୟ ଏହିଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଘରଟିକୁ ଦେଖି ଯାଇଥିବା ବେଳେ ମୋ'ର ପ୍ରଥମ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଏହି ଘରଟି ଖାଲି ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଦାର୍ଶନିକ ସ୍ପିନୋଜା ଏବଂ ଏ ବିଚକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷକ କ୍ରିଷ୍ଟେନ କଲ୍‌ଡ୍‌ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସତେଅବା କେତେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଥିଲି, ନିଜ ମମତାର ଏକ ଦୃଶ୍ୟମାନ ସୂତ୍ରରେ ମୁଁ ସେହି ଉଭୟଙ୍କୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ପାରୁଥିଲି ।

ଠିକ୍ କଲି, ମୁଁ ବି କଲ୍‌ଡ୍‌ଙ୍କ ପରି ଏହି ଯାତ୍ରାଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବି । ଚାଲି ଚାଲି ଯିବିନାହିଁ ସିନା, ମାତ୍ର ସେମିତି ରହି ରହି ଯିବି, ଦେଖି ଦେଖି ଯିବି, ଆହରଣ କରି କରି ଯିବି । ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଭୟରୁ ଆହରଣ କରିପାରିବି, ଯେପରି କି ତାହା ମୋ' ଭବିଷ୍ୟତର କର୍ମସେତୁ, ଜ୍ଞାନସେତୁ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାସେତୁ ଗୁଡ଼ିକୁ ଠାବ କରିବାରେ ମୋତେ ପାଥେୟ ପରି କାମ ଦେବ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟପ୍ରେରଣା ପରି କାମ ଦେବ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଛଅମାସର ସମସ୍ତଟି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସବୁଦିନ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ମୋ'ର ଡାଏରୀ ଲେଖି ରଖିଥିଲି, ଗୋଟିଏ ଦିନର ଆହରଣକୁ ମଧ୍ୟ ବାଦ ଦେଇ ପାରୁନଥିଲି । ସେହିମତ ଗୋଟିଏ ମୋଟା ଖାତାକୁ ମୋ'ର ଏହି ଆହରଣଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଥିଲି । ଇଉରୋପରୁ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାର ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପରେ ଅନୁଗୁଳଠାରେ ମୋ'ର ସେହି ଖାତାଟିକୁ ଚୋର ନେଇଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଚୋର ସେହି ଖାତାଟିକୁ ଚୋରି କରି ନେବାକୁ ମୋଟେ ଆସି ନଥିଲା । ତ'ପାଇଁ ଲୋଭନୀୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ରହିଥିବା ଅଲମାରିଟି ଭିତରେ ଥିବା ଏହି ଖାତାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅଲମାରିଟି ସହିତ ଉଠାଇ ନେଇଗଲା । ମୁଁ ହଠାତ୍ ଯେପରି ନିଃସ୍ୱ ହୋଇଗଲି । ସେହି ଖାତାଟିକୁ ଆଣି ଫେରାଇ ଦେଇଗଲେ କିଛି ଅଧିକ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ ବୋଲି ଗୁରୁଜନମାନେ ପୋଲିସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ । ମୋ'ର ମନ ବଦଳିବ ବୋଲି ସେମାନେ ମୋତେ କେତେଦିନ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ମନ ବଦଳିଗଲା ସିନା, ମାତ୍ର ହଜି ଯାଇଥିବା

ଖାତାଟି ଆଉ ଫେରି ଆସିଲାନାହିଁ । ସେହି ଖାତାଟି ପ୍ରେରର କୌଣସି କାମରେ ଲାଗି ନଥିବ । ନିତାନ୍ତ ଅଦରକାରୀ ବୋଲି ମନେ କରି ସିଏ ତାକୁ ପାଣିକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଥିବ ଅଥବା ମାଟି ତଳେ ପୋତି ଦେଇଥିବ । ସେହି ଘଟଣାଟି କଥା ଏବେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ଭାରି ମନେପଡ଼େ । ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ସେହିତର ଡ୍ରାଏରୀ' ଛପା ହେବା ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ସେହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ଅଭାବରେ ମୁଁ ସତେଅବା କେଉଁଠି କ'ଣ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ଉଡ଼ିଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ସେହି କେତେଦିନ ଲାଗି ମୋ' ଭିତରେ ଟିଶୁ 'ରୋହିତକୁ' ସତେଅବା କେଉଁ ପିଲା ପ୍ରେର କୁଆଡ଼େ ହରଣ କରି ନେଇ ଯାଇଥିବା ପରି ଭାରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

ଅନୁଭବୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି ମୁଁ ଛଅମାସ ବାଟର ଯୋଜନାଟିଏ ତିଆରି କଲି । ସେହି ମୁତାବକ ଚିଠିପତ୍ର ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲି । ସମ୍ପୃକ୍ତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଭିସା ପାଇବାକୁ ଦରଖାସ୍ତ କଲି । କେତେ ନୂଆ ମଣିଷଙ୍କୁ ଭେଟିଲି; ସେମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଲି । ମୋ'ର ବହି ବୋଇତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷ ପତ୍ରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ମୁଁ କଦାପି ଛଅ ମାସର ଦୀର୍ଘ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ବାଟରେ ନିଜେ ଯେତିକି ବା ଯାହାକୁ ବୋହିକରି ନେବି, ସେତିକି ଜିନିଷକୁ ଗୋଟିଏ knapsack, ଗୋଟିଏ ସାନ ଚମଡ଼ା ସୁଟ୍-କେଶ ଓ ଗୋଟିଏ ଚମଡ଼ା ବ୍ୟାଗ୍‌ରେ ମୁଁ ଅଲଗା କରି ବାନ୍ଧିଲି । ବହିପତ୍ର, ବିଛଣା ଓ ବାକୀ ସମସ୍ତ ଜିନିଷକୁ ଅଲଗା ସାଧାରଣ ଜାହାଜ ରାସ୍ତାରେ ପଠାଇବି ବୋଲି ସ୍ଥିର ହେଲା । ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଯେମିତି ଏକଦା ଭାରତବର୍ଷକୁ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା ଡେନମାର୍କରୁ ମଧ୍ୟ ଇଷ୍ଟ ଏସିଆଟିକ୍ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଏପାଖରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନର ସେହି ଯୁଗରେ ଭାରତ ସମେତ ଆଉ କେତୋଟି ଦେଶର କେତୋଟି ସ୍ଥାନ ଦଖଲ କରିନେଇ ନିଜର ବାଣିଜ୍ୟ ପେଣ୍ଠମାନ ବି ଖୋଲିଥିଲା । ଉପନିବେଶ ଯୁଗଟି ବ୍ୟତୀତ ହୋଇ ଯିବାପରେ ତଥାପି ବାଣିଜ୍ୟ କାରବାର ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରୁ ସେହି କମ୍ପାନୀର ମାଲବାହୀ ଜାହାଜ କଲିକତାଯାଏ ଯାତାୟତ କରୁଥିଲା । ଆବଶ୍ୟକ ଶୁଳ୍କ ଦେଇ ମୁଁ ମୋ' ଜିନିଷ ପତ୍ର ସେହି କମ୍ପାନୀର ଜାହାଜରେ କଲିକତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଠାଇବି ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲି । ଯୁର୍ଗେନ ଓ ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ମାଲପତ୍ର ନେଇ କମ୍ପାନୀର ଅଫିସ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ, ସେଦିନ ପ୍ରକୃତରେ ଆମ କପାଳ ଭାରି ଭଲ ଥିଲା । ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ର, ଯିଏ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସି ଡେନମାର୍କରେ ଏତେ ବର୍ଷ ରହିଲା, ତା'ର ବହି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ଜିନିଷକୁ କଲିକତାରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାପାଇଁ ସେମାନେ ମୋ'

ଠାରୁ କୌଣସି ପଇଧା ନେଲେନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ, ସେହି ଦେଶ କେବଳ ଡେନମାର୍କ ବୋଲି ସେଠାରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିପାରିଲା । ମୁଁ ଛଅମାସ ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋ'ର ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଆସି କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚି ସାରିଥିଲା । ସେଠାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଆସି ନେଇଯିବା ପାଇଁ ମୋ' ପାଖକୁ ଚିଠି ମଧ୍ୟ ଆସି ଯାଇଥିଲା ।

ପୁରା କଲିକତା ଯାଏ ଟିକେଟ କଣା ହୋଇଗଲା । ଅର୍ଥାତ୍, କୋପେନ୍‌ହେଗେନରୁ ଜର୍ମାନୀରେ କେତୋଟି ସ୍ଥାନ, ସେଠାରୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ, ଅଷ୍ଟ୍ରିଆରୁ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ, ସେଠାରୁ ଇଟାଲୀ । ଏସବୁ ଯାତ୍ରା ରେଲଗାଡ଼ୀ ଦ୍ୱାରା । ଏତକ ପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଅଢେଇ ମାସ ସମୟ ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ଠିକ୍ କରିଥିଲି । ଇଟାଲୀରୁ ଜାହାଜରେ ବସି ଇସ୍ରାଏଲ । ସେଠାରୁ ପୁଣି ଜାହାଜରେ ସାଇପ୍ରସ, ସାଇପ୍ରସରୁ ଲେବାନନ ଓ ଲେବାନନରୁ ମିଶର । ତା'ପରେ ମିଶରରୁ ଜାହାଜ ଧରି ବମ୍ବେ । ବମ୍ବେରୁ ରେଲରେ କଲିକତା ଓ କଲିକତାରୁ କଟକ । ସବୁ ଟିକେଟ ଏକା ବେଳେକେ ହାତକୁ ଆସିଗଲା ବେଳେ କେମିତି କେମିତି ଖୁବ ରୋମାଣ୍ଟିକ ବି ଲାଗୁଥାଏ । କଳ୍ପିତ ବାଟ ଓ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା କେଉଁ ବହୁବାସନାଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥାତ ବହୁପରିଚୟ କାଙ୍ଗାଳ ମୋ' ଚେତନାର ସମତଳପଟ ଉପରେ ଝଲସି ଝଲସି ଉଠୁଥାଏ । ଖୁସି ଲାଗୁଥାଏ, କ'ଣ କେତେ ଛାଡ଼ିଯାଉଛି ବୋଲି ଆଉ ପ୍ରକାରେ ବି ଲାଗୁଥାଏ । ଏହି ଆଉପ୍ରକାରେ ଲାଗିବାକୁ କଦାପି ଦୁଃଖ ଲାଗିବ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଯେଉଁ ଇଉରୋପ ମୋ' ଜୀବନର ଅଂଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି, ଯାହାର ଇତିହାସ ଓ ସଂସ୍କୃତିଗତ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ ମୋ' ଦେଶର ଇତିହାସ ଏବଂ ତା'ର ସଂସ୍କୃତିଗତ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଏତେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ତଥା ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତା ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇ ପାରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି, ଯେଉଁ ଇଉରୋପ ମୋତେ ଏତେ ଏତେ ଦେଇ ଧନୀ କରିଛି ଓ ତଥାପି ଦେଶକୁ ଫେରି ନଯାଇ ସେଇଠି ହିଁ ମଜ୍ଜି ପୋତି ରହିଯିବା ସକାଶେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରରୋଚନା ବା ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇନାହିଁ, ସେହି ଇଉରୋପକୁ ଛାଡ଼ିଯିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁ ନଥିଲା । ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଓ ଜର୍ମାନୀର ଏତେ ଏତେ ପରିବାର ମୋତେ ଯେଉଁ ସଖ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ପୁଅ ପରି, ସହୋଦର ପରି ଏବଂ ଜ୍ଞାତି ପରି ଆପଣା ପାଖକୁ ଡାକି ନେଇଛନ୍ତି, ସେହି ଇଉରୋପକୁ ଏକ ବିଦେଶ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ମୁଁ ସେହି ଦିନୁଁ ଭୁଲି ଯାଇଛି ।

ଶେଷ ମାସଟା ମୋ'ର ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବାର ପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କାହାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲାବେଳେ ଯେପରି

'ବିଦାୟ' ବୋଲି ନକହି 'ଆସୁଛି' ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଡେନମାର୍କରେ ସେହିପରି Paa Gensyn ବୋଲି କୁହାଯାଏ । Paa Gensynର ଅର୍ଥ ହେଉଛି 'ଆଉଥରେ ଦେଖାହେବ' । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ଡେନିଶ୍ ଭାଷାରେ ବିଦାୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ତୁଲ୍ୟ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । ମାତ୍ର ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ କେହି ସେଇଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନର୍‌ୱେଜିଆନ୍ ଓ ସୁଇଡ଼ିଶ୍ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ ସେହିକଥା । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଭାଷାରେ ବିଦାୟ ଅର୍ଥରେ Hyvasti ବୋଲି ଶବ୍ଦଟିଏ ଅଭିଧାନରେ ରହିଛି । ମାତ୍ର ବିଦାୟ କାଳୀନ କରମର୍ଦ୍ଦନ ବେଳେ କେହି ସେହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ 'ପୁଣି ଦେଖାହେବ' ଅର୍ଥରେ Naekemin ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ ବିଦାୟ ଅର୍ଥରେ ଏବେ କେହି କେହି ଫରାସୀ ଶବ୍ଦ Adieu ବୋଲି କହିଲେଣି ସତ, ମାତ୍ର ହୁଏତ କାଲି କାଲି ଧରି Auf Wiedersehen ବୋଲି ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ପ୍ରାୟ ସକଳ ଅବସରରେ କହି ଆସୁଛନ୍ତି । ଡେନମାର୍କ ଛାଡ଼ିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଡେନିଶ୍ ରେଡ଼ିଓରୁ ମୋତେ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଡକା ଯାଇଥିଲା । ସେଠାରେ ମୋତେ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ କହିବାଲାଗି କୁହାଯାଇଥିଲା ସେଥିରେ Paa Gensyn, Danmark (ଡେନମାର୍କ, ପୁଣି ଦେଖାହେବ) ବୋଲି ଶୀର୍ଷକ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଡେନମାର୍କରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାର ସମ୍ଭବତଃ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ପରେ, ଯେତେବେଳେ ଡେନିଶ୍ ଭାଷାରେ କଥା କହିବା ଓ ଲେଖିବା ମୋ'ର ଅଳ୍ପବହୁତ ଆୟତ୍ତ ହୋଇଗଲା, ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ପ୍ରଥମ ବକ୍ତୃତାଟି ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ରେଡ଼ିଓରୁ ଡାକରା ହୋଇଥିଲା, ବିଷୟ ଥିଲା : En Inder ser paa Danmark, ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ଭାରତୀୟର ଆଖିରେ ଡେନମାର୍କ । ଏବେ ବି ମନେ ଅଛି, ଡେନମାର୍କରେ ମୋ'ର ରହଣିକାଳରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ମୁଁ ଯେତେ ପରିବାରକୁ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ୍ କରିଛି, ପରିବାରର ଅତିଥି—ବହିରେ କବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଏକ କବିତାର ମୂଳ ଦୁଇ ପାଦର ଡେନିଶ୍ ଅନୁବାଦକୁ ହିଁ ହାତରେ ଲେଖିଦେଇ ଆସିଛି । ମୂଳ ବଙ୍ଗଳାରେ ସେହି ଧାଡ଼ୀଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି; କତ ଅଜାନାରେ ଜାନାଇଲେ ତୁମି କତ ଘରେ ଦିଲେ ଠାଇଁ, ଦୂରକେ କରିଲେ ନିକଟ ବନ୍ଧୁ ପରକେ କରିଲେ ଭାଇ । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ପରିଚିତ ହେଉ ହେଉ ଜଣେ ମଣିଷ ଯେ ଏହି ପୃଥିବୀ ଯାକର ଜଣେ ହୋଇଯାଏ, ସେଥିଲାଗି ପରମବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ସିଏ ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ କରିପାରନ୍ତା ?

ପୂର୍ବବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ମୁଁ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିବାର ଆଳରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ପରିବାରକୁ ଯାଇ ଖୁସିଆ ହୋଇଥିଲି, ଏଥର ଜର୍ମାନୀରେ କିଛି

ହମସ୍ତ ରହୁବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସେହିମାନେ ମୋ'ର ସଂଯୋଜକ ପରି ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତ ଜର୍ମାନ୍ ପଢ଼ି ହେଉଥିଲି, ବୁଝି ହେଉଥିଲି ଓ କହି ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ଏଥର ମୁଁ ଜର୍ମାନ-ଚରିତ୍ରର ଆହୁରି ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇ-ପାରିଲି; ଆଉ କୌଣସି ଭାଷା ଜାଣି ନଥିବା ଓ ତେଣୁ ଜର୍ମାନୀକୁ ହିଁ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ବହୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଲି । ଯୁଦ୍ଧରେ ଅନେକ ଅନେକ ଦେଶ ଓ ଜନଭାଗ୍ୟକୁ ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା କରିଥିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସ୍ୱୟଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଜର୍ମାନୀ କ୍ରମେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଅନ୍ତତଃ ସେତେବେଳର ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀରେ ମୋତେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସେହିଭଳି ଲାଗୁଥିଲା । ପ୍ରାୟ ସତୁରି ବର୍ଷ କାଳ ଏକାଧିପତିମୂଳକ ଶାସନରେ ରହି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଉତ୍କଟ ଜାତୀୟତାବାଦ ଦ୍ୱାରା ନୂଆ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଜର୍ମାନୀ ଭାଗ୍ୟ ପାଖରେ ଝଅକ ମାତ୍ର ହେଲାପରି ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଦେଖୁଥିଲା । ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ପାଠ ପଢ଼ାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତୀତର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସମ୍ମୋହନରୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଓହରାଇ ଆଣିବାପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରା ଯାଉଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସମ୍ଭବତଃ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଅଜାଣତରେ ଜର୍ମାନୀର ସମରମୁହାଁ ଶାସକମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ ବୀଭତ୍ସ ଲୀଳାମାନ ଭିଆଇଥିଲେ, ତାହାର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଆତଙ୍କିତ କରି ଦେଉଥିଲା । ଜର୍ମାନୀ କହିଲେ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥୂଳତଃ ଦୁଇଟି ଅତୀତ ଓ ଦୁଇଟି ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଅତୀତ ହେଉଛି ଇଉରୋପୀୟ ସାହିତ୍ୟ, କଳା ଓ ସଙ୍ଗୀତର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଜର୍ମାନ୍ ଗୁଣୀମାନଙ୍କର ମହନୀୟ ଅବଦାନ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଆପଣାର ଅତୀତକୁ ସ୍ମରି ଜର୍ମାନ୍ ମଣିଷର ଏକ ପ୍ରାୟ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ଗୌରବବୋଧ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅତୀତ ହେଉଛି ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଧ୍ୱଂସଧର୍ମୀ ଅତୀତ, ଯାହାକି ନାତ୍ସିମାନଙ୍କର ସୋପାନକୁ ଆସି ଏକ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବା ଭଳି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା ।

କୋଉ ଜର୍ମାନୀଟା କାହାର, ସେବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ସଚେତନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣା ନିମନ୍ତେ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା —ମାତ୍ର ଏକଥା ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟ ଯେ ଏକ ବୃହତ୍ ଅଧିକାଂଶ ଦୁଇଟାଯାକର ମଝିରେ ରହି ଆପଣା ଭାବାନୁଗତ୍ୟର ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଅନୁକ୍ଷଣ ଟଳମଳ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଜର୍ମାନୀର ବହୁତ ମଣିଷ ତଥାପି ଦୁଇଟାଯାକ ଘୋଡ଼ାରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ରଖି ବଶ୍ୟପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିବାର ମାୟା ଭିତରେ ଘାରି ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ଦୋହୁଲ୍ୟମାନ

ହେଉଛନ୍ତି । ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଜର୍ମାନୀରେ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ଅମାନୁଷିକତାମାନ ଘଟିଛି ବୋଲି ଧରା ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀରେ, ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀରେ, Ohne mich (ମୋ' ବ୍ୟତୀତ) ବୋଲି ପ୍ରାୟ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରି ଗୋଟିଏ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବନ୍ୟା ବହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ହେତୁ ରହିଥିବା ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଆପଣା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସଜ୍ଜନ ପରି ଦେଖିବାକୁ "ଏସବୁଥିରେ ମୁଁ ନଥିଲି" ବୋଲି ସତେଅବା ହଲପ ପକାଇ କହିବାଲାଗି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ପାପ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟାଏ ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ସଜ୍ଜନ ଯେପରି ସେମାନେ ନିଜେ ପୁଣ୍ୟର ପଟେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଗୁହା ଦେବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି, ଇଏ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି କଥା । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯେପରି ଆପଣାକୁ କ୍ଷମା ଦେଇ ଦେଇ ଆସିଥିବା ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ଅନେକ ମଣିଷ କେବଳ ଜଗଦୀଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାରୁ ହିଁ ସେମାନେ ଉତ୍ତମ ଓ ଧନବାନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ ସେହି କାରଣରୁ ଏଠି ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଜାଳନ୍ତିଦେବା ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାରେ ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ନୁହନ୍ତି ବୋଲି କେଡ଼େ ନିର୍ମଳ ଭାବରେ ଓ ଆପଣାକୁ ଧରି ପକାଇ ଦେଉଥିବା କେତେ ଉତ୍ସାହରେ କହିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି ।

'ଅବଜ୍ଞାତ ଅତୀତ' (Unvergewaeltigte Verga: genheit) ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀରେ ଖୁବ୍ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । ରାଜନୀତିରେ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା ଓ ସଂସ୍କୃତି—ଆଲୋଚନାର ମଞ୍ଚମାନଙ୍କରେ ବି ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । ଜର୍ମାନୀ ତା'ର ଅତୀତ ଉପରେ କେବେ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ପାରୁନାହିଁ ଏବଂ ଆଗକୁ ନୂଆ ସଙ୍କଳ୍ପରେ ପାଦଟିଏ ପକାଇବା ମାତ୍ରକେ ଜର୍ମାନୀର ଅତୀତ ସତେଅବା ତା'ର ଆଦିଭୂତପରି ହୋଇ ତାକୁ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ପଛଟା ଭିତରେ ଛନ୍ଦି ରଖୁଛି । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଏହା ଘଟିଛି ଓ ଘଟିବାରେ ଲାଗିଛି । ଭାରତରେ ଏକଥା କ'ଣ କମ୍ ଘଟିଛି ଓ ଘଟୁଛି ? ଅତୀତ ପ୍ରତି, ପଛ ପ୍ରତି ମଣିଷମାନଙ୍କର ଯେପରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କୌଣସି ମୋହ ରହିଛି ବୋଲି ଏପରି ହେଉଛି ନା ନୂଆ ଭିତରକୁ ଯିବାଲାଗି ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଯେଉଁ ଭୟ ରହିଛି, ତାହାହିଁ ମଣିଷର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣକାରୀ ମନଟାକୁ ଏପରି ଅନିଚ୍ଛୁକ କରି ରଖିଛି, ସେହି ବିଷୟଟିକୁ ନେଇ ଏକ ଚମତ୍କାର ବିତର୍କ ମଧ୍ୟ କରି ଯାଇପାରେ । ମଣିଷ ଆଗରେ ଯାହାକୁ ଆପଣାର ଶିଖର ବୋଲି ଥାପନା କରିଛି ଓ ଆପଣାର ଉଦ୍ବେଳିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ, ଧର୍ମରେ, ସାହିତ୍ୟରେ, ସାମୂହିକ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ, ସିଏ ସତକୁ ସତ ଯାହା ହେବ ବୋଲି କେତେ ମନ

ମନ କରୁଛୁ, ଆପଣା ଭିତରେ, ସ୍ୱଚେତନାରେ ଯିଏ ଯେତ୍କ ଅନୁସାରେ ବଦଳି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକାଂଶ ମୂଳରେ ସେ ଯେଉଁଠାରେ ଥିଲା, ସେଇଠି ରହିଯାଉଛୁ । ବାନା ବଦଳି ଯାଉଛି, ବୋଲିମାନେ ବଦଳି ଯାଉଛନ୍ତି; ବେଶ ଗୁଡ଼ାକ ବି ଅନୁରୂପ ଫେଶନରେ କେତେ ଶୀଘ୍ର ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ ମଣିଷର ନିବେଦକ ଅନ୍ତରକୁ କଥା କରି ହେଉନାହିଁ ବୋଲି ଭାବିବାରେ ଲାଗିଛୁ, ଇଏ ତାକୁ ଓ ସିଏ ଯାକୁ ଦୋଷ ଦେବାରେ ଲାଗିଛୁ ।

ଜର୍ମାନୀ କ୍ରମେ ସୁଧୁରି ଆସୁଥାଏ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଓ ଦୁର୍ଗତିର ସମସ୍ତ ଦେଇ ଗଲା କରୁଥିବା ସମସ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ମଣିଷମାନଙ୍କର ଯେତେ ସମସ୍ୟା ନଥାଏ ଦୁର୍ଗତି ଓ ଦୁଃଖସମସ୍ତ କ୍ରମେ କଟିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେତେ ଅବା ସମସ୍ୟାମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ଓ ଜଟିଳତାରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ଜର୍ମାନୀର ଭଙ୍ଗା ଅଣ୍ଟାଗୁଡ଼ାକ ସିଧା ହୋଇ ଆସୁଥିବ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ଦେଶର ମଣିଷମାନେ ସତେ ଯେପରି ପୁନର୍ବାର ଆପଣାକୁ ସବାଆଗ ଜର୍ମାନ୍ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ଅବସର ଏବଂ ଅଧିକ ଓଟାଣ୍ଡୀ ପାଇଗଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଗ୍ଲେଟ ଦେଶ ଡେନମାର୍କରେ ଦେଖି ଆସିଥିଲି, ସେଠାରେ ଲୋକମାନେ କିପରି ଜର୍ମାନୀର ପୁନରଭ୍ୟୁଦ୍ଧିକୁ ଆତଙ୍କର ଆଖିରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଆମେରିକା ଓ ତା'ର ସଙ୍ଗୀ-ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜର୍ମାନୀକୁ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ମଣ କରି ଆଣିବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ମାର୍ଶାଲ ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଜର୍ମାନୀକୁ ଯେଉଁ ବୃହତ୍ ଧନରାଶି ଆପଣାର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ନିମନ୍ତେ ମିଳିଥାଏ, ତାହାଦ୍ୱାରା ସତକୁ ସତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଏକ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ବିସ୍ମୟ (Wirtsch aftswunder) ସମ୍ଭବ କରିବାଲାଗି ଜର୍ମାନୀରେ ଏକ ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ସାରା ପୃଥିବୀ ଓ ଏପରିକି ସାରା ୟୁରୋପରେ ସବାଆଗ ଜର୍ମାନୀକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଥିବା ଏକ ନୂଆ ରାଜନୀତି ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ଆସୁଥାଏ । ଏବଂ ଜର୍ମାନୀର ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଏହି ନୂତନ ଭାବେ ସଚେତନ ଜର୍ମାନୀର ବାହାରେ ରହିଗଲା, ସେଥିଲାଗି ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ଦରଦ ମଧ୍ୟ ଏକ ରାଜନୀତିକ ଆକାର ଧାରଣ କରୁଥାଏ । ଏ ପାଖରେ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ ଓ ସେପାଖରେ ପୂର୍ବ ଜର୍ମାନୀ । ଏପାଖରେ ଜର୍ମାନୀକୁ ନୂଆ ହୁଲ କରି ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ରୋପଣ କରିବାର ବରାଦ ହେଉଥାଏ । ସେପାଖଟା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ସେଠାରେ ସତକୁ ସତ କ'ଣ ହେଉଛି ବା ନହେଉଛି, ତାହା ଜାଣିବାର ଜୁ' ନଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି ପୂର୍ବ ଜର୍ମାନୀର ମଝିଁଠାରେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ ଭଳି ଯେଉଁ ବର୍ଲିନ ସହର ରହିଥାଏ, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଅଣକମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବଣ୍ଟା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବର୍ଲିନ୍ ସହରକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ରେଲଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବ ଜର୍ମାନୀର

ଖଣ୍ଡେ ଅଂଶ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅଶେଷ କଣ୍ଟକଣା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିର ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ ।

ଭୌତିକ ଦୁର୍ଗତିଗୁଡ଼ିକ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ସୁଧୁରି ଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାନବିକ ଦୁର୍ଗତିମାନ କ୍ରମେ ଆଖିରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ । ପୂର୍ବ ଜର୍ମାନୀ ସେପଟେ ଥିବା ମାର୍କ୍ସୀୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଗୋଟାଏ ଦେନା ପୋଲଣ୍ଡକୁ ଓ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦେନା ସୋଭିଏଟ ରୁଷିଆ ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥାଏ । ଏହିସବୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ କେତେ କେତେ ଶରଣାର୍ଥୀ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀକୁ ଚାଲି ଆସିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଆଦର୍ଶବାଦକୁ ଏକ ରାଜନୀତିରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସଚରାଚର ନିଜ ଆଦର୍ଶର ସମୀଚୀନତା ଏବଂ ଉପାଦେୟତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରି ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଆଣିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଦର୍ଶକୁ ଆଦରି ଯାଇଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଶାସନ-ଆୟତନ ଭିତରୁ ଘଉଡ଼ାଇ ବାହାରକୁ ନିକାଲି ଦେବାକୁ ହିଁ ସହଜ ଅବା ଅଧିକ ନିରାପଦ ବୋଲି ଭାବିଥାନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ, ହିଟଲର ଅମଳରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ସମଗ୍ର ପୂର୍ବ ଇଉରୋପକୁ ଏକ ଜର୍ମାନ ଅଞ୍ଚଳରେ ପରିଣତ କରିଦେବାର ମତଲବରେ ଯେଉଁସବୁ ଜର୍ମାନ ପରିବାରକୁ ସେତେବେଳେ ନାନା ଆକର୍ଷକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେସବୁ ଇଲାକାରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରାଜ୍ୟମାନ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବି ଅନେକେ ପ୍ରଧାନତଃ ରୁଷିଆର ଭୟରେ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ ପଳାଇ ଆସିଥିଲେ । ବହୁ ପରିବାର ଏହିପରି ଖାଲି ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏପଟକୁ ଚାଲି ଯାଇ ସେପଟେ ଯିଏ ଅଛି କି ନାହିଁ ସେହି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ଅନିଶ୍ଚୟତା ରହିଥିଲା । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଅବାନ୍ତର କଥା ହଠାତ୍ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ୧୯୫୬ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ ବେଳେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର ଗଟିଙ୍ଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହୁଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଥରେ ତତ୍କାଳୀନ ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଡାକରେ ସେ ଦରକାର କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ବହି ମୋତେ ପଠାଇବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଘଟଣାଟି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଏଠାରେ ହୁଏତ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବନାହିଁ ।

ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆର ସେହି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନଥିଲି । ମାତ୍ର, ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ସମୟରୁ ମୋ'ର ତାଙ୍କ ସହିତ ପତ୍ରବନ୍ଧୁ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜଧାନୀ ପ୍ରାହାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ସେଥିଲାଗି ଭଲ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣଟିଏ ଖୋଜୁଥିଲେ, ଯାହାକୁ କି ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପାଇବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା ।

ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ଗୋଟିଏ ଅପରିଚିତ ପୁସ୍ତକ ଯୋଗାଡ଼ କରି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେବାପାଇଁ ମୁଁ ଡେନମାର୍କ ଯିବାଦିନୁଁ ମୋତେ ସେ କେତେଥର ଅନୁରୋଧ କରି ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ । ଡେନମାର୍କରେ ସେହି ବହିଟିକୁ ମୁଁ ପାଇ ପାରିନଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଟିଙ୍ଗେନ୍‌ର ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ ବହି ସଂଗ୍ରହ କରି ବିକୁଥିବା ଦୋକାନରେ ଯୋଗକୁ ପାଇଗଲି । ସେଇଟିକୁ ବାନ୍ଧି ପାର୍ସଲ କରି ପଠାଇବି ବୋଲି ସ୍ଥାନୀୟ ଡାକଘରକୁ ଗଲି । ବର୍ଷୀୟସୀ କର୍ମଚାରିଣୀ ମୋ'ଠାରୁ ଉଚିତ ମହାସୁଲ ନେଇ ପାର୍ସେଲଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ମୋତେ ରସିଦ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ବାରବାର ଅନାଉଥାନ୍ତି ଓ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସୁଥାନ୍ତି । ମୋ' ମୁହଁ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଭରିବାର ମୁଦ୍ରାଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରି ସେ କହିଥିଲେ 'ଆମେ ବହିଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାର୍ଗରେ ପଠାଇଦେବୁ । ମାତ୍ର ବହିଟି ଆପଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବ ଅଥବା ବାଟ ଭୁଲି ଶେଷକୁ ମାଲବତିଆ ଯିବ; ସେବିଷୟରେ ଆମେ କୌଣସି ନିର୍ଭର ଦେଇ ପାରିବୁନାହିଁ ।' ତାଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ସତ ହେଲା ନାହିଁ, କାରଣ ବହିଟି ସତକୁ ସତ ମୋ' ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲା ।

ଫ୍ଲୋକ୍‌ହର୍ଷ୍ଟ ପାଖରେ ସ୍ମୁତ୍‌ସେ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗାଆଁ । ଫ୍ଲୋକ୍‌ହର୍ଷ୍ଟରେ ମୁଁ ମୋ'ର ଯେଉଁ ପୁରୁଣା ପରିବାରଟିରେ ଆସି ରହୁଥିଲି, ସେହି ପରିବାରର ସବାସାନ ପୁଅଟି ସ୍ମୁତ୍‌ସେରେ ଥିବା ହାଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିଲା । ମଝିରେ ବାଟ ଦଶ ବାର କିଲୋମିଟର ହେବ । ପୁଅଟି ସାଇକେଲରେ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିଲା । ଗତଥର ମୁଁ ଏହି ଗାଆଁରେ ରହୁଥିବା ସମୟରେ ବି ଆମେ ଦୁହେଁ ଥରେ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ସ୍କୁଲର ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ ଥିଲା । ଆମେ ସେଥର ଇସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ଶ୍ରୀମତୀ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅପରମାନ୍‌ଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ, ପତ୍ନୀ ଫରାସୀଭାଷା ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଆଗେ ଲାଟ୍‌ଭିଆରେ ଥିଲେ । ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷିଆ, ଲାଟ୍‌ଭିଆ ଦଖଲ କରିନେବା ପରେ ଏମାନେ ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଜର୍ମାନଭାଷୀଙ୍କ ପରି ସେଠାରୁ ଶରଣାର୍ଥୀ ଭାବେ ଜର୍ମାନି ପଳାଇ ଆସିଥିଲେ । ଏଥର ମଧ୍ୟ ଅପରମାନ୍ ପରିବାର ମୋତେ ସ୍ମୁତ୍‌ସେ ଯିବାଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ଘରେ ଖିଆପିଆ ହେଲା । ଇସ୍କୁଲ ଖୋଲିଥିବାରୁ ଆମେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ଇସ୍କୁଲ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଯାଇଥାଉ । ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଜନ୍ତୁ ଦେଖି ପିଲାମାନଙ୍କର କୌତୂହଳ କହିଲେ ନ ସରେ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କେତୋଟି ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯାଇ ପଛରେ ବସି ପଢ଼ା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ପାଇଲି ।

ଏହାପରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କିଛି ଶୁଣାଇବା ଲାଗି ମୋତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ପ୍ରଥମେ ସେ ମୋ'ର ପରିଚୟ ଦେବା-ଲାଗି ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ମୋର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ବା କ'ଣ ଥିଲା ? ତେଣୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଭାରତବର୍ଷ ବିଷୟରେ କିଛି ବିଷୟ ପିଲାଙ୍କୁ କହିଲେ । ସେ ସବାଆଗ ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁଙ୍କ କଥା କହିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ ଦିନକୁ ମୋଟେ ତିନି ଘଣ୍ଟା ଶୁଅନ୍ତି ଏବଂ ବାକୀ ସମୟତକ କର୍ମରତ ରହିଥାନ୍ତି ବୋଲି ସେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହୁଥା'ନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ସେ କହିଲେ ଯେ ସେବର୍ଷ ରାଣୀ ଏଲିଜାବେଥଙ୍କର ଅଭିଷେକୋତ୍ସବ ସମୟରେ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ ଯେତେବେଳେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ବିଲାତକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ କାମ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା କୋଠରି ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଯେତେବେଳେ ଏହି ସମ୍ବାଦଟି ଜର୍ମାନୀର କୌଣସି ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଥିଲା ଓ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମହାଶୟ ସେଥିରୁ ସେଇଟିକୁ ପଢ଼ିଥିଲେ । ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "କହିଲ ପିଲାଏ; ଭାରତର ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ କାହିଁକି ଏପରି କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ?" ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ପିଲାଙ୍କର ହାତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା ଏବଂ ଶୂନ୍ୟରେ ଲହ ଲହ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତେ ସେହି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ହିଁ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନେ କହିଲେ . Mehr Geld zu verdienen !—"ଅଧିକ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବେ ବୋଲି ।" ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମହୋଦୟ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ପିଲାମାନେ ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେବେ ବୋଲି ସେ ଆଦୌ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିନଥିଲେ । ତା'ପରେ ସତେଅବା ବାଆଁ ଦେଇ ଦେବାକୁ ସେ ନିଜେ ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତରଟିକୁ କହି ପିଲା-ମାନଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କଲେ । ତଥାପି, ବେଶ୍ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ପିଲାମାନେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର କେଉଁଭଳି ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତେ କେଜାଣି ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନସମୂହରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କାର ଥାଏ ଓ ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଯାବତୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗର ମୂଲ୍ୟକଳନା କରିଥାନ୍ତି ବୋଲି ଯେଉଁ ଅପବାଦଟିଏ ରହିଛି, ଏଠାରେ ସମ୍ଭବତଃ ତାହାରି ପ୍ରମାଣ ମିଳିଗଲା । ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଏହିସବୁ ସଂସ୍କାରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିପାରିବା,—ଏକଥା ଖୁବ୍ କମ୍ ମଣିଷଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟିଥାଏ ।

ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଗଲି, ଯେଉଁଠାରେ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଓ ଇଉରୋପର ଅନ୍ୟ କେତୋଟି ଦେଶ ପରି ଜର୍ମାନୀରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଷୟ, ସରକାର ଯାହାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବେ । ଅର୍ଥ ବିଭାଗ

ଓ ବାଣିଜ୍ୟବିଭାଗ ପରି ଧର୍ମବିଭାଗର ପରିଚାଳନା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ରହିଥାନ୍ତି । ଦେଶର ଗୀର୍ଜାମାନଙ୍କରେ ଧର୍ମସେବା କରୁଥିବା ପାଦ୍ରୀ, ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆହୁରି ଉପରେ ରହିଥିବା ବିଶପ୍ ଓ ତହୁଁ ବଡ଼ମାନେ ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ମାଧ୍ୟମରେ ସରକାରରୁ ଦରମା ପାଆନ୍ତି । ସ୍ଥାନୀୟ ପାଦ୍ରୀ ସେଦିନ ପିଲାଙ୍କର ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ପିରିଅଡ଼୍‌ଟି ନେବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଇତରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଓ କାଫେର ବୋଲି କହିବାର ଯେଉଁ ଚଳଣିଟି ରହିଛି, ସେହିପରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମରେ Heathen ବୋଲି ଶବ୍ଦଟିଏ ଭଳିଙ୍କ ଅମଳରୁ ଚଳିଆସିଛି । ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦଟିଏ ରହିଛି । ସେଦିନ ଧର୍ମ-କ୍ଲାସରେ ପିଲାଟିଏ କ'ଣ ପାଇଁ ପଚାରିଲା ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଆମ ଧର୍ମଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମର ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି, ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ମ୍ଳେଚ୍ଛ ବୋଲି ବିଚାର କରିବା ? ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ପିଲାଟି ମୁସଲମାନ ମାନଙ୍କର କଥାର ଦେଇଥିଲା । ପାଦ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ : ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପଥ ବୋଲି ମୁସଲମାନମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତିନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ଈଶ୍ୱରବିଶ୍ୱାସୀ (glaeubige) ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କୁ heathen ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ପୃଥିବୀର ପିଲାମାନେ ବିଚାରି ପ୍ରାୟ ଆବହମାନ କାଳରୁ ଏହିପରି ଅପାଠଗୁଡ଼ାକୁ ଧର୍ମପାଠ ବୋଲି ପଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମକାୟ ଭରିଚାଲୁ ନିଷ ଚାଲିଯାଇଛି ଓ ସେମାନେ ତାହାଫଳରେ ଆପଣାକୁ ଈଶ୍ୱରଚ୍ୟୁତ କରି ରଖିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମ ନିଜ ନିଜ ଚଷମାଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଚଷମା ବୋଲି ଧରିନେଇଛି । ତେଣୁ, ଅନ୍ୟଭଳି ଚଷମାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଠକ୍କର ଖାଇଲାବେଳେ ଭାରି ବିବ୍ରତ ହୋଇଯାଉଛି । ଏବଂ, ଯେଉଁଠାରେ ଶାସକମାନେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧର୍ମ ବା ଦେଉଳକୁ ଆଦର ଯାଇଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ତତ୍ତ୍ୱବାଗ୍ମୀ ଧରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଅବା ଭଗବତ୍‌ପ୍ରେରିତ ଦେବାବତାର ଧାରଣ କରି ଇତର-ମାନଙ୍କୁ ବାଟକୁ ଆଣିବାକୁ ଯୁଦ୍ଧ କରି ବାହାରିଛନ୍ତି । ଇଉରୋପରେ ଗତ ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଧର୍ମକୁ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବତ୍ ବ୍ୟବହାର କରି ରାଜାମାନେ ଅଯୁମାପ୍ତି ଅଧର୍ମ ପାଇଁ ଅବସର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଦର୍ପଣର ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଦେଖାଇ ଅଣଆଖିଆ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ମେଡ଼ିକାବେଳେ ପାଖରେ ଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟା-ଳୟରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସେହିପରି ଅନୁଭବଟିଏ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମୋତେ କେବଳ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ ଓ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର

ଦେଇଥିଲି । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନର ଅନୁଗ୍ରହ ବଳରେ ସଭ୍ୟତା ଯେପରି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ଇଉରୋପରେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଭାରତବର୍ଷରେ ଓ ଭାରତବର୍ଷର ଶାଢ଼ୀ ଭାରତ ବାହାରେ ଯେପରି ସମାଦୃତ ହୋଇଯାଇ ପାରୁଛି ଓ କୌଣସି ପାଦ୍ରୀ ବା ପୁରୋହିତ ତାହାକୁ ଆପତ୍ତି ଦେଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି ବା ରୋକିବାକୁ ମନ କରୁନାହାନ୍ତି, ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ଥାନୀୟ ରୁଚିଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି ସେହିପରି ସହଜରେ ପୃଥିବୀରେ ବ୍ୟାପି ଯାଇ ପାରୁନାହିଁ କେଜାଣି ? ମଣିଷର ସଂସ୍କୃତି ଏଭଳି ପରସ୍ପରକାତର ହୋଇଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ସିଏ ବେଳେ ବେଳେ ଆପଣାର ଗଡ଼ିଆଟି ଭିତରେ କଣଫୁଲ ବେଙ୍ଗଟିଏ ପରି ବାସ କରିବାକୁ ରାଜସୁଖ ବୋଲି ମଣୁଛି ଓ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ରୁଚିକୁ ନାକ ଟେକିବାରେ କେତେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ନାମକ ସେହି ଅନ୍ୟ ମହାର୍ଘ ସମ୍ପଦଟି ମଣିଷର ହୃଦୟକୁ ପରିପୂରିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେତିକି ଅନୁମତି ପାଉଛି, ମଣିଷଠାରେ ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେଉଛି, ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ଓ ଅନ୍ୟ ଗଡ଼ିଆର ପାଣି ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଧରିବ ବୋଲି ଆଦ୍ୟ ମିଛ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ପରିହାର କରିପାରୁଛି ।

ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ଥିବାବେଳର ଥରକର ଅନୁଭୂତି ମୋ'ର ବେଳେବେଳେ ଭାରି ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ । କୋପେନ୍‌ହେଗେନଠାରୁ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଥରେ ମୁଁ ଗ୍ଲୋଷ୍ଟ୍ରପ୍ ବୋଲି ଏକ ଜାଗାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଯାଇଥିଲି । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଖଣ୍ଡିଆ ଖଣ୍ଡିଆ ଡେନିଶ୍ କହିବା ଶିଖି ଯାଇଥାଏ । ଗ୍ଲୋଷ୍ଟ୍ରପରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପାଖ ଶହେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଠ ଦଶ ବର୍ଷର ପିଲା ରହିଥାନ୍ତି ଓ ପାଠ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷାଳୟଟି ଚାଲିଥାଏ ଏବଂ ଆଗରୁ ମିଶନାରି ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଯେ ପୃଥିବୀର ଏକମାତ୍ର ସଦ୍ଧର୍ମ, ସେହିକଥାଟିକୁ ପ୍ରଚାର କରିବାଲାଗି ଏସିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ବହୁତ ଦେଶକୁ ଯାଇଥିବା କେତେକ ଭଦ୍ରମହିଳା ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭିତରୁ ଜଣେ ମହିଳା କେତେବର୍ଷ ପାଇଁ ଭାରତ ଯାଇ-ଥିଲେ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର କୌଣସି ଏକ ପ୍ରଚାରକେନ୍ଦ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଗୁରୁ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି କୌଣସି ସୂତ୍ରରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇ ସେ ମୋତେ ଠାବ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ଦେଶରେ ମୋ'ର ରହଣି ସମୟରେ ସେଠାକୁ ମୁଁ ହୁଏତ ଆହୁରି ପାଞ୍ଚ ଛଅଥର ଯାଇଛି, ମାତ୍ର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥରଟିର କଥାଟିଏ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ମନରେ ରହିଛି ।

କଥା ଥିଲା ମୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭାରତବର୍ଷ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବି । ମାତ୍ର, ପ୍ରଥମେ ପିଲାମାନେ ଗୀତଟିଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମ ସଙ୍ଗୀତଟିଏ ଗାଇବେ । ପିଲାମାନେ ଆଗ ସେଇଟିକୁ ଗାଇଲେ । ସେଇଟିକୁ ସେମାନେ ଗାଇବେ ବୋଲି ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରୁଥିବା ବଡ଼ମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିଲେ । ମୋ'ର କଣ୍ଠ ଦ୍ୱାରରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନା ସୃଷ୍ଟି କରି ପିଲାଏ ଯେଉଁ ଜଣାଣଟିକୁ ଗାନ କଲେ, ତାହାର ସବାମୂଳ ପଦଟିରେ ଏହିପରି ବର୍ଣ୍ଣନାଟିଏ ରହିଥିଲା, ପୃଥିବୀରେ ଏତେ ଏତେ ପିଲା ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜାଣିନାହାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି କେବେ କୌଣସି ଗୀର୍ଜାରେ ବସିନାହାନ୍ତି; ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଘରେ କୌଣସି ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବ ପାଳିତ ହୋଇନାହିଁ । ସେମାନେ କେତେ ଅଭାଗା ସତେ ! କେତେ ଦୁଃଖରେ ରହୁଥିବେ, ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଖୁସି ନଥିବ ।— ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ଏବଂ, ସବାଶେଷ ପଦଟିରେ ଏହିପରି ଏକ ଅଭିଳାଷ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା : ହେ ଭଗବାନ୍, ତୁମେ ମୋତେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ପ୍ରେରଣା ଦିଅ, ଯେପରି କି ମୁଁ ବଡ଼ ହୋଇ ସେହିସବୁ ଦେଶକୁ ଯିବି ଓ ସେହିସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଭେଟିବି । ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ତୁମର ନାମ ଶୁଣାଇବି ଅର୍ଥାତ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମକୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇବି । ତେବେଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂର ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ଧାରଘର ଭିତରକୁ ଆଲୋକର ପ୍ରବେଶ ଘଟିବ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଆନନ୍ଦମୟ ହୋଇପାରିବ । ଏସବୁ ଶୁଣିବା ସମୟରେ ମୋତେ ସତେଅବା କୌଣସି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ତା' ସାମନାରେ ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ ଛିଡ଼ା କରାଇ ଧର୍ମଉପଦେଶ ଦେଉଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ପିଲାମାନଙ୍କର ମୁହଁଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲି ।

ଗୀତ ସରିଲା, ଏଥର ମୋତେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି କିଛି କହିବାକୁ ହେବ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତାହିହିଁ ଥିଲା । ଏକାନ୍ତ ଅଲଗା ପ୍ରକାର ଦିଶୁଥିବା ଆଉଜଣେ ମଣିଷର ମୁହଁରୁ ତା' ଦେଶର କଥା ଶୁଣିବେ ବୋଲି ବିଚରା ପିଲାମାନେ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରଭାବରେ କିଛିକ୍ଷଣ ପୂର୍ବରୁ ଗାଇଥିବା ଗୀତଟିର ଆମ୍ବିଳା ହାକୁଟିଟାକୁ କ୍ରମଶଃ ହଜମ କରାଇ ଆଣୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ସତେଅବା ପିଲାଟିଏ ପାଲଟି-ଗଲି । ସତେଅବା ଏକାବେଳେକେ ପିଲାଙ୍କ ପରି ନିର୍ମଳ, ସାବଲୀଳ ଓ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଖାଲି ! କହିଲି, ପିଲାଏ, ତୁମ ଇସ୍କୁଲସବୁ ବର୍ଷରେ କେଉଁ କେଉଁ ସମୟରେ ଛୁଟି ହୁଏ? ପିଲାଏ କହିଲେ ଖରାଛୁଟି, ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟି ଓ ଇଷ୍ଟର ଛୁଟି । ମୁଁ କହିଲି, ଭାରତବର୍ଷରେ ଏକାବେଳେକେ ଓଲଟା ସେଠାରେ ଆମ ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ହିନ୍ଦୁଘରର ପିଲା ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି, ମୁସଲମାନ ପିଲା, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଓ ଶିଖ୍ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ନ୍ତି । ତେଣୁ; ସବୁ ଧର୍ମର ଛୁଟିମାନ ଆମ ଦେଶର ସବୁ

ପିଲାଏ ପାଆନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନେ 'ଦଶହରା, ଦୀପାବଳୀ ଓ ଦୋଲକୁ ଛୁଟି ପାଆନ୍ତି, ମହରମ, ଇଦ୍ ଉଲ-ଫିତ୍ର, ଇଦ-ଉ-ଇଦ୍ ଓ ସବେ ବାରାତ୍‌ର ଛୁଟି ପାଆନ୍ତି, ବଡ଼ଦିନ ଓ ଗୁଡ୍ ଫ୍ରାଇଡ଼େର ଛୁଟି ପାଆନ୍ତି ପୁଣି ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଛୁଟି ଥାଏ । ତା'ପରେ, ହାତ ଦୁଇଟାକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଚୋ' କରି ତାଳିଟାଏ ବଜାଇ ପଚାରିଲି, କହିଲ ପିଲାଏ, ଏଠି ତୁମମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଛୁଟି ନା ଭାରତବର୍ଷର ପିଲାମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଛୁଟି ଓ ତେଣୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ? ପିଲାମାନେ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ସର୍ବଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପଚାରିଲି; ତେବେ କହିଲ, ଭାରତବର୍ଷର ପିଲାଏ ଡେନମାର୍କକୁ ଯିବେ ନା ଡେନମାର୍କର ପିଲାଏ ଭାରତବର୍ଷ ଆସିବେ ? କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ସେଦିନ ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଜୟୀ ହୋଇଥିଲି, ଧର୍ମ ବିଜୟୀ ହୋଇଥିଲି ଓ ମୋ' ଆଗରେ ବସିଥିବା ନିଷ୍କପଟ ଓ ମୋହମୁକ୍ତ ପିଲାମାନେ ବି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୋ' ପକ୍ଷରେ ରହିଥିଲେ ।

ଏହାପରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯିବାଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଜଣାଇ ମୋ'ର ବକ୍ତବ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ତା'ପରେ ହୋଲି, ଦୀପାବଳୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପୋଢୁଆଁ ଅଷ୍ଟମୀ, ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ରଜ, ବାରିପଦାର ରଥ ପର୍ବ ଓ ଆମ ଗାଆଁର ଚଇତି ଘୋଡ଼ା ଓ ଦୁତିଆ ଓଷାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ସମ୍ବଲପୁରର ନୂଆଖାଇ ଓ ଶୀତଳ ଷଷ୍ଠୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଯାକ ପର୍ବର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲି । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଓ ସେଥିକରେ ସେଦିନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ସାଙ୍ଗ ହେଲା । ତା'ପରେ ପିଲାଏ ଓ ମୁଁ ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖି ଆଉ କେତେ ମିନିଟ୍ ବସିଲୁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ କେତୋଟି ଡେନିଶ ଗୀତ ଗାଇ ମୋତେ ଶୁଣାଇବାକୁ କହିଲି । ସେମାନେ ବଡ଼ଦିନ-ପର୍ବର କେତୋଟି ଖୁସୀଗୀତ ଗାଇଲେ । ସେତେବେଳକୁ ବଡ଼ମାନେ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ମୋ' ପାଖକୁ ବେଶ୍ ଲାଗି ଆସିଲେଣି । ତା'ପରେ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇବା ଓ ମୋ'ର ସେତେବେଳର ପ୍ରିୟ ଗୀତଟିକୁ ହିଁ ଗାଇବା ; **Der er ingenting verden saa dejlig som sne,**—'ବରଷୁଥିବା ବରଫ ପରି ଏ ପୃଥିବୀରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁଟିଏ ଆଉ କିଛି ହେଲେ ନାହିଁ' । ଏହି କଥାଟିରେ ଦ୍ୱିମତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା । ତେଣୁ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ହୃଦୟ ଖୋଲି ସେହି ଗୀତଟିକୁ ଗାଇଥିଲୁ । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି: ତୁଷାରପାତ ସମୟରେ ତୁଷାରରେ ଖେଳୁଥିବା ପିଲାମାନେ ସତେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତି ଓ ତୁଷାରରେ ଖେଳୁଥିବା ବହୁ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପିଲାମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ସେହି ତୁଷାରପାତ ମଧ୍ୟ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ।

ଅଗଷ୍ଟ ପୁଣି ମାସଟା ଜର୍ମାନୀରେ କଟିଗଲା । ଜର୍ମାନୀ ପରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ । ମୋ'ର ଅଷ୍ଟ୍ରିଆରେ ଯାଇ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ଲାଗି ରହିବା ପଛରେ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ବକାହାଣୀ ରହିଛି । ତାହା ହେଉଛି ହାନ୍‌ସ୍‌ର କାହାଣୀ । ପୁଅ ନାଆଁ ହାନ୍‌ସ୍ ଷ୍ଟାଡ଼ଲ ବେଆର୍ଗ । ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପୂର୍ବରୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ସାଲ୍‌ଜବୁଅର୍ଗ ସହରରେ ଗୋଟିଏ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶିଶୁକିଶୋର ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଆମେରିକାର ଗୋଟିଏ ଏପରି ସଂସ୍ଥା ଏହି ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲା, ଯିଏକି ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବରେ ଏକତ୍ରିତ କରାଉଥିଲା । ସେବର୍ଷ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସବଟି ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ସାଲ୍‌ଜ୍‌ବୁର୍ଗ ସହରରେ ହେଉଥାଏ । ସାଲଜ୍‌ବୁଅର୍ଗ ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ ସଙ୍ଗୀତକାର ମୋତ୍‌ସାର୍ଟ୍‌ଙ୍କର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ । ଏହିଠାରୁ ହିଁ ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ଉଚ୍ଚତମ ପର୍ବତାଞ୍ଚଳ ଆଲପ୍‌ସର ଶୈଳଭୂମି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଇଟାଲୀ ଦେଇ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ସେପାଖଯାଏ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଯେଉଁ ମହାଦେବଙ୍କ ବେକରେ ଗୁରାଇ ହୋଇଥିଲା ପରି ସାନ ନଈଟିଏ ସହରର ବେକରେ ଗୁରାଇ ହୋଇ ବହିଯାଉଛି । ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜକମାନେ ମୋ'ର ଠିକଣା କେଉଁଠାରୁ ପାଇଲେ ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦଳର ବକ୍ତାଭାବେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ସେହି ଉତ୍ସବକୁ ବିଭିନ୍ନ ଦିବସର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭିତରେ ପାଖରେ ଅଳ୍ପ କେତେ ମାଇଲ୍ ବାଟରେ ଥିବା ଓବର୍ନ୍‌ଡ଼ର୍ଫ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଗାଆଁକୁ ଦିନେ ରାତିରେ ଯିବାର ବି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ବଡ଼ଦିନପର୍ବ ସ୍ତୋତ୍ର ଓ ସଙ୍ଗୀତ ଗୁଡ଼ିକର ଇତିହାସରେ ଓବର୍ନଡ଼ର୍ଫ ଗାଆଁରେ ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରେ ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବପାଳନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଅନୂଦିତ ହୋଇ ଅଥଚ ସେହି ଗୋଟିଏ ସୁରରେ ଗାନ କରାଯାଉଥିବା ମୂଳ ଜର୍ମାନ ସଙ୍ଗୀତ Stille Nacht, heilige Nacht ଗୀତଟି ଏହି ଗାଆଁରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶହ ବର୍ଷ ତଳର ଅର୍ଥାତ୍ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ପଚିଶିବର୍ଷର କଥା । ଏହି ସଙ୍ଗୀତଟି ପଛରେ ଦୁଇଜଣ ସ୍ମରଣୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି Franz Gruber ଓ Josef Mohrଙ୍କର ଅବଦାନ ରହିଛି । ଜଣେ ସଙ୍ଗୀତଟିକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ଆଉ ଜଣେ ସେଥିରେ ସୁର ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ଉତ୍ସବକୁ ଆସିଥିବା ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଗାଆଁର ଗୀର୍ଜାଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିଲୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରୁ ଆସିଥିବା ପୁଅ ଓ ଝିଅମାନେ ଏକାଠି ଦଳ ବାନ୍ଧି ପୂର୍ବାପର କ୍ରମରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଚାଲିଥାଉ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ପ୍ରାୟ ନିର୍ବାତ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମହମବତୀ । ଦଳର ଆଗରେ ଜଣେ ଜଣେ ଅଲମ୍ବଦାର୍-ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ

ପ୍ଲାକାର୍ଡ ଧରିଛନ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ କି ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ନାମ ଲେଖା ହୋଇଛି । ଭାରତବର୍ଷଟି ତ ମୁହିଁ ଜଣେ ସେଥିରେ ଥାଏ, ତେଣୁ ମୁହିଁ ପ୍ରତିନିଧି ଓ ମୁହିଁ ଅଲମ୍ବର୍ଦାର୍ ବନିଥାଏ । ପ୍ରାୟ ବିଂଶାଧିକ ଦେଶରୁ ଆସିଥିବା ଯୁବକ ଓ ତରୁଣମାନଙ୍କର ସେହି ସାନ୍ଧ୍ୟକାଳୀନ ଆଲୋକ-ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ସେଦିନ ସମଗ୍ର ଓବର୍ନ୍‌ଡର୍ଫ ଗାଆଁଟି ଉତ୍ସବଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ । ସେଦିନ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୁରା ଗାଆଁର ଅତିଥି, ଆମର ରାତି ଭୋଜନ ମଧ୍ୟ ସେଇଠାରେ । ଗୀର୍ଜା ବାହାରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରଶସ୍ତ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଆଗ ଆମକୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଦିଆଯିବ ଓ ତା'ପରେ ଭୋଜନରେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରାଯିବ । ଆମେ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଥାଉ, ଗାଆଁର ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ସମସ୍ତେ ରାସ୍ତାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଆମ କଡ଼େ କଡ଼େ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ ହଜି ଯାଇଥାଏ । ସେହି ଆନନ୍ଦମେଳରେ ମୋ' ଘର ଭାରତବର୍ଷ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ଭୁଲି ଯାଇଥାଏ ।

ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ଅନାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିଲି, ଦୁଇଟି ଏଗାର ବାରବର୍ଷର ପିଲା ଭାରତବର୍ଷର ପୋଷ୍ଟରଟି ସହିତ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଗକୁ କମ୍ବା ପଛକୁ କେତେ ସମୟ ପାଇଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ପୁନର୍ବାର ମୋ' କଡ଼କୁ ପଳାଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଡିସେମ୍ବର ମାସ, ଶୀତପୋଷାକରେ ମୁଁ ଭାଲୁ ପରି ଦିଶୁଥାଏ । ପିଲା ଦୁଇଟି ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଇଉରୋପ ବାହାରୁ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷର କଥା ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନଙ୍କର ଭୂଗୋଳ ଅଥବା ଇତିହାସର 'ବହିରେ କିଞ୍ଚିତ ପଢ଼ିଥିବେ । ମାତ୍ର କେବେହେଲେ ଜଣେ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ଦେଖି ନଥିବେ ସେମାନଙ୍କର ଆଖି ତ ମୋତେ କେତେବେଳୁ ଅନୁସରଣ କରି ସାରିଥାଏ—ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ନିୟମରେ ମୋ' ଆଖି ବି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତା'ପରେ ଏ ବୃହତ୍ ମେଳା ଭିତରେ ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ବାରବାର ଦେଖିବାକୁ ମନ କଲି । ଅଭ୍ୟର୍ଥନା-ସଭା ସମୟରେ ବି ସେମାନେ ମୋ'ର ଯଥାସମ୍ଭବ ପାଖାପାଖି ହୋଇ ରହିଲେ । ପାରସ୍ପରିକତା ବଢ଼ିଲା, ସେମାନେ ଦରହାସ୍ୟରେ ପରିଚୟଟିକୁ ଅଧିକ ଘନିଷ୍ଠ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଭୋଜନ ବେଳକୁ ତ କେବଳ ଅତିଥିମାନେ ରହିବେ । ତେଣୁ, ଗଲାବେଳେ ଆମେ Aut Wiedersehen ବୋଲି କହି ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲୁ । ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ପିଲା ହେଉଛି ହାନ୍‌ସ୍,—ହାନ୍‌ସ୍ ଷ୍ଟାଉ୍‌ଲ୍‌ବେଆର୍ଗର ।

ପରିଚୟ ହୋଇଗଲା, ତଥାପି ପଦେ ବି କଥା ହେଲାନାହିଁ,—ଡେନମାର୍କ ଫେରିଯିବା ପରେ ସେହି କଥାଟାକୁ ନେଇ ମୋ'ର ମନ ଭାରି ଗୋଳେଇ ହେଲା ।

ସେମାନଙ୍କର ଠିକଣା ମଧ୍ୟ ମୋ' ପାଖରେ ନଥିଲା। ଗୋଟାଏ ଉପାୟ ପାଞ୍ଚି ଓବର୍‌ଡ଼ର୍ଫ ଇସ୍କୁଲର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଲି। ସେଦିନ ଭୋଜି ଏବଂ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମ୍ପର୍କରେ ସିଏ ମୋ'ର ଚିହ୍ନା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ। ମୁଁ ଲେଖିଲି, ଆପଣଙ୍କ ସ୍କୁଲର ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ସେହି ଗ୍ରୁପଟିକୁ ବାହାର କରିବେ, ଯିଏ ସେଦିନ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବହୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତୀୟ ପତାକାଧାରୀଟିର କଡ଼େ କଡ଼େ ରହିଥିଲା ଓ ଗଲାବେଳେ ନମସ୍କାର କରି ବିଦାୟ ନେଇଥିଲା। ଆପଣ ତାକୁ ମୋ'ର ଠିକଣା ଦେବେ ଓ ମୋ' ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ କହିବେ। ଉପାୟଟିରେ ଫଳ ଫଳିଲା। ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମହାଶୟ ମୋ'ର ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ କାମ କଲେ ଓ ଦଶ ବାରଦିନ ପରେ ମୁଁ ହାନ୍‌ସ୍‌ଠାରୁ ଚିଠିଟିଏ ପାଇଲି। ତା'ର ମାଧ୍ୟମରେ ତା' ଘର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଡ଼ାହେଲା। ଏବଂ, ମୋ'ର ଘରଫେରନ୍ତା ବାଟରେ ମୁଁ ଜର୍ମାନୀ ଘରେ ଓବର୍‌ଡ଼ର୍ଫକୁ ମୋ'ର ଯାତ୍ରାକ୍ରମରେ ରଖିଥିଲି। ସେଠାରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମାସ ରହିଲି।

ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ଏଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାଆଁଟି ଡେନମାର୍କର ଯେକୌଣସି ଗାଆଁର ତୁଳନାରେ ମୋତେ କେତେ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ଲାଗିଲା! ଏହି ଗାଆଁରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ପରିବାରଟି ସହିତ ରହିଲି; ସେହି ପରିବାରରେ ଛଅଟି ଛୁଆ। ଏଠି ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଗୋଟିଏ କୋଠରୀକୁ ରୋଷେଇଘର ଓ ବୈଠକଘର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ। ସାଧାରଣଙ୍କ ଥିଲାବାଲା ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁସବୁ ମିଛ କାଇଦା ଓ ଭଦ୍ରତାଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିଲେ ବେଳେ ଭାରି ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ବୋଧହୁଏ, ଅର୍ଥାତ, ସେଠାରେ ଯେପରି ମଣିଷମାନେ ପଛରେ ଆଣନ୍ତି ଓ କୃତ୍ରିମ ଭଦ୍ରତାଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ମନୋହରଣ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି, ଏହି ପରିବାରରେ ସେସବୁ କିଛି ନଥିଲା। ଖାଇବା, କଥା କହିବା ଓ ଅତିଥିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବାର ଚଳଣିଗୁଡ଼ିକ ଏଠାରେ ଏକେବାରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଥିଲା। ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଗତ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନାତ୍‌ସୀ ମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରିଥିଲା। ଏହି ଘରର ବାପା ମଧ୍ୟ ନାତ୍‌ସୀ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଜଣେ ସୈନ୍ୟ ରୂପେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଓ ସେହି ସମୟରେ ଇଉରୋପର ଏକାଧିକ ଦେଶକୁ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଥିଲେ। ରାତିରେ, ପିଲାମାନେ ଶୋଇଯିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲର ଚାରିପାଖରେ ବସି ଆମର ଗପକୁହା ଓ ଗପଶୁଣା ପର୍ବଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ। ବାପାଙ୍କର ବାପାମାଆ ବି ସେତେବେଳକୁ ସେଇଠାରେ ରହୁଥାନ୍ତି। ଜର୍ମାନୀର ଯେଉଁ ଅଂଶଟିକୁ ରୁଷିଆ ଦଖଲ କରି ରଖିଥାଏ ଓ ଯାହା କ୍ରମେ ପୂର୍ବ-ଜର୍ମାନୀ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଏ, ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି

ଅଞ୍ଚଳର ବାସିନ୍ଦା । ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପାଇଁ ସେମାନେ ପୁଅକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ମାଆ ଅତିଥିଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥାନ୍ତି ଓ ଆମେ ଅବଶିଷ୍ଟମାନେ କାହାଣୀ ଭିତରେ ଥାଉ । ବାପା ହିଟଲର ବାହିନୀର ସୈନ୍ୟ ହିସାବରେ ସେତେବେଳେ ଡେନମାର୍କ ଯାଇଥିଲେ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଦଖଲ ସମୟରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡର କେତେ ଜାଗାରେ ବୋମା ପକାଇବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହିସବୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଥିଲେ । ସିଗାରେଟ୍ ଧୂଆଁରେ ବିଚିତ୍ର ଘରଟି ପୂର ପୂର ଆସୁଥାଏ । ହାନସ୍ ଠାରୁ ମୁଁ ପରେ ଶୁଣିଲି ଯେ ତା'ର ଏଇ ବାପା ଯୁଦ୍ଧରେ ଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ସିଗାରେଟ୍ ପିଇ ଶିଖିଲେ । ସେତେବେଳେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନ କିଛି କିଛି ସିଗାରେଟ ମିଳୁଥିଲା ଓ ମିଳୁଛି ବୋଲି ବାପା କ୍ରମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପିଇ ବି ଶିଖିଲେ ।

ହଁ, ଏ ବାପା ହାନ୍‌ସ୍‌ର ନିଜ ବାପା ନୁହନ୍ତି । ମାଆ ହେଉଛନ୍ତି ତା'ର ନିଜ ମାଆ । ତା'ର ନିଜ ବାପା ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ସରିଲା, ତଥାପି ସେ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ସିଏ କୌଣସିଠାରେ ନିହତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଘରକୁ ଖବରଟିଏ ଆସିଲାନାହିଁ । ମାଆଙ୍କ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଡ଼ାକରା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଭୟାନକରୁ ଅଧିକ ଭୟାନକ ହେଲା, ବିଶେଷ କରି ଜର୍ମାନୀ ହାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ ପରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଶୋଚନୀୟ ହୋଇ ଆସିଲା । ମାଆ ନିଜେ ଯା' ତା ଘରେ କାମ କରି ପିଲା ଦୁଇଟିଙ୍କୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପାଳନ କରୁଥାନ୍ତି । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ ବେଳେ-ବେଳେ ହତାଶ ବି ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଏପରି ଅନେକ ତରୁଣ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଛଅବର୍ଷ ପରେ ଘରକୁ ଫେରି ନିଜକୁ ସତେଅବା ବାସଚ୍ୟୁତ ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ହାନ୍‌ସର ଏ ବାପା ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳଟି ରୁଷିଆର ଦଖଲ ମଧ୍ୟକୁ ଆସି ଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ବାପା ମାଆ ଏହି ଘଟଣାରେ ଆଦୌ ସୁଖୀ ନଥିଲେ ସତ, ତଥାପି ନିଜ ପିତୃପୁରୁଷ ଅମଳର ଜାଗାକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ । ମାତ୍ର ପୁଅ ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ମଙ୍ଗିଲେନାହିଁ । ସେ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ଖୋଜି କୋଉଠି ପୁଣି ଚେରଟିଏ ଲଗାଇ ପାରିବେ ବୋଲି ଏଣେ ପଳାଇ ଆସିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କର ନିଜର ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ସଂସାର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହେଲା । ସମ୍ଭବତଃ ଦୁହେଁ ଆପଣାଲାଗି ଠିକଣା ପାଇଗଲେ ଏବଂ ପରସ୍ପରକୁ ବିବାହ କଲେ । ଏହି ବାପାଙ୍କ ଆଉ ହାନ୍‌ସ୍‌ର ମାଆ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନର ଜନନୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ଜର୍ମାନୀରୁ ଆସି ଓବର୍ନଡର୍ଫରେ ଆପଣାର ନୂଆ ସଂସାର ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମ ବାପାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁଅ,—ବଡ଼ ହ୍ୱାନ୍ସ ଓ ସାନ ଉଲ୍ଫ୍ଗାଙ୍ଗ—ଦୁହେଁ ସେହି ଗାଆଁର ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଅନ୍ତି । ସେହି ସ୍କୁଲର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହିଁ ମୋତେ ଓବର୍ନ୍ଡର୍ଫ୍‌ର ଏହି ପରିବାରଟି ସହିତ ପରିଚୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ହ୍ୱାନ୍ସ୍‌କୁ ନେଇ ମୁଁ ସବା ଆଗ ତାଙ୍କର ଘରକୁ ଗଲି । ହ୍ୱାନ୍ସ୍ ତଥା ତାଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଇସ୍କୁଲଟି ସହିତ ମଧ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିଚିତ ହୋଇପାରିଲି । ଇଉରୋପରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଏକ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ହୋଇ ରହିଛି । ଭାରତବର୍ଷରୁ ଯାଇଥିବାରୁ ସେହି ଘଟଣାଟି ମୋ' ମନରେ ଖୁବ୍ କୌତୂହଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏଠି ଭାରତବର୍ଷର ଧର୍ମ ଜୀବନରେ କ'ଣ ଅଛି ଯେ, ଇସ୍କୁଲରେ ପିଲାମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରୂପେ ଧର୍ମକୁ ନପଢ଼ୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି, ଭୁଲିଯିବେ ବୋଲି କାହାରି ଭୟ ହେଉନାହିଁ ଏବଂ, ଇଉରୋପରେ ସତେଅବା ଏକ ଆବହମାନ କାଳରୁ ଧର୍ମ ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଏକ ପାଠ୍ୟବିଷୟ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ସେପରି ଟାଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନହେଲେ କାଳେ ଧର୍ମ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବ ବୋଲି ଉପରିସ୍ଥମାନଙ୍କ ମନରେ ଏକ ଆଶଙ୍କା ରହିଆସିଛି,—ସେହି କଥାଟି ମୋତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ରଖିଥିଲା । ଏସବୁ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଧର୍ମକୁ କୋଉ କାଳରୁ ଏକ ସରକାରୀ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଆଯାଇଛି । ଧର୍ମଯାଜକମାନେ ସରକାରଙ୍କର ବେତନଭୋଗୀ କର୍ମଚାରୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମର କେତେ ଲାଭ ହୋଇଛି, ମଣିଷ-ମାନଙ୍କର କେତେ ଲାଭ ହୋଇଛି, ସରକାରଙ୍କର ମଧ୍ୟ କେତେ ଲାଭ ହୋଇଛି ? ଦିନେ ଆମେ ପାଖରେ ଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ଗାଆଁକୁ ସେଠାରେ ଥିବା ଗୀର୍ଜା ଦେଖିବାଲାଗି ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ପତାକା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସନ୍ତକ ଗୀର୍ଜାର ଅଗଣା ଭିତରେ ସିମେଣ୍ଟରେ ତିଆରି ହୋଇ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଜର୍ମାନୀର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ଉପାସନା-ବେଦୀ ଓ କ୍ରସ୍‌ର ଅନତିଦୂରରେ ସୈନ୍ୟ, ସେନାପତି ଓ ଜର୍ମାନ୍ ସମ୍ରାଟ ଫ୍ରେଡେରିକ୍‌ଙ୍କର ସମାଧି ନିର୍ମିତ ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଥିବାର ଥରେ ମୋ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଫିନଲଣ୍ଡରେ ତ ଏହି ବ୍ୟାପାରଟି ମୁଁ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖିଥିଲି ।

ହ୍ୱାନ୍ସଠାରୁ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରି ଜାଣିଲି, ତାଙ୍କ ଗାଆଁରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ହେଉଛନ୍ତି କାଥୋଲିକ୍; ତଥାପି କେତେ ପରିବାର ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଏଭାଞ୍ଜେଲିଷ୍ଟ ମାର୍ଗରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉପାସନା କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ଗାଆଁ ଇସ୍କୁଲରେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ବାଣ୍ଟି ବାଣ୍ଟି ଦିଆଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମ ପିରିଅଡ଼ରେ ପିଲାଏ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଇଜଣ ଅଲଗା ଅଲଗା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠାରୁ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ପଢ଼ନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ତା' ନିଜ ଶ୍ରେଣୀରେ ଟିକିଏ

ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ଘଣ୍ଟା ରହିଛି । ତା' ଶ୍ରେଣୀରେ ମୋଟ ଚାରିଜଣ ପିଲା ଅଣକାଥୋଲିକ୍, ବାକି ସମସ୍ତେ କାଥୋଲିକ୍ । ଧର୍ମ ପିରିଅଡ଼ରେ ଶିକ୍ଷକ ଆସି କାଥୋଲିକ୍ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମ କଥା ପଢ଼ାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଚାରିଜଣ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଜଣେ ଅଲଗା ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ; ତେଣୁ ସେତେବେଳେ ସେଇ ପିଲାମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତା' କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଛୁଟି ପାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ହୁଏ । ହାନ୍ସ କହିଲେ, ସେମାନେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଲୁଚକାଳି ଖେଳନ୍ତି; ସେଥିରୁ ବେଳେବେଳେ ପାଟି ବି ହୁଏ ଓ ସେମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ଗାଳି ଖାଆନ୍ତି ।

ପାହାଡ଼ ସେପାଖରେ ଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ମୁଁ ଆଉ ଏକ ନୂଆ କଥା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ସେହି ଗାଆଁର ଗୀର୍ଜା ଏକ କାଥୋଲିକ ଗୀର୍ଜା । ଏହି ଗୀର୍ଜାର ନିର୍ମାତା ଓ ନିର୍ମାଣ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଆଉ ଚାରିଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୃତ ଶରୀରକୁ ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ଉପାସନା ବେଦୀରେ କ୍ରସ୍ ଏବଂ ମାଆ ମେରୀଙ୍କର ତଳ ପାଦ୍ୱାଟରେ ମମି କରି ଥାପନା କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତିବେଶୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୀର୍ଜାରେ ଦୁଆର ଉପରେ ଏକ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଲେଖା ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି : ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥ ପରିଚ୍ଛଦ ପିନ୍ଧି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଚରଣ ବି କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ଉଚିତ ପରିପାଟୀରେ ଲୁଗାପଟା ନ ପିନ୍ଧିଥିବେ, ସେମାନେ ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବେନାହିଁ । ପାରିସର ଉପକଣ୍ଠରେ ଦେଖିଥିବା ସାର୍ଟର ଗୀର୍ଜାଟି ମୋ'ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଦୁଇଟିଯାକ ହେଉଛନ୍ତି କାଥୋଲିକ୍ ଗୀର୍ଜା ସତ, ମାତ୍ର ଅନ୍ତଃପରିମଳରେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟି ଠାରୁ କେତେ ଫରକ୍ ! ସାଲ୍‌ତସ୍‌ବୁର୍ଗ୍ ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି : ବକ୍ଷଦେଶ ଅନାବୃତ ରଖିଥିବା କିମ୍ବା ଅଧାପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିବା ମହିଳାମାନେ ଏହି ଗୀର୍ଜାରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

ଏଠାରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଭାରତର ଯେକୌଣସି ଗାଆଁରେ ଥିବା ପିଲାଙ୍କମାନଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ସେମାନେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଖାଲି ପାଦରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି, ନିତାନ୍ତ ଛୁଆଁମାନଙ୍କର ନାକରୁ ସିଂଘାଣି ସଡ଼ ସଡ଼ ହୋଇ ବୋହିଯାଉଛି । ସଫା ରହିବା ବିଷୟରେ ଓ ଖାଇବା ସମୟରେ ସେହି ବିଷୟକ କାଇଦାଗୁଡ଼ିକୁ ମାନିବା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ କୌଣସି କଟକଣା ନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ଭୋକ କରୁଛି ବୋଲି

ଖାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଘରକୁ ଆସି କିଛି ଗୋଟାଏ ହୁଏତ ଠିଆ ଠିଆ ଖାଇ-ଦେଇ ପୁଣି ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ବାପ ମାଆ ସେମାନଙ୍କର ଏପରି ଆଚରଣରେ କୌଣସି କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରୁନାହାନ୍ତି ଅଥବା ଆପତ୍ତି କରି ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି କହୁନଥାନ୍ତି । ଆଜି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ଟେବୁଲ ଚାରିପାଖରେ ଆସି ବସିଲୁ ଓ ମାଆ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭୋଜନପାତ୍ରରେ ସୁପ୍ ପରଷି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେତେବେଳେ ଘରର ଆଉଗୋଟିଏ କୋଣରେ ସବାସାନ ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି ବସି ଯେଉଁ କି ନାସ୍‌ପାତି ହାତରେ ଧରି ଦାନ୍ତେଇବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେମାନେ ଆଦୌ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁନଥିଲେ ।

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଟିର ସାହାଯ୍ୟରେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା, ସେଥିରେ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଟିକେ ଟିକେ କିଛି କହିଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ପ୍ରାୟ ଏକ ପଡ଼ିଶାରୂପେ ଏକଦା ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିବା ଇସ୍‌ଲାମ ବିଷୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ବହିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରକାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା, 'ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମଗୀର୍ଜା ପଶ୍ଚିମ ଜଗତର ଜାତି-ଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣାର ମାର୍ଗକୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ଆଣିପାରିଛି ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣାର ବୃହତ୍ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିଛି । ମାତ୍ର, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତରେ ତାହାରି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଶତ୍ରୁ ଏକଦା ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲା, ଯାହା ଉପରେ କି ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଗୀର୍ଜା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜୟ ହାସଲ କରିନାହିଁ । ଏହି ଶତ୍ରୁଟି ହେଉଛି ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ, ଯାହାକୁ ଇସ୍‌ଲାମ୍ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

'ମହମ୍ମଦ ଜଣେ ବଣିଆ ଥିଲେ ଓ ଆରବର ମକ୍କାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ବେପାର ଫନ୍ଦାନ୍ତରେ ନାନା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ଓ ଇହୁଦୀ ଧର୍ମସହିତ ପରିଚୟ ଲାଭ କଲେ । ଏବଂ, ଏହି ଦୁଇ ଧର୍ମରୁ ଯେଉଁ-ସବୁ ଅଂଶ ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ସେ ଅଣଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଆରବ ବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଧର୍ମ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ମକ୍କାରେ ବାସ କରୁଥିବା ତାଙ୍କର ସମକାଳୀନ ନାଗରିକମାନେ ସେହି ନୂତନ ଧର୍ମଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ ଏବଂ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାଲାଗି ମନ କଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ମହମ୍ମଦ ମକ୍କାରୁ ମଦିନାକୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ପଳାୟନକୁ ଆରବମାନେ ହିଜରା ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ତାହା ୬୨୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଘଟିଥିଲା । ସେହି ବର୍ଷଟିକୁ ମୂଳ ବର୍ଷରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଏବେ ଆରବବାସୀ ଅବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଗଣନା କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ମଦିନାର ଅଧିବାସୀ-ମାନେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଠାରେ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସହାୟତା

ଦ୍ୱାରା ମହମ୍ମଦ ମକ୍କା ସମେତ ସମଗ୍ର ଆରବ ଉପରେ ବିଜୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆରବମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ମସଜିଦ୍‌ଟି ସେହି ମକ୍କାରେ ରହିଛି । ଏହାର ବହୁବର୍ଷ ପରେ ଜଣେ ଇହୁଦୀ ରମଣୀ ତାଙ୍କ ଖାଇବାରେ ବିଷ ମିଶାଇ ଦେଇ-ଥିବାରୁ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ମହମ୍ମଦ ତାଙ୍କର ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକୁ ଇସ୍‌ଲାମ ବୋଲି ନାମକରଣ କରିଥିଲେ ।

ମହମ୍ମଦଙ୍କର ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏକତ୍ର ସଂକଳିତ କରି ରଖାଗଲା ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ କୋରାନ୍ । ମହମ୍ମଦ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ, ଭଗବାନ କେବଳ ଗୋଟିଏ, ଯୀଶୁ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି କେବଳ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଥିଲେ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପୈଗମ୍ବର ବା ବାର୍ତ୍ତାବହକ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ସ୍ଥାନ ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚରେ । ମହମ୍ମଦଙ୍କର ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଣ-ମୁସଲମାନ ମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ, ବିଶେଷତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଜଣେ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଶରୀର ଶୌଚ କରି ମକ୍କା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ପାଞ୍ଚଥର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ନିଜ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ତାକୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରି ମକ୍କା ଯିବାକୁ ହେବ । ମୁସଲମାନମାନେ ସପ୍ତାହର ସାତଦିନ ଭିତରେ ଶୁକ୍ରବାରକୁ ପବିତ୍ର ଦିବସ ବୋଲି ପାଳନ କରନ୍ତି ।”

ସେତେବେଳେ ତ ଇସଲାମ୍ ଇଉରୋପଠାରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ ଥିଲା । ଏବେ ଇଉରୋପରେ ବହୁ ମନୁଷ୍ୟ ଇସଲାମ୍ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେଣି ଏବଂ ଇଉରୋପୀୟ ସାମୂହିକ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଇସଲାମ୍ ଇଉରୋପରେ ସତରେ ଏକ ଶକ୍ତିରୂପେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲାଣି । ୧୯୮୯ ମସିହାରେ ମଝି ଫିନଲାଣ୍ଡ ର ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ “ଅଣଇଉରୋପୀୟ ଆଖିରେ ଇଉରୋପ” ବୋଲି ଯେଉଁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସେମିନାରରେ ମୁଁ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି, ସେଠାରେ ସାରା ଇଉରୋପ କ’ଣ ଦିନେ ଇସ୍‌ଲାମୀୟ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକଟ କରି କେତେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଉପସ୍ଥାପିତ କରା ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି, ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଇଉରୋପର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଅବଗତ କରା ଯାଉଥିବ । ଏକମାତ୍ର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ହେଉଛି ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ପାଇଥିବା ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମ, ସେତେବେଳେ ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଅହମିକା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଇଉରୋପୀୟ ଧର୍ମୀୟତା ବହୁତ ପରିମାଣରେ ସଞ୍ଚାଳିତ ଓ ପ୍ରଦୂଷିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ନମ୍ରତା ସହିତ ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପୃଥିବୀର ଆଉ ଆଉ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହୁଥିବେ । ନିଜ ଧର୍ମପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନବୋଧ ଜାଗ୍ରତ କରାଇବାରେ

ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ସମର୍ଥ ହେଉଥିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମରେ ସମ୍ଭବତଃ ଏହିପରି ପ୍ରକୃତିର ପାଦ୍ରୀମନୋଭାବର କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ନିଜର ବ୍ୟତୀତ ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କେଉଁଠି ହେଲେ ସାର ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ଦେଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସଚରାଚର ଭାରି ଉଗ୍ର ହୁଅନ୍ତି, ଭାରି ଉପଦ୍ରବ କରନ୍ତି । ଏବେ ତ ଏହି ଉଗ୍ର ମଣିଷମାନେ ନିଜର ସେହି ତଥାକଥିତ ସତ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ମଣ କରି ରଖିବେ ବୋଲି ହାତରେ ଖଣ୍ଡା ଓ ବନ୍ଧୁକ ଧରି ଦଳ ବାନ୍ଧି ବାହାରି-ଲେଣି । ତେଣୁ, ନିଜର ଧର୍ମ ତଥା ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଆମ ଇସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ କିପରି କ'ଣ ସବୁ କୁହାଯାଉଛି, ତାହା ଆହୁରି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ-ଗଲାଣି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ କିଛି କହୁଥିବା ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସର୍ବାଆଗ ଶିକ୍ଷକ ହିଁ ହେଉ, ପାଦ୍ରୀ ନହେଉ ।

ପଶୁ-କାହାଣୀ, ଅସୁର-କାହାଣୀ, - ଏଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭାରି ଆକର୍ଷିତ କରିଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ, ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାରେ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅଲୌକିକ କାହାଣୀମାନ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି । ଆପଣାର ଧର୍ମ ଆଡ଼କୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ମନକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ ବିସ୍ତୃତ ଧର୍ମଫନ୍ଦାଳମାନେ ସେହିପରି ବହୁ ଅଲୌକିକ କାହାଣୀର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି ଏହାଦ୍ୱାରା ଧର୍ମର ଅସଲ ସ୍ୱାଦଗୁଡ଼ିକୁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କେତେଦୂର ଅନ୍ତରସ୍ଥ କରି ପାରିଛନ୍ତି କେଜାଣି, ମାତ୍ର ତାହାଠାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଭଲ ଭଲ ଅଫିମ ଖାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ, ନିଜ ଧର୍ମର ଭଗବାନଙ୍କୁ ଓ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର ଦୂତ କିମ୍ବା ସେନାପତିମାନଙ୍କର ଅଲୌକିକ ସର୍ବାଧିକ ସଫଳତାର କାହାଣୀ ଶୁଣି ଶୁଣି ନିଜର ଧର୍ମଟା ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉପଦେଶ ଓ ଅସଲ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଭଗବାନ ଭଗବାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ନିତ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିରହିଛି, ଏବେ ବି ଲାଗିଛି ।

ହାନ୍‌ଧିର ଧର୍ମ ବହିରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କେତେକ ଘଟଣା ଭିଆ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମକୁ ସର୍ବୋପାଦେୟ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ କରାଯାଇଛି । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏକଦା ଜଣେ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସୈନିକ ସେମାନଙ୍କର ମହାନ୍ ସେନାପତି କନ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ରାଟ ରୂପେ ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେଠାକାର ଅଖ୍ରୀଷ୍ଟି-ଆନ୍(heather)ମାନେ ଆଉଜଣଙ୍କୁ ବାଛିଲେ । ଏହାପରେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଣକ ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତ ଧରି କନ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଟାଇନ୍ ବିରୋଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାଲାଗି ରୋମ୍ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ସମ୍ରାଟ କନ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଟାଇନ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେ ଏକ ଈଶ୍ୱରରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ

ବହୁ ସୈନ୍ୟ ତଥା ବିଶପ୍‌ମାନେ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲେ । ଆସନ୍ନ ସମରରେ ଜୟଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ କନ ଷ୍ଟାଣ୍ଟାଇନ୍ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ କଲେ, ତାଙ୍କର ସେନାମଣ୍ଡଳୀବୃନ୍ଦ ଏବଂ ବିଶପମାନେ ଆକାଶବକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଜ୍ବଳନ୍ତ କ୍ରସ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଏବଂ ସେହି କ୍ରସ୍ ଉପରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସନ୍ଦେଶଟି ଲେଖା ହୋଇ ରହିଥିଲା : ତୁ ଏହି କ୍ରସ୍‌ର ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିବୁ : ଏହି ସଙ୍କେତଟିକୁ ସେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିଥିଲେ ସମ୍ରାଟ ପରେ ସେକଥା ଶପଥ କରି କହିଥିଲେ । ରାତିରେ ସ୍ବୟଂ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ତାଙ୍କୁ ସ୍ବପ୍ନରେ ଦେଖା ଦେଲେ ଏବଂ ଆଦେଶ କଲେ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ପ୍ରତୀକ ଥାଇ ଏହି କ୍ରସ୍‌ଟିକୁ ଯୁଦ୍ଧପତାକା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଅଙ୍କିତ କରି ରଖାଯିବ; ସୈନ୍ୟମାନେ ଧରିଥିବା ଢାଲ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଚିହ୍ନ ରହିବ । ତେବେଯାଇ ସମ୍ରାଟ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବଶ୍ୟ ଜୟଲାଭ କରିବେ । ଠିକ୍ ସେହି ଘଟଣା ହିଁ ଘଟିଲା । କନ ଷ୍ଟାଣ୍ଟାଇନ୍ ପ୍ରକୃତରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଜୟୀ ହେଲେ, ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ବନ୍ଦୀ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାଇ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ନିହତ ହେଲେ ଏବଂ ରୋମ୍‌ରେ ଅବସ୍ଥିତ ଟାଇବର୍ ନଦୀରେ ବୁଡ଼ିମଲେ ।

ହ୍ବାନ୍‌ସ ପରି ଇସ୍କୁଲର ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ହେଉଛନ୍ତି କାଥୋଲିକ୍ ଘରର ପିଲା । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ବହିରେ ସେହି ଧର୍ମର ପକ୍ଷସମର୍ଥନ କରି ସବୁକିଛି ଲେଖା ଯାଇଥିଲା । ଏପରିକି,କାଥୋଲିକ ଧର୍ମଜଗତର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା ପୋପଙ୍କର ଆଧିପତ୍ୟକୁ ବିରୋଧ କରି ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ମାର୍ଟିନ ଲୁଥରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଚିତ୍ରଣ କରି ଯାଇଥିଲା । ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଯିବାପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯାହା କିଛି ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ଲୁଥର ତାଙ୍କର ନୂତନ ଶିକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକରୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ଦେଇଥିଲେ । ପାଦ୍ରୀଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ଆପେ କରିଥିବା ପାପଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ବୀକାର କରିବା, ଉପବାସ କରିବା ଏବଂ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଉପାସନାକୁ ଗୀର୍ଜାରେ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅବିବାହିତ ରହିବେ ବୋଲି ଚଳି ଆସିଥିବା ନିୟମଟି ଏବଂ ଆହୁରି ସେମିତି ଯାହା ଉତ୍ତମ କଥା ଥିଲା, ଲୁଥର ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଲି କହିଲେ । ଲୁଥର୍ ସ୍ବୟଂ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସେହି ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ଆଗରୁ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମବିହାର ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଜର୍ମାନୀର ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ଧର୍ମପତ୍ନୀଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉଜଣଙ୍କୁ ପତ୍ନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଗୀର୍ଜାମାନଙ୍କରୁ ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଯାଇଥିବା ଅନେକ ରାଜ୍ୟଶାସକ ସେତେବେଳେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍‌ମାନେ ଅଗଣିତ ସଂଖ୍ୟାରେ କେତେ କେତେ ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଉପାସନା-ବେଦୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇଥିଲେ, ଧାର୍ମିକ ଛବିଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ପବିତ୍ର ପାତ୍ର ଓ ପରିଚ୍ଛଦଗୁଡ଼ିକୁ ଲୁଟି ନେଇଥିଲେ । ପାର୍ଥିବ ଅଧିକାରୀମାନେ ମଠ ଓ ଧର୍ମବିହାର ଗୁଡ଼ିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେଲେ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକାର କରିନେଲେ । ଏପରିକି କୃଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନୂଆ ବିଶ୍ୱାସରେ ମାତି ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ତତ୍କାଳୀନ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ ମାନଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କଲେ । ସେମାନେ କହିଲେ, 'ଆମେ ଆଉ ତୁମର ଅତ୍ୟାଚାର ସହ୍ୟ କରିବୁ ନାହିଁ, ଆମକୁ ଲୁଥର ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ଆମେ ତାହାହିଁ କରିବୁ' ।

ପତାକାରେ ଏବଂ ଢାଲ ଉପରେ ସୈନ୍ୟମାନେ କ୍ରସ୍ ଓ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଛବି ମାରି ଦେଇ ରୋମାନ୍ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ହରାଇଲେ, ସ୍ୱୟଂ ଯୀଶୁଙ୍କର ଏବଂ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପରମ ପିତା ଭଗବାନ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀରେ ବସି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଥିଲେ ହୁଏତ ହୋ' ହୋ' ହୋଇ ହସି ଉଠିଥାନ୍ତେ ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସ ଅନୁରକ୍ତମାନଙ୍କର ମୁହଁରୁ ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କର ପକ୍ଷ ହୋଇ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ୱଇଙ୍କୁ ହାତରେ ନେଇ ରଣରେ କାଞ୍ଚି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିଲେ ବୋଲି ଶୁଣୁଥିବା ସମୟରେ ହୁଏତ ସିଏ ଯେଉଁପରି ହୋ' ହୋ' ହୋଇ ହସୁଥିବେ ଏବଂ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବେ, ଏଏ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା । ଧର୍ମର ଆଦୌ କୌଣସି ଅକଳକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ନଥିବା ସ୍ୱାଧିକାରପ୍ରମତ୍ତମାନେ ଏହି ପୃଥିବୀର ଧର୍ମଗୁରୁଙ୍କୁ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏହିପରି ଭ୍ରଷ୍ଟ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ କରି ପକାଉଛନ୍ତି ଓ ଦେବତାଙ୍କ ସହିତ ବଡ଼ବଡ଼ ମଣିଷମାନଙ୍କର ବି ମହତ୍ତ୍ୱ ନେଇଛନ୍ତି । ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉଗ୍ର ଓ ଉଦ୍ଧତ ହୋଇ ଉଠିବାରେ ସେମାନେ ହୁଏତ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ମଣିଷର ଅମଳ ମହିମାରୁ ତାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି ଓ ତା' ଦେହରେ ସନ୍ତକ ଟାଏ ଝୁଲାଇ ଦେଇ ତାକୁ ସ୍ୱଚ୍ଛମତି ନବୋଧ, ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ଓ ଭୀରୁ କରି ରଖିଛନ୍ତି ।

ଏବେ ଗୀର୍ଜାଟେ ରବିବାର—ଉପାସନା ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ଉପାସନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଜଣରେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଗାଆଁ-ପରିକ୍ରମା କଲେ । ସେଦିନ ସେମାନେ ଫସଲ 'ଅମଳର ପର୍ବ' ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ପାଦ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଚାନ୍ଦୁଆ ତଳେ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ ଓ ଚାରିଜଣ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଚାନ୍ଦୁଆଟିକୁ ଟେକି ରଖିଥିଲେ । ସେଦିନ ଗ୍ରାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହ ଶସ୍ୟକେଣ୍ଡାରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଫୁଲହାର ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେଥିରେ ପବିତ୍ର ଚିତ୍ରପଟମାନ ଝୁଲୁଥିଲା । ମନ୍ଦିରେ ମନ୍ଦିରେ ଠାକୁରଙ୍କର ବିମାନ ଅଟକିବା ପରି ଶୋଭାଯାତ୍ରାଟି

କେତେକ ଗୃହପାଖରେ ଦଣ୍ଡେ ଅଟକି ଛିଡ଼ା ହେଉଥିଲି ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲି । ମଝିରେ ପାଦ୍ରୀ, ତାଙ୍କ ଗହଣରେ ଗୀର୍ଜାର ଭଣ୍ଡାର ଭିତରୁ କଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଧର୍ମଦଣ୍ଡ ଓ ଧର୍ମଛତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ହାତରେ ଧରିଥିବା କେତେଜଣ ସାନ ସାନ ବାଳକ, ଏତେ ଶବ୍ଦ କରି ବାଜଣାରେ ଲାଗିଥିବା ବାଜାଗୁଡ଼ିକର ଦଳ ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ ଅବଶିଷ୍ଟ ଏହି ଜନମଣ୍ଡଳୀଟି,—କାଳକ୍ରମେ କେତେ ବିଚକ୍ଷଣ ଭାବରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗୀର୍ଜାକୁ ଏକାଠି ହାତଗଣ୍ଠି ପକାଇ ରଖି ଦିଆଯାଇଛି, ସମଗ୍ର ଦୃଶ୍ୟଟି ଘୋର ଅପ୍ରୀତିକର ଭାବରେ ସେହି ଅନୁଭବଟି ଆଣି ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ଏ ଗାଆଁରେ ନାରୀ ପୁରୁଷ ଅନୁସାରେ ଗୀର୍ଜାର ଉପାସନାରେ ଉପବେଶନର ରୀତିଟି ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଖାଲି ପୁରୁଷମାନେ ବସୁଥିଲେ ଓ ଆରପାଖରେ ମହିଳାମାନେ । ସାନ ଛୁଆମାନେ ମଧ୍ୟ ରୀତି ମାନି ଅଲଗା ଅଲଗା ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ବସୁଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ରୀତିଟି ଅନୁସୃତ ହେଉଥିବ କି ନାହିଁ କେଜାଣି ?

ଓବର୍ନ୍‌ଡର୍ଫରୁ ଛୁଟି ନେଇ ମୁଁ କେତେଦିନ ପାଇଁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ରାଜଧାନୀ ଭିଏନା ସହରକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲି । ମଝିରେ ଡାନ୍ୟୁବ ନଦୀ ଏବଂ ନଦୀର ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଭିଏନା ସହର । ସେତେବେଳେ ଏହି ବୃହତ୍ ସହରଟିର ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏକ ବିଚିତ୍ର ଧୂଆଁଙ୍ଗ ପରି ଚାଲିଥାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧର ଚାରିଗୋଟିଯାକ ବିଜେତା ଦେଶ,—ଆମେରିକା, ବ୍ରିଟେନ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ରୁଷିଆ—ସହରଟିକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ବାଣ୍ଟି ନେଇ ଶାସନ କରୁଥାନ୍ତି । ସହରର ମଝିରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ କୋଠ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଯାହା ଉପରେ ଏ. ଚାରିଗୋଟିଯାକ ଶକ୍ତିର ସମ୍ମିଳିତ ଶାସନ ରହିଥାଏ । ଦେଶ ତଥା ଲୋକଜୀବନ ତା'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ଛନ୍ଦରେ ଅବଶ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏମିତି ଏକ ଅଖାଡ଼ୁଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଥାଏ । ସେହି ମଝି ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେତେବେଳେ ସହରର ପହରା ଦେଉଥିବା ସରକାରୀ ଗାଡ଼ୀ ଯାତାୟତ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଚାରିଗୋଟିଯାକ ଦେଶର ସରକାରୀ ଜାତୀୟପତାକା ଉଡ଼ୁଥାଏ । ବିଜେତା ପକ୍ଷମାନେ ସେତେବେଳେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଜିତ ଦେଶ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ବିଜିତ କଟକଣା ସହିତ ରାଜଧାନୀଟିକୁ ଶାସନ କରୁଥାନ୍ତି । ସହରର ଯେଉଁ ମଝି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଚାରିଗୋଟିଯାକ ଶକ୍ତି ମିଳିତଭାବେ ଶାସନ କରୁଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ଶାସନ ସୌଧଟି ଉପରେ ଚାରିଗୋଟିଯାକ ଦେଶର ପତାକା ଏକାଠି ଉଡ଼ୁଥାଆନ୍ତି ।

ଭିଏନାରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ରହୁଥିଲି, ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଶ୍ରମଶିବିରରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲି । ବଂଶ ଆଡ଼ୁ

ଦେଖିଲେ ସେ ଇହୁଦୀ ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଆପଣାର କିଶୋର ବୟସରେ ଜର୍ମାନ ସୈନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଅନେକ କଷ୍ଟ ଦେଇଥିଲେ । ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ନିଜର ଜୀବନ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାପୁଣି ନିଜେ ଗଢ଼ିଲେ ଏବଂ ଏକ ନୂଆ ରାଷ୍ଟ୍ରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ନୋଂଗ୍ରେଡ଼ର ନିଜର କର୍ମ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜୀବନରେ ସେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିବା ସକଳ ପରିସ୍ଥିତି ତାଙ୍କୁ ଖରି ଶକ୍ତ କରି ଗଢ଼ିଥିଲା, ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଏକ ଉଦାରତା ମଧ୍ୟ ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଟ୍ରାମରେ ବସି ନଗରୀର ପ୍ରାୟ ଏପାଖରୁ ସେପାଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ତାଙ୍କ କର୍ମସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ମଝିରେ ସମସ୍ତ ବାହାର କରି ଆମେ କେତେଦିନ ଡାନିଉବ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇଛୁ । ଦିନେ ଦିନେ ଡାନିଉବ ନଦୀର ସେପାଖରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚଭୂମି ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ କୌଣସି ହୋଟେଲ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ବସି ଦୂରରୁ ନଗରୀର ଆଲୋକ ମାଳା ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଛୁ, ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଛୁ ।

ଏତେ ଛୋଟିଆ ଦେଶ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଦେଶକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ତାହାର ମଧ୍ୟ କେତୋଟି ବିଶେଷତ୍ୱ ଥିବାଭଳି ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଗତ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏକ ବୃହତ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ର ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜର୍ମାନୀର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ରହିଥିଲା, ଉତ୍ତରରେ ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣରେ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା, ଏପରିକି ହଙ୍ଗେରୀ ଦେଶଟି ମଧ୍ୟ ତାହାରି ଭିତରେ ଥିଲା । ଗତ ପ୍ରଥମ ପୃଥିବୀ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିରେ ବହୁ ଜାତି ସମୂହ, ସଂସ୍କୃତି ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ପରମ୍ପରା ଏକତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ମଧ୍ୟ କୁହା ହେଉଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଥିଲେ, ମାତ୍ର କେହି କାହାଠାରୁ ଦୂର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁ ନଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଉରୋପକୁ ଯେତେବେଳେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ସାନ ସାନ ଦେଶରେ ବିଭାଜିତ କରି ଦିଆଗଲା, ସେତେବେଳେ ଏକାଧିକ ଏକକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଜର୍ମାନ-ଭାଷାଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରିଦେଇ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ନାମକ ଦେଶଟିକୁ ଗଠନ କରାଗଲା । ମାତ୍ର, ଏପରି କୃତ୍ରିମ ଭାବରେ ସେହି ଯୁଦ୍ଧର ବିଜେତାମାନେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଦେଶଟିର ସୃଷ୍ଟି କଲେ, ସେହି ଦେଶ ଆପଣାକୁ ଗୋଟିଏ ସାଂସ୍କୃତିକ ଏକକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ଲୋକେ ଶାସନ ହିସାବରେ ଗୋଟିଏ ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସାଂସ୍କୃତିକ ସ୍ୱାନୁଭୂତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ର ପରି ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ନିଜକୁ ଗଣ୍ଠାଇ ରଖିଥାନ୍ତି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । କେହି ନିଜକୁ wiener ବା ଭିଏନାବାସୀ ବୋଲି କହେ ତ ଆଉକିଏ Sulzburger ବା

ସାଲ୍‌ଜ୍‌ବୁର୍ଗ ଅଞ୍ଚଳୀୟ ବୋଲି କହେ । ସାଲସ୍‌ବୁର୍ଗ୍‌ ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଗଞ୍ଜାଲଙ୍କୁ ତ୍ର ପର ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଇଟାଲୀର ଉତ୍ତର ସୀମା ହୋଇ ଆଲ୍‌ପସ୍‌ର ମୁଖ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବି କରି ରହିଛି; ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ନାମ ଅନୁସାରେ ସେଠା ଲୋକେ ନିଜକୁ ଟିରୋଲବାସୀ ବୋଲି ବି କହିଥାନ୍ତି । ଲୋକେ ନିଜ ନିଜକୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆବାସୀ ବୋଲି କ୍ୱଚିତ୍ କହିଥାନ୍ତି । ଏତଣୁ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟତା ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜର୍ମାନମାନେ ତଥାପି ନିଜକୁ ଯେପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଜର୍ମାନ୍ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ଅଷ୍ଟ୍ରିଆରେ ସେପରି କୌଣସି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଉତ୍ପ୍ରେରଣା ଅନୁଭୂତ ହୁଏନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ ବିସ୍ତାର ରହିଥିବା ସମୟରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଏକ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଥିଲା । ସେହି ରାଜତନ୍ତ୍ରର ସ୍ମୃତିଗତ ଅବଶେଷମାନ ଭିଏନା ସହରର ହୋଫ୍‌ବର୍ଗ ରାଜପ୍ରାସାଦର ବୃହତ୍ ସଂଗ୍ରହାଳୟଟିରେ ଦେଖଣାହାରି ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆଧୁନିକ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆକୁ ଏକ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ରୂପେ ଘୋଷଣା କରାଯିବା ପରେ ଦେଶବାସୀ ନିଜପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟ ବାଛିଛନ୍ତି । ଏବେ ଦେଶର ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପିଲା ମାନଙ୍କୁ ସେହି ସଙ୍ଗୀତଟି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଛି । ଥରେ ଓବର୍‌ଡର୍ଫରେ ତାଙ୍କ ଘରେ ମୁଁ ହାନସ୍ ଓ ତା'ର ସାନଭାଇକୁ ତାଙ୍କ ଦେଶର ନୂଆ ଜାତୀୟସଙ୍ଗୀତଟିକୁ ଗାଇବାଲାଗି କହିଥିଲି । ସେମାନେ ସେଇଟି ଗାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, କାରଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇଟିକୁ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରି ପାରିନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମାଆ କହିଲେ ଯେ ସିଏ ଆଗରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତକୁ ଗାଇ ପାରିବେ ସିନା, ମାତ୍ର ନୂଆଟିକୁ ଗାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ତାଙ୍କ ପିଲାଦିନେ ଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ଏହି ନୂଆଟି ଗ୍ରହଣ କରା ହୋଇନଥିଲା । ମାତ୍ର, ମାଆ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଉଭୟେ ସାଲ୍‌ଜ୍‌ବୁର୍ଗ ଅଞ୍ଚଳର ସ୍ଥାନୀୟ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତଟିକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ମନେ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଗାଇ ମଧ୍ୟ ପାରୁଥିଲେ ।

ଓବର୍‌ଡର୍ଫ୍ ନିକଟରେ ଏକ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କିସମର ଗୀର୍ଜା ଅଛି । ସ୍ଥାନୀୟ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ ଏହାକୁ Wohlfartskirke ବା ମନସ୍କାମନା–ପୂରଣକାରୀ ଗୀର୍ଜା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, କାଥୋଲିକ୍ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଏପରି ଗୀର୍ଜା ପ୍ରାୟ ସବୁଆଡେ ରହିଛି । ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥରଙ୍କ ପରେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟମାନେ ନୂଆ ସ୍ୱରୂପରେ ଈଶ୍ୱରୋପାସନାକୁ ଆଦରିନେବା ପୂର୍ବରୁ ହୁଏତ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ ଗୀର୍ଜା ରହିଥିଲା । ଏହିସବୁ ଗୀର୍ଜାର ବିଶେଷ ମହତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି, ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅଥବା ପରିବାର କୌଣସି ବିପଦ ଆପଦରେ ପଡ଼ନ୍ତି, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ,

ଯେତେବେଳେ କେହି ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ କୌଣସି ରୋଗରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥାଏ କିମ୍ବା ହଜି ଯାଉଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସନ୍ଧାନ ମିଳୁନଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପରିବାରମାନେ ଏହିସବୁ ବିଶେଷ ଗୀର୍ଜାକୁ ଆସି ମାତା ମେରୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି । ନିଜ ମନସ୍କାମନାଟିର ପୂରଣ ହୋଇଗଲେ ସେମାନେ ଦେବୀଙ୍କର ଗୀର୍ଜାକୁ କ'ଣ ନା କ'ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଟିଏ ଆଣିଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଆଚରିତ ବିଧିଟି ହେଉଛି ଯେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ଦେବୀ ମେରୀଙ୍କର ସହାୟତା ଲାଭ କରିବ ବୋଲି ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ ବିଚାର କରେ, ତେବେ ସେ ଯେତେ ଦୂର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ଗୀର୍ଜାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ, ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମହମବତୀଟିଏ ଜଳାଏ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ସେହିପରି ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ନିଜ ଗାଆଁ ଯାଏ ଯାଏ । ଏବଂ ଦିନମାନ ସେ କୌଣସି ଆହାର ଗ୍ରହଣ କରେନାହିଁ । ହାନ୍‌ସ୍‌ର ମାଆ କହିଲେ ଯେ ସିଏ ବି ଥରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମନାସ ନେଇ ଏହି ଗୀର୍ଜାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଥରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ କୌଣସି ରୋଗରେ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ସେହି ରୋଗ ଆଉ ଭଲ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ମୋଟେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେଉନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ଖୁବ୍ ସାନ ସାନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏଥିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ଓ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇପଡ଼ି ସେ ଶେଷରେ ମାତା ମେରୀଙ୍କର ସହାୟତା ଲୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦର କିଲୋମିଟର ବାଟ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ସେ ଯାଇ ଏହି ଗୀର୍ଜାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ସେଠାରେ ସାରାଦିନ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ବସିଲେ ଏବଂ ପୁଣି ପନ୍ଦର କିଲୋମିଟର ବାଟ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ଘରକୁ ଫେରିଥିଲେ । ଦିନମାନ କୌଣସି ଆହାର ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ । ଯେଉଁଦିନ ହାନ୍‌ସ ସହିତ ମୁଁ ସେହି ଗୀର୍ଜାକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେଦିନ ସେଠାରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କର ସମାବେଶ ହୋଇଥିଲା । କେତେକ କିଶୋର ବାଳକଙ୍କର ସହାୟତାରେ ସ୍ୱୟଂ ପାଦ୍ରୀ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ । ସମବେତ ଜନତା ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲା । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମାତା ମେରୀଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନାଗୁଡ଼ିକୁ ଗାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ଓ ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟା ଧରି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଲାଗି ରହିଥିଲା ।

ଓବର୍ନ୍‌ଡର୍ଫରେ ଥିବାବେଳେ ମୁଁ ଏକାଧିକ ଥର ଏହି ବିଶେଷ କିସମର ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇଛି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକମାନେ ଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ କେତେ କ'ଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣି ଭେଟି ଦେଉଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି । ସେମାନେ ଏକଦା ଏଠାକୁ ଆସି ଯେଉଁସବୁ ମନସ୍କାମନା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଯାଇଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ପୂରଣ ହେବା ପରେ କୃତଜ୍ଞତାର ନିଦର୍ଶନରୂପେ

ଦେବୀଙ୍କ ପାଇଁ ଭେଟିମାନ ଦେବାଲାଗି ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସୁଦୃଶ୍ୟ କନା ଉପରେ କମ ପକାଇ Zum Dank (କୃତଜ୍ଞତାର ନିଦର୍ଶନ ପାଇଁ ,Maria hat geholfen (ଦେବୀ ମେରି ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି) ପ୍ରଭୃତି ସ୍ୱୀକୃତିବାକ୍ୟମାନ ସୂତାରେ ଲେଖି ଗୀର୍ଜା ବାଡ଼ରେ ଟାଙ୍ଗି ଦେଉଥିଲେ । ଅଡ଼ଏକ ଗାଆଁରେ ଥିବା ଗୀର୍ଜାର ବାହାରେ ମୁଁ ଏପରି ଖଣ୍ଡେ ପଥର ପଡ଼ି ରହି-ଥିବାର ଦେଖିଥିଲି, ଯାହାଉପରେ ପୂର୍ବର ଜଣେ ସନ୍ଥଙ୍କର ପାଦଚିହ୍ନ ରହିଛି ବୋଲି ଲୋକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ବହୁ ରଙ୍ଗରେ ଅଙ୍କିତ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଛବି ରହିଥିଲା । ଯଦି କୌଣସି ପରିବାରର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣହାନି ଘଟୁଥିଲା, ତେବେ ପରିବାର ତରଫରୁ ତା'ର ଗୋଟିଏ ଛବି ଅଙ୍କାଯାଇ ପାଦ୍ରୀଙ୍କର ଅର୍ଥାତ୍ ଗୀର୍ଜା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ତାହାକୁ ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ଟଙ୍ଗାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଏହି ଅନୁମତି ନିମନ୍ତେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ପରିବାରକୁ କିଛି ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଦାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଚିତ୍ରରେ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧପରିଚ୍ଛଦ ପରିଧାନ କରିଥିବା ଜଣେ ଜଣେ ଯୁବକଙ୍କର ଛବି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି ଓ ତାଙ୍କର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ସେ ଏକଦା ଯୁଦ୍ଧ କରି ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କରିଥିବା ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଦୃଶ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଅଙ୍କିତ କରିଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଛବିଟିର ତଳଭାଗରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବୟସ ତଥା ସେ କେଉଁ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ପିତୃଭୂମି ପାଇଁ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛନ୍ତି, ତାହାର ବିବରଣୀ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଖାସ୍ ଓବର୍ନ୍‌ଡର୍ଫର ଗୀର୍ଜାର ଦୁଆର ଉପରେ ଆଫ୍ରିକାର ଗୋଟିଏ ମାନଚିତ୍ର ଟଙ୍ଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ମାନଚିତ୍ର ଉପରେ ଛବିରେ ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଉଡ଼ୁଥିବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଏବଂ, ତଳେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ବାକ୍ୟ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାଞ୍ଚଳର କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସେବା ଏବଂ ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଅଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମିଶନାରୀ ସଂସ୍ଥାକୁ ସମସ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ନିବେଦନ କରି ଯାଇଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ଏହି ସାନ ଗାଆଁଟିରେ ମୁଁ ଏକ ପରିବାରରେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ମାସ ରହି ସେଠା ଜନଜୀବନର ବହୁବିଧ ପରିଚୟରେ ଆସିଥିଲି । ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ଓ ଐତିହାସିକ କୀର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ସେହି ଦେଶକୁ ହଜାର ହଜାର ଭ୍ରମଣକାରୀ ଆସନ୍ତି ଓ ଆପଣାକୁ କେତେ ପ୍ରକାରେ ଉପକୃତ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ରଜାଙ୍କ ପରି ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି, ପୃଥିବୀର ହୁଏତ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଉଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ନାନା ବଦାନ୍ୟତା ଦେଖାଇ ସତେ କେତେ କ'ଣ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ମୁଁ କେବେ କୌଣସି ଦେଶକୁ ରସିକ ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ । ମୁଁ ସାଙ୍ଗ ଖୋଜି ଯାଇଛି, ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବାକୁ

ଯାଇଛି । ଗଲାବେଳେ ଯେମିତି ଯାଇଥିଲି, ଫେରି ଆସିଲାବେଳେ ଅର୍ଦ୍ଧେ କେବଳ ସେମିତି ଫେରି ଆସିନାହିଁ । ମୁଁ ସତେଅବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ଦେଶ, ସବୁ ଦେଶ ମୋ'ର ଭଣ୍ଡାର ବଢାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ସେହିସବୁ ଦେଶ ଓ ଘରର ଭଣ୍ଡାରରେ ମଧ୍ୟ ସାଇତି ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ।

ଏମିତି ଏମିତି ଚାରିଟା ବା ପାଞ୍ଚଟା ସପ୍ତାହ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସେଠା ଛାଡ଼ି ଆଗକୁ ଯିବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଓବର୍ଡ଼ର୍ଫର ସେହି ପୂର୍ବ ପରିବାରଟି ମୋତେ ବିଦାୟ ଦେବାଲାଗି ସେଦିନ ସାଲଜବର୍ଗ ରେଲଷ୍ଟେସନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ପରିବାରର ତିନି ଚାରି ବର୍ଷର ସବାସାନ ଝିଅଟି ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଜେର୍ମାନରେ Fruederlein (କୁନି ଭଉଣୀ) ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ; ସେ ଜିଦ୍ କଲା ଯେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ମୋ' ସହିତ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯିବ । ମୁଁ ତାକୁ କୁଆଡ଼େ ମୋ'ର ନାପ୍‌ସ୍ୟାକ୍ କିମ୍ବା ସୁଟ୍‌କେଶ୍ ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ନେଇଯାଇ ପାରିବି । ସେ କହୁଥାଏ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ସିଏ ଭାରତବର୍ଷରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବ, ସେତେବେଳେ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁକ ଧରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯିବ ଓ ହାତୀକୁ 'Hands off' ବୋଲି କହି ଗୁଳି ମାରିଦେବ ।

ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ପରେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ୍ । ରେଲଗାଡ଼ିରେ ସକାଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟାଯାଏ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଦିନର ବାଟ । ବାଟଯାକ ପାହାଡ଼, ବାଟଯାକ ଜଙ୍ଗଲ । ଟିରୋଲ୍ ପ୍ରଦେଶ ଦେଇ ଗତି କରିଥିବା ଏହି ବାଟଟି ଭ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକର୍ଷଣୀୟ । ଆଲ୍‌ପ୍ସ ପର୍ବତ ଭିତରେ ଆମର ଗାଡ଼ୀ ଘୁ' ଘୁ' ଗର୍ଜନ କରି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଯେତେ ଯାହା ଦେଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁ ତଥାପି ନୂଆ ଲାଗୁଥାଏ । ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଦେଶରେ ଲାଞ୍ଜସ୍ୱରୂପ ଏହି ଅଞ୍ଚଳଟି ଯେଉଁଠାରେ ଶେଷ ହେଲା, ସେଠାରୁ ଲିଖ୍‌ଟେନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ପଡ଼ିଲା । ଇଏ ବି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ । ହୁଏତ ମାତ୍ର କେତେ ହଜାର ମଣିଷ ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ସଂସାରରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ନିଜର ଏହି ସାନ ଘରଟିରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହୁଥିବେ ଓ ସେଥିରୁ ହୁଏତ କେତେ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିବେ । ଲିଖ୍‌ଟେନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ର ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀ ସହିତ ସମ୍ପର୍କଟା'ର ଡାକଟିକେଟ ମାଧ୍ୟମରେ । ଏ ଦେଶ ସରକାର ଡାକଟିକେଟ ଛାପିବାକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ବ୍ୟବସାୟ ପରି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରତି ମାସରେ ବା ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଏହି ଦେଶରୁ ନୂଆ ନୂଆ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଡାକଟିକେଟମାନ ବାହାରେ । ଡାକଟିକେଟ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ମୁଁ ଏହି ଦେଶର ନାମଟି ସହିତ ଭଲଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲି । ଅବଶ୍ୟ

ଆମ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ରେଳଗାଡ଼ୀଟି ସମସ୍ତ ଦେଶଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାରେ ମାତ୍ର ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଲାଗିଥିଲା ।

ତା'ପରେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ ଆସିଲା ବେଳକୁ ଗାଡ଼ୀ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ସୀମା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଅଳ୍ପ କେତେ ଘଣ୍ଟାର ପଥ ବାସ୍‌ଲରୁ ଜ୍ୟୁରିଖ୍ ପହଞ୍ଚିଲା । ଜ୍ୟୁରିଖ୍ ହେଉଛି ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ପୂର୍ବ ଅଞ୍ଚଳରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସହର । ମୁଁ ସେଠାରେ ଗାଡ଼ୀରୁ ଓହ୍ଲାଇଲି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନୀୟ ପଥଧରି ଟ୍ରୋଗେନ୍ ଗଲି । ଟ୍ରୋଗେନ୍‌ରେ ଅବସ୍ଥିତ ବିଖ୍ୟାତ ପେଷ୍ଟାଲଜି ଶିଶୁ ଆବାସରେ ମୋ'ର ସୁତ ପାଞ୍ଚ ସପ୍ତାହ ରହିବାର କଥା ଥିଲା । ଏଇଟି ଆବାସ ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ଗାଆଁ, ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଗାଆଁ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ କଥିତ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ Pestalozzi Kinderdorf, — ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ସାହସୀ ପେଷ୍ଟାଲଜିଙ୍କର ନାମ ଅନୁସାରେ ନାମିତ । ପେଷ୍ଟାଲଜି ଏହି ସୁଇଜର-ଲାଣ୍ଡ୍‌ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଆପଣାର ଅଭିନବ ଶିକ୍ଷାପ୍ରୟୋଗଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହି ଦେଶରେ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ପୃଥିବୀଯାକର ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏଟି ଦେଶର ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଯେଉଁ ଗାଆଁଟିର ସ୍ଥାପନା ହେଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ହିଁ ପେଷ୍ଟାଲଜିଙ୍କର ନାମ ଅନୁସାରେ ନାମିତ ହୋଇଥିଲା ।

ସୁଇଜର୍‌ଲାଣ୍ଡର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ମହିଳା ଡ଼କ୍ଟର ଏଲିଜାବେଥ୍ ରଟେନ୍‌ଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ଏହି ଦେଶରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅଭିନବ ଉଦ୍ୟମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ବୋଲି ସମ୍ବାଦ ପାଇଥିଲି । ୧୯୫୨ ମସିହାର ଶେଷଭାଗକୁ ସାଲ୍‌ଜବୁର୍ଗଠାରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱ ଶିଶୁ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, ଡ଼କ୍ଟର ରଟେନ ମଧ୍ୟ ସେହି ଉତ୍ସବକୁ ଅତିଥି ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ପେଷ୍ଟାଲଜିଙ୍କର ଶିକ୍ଷାବିଚାର ଓ ଶିକ୍ଷାପ୍ରୟୋଗ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଡେନମାର୍କରେ ଥିଲା ବେଳେ ବିଶଦ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲି । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ନାମରେ ପ୍ରେରଣାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଏହି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଯିବି ବୋଲି ସେହିଦିନୁଁ ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିଲି । ଗୃହବାହୁଡ଼ାର ସମଗ୍ର ଯୋଜନାଟି ତିଆରି କରିବା ସମୟରେ ମୋ'ର ସେହି ଅଭିଳାଷଟିକୁ ମୁଁ ଡ଼କ୍ଟର ରଟେନ୍‌ଙ୍କୁ ଜଣାଇଲି ଓ ସେ ମୋତେ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ପରିଚାଳକ ବନ୍ଧୁ-ମାନଙ୍କ ସହିତ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ୍‌ର ଜଣେ ଲେଖକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କର୍ଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆକାରରେ ଏଇଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଇଉରୋପର ଅଧିକାଂଶ ଦେଶ ତାହାର ଦାଉ ସହିଥିଲେ ଓ ତାହାଦ୍ୱାରା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇଥିଲେ । ଚାରିଆଡ଼େ ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ଏକ ଆତ୍ମଧିକ୍କାରର ମନୋଭାବ ବ୍ୟାପି ରହିଥିଲା । ସାନ ଦେଶ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ୍ ସେହି ଯୁଦ୍ଧର କୌଣସି ଆଘାତ ସହିନଥିଲା । ସମଗ୍ର ମହାଦେଶ ଯୁଦ୍ଧର ପରବର୍ତ୍ତୀ

ମାନବଙ୍କ ବହୁ ସମସ୍ୟା ଓ ଜଟିଳତା ମଧ୍ୟରେ ଅବଶପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧର ଆଞ୍ଚ କୌଣସି ମତେ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିନଥିବା ସୁଇଜରଲଣ୍ଡର ଅନ୍ତତଃ ଯୁଦ୍ଧାହତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି କିଛି ନା କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଶ୍ରୀ କର୍ଟି ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ଆସି ଜୁଟିଲେ । ସମସ୍ତେ ମିଶି ଏହି ନବୋଦ୍ୟମଟିକୁ ହାତକୁ ନେଲେ ଓ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଉରୋପର ବହୁ ଦେଶ ବାହ୍ୟ ଜୀବନସଂସ୍ଥାନର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । କେତେ ପରିବାର ଛନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଯେତେ ବାପ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଇ ଆଉ ଫେରିନଥିଲେ, ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ ଖାଇଥିଲେ ଅଥବା ଆଉ କେଉଁଠି ଏକ ନୂଆ ସଂସାର ଓ ନୂଆ ପରି-ବାରର ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଇଉରୋପର ବହୁ ପିଲା ଏହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ରାସ୍ତାରେ ଅସହାୟ ଓ ଅରକ୍ଷିତ ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲେ । ପ୍ରଧାନତଃ ସେହିଭଳି କେତୋଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଗୋଟାଇ ଆଣି ଏହି ନୂତନ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା । ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ମାଗିଯାଚି ଅର୍ଥ ଆଣି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କର୍ଟି ତାଙ୍କର ଏହି ନୂତନ ବୃହତ୍ ଘରଟିକୁ ଚଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଉଦ୍ୟମଟି ପଛରେ ଯେଉଁ ବୃହତ ଚିନ୍ତାଟି ରହିଥିଲା ତାହାହିଁ ଏକାଧିକ ଦେଶ ଓ ମହାଦେଶରେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକର ଚିତ୍ତକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ଓ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ ମିଳିଲା । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ହେଉଛି, ଶ୍ରୀ କର୍ଟିଙ୍କର ତିରୋଧାନ ପରେ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କର ଏହି ଗାଆଁଟି ତଥାପି ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ରୂପେ ବଞ୍ଚି ରହିଲା ଓ ଚଳିଥିଲା । ଏହାର କଳେବର ଏବଂ ଆବେଦନ ପରିସର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ମୁଁ ଯେଉଁବେଳେ ଏହି ଗାଆଁଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି, ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଅଠରଟି ପରିବାରରେ ପୃଥିବୀର ଅଠରଟି ଦେଶର ପିଲା ବାସ କରୁଥିଲେ । ଇଉରୋପର ଇଂଲଣ୍ଡ ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇଟାଲି, ଗ୍ରୀସ୍ ପୋଲାଣ୍ଡ ଏବଂ ଫିନଲାଣ୍ଡରୁ ପିଲା ଥିଲେ; ଆଫ୍ରିକାର ମରକ୍କୋ ଓ ଦୂର ଦୂରାନ୍ତ କୋରିଆରୁ ପିଲା ଥିଲେ । ମୁଁ ସେଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବାର ଅଳ୍ପ-ଦିନ ପରେ ତିବ୍ବତରୁ ମଧ୍ୟ ପିଲା ଯାଇ ସେହି ପାରିବାରିକ ଗ୍ରାମଟିରେ ସାମିଲ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହି ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୁଅ ଥିଲେ ଝିଅ ଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ବୟସର ଥିଲେ । ଭାଷା ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ Haus ବା ଗୃହରେ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଏଗାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାମାନେ ନିଜର ମାତୃଭାଷାରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା

କରୁଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କ ଦେଶର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସସ୍ତ୍ରୀକ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ରହୁଥିଲେ, ସିଏକି ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢାଉଥିଲେ ଓ ପିଲାଙ୍କର ବାପମାଆ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଏଗାରବର୍ଷ ପରେ ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସାରା ଗାଆଁ ପାଇଁ ରହିଥିବା ଉଚ୍ଚତର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପାଠ ପଢି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ମାତୃଭାଷା ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାର ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଭାଷା ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ବଡ ସାନ ସବୁ ପିଲା ସେହି ପରିବାରରେ ହିଁ ରହୁଥିଲେ ମାତ୍ର ସାନ ପିଲାମାନେ ସେହି ଘରେ ରହୁଥିବା ଗୃହଶାଳୀରେ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ସେହି ଘରର ବାପାମାଆଙ୍କ ପାଖରେ ପାଠ ପଢୁଥିଲେ ଓ ବଡ଼ମାନେ କେବଳ ପଢିବା ନିମନ୍ତେ ଗାଆଁର ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷକ ରହିଥିଲେ । ବହିପାଠ ବ୍ୟତୀତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ହାତକାମ, ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା ଓ ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଏବେ ତ ସେମାନେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଦ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବୀଣତା ହାସଲ କରିବେଣି । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଗାଆଁଯାକର ସବୁ ପିଲା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ ଏକତ୍ର ହେଉଥିଲେ । ସବୁଯାକ ଘରର ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ଯେଝା ଘରକୁ ସିଏ ଫେରି ଯାଉଥିଲେ ଓ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ବଡ଼ ପିଲାମାନେ ଉଚ୍ଚତର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଉଥିଲେ ।

ଏହି କଥାଟିକୁ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ପୁସ୍ତିକାଟିର ଭାଷାରେ କହିଲେ ପୃଥିବୀ ଯାକର ନାନାଭାବେ ବ୍ୟଥିତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହି ଗ୍ରାମ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା ଅନୁସାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବ । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସେହି ପିଲାଙ୍କୁ ଏହା ଏକ ଘର ଯୋଗାଇଦେବ ଏବଂ ସେହି ଘରେ ହିଁ ସେମାନେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଏକ ଶିକ୍ଷାକ୍ରମର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବେ । ଏହି ଗାଆଁରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ ରାଜନୀତି ବା ଧର୍ମର ଆଦୌ କୌଣସି ବାଛ ବିଚାର ରହିବ ନାହିଁ । ଏହି ଗାଆଁଟି ମୂଳତଃ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ପେଷ୍ଟାଲଜିଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦର୍ଶ ଅନୁସାରେ ପରିଚାଳିତ ହେବ ଏବଂ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାହା ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ କରି ଗଢିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ, ଯେଉଁମାନେ କି ଦେଶ, ଭାଷା, ରାଜନୀତି ଓ ଧର୍ମର ଯାବତୀୟ ବିଭେଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ମୂଳତଃ ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଦେଶ, ଭାଷା, ରାଜନୀତି ତଥା ଧର୍ମ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ସେହି ମଣିଷଟିଏ ହେବାରେ

ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବ, ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରେରଣାରେ ସଂସାର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ । ଗତ ପ୍ରାୟ ପଚିଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହି ଗ୍ରାମଟିରୁ କେତେକେତେ ପାଠ ପଢ଼ି ବଡ଼ ହୋଇ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀ ଭିତରକୁ ଯିବେଣି, କେତେ କେତେ ସ୍ଥାନରେ କେତେ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବେଣି । ତଥାପି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏକଦା ଅସଲ ଘରଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିବା ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ହିଁ ସକଳ ଅର୍ଥରେ ସେମାନଙ୍କର ଘର ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ନିରନ୍ତର ସଂସାରଯାକର ମଣିଷଙ୍କ ପରି ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ପିଲାମାନେ ହିଁ ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଗାଆଁଟି ସହିତ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ନିଜର ଏହି ଘରଟିର ଆର୍ଥିକ ଅବଲମ୍ବନଟିଏ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାଳୟ ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ କରିପାରନ୍ତା ?

ସେହି ଗାଆଁରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚ କି ଛଅ ସପ୍ତାହ ରହିଲି, ସମସ୍ତ ସମୟ ମୁଁ ସଂକିଣ୍ଣ୍ ପରିବାର ଭିତରେ ରହୁଥିଲି । ସେଇଠାରେ ସେହି ଘରର ଏକାଧାରରେ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପିତାମାତା ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଶ୍ରୀମତୀ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆଆର୍ଷ୍ଟିଓଙ୍କ ସହିତ ରହିଲି । ସେଇଠି ମୋତେ ସାନ ଖାନଟିଏ ଶୁଣ୍ଡ଼ ଦିଆଗଲା । ମୁଁ ସେହିଠାରେ ଶୁଏ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଘରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ନଥିଲେ ସେଇ ପରିବାରର ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଖାଏ, ସକାଳ ଓଳିଟା ସେହିଠାରେ ହିଁ ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଏ ଓ ଉପରବେଳା ବଡ଼ ପିଲାମାନଙ୍କର କିଛି କ୍ଲାସ୍ ନେଇ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଉଚ୍ଚତର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଏ । ରାତିରେ ମଧ୍ୟ କେତେ କେତେ ଦିନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରିବାରରୁ ସେଠାକୁ ଯିବାଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଯେଉଁଠି ମୋ'ର ସମୟ କଟେ ପଛକେ, ସେଠାରେ ପିଲା ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଖାଏ, ଏକାଠି ଗପ ଶୁଣେ ଓ ଗପ ଶୁଣାଏ । ଏକାଠି ଗୀତ ବୋଲେ । ସେତେବେଳେ ସାଧକ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ତ ପେଷ୍ଟାଲଜିଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଗତ ଯାବତୀୟ ସ୍ୱପ୍ନ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଉପରେ ଫୁଟି ଉଠୁଥିବା ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ମୋତେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶି ଯାଉଥିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ପୃଥିବୀରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷକ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସବୁ ଯୁଗରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଗୁଳାଟି ଉପରେ ହିଁ ଶିକ୍ଷାକୁ ଚଳାଇ ରଖିବାରେ ସତେଅବା କୃଷ୍ଣାନୁଗତ ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପେ ମରି ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି; ତେଣୁ, ପିଲାମାନଙ୍କର ଜରିଆରେ ଭବିଷ୍ୟତଟାକୁ ମଧ୍ୟ ମରି କରି ରଖିବାରେ ନିମିତ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ କୃତାର୍ଥ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ପେଷ୍ଟାଲଜି ଜଣେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ମୂଳରୁ ହିଁ

ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଆସିଥିବା ଗୁଳା ଗୁଡ଼ାକୁ ଭଙ୍ଗ ଦେବାର ଓ ପିଲମାନଙ୍କୁ ସେତେବେଳର ସ୍ୱୀକୃତ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାକଷଣରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବା ଲାଗି ପଣ ନେଇଥିଲେ । ସେ ଶିକ୍ଷାରେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କୁହାଯିବ ଯେ, ସେ ନାନା ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ ଗୁଡ଼ିକର ଫଳଟି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦ୍‌ବୋଧ ସହିତ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେହି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ପିଲମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଆନନ୍ଦମୟ ଅନୁଭବରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ସେତେବେଳର ଶିକ୍ଷାଯନ୍ତ୍ରକୁ ଅଡ଼ାଉଥିବା କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ସମେତ ଅଭିଭାବକମାନେ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକ ପେଷ୍ଟାଲୋଜିଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଅନନ୍ୟ ବୋଲି କହିଲେ, ଶତମୁଖରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଗାନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ସଂଶୟାତ୍ମାଟି ତଥାପି ରହିଲା, ସବୁ ଶିକ୍ଷକ କ'ଣ ପେଷ୍ଟାଲୋଜିଙ୍କ ପରି ହୋଇ ପାରିବେ ? ତେଣୁ, ଏହି ନୂତନ ପଦ୍ଧତିକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲେ କେବଳ ବିଭ୍ରାଟ ହିଁ ଘଟିବ, ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷାଖଳାଟା ଭଣ୍ଡୁର ହୋଇଯିବ, ପଦାରେ ବି ପଡ଼ିଯିବ । ସରକାର କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଅଭିଭାବକ ମାନଙ୍କର ମନକୁ ବି ପାପ ଛୁଇଁଲା । ପିଲମାନଙ୍କର ତ ପୁଣି ଏକ ଭବିଷ୍ୟତ ରହିଛି । ତେଣୁ ସେମାନେ ପେଷ୍ଟାଲୋଜିଙ୍କର ନୂଆ ଇସ୍କୁଲରୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇ ଆଣିଲେ । ତାଙ୍କର ଭୂରି ଭୂରି ପ୍ରଶଂସା କଲେ, ତାଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି କହିଲେ । ମାତ୍ର, ପିଲାମାନେ ଇସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ ଆଦର୍ଶଟାଏ ବା ଆଉ କ'ଣ କରିପାରିବ ? ହତାଶପ୍ରାପ୍ତ ପେଷ୍ଟାଲୋଜିଙ୍କ ଇସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବ୍ୟାକୁଳ ଶିକ୍ଷକଟି ନିଜର ଜିଦ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ ! ନିଜର ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ପେଷ୍ଟାଲୋଜି ନିଜ କଳ୍ପନାର ଇସ୍କୁଲଟିକୁ ତଥାପି ଜିଆଇ ରଖିଲେ ଓ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗକୁ ନିଜ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଉପରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ । ତାହାର ଉପାଦେୟତାକୁ ମାପିଲେ, ନିଜ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ କଲେ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ବହି ଲେଖିଲେ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଯେଉଁ ବହିଗୁଡ଼ିକ ଘରଆଡ଼େ ଆଦର ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ କମ୍ ପାଉନାହିଁ ।

ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ଏହି ଶିଶୁ ଗାଆଁଟିରେ ପେଷ୍ଟାଲୋଜି ସର୍ବପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ହିସାବରେ ଏଠାରେ ଆସି ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ପିଲମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବାଟ ଖୋଳିବାରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଛନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଆପଣାର ଶ୍ରଦ୍ଧାଟିକୁ ପୁଞ୍ଜି କରି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ

ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମ୍ଭାବନାକୁ ଏକ ନିଶ୍ଚିତତମ ଆଧାରଶିଳା ବୋଲି ମାନି ସେମାନେ ଶିକ୍ଷାରେ କେତେ କେତେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ଯାହାକି ପୃଥିବୀର ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ନୂଆ ଆଖି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରୁଛି । ପିଲାଙ୍କର ଏହି ଗାଆଁଟି ମୂଳତଃ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଚାଲୁଛି, ପ୍ରଧାନତଃ ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଚାଲୁଛି । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାର ଅସଲ ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ୱାରା ଚାଲୁଛି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେଠାରେ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ନିଜ ଜୀବନର ଏକ ବ୍ରତରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ପର୍ବର ଅବସରରେ ଏହି ଗାଆଁରୁ ହଜାର ହଜାର ଶୁଭେଚ୍ଛା ପତ୍ର ପୃଥିବୀର କେତେ କେତେ ଦେଶକୁ କେତେକେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଯାଏ । ସେଥିରେ ଅଠରଟିଯାକ ଭାଷାରେ ଶୁଭକାମନାର ବାର୍ତ୍ତାଟି ପ୍ରାୟ ଦଶ ବାରଟି ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଲିପିରେ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ସେଥିରେ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ କାରୁଣ୍ୟ ଉଦ୍ଦୀପକ ଚିତ୍ରଟି ରହିଥାଏ, ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଥିବା କୌଣସି ଘରର ପିଲାଟିଏ ଆଙ୍କିଥାଏ । ଛବିଟି ତଳେ ସେହି ପିଲାର ନାମ ଓ ବୟସ ସୂଚିତ କରି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ମୋ'ର ମନେହୁଏ, ପିଲାଙ୍କର ଏହି ଗାଆଁଟି ତା'ର କୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଭୁଲି ଯାଏ-ନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ ବର୍ଷଦିନର ଶୁଭମନାସ— ପତ୍ରଟି ପଠାଇବା ସମୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣ କରେ । ମୋ' ନିଜର ଉଦାହରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ଏକଥା କହିବି । ମାତ୍ର କେତେଟା ସପ୍ତାହ ସେଠାରେ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ ପାଇଁ ରହିଥିବା ଭାରତର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ପାଖକୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଶୁଭେଚ୍ଛାପତ୍ର ଆସୁଛି, ବିଗତ ଚାଳିଶିବର୍ଷ ହେଲା ଆସୁଛି । ସେକାଳର ପରିଚାଳକମାନେ ଯାଇ ଆହୁରି କେତେ ନୂଆ ପରିଚାଳକ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମାନଙ୍କର ଏହି ଲୋଡ଼ିବାର ନୀତିଟି ମୋଟେ ବ୍ୟାହତ ହୋଇନାହିଁ ।

ସାରା ଗାଆଁର ଅଠରଟିଯାକ ଘରର ଖାଇବା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ରନ୍ଧା ହେଉଥିଲା । ସେଇ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଘରକୁ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ତ ଫିନିଶ୍ ପରିବାର ସହିତ ରହୁଥିଲି । ତେଣୁ ମୋ'ର ଖାଇବା ଭାଗଟା ମଧ୍ୟ ସେହି ପରିବାର ସହିତ ବଢ଼ାହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ତଥାପି ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବାରକୁ ଖାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ବେଳେ ବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବାରରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ମୁଁ କେଉଁଠି ଖାଇବି, ତାହା ସେହି ପରିବାର ତରଫରୁ ଜଣାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ପରିବାର ସହିତ କିଛିତ୍ ସମସ୍ତ ଏକାଠି ରହି ଅଧିକ ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ନିଜ ଆଡ଼ୁ ବେଳେ ବେଳେ ମୁଁ ଆଜି ଅମୁକ ଘରକୁ ଯିବି ବୋଲି ଆଗରୁ ସମ୍ବାଦ ପଠାଇ ଦେଉଥିଲି ଏବଂ ବେଳ ଜାଣି ଯାଇ ସେଠାରେ ହାଜର ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ଏମିତି ଦିନେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ

ଦେଶର ପରିବାରଟି ସହିତ ଯାଇ ଏକାଠି ଭୋଜନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ପାଇଥିଲି । ସବୁ ଘରେ ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଏକାଠି ପ୍ରାର୍ଥନାଟିଏ ହୁଏ । ବିଭିନ୍ନ ଘରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏବଂ, ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ ସମସ୍ତେ ନିଜେ ବାଛିଛନ୍ତି । ବଡ ଓ ସାନ ଏକାଠି ମିଶି ଭୋଜନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଡ଼ମ୍ବରଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ କହୁଛନ୍ତି, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ସଚେତତା ଏକ ସମବେତ ଶିକ୍ଷା ତଥା ସମବେତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିବେଶଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି । ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଘରର ପ୍ରାର୍ଥନାଟି ମୋ' ଲାଗି ଏତେ ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ମୁଁ ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ ଏଯାଏ ବି ମନେ ରଖିଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ଶିକ୍ଷକବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଆଗରେ ତଥା ଏକାଧିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଁ ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି । ଆମର ଏହି ବହୁବିଧ ଦୂରତାରେ ଭରି ଛିନ୍ନହୋଇ ରହିଥିବା ପୃଥିବୀରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଅତି ଗଭୀରରେ ବାହାରେ, ନିଜକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ସହାନୁଭୂତିଟିର ଉଦ୍ରେକ କରାଇ ଆଣିବାଲାଗି ଆଉ ଅଧିକ ଭଲ ପ୍ରାର୍ଥନା ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଂକ୍ଷାଟିଏ ଯେ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ, ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେକଥା ଭାବି ପାରିନାହିଁ । ତେଣୁ ବାର ବାର ବିଭିନ୍ନ ଅବସରରେ ତାହାରି ପାଖକୁ ଫେରି ଯାଇଛି । ସିଧା ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ସେଠି ନିତି ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିବା ପ୍ରାର୍ଥନାଟି ହେଉଛି; "ହେ ଭଗବାନ ଏହି ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଯେତେ ଦରିଦ୍ର ପିଲା ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି, ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖାଇବା ଯୋଗାଇଦେ, ତୁ 'ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପିଇବାଲାଗି ପାଣି ଯୋଗାଇ ଦେ' ଆମେନ୍ ।"

ବହୁ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟହ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ ବଳିଷ୍ଠ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏହି ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବ ପରିବାରଟି ସହିତ ମୋ'ର ରହଣିକାଳ କ୍ରମେ ପୂରି ଆସିଲା । ମୋ' ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସେହି ଗାଆଁଟି ମୋତେ ପଦେ-ପଦେ କେତେ କେତେ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଆସିଛି । ଆପଣାର ବାଟଚଲା ଜୀବନଟିକୁ ସଂକଳ୍ପ ଓ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଚାଲିବା ନିମନ୍ତେ ତାହା ମୋତେ କେତେ ପୁଷ୍ଟି ଯୋଗାଇ ଆସିଛି । ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ସବାଆଗ ଯେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ଓ ଏକ ଅସଲ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯେ ସବାଆଗ ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ଢାଞ୍ଚାରେ ଗଢ଼ି ହେବାକୁ ପଡ଼େ, ମୋ' ଆଗରେ ସେହି କଥାଟି କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଛି । ଏଇଠି ସବୁଠାରୁ ମୁଖ୍ୟ କଥା,— ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଣାଳୀ, ଶିକ୍ଷାଦାନର ଟେକ୍ନିକ,—ଏହି ମୂଳ କଥାଟିର ତର୍ଜମା ଅନୁସାରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୌଣ । ଖାଲି ପିଲାମାନଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ନୁହେଁ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ, ଯେଉଁଠାରେ ଉଭୟେ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ବାହାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଜଣେ ଜଣେ ବୟସ୍କ ହିସାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବାଲାଗି ଆସି ଜୁଟି ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେଠି ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନେ ହିଁ ଆଗରେ ରହିଥିବା ଉଚିତ ଏବଂ

ସମସ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ଏକ ବୃହତ୍ତର ପରିବାର ସଦୃଶ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ କଥାକୁ ସତେଅବା ନିଜ ଭିତରୁ ହିଁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବମୂଳ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ଥିବାରୁ ମୁଁ ବହିର ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାତତ୍ତ୍ୱକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକ ପ୍ରାଣଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି । ବହିଗୁଡ଼ାକୁ, ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ାକୁ ମଣିଷର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀ ଉପରେ ମଡ଼ାଇକରି ଦେଖିଲେ ବହି ଯେ କଥା କହିପାରେ, ତତ୍ତ୍ୱ ବି କଥା କହିପାରେ, ନିଜ ସମେତ ସବୁକିଛିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗତିଶୀଳ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରାହୁଏ ଓ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ତଥା ଭିତରକୁ ଭିତରକୁ ଯେ ବାଟ ଦିଶି ଦିଶି ଯାଉଥାଏ, ମୁଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଛି । ଅନେକେ ସେହି ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ମଣିଷ ଉପରେ ସତେଅବା ଉପରୁ ଆଣି ମଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମଣିଷକୁ ଖାଲି କଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି, ମଣିଷକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅମଙ୍ଗ ଏବଂ ପ୍ରତିରୋଧ ପରାୟଣ କରି ରଖିବାରେ ଏମାନେ ଭାରି ସହାୟତା କରନ୍ତି । ସବାଆଗ ମଣିଷକୁ ଦେଖିଲେ ଇସ୍କୁଲ ଏକ ଜୀବନଚଞ୍ଚଳ ପରିବେଶରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ମସ୍ତିଷ୍କ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟକୁ ବାଟ ପାଇଯାଏ, ଜ୍ଞାନ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରେ । ପ୍ରଧାନତଃ, ଏକ ତାତ୍କାଳିକ ଦୁର୍ଗତି ଭିତରେ ପଡ଼ିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସାଉଁଟି ଆଣି ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ସେହି ଗ୍ରେଟ ଥାନଟିରେ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମଟି ଏକଦା ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା, ତାହା ଏହି ଗତ ପଚାଶବର୍ଷ ଭିତରେ ପୃଥିବୀଯାକର ଶିକ୍ଷା-ପ୍ରୟୋଗକୁ ଅନେକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଯୋଗାଇ ଦେଇପାରିଛି; ଅନେକାନେକ ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରୟୋଗକୁ ମଧ୍ୟ ସାହସ ଯୋଗାଇ ଆସିଛି । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ତାହା ଏକ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଛି । ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଯେ ଦିନେ ଏକ ଗାଆଁ ହୋଇପାରିବ, ବହୁ ଦୁଃସାହସୀଙ୍କୁ ତାହା ସେଥିପାଇଁ ଖୋରାକ ଓ ସୁରାଖ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି । ସେଇ ଗାଆଁରେ ମୋ'ର କଟିଥିବା କେତୋଟି ସପ୍ତାହ ମୋ' ଭିତରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷକର ଆତ୍ମପରିଚୟରେ ବହୁମତେ ବହୁପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ।

ମୋ' ଇଉରୋପୀୟ ଯାତ୍ରାର ଏହି ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତୀ—କ୍ରମରେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ପରେ ଇଟାଲି । ଇଉରୋପୀୟ ସଭ୍ୟତାର ବହୁ ସ୍ମୃତି ଓ ବହୁ ଭଗ୍ନାବଶେଷକୁ ଧାରଣ କରିଥିବା ଏହି ଇଟାଲି ଦେଶ । ଅତୀତର ରୋମ ସଭ୍ୟତା କେବଳ ଇଉରୋପକୁ ନୁହେଁ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ନାନା ସମ୍ପଦ ଦ୍ୱାରା ସମୃଦ୍ଧ କରି ରଖିଛି । ଜୁରିକ୍‌ରୁ ରେଳଗାଡ଼ିରେ ବସି ଯେଉଁ ସାନ ଜାଗାଟିରେ ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଓହ୍ଲାଇଲି, ସେହି ସ୍ଥାନଟିର ନାମ ହେଉଛି ସିଏନା । ସିଏନା ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ଇତିହାସରେ ସେଣ୍ଟ୍ କାଥେରିନ୍‌ଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବିଶ୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି । ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ବିଷୟରେ ମୁଁ ସେଣ୍ଟ୍ କାଥେରିନ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ

ଇତିହାସରେ ରହିଥିବା କାହାଣୀଟି କେତେଥର ଶୁଣିଥିଲି ଓ ତେଣୁ ମୋ'ର ଯାତ୍ରାକ୍ରମରେ ସିଏନା ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବି ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରିଥିଲି ।

ପ୍ରାୟ କେତେଶହ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ସେତେବେଳେ ସିଏନା ସମ୍ଭବତଃ ସାନ ଗାଆଁଟିଏ ପରି ଦିଶୁଥିବ । ସେଇ ଗାଆଁରେ ଝିଅଟିଏ ଛେଳି ମେଣ୍ଢା ଚରାଉଥିଲା । ନିଶ୍ଚୟ ଗରିବ ଘରର ଝିଅଟିଏ ହୋଇଥିବ । ପାଠଶାଠ ମୋଟେ କିଛି ପଢ଼ିନଥିବ । ସେତେବେଳେ ଇଉରୋପରେ ମଧ୍ୟ ଧନୀ ଓ ଦରିଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ କେତେ ନା କେତେ ବ୍ୟବଧାନ ରହିଥିବ । ଗରିବ ଲାଗି ଭାଗ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ସେତେବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭଗବାନ ବୋଲି କଦାପି କେହି ନଥିବେ । ମେଣ୍ଢା ଚରାଇ ଚରାଇ ଝିଅଟି ସେହି ଗାଆଁର ଗୀର୍ଜା ବାଟ ଦେଇ ଦିନେ ଯାଉଥିଲା । ସେଦିନ ରବିବାର ସେତେବେଳେ ଗୀର୍ଜା ଭିତରେ ପାଦ୍ରୀ ଉପାସକମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମୋପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟକଥା ଶୁଣାଉଥିଲେ । ଯୀଶୁଙ୍କୁ କୌଣସି ଶାସକଙ୍କର ଆଦେଶରେ କିପରି କ୍ରସ୍ ଉପରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଟାଙ୍ଗି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା, ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ସେ ସେହି କାହାଣୀଟିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହୁଥିଲେ । ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକ ଝିଅଟିର କାନରେ ପଡ଼ିଲା । ତା'ର କି ଆଗ୍ରହ ହେଲା କେଜାଣି, ସେ ଗୀର୍ଜା ବାହାରେ ଦଣ୍ଡେ ଅଟକି ଛିଡ଼ା ହେଲା ଓ ପୂରା କାହାଣୀଟିକୁ ଶୁଣିଲା । ସେତେବେଳେ କ୍ରୁର ମଣିଷମାନେ ଯୀଶୁଙ୍କର ଦେହରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଦେଇଥିବେ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କଷ୍ଟ ପାଇନଥିବେ । ତା' ନିଜର ଚର୍ମମାଂସର ଦେହଟି ସତେଅବା ସେହି ଅତୀତରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ତାଙ୍କ ଶରୀର ଉପରେ ଅନୁଭବ କରିଥିବା କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୀର୍ଜାର ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ଉପାସକମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଗଲେ । ଯୀଶୁ ଜୀବନର କରୁଣ କାହାଣୀଟିକୁ ଶୁଣିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ ହୁଏତ ଆହା ଆହା ବୋଲି କହି ଉଠିଥିବ । ମାତ୍ର କାହାଣୀଟା ତଥାପି କ୍ରମେ ଭୁଲି ହୋଇ ଯାଇଥିବ ଓ ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିଚଳିତ ନହୋଇ ଯେକୌଣସି ଧର୍ମଭୀରୁ ମଣିଷ ପରି ପୁଣି ସଂସାର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବେ ।

ମାତ୍ର ଝିଅ କାଥେରିନ୍ ସେହି କାହାଣୀଟିକୁ ଭୁଲି ପାରିଲାନାହିଁ । ଶୁଣିବା କଥାଟା ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଜୀଅନ୍ତା ଘଟଣା ପରି ଲାଗିଲା । ସତେ ଯେପରି ସେ ସେହି ଘଟଣାଟିକୁ ତା ଆଖି ଆଗରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଲାପରି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ନିଜ ଦେହ ଉପରେ କଣ୍ଟା ପିଟା ହେଲାବେଳେ ପ୍ରଭୁ ଯୀଶୁ କେତେ କଷ୍ଟ ପାଇଥିବେ; ତାଙ୍କର ସେହି କ୍ଷତସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକରୁ ଝର ଝର ରକ୍ତ ବହିଥିବ,—ଏହିସବୁ ସ୍ମୃତିକୁ ଏକ କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟରୂପେ ନିଜ ଅନ୍ତରର ଦର୍ପଣରେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଝିଅଟି ସତେ

ଅବା ସେହି ସ୍ମୃତିଟି ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲା । ତଥାପି ସେହି ସ୍ମୃତିଟିକୁ
ଝୁରିବାରେ ଲାଗିଲା । ତା'ର ଆଉ କୌଣସି କଥାକୁ ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ । ତା'
କୁଟୁମ୍ବ ଲୋକେ ହୁଏତ ତାକୁ କୋଉ ଭୂତ ଆସି ମାଡ଼ି ବସିଥିବ ବୋଲି କହୁଥିବେ,
ତାକୁ ଝାଡ଼ିବା ଲାଗି ହୁଏତ ଗୁଣିଆ ଡକାଇଥିବେ । ହୁଏତ ତାକୁ ନେଇ ପାଦ୍ରୀଙ୍କ
ପାଖରେ ବି ପହଞ୍ଚାଇଥିବେ । ପାଦ୍ରୀ ବି ସେଥିରୁ କୌଣସି ଖିଅ ପାଇ ପାରି-
ନଥିବେ । ଏହାପରେ କେତେଦିନ ଉତ୍ତାରୁ ଝିଅଟିର ଦେହ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କେତୋଟି
ସଦ୍ୟକ୍ଷତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ଯୀଶୁଙ୍କର ଦେହରେ ଯେଉଁସବୁ ଜାଗାରେ କଣ୍ଟା
ମିଟା ହୋଇଥିଲା ଓ କ୍ଷତ ହୋଇଥିଲା, ଝିଅଟିର ଦେହର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିସବୁ
ଜାଗାରେ କ୍ଷତ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା ଓ ରକ୍ତ ବୋହିଲା । ସେହି ଯୁଗର
ଇଉରୋପରେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ଏହିଭଳି ଲକ୍ଷଣମାନ
ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଭଗବାନ ଲାଗିଲେ ବୋଲି ଘୋଷଣା
କରିଦିଆ ଯାଉଥିଲା ଓ ଡାଆଣୀ ଲାଗିଥିବା ଯେକୌଣସି ମଣିଷ ପରି ତା' ସହିତ
ଆଚରଣ କରାଯାଉଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ସେହି ଡାଆଣୀମାନଙ୍କୁ ସେତେଅବା
ଏକ ଧର୍ମୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ପରି ନିଆଁରେ ପକାଇ ମାରିଦିଆ ଯାଉଥିଲା
ଓ ତା'ପରେ ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ବା ଗୀର୍ଜା ତିଆରି
କରାଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ଉପାସନା କରା ଯାଉଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଜଣେ
ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଶରୀର ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥିବା କ୍ଷତସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକୁ
ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଲୋକବିଶ୍ୱାସର ଚଳଣିରେ Stigmata ବୋଲି କୁହାହୋଇ ଆସିଛି ।
ସେଣ୍ଟ୍ କାଥରିନ୍ ସେହି କାରଣରୁ କାଥୋଲିକ ଧର୍ମଚଳଣିର ଇତିହାସରେ ଏକ
ଉପାସନା ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିରେ
ସୁଦୃଶ୍ୟ କାଶଗଡ଼ରେ ସିଏନାଠାରେ ଗୋଟିଏ ଧୋବଫରଫର ଧଳା ରଙ୍ଗର ଭବ୍ୟ
ଗୀର୍ଜା ନିର୍ମିତ ହୋଇ ରହିଛି । କେତେଆଡ଼ୁ କେତେ ଧର୍ମୋତ୍ସାହୀ ତାହାକୁ
ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ସେହି ସାନ ଓବର୍‌ଡ଼ର୍ଫ ଗାଆଁର ଆଖପାଖରେ ବୁଲୁଥିବା
ସମୟରେ ମୁଁ ଗହମ ଓ ମାଣ୍ଡିଆ କ୍ଷେତ ମଝିରେ ଏପରି ଅନେକ ଅନେକ କଞ୍ଚିତ୍
ଉଞ୍ଚା ଖାଲି ଜାଗା ଦେଖିବାକୁ ପାଉଥିଲି, ଯେଉଁଠାରେ କି ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଏକଦା
କ୍ରୁଶବିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବାର ସ୍ମାରକ କ୍ରୁଶ୍ ପୋତା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେହି ଚକରେ
ଯେଉଁ ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଜମିଥିଲା, ସେମାନେ ସେହି କ୍ରୁଶ୍‌ର ପୂଜା କରୁଥିଲେ ।
ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ପାଦ୍ରୀଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ୁନଥିଲା । ଚାଷୀମାନେ ନିଜେ
ପୁରୋହିତ ହୋଇ କ୍ରୁଶ୍ ପାଖରେ ଭୋଗରାଗ ଚଢ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ । ହୁଏତ
ସେମାନେ ଫସଲ ବୁଣାଯିବା ସମୟରେ ଏ ଥର ଭଲ ଫସଲ ହେଉ ବୋଲି ମନାସ

ଜଣାଇ ବୃକ୍ଷ ପୂଜା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଫସଲ କାଟି ଘରକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ସେହି ବୃକ୍ଷ ପାଖରେ ଆଉଥରେ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ତାହାର ପୂଜା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫସଲ କ୍ଷେତରେ ରହୁଥିଲା, ତାହାର ରକ୍ଷା କରିବା ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସୀ ମଣିଷମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ସେହି ବୃକ୍ଷ ଭିତରେ ରହୁଥିବା ଦେବତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଥିଲା। ଆମ ଗାଁରେ ମାଣବସା ମେର ପୂଜା ଓ ଆହୁରି ଅନେକ ଉତ୍ସବକୁ ଆମେ ଅତି ସହଜରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରିବା। ଇଉରୋପରେ ଯେଉଁଠି କାଥୋଲିକମାନେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ମନାସ କରିବାର ଓ ମାଗିବାର କେତେ କେତେ ରୀତି ରହିଛି। ଯେଉଁ-ମାନେ ଏକଦା କାଥୋଲିକ୍ ମାର୍ଗରୁ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ମାର୍ଗକୁ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ବଂଶଧର ମାନେ ଏବେ ଏସବୁ ରୀତିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି ଓ ହୁଏତ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି। ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଆଳରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କାଳକ୍ରମେ ଆହୁରି ଅନେକ ନୂଆ ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି।

ଭଗବାନଙ୍କୁ ମାଗିବା, ଭଗବାନ ଆମକୁ ଏତେ ଏତେ ଯାବତୀୟ କଥା ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଓ ଆମ ଆତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ଆଂଶିକ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଯାଚିବା,— ପୃଥିବୀର ଧର୍ମମାନଙ୍କର ଏଇଟି କାଳକାଳରୁ ଏକ ରୀତି ହୋଇ ରହିଆସିଛି। ଆଉ ଗୋଟିଏ ରୀତି ହେଉଛି, ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିଜ ଭିତରେ ଏପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଜୀବନ୍ତ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବା ଯେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଏକାତ୍ମ ହୋଇଯିବା। ଏହି ରୀତିଟି ମଧ୍ୟ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ରହିଆସିଛି। ଗୋଟିଏ ରୀତି ଭଗବାନଙ୍କୁ ସୁଖ ମାଗିଆସିଛି, ଶାନ୍ତି ମାଗିଆସିଛି ଏବଂ ମୁକ୍ତି ମାଗିଆସିଛି। ଆଉ ଗୋଟିଏ ରୀତି ଭଗବାନ ସହୁଥିବା ଦୁଃଖକୁ ନିଜର ଦୁଃଖ ବୋଲି ବରଣ କରିନେଇଛି ଓ ସେଥିଲାଗି ସଂସାର ଜାଣିବାକୁ ବହୁତ ଦୁଃଖ ପାଇଛି। ଆମର ଏହି ତଥାକଥିତ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଛନ୍ତି। ସେମାନେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଧର୍ମରେ ରହିଛନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କର ରୀତିଟିକୁ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ଆମେ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିବା ? ଭଗବାନଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ଖାଲି ମାଗି ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ହୁଏତ ମାଗିବା ଅନୁସାରେ ଫଳ ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି। ଯଦି କୌଣସି ଫଳ ମିଳୁନଥାନ୍ତା; ତେବେ ସେହି ରୀତିଟି ହୁଏତ କେଉଁ କାଳରୁ ଲୋପ ପାଇ ସାରନ୍ତାଣି। ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟ ରୀତିଟିର ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କିଛି ମହାନ୍ ସମ୍ପଦ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ସେହି ବାଟରେ ଯାଇଛନ୍ତି। ଯଦି ସେଇଟିରୁ ମୋଟେ କିଛି ମିଳୁନଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେଭଳି ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାରରେ କଦାପି ମିଳୁ ନଥାନ୍ତେ। ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହୋଇପାରିଲେ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦେଇ ପାରିଲେ ମଣିଷ ଯେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ

ଲାଭ କରେ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି କାଳ କାଳରୁ ବହୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ପ୍ରେରିତ କରି ଆସିଛି । ଦେବୀ କାଥେରିନାଙ୍କୁ ଆମେ ସେହି ପଂକ୍ତିର ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ବିଚାର କରିପାରିବା ।

ଏବଂ, ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ସତ୍ୟ ଯେ, ଏବେ ସେହି ଦେବୀଙ୍କର ଗୀର୍ଜାକୁ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି, କୌଣସି ନା କୌଣସି ଫଳର ଆଗ୍ରହରେ ହିଁ ସେମାନେ ସେଠାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ ମନାସି କରି ଆସୁଛନ୍ତି ଓ ମନାସି ଅନୁସାରେ ଫଳ ପାଇ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଏକ ପରମ୍ପରାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଯିଏ ଯେଉଁ ଧର୍ମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ ପଛକେ, ବାହାରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବାଟ ଚାଲୁଥିଲେ ତାକୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଧର୍ମର ଏହି ଦୁଇ ଗୂଢ଼ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଧର୍ମଗୁରୁ ମଣିଷମାନେ ହୁଏତ ଏପରି ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବାଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁଭବ କରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ହାଟରେ ହିଁ ଆପଣାର ଧର୍ମବଣିଜ କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମଣିବେ, ଏବଂ ସେହି ସୂତ୍ରରେ ନିଜକୁ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଅଥବା ଆଉରି କ'ଣ ବୋଲି କହିବେ । ଏମାନେ ପରମ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ ଭିତରେ କିଳା ରଖିବେ । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୂପ ଗୁରୁମାନେ ବି ମିଳିଯିବେ । ତଥାପି, ଆହୁରି ଅନେକେ ବାଡ଼ ଡେଇଁବାକୁ ମନ କରିବେ, ନିଜ ବଣିଜ ଲାଗି ଆହୁରି ଅନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ମନ କରିବେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯିବେ । ଏବଂ, ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯିବା ଲାଗି ଏମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଡର ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ସିଏନା ପରେ ଫିରେଞ୍ଜେ, ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଫ୍ଲରେନ୍ସ୍ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସ୍ଥପତିର ଗନ୍ତାଘର । ଏହି ସହରରେ ମୋତେ ମାଇକେଲ ଆଞ୍ଜେଲୋଙ୍କର ମୂଳ ଡେଭିଡ୍ ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଦେଖିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ମନେ ଅଛି, ଗୋଟିଏ କକ୍ଷର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତରେ ସେହି ସ୍ଥପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ଅର୍ଦ୍ଧଶାୟିତ ଚାରୋଟି ମନୁଷ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ମୁଁ ଦେଖିଥିଲି; ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଓ ଦିବସ, ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଗୋଧୂଳିସମୟ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା, ପ୍ରତିଦିନର ଏହି ଚାରୋଟି କାଳକୁ ମାଇକେଲ ଆଞ୍ଜେଲୋ ମନୁଷ୍ୟମୂର୍ତ୍ତିର ମାଧ୍ୟମରେ ଯେପରି ଭାବରେ ସାକାର କରି

ଆଣିଛନ୍ତି, ତାହାକୁ କେବଳ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକର, ସତ୍ୟର, ଶିବର, ସୁନ୍ଦରର ତଥା ସନାତନର ଯେ ଆଉ କୌଣସି ଜାତି ନାହିଁ, ସେହି କଥାଟିକୁ ମୁଁ ପୃଥିବୀ ଦେଖି ହିଁ ଶିକ୍ଷା କରିଛି । ଫ୍ଲରେନ୍ସର ପ୍ରାୟ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ଅନୁରାଗୀ ଏବଂ ସାଧର୍ମ୍ୟକାମୀଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଓ ଉଚ୍ଚତାମଧ୍ୟକୁ ବନ୍ଧନ କରି ନେଇଯାଏ ଯେ, କେବଳ ଅମୁକ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମର ପ୍ରେରଣାରେ ତାହା ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି ବୋଲି ତା'ପରେ ଆଉ ମୋଟେ ମନେ ରହେନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷରେ ତଥାକଥିତ ବୌଦ୍ଧ, ହିନ୍ଦୁ ଅଥବା ଜୈନ-କୀର୍ତ୍ତି-ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଅନୁଭବ କରିଛି । ସେତେବେଳେ ଧର୍ମଗୁଡ଼ାକ, ଶୈଳୀଗୁଡ଼ାକ ଏକାନ୍ତ ସାମାନ୍ୟ ବୋଲି ବୋଧ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଧର୍ମକୁ ଅଥବା ଶୈଳୀକୁ ଖୋଲ ପରି ବ୍ୟବହାର କରି କୌଣସି ସ୍ଥପତି, କୌଣସି ଭାସ୍କର କିମ୍ବା କୌଣସି କବିର ଦୃଷ୍ଟି ଯେ ସତେଅବା ତାତ୍କାଳିକ ଯୁଗର ସୀମାକୁ ଡେଇଁଯାଇ ଏକ ସହଜ ଅଥଚ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ତରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛି, ତାହାହିଁ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥାପତ୍ୟ, ଯଥାର୍ଥ ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଯଥାର୍ଥ କବିତାର ଅସଲ ବାହାଦୁରୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ତା' ନହୋଇଥିଲେ, ସଂସାରର ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ଜାତି, ଅନ୍ୟ ଧର୍ମଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ଇତାଲୀର ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ପାଖରେ ଏପରି ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯାଇ ପାରିଲି, ତା'ପଛରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ପଶ୍ଚିମ ଜଗତରୁ ଆମ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଦେଖିବାଲାଗି ଆମ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ମନ କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ବି ସେହିଭଳି ଅନୁଭବମାନ ହେଉଥିବ ।

ଫ୍ଲରେନ୍ସରେ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ମୂର୍ତ୍ତି, ଗୀର୍ଜା ଓ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିଲି । ମାଇକେଲ ଆଞ୍ଜେଲୋ ଏବଂ ବଟିସେଲିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଇତିହାସର କେତେ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନମୟତା ଭିତରେ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥିଲି । ସକାଳ ପହରରୁ ମୋ' ରହିବା ଥାନରୁ ବାହାରି ଯାଉଥିଲି ଯେ, ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ପହର ରାତି ବେଳକୁ ଯାଇ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲି । ତଥାପି, ତିନି କିମ୍ବା ଚାରିଦିନ ପରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସେହି ସହର ଛାଡ଼ିଥିଲି, ମନ ହେଉଥିଲା, ଏଠାରେ ମୁଁ ଆହୁରି କେତୋଟା ଦିନ ରହିଥାନ୍ତି, ଆହୁରି ଆଖି ପୂରାଇ ଦେଖିଥାନ୍ତି, ଇଉରୋପର ଏହିସବୁ ମୂର୍ତ୍ତିର ମାଧ୍ୟମରେ ଇଉରୋପର ମର୍ମ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଆଉକିଛି ପରିଚୟ ସମ୍ଭବ କରାଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସହରକୁ ତୁମେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଆସିଥିବ, ସେଠାରେ ତୁମେ କାହାରିକୁ ଚିହ୍ନି ନଥିବ, ଏକ ଅପରିଚିତ ଥାନରେ ରହିଥିବ ଏବଂ ଗଳି ଗଳି ବୁଲୁଥିବ,—ତୁମେ ସେହି ଦେଶର ଭାଷା ମଧ୍ୟ କହି ପାରୁନଥିବ,—ଇଏ ହେଉଛି

ଏକ ବିଚିତ୍ର ଅନୁଭୂତି । ତଥାପି ଫ୍ଲୋରେନ୍ସ ସହରରେ ଏତେ ଏତେ କଥା ଦେଖିବାକୁ ଓ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ରହିଥିଲା ଯେ, ସେଠାରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ନିଜକୁ ଏକୁଟିଆ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିନଥିଲି । ଉତ୍ତରରେ ଡେନମାର୍କର ମଣିଷ-ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ଇଟାଲୀର ମଣିଷମାନେ ବେଳେ ବେଳେ କିଛିଟା ପରିମାଣରେ ସତେଅବା ଆନ ପ୍ରକାରର ମନେ ହେଉଥିଲେ ସତ, ତଥାପି ସେଠାରେ ମୋତେ କେବେହେଲେ ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁନଥିଲା ।

ବଡ଼ ସହର, ଚଳମସ୍ତ ସହର ଫ୍ଲୋରେନ୍ସ ପରେ ସାନ ଗାଆଁ, ଶାନ୍ତ ପରିମଳର ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଅନନ୍ୟ ଗାଆଁ ହେଉଛି ଆସିସି । ଫ୍ଲୋରେନ୍ସ ପରେ ଇଟାଲୀର ମାଳଭୂମି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । କେତୋଟି ସାନ ସାନ ପାହାଡ଼ର ଏକ ସୁନ୍ଦର ସମାବେଶ ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ଗାଆଁଟି ସହିତ ଈଶ୍ୱର ସମର୍ପିତ ସେହି ବରିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ସେଣ୍ଟ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍‌ଙ୍କର ଜୀବନ ଏକାଠି ଗଣ୍ଠି ହୋଇ ରହିଛି । ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ କେବଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ନୁହନ୍ତି, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ନମସ୍ୟ । ସେ ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ତତ୍କାଳୀନ ଇଟାଲୀରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧନରୁ ପରିତ୍ରାଣ ହିଁ ଜଣେ ମଣିଷ ଲାଗି ତା' ଧର୍ମାନୁଶୀଳନର ପ୍ରାୟ ଯାବତୀୟ ଔଚିତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତଥାପି, ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ପରମ୍ପରା ଭିତରେ ଏପରି ଜଣେ ଜଣେ ବିଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟୁଥିଲା ଯେଉଁମାନେ କି ଆପଣାର ପରଜୀବନଟି ବିଷୟରେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଜୀବନଟିରେ ହିଁ ଏହି ପୃଥିବୀଟି ସହିତ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମଜ୍ଜି ଯାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ହିଁ ଆପଣା ଭଲ ପାଇବାର ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ, ସେମାନେ ଜୀବକୁ ଶିବ ମଣୁଥିଲେ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପିତ ଭାବରେ ଜୀବର ସେବା କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଦୁର୍ଗତ ମନୁଷ୍ୟର ସେବା କରି ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ସତେଅବା ଭଗବାନଙ୍କର ଖିଅଟାକୁ ଆଣି ଧରାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ ଏହିପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ସେତେବେଳର ଗୋଟିଆ ଗୀର୍ଜାଟା ଭିତରେ ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କର ଉପାସନା କରୁଥିଲେ ଓ ସେହି ଉପାସନାର ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଙ୍ଗରୂପେ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଇତର ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସେବା କରୁଥିଲେ । ସେହି ସେବାକୁ ଆପଣା ଆଚରିତ ଧର୍ମର ବ୍ରତରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସେ ଅନୁରୂପ ତାଲିମ ଦେଉଥିଲେ, ନିଜ ଜୀବନଟି ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ତାହାର ଫଳରେ କାଳକ୍ରମେ ଏକ ସେବକ-ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରୁ ତାଲିମ ପାଇ ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ପୃଥିବୀର ସକଳ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଯାଇ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର

ସେବାକେନ୍ଦ୍ର ରହିଛି । ମନୁଷ୍ୟର ସେବା କରି ହିଁ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ମାଧ୍ୟମରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ମୋର ଆସିସି ଆସିବାର ଯୋଜନା ପଛରେ ସ୍ୱୟଂ ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ ହିଁ ମୋ'ଲାଗି ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆକର୍ଷଣ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୋ'ର ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟରୁ ହିଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ଓଡ଼ିଶାର ସନ୍ଥମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁ କରୁ ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷର ବୃହତ୍ତର ସନ୍ଥଜଗତ ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲି ଏବଂ ସେହି ପରିଚୟ ଜନିତ ଅନୁରାଗଟି ମୋତେ ଇଉରୋପୀୟ ସନ୍ଥଧାରାଟି ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ କରି ନେଇଥିଲା । ପୃଥିବୀର ଅଧିକାଂଶ ସନ୍ଥଙ୍କ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ପୃଥିବୀଲୀଳାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ପ୍ରାୟ ସବୁଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଢ଼ାଯାଇ ଭାରି ଧରିବାରେ ବାଡ଼ ବସାଇ ଦିଆ ଯାଇ-ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଆପଣାର ଜୀବନରେ ସନ୍ଥମାନେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଯାଗାରେ ମୂଳତଃ ବାଡଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିଛନ୍ତି; ଅସଲ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ଈଶ୍ୱରାନୁଭବ ଯେ ସତକୁ ସତ ସକଳ ବାଡ଼କୁ ହସି ହସି ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଏ, ସେମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ସନ୍ଦେଶଟିକୁ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସନ୍ଥଧାରାର ସେହି ଇତିହାସରେ ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍ ଯୁଗ ଯୁଗ ନିମନ୍ତେ ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେକୌଣସି ଧର୍ମ ଓ ଯେକୌଣସି ପରମ୍ପରାର ମଣିଷଟିଏ ଯଥାର୍ଥ ବାସନା ସହିତ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସିଏ ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଯଥାର୍ଥ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ସହାୟତା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି ।

ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍‌ସିସଙ୍କ ନାମରେ ଏଠାରେ ଗୀର୍ଜାଟିଏ ରହିଛି । ସିଏ ତାଙ୍କ କାଳରେ ଯେଉଁ ଅନାମଧେୟ କୁନି ଗୀର୍ଜାଟିକୁ ଆପଣାର ଆସ୍ଥାନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ-ଉପାସନାର ମାର୍ଗରେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେଇ ଗୀର୍ଜାଟିକୁ ମଝିରେ ରଖି ତା' ଚାରିପାଖରେ ଏବର ସୁଦୃଶ୍ୟ ବଡ଼ ଗୀର୍ଜାଟି ତିଆରି ହୋଇଛି । ବାହାର ଗୀର୍ଜାଟି ଅସଲ ଗୀର୍ଜାଟିର ସତେଅବା କାନ୍ଥ କମ୍ବା ଖୋଳ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଆସିସି ପାଇଁ ଯାତ୍ରାକ୍ରମରେ ମୁଁ ଛଅ ସାତଦିନ ସମୟ ରଖିଥିଲି । ଏବଂ, ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ଥିବାବେଳୁଁ ପାଞ୍ଚ କରିଥିଲି ଯେ, ଏଠାରେ ମୁଁ କେବଳ ଜଣେ ତୀର୍ଥାନୁରାଗୀ ହୋଇ ତୀର୍ଥ ଦେଖିବି ନାହିଁ, ଜଣେ ମାର୍ଗାନୁରାଗୀ ହୋଇ ଏଠା ପ୍ରେରଣାର କିଛିତ୍ ମର୍ମପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ତଦ୍ୱାରା ମୋ' ନିଜ ଗ୍ରହଣଶୀଳତାର ମଧ୍ୟ ଏକ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଯିବ । ଆସିସିରୁ ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକଦା ଆରମ୍ଭ କରା ଯାଇଥିବା ମାର୍ଗଟିରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ତରୁଣମାନେ ପାଦ୍ରୀ ହୋଇ ଧର୍ମ ତଥା ସେବାର ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ପୃଥିବୀର

ଅନେକାନେକ ଦେଶକୁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସତେଅବା ଆଲୋକଟିକୁ ଉଜ୍ଜୀବିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ତରୁଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ରହିବି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ—କ୍ରମରେ ସାମିଲ ହେବି, ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ଥାଇ ହିଁ ଉଦ୍ୟାନଟିକୁ ଦେଖିବି, ଓ ତାହାର ଅସଲ ଆହ୍ୱାନ-ଗୁଡ଼ିକର ଭାଜନ ହେବି,—ମୁଁ କାହିଁକି କେଉଁ ପାଞ୍ଚରେ ପଡ଼ି ଏହିପରି ଭାବିଥିଲି । ମାତ୍ର, ଏକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ନ୍ୟାୟତଃ କେବଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କର ହିଁ ଭାଗ ବା ଅଧିକାର ରହିବା କଥା । ମୁଁ ତ ପଇତା ପିନ୍ଧିନାହିଁ, ତେଣୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ମାନଙ୍କର ପଙ୍କ୍ତି ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ମୋତେ ଅନୁମତି ବା କପରି ମିଳି ପାରିବ ? ତଥାପି ମନ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର କେହିନା କେହି ଅବଶ୍ୟ ଥିବ, ଯିଏକି ଭିତରଟାକୁ ବି ବୁଝିପାରିବ ; ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ' ଭିତରେ ଏପରି କିଛି ସତକୁ ସତ ରହିଥିବ, ଯାହାକି ମୁଁ ବାହାରେ କୌଣସି ପଇତା ପିନ୍ଧିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମୋ'ର ପଇତାଟିଏ ରହିଛି ବୋଲି ଲୋଡ଼ୁଥିବା ମଣିଷଟିକୁ ଦେଖାଇ ଦେଇ-ପାରିବ । ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅବୁଝା ଦୁଷ୍ଟଟିଏ ରହିଛି, ସିଏ ଏହିପରି ବହୁ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା, ଅଥୟ ହେଲା ।

ପଚରାଉଚରା କରି ବୁଝିଲି, ସାରା ଡେନ୍‌ମାର୍କ ପାଇଁ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରେ ଯେଉଁ କାଥୋଲିକ ଆର୍ଚ୍‌ବିଶପ୍‌ ରହିଛନ୍ତି, ଆସିସିରେ ମୋ'ର ଇପ୍‌ସିତ ପ୍ରବେଶାଧିକାରଟିକୁ ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ମୋତେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଅନୁମତି ପତ୍ର ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ । ସାହସ ବାନ୍ଧି ଦିନେ ତାଙ୍କର ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଲି । ତାଙ୍କୁ ଅମୁକ ଦିନ ଅମୁକ ସମୟରେ ଯାଇ ସାକ୍ଷାତ କରିବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆସିଗଲା । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ବଙ୍ଗଳାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଗଲି, ମୋ' ଆଗମନର ସୂଚନା ଦେଲି ଏବଂ ଭିତରକୁ ଯିବାଲାଗି ଡାକରା ଆସିଲା । ସିଏ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ଡେନିଶ୍‌ ଭାଷାରେ ହିଁ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମୋ'ଭିତରର ଶିଶୁଟି ସତେଅବା ସେଇଥିରୁ ହିଁ କେତେ ଦମ୍ଭ ପାଇଗଲା । ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନଟି ମୋତେ ପଚରାଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ଆଗରୁ ଆଶା କରିଥିଲି, ମୋତେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ହିଁ ପଚରାଗଲା : ତୁମେ ତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ ନୁହଁ, ତୁମେ କାହିଁକି ଆସିସିରେ ତରୁଣ ଆବାସିକମାନଙ୍କ ସହିତ ରହି ସେଠା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ? ମୋର କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ଦେଇ କଦାପି ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ହାସଲ କରି ପାରି ନଥାନ୍ତା । ତେଣୁ ଯୁକ୍ତି ସତେଅବା ମନକୁ ମନ ହଟିଗଲା । ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଅନାଇଲି । ତାଙ୍କର ବିଶାଳ ବପୁଟି ଉପରେ ସେ ତାଙ୍କର ସତେଅବା କେତେ ବିଶାଳ ଔପଚାରିକ ପରିଚ୍ଛଦଟିକୁ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବେକରୁ ଗୋଟିଏ ଧାତୁ

ଧର୍ମିତ ବସ୍ ୱେଲ୍ ରହି ଚକଚକ କରୁଥାଏ। ତାଙ୍କର ଏତେ ମୋଟା ଫ୍ରେମ୍ ଦିଆ ଚଷମାତଳୁ „ ତାଙ୍କର ଅସଲ ଆଖିଟିକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ-ଥାଏ। ତା' ଭିତରୁ ସେ ମୋତେ ସତେଅବା ଖୁବ ହସ ହସ ଦିଶୁଥାନ୍ତି। ଉପରେ ଯେତିକ ଗମ୍ଭୀର ଦିଶୁଥାନ୍ତି ଭିତରେ ସତେଅବା ସେତିକ କୋମଳ ଦିଶୁଥାନ୍ତି। ସତେଅବା ସେ ମୋ'ଠାରୁ ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତରଟିଏ ପାଇବେ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରୁ-ଥାନ୍ତି। ମୁଁ ଭରସା ପାଇଗଲି। ତାଙ୍କଠାରୁ ଭରସା ପାଇଲି ଓ ନିଜ ଭିତରୁ ବି ଭରସା ପାଇଗଲି। ସେ ସତେଅବା ମୋ'ର ଜଣେ ଅତି ଚହ୍ନା ଲୋକ ପରି ଦେଖାଗଲେ। ଖୁବ ସାହସ ଆସିଗଲା। ଏହି ସବୁକିଛି ଘଟଣା ସତେ ଅବା ମାତ୍ର କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ହିଁ ଘଟିଗଲା। ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲି : ହଁ, ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ନୁହେଁ। ଏକଥା ସତ; ମାତ୍ର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ନୁହେଁ ବୋଲି ମୁଁ ଆସିସିରେ ଯେଉଁ ବିଶେଷ ସୁଯୋଗଟିକୁ ପାଇବି ବୋଲି ଇଚ୍ଛା ରଖିଛି, ସେହି ସୁଯୋଗରୁ କାହିଁକି ବଞ୍ଚିତ ହେବି? ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେବଡ଼ ଏକ ବାକ୍ୟରେ ମୋ' ଉତ୍ତରଟିକୁ ଦେଇନଥିଲି। ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ କ'ଣ ଉତ୍ତରଟିଏ ଦେଇଥିଲି ସେ ବୁଝିଗଲେ। ମୋ'ର ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ ମଞ୍ଜୁର କଲେ। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନୁମତି-ପତ୍ର ଲେଖା ହୋଇଗଲା। ସେ ସେଥିରେ ଦସ୍ତଖତ କଲେ ଓ ମୋ'ର ଆସିସି-ରହଣି ଫଳପ୍ରଦ ହେଉ ବୋଲି କହି ମୋର ଶୁଭ ମନାସିଲେ।

ହାତରେ ଅନୁମତି ପତ୍ର ଥିଲା। ତେଣୁ, ଆସିସିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସମୟରୁ ହିଁ ସେଠା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ର ହିଁ ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ। ଗାଆଁର କୌଣସି ଏକ ସାନ ରାସ୍ତାରେ ସେମାନେ ମୋ' ରହିବା କମରେନ୍ତ କୋଠାରୀଟିଏ ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିଲେ। ଏହି ବିଗତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଆସିସି ସମ୍ଭବତଃ ଗୋଟିଏ ସହର ପରି ଦିଶିବଣି। ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ-ଯୁଗୀୟ ଗାଆଁ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା। ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତା କହିଲେ ଗୋଟିଏ କି ଦୁଇଟି ଥିଲା। ଆଉସବୁ ଗଳିରାସ୍ତା, ଗଳିରାସ୍ତା ଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକବସତି। ସେଗୁଡ଼ିକ ସାଉଁଳିଆ ପଥର ମୁଣ୍ଡା ବସାହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା। ଗଧଟଣା ଗାଡ଼ୀ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବାହନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା। ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦାମାନେ କେବଳ ନିଜ ଭାଷା ଇଟାଲିଆନ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଦ୍ୱିତୀୟ କୌଣସି ଭାଷା ସହିତ ପରିଚିତ ନଥିଲେ। ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ମୋ' ରହିବା ଜାଗାରୁ ବାହାରି ଯାଉଥିଲି, ରାତିରେ ଶୋଇବା ସମୟକୁ ଯାଇ ସେଠାକୁ ଫେରୁଥିଲି। ଦିନଯାକ ଗୀର୍ଜା ଅଥବା ଧର୍ମପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅତିବାହିତ ହେଉଥିଲା। ବଡ଼-ସକାଳୁ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଅନାଇ ଅନ୍ତେବାସୀମାନଙ୍କ ସହିତ ମହନ୍ତ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥନା ତଥା ଆବାହନ ସଙ୍ଗୀତଟିକୁ ଗାନ କରିବା

ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରାଚୀନଭରା ନୀରବ କୋଳରୁ ସତେଅବା ସଦ୍ୟସ୍ନାତ ହୋଇ ବାହାରି ଆସୁଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବା,-- ସେହି ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ଅନୁଭବଟି ସତେ ଯେମିତି ମୋ ଜୀବନର ଏକ ମହତ ଅନୁଭବରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ଏମିତି ପାହାଡ ପାହାଡ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତା ବା ବନ୍ଧୁତାର ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ଯାହାକି ମୋ'ର ଅନେକାନେକ ଜୀବନାନୁରାଗକୁ ଖୁବ ସହଜ କରିଦେଇ ପାରିଛି ଓ ମୋ' ଜୀବନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯାବତୀୟ ପାହାଡ କିମ୍ବା ପାହାଡ଼ ଉଠିବାର ଧାରଣୀ ପରି ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି ।

ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଆସିସି ଗାଆଁଟିକୁ ଘେରି ଯେଉଁ କେତୋଟି ସାନ ସାନ ପାହାଡ଼ ସେଠି ରହିଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଘଞ୍ଚ ଅଲିଭ୍ ଗଛର ଏକ ବହଳ ଆଚ୍ଛାଦନ ଦ୍ୱାରା ଧୂସର-ସବୁଜ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବେଳେ ବେଳେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଗଲା ପରେ ମୁଁ ସେହି ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଉଠି ଉପରକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲି । କେତେବେଳେ ଏକୁଟିଆ ଏବଂ ଆଉ କେତେବେଳେ କାହା ବା କେଉଁମାନଙ୍କର ମେଳରେ । ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଫରକ ପଡ଼ୁ ନଥିଲା । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଏବଂ ଅଧଃରେ କେବଳ ନୀରବତା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା । ବାହାରର ନୀରବତା ଭିତରର ନୀରବତାକୁ ଏବଂ ଭିତରର ନୀରବତା ବାହାରର ନୀରବତାକୁ ଏକ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରସନ୍ନତା ଆଣି ଦେଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ମୋତେ ମନ ହେଉନଥିଲା । ଅସଲ ଘରଟିକୁ ଆସିଗଲେ ମଣିଷ ଏହିପରି ବାଡ଼ହିଆ ଯାବତୀୟ ଘରର ଅନେକଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ସହଜରେ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଏ । ଜାତି ପାଶୋରିଯାଏ, ଧର୍ମ ପାଶୋର ହୋଇଯାଏ । ଆସିସି ପାଖରେ ମୁଁ ଜୀବନଯାକ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି । ସେଇ ଗାଆଁରେ ଆପଣାର ଉତ୍ସର୍ଗମୟ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିଥିବା ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଚିରଜୀବନ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଥିବି । ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁ ଜଣେ ମଣିଷକୁ ତା'ର ଗାତଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାର କରି ନେଇଯାଏ, ସେଇ ହେଉଛି ଅସଲ ବନ୍ଧୁ । ତାହାରି କୃପାରୁ ହିଁ ନିଜ ପାଦତଳର ଅସଲ ଭୂଇଁଟି ମିଳି ଯାଇଥାଏ, ଜୀବନର ଅସଲ ନିର୍ଝରଟି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଯାଏ । ଆସିସିକୁ ଆସି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର କେତେ ନା କେତେ ଉପକାର କରିଛି ।

ସାନ ଆସିସି ପରେ ଇଟାଲୀର ରାଜଧାନୀ ବଡ଼ ରୋମ୍ ସହର । ଇଉରୋପୀୟ ଆଦ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଦ୍ୱିତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱରୂପ ଏହି ବୃହତ୍ ସହରଟିରେ ଯେତେ ଯାହା ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁ ରହିଛି, ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଦେଖିବି ବୋଲି ପଣ କରି ମୁଁ ସେଠାକୁ ଆସିଥିଲି । ହାତରୁ ଇଟାଲୀପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପଇସା ଆଦୌ ସେତେବେଶୀ ନଥାଏ, ପରିଭ୍ରମଣକାରୀ ଗ୍ରୁପ ଗ୍ରୁପୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାନୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ଗୋଟିଏ

ବସାଘର ଥାଏ । ସେଠାରେ ଥାକ ଥାକ ଖଟ୍ଟି ବନ୍ଧା ହେଲ ପରି ଶୋଇବାଥାନ ନିରୂପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେଠାରେ ରାତିରେ ଆସି ଶୋଇବ । ସକାଳେ ଜଳଖିଆଟା ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରୁ ମିଳିବ । ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ଖରଚରେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଥାନ ମିଳିଯାଏ । ମୁଁ ସହରର ଗୋଟିଏ ମାନଚିତ୍ର କିଣିଲି । ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଅନୁସାରେ ଦିନଯାକ ଏଣେ ତେଣେ ହୋଇ ବୁଲୁଥାଏ । ପ୍ରଧାନତଃ ପଦବ୍ରଜରେ ହିଁ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରେ । ହୋଟେଲ୍‌ରେ ଖାଇଲେ ପଇସା ଅଣ୍ଟିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସକାଳୁ ରାସ୍ତାକୁ ବାହାରିବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ମୁଁ ଦୁଇ କିଲୋ ଯାଏ ଅଙ୍ଗୁର କିଣି ସଙ୍ଗରେ ଧରିଥାଏ । ଇଟାଲି ଦେଶରେ ଅଙ୍ଗୁର ବୃକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ ବୃକ୍ଷ । ତେଣୁ, ଅଙ୍ଗୁର ଫଳ ଭାରି ଶସ୍ତା ଓ ତେଣୁ ଆଦୌ ଖଟା ନୁହେଁ । ସେଇଥିରେ ମୋ'ର ଦିନମାନର ଗୁଜରାଣ ମେଣ୍ଟିଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଦେହ ଖରାପ ହେଲେ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ରୋଗୀ ଖାଇବାପାଇଁ ଫଳ କିଣା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ସବୁ ଫଳ ଭିତରେ ଅଙ୍ଗୁର ଫଳ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହାରଗ ଥିଲା । ତେଣୁ, ଦିନତମାମ ସେହି ଫଳ ଖାଇ ପେଟର କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ କରିବା,— ଏହା ଫଳରେ ନିଜକୁ ଆଦୌ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ମନେ ହେଉନଥିଲା ।

ବେଶ୍ କେତେଦିନ ମୁଁ ରୋମ୍‌ରେ ଇତିହାସ ଦେଖି ଦେଖି ବୁଲିଲି । ଯେଉଁ ରୋମାନ୍ ସଭ୍ୟତା କାଳେ କାଳେ ଇଉରୋପୀୟ ମଣିଷର ମାଧ୍ୟମରେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ବହିରଗତ ଭୂମିପରି ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି, ମୁଁ ତାହାର ଇତିହାସ ବୁଲି ଦେଖୁଥିଲି । ଇତିହାସ ମୋତେ ଚିରଦିନ ବଳ ଦେଇ ଆସିଛି । ପୂର୍ବକାଳରେ ଆମ ଦେଶ, ଆମ ଜାତି ବା ଆମ ସଂସ୍କୃତି ଏପରି ଥିଲା, ପୃଥିବୀର ଅମୁକ ଜାତି ବା ଅମୁକ ସଂସ୍କୃତିକୁ ତାହା ଏତେ ଏତେ ପ୍ରକାରରେ ବଳି ଯାଇଥିଲା, ଏପରି ଭାବ ଓ ଭାସିଯାଇ ଯେଉଁମାନେ ଫୁଲେଇ ହୁଅନ୍ତି, ଦମ୍ଭ କରନ୍ତି ଓ ସେଇଥିରୁ କେତେ ନା କେତେ ଉଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଦଳରେ ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ତଉଲି ପାରିବାକୁ ମୋ'ଅତୀତ ମୋତେ ଆଖି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ । ଭଙ୍ଗା ସୌଧଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି, ଅତୀତ କାହିଁକି କାଳର କବଳରେ ପଡ଼ି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ମୋତେ କେବେହେଲେ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ୁନାହିଁ । ନିଜ ଭୂଇଁଟିର ଅତୀତ ଅପେକ୍ଷା ତାହାର ଜୀଅନ୍ତା ବର୍ତ୍ତମାନଟା ମୋତେ ଚିରଦିନ ଅଧିକ କୁତୂହଳୀ କରି ଆସିଛି । ସତକୁ ସତ ସତକଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ଅତୀତ କେବେହେଲେ କଥା କହେନାହିଁ, ସେହି ଅତୀତ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନଟା ହିଁ ଯାହାକିଛି କଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଶୁଣିବାକୁ ମନ ଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିହୁଏ । ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର କଥାକୁ ଶୁଣିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏକ ବିକୃତ ଉତ୍ସାହରେ

ଅତୀତକୁ କଥା କହୁଥିବାର ଶୁଣନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଗେହ୍ଲା ହୋଇ ହାହାକାର କରୁଥାନ୍ତି. ସେମାନଙ୍କର ପଙ୍ଗତରେ ବସିବାକୁ ମୋ'ର ଖୁବ୍ ବେଶୀ ମନ ହୁଏନାହିଁ ।

ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ୍ ର ଫୋରମ୍ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତରଭଗ୍ନ ଅଥବା ଅର୍ଦ୍ଧଭଗ୍ନ ସୌଧଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାରେ ମୋ'ର କେତେ କେତେ ଓଳି କଟିଯାଇଛି । ରୋମ ର ବହୁଖ୍ୟାତ ସମ୍ରାଟ କନଷ୍ଟାଣ୍ଟାଇନ୍ ସେକାଳର କୁନ ବଣ୍ଟି ଉପରେ ବିଜୟ ଲାଭ କରି ରୋମ୍ ରେ ଯେଉଁ ବହୁ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ତୋରଣଟି ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ, ସେଇଟି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ବୃହତ୍ ସଡ଼କକୁ ଜଗାଳି ଠିଆ ହୋଇଛି । ସେହି ତୋରଣର ଅନତିଦୂରରେ କଲୋସିଅମ୍ ସତେଅବା ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗର କୌଣସି ମହାପ୍ରତାପୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ବୃହତ୍ କାୟ କବନ୍ଧ ପରି ଆପଣାର ଭଙ୍ଗା ଅଣ୍ଟାଟିକୁ ସିଧା କରିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ପରି ଦରଭଙ୍ଗା ଅବସ୍ଥାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । କଲୋସିଅମ୍ ସେକାଳରେ ସେହି ମୁକ୍ତାଙ୍ଗନ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା; ଯେଉଁଠାରେ ରୋମ୍ ର ସମ୍ରାଟ ପରିବାର ନିଜର ଉଲ୍ଲସିତ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ମଣିଷ ସହିତ ସିଂହର ଲଢେଇ ଦେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ସିଂହଟି ମଣିଷକୁ ଖାଇବାଇ ସାରିବାପରେ ସତେଅବା ପୃଥିବୀରେ ଏକ ଦୁଷ୍କୃତର ବିନାଶ ହୋଇ ଧର୍ମର ସଂସ୍ଥାପନା ହୋଇଗଲା ପରି ଏକ ମହୋଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଏହିସବୁ ଅତୀତକୁ ମୋତେ ହୃଦୟ ଦେଇ ଦେଖି ହୁଏନାହିଁ । ଏହିସବୁ ଅତୀତ ସହିତ ନିଜକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଏକାତ୍ମତା ଦେଇ ବାନ୍ଧି ହୁଏନାହିଁ । ସେହି ଅତୀତ ଯେ ଆମର ଏହି ଅନ୍ୟ ଅନୁରାଗ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପୃଥିବୀଟିକୁ କଦାପି ଫେରିବନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ନିଜ ଭିତରେ ଭାରି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ଲାଗେ । ବାହାରର ମିଛ କରାମତି ଗୁଡ଼ିକୁ ପରିହାର କରି ଯୁଗର ଅଗ୍ରଗତି ଅନୁସାରେ ମଣିଷ ଯେ କ୍ରମେ ତା' ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସିଛି, ପ୍ରତାପୀ କିମ୍ବା ପରାକ୍ରମୀ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଲଗା ଦେଖାଯିବା ଅପେକ୍ଷା ତାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଡୋର ବାନ୍ଧିବାକୁ ଆମର ପୁରୁଣା ଭିତରୁ କ୍ରମଶଃ ବାହାରି ଆସୁଥିବା ପୃଥିବୀ ଯେ ମଣିଷକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ଆସିଛି ଏବଂ ତା'ର ଯାବତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ତା ହୃଦୟର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ଆଣିଛି, ଭାରତ ସମେତ ସାରା ପୃଥିବୀର ଇତିହାସ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ସବାଆଗ ସେହି କଥାଟା ହିଁ ମୋତେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଯିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ଏକ ବୃହତ୍ ପାରିବାରିକତାରେ ପୃଥିବୀ ଏକାବେଳେକେ ନିଜର ଘର ପରି ସାନ ଓ ସୃଷ୍ଟି ପରିଚିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ପୃଥିବୀଯାକର ବର୍ତ୍ତମାନଟା ଏକାବେଳେକେ ଆପଣାର ବୋଲି ମନେହୁଏ ।

ବୃହତ୍ ରୋମ୍‌ନଗରୀ ଭିତରେ ସାନ ଦ୍ୱୀପଟିଏ ପରି ଭାଟିକାନ୍ ରାଜ୍ୟ, – ସେଠାରେ ମହାମାନ୍ୟ ପୋପ୍‌ଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ । ଆଗେ, ପୋପ ହିଁ ଇଉରୋପର ବୃହତ୍ତମ ରାଜ୍ୟାଧିକାରୀ ଥିଲେ ଓ ବୃହତ୍ତମ ସମ୍ରାଟ ବୋଲାଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଇଉରୋପର ରଜାମାନେ ଏହି ପୋପ୍‌ଙ୍କର ଆଦେଶରେ ନାକ ଓ କାନ ଧରି ବସ ଉଠ ହେଉଥିଲେ । ସେହି ଅତୀତ ତ କୁଆଡେ ହଜି ଉଜୁଡ଼ି ଗଲାଣି । ସେହିକାଳ ଏକଦା ସେହି ବୃହତ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ରାଜଧାନୀ କୁଲାଇଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଜଣେ ସମ୍ରାଟ ନିଜର ନାମ ଅନୁସାରେ ଏକାବେଳେକେ ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳର କୃଷ୍ଣସାଗର ନିକଟରେ କନ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଟିନୋପୋଲିସ୍ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଜଧାନୀ ବସାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ ଭାଟିକାନ୍ ସିଟିରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । କ୍ୟାଥୋଲିକ୍ ଧର୍ମ ସଂପ୍ରଦାୟକୁ ତଥାପି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଭାଟିକାନ୍‌କୁ ଏକ ରାଜ୍ୟର ମାନ୍ୟତା ଦିଆଯାଇଛି । ଏଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୁଦ୍ରା ଚଳୁନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଡାକଟିକେଟ ଅବଶ୍ୟ ଚଳୁଛି । ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ପୋଲିସ୍‌ବାହିନୀଟିଏ ଏଠାରେ ପ୍ରହରୀ ହୋଇ ରାଜ୍ୟର ସୁରକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ସେହି କାଳର ସେଣ୍ଟ୍ ପିଟର ଗୀର୍ଜାଟି ଆଜିମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀଯାକର ଦେଖଣାହାରୀ ପରିବ୍ରାଜକଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣୁଛି । ଏବଂ, ସେହି ଗୀର୍ଜା ପଛକୁ ରହିଥିବା କୋଠାଟିରେ ମହାମାନ୍ୟବର ପୋପ୍ କେଉଁଠି ନିଜର ଏକ ଭବନରେ ରହୁଛନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଜ୍ଞପ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ବାହାରକୁ ଆସି ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟର ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୁଝିବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ସେକ୍ରେଟେରିଏଟ୍ ରହିଛି । ସେହି ପୁରୁଣା ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଭାବରେ ସବୁ ଚାଲିଛି ।

ଭାଟିକାନ୍ ଦେଖା ମୋ'ର ଯେତେ ମନେ ନରହୁଛି, ସେହି ଭାଟିକାନ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସିଷ୍ଟିନ୍ ଚାପେଲ୍‌ଟି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଜଳଜଳ ହୋଇ ମନେ ରହିଛି । କଥିତ ଅଛି, ସେହିଠାରେ ଏକଦା ଶିଳ୍ପୀ ମାଇକେଲ୍ ଆଞ୍ଜେଲୋ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏହି ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କରି ଅନୁରୋଧରେ ରଙ୍ଗ ଓ ତୁଳୀ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଶିଳ୍ପୀ ପ୍ରଥମେ ଚିତ୍ର ସମ୍ଭାରରେ କାନ୍ଥଯାକ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଲେ । ତା'ପରେ ଭିତରେ ଥିବା ଛାତକୁ ମଧ୍ୟ ମନ ବଳାଇଲେ । ସେହି ଛାତ ଦେହରେ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ବିଖ୍ୟାତ ସୃଷ୍ଟି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଚିତ୍ରଟି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କଳାନୁଭବୀଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଦେଉଛି । ବାଇବେଲ୍‌ରେ ପୃଥିବୀ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ବିଷୟରେ ଯେଉଁସବୁ କାହାଣୀ ରହିଛି, ତାହାରି ଅବଲମ୍ବନରେ ମାଇକେଲ୍ ଆଞ୍ଜେଲୋ ଏହିସବୁ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଧର୍ମର ପୁସ୍ତକକୁ ଅନୁସରଣ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମହାନ୍ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କର

ପ୍ରେରଣା ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ସକଳ ଧର୍ମର ଯାବତୀୟ ଅନୁରାଗୀଙ୍କୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆସୁଛି । କାଳର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ କୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୋପ୍‌ନାମକ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ଅଭିଧା ମଧ୍ୟ ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏ କାଳରେ ପୋପ୍‌ମାନେ ମଝିରେ ମଝିରେ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ମନେ କଲେଣି । ଯେକୌଣସି ଧର୍ମର ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଲାଗି ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ଏକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ପରମ୍ପରାରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବି ଅନୁଭବ କଲେଣି । ସେକାଳର ଅଯୋଧ୍ୟାପୁରୀ ଏବଂ ମଥୁରାପୁରୀ ଗୁଡ଼ିକର ଆବେଦନ କ୍ରମେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ କଲାଣି । ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳା— ଯେତେ ସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ଯେ ଏକ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଆବେଦନ ରହିଛି ଏବଂ ଆପଣାର ଗବାକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ୱଲାଗି ଖୋଲି ନ ରଖିଲେ ଏଗୁଡ଼ିକର ଯେ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିବନାହିଁ, ସେହି କଥାଟି କ୍ରମେ ଖୁବ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦିଗରୁ ଖସି ଖସି କେତେ ଦକ୍ଷିଣରେ ଯେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲିଣି, ଇଟାଲିର ଏହି ଭାଗକୁ ଆସି ସେ ବିଷୟରେ ବେଶ୍ ସଚେତନ ହୋଇଗଲି । ବେଳେ ବେଳେ ସତେଅବା ନିଜ ଦେଶରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଗତ ଛଅବର୍ଷ ହେଲା ଯୋଉସବୁ ଗଛ ଦେଖିନଥିଲି, ଯେଉଁ ସବୁ ରନ୍ଧା ଖାଇନଥିଲି ଏଣିକି ସେସବୁ ଦେଖିବାକୁ ଓ ଖାଇବାକୁ ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ବାଟରେ ଆମ୍ବ ଆମ୍ବ ତାଳ ଦେଖିଲି, ଖଜୁରି ଦେଖିଲି; ବିଲରେ ଧୂଆଁପତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା । ବଗିଚାରେ କେଉଁଠି ଶରଧାରେ ଲୋକମାନେ ଲଙ୍କାମରିଚ ବି ଲଗାଇଛନ୍ତି । ରୋମ୍ ସହର ଛାଡ଼ି ଆହୁରି ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗଲାବେଳେ ନାଗଫେଣିଆ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ଦୀର୍ଘ ଅନେକଦିନ ପରେ ବାଇଗଣ ଭଜା ଓ ସନ୍ତୁଳାର ସୁଆଦ ବି ଆସି ଜୁଟିଗଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଟାଲି, ବିଶେଷ କରି ଇଟାଲିର ଦକ୍ଷିଣ ଅଧଟା ଭାରି ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବଡ଼ ବଡ଼ ରାସ୍ତାକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଯେତେବେଳେ ସତେଅବା ଆଉ କ'ଣ ଅଧିକ ଦେଖିବି ବୋଲି କୌଣସି ଗଳିରାସ୍ତାକୁ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସତେଅବା ଏକାବେଳକେ ଏକ ଅନ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥାଏ । ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁନଥାଏ; କାରଣ ଏଗୁଡ଼ାକ ତ ମୁଁ ନିଜ ଦେଶରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଦେଖି ଆସିଛି ଓ ତେଣୁ ଏସବୁ ମୋତେ ଆଉ ମୋଟେ ବିଚିତ୍ର ଲାଗୁନାହିଁ । ମାଆଟିଏ ଅନାଇଛି, ଛୁଆଟି ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ହଗି ବସିଛି, ଛୁଆର ସ୍ୱାଭାବିକ କର୍ମ ସରିବାପରେ ମାଆ ଗୁହ ପୋଛି ନେଉଛି ଓ ପୁଅର ମଳଦ୍ୱାରକୁ ପୋଛି ଦେଉଛି,

—ତାହା କୈଣସି ପକ୍ଷକୁ ମୋତେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଲାଗୁନାହିଁ, ଏକଥା ବି ମୁଁ ରୋମରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି ।

ଇଟାଲୀୟ ଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ଅଛି, ଯାହାର ଶୀର୍ଷକଟି କହୁଥିଅଛି ଯେ, ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଉତ୍ତରପଟୁ ଇଟାଲୀ ଦେଶରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଏବୋଲି ପାଖରେ ଆସି ଅଟକି ଯାଇଥିଲେ, ଆଉ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଆସିବାଲାଗି ମନ କରିନଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍, ଦକ୍ଷିଣ ଇଟାଲୀ ସାଂସାରିକ ଓ ସାମାଜିକ ସମ୍ପନ୍ନତାର ପ୍ରାୟ ଯାବତୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆବହମାନ କାଳରୁ ଅବହେଳିତ ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇ ରହିଛି । ଜୀବନର ସନ୍ଥାନଟି ଅଲକ୍ଷଣା ହୋଇ ରହିଛି; ମଣିଷମାନେ ବି ଅଲକ୍ଷଣା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଲୋକମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଉତ୍ତର ଇଟାଲୀ ଯେତିକି ଛନ୍ଦଛନ ଦିଶୁଛି, ଦକ୍ଷିଣ ଇଟାଲୀ ସେତିକି ନିରଖର ଦେଖାଯାଉଛି । ସରକାରୀ ଉଚ୍ଚସ୍ତର ମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ତର ପଟର ଅଧିକ ଲୋକ ରହିଛନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣ-ପଟେ ଲୋକେ ଧର୍ମଭୀରୁ ଶୀତଳ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଛନ୍ତି । ଇଟାଲୀର ରାଜନୀତି, ସାହିତ୍ୟ; ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତିର କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଦେଶର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଆଉଗୋଟାଏ ପାଖରେ କାଥୋଲିକ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମ,—ସତେଅବା ଦୁହେଁ ସେଠା ସାଧାରଣ ମଣିଷକୁ କାବୁ କରି ମାଡ଼ି ବସିଛନ୍ତି ଓ ଏପଟ ସେପଟ ଘୋଷାରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏବେ ସେହି ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ହୁଏତ ପ୍ରଭୂତ ପରିମାଣରେ ବଦଳି ଯିବଣି । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଦକ୍ଷିଣ ଆଡ଼କୁ ବେଶ କେତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସିଲେଣି ବୋଲି ହୁଏତ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେବଣି । ତଥାପି ସୁନ୍ଦର ଇଟାଲୀ ସତେଅବା ଦୁଇଭାଗ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଗୋଟାଏ ଭାଗ କରୁଣା ଦେଖାଉଥିବ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ଭାଗ ଈର୍ଷା କରୁଥିବ । ଏବଂ, ଯେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଭାଗ କରୁଣା କରୁଥାଏ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ଭାଗ୍ୟର ଭାଡ଼ିତଳେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ, ଆମେ ସେହି ଦେଶକୁ କେତେଦୂର ଏକ ସୁସ୍ଥ ଦେଶ ବୋଲି କହିପାରିବା ?

ରୋମ୍ ପରେ ଆହୁରି ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗଲେ ନେପଲ୍‌ସ୍, ଇଟାଲୀର ନିଜ ଭାଷାରେ ନାପୋଲି । ନାପୋଲିରୁ ମୋତେ ଇଉରୋପର ଭୂମି ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ହେବ । ଠିକ୍, ବେଳ ରତରତ ହେଲା ବେଳକୁ ବଳଟା ଅଧରୁଣା ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାତ୍ରୀର ମନ ଯେଉଁଭଳି ତରତର ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ମୋତେ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଲାଗୁଥାଏ । ମାତ୍ର ତରତର ହେଲେ କ'ଣ ହେବ, ରୋମ୍ ସରିଲେ ସିନା ମୁଁ ଏଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଯିବି ? ଇଂରାଜୀ କବି ଶେଲୀ ଓ କୀଟ୍‌ସ୍ ଏକଦା ଏକାଠି ଏହି ନଗରୀରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଉତ୍କଟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ତଥାପି ପରସ୍ପରର ହୃଦୟର ଅତି ସମୀପରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଦୁହେଁ ଏହି

ନଗରୀରେ ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାବେଳେ ଜଣେ ସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁ ସହିତ ପ୍ରାୟ ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ପାରାୟଣରେ ବସି ମୁଁ ଜୀବନ ଶେଲି ଓ କୀଟ୍‌ସ୍ ଉଭୟଙ୍କର କବିତା ଭଣ୍ଡାରକୁ ପାଠ କରି ଶେଷ କରିଥିଲି, ମୋ'ର ସେହି ଘଟଣାଟି ଜୀବନସାରା ମନେ ରହିଥିବ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି କବିଙ୍କର ରଚନାକୁ ମୁଁ ଆଗରୁ ଏପରି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ କେବେହେଲେ ପାଠ କରି ନଥିଲି । ଶେଲି ତାଙ୍କର Adonais କବିତାରେ ରୋମ୍ ବିଷୟରେ ଲେଖିଥିଲେ : Go thou to Rome;—at once the paradise, the Grave, the city,the wilde-ness ! ରୋମ୍ ନଗରୀରେ ରହିଣି କାଳରେ ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ଧାନରେ ଆସିବାକୁ ମୁଁ ଆଗରୁ ସ୍ଥିର କରି ରଖିଥିଲି ।

ଶେଲି ଓ କୀଟ୍‌ସ ଯେଉଁ ଘରେ ଏକସମୟରେ ବାସ କରିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଟି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାନ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଅନେକ ଘଟଣାସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ କାଗଜପତ୍ର ସାଇତା ହୋଇ ରହିଛି । ଦୁଇ କବିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଦିନଧରି ଚାଲିଥିବା ପତ୍ରାଳାପର ନକଲମାନ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷିତ ରହିଛି । ଦିନେ ସମୟ କରି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ସମାଧିସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । କବି କୀଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁବେଳକୁ ପଚିଶବର୍ଷ ବୟସ ବି ହୋଇ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ସମାଧି ଉପରେ ଖୋଦା ହୋଇ ରହିଛି : This grave contains all that was mortal/of a/Young English Poet/who·/On his Deathbed,/In the bitterness of his Heart,/at the Malicious Power of his Enemies,/Desired,/ these words to be engraven on his tombstone Here lies one/whose name was writ on water". Feb 21, 1821 । କୀଟ୍‌ସ୍ ଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଦେଡବର୍ଷ ପରେ କବି ଶେଲିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ଶେଲିଙ୍କର ସମାଧିପ୍ରସ୍ତର ଉପରେ ଲେଖାହୋଇ ରହିଛି ; Nothing of him that doth fade,/But doth suffer a sea-change/Into something rich and strange ! ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ଦୁଇଜଣ କବି ମୋତେ ଜୀବନରେ ସତେଅବା ସବୁଦିନ ଲାଗି ଅଭିଭୂତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ରୋମ୍‌ରେ ଥିବା ଶେଲି-କୀଟ୍‌ସ୍ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ କୀଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର କୁଶଳ ପଚାରି ଶେଲି ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି "Where is Keats now ? I am anxiously expecting him in Italy, when I shall take care to bestow every possible attention on him, I

consider his, a most valuable life, and I am deeply interested in his safety, I intend to be the physician both of his body and soul; to keep the one warm, and to teach the other Greek and Spanish. I am aware, indeed, in part, that I am nourishing a rival who will far surpass me, and this is an additional motive, and will be an added pleasure !"

ନାପୋଲିରେ ମୁଁ ସହରତଳିର ଗୋଟିଏ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ରହିଲି । ସହର ମଝିରୁ ସେଯାଏ ଯିବାକୁ ମୋତେ ଟ୍ରାମରେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ଲାଗୁଥିଲା । ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ସେଠାରୁ ସହର ଭିତରକୁ ବାହାରି ଯାଉଥିଲି, ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବାପରେ ପୁଣି ଅନାଥାଶ୍ରମକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲି । ଦିନଯାକ ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନମାନ ବୁଲି ଦେଖିବାରେ କଟି ଯାଉଥିଲା । ଏବଂ, ସହରତଳିର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସହିତ ସହର ମଝିର ଚାକଚକ୍ୟକୁ ତୁଳନା କରି ଦେଖିବାକୁ ମୋତେ ଏହି ଦୀର୍ଘ ପଥଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ସମୟରେ ପ୍ରଚୁର ଅବସର ମିଳୁଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଶୀତ ପଡ଼ି ଆସିଲାଣି । ବାଟଯାକ ଏପରି ଭଙ୍ଗାଘରମାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ କି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ନଥିଲା ବା ଦରକାରୀ ବୋଲି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ନଥିଲା । ବଡ଼ ସକାଳୁ ଦଶ ଏଗାର ବର୍ଷର ପିଲାମାନେ ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଝୁଡ଼ି ଧରି କାମ କରି ବାହାରୁଥିଲେ । ଥଣ୍ଡାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଦେହରେ ଶୀତବସ୍ତ୍ର ନଥିଲା କିମ୍ବା ଗୋଡରେ ଜୋତା ନଥିଲା । ଅନେକ ପିଲା ଅନ୍ତତଃ କିଞ୍ଚିତ୍ ସୁରକ୍ଷା ମିଳିବ ବୋଲି ପାଦରେ ପାଳକୁଟା ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲେ । ଏବେ ହୁଏତ ଏସବୁ ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଯିବଣି । ମାତ୍ର, ମୁସୋଲିନଙ୍କର ଇଟାଲୀ ମୁସୋଲିନଙ୍କର ପତନ ପରେ ଯେଉଁ ଦୁରବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲା, ନାପୋଲିର ସହରତଳି ଅଞ୍ଚଳରେ ମୁଁ ତାହାର ମର୍ମନ୍ତୁଦ ବହୁ ପ୍ରତିଫଳନ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି ।

ନାପୋଲିରେ ମୋ'ର ଶେଷ ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା ପମ୍ପେଇ ପରିଦର୍ଶନ । ସୁଦୂର ଅତୀତରେ ଅଦୂର ଆଗ୍ନେୟଗିରି ଭିସୁଭିଅସ୍‌ରୁ ଅଚାନକ ଅଗ୍ନି ଉଦ୍‌ଗୀରଣ ହୋଇ ପାଦଭୂମିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦୁଇଟି ତତ୍କାଳୀନ ସହର ପମ୍ପେଇ ଏବଂ ହର୍କୁଲେନିୟମ୍‌କୁ ପ୍ରକୁପିତ ଲାଭାସ୍ରୋତ ତଳେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପୋତି ପକାଇଥିଲା । ନିଜର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ତାହା ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନଥିଲା । ସେପାଖରୁ ଧାତବ ଅଗ୍ନିସ୍ରୋତ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିଲା ଓ ଏପାଖରେ ସମୁଦ୍ର ରହିଥିବାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହର ଦୁଇଟି ମାତ୍ର କେତେ ଘଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ

ମାଟିତଳେ ପୋତି ହୋଇଗଲେ । ପରେ, ବହୁଶହ ବର୍ଷ ଉତ୍ତାରୁ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍-ମାନେ ମାଟିତଳୁ ସହରର କୁଢ଼ିଟିକୁ ଖୋଳି ବାହାର କରିଛନ୍ତି ଓ ଏବେ ତାହା ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ୍ ସଭ୍ୟତାର ଏକ ସମ୍ୟକ ପରିଚୟ ଲାଭ କରିବାଲାଗି ଏକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ହୋଇ ରହିଛି । ପମ୍ପେଇ ସେଯୁଗରେ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଧାତୁସ୍ରୋତ-ତଳେ ପୋତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ନଗ୍ନ ଭାବରେ ମାଟିତଳୁ ବାହାରି ଅତୀତଟାକୁ କେତେ ଜୀବନ୍ତ ଏକ ବର୍ତ୍ତମାନଭାବର ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଛି । ରାସ୍ତା, ଘର, ସାଧାରଣ ସଭାସ୍ଥଳ, ଦୋକାନ ଓ ସେଥିରେ ଏକଦା ବିକ୍ରୀ ହେଉଥିବା ସରଞ୍ଜାମ ସବୁ ସେହିପରି ଥୁଆହୋଇ ରହିଥିଲା ପରି ରହିଛି । ଏବଂ, ପୃଷ୍ଠପଟରେ ନଗରର ପିତାମହ ପରି ଭିସୁଭିଅସ୍ ଉଚ୍ଚପାହାଡ଼ଟି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଛି । ଦୀର୍ଘ ବହୁବର୍ଷ ହେଲା ସେଥିରୁ ଆଉ କୌଣସି ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ ।

ସେତେବେଳର ଅଗ୍ନି-ଉଦ୍‌ଗୀରଣ ସମୟରେ ପ୍ରାଣବିକଳରେ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଉଯାଉ ମୃତ୍ୟୁସ୍ରୋତ କପରି ପଛଆଡ଼ୁ ଆସି କେତେ ମଣିଷଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇଥିଲା, ତାହାର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନମୁନା ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦର୍ଶନଗୃହରେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି । କାଳ କାଳ ଧରି ମାଟିତଳେ ରହିବା ଫଳରେ ଦେହ-ଗୁଡ଼ିକ ଫସିଲ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ହଠାତ ଅନାଇବା ମାତ୍ରକେ ସତେଅବା କୌଣସି କଳାକାରର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଡ଼େଲ ପରି ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ଦୁଇଜଣ ମଣିଷ କିପରି ସର୍ବଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାରୁ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ବିକଳରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରି ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହାର ନମୁନାଟିଏ ଏକ କାଚ ବାକ୍‌ସ ଭିତରେ ରଖାହୋଇଛି । ଆଣ୍ଠୁ ଭିତରେ ନିଜ ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ କିପରି ଆଉଜଣେ ମଣିଷକୁ ମୃତ୍ୟୁ ସୁଅ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ପୋତି ପକାଇଥିଲା ସେହି ନମୁନାଟି ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ କଣରେ ଦେଖି-ବାକୁ ମିଳୁଛି । ବିଚରା କୁକୁରଟିଏ ନିଜ ବୁଦ୍ଧିରେ ନିଜକୁ ମରଣର କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ତଥାପି କିପରି ପରାଭୂତ ହୋଇ ନିଆଁରେ ପୋତି ହୋଇଗଲା, ତାହାର ଫସିଲ ମଧ୍ୟ ଦେଖଣାହାରୀ ମଣିଷକୁ କମ୍ ବିଷଣ୍ଣ କରି ଦେଉନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତବର୍ଷ ତଥା ମିଶର ପରି ଗ୍ରୀସ୍ ଏବଂ ରୋମ୍‌ରେ ବି ଗୂଢ଼ ବିଦ୍ୟାର ଯେଉଁ ଆନୁଗତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଶୀଳନ ହୋଇଥିଲା, ପମ୍ପେଇ ସହରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ଏକ Villa dei Misteri ରହିଥିଲା, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ମାଟିତଳୁ ଖୋଳାହୋଇ ବାହାରିଛି ।

ମହାଯୁଦ୍ଧର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଇଟାଲୀ, ଏକାନ୍ତ ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସେତେବେଳେ କେଡ଼େ ନିରଖର ଏବଂ ବିକ୍ଷତ

ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତାହାର ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ମୋତେ ଖୁବ୍ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ଇଟାଲୀର ମୁଦ୍ରା ଲିରା ନିଜ ବିନିମୟଗତ ମୂଲ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କେତେ ନା କେତେ ତଳକୁ ଖସିଯାଇଥିଲା । ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରା ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁ-ନଥିଲା । ପ୍ରଧାନତଃ କାଗଜ ନୋଟ୍ ହିଁ ଚଳୁଥିଲା । ଏବେ ବି ଇଟାଲୀୟ ଲିରାରେ ହୁଏତ ସେପରି ବିଶେଷ ଉନ୍ନତି ଆଦୌ ହୋଇନାହିଁ । ମୋ'ର ମନେଅଛି, ସେତେବେଳେ ଏକ ଲିରାର ବଜାର ମୂଲ୍ୟ ଆମ ଭାରତର ମୁଦ୍ରା ଅନୁସାରେ ଅଢ଼େଇ ପଇସା ଥିଲା ଓ ଦୁଇ ଲିରା ଅର୍ଥାତ୍ ସାମାନ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ପଇସା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କାଗଜ ନୋଟ୍ ଚଳୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ବିଜିତ ଜର୍ମାନୀ ପରି ଇଟାଲୀର ଘରଆଡ଼େ ମଧ୍ୟ ଆମେରିକାର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଇଟାଲୀୟ ଜୀବନ ଉପରେ ତତ୍ତ୍ୱାବ-ଧାରକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ସାଧାରଣ ଦୁର୍ଗତିର ବଜାର ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମଗ୍ର ଚଳପ୍ରଚଟା ସତେଅବା କୋଉ ଅନ୍ୟଭୁବନର ଇନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ପରି ଦେଖାଉଥିଲା । ବନ୍ଧୁକସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଧନୀ ଓ ଅସଭ୍ୟ ବଣିକ ସେହିମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଚାଲିଥିଲା ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବଡ଼ଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ତାହା ପ୍ରାୟ ପର୍ଣ୍ଣସମସ୍ତର ଏକ ଆଧୁ ସମ୍ଭାବନାର ମାର୍ଗ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲା । ବିଚରା ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଖାକି କମିଜ ପିନ୍ଧିଥିଲି ଓ ଓ ସେଥିଲାଗି ବହୁ ଅବସରରେ ମୁଁ ଆମେରିକାର ଜଣେ ଧନାଢ୍ୟ ସୈନିକ ବୋଲି କେତେ ମଣିଷଙ୍କ ମନରେ ଭ୍ରମ ବି ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲି । ତାହା ମୋତେ ଏପରି ଏକାଧିକ ଅଭିଜ୍ଞତା-ଅର୍ଜନର ଶରବ୍ୟ କରି ରଖିଥିଲା, ଖାକି କମିଜ ନଥିଲେ ହୁଏତ ମୋତେ ଯେଉଁ ସୁଯୋଗମାନ କଦାପି ମିଳି ନଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଯଦି ମୋ' ବିବେକ-ଗତ ରକ୍ତମାଂସର ସ୍ତରରେ ଜଣେ ନୀତିବାଦୀ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ପୂରା ଦକ୍ଷିଣ ଇଟାଲୀଟାକୁ ମୁଁ ଏକ ପତିତ ସମାଜ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି ଓ 'ରାମ,' 'ରାମ, ବୋଲି କହି ସେଠୁ ପଳାଇ ଆସିଥାନ୍ତି ।

ସେଥରର ଇଉରୋପ ଘୁରିବା ଏ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଏତେ ବର୍ଷର ଘଟଣା ହୋଇଗଲାଣି । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ଘଟିଥିବା ତିନୋଟି ଘଟଣା ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ଭିତରେ ତଥାପି ଅବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ତିନୋଟି ଘଟଣା ତିନୋଟି ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଘଟିଛି । ପ୍ରଥମଟି ଘଟିଥିଲା କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ର ମୁଖ୍ୟ ରେଲଷ୍ଟେସନରେ, ଡାନିଶ୍ ଭାଷାରେ ସୁପରିଚିତ ଭାବରେ ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ Hovedbanegarden ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏଇଟି ଏକ ବିରାଟ ଷ୍ଟେସନ ଥିଲା । ପ୍ଲାଟଫର୍ମ, ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ସରକ ହେବ ମାଟିତଳେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ । ଟିକେଟ କରିବାର ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ । ଟିକେଟ ଘରେ ଟିକେଟ କରିସାରି ଜଣେ ଯାତ୍ରୀକୁ ତା'ର

ଝର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ ପ୍ଲାଟଫର୍ମଟିକୁ ତଳକୁ ପଡ଼ିଥିବା ପାବଚ୍ଛଶ୍ରେଣୀ ଦେଇ ଆସିବାକୁ ହୁଏ । ପଶ୍ଚିମ ଡେନମାର୍କରେ ଥିବା ମୋ'ର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ପରିବାରର ଏଗାରବର୍ଷର ପୁଅ ସ୍ୱାକବ୍ କେତୋଟି ଦିନଲାଗି ମୋ' ପାଖରେ ଏହି ରାଜଧାନୀରେ ରହିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ଆମେ ଏକାଠି କେତେଦିନ ମହାଆନନ୍ଦରେ ଚିଡ଼ିଆଖାନା ଦେଖିଲୁ, ପୋତାଶ୍ରୟରେ ପାଣି ଭିତରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ନୀଳ ପଥରର ସମୁଦ୍ରକନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲୁ, କେତୋଟି ସନ୍ଧ୍ୟା ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ରମ୍ୟ ଉତ୍ସବୋଦ୍ୟାନ Tivoli ରେ ମଧ୍ୟ କଟାଇଥିଲୁ । ମୋ'ର ଡେନମାର୍କ ଛାଡ଼ିବା ପାଖ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, ସେଥିଲାଗି ବାପମାଆଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ସ୍ୱାକବ ରାଜଧାନୀର ଏହି ବଡ଼ ସହରରେ ମୋପାଖକୁ ବୁଲି ଆସିଥିଲା । ସେଦିନ ଶନିବାର ଥାଏ, ଟିକେଟଘର ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଝରକା ପାଖରେ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଧାଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ । ମୁଁ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ଯାଇ ଛିଡ଼ା ହେଲି । ମୁଁ ଧାଡ଼ି ଆଗକୁ ଯାଉଥିବା ଅନୁସାରେ ଆଗେଇଥାଏ ଓ ସ୍ୱାକବ୍ ମଧ୍ୟ ମୋ' କଡ଼େ କଡ଼େ ଆଗକୁ ଯାଉଥାଏ । ଗାଡ଼ୀ ଛାଡ଼ିବାର ସମୟ ବି ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ତେଣୁ ତରତର ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଝରକା ପାଖରେ ମୋ' ପାଳି ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ସ୍ୱାକବ୍ ପାଇଁ ଟିକେଟଟି କରିଦେଲି ଓ ତା'ର ହାତଧରି ଟାଉଟାଉ ହୋଇ ସେଠାରୁ ବାହାରି ଆସିଲି । ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଆମେ ପ୍ରାୟ ଅଧଧାଇଁବାରେ ଓହ୍ଲାଇଲୁ, ହଠାତ୍ ମୋ' କୋଟର ଭିତର ପକେଟଟା କାହିଁକି ଠୋଲ ଠୋଲ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ମୋ'ର ସେହି ଅସଲ ନିଧିଟିକୁ ମୁଁ ପକେଟରେ ନଥିବାର ଆବିଷ୍କାର କଲି ।

ଦଣ୍ଡକ ଭିତରେ ମୋ' ମୁଣ୍ଡ ବଣା ହୋଇଗଲା । ଗୋଟିଏ ଚମଡ଼ା ଥଳୀରେ, ଯେଉଁଟିରେ ମୋ'ର ବାଟସାରା ରେଲ ଓ ଜାହାଜ ଟିକେଟ ଥିଲା, ମୋ' ପାଖରେ ରହିଥିବା ଯେଉଁ ମୋଟା ପରିମାଣର ଧନରାଶି ଓ ଯାତ୍ରୀ-ଚେକ୍ ଥିଲା, ସେଇଟିକୁ ମୁଁ କେଉଁଠାରେ ହରାଇ ଆସିଛି । ଟିକେଟ କଲାବେଳେ ତ ମୁଁ ସେଇଥିରୁ ପଇସା କାଢ଼ି ଟିକେଟ କରୁଥିବା ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତକୁ ଝରକା ସେପାଖକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଥିଲି । ଥଳୀଟିକୁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଝରକା ଏପାଖେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଛି । ମାତ୍ର, ସେଠାରେ ତ ମଣିଷଙ୍କର ଧାଡ଼ି ଲାଗିଥିଲା, — ଥଳୀଟା କଦାପି ସେଠାରେ ମୋ'ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିନଥିବ । ତଥାପି ଥରେ ଦେଖିନେବା ଉଚିତ ଓ ତା'ପରେ ପୋଲିସ୍‌ରେ ଖବର ଦେବା ଉଚିତ । ସ୍ୱାକବ୍ ସହିତ ମୁଁ ପୁଣି ସେହି ଟିକେଟ କରିଥିବା ଜାଗାକୁ ଫେରି ଆସିଲି । ଦେଖିଲି, ଧାଡ଼ି ଲାଗିଛି, ମାତ୍ର ଥଳୀଟି ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ହରବଣ୍ଟୁଳ ହୋଇ ଯାଇଛି । ତଥାପି ଭାବିଲି, ଟିକେଟ

କରୁଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଅରେ ପଗ୍ଚାରଦେଲ । ମୋ'ର କରୁଣ ଓ ଅସହାୟ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇଟି ଦେଖି ସେ ସବୁ ଅନୁମାନ କରିନେଲେ ଓ ମୋତେ କେତେ ସେକେଣ୍ଡ ନିମନ୍ତେ କରୁଣା କରୁଥିବା ପରି ଅନାଇ ଲେ । ତା'ପରେ ମୋ'ର ଥଳୀଟିକୁ ସେପାଖରୁ ମୋ' ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ଓ ମୋ'ର ଆଉ କେବେହେଲେ ଏପରି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ବା ଭୋଳ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ମୋତେ ସାବଧାନ କରିଦେଲେ । ଯାହା ଘଟିଥିଲା, ତାହା ହେଉଛି; ଟିକେଟ ପଇସା ଦେଇ ମୁଁ ମୋ' ପଇସାଥଳୀଟିକୁ ସେହି ବାହାରେ ହିଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଥିଲି । ମୋ' ପରେ ଵି କେତେ ଲୋକ ଟିକେଟ କାଟୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇଟି ସେଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ଟିକେଟ କାଟୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ନିଜ ମନରେ କ'ଣ ଭାବି ସେଇଟିକୁ ଟିକେଟ ବିକୁଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ଜିମା ଦେଇ ଆସିଲେ । ଯାହାର ବ୍ୟାଗ, ସିଏ ବଳେ ସେଠାକୁ ଆସିବେ ଓ ଏହିପରି ଭାବରେ ନିଜର ଜିନିଷଟିକୁ ଫେରି ପାଇବେ, ଏହାହିଁ ତାଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଥିଲା ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଘଟଣାଟି ଘଟିଥିଲା ତାହାର ଦୁଇ ତିନିମାସ ପରେ, ଅଷ୍ଟ୍ରିଆରେ ମୁଁ ଓବର୍ନଡ଼ର୍ଫ ଗାଆଁରେ ହାନସ୍ ଘରେ ରହୁଥିବା ସମୟରେ । ପ୍ରାୟ ସବୁଦିନ ଉପରଓଳି ଗାଆଁର ପିଲଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ମୁଁ ହ୍ରଦରେ ପହଁରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ସେ ଟିଏ ହ୍ରଦ ଥିଲା ନଈ ସେପାଖରେ, ଜର୍ମାନୀ ଦେଶରେ । ସେହି ନଈଟି ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଓ ଜର୍ମାନୀ ମଝିରେ ସୀମାରେଖା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଉ ସେ ଟିଏ ହ୍ରଦ ଥିଲା ଏକ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀର ସେପାଖରେ । ଦୁଇଟିଯାକ ଥାନକୁ ଆମେ ସାଇକେଲରେ ଯାଉଥିଲୁ । ପାହାଡ଼ ସେପାଖରେ ଥିବା ହ୍ରଦଟି ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଏପାଖ ରାସ୍ତାରେ ଆମ ସଭିଙ୍କୁ ସାଇକେଲ ଗୁଡ଼ିକୁ ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି ଚାଲି ଚାଲି ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଶିଖର ଦେଶରୁ ଆମେ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ୁଥିଲୁ ଓ ଖାଲ ଗଡ଼ାଣିର ନାନା ବାଙ୍କ ଅତିକ୍ରମ କରି ତଳେ ଗାଆଁଟିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିଲୁ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ସେଠାରୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ଠିକ୍ ଓଲଟା କ୍ରମରେ ତାହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ, ଏହି ହ୍ରଦଟିକୁ ଯିବାଦିନ ଆମେ ହାତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଳ ରଖି ବାହାରୁଥିଲୁ । ଦିନକର କଥା;—ଆମେ ଦଶବାରଟି ସାଇକେଲରେ ଆମେ ଅଭିଯାନରେ ବାହାରିଗଲୁ । ପ୍ରଥମେ ଉଠାଣିବାଟ । ତା'ସାଙ୍ଗକୁ ଅପରାହ୍ନ ସମୟର ଟାଣ ଖରା । ଦେହରୁ ଗମ ଗମ ଝାଳ ବୋହି ଯାଉଥାଏ । ଅସ୍ୱସ୍ତି ଲାଗିବାରୁ ମୁଁ କୋଟଟିକୁ ଦେହରୁ କାଢ଼ି ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ମୋ' ସାଇକେଲ କାରିଅର୍‌ରେ ଚାପି ଦେଇ ରଖି ଦେଇଥିଲି । ପାହାଡ଼ ମଥାନରୁ ଆମେ ଗଡ଼ାଣି ବାଟରେ ସାଇକେଲ ଉପରକୁ ଉଠିଲୁ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ହାଇନସର ଇସ୍କୁଲସାଙ୍ଗ, ତା'ରି ବୟସର । ତେଣୁ ସେମାନେ ଆଗେ ଆଗେ ଗଲେ ଓ ମୁଁ ସବା ପଛରେ ରହିଲି । ତା'ପରେ

ପ୍ରାୟ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ସାଇକେଲମାନେ ବାଙ୍କ ପରେ ବାଙ୍କ ଭାଙ୍ଗି ବିଜୁଳିବେଗରେ ତଳକୁ ଖସିଲେ । ବାଟରେ କାଲୁଆ ପବନ ଭାରି ଆମୋଦଦାୟକ ଭାବରେ ଦେହରେ ଘର୍ଷି ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ । ପିଲାମାନେ ଆଗ ତଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ମୁଁ ସବା ପଛରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି । ଖୁସିମନରେ ସମସ୍ତେ ଆମର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନିମନ୍ତେ ହ୍ରଦଆଡ଼କୁ ଯିବାପାଇଁ ସଜ ହେଉଛୁ, ଏହି ସମୟରେ ହାନ୍‌ସ ଓ ତା'ର ଆଉ ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ଆବିଷ୍କାର କଲେ ଯେ, ମୋ' କୋଟଟି ମୋ' ସାଇକେଲର କାରିୟର୍‌ରେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟରେ କୋଉଠି ଖସି ଯାଇଛି । ଆମ ସାଇକେଲ ସବୁ ଯେଉଁ ବେଗରେ ତଳକୁ ଆସୁଥିଲେ, ସେଥିରେ ସେହି କଥାଟି ଘଟିବା ଆଦୌ ଅସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ହାନ୍‌ସ ଓ ତା'ର ସେଇ ସାଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ'ର କୋଟଟିର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରିଗଲେ । ମୁଁ ଏବିଷୟରେ କ'ଣ ଭାବୁଛି ବା ନଭାବୁଛି, ମୋତେ ପଚାରି ବୁଝିବାକୁ ଆଦୌ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ନାହିଁ ।

ସେହି ପକେଟରେ ଏଥର ବାଟଯାକର ଟିକେଟ ଥିଲା, ତା' ସହିତ ମୋ' ପାସ୍‌ପୋର୍ଟଟି ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସିଏ ଆଉ ଏକ ଦୁର୍ଘଟଣା । ମୋତେ ତ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଗଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଆଉ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ପିଲାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ମୁଁ ବି ହାନ୍‌ସ ଓ ତା ସାଙ୍ଗର ଅନୁସରଣ କଲି । ଉଠାଣି ବାଟ,— ଆମେ ତ ଥରି ଥରି ହୋଇ ଚାଲିକରି ବାହାରିଲୁ । ମାତ୍ର ହାନ୍‌ସ ଓ ତା'ର ସାଙ୍ଗ ପ୍ରାୟ ଦଉଡ଼ି କରି ଯାଇଥିବାରୁ ଆମକୁ ସେମାନେ ଦୃଶ୍ୟ ହେଉନଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଆମେ ଏପରି ଏକ ଅନିଶ୍ଚୟତାର ବାଟ ଚାଲିବାପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ଯେ, ହାନ୍‌ସ ଓ ତା'ର ସାଙ୍ଗ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧା ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ସହିତ ତଳକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ମୋ' କୋଟ୍‌ଟିକୁ ହାନ୍‌ସ ତା'ର କାନ୍ଧ ଉପରେ ପକାଇଛି । ମୋ'ର ବୁଦ୍ଧିରେ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଟିକିଏ ପ୍ରାଣ ପଶିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ଆମେ ସମସ୍ତେ ତଳକୁ ଖସିଲୁ । ଘଟଣାଟି ବିଷୟରେ ଯାହା ଶୁଣିଲୁ, ତାହା ହେଉଛି : ବୃଦ୍ଧା ଭଦ୍ରମହିଳା ଚାଲି ଚାଲି ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଆସୁଥିଲେ ଓ କୋଟ୍‌ଟା ମଝିରାସ୍ତାରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଗାଡ଼ୀ କିମ୍ବା ଟ୍ରକ୍ କାଳେ ସେଇଟା ଉପରେ ମାଡ଼ିଯିବ ଭାବି ସେଇଟିକୁ ସେ ରାସ୍ତାରୁ ଉଠାଇ କଡ଼ରେ ରଖିଦେବେ ବୋଲି ଭାବିଲେ । ଯାହାର କୋଟ ସିଏ ବଟୋଇ ବଟେ ଆସି ନିଶ୍ଚୟ ଏଠାକୁ ଆସିବ ଓ ନେଇଯିବ । କୋଟଟି ରାସ୍ତାକଡ଼ ହିଡ଼ ଉପରେ ରଖୁ ରଖୁ ତାର ଭିତର ପକେଟରେ ଥିବା ପାସ୍‌ପୋର୍ଟଟି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥିଲା । ଏଇଟି ଜଣେ ବିଦେଶୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ପାଇ ସେ ପୁଣି କ'ଣ ଭାବି ନିଜ

କାନ୍ଧରେ କୋଟ୍‌ଟାକୁ ପକାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ତଳଆଡ଼କୁ ଆସିଥିଲେ । ଏବଂ, ବାଟରେ ହାନ୍‌ସ ଓ ତା'ର ମାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ଓ ଘଟଣାର ପୂର୍ବାଂଶଟିକୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲେ । ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ଘର ତଳେ ଅବସ୍ଥିତ ସେହି ଗାଆଁରେ, ଯେଉଁ ଗାଆଁର ହ୍ରଦକୁ ଆମେ ପହଁରିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ତଳେ ପହଞ୍ଚି ସେ କହିଲେ ପିଲାମାନେ, ପହଁରିସାରି ତୁମେମାନେ ମୋ' ଘରକୁ ଆସିବ, କଫି ପିଇ ତା'ପରେ ଘରକୁ ଯିବ । ସେଦିନ ତାହାହିଁ ହୋଇଥିଲା । ବୃଦ୍ଧା ନିଜ ହାତରେ ସଦ୍ୟ କେକ୍‌ଟିଏ ତିଆରି କରି ରଖିଥିଲେ । କେଡ଼େ ଖୁସିରେ ଆମେ ତାଙ୍କଘରେ ସେଇଟିର ମଧ୍ୟ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲୁ ।

ତା'ପରେ ମୁଁ ଯେଉଁ କାହାଣୀଟି କହିବି, ସେଇଟି ୧୯୫୬ ଶୀତଦିନର ଘଟଣା । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ହେଲସିଙ୍କିରୁ ରେଳରେ ବାହାରି ପ୍ରାୟ ରାତି ତୃତୀୟ ପ୍ରହର ବେଳକୁ ଲପିନ୍‌ଲାହ୍‌ଟିରେ ଓହ୍ଲାଇଲି । ଛୋଟ ଷ୍ଟେସନଟିଏ, ହୁଏତ ମୋ' ସହିତ ଆଉ ଜଣେ କି ଦୁଇଜଣ ଯାତ୍ରୀ ଓହ୍ଲାଇଥିବେ । ତୁଷାର ବୃଷ୍ଟି ହେଉଥାଏ, ଉତ୍ତାପ ଜିରୋଡ଼ିଗ୍ରୀ ଠାରୁ ପଚିଶ ତଳକୁ ଥାଏ । ୧୯୫୬ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ସାହାପୁରୋ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଯେଉଁ ଶରଣାର୍ଥୀ ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ଡେନ୍‌ମାର୍କରୁ କାମ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ ବୋଲି ଏଥର ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଉଥାଏ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିକୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋ'ର ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ସେହିପରି ଭାବରେ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ସାହାପୁରୋ ଲପିନଲାହ୍‌ଟି ଠାରୁ ସାତଆଠ କିଲୋମିଟର ରାସ୍ତା । ବାଟଯାକ ଖାଲି ପାଇନ ଜଙ୍ଗଲ । ସେବାଟେ ପରିବହନର ଯାତ୍ରୀବସ ଦିନବେଳେ କାଁ ଭାଁ ଥରେ କି ଦି' ଥର ହୁଏତ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବ । ରାତିବେଳେ ସେଠାକୁ ଯିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥିଲା । ତେଣୁ, ଅନ୍ତତଃ ସକାଳ ହେବାଯାଏ ଏହି ଷ୍ଟେସନରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ମନସ୍ଥ କରି ନିଜ ଜିନିଷ ରଖି ତା' ଉପରେ ବସିବାର ଯୋଗାଡ଼ କରୁଛି, ହଠାତ୍ ଷ୍ଟେସନ ବାହାର ଆଡ଼କୁ ମୋ'ର ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା । ଦେଖିଲି, ଗୋଟିଏ ଟ୍ୟାକସି ଠିଆ ହୋଇଛି ଓ ତା' ମଥାରେ ଆଲୁଅଟିଏ ଜଳୁଛି । ତା'ର ଅର୍ଥ ହେଲା, ଟ୍ୟାକସିଟି ଭଡ଼ାରେ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । କ'ଣ ଭାବି ମୁଁ ବାହାରକୁ ଟ୍ୟାକ୍‌ସି ପାଖକୁ ଗଲି । ଭିତରଟା ଅନ୍ଧାର ଥିବାରୁ କିଛି ଦେଖି ପାରୁ-ନଥାଏ । ମୁଁ କାଚ ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଟିପରେ ଠକଠକ କଲି । ଭିତରର ଆଲୁଅ ଜଳିଲା । ଦେଖିଲି; ଝିଅଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାଲୁପରି କୋଟ୍ ପିନ୍ଧି ତା' ଭିତରେ ବସିଛି । ସେଇ ହେଉଛି ଟ୍ୟାକ୍‌ସିର ଡ୍ରାଇଭର ।

ଝିଅଟି ଦୁଆରର କାଚକୁ କିଞ୍ଚିତ ତଳକୁ କରି ମୋ' ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ Hyva Ilta ବୋଲି କହିଲା । ଅର୍ଥାତ ଶୁଭସନ୍ଧ୍ୟା । ମୁଁ Ilta ବୋଲି କହି ସମ୍ଭାଷଣର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଲି । ଏବଂ କହିଲି, ମୋ'ର ସାହ୍ୱାସ୍ତୁଂଗ୍ରୋ ଯିବାର ଅଛି । ଟ୍ୟାକ୍ସି ଯାଇପାରିବ କି? ଝିଅଟି ହୁଁ ମାରିଲା । ମୁଁ ଟିକିଏ ସଙ୍କୁଚିତ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଭାରତର ଯୁବକପିଲା ମୁଁ.—ଏତେ ରାତିରେ ଏକୋଇଶି ବାଇଶି ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସହିତ ଏକୁଟିଆ ଏତେ ବାଟ ଯିବା ବିଷୟରେ ମୋ'ର ଭୀରୁ ମନଟା ସତେଅବା କେମିତି କେମିତି କରୁଥାଏ । ଏ ଝିଅଟା ମୋତେ ଆଉକୁଆଡ଼େ ନେଇଯିବ ନାହିଁତ ? ମୋ'ର ନୈତିକତା ଦୁଷ୍ଟ ସନ୍ଦେହାତ୍ମାଟା କେତେ କ'ଣ ମନ୍ଦ ଶକୁନର କଳ୍ପନା କରି ଯାଉଥାଏ । ତଥାପି ରାଜି ହୋଇଗଲି । ଯାତ୍ରସ ବାଢ଼ିଲି । ଆମେ ଏକାଠି ମିଶି ମୋ' ଜିନିଷପତ୍ରକୁ ଗାଡ଼ୀ ଏଛରେ ରଖିଲୁ । ମୁଁ ପଛରେ ବସିଲି । ଝିଅଟି ଗାଡ଼ୀ ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ବହୁ ବଙ୍କା ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବାପରେ ପିଚ୍ଛିଳ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ପରେ ଆମେ ସାହ୍ୱସ୍ତୁରୋଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଫିନଲାଣ୍ଡ୍‌ର ବାସଘରଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତଃ ମୁଖ୍ୟ-ରାସ୍ତାର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ନଥାଏ । ମୁଖ୍ୟ ରାସ୍ତାରୁ ଘରପାଖକୁ ସାନ ରାସ୍ତାଟିଏ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ଦେଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ମୁଁ ଯେଉଁ ପରିବାରର ଘରକୁ ସେଦିନ ଯାଉଥାନ୍ତି, ତାହା ସେହିପରି ଆମ ଟାକ୍ସି ରହିବା ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରାୟ କି ଷାଠିଏ ମିଟର ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ମୁଁ ଟ୍ୟାକ୍ସିରୁ ଓହ୍ଲାଇବାର ଉପକ୍ରମ କରିବା ମାତ୍ରକେ ଝିଅଟି କହିଲା, "ନାଇ, ଆପଣ ବସିଥାଆନ୍ତୁ । ମୁଁ ଜଣେ ଯାଇ ଘରବାଲାଙ୍କୁ ଉଠାଇ ଏଠାକୁ ଡାକି ଆଣେ । ଆପଣ ଏ ଅନ୍ଧାର ଓ ପବନରେ ଜଙ୍ଗଲବାଟରେ କୁଆଡ଼େ ଯିବ । ମୁଁ ଗାଡ଼ୀ ଭିତରେ ରହିଲି । ଝିଅଟି ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ମିନଟ୍ ପରେ ଘରର ବାପା ଓ ମାଆଙ୍କୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇ ଡାକି ଆଣିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୁନର୍ବାର ଘର ଯାଏ ଗଲୁ । କୂଅ ଭିତରୁ ଧୂମ୍ରପରେ ସିଝି ବରଫମୁଣ୍ଡା କେତେଟା ବାହାର କରାଗଲା । ସେଥିରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ କଫି ହେଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ପିଇଲୁ । ତାପରେ ମାଆ ଝିଅଟିକୁ ରାତିରେ ତାଙ୍କ ଘରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ସକାଳେ ଯିବା-ପାଇଁ କେତେ କହିଲେ । ସେଇ ରାତିରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ୀବେଳକୁ ଝିଅଟିର ଲପିନ୍‌ଲହଟି ଷ୍ଟେଶନରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାର କଥା ଥିଲା । ତେଣୁ ପୁଣି ସେତିକି ବାଟ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେ ଫେରିଗଲା ।

ଇଉରୋପରେ ମୁଁ ଏମିତି କେତେ ସାନ ସାନ କଥା ଦେଖିଛି, ସାନ ସାନ ଘଟଣା ଅନେକ ଜାଣିଛି । ସାନ ସାନ ମଣିଷଙ୍କର ଜୀବନ ପଛରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯେଉଁ ସାଂସ୍କୃତିକତାର ପରିଚୟ ପାଇଛି, ତାହାକୁ ଇଉରୋପୀୟ ସଂସ୍କୃତିର କେତୋଟି ବୃହତ୍ ପରମ୍ପରା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ଇଉରୋପର

ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ କଟିଥିବା ମୋ' ଜୀବନର ଏହି ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ସଢେଇଥିବା ଏଠି ଏକ ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛି । ଆପଣାର ଜୀବନକାହାଣୀକୁ ସକଳ ଅର୍ଥରେ କେତେଦୂର ଏକ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ଯାହାକୁ ଆମେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦେଇ ବେଳେ ବେଳେ ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍‌ଧି ବୋଲି କହୁଥାଉ, ତାହାକୁ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ସତକୁ ସତ ଏକ ବିଶ୍ୱଉପଲବ୍‌ଧି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ କି ? ଯେଉଁମାନେ ହେତୁ ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ଜୀବନକୁ ଏକାନ୍ତ ଅନିତ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଅଧିକ ତ୍ୱରା ସହିତ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ଇଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତିର ସବୁକିଛି ବୋଲି ମାନି ନିଅନ୍ତି, ମୁଁ ଯେ ଆଦୌ ସେମାନଙ୍କର ଧାତୁରେ ଗଢା ହୋଇନାହିଁ, ଏକଥାଟି ମୁଁ ମୋ'ର ହେତୁ ହେବା ଦିନୁ ଅନୁଭବ କରି ଆସିଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଆଡେ ଯେତେବେଳେ ଯାଇଛି, ସେଠାରେ ସର୍ବାଧିକ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିଛି, ଡ଼ୋର ଲଗାଇଛି । ଅନେକ ମଣିଷ ବିଦେଶକୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ବିଦେଶ ଯାଆନ୍ତି । ବିଦେଶରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କମ୍ ପାଠ ପଢ଼ିନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଦେଶକୁ ଫେରି ଅମୁକ ଆସନରେ ଅମୁକଟାଏ ହୋଇ ବସିବି ଏବଂ ଅଜସ୍ର କମାଇ ପାରିବି ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ପାଠ ପଢ଼ିନାହିଁ । ମୋ'ର ପାଠ ପଢ଼ିବା ମୋତେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଡ଼ୋର ଲଗାଇ ଶିଖାଇଛି, ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧି ଶିଖାଇଛି । ଅତୀତ ସହିତ ଡୋର ଲଗାଇ ଦେଇଛି, ମୋତେ ସତେଅବା କେଉଁ ବିଶ୍ୱଜୀବନ ଭିତରେ ଅବାଧ ପ୍ରବେଶର ଅଧିକାର ଦେଇଯାଇଛି । ଯେଉଁ ସାନ ଘରଟିରେ ମୁଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲି, ଯାହାକୁ ନିଜର ପ୍ରଦେଶ, ଦେଶ କିମ୍ବା ଭାଷା ବୋଲି କହିବାକୁ ମୋତେ ଏଠାରେ ମୋ'ର ଗୁରୁଜନମାନେ କେତେ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଶିଖାଇ ଆସିଛନ୍ତି, ପୃଥିବୀ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସେହି ଘରଟି ସତେଅବା ବହୁମନ୍ତ୍ରେ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଏବଂ, ସେହି ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ମୋତେ ନିଜର ଘରଟିକୁ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ନିଜର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରର ଆକାଶ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଗୋଡ଼ତଳେ ରହିଥିବା ମାଟିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଗଭୀର ତଥା ସ୍ୱକୀୟ ଭାବରେ ଚିହ୍ନି ହୁଏ, ସେକଥା ମୁଁ ଅନୁକ୍ଷଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜାଣିଛି । ଅନ୍ୟ ଭାଷାଟିଏ ଶିଖିଲେ କେତେକ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ଘରର ଭାଷାଟିକୁ ଭୁଲି ଯାଉଥିବା ପରି ହୁଅନ୍ତି, ମୋ' ଜୀବନରେ ସେହି ଦଣ୍ଡଭୋଗ କେବେହେଲେ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଇଉରୋପର ମର୍ମପ୍ରବେଶ କରି ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିଛି । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱଯାତ୍ରା ମୋ'ର ଅନ୍ତର୍ଯାତ୍ରାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରି ରଖିଛି ।

ନାପୋଲିରୁ ଇସ୍ରାଏଲ । ଇସ୍ରାଏଲ ଯିବାଲାଗି ମୋ'ର ଏହି ସ୍ୱପ୍ନ ମୋତେ ବେଳେବେଳେ ଇଉରୋପରେ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ଥିର କରି ଦେଉଥିଲା । ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ପିଟର ଏବଂ ଇନା ମୋତେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଇସ୍ରାଏଲ ଯିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ମୁଁ କ୍ରମେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଇତିହାସ ପଢ଼ିଲି ଏବଂ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଇଉରୋପୀୟ ଧର୍ମାନ୍ଧ ଏବଂ କ୍ଷମତାନ୍ଧମାନେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ କରି ଆସିଥିବା ଅମାନୁଷିକ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକାବେଳେକେ ଗୋଟାଏ ଭୟଙ୍କର ଏବଂ ଉଗ୍ର କୋଉଟି ଲୁଚିକରି ରହିଥାଏ, ଜନ୍ତୁ ଧର୍ମରୁ ଏକ ଖଳ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ପାଇଲେ ତାହା ପଶୁ ହୋଇଯାଏ । ଏକ ହିଂସ୍ର ସାମୂହିକତା-ଭାବ ତାକୁ ନିର୍ମଳ ବିବେକରେ ଏକ ପଶୁ ହେବାଲାଗି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦିଏ ଓ ତା'ପରେ ସିଏ ଯାହାକିଛି କରିବାକୁ ଚାହାଁରେ, ତାହାକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମରେ ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଇଁ କରୁଛି ବୋଲି ତା' ଭିତରେ ଏକ ଦୁରାଗ୍ରହତାକୁ ଅନ୍ଧ କରି ପକାଏ । ତା'ପରେ ପାଷଣ୍ଡତାର ଆଉ କୌଣସି ସୀମା ରହେନାହିଁ । ଇହୁଦୀମାନେ ଇଉରୋପରେ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ସେହି ପାଷାଣ୍ଡତାର ଶିକାର ହୋଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇନାହାନ୍ତି ।

ଏହି ପୁରାତନ ଦୁଃଖ କଥାଟିର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ନୂଆ ଇସ୍ରାଏଲ ଗଢ଼ା ହେଉଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଶିଶୁଟିକୁ ମୋଟେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବୟସ । ସେହି ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମଧ୍ୟ ଇସ୍ରାଏଲ ଏକ ଅନ୍ୟ ବିବେକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସଙ୍କଳ୍ପରେ ଗଢ଼ାହେଉଛି ବୋଲି ପୃଥିବୀଯାକ ଖବର ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥାଏ । ସେହି ଅନ୍ୟ ବିବେକ ଓ ଅନ୍ୟ ସଙ୍କଳ୍ପଟିକୁ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଦେଖି ଆସିବି ବୋଲି ହିଁ ମୂଳତଃ ଇସ୍ରାଏଲ ଯିବାର ଯୋଜନା କରିଥିଲି । ତେଣୁ ମୋତେ ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନପରି ସରଳ ଲାଗୁଥାଏ । ମୁଁ ଯେତେଅବା କୌଣସି Holy Landକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ନାପୋଲି ବନ୍ଦରରୁ ହାଇଫା ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାହାଜରେ ଆଗରୁ ମୋ'ର ଟିକେଟ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବନିମ୍ନ ଶସ୍ତା ଟିକେଟରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବାରୁ ଦିନମାନ ମୋ'ର ଜାହାଜର ଡେକ୍ ଉପରେ କଟେ । କେବଳ ରାତିରେ ମୁଁ ନିଜ କୋଠରୀଟିକୁ ଶୋଇବାକୁ ଯାଏ । ସେଠାରେ ମୋ' ସହିତ ଆଉ ତିନିଜଣ ଯାତ୍ରୀ ବି ଥାଆନ୍ତି । ଏହି କୋଠରୀଗୁଡ଼ିକ ଜାହାଜର ତଳଥାକରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି କରି ରହିଥିବା ଜାହାଜର ଅଂଶଟିରେ ସବୁଠାରୁ ଅଳପ ପଇସା ଦେଇ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ସେଠାରେ ମୁକ୍ତ ବାୟୁ ଓ ମୁକ୍ତ ଆଲୋକ ମିଳିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନଥାଏ । ଦିନରେ ବି ଆଲୁଅ ଜଳାଇଲେ ଯାଇ ଘର ଭିତରେ କିଛି ଦେଖି ହୁଏ । ରାତିରେ ଆମେ ସେଠାରେ ଶୋଇଥିବା

ସମୟରେ ଏକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ଘର ଭିତରକୁ ଅମ୍ଳଜାନ ପବନ ଛଡ଼ା ଯିବାର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ, ଜାହାଜର ଡେକ୍ ଉପରେ ବନା ପଇସାରେ ଯେଉଁ ମୁକ୍ତ ଆଲୋକ ଏବଂ ମୁକ୍ତ ପବନ ମିଳେ, ତାହାକୁ ହିଁ ଦିନମାନର ସର୍ବାଧିକ ସମୟ ସାଙ୍ଗ କରିନେବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଆମ ଜାହାଜଟିର ନାଆଁ ହେଉଛି ଆର୍ତ୍ସା (Artsa), ଏକ ଇସ୍ରାଏଲୀ କମ୍ପାନୀର ଜାହାଜ । ଇସ୍ରାଏଲୀ ଅର୍ଥାତ୍ ହିବ୍ରୁ ଭାଷାରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି 'ଗୃହାଭିମୁଖେ' (Homeward) । ସଞ୍ଜ ରତ ରତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଆମର ଜାହାଜ ଛାଡ଼ିଲା ଏବଂ ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ନାପୋଲି ଉପସାଗର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲୁ । ଅକ୍ଟୋବର ମାସର ନୀଳ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଶରେ ଆମେ ପଛରେ ଛାଡ଼ି ଯାଉଥିବା ଇଉରୋପୀୟ ଭୂଖଣ୍ଡଟି କେତେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ମୋ' ଆଖି ଆଗରେ ରେଖାଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଗତ ଦିନବର୍ଷର ସବୁ ଚିନ୍ତା ମନୀଷା, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ପରିଚୟ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂଗତଥିବା କାଳକାଳକୁ ଲାଗି ଯାଇଥିବା ମୋ'ର ମାୟା, ସବୁ ମୋତେ ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି । ସମ୍ମୁଖରେ ପର୍ବତମାଳା; ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସନ୍ଧ୍ୟା କାଳୀନ ଆକାଶର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟମୟ ନୀଳ ଏବଂ ମଝିରେ ସମୁଦ୍ରର ସ୍ୱଚ୍ଛ ନୀଳ । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଭେସୁଭିଅସ୍ ଆଗ୍ନେୟଗିରି । ଆମ ଜାହାଜ ମନ୍ଥର ଗତିରେ ଆଗେଇ ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ବଳୟଟିର ପରିକ୍ରମା କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ଅପର ପାଖରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର ଦ୍ୱୀପ କାପ୍ରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନୀଳାଭ ହୋଇ ଦିଶୁଥାଏ । ଏବଂ ଏହି ସବୁ-କିଛିକୁ ଆବୋରି ରହିଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସନ୍ଧ୍ୟାଟି ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରକ୍ତିମ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆକାଶର ସେହି ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଉପରେ ମୁଁ ସେହି ନୀଳ ପାହାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଗତ ଦିନବର୍ଷର ମୋ' ଚିନ୍ତା ଇଉରୋପଟିକୁ ଅବଲୋକନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କୋଉଠି ହେଲେ କୋଉ ଖିଅ ଆଦୌ ଛିଣ୍ଡି ଗଲା ପରି ଲାଗୁନଥାଏ । ଅଳ୍ପ ସମୟପରେ ନାପୋଲି ସହରର ଆଲୋକମାଳା ଜଳିଉଠିଲା; ପ୍ରଲମ୍ବିତ ପର୍ବତ ଉପତ୍ୟକା ଗୁଡ଼ିକରେ କେତେ କେତେ ଗାଆଁ ଏବଂ ସାନ ସହରମାନ ଆଲୋକିତ ହୋଇଉଠିଲା । ସମୁଦ୍ରର ଉପରିଭାଗରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏହି ନୂଆ ଜାହାଜ ଘରଟି ଉପରେ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟା ଏକାବେଳେକେ ଜୀବନ ପାଇ ଉଠୁଥିବା ପରି ମନେହେଲା ।

ଆମ ଜାହାଜଟି ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଇଉରୋପ ଆସିବାବେଳେ ଯେଉଁ ଭାରତୀୟ ଜାହାଜ, ଜଳଆଜାଦ ଚଢ଼ି ମୁଁ ବମ୍ବେରୁ ଲିଭରପୁଲ ଆସିଥିଲି, ଆମର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନର ତରଣୀଟି ସହିତ ତାହାର କେତେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି

ଜାହାଜଟିରେ ବିଳାସବ୍ୟସନ ଅଥବା ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦର ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଆୟୋଜନ ନାହିଁ । ଏଥର ତ ମୁଁ ତୃତୀୟଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ଜଳଯାତ୍ରା କରୁଛି, ଆରଥର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଥିଲି, ଡେକ୍ ଉପରେ ବିଶେଷ ପରିପାଟି ସହିତ ଗଢ଼ାହୋଇ-ଥିବା କାବିନ୍‌ରେ ଥିଲି । ଏହି ଜାହାଜରେ କାବିନ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ କମ୍ । ଅଧିକାଂଶ ଯାତ୍ରୀ ଯୁବକଯୁବତୀ, - ଶସ୍ତାରେ ଯାତ୍ରା କରିବା ମଣିଷ । ପୁଣି ସମସ୍ତ ବାଟଟି ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଛଅଦିନର । ପ୍ରାୟ ଘୁଞ୍ଚୁ ଘୁଞ୍ଚୁ ଆମେ ପୁଣି କୂଳରେ ଲାଗି ଯିବା । ବାଟରେ ଆଉ କୌଣସି ପୋତରେ ଅଟକିବାର ବି ଯୋଜନା ନାହିଁ । ଯାତ୍ରୀମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଏକା ବୟସର ହୋଇଥିବାରୁ ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରୀତି ଏବଂ ଆନନ୍ଦର ଗୋଟିଏ ବାତାବରଣ ଜମିଯିବାକୁ ଆଦୌ ବିଳମ୍ବ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ଯାତ୍ରୀ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଜାହାଜର ଡେକ୍ ଉପରେ ହିଁ ରହୁଥିଲେ ଓ ଯାହାକିଛି କରୁଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ସନ୍ଧ୍ୟାଟିରୁ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୌପ-ଚାରିକ ଭାବରେ ଏକ ସଙ୍ଗୀତ ବିନୋଦନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । କୁଆଡ଼େ କିଛି ଆୟୋଜନ ନଥିଲା; ପ୍ରାୟ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଜାହାଜର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ତିନି ଚାରିଜଣ ଏକାଠି ମିଶି ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ କ୍ରମେ ଜାହାଜର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ସଂଖ୍ୟକ ଯାତ୍ରୀ ଆସି ଜୁଟି-ଗଲେ, ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲେ ଓ ଗୀତ ଅନୁସାରେ ତାଳ ଦେଲେ । ଅନତି ଲମ୍ବେ ଏକ ଜଲସା ଜମିଆସିଲା । ଇସ୍ରାଏଲର ଇତିହାସ, ଦୈନନ୍ଦିନ ସାମୂହିକ ଜୀବନ, ପ୍ରାକୃତିର ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟ ଉତ୍ସବମାନ -- ଏହିପରି ନାନାବିଧ ବିଷୟରେ ଗୀତମାନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା । ଆମେରିକା ଓ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଦୁଇଦଳ ଇହୁଦୀ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ବର୍ଷକ ଲାଗି ଇସ୍ରାଏଲର ବହୁମୁଖୀ ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ନୂଆ ଇସ୍ରାଏଲର ବହୁମୁଖୀ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଇସ୍ରାଏଲ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ କେତେକ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ କେତେଜଣ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ଇଉରୋପର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ବୁଲିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଦେଶକୁ ଫେରି ଯାଉଥାନ୍ତି ।

'ଜଲ-ଆଜାଦ'ରେ କେବଳ ଖାଇବା ସମୟରେ ହିଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକତ୍ର ହେବାର ଅବସର ପାଉଥିଲେ । ସିଏ ବି ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସାରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଭାବରେ । କାରଣ, ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସାରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଖାଇବା ଏବଂ ଅବସର-ବିନୋଦନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସେଠାରେ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ରଖାଯାଇଥିଲା । ସେହି ଜାହାଜଟିରେ ସବୁ ଯାତ୍ରୀ ଏକାଠି ହୋଇ ବିନା ଔପଚାରି-କତାରେ ଏକାଠି ହୋଇ ଦୁଇ ତିନିଘଣ୍ଟା ଗୀତ ଗାଇବାର କଥା ଆମୋଦ

ପ୍ରମୋଦ କରିବାର ମୁଁ କେବେ ଦେଖିନଥିଲି । ସେଠାରେ ତ ଜାହାଜର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ଯାବତୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାୟ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଇସା ବାକି ରଖି ଆମୋଦପ୍ରମୋଦରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ଥିଲା । ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ଜାହାଜରେ କୂଳ ଛାଡ଼ିବାର ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ହିଁ ସଙ୍ଗୀତ ଏବଂ ଆମୋଦର ଅବସରଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜମିଯାଇ ପାରିଲା । ଏଠାରେ ସବୁ ଯାତ୍ରୀ ଇସ୍ରାଏଲ ଦେଶର, ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଦେଶ, ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣ ଓ ଗୋଟିଏ କର୍ମୋଦ୍ୟମର କର୍ମୀ ଓ ପ୍ରତିନିଧି । ସେଦିନର ଗୀତ ଓ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ସେହି କଥାଟି ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । କିଏ ବା କୋଉ କଥା, କି ପ୍ରେରଣା ଏମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜରେ ଏକାଠି କରିଆଣି ପାରୁଛି, ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣର ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁଛି ? ଇଉରୋପରେ ବାସ କରି ଆସିଥିବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ମାନଙ୍କର ଘୃଣା ଯେ ପୃଥିବୀଯାକର ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କରାଇବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ଇହୁଦୀ ତତ୍ତ୍ୱର ବିଭ୍ରାନ୍ତ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଥିବା କେତେକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ସେହି ଯୁକ୍ତିଟିକୁ ମାନି ନେବାଲାଗି ସେଦିନ ମୋ'ର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ହେଉନଥାଏ ।

ଷଷ୍ଠ ଦିନର ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟରେ ଆମର ଜାହାଜ ହାଇଫା ବନ୍ଦରରେ ଯାଇ ଲାଗିଗଲା । ଜାହାଜର ସାଧାରଣ ବେଗ ଅନୁସାରେ ଆମେ ଶୁକ୍ରବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ହିଁ କୂଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିଥାନ୍ତୁ । ମାତ୍ର, ଶନିବାରଟି ହେଉଛି ଇହୁଦୀ ଧର୍ମରେ ସାବାଥ୍, ବିଶ୍ରାମର ଦିନ । ସେଦିନ କୌଣସି ଜାହାଜକୁ ବନ୍ଦରର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ପୋତାଶ୍ରୟ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଦେବେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆମ ଜାହାଜର ବେଗକୁ ପୂର୍ବଦିନ ଜାଣିଶୁଣି କମାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା: ଶନିବାର ଦିନଟାଯାକ ଆମେ ଘଣ୍ଟାକୁ ପ୍ରାୟ ମାତ୍ର ପନ୍ଦର କିଲୋମିଟର ବେଗରେ ହିଁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲୁ ଓ ରବିବାର ପାହାନ୍ତା ପହରକୁ ପୋତାଶ୍ରୟ ଭିତରକୁ ଆସିବାଲାଗି ଆସିବାର ଅନୁମତି ପାଇଲୁ । ସାବାଥ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଶନିବାର ଦିନ ଚୂଲି ଜଳିବା ବି ମନା । ତେଣୁ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇହୁଦୀକୁ ସେଦିନ ଶୀତଳ ଅର୍ଥାତ୍ ବାସି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ସେଦିନ କମକରେ ଆମର ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଆଗଦିନ ରାତିରୁ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆମେ ଠିକ୍ ଖାଇଲାବେଳକୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତୃପ୍ତିକର କରିବାପାଇଁ ଗରମ କରି ପରଷି ଦିଆଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ସବୁଦିନ ପରି ଆମକୁ ନିୟମିତ ସ୍ୱାହାକର୍ଣ୍ଣି ମିଳିବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବାଧା ନଥିଲା । ସାବାଥ ଦିନ ଭୋଜନ-କକ୍ଷରେ ଧୂମପାନ ନିଷେଧ କରା ଯାଇଥିଲା ।

ଜାହାଜ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ବଖରାରେ ସିନାଗଗ୍ ବା ଉପାସନା-ମନ୍ଦିର ରହିଥିଲା । ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅତି କମ୍‌ରେ ଦଶଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକତ୍ର

ନହେଲେ ସିନାଗଗ୍‌ରେ କୌଣସି ପ୍ରାର୍ଥନା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବାର କଥା ନୁହେଁ । ଆମ ଜାହାଜର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟହ ନିୟମିତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାରେ ଆଗ୍ରହ ରଖୁଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶ ଯାତ୍ରୀ ତ ଯୁବକ, ତେଣୁ ବୋଧହୁଏ ସବ୍ବାଥ ସକାଳେ ସିନାଗଗ୍ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଦଶଜଣଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସମବେତ କରିବାକୁ ଟିକିଏ ଦଉଡ଼ାଧାପଡ଼ା କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଥରେ ସକାଳେ ମୁଁ ଡେକ୍ ଉପରେ ଜଣେ ଆମେରିକାନ୍ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛି; ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ଇହୁଦୀ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇ କହିଲେ; ଆଜି ପ୍ରାର୍ଥନାଲାଗି କେତେଜଣଙ୍କର ଅଭାବ ହେଉଛି ।" ଆମେ ଯଦି ଅନୁଗ୍ରହକରି ଆସିପାରନ୍ତୁ, ତେବେ ଭାରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ବୋଲି ସେ ଆମକୁ ସୂଚନା ଦେଲେ । ଆମେ ଆଦେଶ ପାଳନ କଲୁ । ଆମକୁ ସିନାଗଗ୍ ତରଫରୁ ଟୋପି ମଧ୍ୟ ମିଳିଲା । ମାତ୍ର ମୁଁ ହଠାତ୍ ସିନାଗଗ୍ ଭିତରୁ କେତେଜଣଙ୍କର ସ୍ୱରଭକ୍ତିମିଶ୍ରିତ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, ମୁଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପିଟି ଲଗାଇଲା ମାତ୍ରକେ ସେହି ସ୍ୱରଭକ୍ତି ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେତିକି ବେଳେ ମୋ' ସହିତ ଥିବା ଆମେରିକାନ୍ ବନ୍ଧୁଜଣକ ମୋତେ ବୁଝାଇ-କହିଦେଲେ ଯେ ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ଯେତେ ଜଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା କଥା, ସିନାଗଗ୍‌ରେ ସେତିକି ଜଣ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି, ତେଣୁ ମୋ'ର ସିନାଗଗ୍ ଭିତରକୁ ଯିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଯେତେଥର ଏହି ସିନାଗଗ୍ ଭିତରକୁ ଆଖି ପକାଇଛି, ଦେଖିଛି, ଠିକ ଚାରିଜଣ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସେଠି ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଥରେ ଜାହାଜରେ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଖାଇବାଘଣ୍ଟି ଦେବାକୁ ସେମାନେ ଖୁବ ଡେରି କଲେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ କ୍ରମେ ଭୋକରେ ଅସ୍ଥିର ହେବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଭୋଜନ କକ୍ଷଟି ସିନାଗଗ୍‌ର ଠିକ୍ ତଳକୁ । ସିନାଗଗ୍ ଦୁଆରମୁହଁରୁ ତଳ ମହଲାକୁ ପାହାଚ ପଡ଼ିଛି । ଖାଇବା ସମୟ ଯେତେ ଡେରି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେତିକି ବେଶୀ ମଣିଷ ପାହାଚ ଏବଂ ସିନାଗଗ୍‌ର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଜମା ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭୋକ ଭୁଲିବାକୁ ସମ୍ମିଳିତ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କରତାଳି ଓ ଗୀତର ଆବାଜରେ ସବୁ କମ୍ପୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଲା । ମୁଁ ସିନାଗଗ୍ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନାର ସ୍ୱଜ ପିଣ୍ଡ ଭଜନ ଗାନ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କର କଣ୍ଠ ଯେ ବାହାରର ସମ୍ମିଳିତ କଣ୍ଠ ଭିତରେ ଏକାବେଳେକେ ପୋତି ହୋଇ ପଡ଼ିବ, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ସିନାଗଗ ଓ ସିନାଗଗ୍‌ର ବାହାରେ ମୋତେ ସତେଯେପରି ଦୁଇଟା ଅଲଗା ଅଲଗା ପୃଥିବୀ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଏଭଳି ଦୁଇଟା ପୃଥିବୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟି ପ୍ରତି ଆପଣାର ପ୍ରୀତି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ କାହିଁକି ହରାଇ ବସିବ ? ଯେଉଁଠାରେ ଆଉ

କେତେକଜଣ ମଣିଷ ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ ଏକାଠି ହୋଇଛନ୍ତି, ଅନ୍ତତଃ ସେଠାରେ ନାଗରା ନପିଟିବାକୁ ଆମର କିଞ୍ଚିତ୍ ଭଦ୍ରତା ନରହିବ କାହିଁକି ?

ହାଇଫା ବନ୍ଦରରେ ଆମର ଜାହାଜ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳକୁ ସାରା ଉପକୂଳଟାକୁ ଆବୋରି କୁହୁଡ଼ି ଘୋଟି ରହିଥିଲା । ମୋଟେ କିଛି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉନଥିଲା । କ୍ରମେ ଟାଙ୍ଗରା ପାହାଡ଼ୀ ଭୂମିକୁ ଆଲୋକିତ କରାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଲା ଏବଂ ଆଖି ଆଗରେ ସୁନ୍ଦର ସହରଟି ଉକୁଟି ଆସିଲା । କାର୍ମେଲ୍ ପର୍ବତ ଓ ଏହି ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ହାଇଫାର ଏହି ସୁନ୍ଦର ସହରଟି,— ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ଏହି ଅଂଶଟି ବ୍ୟବସାୟ ଏବଂ ବିକାକିଣାର କେନ୍ଦ୍ର, ବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ଜାହାଜ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକର ଅଫିସ୍ ଏହି ପାଖରେ । ପର୍ବତ ଢାଲୁର ମଧ୍ୟଭାଗରେ । ବାହାଇ ଧର୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ର ଦୂରରୁ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାଏ । ହାଇଫା-ଅଧିବାସୀ ଆମ ଜାହାଜର ଜଣେ ଯାତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲି, ହାଇଫାରେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ଲୋକମାନେ ପର୍ବତର ଶିଖର ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଆମ ବମ୍ବେ ସହରର ମାଲାବାର ହିଲ୍ ବିଷୟରେ ଶୁଣିଥିବା କଥାମାନ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ଜାହାଜରୁ ଦଶ, ପନ୍ଦର, କୋଡ଼ିଏ,—ଆମକୁ ଏହିପରି ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାତ୍ରୀ ଓହ୍ଲାଇଦେବା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ତା' ଆଗ ଦିନରୁ ହିଁ ଓହ୍ଲାଇବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନମ୍ବର ବି ପାଇଥିଲୁ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ତା'ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତା'ପରେ ତୃତୀୟ—ଏହିପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ କଷ୍ଟମସ୍ ବିଭାଗଦ୍ୱାରା ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ତଦନ୍ତ ହେଲା । ଇସ୍ରାଏଲରେ ତଦନ୍ତର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଭାରି ମନ୍ଥର ଗତିରେ ହୁଏ ବୋଲି ମୁଁ ଜାହାଜରୁ ହିଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲି । ବେଳେବେଳେ ପହରେ ବେଳ ବି ଲାଗି ଯାଇପାରେ । କାରଣ ହେଉଛି, ଇସ୍ରାଏଲର ଅର୍ଥନୀତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରି ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି ଏବଂ ଦେଶଲାଗି ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି । ତେଣୁ, ଦେଶ ଭିତରକୁ ଚୋରା ଭାବରେ ଯେପରି ଭାବରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପଶି ଆସିବନାହିଁ, କେହି ଟିକସଫାଙ୍କି ଦେବେନାହିଁ, ସେହି ବିଷୟରେ କଡ଼ା କଟକଣା ରହିଛି । ଯାତ୍ରୀମାନେ ନିଜନିଜର ପେଡ଼ିପୁଟୁଳା ଗଦା କରି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି । ତଦାରଖକାରୀ ଅଳପ ଥାଆନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଥର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସମାନଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି ଫିଟାଇ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ ଉପରେ ସାଣ୍ଡୱିଚ୍‌ମାନ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ତଦାରଖକାରୀ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପାଇଁ । ଅର୍ଥାତ୍; ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ଧରି ନେଇଥାନ୍ତି ଯେ, ଗୋଟାଏ ଜାହାଜର ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ତଦାରଖ କରି ଖଲାସ କରିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଲାଗିବ ।

କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ, ପାଖରେ ଖାଇବା-ସାମଗ୍ରୀ କୋଠରୀରେ ରଖା ହୋଇଥାଏ । ଭୋକ ଲାଗିବା ମାତ୍ରକେ ଅଥବା ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛିଟା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଇଚ୍ଛା କଲାମାତ୍ରକେ ଜଣେ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ସାଣ୍ଡ୍‌ଉଇଚ୍‌ଟିଏ ଉଠାଇ ଆଣୁଥାନ୍ତି ଓ କାମୁଡ଼ାଏ ଦେଉଥାନ୍ତି । ପୁନର୍ବାର ସୁସ୍ଥମନ ହୋଇ କାମରେ ଲାଗି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆଖର ମୋ' ନମ୍ବର ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ବିରକ୍ତ ହେବାଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା, କାରଣ ମୋ' ପଛକୁ ବି ଆହୁରି ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହୋଇଗଲା, ଯିଏ କି ଜାହାଜ ଭିତରେ ମୋ' ସହିତ ଏକା କୋଠରୀରେ ରହି ଆସିଥିଲେ । ମୋତେ ଅପେକ୍ଷମାଣ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖି ସେ ମୋ' ତରଫରୁ ତଦାରଖ ଅଫିସରଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ଯାଇ କହିଲେ । ସହାନୁଭୂତିର ଉଚିତ ଫଳ ଫଳିଲା । ଅଫିସର ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଲେ, ମୋ' ଠାରୁ ମୋ' ପାସପୋର୍ଟ ନେଇ ପୃଷ୍ଠାକୁ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇ ଖରି ଦେଖିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଗମ୍ଭୀର ମୁଖମୁଦ୍ରାରେ କହିଲେ ଯେ, ଆହୁରି ଅନେକ ଯାତ୍ରୀ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବାକି ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ମୋ'ର ବାକସପତ୍ରକୁ ଫିଟାଇ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୋଟେ ସମୟ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ମୋ' ଗଣ୍ଠିଲିରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତିଜନକ ପଦାର୍ଥ ଅଛି ଓ ମୁଁ ଇସ୍ରାଏଲରେ କାହାକୁ ଉପହାର ଦେବାଲାଗି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ନେଉଛି କି ବୋଲି ସେ ମୋତେ ପଚାରିଲେ ।

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲି ଯେ, ଇସ୍ରାଏଲରେ ମୁଁ କୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପରେ କେବେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ଇସ୍ରାଏଲ ଆସିବି, ସେତେବେଳେ ଭାରତବର୍ଷରୁ ସୁନା ଓ ରୁପାର ଗହଣା ନେଇ ଆସିଥିବି । କାରଣ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଏଥର ଇସ୍ରାଏଲରେ ମୋ'ର ରହଣିକାଳରେ ମୁଁ ଅନେକ ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ନିଜର ବନ୍ଧୁ କରି ନେଇଥିବି । ଏହି କେତେ ପଦ କଥା ଶୁଣି ଅଫିସର ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ତାଙ୍କର ବଦନମଣ୍ଡଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା; ପରମ ପ୍ରସନ୍ନତା ସହିତ ମୋ' ମାଲପତ୍ରର ଯାଞ୍ଚ ସରିଗଲା ବୋଲି ଟିକ୍ ମାରି ଦେଲେ ଓ ଇସ୍ରାଏଲରେ ମୋ'ର ସମୟ ଆନନ୍ଦରେ କଟୁ ବୋଲି କାମନା ଜଣାଇଲେ । ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଆଉ ଜଣେ ସହଯାତ୍ରୀ, ସେ ଇସ୍ରାଏଲର ବାସିନ୍ଦା ଥିଲେ,— ମୋ' କାନ ପାଖରେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି କହିଲେ ଯେ ଇସ୍ରାଏଲର କଷ୍ଟମ୍ସ ଅଧିକାରୀମାନେ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭାରି ସଦୟ, ମାତ୍ର ଇସ୍ରାଏଲୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହାର ଠିକ୍ ଓଲଟା ।

ମୁଁ ସତେଅବା ଏକ କାନ୍ଦିଆ ହୋଇ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଯିବାକୁ ଚାହାଁଉଥିଲି, ମାତ୍ର ପର୍ମୈଇଠାରେ ଏକା ଜାହାଜରେ ଘରକୁ ଫେରୁଥିବା ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁଦଳଟି ସହିତ ପରିଚୟ ଓ ଆଳାପ ହୋଇଥିଲା; ସେହିମାନଙ୍କର ଗହଣ ଭିତରକୁ ଆସି ମୋ' ଯୋଜନାରେ କେତେ କେତେ କାମ ଲାଗି ଯାଇଥିଲା । ଜାହାଜ ଉପରେ ହିଁ ମୋ' ସମଗ୍ର ଇସ୍ରାଏଲ ଭ୍ରମଣଟି ବିଷୟରେ ସବୁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେହି ଦଳ ଭିତରୁ ଜଣକର ବାପା ସୁଦୂର ଜେରୁଜେଲମରୁ ପୁଅକୁ ହାଇଫା ବନ୍ଦରରେ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଇସ୍ରାଏଲ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଜେରୁ-ଜେଲମରେ ଏକ ଅଭିନବ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଚାଲିଥାଏ । ଯେଉଁଥିରେ କି ଗଣପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଓ ସରକାରୀ ସହଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଇସ୍ରାଏଲରେ କିପରି ମରୁଭୂମି ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବାର ଅଭିଯାନଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରିୟାଶୀଳତାରେ ଚାଲିଛି, ସେହି କାହାଣୀଟିକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରି ଯାଉଥାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ହାଇଫାରୁ ସିଧା ଜେରୁଜେଲମ ଯିବା ଓ ସେହି ପ୍ରଦର୍ଶନୀକୁ ଦେଖିବା ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ବସ୍‌ରେ ଭୟଙ୍କର ଭିଡ଼ । ଏବେ ସିନା ଚାଲୁନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ହାଇଫାରୁ ଟେଲ ଆଭିଭ୍‌କୁ ରେଲ-ଗାଡ଼ି ଚାଲୁଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ରେଲରେ ବସି ଟେଲ୍ ଆଭିଭ ଆସିଲୁ । ଟେଲ୍ ଆଭିଭ ଠାରେ ମଧ୍ୟ ବସ ପାଇଁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭିଡ଼ । ଦଶମିଟରର ଲମ୍ବା ଧାଡ଼ିରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରାରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ବସ୍ ମିଳିବା ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ମୁଁ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କଲି । ମାତ୍ର, ବନ୍ଧୁ ମୋଶେର୍ ବାପା ଗୋଟିଏ ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ କାମ ଦେଲା ।

ସେ ମୋ'ଠାରୁ ମୋ' ପାସ୍‌ପୋର୍ଟଟିକୁ ମାଗିନେଲେ ଓ ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହିଗଲେ । କେତେ ମିନିଟ୍ ପରେ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ଆସିଲେ । ଧାଡ଼ି ସେହିପରି ଲାଗିଥାଏ, କେହି ସୁବିଧା ଦେଖି ନିଜ ଜାଗାରୁ ଆଗକୁ ଚାଲି ଯିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବା ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ଉଠୁଥାନ୍ତି । ବସ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରବେଶକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଲାଗି କେତେଜଣ ପୋଲିସ୍ ଲୋକ ଦୁଆର ପାଖରେ ଯାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ଜଣେ ପୋଲିସ ସହିତ ବାପା ଆମକୁ ଆସିବାକୁ କହିଲେ । ଜଣେ ପୋଲିସ ବସ୍ ଉପରକୁ ଉଠାଇଗଲା । ଆମେମାନେ ବସ୍ ଭିତରେ ବସିବା ସ୍ଥାନ ପାଇଗଲୁ । ଆମକୁ ଧାଡ଼ିରେ ଛିଡ଼ା ନହୋଇ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ ସୁବିଧା ମିଳିଗଲା । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଯାନ ହୋଇ ଯିବାପରେ ବାପା ରହସ୍ୟ ଉଦଘାଟନ କରି କହିଲେ ଯେ, ମୋ' ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଫଳରେ ହିଁ ଆମକୁ ଏହି ସୁବିଧା ମିଳି ଯାଇଥିଲା । ଜଣେ ଟୁରିଷ୍ଟ ବିଦେଶୀ ଦେଶର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଧାଡ଼ିରେ ଛିଡ଼ା ହେବ ବୋଲି କୌଣସି ନିୟମ ନଥିଲା । ଆମେ ଜେରୁଜେଲମଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଅପରାହ୍ଣ ଗଡ଼ି ଆସିବାର ବେଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଜେରୁଜେଲମ ଅଞ୍ଚଳଟି ବାଇବେଲ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜୁଡ଼ିଆ ପାର୍ବତ୍ୟ ଉପତ୍ୟକାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଦୁଇ ପାଖରେ ଖାକି ରଙ୍ଗର ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଆସନ୍ନ ସନ୍ଧ୍ୟାର ରକ୍ତାଭ ଆଲୋକରେ କେଡ଼େ ଚକଚକ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବହୁ ଦୂରରେ ଥିବା ଜନବସତିମାନେ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହେଉଥାନ୍ତି । ବାଟରେ କେତୋଟି ଆରବୀ ଗାଆଁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଲା । ଜେରୁଜେଲମ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ସଞ୍ଜ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ ।

ଜେରୁଜେଲମ (ଇର୍-ଇ-ସାଲେମ୍, ଶାନ୍ତିର ସହର)ରେ ସକାଳ ନହେଉଣୁ ଗରମ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷରୁ ଆଣିଥିବା ମୋ'ଚପଲ ପିନ୍ଧି ବାହାରକୁ ବାହାରିଥିଲି ଯେ ଦିନମାନ ଆମେ ଯେତେ ଯୁଆଡ଼େ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ, ସବୁଠାରେ ସେହି ଚପଲରେ ହିଁ କାମ ଚଳିଗଲା । ଶାନ୍ତିର ସହର ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ଚେନାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଗୋଟାଏ ପାଖ ଇସ୍ରାଏଲର ଅଧିକାରରେ, ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖ ଜର୍ଡାନ ରାଜାଙ୍କର ଅଧିକାରରେ । ଏହି ବିଭାଜନକୁ ଦୁଇଟି ଚେନା ବୋଲି ନକହି ଦୁଇଟି ଅଲଗା ଅଲଗା ପୃଥିବୀ କହିଲେ ବରଂ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ । ମଝିରେ ଯେଉଁ ସଙ୍କେତଟା ଦୁଇ ଜଗତକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ରଖିଛି, ସେଠାରେ ସେପରି ଲକ୍ଷଣୀୟ ଭଳି ଆଦୌ କିଛି ନଥିଲା । ଠିଆରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ରହିଥିବା କେତେକ କଣ୍ଟା ତାର, କଳଙ୍କି ଲାଗିଯାଇଥିବା କେତେଟା ଟିଣ ଓ ଲୁହାର ଆଉ କେତେଟା ଜିନିଷ ଏବଂ କୋଉ ଭଙ୍ଗା ଘରୁ ଗୋଟାଇ ଅଣାଯାଇଥିବା କେତେ ମୁଣ୍ଡା ଆକାରହୀନ ପଥର,—ରାସ୍ତା ମଝିରେ ଏଇଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ଦୁଇ ପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟ ବା ଦୁଇ ପକ୍ଷକୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ଦେଉଥିଲା । ସେଇଠାରେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦିଆଯାଇ ବିଜ୍ଞପ୍ତିଟାଏ ମରା ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସେପଟେ ଶତ୍ରୁରାଜ୍ୟ, ତେଣୁ ତାର ଅତିକ୍ରମ କଲେ ବିପଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶଙ୍କା ରହିଛି । ଏପାଖରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି, ସୀମାକୁ ଲାଗି କରି ଏକ ଦରଭଙ୍ଗା ଘରେ ୟେମେନ୍‌ରୁ ଆସିଥିବା କେତୋଟି ଇହୁଦୀ ପରିବାର ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଆହୁରି ଦେଖିଲି, ଗୋଟିଏ ଘରର ମାଆ ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛି ଏବଂ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମାଆ କାନ୍ଦୁଥିବା ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ନିଜ ସ୍ତନରୁ କ୍ଷୀର ପିଆଇବାକୁ ଯାଉଛି । ସାମାଗାରର ମାତ୍ର କେତେ ଇଞ୍ଚ ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ଥାୟୀ ଚୂଲି କରାହୋଇ ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ ଏବଂ ତା ଉପରେ' ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ମଇଳା ଲୁଗାସବୁ ସିଝୁଥାଏ । ସେପାଖରେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା ଘର କୋଠା ଉପରେ ଆରବ ଶ୍ରମିକମାନେ କାମ କରୁଥାନ୍ତି,—ଏପାଖରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ହେଉଥାଏ ।

ସେତେବେଳେ ନୂଆ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଇସ୍ରାଏଲ୍ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ମୋଟେ ପାଞ୍ଚ ବରଷ ହୋଇଥାଏ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁର ପଚସ୍ତରିଟି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରୁ ଇହୁଦୀମାନେ ଏଠାକୁ ଆସି ନୂଆ ଦେଶଟିକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଓ ଏକ ଜାତି ହିସାବରେ ଆପଣା ଲାଗି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଭବିଷ୍ୟଭାଗ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ହେଲା ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ବାସ୍ତୁହରା ଜାତିର ଭାଗ୍ୟହୀନମାନଙ୍କ ପରି ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି । ଏବେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଏକ ନୂତନ ଆଶାର ଅଙ୍କୁରୋଦଗମ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଏଥର ପୃଥିବୀ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭୂମିଟିଏ ମିଳିବ ଓ ସେମାନେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ମନୋମତ ବାସଭୂମିଟିଏ ତିଆରି କରି ପାରିବେ । ସେତେବେଳେ ଇସ୍ରାଏଲରେ ସେହି ବିଶାଳ ଉଦ୍ୟମର ପର୍ବଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ତାହାରେ ବସ୍ତୁ ଅଭାବ, ଅସମାନତା ଏବଂ ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ କାଳଯାପନ କରିବାକୁ ପଡୁଥାଏ, ମାତ୍ର ହୃଦୟତଳେ ସଂକଳ୍ପଟିଏ ଉଜ୍ଜୀବିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଏକ ସମଗ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥାଏ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଊଷର ମରୁଭୂମି, ଲଣ୍ଡା ଲଣ୍ଡା ପର୍ବତ ଯେଉଁଠାରେ ପତ୍ରଟିଏ ବି ଜଅଁଳେନାହିଁ । ଏହାକୁ ସେମାନେ ଏକ ବାସଭୂମିରେ ପରିଣତ କରିବେ,—ସୁନ୍ଦର ଘରଟିଏ ବନାଇବେ, ଏହି ଅପନ୍ତରା ଭିତରେ ସେମାନେ ଜୀବନମୟତା ଆଣିଦେବେ । ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ଏହି ଇତିହାସଟି ପୃଥିବୀରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ବିସ୍ମୟର ଇତିହାସ । ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁଠି ଅନାଇ ଦେଖିବ, ସେଠାରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ମଣିଷମାନେ ମାତ୍ର ଏବେ ଏହି ଭୂମିକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁ ଦେଶରୁ ଆସିଛନ୍ତି; ସେଠାରେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ ଅବମାନନାର ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ମରଣରୁ ଯାଇନାହିଁ । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଛନ୍ତି, ବିଭିନ୍ନ ସାଂସ୍କୃତିକ ଗ୍ରୁପ୍‌ରେ ଗଠିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାକାର କରିବାଲାଗି ଯାବତୀୟ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

କୋଉ ଇହୁଦୀମାନେ ଜର୍ମାନୀରୁ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଜର୍ମାନ କହୁଥିବାର ତୁମେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବ; ଆଉ କେଉଁମାନେ ରୁମାନିଆ ଅଥବା ୟେମେନରୁ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହିସବୁ ଦେଶର ପରିଚ୍ଛଦ ପିନ୍ଧି ନେଢ଼େ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଢଙ୍ଗଗୁଡ଼ାକ ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରକାରର । କୋଉଠି ସାବନା ବର୍ଷର ସାନ ପିଲାଟିଏ ଗାଧୁଆବେଳର ଟାଣ ଖରାରେ ଏତେ ପାଟିରେ ଡାକ ଡାକ ଖବରକାଗଜ ବିକୁଛି । ଆଉ କୋଉ ପିଲା ଆଇସ୍‌କ୍ରୀମ୍ ବିକୁଛି, ପୋଲାଣ୍ଡରୁ ଆସିଥିବା ଆଉ କିଏ ଚକୋଲେଟ ବିକୁଛି । ସମସ୍ତେ ନିଜକୁ

ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି ସେପରିକି ନିଜେ ବଞ୍ଚି ଦେଶରୂପୀ ଏକ ନୂଆ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ଦେଇ ସାକାର କରିପାରିବେ । ଦେଖିଲି, ଇସ୍ରାଏଲରେ ସେତେବେଳେ ବହୁଭାଷୀ ପାଠକମାନଙ୍କର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ବହୁ ଭାଷାରେ ଖବରକାଗଜମାନ ବାହାରୁଥିଲା । ଇଂରାଜୀ ଏବଂ ହିବ୍ରୁ ବ୍ୟତୀତ ଫରାସୀ, ଜର୍ମାନ୍, ପୋଲିସ୍, ରୋମାନୀ, ହଙ୍ଗେରୀୟ ଏବଂ ୟିଡ଼ିଶ (Yiddish) ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବାହାରୁଥିଲା । ଏହି ଶେଷୋକ୍ତ ୟିଡ଼ିଶ ଭାଷାର ଏକ ବିଚିତ୍ର ଜନ୍ମକାହାଣୀ ରହିଛି । ଯେଉଁ ଇହୁଦୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଇଉରୋପୀୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ବାସ କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ନିଜ ଭାଷା ହିବ୍ରୁକୁ କ୍ରମଶଃ ଭୁଲିଯିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଏପରି ଏକ ଯୋଖା ଭାଷାକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ କି ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଜର୍ମାନ୍, ପୋଲିସ, ରୁଷୀୟ ଓ ହିବ୍ରୁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅବାଧରେ ଆସି ପଶି ଯାଇଥିଲା । ୟିଡ଼ିଶ୍ ଭାଷା ଏକଦା ଏକ ୟିଡ଼ିଶ୍ ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲା । ମୋ ବନ୍ଧୁ ମୋଶେର ବାପା ଗଳ ଗଳ କରି ୟିଡ଼ିଶ କହି ପାରୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ଇସ୍ରାଏଲୀ ଶ୍ରମିକ ସଙ୍ଗଠନ (Histadrut)ର ଗୋଟିଏ ଆହାର ଶାଳାରେ ଆମେ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ କଲୁ ଏବଂ ଇହୁଦୀ ଧର୍ମର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ରାଜା ଡେଭିଡ଼ଙ୍କର ସମାଧିମନ୍ଦିର ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଥିବା ଇହୁଦୀ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ Torah ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟଟି ଦେଖିଲୁ ଏବଂ ସୌଧଟିର ଉପରିଭାଗକୁ ଯାଇ ପୁରାତନ ଜେରୁଜେଲମ ସହର ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲୁ । ସେତେବେଳେ ସେଇଟି ଜର୍ଡ଼ାନ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅନତି-ଦୂରରେ ମାଉଣ୍ଟ୍ ସ୍କୋପସ୍ ଉପରେ ହିବ୍ରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମଧ୍ୟ ଦିଶୁଥିଲା । ତା'ପାଖରେ ଏକ ଡାକ୍ତରଖାନାର ସୌଧଟି ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ଉଭୟ ଅଚଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା, କାରଣ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିବା ମାର୍ଗଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆରବମାନଙ୍କର ଦଖଲରେ ରହିଥିଲା । ଆଖି ବୁଲାଇ ଆମେ ଅଲିଭ ମାଉଣ୍ଟେନ୍‌ଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରିଲୁ, ଯାହାର ପାଦଦେଶରୁ ଏକଦା ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ନିଜର କ୍ରସ୍‌ଟିକୁ ବହନ କରି ଶିଖରଦେଶକୁ ଯିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ଯେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କୁ ସେହି କ୍ରସ୍ ଉପରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଝୁଲାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ପାଖରେ ତଥା ଦୂରରେ ସାନ ଓ ବଡ଼ ଆରବ ଗାଆଁମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଧଳା ଓ ହଳଦିଆ ମିଶା ପଥରରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବାରୁ ଧୂସର ପୃଷ୍ଠଭୂମିଟି ଉପରେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଆହୁରି ଅଧିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖି ପାରିଲେ, ସେହି ଗ୍ରାମର ଅଣଓସାରିଆ ରାସ୍ତା ଉପରେ କଳାକଳା ମନୁଷ୍ୟ-ଆକାରମାନେ ବି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷମାନେ ହିଁ ବାସ

କରନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଆଣି ଦେଉଥିଲେ । ପାହାଡଟିର ଢାଲୁଆ ମୃତ ମଣିଷ-ମାନଙ୍କର ସମାଧିରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଇସ୍ରାଏଲ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏବେଯାଏ ସେଠାରେ ଇହୁଦୀ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ହିଁ କବର ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଏବେ; ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନମାନେ ସେହିସବୁ ସମାଧି ପାଖକୁ ଯାଇ ପାରୁନଥିଲେ, କାରଣ ସେହି ଜାଗାଟି ଜର୍ଡ଼ାନ୍ ଭିତରେ ଥିଲା ।

ଡେଭିଡ ସୌଧର ନିମ୍ନ ଭାଗରେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଧରଣର ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଦେଖିବାକୁ ଗଲୁ, ଯାହାକୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ Cavern of Horror (ବୀଭତ୍ସତାର ଗୁମ୍ଫା) ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବଶିଷ୍ଟ ପୃଥିବୀ କି ବର୍ବରପ୍ରାୟ ବ୍ୟବହାର କରିଛି, ତାହାର କେତୋଟି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସଂଗ୍ରହକୁ ଏକତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଏଇଠିକି ସଜା ଯାଇଥିଲା । ଇହୁଦୀ ଏବଂ ଆରବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥିବା ସମୟରେ କେତେ ଇହୁଦୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା, ପୁରାତନ ଜେରୁଜେଲମ୍‌ରେ କେତେ ସିନାଗଗ୍ ପୋଡ଼ି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁ ଇହୁଦୀମାନେ ୟୁରୋପର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରୁ ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ପଳାଇ ଆସିଥିବା ଜାଗାମାନଙ୍କରୁ ଇହୁଦୀନିର୍ଯାତନର ବହୁବିଧ ଅବଶେଷ ଓ ନମୁନା ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଆସିଥିଲେ । ଦରପୋଡ଼ା ଇହୁଦୀ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ରକ୍ତ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଶୁଖି ଯାଇଥିବା ଉପାସନାକାଳୀନ କେତେ ପରିଚ୍ଛଦ,—ସଂଗ୍ରହାଳୟଟିରେ ଗଦା ଗଦା ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଗୋଟାଏ କଣରେ ପେଟୁଆ କାଚପାତ୍ର-ମାନଙ୍କରେ ସାବୁନ୍ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପ୍ରଦତ୍ତ ବିବରଣୀରୁ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ଇଉରୋପରେ ନାତ୍ସୀମାନଙ୍କର ଶାସନ ସମୟରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଚର୍ବିରୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରା ଯାଇଥିଲା । ଚମ ଓ ମାଂସର ହୃଦୟ ଧରିଥିବା ମଣିଷଟିଏ ଏହିସବୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଦେଖି କଦାପି ଶାନ୍ତ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋତେ ସବୁକଥା ବୁଲି ଦେଖାଉଥିବା ମୋ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପିତା କ୍ରମେ ଭାରି ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଆମେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଘେରଟାଏ ବୁଲିପଡ଼ି ସେହି ସଂଗ୍ରହାଳୟରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲୁ । ବାପା ବାଷ୍ପାକୁଳ କଣ୍ଠରେ କହୁଥାନ୍ତି, ପ୍ରଥମେ ସେମାନେ ପୋଲାଣ୍ଡ୍ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମାଆ ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳହୃଦୟା ଓ ଧର୍ମପ୍ରାଣା ମହିଳା ଥିଲେ । ଏବଂ, ଏପରି ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନାତ୍ସୀମାନେ ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପର ପ୍ରକୋଷ୍ଠମଧ୍ୟକୁ ଠେଲି ଦେଇଛନ୍ତି । ବାପା ଉତ୍ତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ବିସର୍ଜନ କରି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ବ୍ୟାକୁଳ ପିଲାଟିଏ ପରି କହୁଥାନ୍ତି, "ଆପଣାର କୃତ ଅପରାଧର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ରୂପେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜର୍ମାନୀଦେଶ ଇସ୍ରାଏଲକୁ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଦେଉଛି ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ମୁଁ କିପରି ଏହି ସବୁକଥା

ଭୁଲିଯାଇ ପାରିବ ଓ ଜର୍ମାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା କରି ପାରିବ ? ସେମାନେ ଆମ ବାପ-ମାଆ, ଭାଇଭଉଣୀ ଏବଂ କୁନି କୁନି ପିଲାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କି ନୃଶଂସ ଆଚରଣ ନକରିଛନ୍ତି !"

ସେଠାରୁ ଅଲଭ୍ ମାଉଣ୍ଟେନ୍ ଆଉ ବହୁଦୂର ନଥିଲା । ଆଖି ଆଗରେ ପରିଷ୍କାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଘରକୁ ଫେରୁଥିବାର ବାଟରେ ଆମେ ଏକାବେଳେକେ ମଧ୍ୟଯୁଗର ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ତ ସମାଧିସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲୁ । କ୍ରୁଜେଡ୍ ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସେଠାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପ୍ରାୟ ସତୁରି ହଜାର ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ ବୋଲି ଏକ ଅପବାଦ ରହିଥିଲା । ଜେରୁଜେଲମ, ଶାନ୍ତିର ସହର, ଏପରି ଏକ ଅତ୍ୟଅଶାନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ, ସେଉଁଠାରେ କି ପୃଥିବୀର ତିନୋଟି ଧର୍ମର ମିଳନ ଘଟିଛି । ଏପାଖରେ ଡେଭିଡ୍‌ଙ୍କର ମନ୍ଦିର, ଆଖିଆଗରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ କ୍ରୁଶବିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ପବିତ୍ର ପ୍ରାଣୋତ୍ସର୍ଗର ସ୍ଥାନଟି ଏବଂ ମକ୍କା କାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଇସ୍‌ଲାମ ଧର୍ମପରମ୍ପରାର ପବିତ୍ରତମ ଆଲ୍-ଅକ୍ସା ମସ୍‌ଜିଦ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରର ପଡ଼ୋଶୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଆପଣାର ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉପଗ୍ମରରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆବାହନ ଓ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖଡ଼୍ଗ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । କେବଳ ମଣିଷ ହେଉଛି ସୃଷ୍ଟିର ଏକମାତ୍ର ଜୀବ, ଯିଏକି ନିଜ୍ପାପର ଭିତରେ ଘୃଣା କରିପାରେ । ଏବଂ, ସେହି ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ଜୀବ, ଯିଏକି ଭଲ ପାଇବାର ନୂଆରିକ ଓ ସାମଗ୍ରୀ ରୂପେ ଏତେ ଏଡ଼େ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନମାନ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଉଚ୍ଚ କରି ଛିଡ଼ା କରାଇ ଦେଇପାରେ । ମଣିଷମାନେ ଆପଣାର ସର୍ବୋତ୍ତମ କଳ୍ପନା ଦେଇ ଯେଉଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି, ସେହି ଭଗବାନ ହେଲେ ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ତା'ର ଅସଲ ଜ୍ୱାଲାଟିକୁ ବୁଝନ୍ତେ ନାହିଁ ?

ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆମେ ଏପରି ଜଣେ ବିଦ୍ୱାନ ଗବେଷକଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ଯିଏ କି ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ବହିରାଗତମଣ୍ଡକାରୀ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତମାନେ ଜେରୁଜେଲମରେ ଥିବା ପବିତ୍ର ମନ୍ଦିରଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାର ସମୟ ଠାରୁ ଏବର ସଦ୍ୟତମ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଇହୁଦୀ–ଇତିହାସର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ମୁଁ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଇତିହାସ ହିଁ ଶୁଣୁଥିଲି । ତାଙ୍କର ମୂଳ ଘର ପୋଲାଣ୍ଡରେ, ଯେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କର ଛଅ ଭଉଣୀ ଓ ତିନିଜଣ ଭାଇ ଥିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ନାତ୍ସିମାନଙ୍କର ଉପଦ୍ରବବେଳେ ନିହତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏଠାରେ

ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଆସିବା ପରେ ସେ ଏହି ଦେଶର ଗୋଟିଏ ବାମପନ୍ଥୀ ରାଜନୀତିକ ଦଳର ସଦସ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ଓ ତେବେ ଏକ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଛନ୍ତି । ହିବ୍ରୁ ଭାଷାରେ କେତେକ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ପୋଲାଣ୍ଡ ଦେଶରୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାକୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଆମେରିକାରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବେଶ୍ ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଆରାମଦାୟକ ଥିଲା । ମାତ୍ର ସେ ତଥାପି ଇସ୍ରାଏଲ ଆସିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ଆମେରିକା ଛାଡ଼ିଲେ, କାରଣ ଏଠାରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଜୀବନାୟତନ ନିର୍ମାଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ବିଶାଳ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି । ସେ ମତ ଦେଇ କହିଲେ, ଇହୁଦୀମାନେ ଇତିହାସସାରା କେତେ ନିର୍ଯାତନାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି କେତେ ପ୍ରକାରେ ଛିନ୍ନଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ସତ; ମାତ୍ର ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରା ରହିଛି ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଜୀବନଶୈଳୀ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଖୋଜିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏପରି ଏକ ସମୟ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ କି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଭୂମିରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ସହଯୋଗରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିପାରିବେ । ଖାଲି ଇହୁଦୀମାନେ ପୃଥିବୀସାରା ଦୀର୍ଘ କାଳ ଧରି କଠୋର ନିର୍ଯାତନାମାନ ସହିଲେ ବୋଲି ସେମାନେ ସେ ନିଜକୁ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ନାବରେ ବସିଥିବାର ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅନେକାନେକ ଦେଶରେ ସର୍ବତ୍ର ଗୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଇତରଗୋଷ୍ଠୀ ରୂପେ ବାସ କରି ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତଥାପି କାଳେ କାଳେ ଇହୁଦୀ ପରି ଅନୁଭବ ଓ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ସର୍ବଦା ଗୋଟିଏ ଜାତି ଭଳି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାମାନ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସେମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ କରି ହିବ୍ରୁ ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଧାରା ରହିଆସିଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଇହୁଦୀ ଲେଖକ ତଥା ବିତ୍ତର ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କାଳେ କାଳେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ଡକ୍ଟର ମାହଲର୍ ତେଣୁ ଉପସଂହାର କରି କହିଲେ ଯେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ନିଜପାଇଁ ଏକ ଗୃହର ସ୍ଥାପନା କରି ସେଠାରେ ବାସ କରିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ସବୁକିଛି ନିର୍ମାଣ କରିପାରିବେ ଏବଂ ଆପଣାର ସଂସ୍କୃତିକୁ ନିଃଶଙ୍କ ହୋଇ ବଞ୍ଚିପାରିବେ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଉନ୍ମାଦନା ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ସେ ଆମେରିକା ଛାଡ଼ି ଏଠାକୁ ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଓ ଏଠାର ସେହି ବୃହତ୍ତ ଉଦ୍ୟମଟିରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ଆରବ ବାସିନ୍ଦାମାନେ ସରକାରୀ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଅନୁମତି ପାଉନାହାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ

ସେମାନଙ୍କର ଭୋଟ ଦେବା'ର ଅଧିକାର ରହିଛି ଏବଂ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଆରବ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅଲଗା ଇସ୍କୁଲମାନ ଖୋଲି ଦିଆଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଦଳ ସେତେବେଳେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ କ୍ଷମତାରେ ନଥିଲେ' ମାତ୍ର ଡକ୍ଟର ମାହିଲର୍ ଭାବୁଥିଲେ ସରକାର ଆରବମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଏକ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ସଂପ୍ରଦାୟ ଭାବରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି; ଯେଉଁମାନେ କି ଆଦୌ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଦେଶର ନାଗରିକ ବୋଲି ସରକାର ସ୍ୱୀକାର କରୁନାହାନ୍ତି ଏବଂ ସତେଅବା ଏହି ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ସଂପ୍ରଦାୟଟିକୁ ଦିନେ ଇସ୍ରାଏଲ ଭିତରୁ ବାହାର କରିଦେଲେ ଯାଇ ଏଠାରେ ଏକ ବୃହତ୍ତ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ପରି ରହିଥିବା ଦ୍ୱିଜାତୀୟ ସମସ୍ୟାର କୌଣସି ପ୍ରକୃତ ସମାଧାନ ହେବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ସେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପଜ୍ଜନକ ସ୍ଥିତି ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲେ, କାରଣ ଏହାଫଳରେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ବାସ କରୁଥିବା ଆରବମାନେ ଆପଣାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ହୁଏତ କୌଣସି ପ୍ରତିବେଶୀ ଆରବ ଦେଶର ନାଗରିକ ପରି ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହି ପ୍ରତିବେଶୀ ଆରବ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଇସ୍ରାଏଲର ତୀବ୍ର ଶତ୍ରୁତା ରହିଛି । ସିଏ ନିଜେ ଯେଉଁ ବାମପନ୍ଥୀ ଅନ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ଦଳରେ ସଦସ୍ୟରୂପେ ଅଛନ୍ତି, ସେହି ଦଳ ଆରବମାନଙ୍କୁ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ପରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନାଗରିକ-ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନିଆଯାଉ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଛି । ଆରବମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସରେ ନିଜକୁ ଇସ୍ରାଏଲର ଅନୁଗତ ନାଗରିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ଅନୁକୂଳତା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉ, ଯେମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ଥା ପୋଷଣ କରି ରହିବାକୁ ଓ ଏହି ଦେଶରେ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ନିଃଶଙ୍କ ହୋଇ ପାରିବାକୁ ଏକ ଅନୁରୂପ ପରିବେଶ ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମାହିଲର୍ ମତ ଦେଇଥିଲେ । ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହି ଦେଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ରହୁ; ଏହି ଦେଶର ଦାୟିତ୍ୱରେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଗ ରହୁ । ସାନ ଦେଶ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ସାନ ସାନ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଅଛନ୍ତି ଓ ରାଜନୀତିର ଉତ୍ସାହ ହିଁ ଏଠାରେ ଅଧିକତର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ସର୍ବବରିଷ୍ଠ ଉତ୍ସାହ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ମୁଁ ପରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି ।

ଏହାପରେ ଆମର ପାଳି ପଡ଼ିଲା ଡକ୍ଟର ବ୍ରାଉନ୍‌ଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାଲାଗି । ମୋଶେର ବାପା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହାରଫ୍‌ କେତେ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ମୋ'ଲାଗି ଏହିସବୁ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଉଥାନ୍ତି । ମୋ'ର ଜେରୁଜେଲମ୍ ରହଣି କାଳରେ ସେ ମୋ'ର ଗାଇଡ୍ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଘରେ ନିଜେ ରାନ୍ଧି ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି । ବନ୍ଧୁ ମୋଶେର ମାଆ ବହୁଦିନ ପୂର୍ବରୁ

ଲୋକାନ୍ତରିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବ୍ରାଉନ୍ ସ୍ଥାନୀୟ ହିବ୍ରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆରବୀ ଭାଷାର ପ୍ରଫେସର୍ । ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନରେ ସିଏ ଯେଉଁ ବିସ୍ତାରିତ ଗବେଷଣାମାନ କରିଛନ୍ତି, ସବୁଆଗ ସେହି ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ମୋତେ କହିଥିଲେ । ଏବଂ, ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶେଷ ଦର୍ଶନଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ସେ ମୋତେ କହିଲେ, ଯାହାକି ତାଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସରେ ଇହୁଦୀଧର୍ମର ମୂଳ ଓ ସାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମୋତେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିଲେ ଯେ ସୁଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ମଣିଷ ହିବ୍ରୁ ଭାଷାକୁ ନିଜର ଭାଷା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେବେ ବୋଲି ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର କାରଣଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ : ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ହିଁ ଏହି ଭାଷାରେ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସର୍ବପ୍ରଥମ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ଧର୍ମସୂତ୍ରକୁ ବଖାଣି କହି ଦେଇଥିଲେ । ଡକ୍ଟର ବ୍ରାଉନ୍ କେଡ଼େ ଦୃଢ଼ନିଷ୍ଠ ପ୍ରତ୍ୟୟର ସହିତ ମୋ ଆଗରେ ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ ଏବଂ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ଏକତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ । କାରଣ, କେବଳ ଇହୁଦୀ ଧର୍ମର ମୂଳସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସିଧା ଭଗବାନଙ୍କର ମୁଖରୁ ନିଃସୃତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଶ୍ରୀ ବ୍ରାଉନ ଆମିଷ ଆହାର କରନ୍ତିନାହିଁ । ସତେଅବା କ'ଣ ଉତ୍ତରଟିଏ ଆଶା କରି ସେ ମୋ'ର ଆମିଷ/ନିରାମିଷ ଚରିତ୍ରଟି ବିଷୟରେ ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟତଃ ନିରାମିଷାଶୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତଥାପି ଆମିଷ ଖାଏ ଓ ସେହି ଖାଇବାରୁ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ ବୋଲି ମୋ'ଠାରୁ ଉତ୍ତର ପାଇ ଯେ କିଞ୍ଚିତ୍ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଭାରତୀୟ ଧର୍ମନୀତି-ସୂତ୍ରରେ ନିରାମିଷ ଆହାରର ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି ସେ ଭାରତବାସୀଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ଇହୁଦୀ ଧର୍ମରେ କାହିଁକି ଏପରି ପରାମର୍ଶ ଦିଆ ଯାଇନାହିଁ ବୋଲି ମୋଶେର "ବାପାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଡକ୍ଟର ବ୍ରାଉନ କହିଥିଲେ ଏହି ପରାମର୍ଶଟି ଦେବାଲାଗି ଭଗବାନ ନିଶ୍ଚୟ ସବୁଦା ଇଚ୍ଛୁକ ହୁଅନ୍ତେ, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଖୁବ ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ସେ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ଜାଣିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଓ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେମାନେ କଦାପି ଚଳି ପାରିବେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଈଶ୍ୱର ଇହୁଦୀଜାତିକୁ ଏଭଳି ଏକ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରିନାହାନ୍ତି ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ମୋଶେର ବାପା ମୋତେ ଡକ୍ଟର ବ୍ରୁକ୍ଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ପୂରାପୂରି ରାଜନୀତି ଭିତରର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୂଳ ଦେଶ ପୋଲାଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଓ ସେହି

ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନ ଶ୍ରମିକଦଳରେ ଜଣେ ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ନାତ୍ସୀ ଅଧିକୃତ ପୋଲାଣ୍ଡରେ ଯେତେବେଳେ ପିଲ୍‌ସୁଡ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ଆଜ୍ଞାବହ ସରକାର ଚାଲିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଦେଶ୍ କେତେ ସମୟ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରେ କନ୍‌ସେଣ୍ଟ୍ରେସନ୍ କ୍ୟାମ୍ପରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ନୂଆ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ନିର୍ମାଣୋଦ୍ୟମରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଆକର୍ଷଣରେ ତେଣୁ ଚାଲି ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଇଂଲଣ୍ଡର ସ୍ୱାଧୀନ ଶ୍ରମିକଦଳ ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା ଓ ସେ ସେହି ଦଳର H N, ବ୍ରେଲସ୍‌ଫୋର୍ଡ଼ ଏବଂ ଫେନର ବ୍ରକ୍‌ୱେ ପ୍ରଭୃତି ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଭାରତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ବନ୍ଧୁରୂପେ ବିଲାତରେ ସକ୍ରିୟ ଭୂମିକାମାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସୂତ୍ରରେ ଡକ୍ଟର ଫୁକ୍‌ଙ୍କୁ ଭାରତବର୍ଷର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ କଥା ଜଣାଥିଲା । ସେ କହିଲେ : ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦରେ ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ଏବଂ, ଉଚିତର ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ରାଜନୀତିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଯେ ଏକ ସୋପାନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେହି କଥାଟିର ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ କେବଳ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜନୀତିକ ଦଳଗୁଡ଼ିକର ବିଲୋପସାଧନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆପେ ତିଷ୍ଠି ରହିପାରିବ ବୋଲି ଯେଉଁ ରାଜନୀତିକ ଦଳ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ବା ଯେଉଁ ଦଳ କଥା କହିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଅବକାଶଟିଏ ଦେଉନାହିଁ, ପାରସ୍ପରିକ ଆଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ଉପସ୍ଥାପନାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉନାହିଁ, ସିଏ ସେପରି ଏକ ଦଳ ସହିତ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ସଂପୃକ୍ତ ହେବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରିବେନାହିଁ । ତତ୍କାଳୀନ ରୁଷିଆର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳଶାସନ ଓ ସମଗ୍ର ଭାବରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦର ଆଦର୍ଶକୁ ସମକ୍ଷରେ ରଖି ଡକ୍ଟର ନ୍ୟୁଜ୍ ଏପରି କଥା କହୁଥିଲେ । ଇସ୍ରାଏଲର ଚଳନ୍ତି ରାଜନୀତିରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରକାରର ବିବାଦ କମ୍ ରହୁନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ହିଁ ପୃଥିବୀର ଏକମାତ୍ର ସଚ୍ଚା ଧର୍ମ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେହି ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ଆଚରୁଥିବା ରାଜନୀତି ମଧ୍ୟ ଏକ ନିମ୍ନତମ ମଉକା ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ନିତାନ୍ତ ଏକବାଗିଆ ଓ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ବିଷୟରେ ସବୁବେଳେ ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ ।

ସେତିକିବେଳେ ଦିନେ ରାତିରେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ଏପରି ଏକ ଘଟଣା ଘଟିଲା, ଯାହାକି ସାରା ଦେଶଟାକୁ ଏକାବେଳେକେ ଦୋହଲାଇ ଦେଲା । ସେହି ଦୋହଲିଯିବା ଭିତରେ କ୍ରୋଧ ଥିଲା, ଭୟ ଥିଲା, ତୁରନ୍ତ ଯେଉଁଠି ହେଲେ ହେଉ ପଛକେ, ଘଟଣାଟିର କୌଣସି ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଆଯାଉ ବୋଲି ଏକ ଉତ୍ତେଜନାମୂଳକ

ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବି ରହିଥିଲା । ରାତିରେ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇଥିବା ବେଳେ ସୀମା ସେପାଖରୁ କେତେଜଣ ଆରବ ଏପାଖକୁ ଖସି ଆସିଥିଲେ ଓ ଝରକାବାଟେ ଗୋଟିଏ ଘର ଭିତରକୁ ହାତବୋମାଟିଏ ପକାଇଥିଲେ ସେହି ଘରେ ଜଣେ ମାଆ ନିଜର ଦୁଇଟି ଛୁଆଙ୍କୁ, ଗୋଟିଏ ଚାରିବର୍ଷର ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ଦେଢବର୍ଷର, ନେଇ ଶୋଇଥିଲେ । ଘର ଭିତରେ ବୋମାଟି ଫାଟିଲା ଓ ତିନିଜଣ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଗଲା । ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ଏଭଳି ଘଟଣାମାନ ଘଟୁଥିଲା । କେଉଁଠି ଆରବମାନେ ଏପାଖକୁ ପଶି ଆସି ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଟି ନେଉଥିଲେ ଅଥବା ବୋମା ପକାଇ ମଣିଷ ହତ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ସେସବୁ କଥା ଖବରକାଗଜ ମାନଙ୍କ ର ବାହାରି ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ସାନ ଆୟତନର ଯେ କୌଣସି ଦେଶର ଗୋଟିଏ ସୁବିଧା ହେଉଛି, ସେଠାରେ ଏତେଟିକିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲେ ତାହା ସତେଅବା ଏତେବଡ଼ ଘଟଣାର ଆକାର ଧାରଣ କରି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ଏବଂ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆତଙ୍କିତ କରାଏ । ଆତଙ୍କରୁ ଉତ୍ତେଜନାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଇସ୍ରାଏଲର ସୈନ୍ୟ-ବାହିନୀ ଏହିସବୁ ରାତ୍ରିକାଳୀନ ଅନୁପ୍ରବେଶକୁ ରୋକିବା ନିମନ୍ତେ ରାତିଯାକ ସୀମା ଉପରେ ପହରା ଦେଉଥାନ୍ତି । ତଥାପି; ଆରବ ଅପରାଧୀଟି ସେମାନଙ୍କର ନଜରକୁ ଏଡ଼ାଇ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଘଟାଇବାକୁ ଏପାଖକୁ ପଶିଆସନ୍ତି । ଏହିପରି ଦୁଃଖଦ ଘଟଣାଟିଏ ଘଟିବାପରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ତତ୍ପରତା ହଠାତ୍ ବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥାଏ । ସେମାନେ ଆପଣା କରଲପଣର ପ୍ରମାଣ ଦେବାପାଇଁ ନିଜର ଖିଆଲ ଅନୁସାରେ ଗୋଟାଏ କୋଉଠି ଆରପାଖକୁ ପଶିଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ହୁଏତ ପୂର୍ବର କାଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମୋଟେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲିପ୍ତ ନଥିବା ଆଉ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଗୁଳି ମାରି ହତ୍ୟା କରି ଆସନ୍ତି । ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଶୋଧ ପରାୟଣତାକୁ କେତେ ନା କେତେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳୁଥିବ ।

ଦିନେ ମୋଶେ ସହିତ ମୁଁ ତେଲ୍-ଆଭିଭ୍ ରାସ୍ତାରେ ବୁଲୁଛି, ଖବରକାଗଜ ବିକାଳିଙ୍କର ଡାକରୁ କ'ଣ ଠଉରାଇ ସେ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟାର ସଦ୍ୟପ୍ରକାଶିତ ଖଣ୍ଡେ ଖବରକାଗଜ କିଣି ଆଣିଲା । ସବା ଉପର ପୃଷ୍ଠାରେ କେଡ଼େ ଅକ୍ଷରରେ ସେଦିନ ବାହାରିଥିଲା ଯେ ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ଇସ୍ରାଏଲର ସୈନ୍ୟମାନେ ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି ଜର୍ଡାନ ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଜର୍ଡାନର ଗୋଟିଏ ଗାଆଁ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଗାଆଁର ଚାଳିଶିଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଣ ହରାଇଛନ୍ତି ଓ ଅନେକ ବାସଗୃହକୁ ଭାଙ୍ଗି ଧୂଳିସାତ୍ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଗତ କେତେ ରାତି ଧରି ଆରବପକ୍ଷର ତସ୍କରମାନେ ଇସ୍ରାଏଲ ପଟକୁ ଲୁଚି କରି ଆସି ଯେଉଁସବୁ ମଣିଷହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି, ଇସ୍ରାଏଲ ସରକାରଙ୍କର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ

କାଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ତାହାର ଜବାବ ଦେଉଛୁ । ମୋଶେ ବେଶ୍ ଖୁସୀ ହେଲାପରି କହୁଥାଏ । ଖୁବ୍ ଭଲ ହେଲା । ସେମାନେ ଯେ ଗତ କେତେଦିନ ଧରି ଆମର କେତେ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆସି ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତା'ପାଇଁ ବେଶ୍ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ହୋଇଛି । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଆକ୍ରମଣ କରିବେ, ଆମକୁ ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଜବାବ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଟି ନେଉଥିବେ, ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରୁଥିବେ ଓ ତୁମେ ଯଦି ତୁମ ପକ୍ଷରୁ କେବଳ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଯିବ, ତେବେ ସେମାନେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଆହୁରି ଅଧିକ ମଣିଷ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଆସିବେ, ଆହୁରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ଆସିବେ । ଆମକୁ ଭୀରୁ ବୋଲି ଭାବୁଥିବେ, ଆମର କୌଣସି ଶକ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରୁଥିବେ । ମାତ୍ର, ଯେପାକୁ ତେସା ବୁଝିଥିଲେ, ତେବେ-ଯାଇ ସେମାନେ ଆପଣାର କୁକର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ । ଅନ୍ତତଃ କେତେଦିନ ପାଇଁ କିଛି କରିବେ ନାହିଁ । ଏବଂ ଏହିପରି ଲାଗି ରହିଥିବ ।”

ତା'ର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ମୋଶେ ପୁଣି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ‘ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଆମକୁ ଆଜି ରାତିରେ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ବନ୍ଧୁକ ହାତରେ ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ପହରା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ, ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ସୈନ୍ୟମାନେ ଯାହା କଲେ . ତାହା ଫଳରେ ଆରବପକ୍ଷ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଉତ୍ତେଜିତ ହେବ ଏବଂ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାଲାଗି ଅବଶ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି କରିବାକୁ ତତ୍ପର ହେବ ।’ ମୋଶେ ଯେଉଁ କୋଠ ବସ୍ତିଟିର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ବାସ କରୁଥିଲା ବିଗତ ସପ୍ତାହରେ ସେହି ବସ୍ତି ଉପରେ ଆରବମାନଙ୍କର ଦୁଇଥର ରାତି ଆକ୍ରମଣ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମଥର ରାତିରେ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆସିଥିଲେ, ସେତେ-ବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘରେ ଦୁଇଜଣ ମଣିଷ ଶୋଇଥିଲେ । ଘର ଭିତରେ ଯାହାକିଛି ଜିନିଷ ଥିଲା, ଆଗନ୍ତୁକମାନେ ସେହି ସବୁକିଛିକୁ ଲୁଟି ନେଇଗଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଶୋଇଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷତି କରିନଥିଲେ । ଶୋଇଥିବା ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଶୋଇନଥିଲେ, ସେମାନେ ଶୋଇଥିବାର ଛଳନା କରି ବିଛଣା ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ । ଡରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ଆରବ ବନ୍ଧୁକଧାରୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ପ୍ରାଣ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ସେଥିରେ ତିଳେମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା । ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର, ଆତତାୟୀମାନେ ବସ୍ତିର ଆଳୁକିଆରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଥିଲେ । କିଆରିରେ ପାଣି ମଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ପଡ଼ିଥିବା ପାଇପଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ମୋଶେ କହିଲା, ‘ଆଜି ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ପହରା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅର୍ଥାତ୍, କାଲି ସେତିକି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଷେତରେ କାମ କରିବାକୁ ଆସିବେ । କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇଥିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ କାଲି

ଅନର୍ଗଳ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ବସ୍ତିଟିକୁ କିଛି କ୍ଷତି ସହିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ସ୍ଥିତି ନିତି ଲାଗି ରହିଛି । ଆରବମାନେ ଆମକୁ କେବେହେଲେ ଶାନ୍ତିରେ ରହିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବେନାହିଁ, ଆମକୁ ଏହି ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଏକ ମନୋମତ ଜୀବନଟିଏ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ କଦାପି ଛାଡ଼ି ଦେବେନାହିଁ । ମୋଶେ ବାସ କରୁଥିବା ବସ୍ତିଟି ଜର୍ଡ଼ାନ ସୀମାଠାରୁ ପାଞ୍ଚ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ।

ଟେଲ୍ ଆଭିଭ୍ ଠାରେ ଇସ୍ରାଏଲ ଶ୍ରମିକ ସଙ୍ଗଠନର ମୁଖ୍ୟ ଅଫିସରେ ଆମେ ଥରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାରୁଖ୍ ଲିନ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ବସିଥିଲୁ । ଶ୍ରୀ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଲିନ୍ ଏକଦା ଡେନମାର୍କ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ପିଟର୍ ଓ ଇନାଙ୍କ ଘରେ ମୋ'ର ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ଯେଉଁ କିବୁତ୍‌ଜ୍ ବା ସାମୂହିକ ଗାଆଁର ଜଣେ ଜଣେ ସଦସ୍ୟ, ମୋ'ର ସେଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଯିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଥିଲା । ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟର ଏକ ବିରାଟ ମାନଚିତ୍ର କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥାଏ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲିନ୍ ସେଇଆଡ଼କୁ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । "ଆମେ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁଥିବା, ଏତେଟିକିଏ ଦେଶ ଇସ୍ରାଏଲର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱେ ମିଶର, ସାଉଦୀଆରବ, ଜର୍ଡ଼ାନ, ସିରିଆ, ଲେବାନନ ଓ ତୁରସ୍କ ସମେତ କେତେ କେତେ ବୃହଦାୟତନ ଦେଶ ରହିଛନ୍ତି । ଚାରିପାଖର ଏହି ଦେଶ ଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଧିରେ ରଖି ମଝିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଦେଶକୁ ଦେଖିଲେ ଏଇଟି ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା କିଛି ବୋଲି ଦେଖା ବି ଯାଉନାହିଁ । ତଥାପି ଏହିସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦେଶର ସରକାରମାନେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଦେଶଟା ଏଠି ରହିବା ଫଳରେ ଘୋର ବିପଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ତାହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଲୋପ କରିଦେବାକୁ ବସିଛନ୍ତି । ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରୁ ଇହୁଦୀ-ମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ି ବାହାର କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ଏବେ ଏଣେ, ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଇହୁଦୀମାନେ ପୃଥିବୀସାରା ଲାଞ୍ଛିତ ହୋଇ ବୁଲିବାପରେ ନିଜର ବୋଲି ଭୂଖଣ୍ଡଟିଏ ପାଇ ସେଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ।" ସେଠାରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ସେଦିନର ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଥାଏ ଯେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ପହରା ସୈନ୍ୟମାନେ ରାତିରେ ସୀମା ପାର ହୋଇ ଜର୍ଡ଼ାନର କିବିୟା ବୋଲି ଯେଉଁ ଗାଆଁରେ ପଶିଥିଲେ, ସେଠାରେ ସେମାନେ ବୋମା ଓ ଅଟୋମାଟିକ୍ ଅସ୍ତ୍ରମାନ ବ୍ୟବହାର କରି ଗାଆଁଟିର ଚାଳିଶିରୁ ଅଧିକ ଘରକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୃତ-ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପୁରୁଷ, ନାରୀ ଓ ପିଲା ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି । ଆରବ ଅନୁପ୍ରବେଶ-କାରୀମାନେ ଇସ୍ରାଏଲ ଦେଶର ଯେଉଁ ଗାଆଁରେ ପଶି ପୂର୍ବଦିନ ରାତ୍ରରେ ଦୁଇଟି

ପିଲଙ୍କ ସହିତ ଜଣେ ମାଆକୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ; ଜର୍ଡ଼ାନ ଦେଶର ଜବସ୍ତା ଗାଆଁ ସେଠାରୁ ପନ୍ଦର କିଲୋମିଟର ଦୂର ।

ସେଦିନ ଜର୍ଡ଼ାନ୍ ସମ୍ବାଦସଂସ୍ଥାର ଜଣେ ବରିଷ୍ଠ ଅଧିକାରୀଙ୍କର ବିବୃତ୍ତିଟିଏ ଏଠଣ ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଥାଏ । ସେଥିରେ ସେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ଜବସ୍ତା-କାଣ୍ଡଟିକୁ ବର୍ବର, ଆସୁରିକ ଓ ଯିହୁଦୀମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ହିଁ ଯିହୁଦୀମାନଙ୍କର ଇତିହାସରେ ଏଭଳି ବର୍ବର ହିଂସାବାଦର ଭୂରିଭୂରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି ବୋଲି ସେ ଅପବାଦ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେହି ଅପବାଦର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଇସ୍ରାଏଲୀ ଖବରକାଗଜର ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ କହିଥାଏ "ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ନାଗରିକଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ସବୁଦିନ ଅଧିକ ହିଂସାଚରଣ କରାଯାଇଛି । ମାତ୍ର, ଏସବୁ ବିଷୟରେ କେବେ କୌଣସି ତଦନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ କିମ୍ବା ହତ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ପାରିନାହିଁ ।" ଏସବୁ ଘଟଣାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଆତ୍ମଜୀବନୀମୂଳକ ସଂସ୍କରଣରେ କାହିଁକି ଏତେ ସ୍ଥାନ ଦେଉଛି, ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖିବା ସମୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ବିଷୟରେ ଭାବୁଛି । ସେତେବେଳ ପରେ ଗତ ଚାଳିଶି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରେ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦ ଅଧିକ ଉତ୍କଟ ହୋଇଛି । ପୃଥିବୀରେ ବିଜ୍ଞାନରେ ବିଶେଷକୁଶଳୀ ଦେଶମାନେ ଅସ୍ତ୍ର ଉତ୍ପାଦନକୁ ଏଭଳି ସୁଗମ କରି ପାରିଲେଣି ଯେ, ବିରକ୍ତ ବା ହତାଶ ମନୁଷ୍ୟ ତଥା ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦୀ ହୋଇ ବାହାରିବାକୁ ମଉକାଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ସୁଲଭ ଭାବରେ ମିଳିଯାଇ ପାରୁଛି । ଆମ ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ରାଜନୀତିକ ମାର୍ଗରେ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ମନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆପଣାର ଅଭୀଷ୍ଟକୁ କାଏମ୍ କରିବାଲାଗି ଉତ୍ସାହୀ ପକ୍ଷମାନେ ଆଗ ଲାଗି ଯାଉଛନ୍ତି । କେତେକ ରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟ ଶୁଣ୍ଢି ହୋଇ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟ ବିଷୟରେ ଏକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଛି ସିନା, ମାତ୍ର ସନ୍ତ୍ରାସବାଦରୁ ଏବେ ବି ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିନାହିଁ । ତେଣୁ ଇସ୍ରାଏଲରେ ସେତେବେଳେ ଯାହା ଦୁଇଟି ପକ୍ଷର ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ଖୁନଖିଆ ଖେଳପରି ଚାଲିଥିଲା, ଏଠି ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ରାଜନୀତିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ରାଜନୀତିକ ସ୍ତରରେ ନମେଣ୍ଟାଇ ଖୁର ଖାଇବାର ସେହି ଅନ୍ୟ କାଇଦାଟି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ କରାଯାଉଛି ।

ମୋଶେର ଶିଶୁ କିବୁତ୍ସ୍‌ଟି ଜୁଡ଼ିଆ ଉପତ୍ୟକାର ପର୍ବତମାଳା ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ । ମୋଟେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହେଲା ଆରମ୍ଭ କରା ଯାଇଥିବା ଏହି ସଂସ୍ଥାଟିରେ ୧୫୦ ଜଣ ସଦସ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଆଗରୁ ଉଷର ଓ ଅନାବାଦୀ ପଡ଼ିଥିବା କେତେକ ଜମିକୁ ଆବାଦ କରିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାକୁ ସମ୍ବଳ କରି ନୂତନ ବସତିଟିର ଏକ

ଦୁଃସାହସ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏଠାରେ ଗୋପାଳନ ଓ କୁକୁଡ଼ାପାଳନକୁ ମଧ୍ୟ ଧନ୍ଦାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ସଦସ୍ୟମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ତରୁଣ, ଅନେକେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସାବ୍ରା; ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନଙ୍କର ବାପା ମାଆ ବାହାରର କୌଣସି ଦେଶରୁ ଏହି ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲେ ସିନା, ମାତ୍ର ଏମାନେ ଏହି ଦେଶରେ ହିଁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ହିବ୍ରୁ ଭାଷାରେ 'ସାବ୍ରା' ଶବ୍ଦଟିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନାଗଫେଣି ଗଛର ଫୁଲ । ମରୁଭୂମିରେ ଏହି କଣ୍ଟା ନାଗଫେଣି ଗଛ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୌର୍ଯ୍ୟରେ ଠାଏ ଠାଏ ଛନ ଛନ ସବୁଜିମାରେ ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ ପୁରୋଗାମୀମାନେ ସାହସ ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ନେଇ ଏଠା ମରୁଭୂମିରେ ଆସି ବାସକଲେ ଓ କ୍ରମେ ଚେର ମଡ଼ାଇ ଜୀବନର ସୂଚନା ଦେଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ନାଗଫେଣି ଗଛଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତୁଳନା କରିବା । ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ନାଲି ଫୁଲ ବାହାରି ମରୁଭୂମିକୁ ଚହଟାଇଲେ, ସେମାନେ ସାବ୍ରା । ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଥମ ପିଢ଼ିର ଇହୁଦୀମାନେ ଆପଣାକୁ ସାବ୍ରା ବୋଲି କହି କେତେ ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏହି ଦେଶ ମୂଳରୁ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ବୋଲି କେତେ ଖୁସୀ ହୋଇ କହୁଥା'ନ୍ତି ।

ଏହି କୋଠବସ୍ତିଟି ଏକାବେଳେକେ ନୂଆ, ମୋଟେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର, ମାତ୍ର ଏହାର ସ୍ୱପ୍ନ ଅନେକ । ବିଦେଶରୁ ତରୁଣ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଆଣି କାଳକ୍ରମେ ଏହାକୁ ଏକ ବଡ଼ ବସ୍ତିରେ ପରିଣତ କରିବାର ଏକ ବୃହତ୍ ଯୋଜନା ଏଠାକୁ ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆସିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନେ କରିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାରଟାକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ସବୁ ଅଳପ ଓ ସାନ ଦେଖା ଯାଉଛି । ବସ୍ତିବାସୀ କାଠଡ଼ିଆର ଘର ମାନଙ୍କରେ ରହୁଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥାୟୀ ପକ୍କା ଘରମାନ ତିଆରି ହେଲାଣି, ଯେଉଁଥିରେ କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଢ଼ବଖରା ଲେଖାଏଁ ଘର ମିଳିପାରିବ । ଏଠି ଖାଇବା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ,—ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି କିଛି ନାହିଁ । କୃଷି କ୍ଷେତ୍ର ଅଳପ,—କୃଷି—ଯନ୍ତ୍ରପାତି ମଧ୍ୟ କିଛି କିଛି କଣା ଯାଉଛି । ଯେଉଁ ଟ୍ରାକ୍ଟରଟି ଏଠା ଜୀବନର ମୂଳନାଡ଼ୀ ପରି ହୋଇ ରହିଛି, ସେଇଟିକୁ ଅନ୍ତେବାସୀମାନେ ବାହାରକୁ ଯିବାର ସାଧନରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ସେଇଟା ଆସିବା ଜିବା ଗଲାବେଳକୁ ଧୂଳିରେ ବସନ୍ଦସାନ୍ ବୁଡ଼ି ଯାଉଛି । ଫଳବଗିଚା ପାଇଁ ଗଛମାନ ଲଗା ଯାଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଆଖିଦୃଶିଆ ହୋଇଆସିଲାଣି । ଏବଂ, ଗାଆଁରେ ପଲେ ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ବସ୍ତିର ଜଣେ ଅଧିବାସୀ ହିଁ ଏମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଚରାଇବାକୁ ନଥନ୍ତି । ଶୁଣିଲି, ଏହିପରି ବସ୍ତିର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚରାଉଥିବା ସମୟରେ ପଶୁଚୋରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲେ । ଜର୍ଡ଼ାନ୍ ଦେଶରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସୀମା ସେପାଖରୁ କେତେଜଣ ଆରବ ଆସି ଏଠୁ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଚୋରାଇ

ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ଯାଇ ବନ୍ଧୁଜଣକ ନିହତ ହେଲେ । ଅବଶ୍ୟ ତା'ପରେ ଇସ୍ରାଏଲୀ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଇ ଆରବମାନଙ୍କୁ ଦୂରକୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦିଆଗଲା ଏବଂ ସେମାନେ ଯେପରି ଆଉ ଉପଦ୍ରବ କରିବାକୁ ନଆସିବେ, ସେଥିଲାଗି ବହୁତ ପ୍ରତିକାରମାନ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ଏହି କଥାଟିର ଏକ ଅନ୍ୟପାଖ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଯେଉଁ ଆରବମାନେ ସୀମା ସେପାଖରୁ ଆସି ଛେଲିମେଣ୍ଢା ଚରାଇ ନେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଇସ୍ରାଏଲ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏପାଖ ଭୂଇଁରେ ହିଁ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପାଖରେ ଶରଣାର୍ଥୀ ହୋଇ ବାସ କରୁଛନ୍ତି ଓ ଇହୁଦୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଭୂମି ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ନୂଆ ବସତି କଲେଣି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି ।

ଇସ୍ରାଏଲ ସହିତ ମୋ'ର ଏହି ପ୍ରଥମ ଭେଟ ସମୟରେ ମୁଁ ଆହୁରି ଆଠଦଶଟି ସମୂହ-ବସତି ମଧ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲି । କେଉଁଠାରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ରହିଥିଲି, ଆଉ କେଉଁଠି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସମୟ ରହିଥିଲି । ଏହି ବସତିଗୁଡ଼ିକ ଆପଣାର ସଙ୍ଗଠନ ବାହ୍ୟରୂପରେ ଏକାଭଳି ଦିଶୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜର ଆନୁଗତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଦେଶର କୌଣସି ନା କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଦଳ ସହିତ ଗଣ୍ଠା ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଧରଣରେ ପରସ୍ପରଠାରୁ କେତେ ଅଲଗା ଦିଶୁଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକର ବିଦ୍ୟାଳୟ-ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ତଦନୁରୂପ ବିଧାନରେ ଖୁବ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମୁଁ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଏପରି ବସତିର କଥା କହିବି, ଯେଉଁଟି ବାମପନ୍ଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ସେଠା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିଶୁ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପିଲାମାନେ ହାଇସ୍କୁଲ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ ପଢୁଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କର ମନରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରଥମ କାଳରୁ ହିଁ ଏକ ରାଜନୀତିକ ରୁଚି ଅଥବା ଅରୁଚିର ପ୍ରବୃତ୍ତି କି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉଥିଲା । ସେଠି ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ କାର୍ଲ୍ ମାର୍କ୍‌ସ ଏବଂ ଏଙ୍ଗେଲସ୍‌ଙ୍କର ଫଟୋସବୁ କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଲାମାନେ ମାର୍କ୍‌ସ ଓ ଏଙ୍ଗେଲସଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଲେନିନ୍, ଷ୍ଟାଲିନ୍, ପିକାସୋଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ଶାନ୍ତିକପୋତ, ପୁଷ୍କିନ୍, ମାୟାକୋଭସ୍କି ଏବଂ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନିଫେଷ୍ଟୋ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାୟ ପିଲାବୟସରୁ ହିଁ କେତେ କେତେ କଥା ମନେ ରଖିଥିଲେ । ଥରେ ସେହି ସ୍କୁଲର କେତେଜଣ ପିଲା ଡାକଟିକେଟ ଦେଖିବାଲାଗି ମୋ' କୋଠରୀକୁ ଆସିଥିଲେ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଟିକେଟ ଉପରେ ସେମାନେ ଜାଣିଥିବା ହିରୋ-ମାନଙ୍କର ଛବି ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଥିଲେ ।

ଜର୍ମାନୀରେ ନାତ୍ସୀ-ଶାସନ ଚାଲୁଥିବା ସମୟର ଫିଲ୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଆମ୍ବିଳା ହୋଇଗଲା ପରି ଦେଖାଗଲା । ଏବଂ, ଆମେ ଯେତେ-ବେଳେ ଫିଲ୍ମ ସଂଗ୍ରହର ଖାତରେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁ, ସେତେବେଳେ ପିଲାଗୁଡ଼ିକ କେତେ ଚଟ୍‌କରି ଗମ୍ଭୀର ଓ ଉଦାସୀନ ଦେଖାଗଲେ ।

ସେମାନେ ଜର୍ଜ୍ ୱାଶିଙ୍ଗ୍‌ଟନ ଓ ଆବ୍ରାହାମ୍ ଲିଙ୍କନ୍‌ଙ୍କୁ ଜାଣି ନଥିଲେ । ଲେନିନଙ୍କ ନାଆଁ ଶୁଣିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସିଏ କାହିଁକି ଏତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଉଠୁଛି ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଝିଅକୁ ପଚାରିବାରୁ, ସେ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା, "ଲେନିନ୍ ରୁଷିଆର ଧର୍ମଘଟକାରୀ ମାନଙ୍କର ବୃହତ୍ ନେତା ଥିଲେ ।" ସେହି ବସତିରେ ଆଉଦିନେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଠାରୁ ଏପରି ମନ୍ତବ୍ୟଟିଏ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ, ଥରେ ହାଇସ୍କୁଲର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥିବା ଅଠର ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ସହିତ ତାଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲା । ନିଜ ବୟସ ଅଥବା ଶିକ୍ଷାର ଅନୁପାତରେ ସିଏ ପ୍ରାୟ କିଛି ଜାଣି ନଥିଲା । ସ୍କୁଲରେ ସେମାନେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ହିସାବରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦର୍ଶନର ପ୍ରାୟ ସର୍ବମୂଳ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମୂଳକ ଭୌତିକବାଦ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ଜାଣିଥିବା ଉଚିତ । ମାତ୍ର ଛାତ୍ରଟି କିଛି ଜାଣିନଥିଲା । ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିଦେବାରୁ ଝିଅଟି ଭାରି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲା, "ବୁଝିଲି, ବୁଝିଲି; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମୂଳକ ଭୌତିକବାଦର ମୁଁ ପୂରା ବିଶ୍ୱାସ କରେ; ତେଣୁ ସେ ବିଷୟରେ ଆଉ ଜାଣିବି ପୁଣି କାହିଁକି ?"

କୋଠ-ବସତିରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ପିଲାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଲେଖିବା ବେଳକୁ ମାବାରିଅ ବସ୍ତିର ମୁଲ୍‌ମିଲ୍‌ର କଥା ସବାଆଗ ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ବତିଶି ଜଣ ପୁଅ ଝିଅ ରହିଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ପୋଲାଣ୍ଡ, ରୁମାନିଆ ବୁଲଗେରିଆ, ମରକ୍କୋ, ଆମେରିକା, ମିଶର, ଇରାକ ଓ ଏଡେନ ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଦେଶ ଏବଂ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ବର୍ଷିକ ତଳେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ, ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ବାପାମାଆ ନଥିଲେ ଅଥବା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମହାଯୁଦ୍ଧର ହୋଇ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପଛରେ କିଛି ଆଘାତର ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଇତିହାସ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ କିବୁତସର ପିଲା ନଥିଲେ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ସେମାନେ ଛାତ୍ରା-ବାସରେ ଏକାଠି ରହୁନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଏକା ଶ୍ରେଣୀରେ ବସି ପଢୁ ମଧ୍ୟ ନଥିଲେ । ମୁଲ୍‌ମିଲ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଅ ଓ ଝିଅ ଏପରି ଦୁଇଟି ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲା । ସେମାନେ ନିଜ ରହିବା କୋଠରୀରୁ ବାହାରେ ହେଉଥିବା

ବେଳେ ବୋଧେ ଗୁରୁ ପଡୁଥିଲା, କାରଣ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ଅନ୍ୟମାନେ ନଥିଲା ବେଳେ ଆସି କିଛି ଚୋରି କରିନେବାର ଆଶଙ୍କା ରହୁଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେମାନେ ଅଲଗା ହୋଇ ଖାଉଥିଲେ, ଏବେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି ଭୋଜନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ଦିନେ ମୁଁ ମୁଲ୍‌ମିଚ୍ ସହିତ ତା'ର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସେଥିରୁ ମିଳୁଥିବା ତା'ର ଅଭିଜ୍ଞତା ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ-ଥିଲି । ମୁଲ୍‌ମିଚ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା ଯେ ତା' ଜିମାରେ ଥିବା ଏହି ପିଲାମାନେ କିଛି ଶିଖିବାପାଇଁ ଓ କିଛି କରି ଦେଖାଇଦେବା ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୀ । କିବୁତ୍‌ସର ସାଧାରଣ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ସମକକ୍ଷ ହେବା, ଯଥେଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଓ କର୍ମକୁଶଳତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ଏଠାରେ ଠିକ୍ ସେମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ୟବହାର ପାଇବା, ଏହା ହେଉଛି ଏହି ବିଶେଷ ଦଳର ପିଲାମାନଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ।

ମୁଲ୍‌ମିଚ୍ ଭାରି ଦୁଃଖୀ ହେଲାପରି କହୁଥାଏ ଯେ: ଏହି ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ହୀନମନ୍ୟତାର ଭାବ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାହାରକୁ ଜଣା ପଡ଼ିଯାଉଛି ସତେଯେପରି ସେମାନେ ଏଠି କାହାର ନୁହନ୍ତି, ଏପରିକି ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ କାହାର ନୁହନ୍ତି । ସେହିପରି ଏକ ଭାବ ଏମାନଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି । ଏହି ଭାବନା ସେମାନଙ୍କୁ ବେଳେ ବେଳେ ଅଧିକ ଉଦ୍ୟମ କରି ପଢ଼ିବାକୁ ବା କାମ କରିବାକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଉତ୍ତେଜନା ବି ଆଣି ଦେଉଛି, କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସମାନ ହୋଇପାରିବେ ବୋଲି ବିଚାରୁଛନ୍ତି । ଏହି କିବୁତ୍‌ସ ସେମାନଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କରୁନଥିଲା, ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରୁ ଦୁର୍ଗତ ଇହୁଦୀ ପିଲାଙ୍କୁ ଗୋଟାଇ ଆଣି ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବିଶେଷ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଏକ ସଂସ୍ଥାର ଆଂଶିକ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ସେମାନେ ଏଠାରେ ରହୁଥିଲେ । ଖର୍ଚ୍ଚର ବାକି ଅଂଶଟି ଏମାନେ ନିଜେ ବହନ କରୁଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ସକାଳଓଳିଟି ଏମାନେ କିବୁତ୍‌ସରେ ଏଠି ସେଠି କାମ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଦୈହିକ ଶ୍ରମ କରିବାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରି ରଖିଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଆବେଗଗତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ସୁଧାର ଅବଶ୍ୟ ହେଉଥିଲା, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକର ଆରୋଗ୍ୟ କରିପାରିବାଲାଗି ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଅବସର ନଥିଲା । ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କର ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାହାଣୀ ରହିଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ପକାଇବାରେ ବେଶୀ କିଛି ଉପକାର ମିଳୁନଥିଲା । ଏବଂ, ବତିଶିଟି କଠହାସ ଓ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହାତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ମୁଲ୍‌ମିଚ୍ ଯେତେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କଲେ ବି କ'ଣ କରିପାରିବ ?

ପୁଣି ସେହି କ୍ଷତପୀଡ଼ିତ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବି କେତେ ବିଭାଜନ ରହିଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ଆମେରିକାରୁ କିମ୍ବା ଇଉରୋପୀୟ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନେ ମରକ୍କୋ ଅଥବା ଇରାକ୍‌ରୁ ଆସିଥିବା ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ମୋଟେ ମେଳ ଖାଉନଥିଲେ । ମୁଲାମିଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିଲି, ୟେମେନରୁ ଆସିଥିବା ଏପରି ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲା ଯିଏକି ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ତାକୁ ୟେମେନ୍‌ରୁ ଆସିଛି ବୋଲି କହିବାଟାକୁ ମୋଟେ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁ ନଥିଲା । ସେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହୁଥିଲା ଯେ, ସିଏ ୟେମେନରୁ ନୁହେଁ, ଏଡ଼େନରୁ ହିଁ ଆସିଛି । ଝିଅଟି କହୁଥିଲା, ଦୁଇ ଜାଗା ଭିତରେ କେତେ ନା କେତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି, ଏଡ଼େନ୍ ଇଂଲଣ୍ଡ ଅଧୀନରେ ଥିଲା ଓ ତେଣୁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ମାତ୍ର ୟେମେନ୍ ତ କେବଳ ଏକ ଆରବ ରାଜ୍ୟ ହିଁ ଥିଲା । ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଯେ କେବଳ ସ୍ଥିରୀକୃତ ପାଠଟାକୁ ପଢ଼ାଇ ଦେବାଠାରୁ କେତେ ଅଧିକ, ଏହିସବୁ କାହାଣୀର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମୁଁ କ୍ରମଶଃ ସେହିକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଥିଲି । ପାଠ ତ ମୁଁ କେତେ କ'ଣ ପଢ଼ି ଆସିଥିଲି, ଟିପା ଟିପ୍‌ପଣୀରେ ମୁଁ କେତେ କେତେ ଖାତା ଭର୍ତ୍ତି କରି ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ସତେଅବା ବୋଝଟାଏ ନେଇ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲି । ମାତ୍ର, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିଜସ୍ୱ ଆକାଶ ଓ ନିଜସ୍ୱ ଜଳବାୟୁ ରହିଥିବା ମହାଦେଶ, ସେକଥା ମୁଁ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେହ ଘଷାଘଷି ହୋଇ ବୁଝିଲି । ଏହାର ସଇଁତିରିଶି ବର୍ଷ ପରେ ଯେତେବେଳେ ୧୯୯୦ରେ ମୁଁ ପୁଣି ମାବାରଥ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୁଲାମିଙ୍କୁ ଭେଟିଲି । ମୁଲାମିଙ୍କ ସେକାଳ କଥା ସବୁ ମନେ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର, ବୟସ ବେଶୀ ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ ଏବେ ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟ-ବିଭାଗ ଛାଡ଼ି କିବୁତ୍‌ସର ଔଷଧ ଉଆରି ବିଭାଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲୁ, କେତେ କଥା ମନେ ପକାଇଲୁ । ସେତେବେଳେ ସେ ଯେଉଁ ପିଲାଙ୍କର ହେପାଜତରେ ରହିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଇସ୍ରାଏଲର ବୃହତ୍ତର ବିଶ୍ୱଟି ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଇତିମଧ୍ୟରେ କେତେ କୁଆଡ଼େ ଖେଦି ଯାଇଥିଲେ ।

ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଅନେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ଅବସରରେ ହୋଇଥିବା ମୋ'ର ଆଲୋଚନାରୁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ, ଏସିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସତେଅବା ଜନ୍ମତଃ ଏକ ହୀନମନ୍ୟତା ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣ-ସଚେତନତାର ଭାବନା ସେମାନଙ୍କୁ ଭାରି ଅନ୍ୟପ୍ରକାର କରି ରଖିଥିଲା । ସେମାନେ

ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ସମବୟସୀମାନଙ୍କ ପରି ହେବାଲାଗି ସର୍ବଦା ନିଜ ଭିତରେ ଏକ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ଏପରିକି ସେମାନଙ୍କ ଭଳି ଦିଶିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବସିଥିବା ମିଶ୍ରିତ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଅଯୋଗ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଅଧିକ ସଫା ହେବା ଓ ତାହାର ମାଧ୍ୟମରେ ଅଧିକ ସଫା ଦିଶିବା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଏକ କଠୋର ଚେଷ୍ଟା ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା ।

ଇସ୍ରାଏଲ ଦେଶରେ ମୁଁ ପିଲାଙ୍କର ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାରେ ହିଁ ସର୍ବାଧିକ ସମୟ ଦେଇଥିଲି । ପୃଥିବୀର କେତେକେତେ ଦେଶରୁ ଅନେକ ପିଲା ସାଉଁଟା ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଆପଣାର ସମ୍ବେଦନା-କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମମ ଭାବରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରମଶଃ ଭରାଇ ଆଣିବା,—କେବଳ ତଥାକଥିତ ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଦେବାର କାମଠାରୁ ତାହା ଅନେକ ଗୁଣ ଅଧିକ କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ଯିଏ ଆପଣାର ଆଖିଟାକୁ ହରାଇ ଆସିଛି, ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଭଲ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ହରାଇ ଆସିଛି, ଯିଏ ଆପଣାର ଅସଲ ଆତ୍ମାଟିକୁ ନେଇ ସତେଅବା କେତେ ତଳେ ଯାଇ ଲୁଚିକରି ବସିଛି ! ସେଠିକି ତଳକୁ ଯାଇ ଏକାବେଳେକେ ତା'ର ବନ୍ଧୁ ପରି ତା'ର ହାତ ଧରି ତାକୁ ସେଠାରୁ ଉଠାଇ ନଆଣିଲେ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି କୌଶଳ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି କାମ ଦେବନାହିଁ । ସାଉଁଟା ହୋଇ ଆସିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ଏହିପରି ଆଉ ଏକ ବିଶେଷ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସମୟ କଟାଇଥିଲି । ଅକେମୀ ଇତ୍ଜକ୍ ଖାକ୍ ନାମକ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ଡାନ ବ୍ରିସ୍କରଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ସେଠାରେ ଏତେ ଅଧିକ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଦେଶକୁ ଫେରିବା ପରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ସହିତ ନିୟମିତ ପତ୍ରସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା । ମୋ'ର ଆଗାମୀ ଶିକ୍ଷକଜୀବନ ଲାଗି ଇଉରୋପରୁ ମୁଁ ବହୁତ ରସଦ ସିନା ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲି, ମାତ୍ର ଇସ୍ରାଏଲରେ ସତକୁ ସତ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ନିମନ୍ତେ ବହୁପରିମାଣରେ ମନ୍ତ୍ର ହୋଇଗଲି । ନିଜ ଭିତରେ ସତେଅବା ନାନା ନୂତନ ସାମର୍ଥ୍ୟର କେତେ କେତେ ଆଖି ଖୋଲି ଯାଇଥିଲା; ମୋ' ହୃଦୟତୂଣୀରରେ ଏପରି କେତୋଟି ଅସ୍ତ୍ରକୁ ମୁଁ ସାଇତି ରଖି ପାରିଥିଲି, ଯାହାକି ଜୀବନଯାକ ମୋ'ର କାମରେ ଆସିଲା । କେବଳ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ତଥାକଥିତ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାରେ ନୁହେଁ, ମଣିଷ ପାଖକୁ ବନ୍ଧୁଟିଏ ପରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଏବଂ ନିଜ ଭିତରର ସର୍ବାଧିକ ନମନୀୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ମୋ'ର ଅସଲ ପରିଚୟଟିକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଦେଇ ପାରିବାକୁ ମୁଁ ସତେଅବା କେତେ ସୁରାଗ ପାଇଯାଇଥିଲି ।

ଇସ୍ରାଏଲରେ ମୋ'ର ରହଣିକାଳରେ ସେହି ଦେଶର କବୁତ୍‌ଜ୍ ଓ ଶିକ୍ଷାବସତି ଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଆହୁରି କେତେ ଜାଗାକୁ ବୁଲି ଦେଖିଛି । ମୋ'ର ଆଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ମୋଶେ ମୋତେ କେତେ କେତେ ସ୍ଥାନକୁ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇଛି । ବିଶେଷତଃ ବାଇବେଲ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ଖ୍ୟାତସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିବାରେ ସିଏ ମୋ' ସାଙ୍ଗରେ କେତେ ଜାଗାକୁ ଯାଇଛି । ଗାଲିଲି ହ୍ରଦର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକଦା ଅତୀତରେ ଯୀଶୁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବୁଲିଥିଲେ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି, ଆମେ ସତେଅବା ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ପରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିଛୁ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ କଫାର୍ ନାଖୁମ୍ ବୋଲି ଏକ ପୁରାତନ ସିନାଗଗର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ରହିଛି, ଯାହାକି ଏକଦା ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା ଧନ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସେଉଁ ସାନ ମୁଣ୍ଡିଆଟି ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ତାଙ୍କର ପ୍ରଖ୍ୟାତ The Sermon on the mount ଅଧ୍ୟାୟ —ଉପଦେଶଟି ଦେଇଥିଲେ, ମୋଶେ ମୋତେ ତାହାର ଉପରେ ଛିଡ଼ା କରାଇ ମୋ'ର ଗୋଟିଏ ଫଟୋଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଉଠାଇଛି । ଜର୍ଡାନ ନଦୀ କଡ଼େ କଡ଼େ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପାଦରେ ବୁଲି ବୁଲି ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳର ଖବ୍‌ଲ ହ୍ରଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଛୁ; ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁଠାରେ ତରୁଣ ଯୀଶୁ ସେଣ୍ଟ୍ ଜନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ, ଜର୍ଡାନ୍ ନଦୀର ସେହି ଜାଗାଟିରେ ମୁଁ ତାହାର ପବିତ୍ର ଜଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ ବି କରିଆସିଛି । ନଈ ସେପାଖକୁ ଗୋଲାନ୍ ହାଇଟସ୍‌ର ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତଟି ଗୋଟିଏ ଦାନବ ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପାହାଡ଼ର ସେଇ ଇଲାକାଟି ସେତେବେଳେ ସିରିଆ ଦେଶରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପାହାଡ଼ର ଶିଖର ପ୍ରଦେଶରେ, ଯେଉଁଠାରେ ସିରିଆର କମାଣ-ମାନେ ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ଜନ୍ମଭୂମି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ଅନାଇ ରହିଥିଲେ, ଆମେ ଏପାଖରେ ଥାଇ ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁଥିଲୁ । ହଁ, ଆମୁଡ୍ ଉପନଦୀର ଉତ୍ସ ନିରୂପଣ କରି ଆମେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଦିନ କାଳ ତାହାର ଉପର ଆଡ଼କୁ ଉଠି ଉଠି ଯାଇଥିଲୁ । ଆମୁଡ୍ ଅଙ୍କାବଙ୍କା ଗଡ଼ପଥରେ ଦୀର୍ଘ ମାଳଭୂମି ଅତିକ୍ରମ କରି ଗାଲିଲି ହ୍ରଦରେ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା । ନଦୀ ପଥଟି ପ୍ରାୟ କେତେ ମିଟରର ସୁଡ଼ଙ୍ଗ କାଟି ଗାଡ଼େ ଗାଡ଼େ ତଳକୁ ବହି ଚାଲିଯାଇଛି । ବାହାରର ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଏଯାଏ ଆସି ପଡ଼ିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ନଦୀର ଶଯ୍ୟାରେ କରବୀ ଓ ଡାଲିମ୍ବ ଗଛମାନେ କେତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଏବଂ ଭସ୍ମଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ବଢ଼ିଛନ୍ତି । ଶୀତଳ ଜଳ-କଣାରେ ସମସ୍ତ ପଥଟି କେଡ଼େ ସ୍ୱସ୍ତିଦାୟକ ହୋଇ ରହିଛି । କଥିତ ଅଛି, ଅଲୌକିକ ଘଟଣାମାନ ଦେଖିବାର ମନଉତ୍ସାହରେ ଭକ୍ତ ମଣିଷମାନେ ଯେତେ-ବେଳେ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଅନ୍ତତଃ କିଛି ସମୟ ନିମନ୍ତେ ଏକାକୀ ଏକ ନୀରବ ପରିବେଶରେ ରହିପାରିବେ ବୋଲି

ଅମୃତ ନଦୀର ଏହି ଗାଡ଼ୁଆ ଉପତ୍ୟକା ଭିତରକୁ ଚାଲି ଆସୁଥିଲେ ଓ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହୁଥିଲେ । ନିଜକୁ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଭିଡ଼ରୁ ଦୂରରେ ରଖି ସେ ସତେଅବା ନୂତନ ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରି ପୁନର୍ବାର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଫେରି ଯାଉଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇଦିନ କାଳ ଆମେ ଯେ ସେହି ଗାଡ଼ ଭିତରେ ନିଜର ଯାବତୀୟ ରସଦପତ୍ର ଧରି ବେଗମତୀ ଝରଣାଟିର ତୀରେ ତୀରେ ଓ କେତେବେଳେ ତା'ର ବକ୍ଷ ଉପରେ ଯେ ବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଇଥିଲୁ, ତାହା ମୋ' ଲାଗି ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ଗତିଶୀଳ ଧ୍ୟାନର ସମସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କେତେ କେତେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଉତ୍ତରାଧିକାରକୁ ମୋ'ଲାଗି ଏକାନ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଉଜ୍ଜୀବିତ କରି ଆଣିଥିଲା ।

ସେତେବେଳର ଆଉଗୋଟିଏ ସ୍ମରଣୀୟ ଘଟଣା ହେଉଛି ବେରଶେବା ଠାରୁ ଏଲାଥ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ଦଶଦିନର ପଦଯାତ୍ରା । ଦେଶର ଯୁବ-ସଂଗଠନ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏହି ଯାତ୍ରାର ଯୋଜନା ହେଉଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାୟ ତିନିଶହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତରୁଣ ତରୁଣୀ ଦେଶର କୌଣସି ଅନାବିଷ୍କୃତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦଶଦିନ ପଦଯାତ୍ରାରେ ବାହାରୁଥିଲେ । ନେଗେଭ୍ ମରୁଭୂମିର ଏହି ବିସ୍ତୃତ ପାର୍ବତ୍ୟ ମରୁଭୂମିର ଭୂଖଣ୍ଡରେ କାଁ ଭାଁ କେତୋଟି ବେଦୁଇନ୍ ଶିବିର ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ଜନବସତି ନଥିଲା । ରାସ୍ତାଘାଟ ତିଆରି ହୋଇ ନଥିଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଆଡକୁ କ୍ରମଶଃ ବେଶୀ ବେଶୀ ମୁନିଆଁ ହୋଇ ଯେଉଁଠାରେ ଲୋହିତ ସାଗରର ଆକାବା ଉପସାଗରରେ ଇସ୍ରାଏଲର ରାଜ୍ୟସୀମା ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରେ ଏପାଖରେ ମିଶର ଓ ସେପାଖରେ ଜର୍ଡାନ୍ ଦେଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଛି, ଏଲାଥ ବନ୍ଦରଟି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସେତେବେଳେ ବନ୍ଦରଟି ନୂଆ କରି ତିଆରି ହେଉଥାଏ । ଲୁଣା ପାଣିରେ କେତେ କେତେ ଫସଲ କେଉଁ ଉପାୟରେ ଅମଳ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେହି ବନ୍ଦରର ଆଖପାଖରେ ସେହି ବିଷୟରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଗବେଷଣାମାନ ହେଉଥାଏ । ଆମେ ପ୍ରାୟ ଅଢେଇ ଶହ ମଣିଷ ଦୁଇଶହରୁ ଅଧିକ କିଲୋମିଟରର ସେହି ପଥଟିକୁ ସେଥର ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲୁ । ଦିନରେ ପଥୁରି ମରୁଭୂମି ତାତିଯାଏ, ରାତିରେ ବରଫ ପରି ଶୀତଳ ହୋଇଯାଏ । ଦିନରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଅନାବୃତ ଶରୀରରେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ, ରାତିରେ ଭାଲୁ ପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼େ । ରାତିରେ କୌଣସି ଓ୍ୱାଡ଼ି କୂଳରେ ଆମର ରହଣି ହୁଏ । ପିଠିରେ ବୋହୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଓ ଜଳକୁ ଏକମାତ୍ର ସମ୍ବଳ କରି ବୋହିବାକୁ ହେଉଥାଏ । ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ତିନି ପରସ୍ତ କମ୍ବଳ ପାରି ଓ ତିନିପରସ୍ତ କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ହୋଇ ଶୋଉ । ଉପରେ ତାରାଖଚିତ ଆକାଶକୁ ଅନାଉ ଅନାଉ କ୍ଳାନ୍ତ ଦେହ କେତେବେଳେ ଯେ ନିଜର ବଶ ହୋଇଯାଏ, ସେକଥା କିଛି ଜାଣି ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଭୋର ତିନଟା ବେଳକୁ ଶୀତର ପ୍ରକୋପରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ

ଓ ଆମେ ସଜବାଜ ହୋଇ ଯଥାଶୀଘ୍ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନଟିର ପଦଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଉ । ମନେ ଅଛି; ବାଇବେଲ୍‌ରେ King Solomon's mines ବୋଲି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନଟିର ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରଜା ଆବ୍ରାହମ୍ ଯେଉଁଠାରେ ନିଜର ପୁଅକୁ ବଳି ଦେଇଥିଲେ ତଥା କେନ୍ ଏବଂ ଆବେଲ ଯେଉଁଠାରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧରେ ମତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ବୋଲି କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ରହିଛି ଏଲାଥ୍ ଯିବାର ବାଟରେ ଆମେ ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲୁ । ବେର୍‌ଶେବା ମଧ୍ୟ ବାଇବେଲ୍‌ରେ ନାମିତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ । ହିଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଥର ଇସ୍ରାଏଲ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଏହି ବେରଶେବାସ୍ଥ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧୀନରେ ହିଁ ମୁଁ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲି । ଏବେ ତ ଗୋଟା ନେଗେଭ ମରୁଭୂମି କେତେ ନା କେତେ ଜନବସତିରେ ମୁଖର ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ସବୁ ଆଧୁନିକ ହୋଇ-ଗଲାଣି । ରାସ୍ତା, ଘାଟ ଓ ଆଲୁଅ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ଏକାଳର ଏହି ନୂତନ ଓ ମୁଖର ଦୃଶ୍ୟପଟଟି ମଧ୍ୟରେ ସେକାଳର ନେଗେଭକୁ ଚିହ୍ନି ଆଉ ଠାବ କରି ହେଉନାହିଁ ।

ସେହି ସମୟର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଘଟଣା ହେଉଛି ମୋ'ର ନାଜାରେଥ୍ ଯାତ୍ରା । ନାଜାରେଥ୍ ହେଉଛି ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ନିଜ ଗାଆଁ । ଯୀଶୁଙ୍କ କାଳରେ ସେହି ଗାଆଁରେ ହୁଏତ କେବଳ ଇହୁଦୀମାନେ ହିଁ ବାସ କରୁ-ଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଆରବମାନେ ହିଁ ବାସକରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ନାଜାରେଥ ଦେଖିବାକୁ ଯାଏ ବୋଲି ମୋ'ର ଇହୁଦୀ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋତେ ଇଚ୍ଛା କରିନଥିଲେ ସେଠାରେ ଇସ୍ରାଏଲର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସ୍ଥାନୀୟ ଏକ ହିବ୍ରୁ ଦୈନିକ ଖବରକାଗଜର ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ ମୋ'ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ଇହୁଦୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନାଜାରେଥ୍‌ର ଏକ ଆରବ ପରିବାର ସହିତ ତାଙ୍କର ନିକଟ ପରିଚୟ ରହିଥିଲା । ସେ ମୋ' ପାଇଁ ସୁପାରିଶ୍ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଦେଲେ । ମୁଁ ସେହି ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ଘରେ ସେଠାରେ ତିନିଦିନ ରହିଥିଲି । ଯେଉଁ କୂଅ ପାଖରେ ଯୀଶୁଜନନୀ ମେରି ସେ ମାନବପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରିବେ ବୋଲି ଦୈବ-ବାଣୀ ଶୁଣିଥିଲେ ସେହି କୂଅଟିକୁ ଦେଖିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଲା । ସେତେବେଳେ ଇଉରୋପରୁ ପରିଚାଳିତ ବିଭିନ୍ନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ମିଶନାରି ସେଠାରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତୋଟି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଚଳାଉଥିଲେ । ସେଥିରୁ କେତୋଟି ବୁଲି ଦେଖିଲି । ଶିକ୍ଷା କପର ଦିଆଯିବା ଉଚିତ, ସେହି ବିଷୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବା-ଲାଗି ଯେପରି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ଶିକ୍ଷା କପର ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ସେହି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକର କିଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ରହିଥିବା ଅବଶ୍ୟ

ଆବଶ୍ୟକ । ତନଦନର ନାଜାରେଥ ମୋତେ ସେହ ଅଭଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରବାରେ ପ୍ରଭୂତ ସାହାଯ୍ୟ କରଥଲା । ଗୋଟିଏ ଆରବ ପରବାରରେ ରହବା,— ତାହାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭଜ୍ଞତା ହେଲା । ଚଉ ପ୍ରସାରର ଏକ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଗଲା । ମୋ'ର ଇହୁଦୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଅବାକ୍ କର ମୁଁ ଯେପର ପ୍ରାୟ ଅମାନଆ ହେଲାପର ଏକା ଏକା ନାଜାରେଥ୍ ଗାଆଁକୁ ଯାଇଥଲ. ସେମାନଙ୍କୁ ସେହପର ଅବାକ୍ କର ମୁଁ ତନଦନ ପରେ ବୃହତ୍ତର ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଫେର ମଧ୍ୟ ଆସିଲ । ଏବେ ସୁଧା ଇହୁଦୀ ପ୍ରଧାନ ଇସ୍ରାଏଲରେ ନାଜାରେଥ ଶୁଦ୍ଧ ଆରବ ଦ୍ୱୀପଟିଏ ହୋଇ ରହଛ ।

ଏହ ତନମାସର ଏସ୍ରାଏଲ—ଭହଣିର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଘଟଣା ହେଉଛ ଜେରୁଜେଲମଠାରେ ଦାର୍ଶନକ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍ଙ୍କ ସହତ ସାକ୍ଷାତ । ଲେଖିବ କ ନାହିଁ,—ଏହପର ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହେଉ ହେଉ ଦନେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଠିକଣାରେ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖି ଡାକରେ ପକାଇ ଦେଇଥଲ । ଲେଖିଥଲ · ମୁଁ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଯୁବକ, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରଛ । କୋପେନହେଗେନ୍ ବଶ୍ୱବଦ୍ୟାଳୟରେ ଉଚ୍ଚତର ଅଧ୍ୟୟନ ଶେଷ କର ମୁଁ ଭାରତକୁ ଫେରବା ବାଟରେ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ କଛଦନ ପାଇଁ ଅଛ । ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ଏବଂ ସେଥଲାଗି ଅନୁମତ ପାଇଲେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ରହବ ଯଥା ସମୟରେ ଉତ୍ତର ଆସି ପହଞ୍ଚଗଲା । ଅଭଳଷିତ ଅନୁମତଟି ମଧ୍ୟ ମିଳ ଯାଇଥଲା । ଦନେ ବାଟ ଖୋଜ ଖୋଜ ସଞ୍ଜ ହେଲାବେଳକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ନବାସରେ ପହଞ୍ଚ ଯାଇଥଲ । ଏକାବେଳକେ କୁନ ମଣିଷଟିଏ, ପୁରାତନ ଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟର କୌଣସି ପ୍ରଫେଟଙ୍କ ପର ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତ । ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟିରେ ସେ ମୋ'ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କର ରହ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ମଧ୍ୟ । ପିଲମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ନଜ ନଜ ବାଟରେ ଯେଉଦନୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲଗଲେଣି । ଶ୍ରୀମତୀ ବୁବର୍ ଆମପାଇଁ ଗୋଟିଏ କେଟଲ ଚାହା ଆଣି ଘରେ ଜଳୁଥବା ଉନ୍ନାଇ ଉପରେ ରଖିଦେଲେ । କପେ କପେ ଚାହାରୁ ଆମର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେ କଛ ସମୟଯାଏ ପାଖରେ ବସି ଆମ କଥାଶୁଣିଲେ । ତା'ପରେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଏକା ଛାଡ଼ ଦେଇ ତାଙ୍କ ନଜ କୋଠରୀକୁ ଚାଲ ଯାଇଥଲେ ।

ଘରଟା ଭତରେ ଚାରଆଡ଼େ ଖାଲ ବହ । ଏକାବେଳକେ ତଳୁ ଉପରଯାଏ ଲାଗିଛ । ଗୋଟାଏ ସିଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଘରଭତରେ ବହଥାକକୁ ଆଉଜା ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବର ଉପର ଥାକମାନଙ୍କରୁ କେବେ କୌଣସି ବହ ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ସେଇଟିକୁ କାମରେ ଲଗାନ୍ତ । ସତେଅବା କଥା ଆରମ୍ଭ କରବାକୁ ସେ ଆଗରୁ ହିଁ ତାଙ୍କର କେତୋଟି ଲେଖାକୁ ଥାକରୁ ବାହାର କର

ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିଥିଲେ । ୧୯୨୩-୨୪ ମସିହାରେ ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ଦେଶବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାଶ ଓ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାଜନୀତିକ ହିଂସା-ଶୀଳତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ମତପାର୍ଥକ୍ୟ ଘଟିଥିଲା ଓ ଯାହା ଫଳରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ କଂଗ୍ରେସରୁ ବାହାରି ଯାଇ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ଦଳ ଗଢ଼ିଥିଲେ ସେତେ-ବେଳେ ସେହି ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ଉପରେ ଶ୍ରୀ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍ କେତୋଟି ଲେଖା ଲେଖି-ଥିଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱାରା ଅଥବା ସରକାର ଯେତିକି ସୁଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଶାସନ ଭିତରେ ରହି ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେତେବେଳେ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରେ ସେହି କନ୍ଦଳଟି ଭାରି ଲାଗିଥିଲା । ସୁଦୂର ପୋଲାଣ୍ଡ ଦେଶରେ ଥାଇ ଶ୍ରୀ ବୁବର ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଘଟୁଥିବା ସେହି ଘଟଣାଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିଲେ ଏବଂ କେତୋଟି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଆପଣାର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ । ମୋ ନାଆଁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଓ ମୁଁ ହୁଏତ ଦେଶବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ରାଜନୀତିକ ଜୀବନର ସେହି କାହାଣୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥିବି, ସେକଥା ବିଚାରି କରି ଶ୍ରୀ ବୁବର ସବା ଆଗ ମୋତେ ତାଙ୍କର ସେହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖାଇଥିଲେ । ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହେଲି । ତଥାପି ମୋ' ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନାମଟିକୁ ମନେ ରଖି ଯେ ସେ ଆଲୋଚ୍ୟ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଗରୁ ବାହାର କରି ରଖିଥିଲେ ଓ ସେଇଥିରୁ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ, ତାହା ମୋ' ଭିତରେ ତାଙ୍କପ୍ରତି ଏକ ବିଶେଷ ଅନୁରାଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଲି ।

ହିଟଲରଙ୍କ ଶାସନ ସମୟରେ ଜର୍ମାନୀ ଏବଂ ବୃହତ୍ତର ଇଉରୋପରେ ଯେଉଁ ଅମାନୁଷିକ ଇହୁଦୀମାରଣ ଚାଲିଥିଲା, ସେହି ବିଷୟରେ ସେତେବେଳେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ । f I were a Jew ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଲେଖିଥିଲେ । ଇହୁଦୀ-ମାନେ ସେହି ବର୍ବରତାର ପ୍ରତିରୋଧ ରୂପେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ-ଆୟୁଧର ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନେ ଶାସକର ଆଦେଶରେ ମଣି ମାରୁ ପଛ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆଉ ପର ନମର ଅହିଂସା ପ୍ରତିରୋଧ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଉକ୍ତ ଲେଖାରେ ଗାନ୍ଧୀ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏହିଁଦ୍ୱାରା ବିଶ୍ୱବିବେକ ଜାଗ୍ରତ ହେବ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ହତ୍ୟାକାରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ବର୍ବରତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ ବୋଲି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଆଶା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଲେଖାଟିକୁ ପାଠ କରି ସେପାଖ ପୃଥିବୀରୁ ମାର୍ଟିନ ବୁବର ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଇ କେତୋଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ । ଉତ୍ତରର ବି ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ବୁବର ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ସହିତ ଜର୍ମାନୀର ନାତ୍ସି ଶାସନକୁ ସମତୁଲ ଭାବରେ ବିଚାର କରି ଭୁଲ କରୁଛନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର

ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ବ୍ରିଟିଶମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେଉଁ ସଫଳତା ହାସଲ କରି ପାରିଛନ୍ତି, ଦାନବସଦୃଶ ନାତ୍ସି ଶାସନ ଆଗରେ ତାହା ଆଦୌ କୌଣସି ଫଳ ଦେବନାହିଁ ବୋଲି ଶ୍ରୀ ବୁବର ନିଜର ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲେ । ତେଣୁ ଅସହାୟ ଭାବରେ ମରିବା ବ୍ୟତୀତ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଅନ୍ୟଗତି ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ସମ୍ଭବତଃ ପରୋକ୍ଷରେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଇହୁଦୀମାନେ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ତଥାପି ପ୍ରତିରୋଧ କରିଛନ୍ତି ଓ ପ୍ରତିବାଦ କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଯେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଛନ୍ତି, ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କ୍ରମେ ତାହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେଉଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଡ଼ାରୁ ତାଙ୍କର ସେହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ବାହାର କରି ମୋତେ ଦେଖାଉଥିଲେ ।

ଏତିକି ଉପକ୍ରମଣିକା ପରେ ଆମେ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଏକ ବିଶାଳ ବିଶ୍ୱ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ, ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲୁ । ମୁଁ ମଝିରେ ମଝିରେ କେବଳ ଏଠୁ ସେଠୁ ପଚାରି ଦେଉଥାଏ । ସେ କହି ଚାଲିଥାନ୍ତି । ତଥାପି, ସତେଅବା ଏକ ଗଭୀର ନୀରବତା ଯେପରି ସେଦିନ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ନିଃସୃତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଯାବତୀୟ କଥାକୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ କରି ରଖିଥାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବରଙ୍କର ଲେଖା କେତୋଟି ବହି ମୁଁ ଆଗରୁ ପାଠ କରିଥିଲି । କେତୋଟି ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ଓ ଆଉ କେତୋଟି ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦରେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଲେଖା ଯେଉଁଠାରେ ମୁଁ ଯାହା ପାଇଛି କେତେ ଆଗ୍ରହରେ ପାଠ କରିଛି । ତାଙ୍କର ଲେଖାରେ ତଥ୍ୟର ଅଭାବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତଥ୍ୟ ସେଠାରେ କଦାପି ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ସର୍ବାଧିକ ଆସନ ମାଡ଼ି ବସିବାକୁ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ଯାବତୀୟ ତଥ୍ୟ ପଛରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟି ଅନୁକ୍ଷଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଛି, ଯାହାକି ପାଠକର ହୃଦୟ ଭିତରକୁ ତାଙ୍କୁ ଆତ୍ମୀୟ ରୂପେ ଆବାହନ କରି ଆଣୁଛି । ଏପରି ଗବେଷକ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ତଥ୍ୟ ଉପରେ ତଥ୍ୟ ଆଣି ଜମା କରିଦେବାର ଉତ୍ସାହରେ ସେହି କୃତି ଭିତରେ ନିଜେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ପୋତି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ମନେ ହେଉଥାଏ, ସତେ ଯେପରି ସେ ନିଜେ କିଛି ପାଇନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ ହୋଇନାହାନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ପ୍ରାପ୍ତ ତଥ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭାରି ଅଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ଆଣି ଜମା କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆପଣାର ଏକ ଅତିଦରିଦ୍ର ପରିଚୟ ହିଁ ଦେଇଛନ୍ତି । ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବରଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଶକ୍ତିମୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ସବୁବେଳେ ରହିଛି । କାରଣ, ତାଙ୍କର ମୌଳ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ମୌଳ ପୁଞ୍ଜି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ସେ ସତେଅବା ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ଧାନ ଅତି ସହଜରେ ପାଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଓ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଚିହ୍ନି

ପାରିବାକୁ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗୀ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ଆମ କଥୋପକଥନରେ ଇସ୍ରାଏଲ କଥା ବି ପଡ଼ିଲା । ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ନିଜସ୍ୱ ଭୂମି ଦରକାର ଓ ଇସ୍ରାଏଲ ହିଁ ସେହି ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରି ପାରିବ ବୋଲି ଇଉରୋପରେ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଇହୁଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବର୍ ଏକଦା ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଇହୁଦୀ ଜନଗୋଷ୍ଠୀକୁ ତା'ର ପ୍ରାଚୀନତମ ଚେର ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ସର୍ବାଗ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର, ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଯେଉଁ ଆରବମାନେ ଏହି ଭୂଇଁରେ ବାସ କରି ଆସୁଛନ୍ତି, ବହିରାଗତ ଇହୁଦୀମାନେ ଏହି ନୂତନ ଦେଶରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ରହିବେ; ବୁବର୍ ଓ ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ ସେହି କଥା କହୁଥିଲେ । ଇସ୍ରାଏଲ ଦେଶ ଓ ଇସ୍ରାଏଲୀ ସରକାରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପରେ ଏପରି ଉଗ୍ର ମନୋଭାବର ଇହୁଦୀ ରାଜନୀତି ଭିତରକୁ ଆସିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଇସ୍ରାଏଲରେ କେବଳ ଇହୁଦୀମାନେ ହିଁ ରହିବେ ବୋଲି କହିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିଜ ପଦ୍ଧତିରେ ତାହାର ଏକ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାଲାଗି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବର୍ ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗଠନ କରିଥାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆରବମାନଙ୍କ ସହିତ ସହାବସ୍ଥାନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହି ଭୂମିରେ ପ୍ରକୃତ ଶାନ୍ତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀରେ କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଉଗ୍ରତା ନଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ବିବେକ ପ୍ରତି ଏକ ସବଳ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଇଂରାଜୀ ଓ ଆରବୀ ଭାଷାରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ତରଫରୁ ଏକ ଦ୍ୱିଭାଷିକ ସାମୟିକ ପତ୍ର ବାହାରୁଥାଏ ଓ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସମଭାବାପନ୍ନ ସମୂହ ମଧ୍ୟରେ ତାହାକୁ ବିତରଣ କରାଯାଉଥାଏ । NER ନାମକ ଏହି ପତ୍ରିକାର କେତୋଟି ସଂଖ୍ୟା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବର ସେଦିନ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ନବ ସ୍ୱାଧୀନ ଇସ୍ରାଏଲରେ କ୍ରମେ ଯେଉଁ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ଜାତୀୟତାବାଦର ଉତ୍ତେଜନା ସେତେବେଳେ ପ୍ରବଳତର ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେଥିରେ ବୁବର୍ ଆଦୌ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁନଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଭାବନା ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ସବୁ ଇହୁଦୀଙ୍କୁ ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଆଣି ଏକ ପବିତ୍ର ନିଜଭୂମିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲି ଆସିଥିଲା, ସେତେବେଳର ଇସ୍ରାଏଲ ଭିତରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସନ୍ଧାନ କରି ନପାରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୁବର ସତେଯେପରି ନିଜ ମର୍ମ ଭିତରେ ଘୋର ଆଘାତ ପାଉଥାନ୍ତି । I am the unhappiest person in Israel to-day ବୋଲି କେତେ କ୍ଷୋଭର

ସହିତ ମୋତେ ସେଦିନ ସେ କହିଥିଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବା ବେଳେ ରାତିର ତୃତୀୟ ପ୍ରହର ଗତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଭାତର ସୂଚନା ଦେଇ କାଁ କାଁ ଚଢ଼େଇମାନେ କିଚିରି ମିଚିରି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

୧୯୯୦ ଶେଷ ବେଳକୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପୁଣି ଜେରୁଜେଲମ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ମାର୍ଟିନ ବୁବର ଶରୀରରେ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେତେ-ବେଳେ ବିଶେଷ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ତଥାପି ସାଂପ୍ରତିକ ଇସ୍ରାଏଲରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସତେଅବା ଆଦୌ କେଉଁଠି ହେଲେ ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ । ଯୁବକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକ ତାଙ୍କ ନାମ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଣିନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଧିକତର ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଦେଶ ବା ରାଜନୀତିକ ଅସ୍ଥାନ ହିସାବରେ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଖାଲି ବଡ଼ମାନେ ସବୁବେଳେ ଭୟ କରୁଥିଲେ । ସେଠି ଆମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ଭେଟିଲି; ଯିଏକି ଏକଦା ବୁବରଙ୍କର ଜୀବନୀ ଲେଖିଥିଲେ ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋହଭଙ୍ଗ ହୋଇଥିବା ପରି ତାଙ୍କୁ ବର୍ଜନ କରି ସାରିଥିଲେ । ଆରବମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଦୌ କୌଣସି ସହାବସ୍ଥାନ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲା । ଅବିଶ୍ୱାସର ଏହି ଉଗ୍ର ପରାକ୍ରମର ଏକ କାଳରେ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବର୍‌ଙ୍କର ଆଉ ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ନାହିଁ ବୋଲି ସେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଘୋଷଣା କରି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି; ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଗତ ହୋଇଯିବ, ଇସ୍ରାଏଲ ପୁଣି ବୁବରଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ମନ କରିବ,—ଆପଣାର ଅସଲ ଚେର ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ଘରକୁ ଫେରିଆସିବା ମାତ୍ରକେ ଇସ୍ରାଏଲ ବୁବରଙ୍କର ପୁନରାବିଷ୍କାର କରି ବାହାରିବ ।

ପ୍ରାୟ ତିନିମାସ ତଳେ ଯେଉଁ ହାଇଫା ବନ୍ଦର ଦେଇ ମୁଁ ଇସ୍ରାଏଲରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲି ସେହି ହାଇଫା ବନ୍ଦର ଦେଇ ଇସ୍ରାଏଲ ଛାଡ଼ିଲି । ମୋ' ଜୀବନର ଅନୁରାଗପଟରେ 'ଇସ୍ରାଏଲ ସତେଅବା ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଚଳଣି ହୋଇ ରହିଗଲା । ଏବେ ବି ରହିଛି । ବିଶ୍ୱ ରାଜନୀତିରେ ଇସ୍ରାଏଲ ଏକ ରାଷ୍ଟ୍ର ହିସାବରେ ବେଳେବେଳେ ସତେଅବା ଅନମନୀୟ ଅଜଟପିଳର କେତେଭଳି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ବେଳେ ତଥାପି ମୋ' ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ଅନୁରାଗପେଡ଼ିରେ ଇସ୍ରାଏଲ ତଥାପି କେତେ ଆଦରର ସହିତ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଛି । ଇସ୍ରାଏଲ ପରେ ମିଶର ଦେଶର ପିରାମିଡ଼ ମୋ' ଯାତ୍ରା ତାଲିକାରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଥାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଇସ୍ରାଏଲରୁ ସିଧା ମିଶର ଆସିବାର କୌଣସି 'କୁ' ନଥିଲା ।

ତେଣୁ, କହିବାକୁ କୁଟିଳ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଖୋଦ୍ ଭାରତ ସରକାର ମଧ୍ୟ ସଦସ୍ୟ ହୋଇ ମୋତେ ମୋ'ର ଏହି କୁଟିଳ ଫିକରରେ ସହାୟତା କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ମୋତେ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ପ୍ରଦାନ କଲେ, ଯାହାକୁ କି ମୁଁ କେବଳ ଇସ୍ରାଏଲରେ ଦେଖାଇ ପାରିବି । ଅନ୍ୟ ମୂଳ ପାସ୍‌ପୋର୍ଟଟିରେ ମୋତେ ମିଶର ପାଇଁ ଭିସା ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ କି ମୁଁ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଯାଉଛି ବୋଲି କୌଣସି ଖୁଣ୍ଟିଖାଣ୍ଟି ବି ଶୁଭୁନଥିଲା । ଇସ୍ରାଏଲରୁ ମିଶର ଯିବାର ବାଟଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କୁଟିଳ ଭାବରେ ନିରୂପଣ କରି ଯାଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ଇସ୍ରାଏଲରୁ ସାଇପ୍ରସ୍ ଆସିବି, ସେଠାରୁ ଲେବାନନ୍ ଏବଂ ଲେବାନନ୍‌ରୁ ମିଶର ଯିବି । ମିଶରରେ ପିରାମିଡ଼ ଦେଖା ଶେଷ କରି ସମୁଦ୍ରପଥରେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଫେରିବି ।

ଏହି ଯାତ୍ରାର ପ୍ରଥମ ଚରଣ ହେଲା ଇସ୍ରାଏଲର ହାଇଫାଠାରୁ ସାଇପ୍ରସ ଦ୍ୱୀପର ଲର୍ନାକା । ଲର୍ନାକାରୁ ଫାମାଗୁସ୍ତା, ସେଠାରୁ ଦ୍ୱୀପଟିର ମଝିରେ ଥିବା ସଦର ମହକୁମା ନିକୋସିଆ, ନିକୋସିଆରୁ ଦକ୍ଷିଣ ସାଇପ୍ରସ୍‌ରେ ଅବସ୍ଥିତ ଲିମାସଲ ଓ ସେଠାରୁ ପୁଣି ଗାଡ଼ିକରି ପାଣିଜାହାଜରେ ବସି ଲେବାନନ୍‌ର ରାଜଧାନୀ ବେରୁଟ୍ । ସେତେବେଳେ ସାଇପ୍ରସ୍ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇନଥିଲା, ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଏକ ଉପନିବେଶ ଥିଲା । ଏବେ ସ୍ୱାଧୀନ ସାଇପ୍ରସକୁ ଯାବତୀୟ ଅର୍ଥରେ ଦୁଇଭାଗ କରି ସାଇପ୍ରସ୍‌ବାସୀ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ତୁର୍କୀ ରାଜନୀତିର ଭେଳିକିରେ ପଡ଼ି ସିନା ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି କାନ୍ଧ ମିଳାଇ ସମଗ୍ର ଦ୍ୱୀପଟିର ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ବ୍ରିଟିଶ ହୁକୁମତ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିଲେ । ତଜ୍ଜନିତ ଉତ୍ତେଜନା ଏବଂ ଉଷ୍ମତାକୁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଭାବରେ ସେଠାରେ ଅନୁଭବ କରି ହେଉଥିଲା । ଦ୍ୱୀପଟିରେ ଏଠୁ ସେଠିକୁ ଓ ସେଠୁ ଏଠିକୁ ହେଉ ହେଉ ମୋ'ର ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ କଟି ଯାଇଥିଲା । ମାଳ ମାଳ ଖଜୁରିଗଛ ମଝିରେ ଅସମତଳ ପ୍ରକୃତିକୁ ପୃଷ୍ଠପଟ କରି ରଖି ସାନ ସାନ ଗାଆଁ ଓ ସହର । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଲୋକେ ତୁର୍କୀ ଭାଷା କହନ୍ତି ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ପଟରେ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷା । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ସଭ୍ୟତା କିପରି ଦ୍ୱୀପକୁ ଦ୍ୱୀପ ଅତିକ୍ରମ କରି କେଉଁ ବାଟଦେଇ ସାଇପ୍ରସ୍ ଯାଏ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ନିକୋସିଆର କୁନି ସଂଗ୍ରହାଳୟଟିରୁ ତାହାର ବହୁଳ ତଥ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ମିଳିଗଲା ।

ସାଇପ୍ରସ୍‌ରେ ଅଲଗା ମୁଦ୍ରା ଚଳୁଥିଲା । ମାତ୍ର ସେହି ଦ୍ୱୀପରେ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଦିନ ରହିପାରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ମୁଦ୍ରା କିଣିବାକୁ ମୋ'ର ଆଦୌ

ଇଚ୍ଛା ବଳୁନାହିଁ । ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଳ୍ପ ବଜେଟରେ ଏହି କେତେଟା ଦିନ ଚଳିଯିବ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରିଥାଏ । ଦିନସାରା ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନମାନ ଦେଖେ, କେବେ କେବେ ବଡ଼ି ସକାଳୁ ଅଥବା ଖରା ଲେଉଟିବା ପରେ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ସହରବାହାର ଛୋଟ ଗାଁଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଗାଁ ଚାଷୀର ଖଜୁରି ଅମଳର ବେଳ । ଦୁଆରେ ହେଁସ ବା ପଟି ଉପରେ ଖଜୁରିକୋଳି ଶୁଖା ହେଉଥାଏ, ଗୃହିଣୀମାନେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଆସିଲା ବେଳକୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ହେଁସ ଉପରୁ ଘରକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ପୁଣି ତହିଁ ଆରଦିନ ଦୁଆରକୁ ଆଣନ୍ତି ଖରା ଦେବାପାଇଁ । ଏବଂ, ସେହି ହେଁସ ପାଖରୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ ମୁଣାରେ ମୁଣାଏ ଖଜୁରି କିଣି ପକାଏ । ଏତେ ଶସ୍ତାରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସିଥିରେ କଦାପି ପେଟ ପୂରୁନଥାନ୍ତା । ସେଇଥିରେ ମୋ'ର ପ୍ରାତଃରାଶ ଓ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ ହୋଇଯାଏ । ରାତିକୁ ବସାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲାପରେ ଯାଇ ସେଠି ମୁଁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଭଲ କିଛି ତଟକା ଗରମ ଭୋଜନ କରେ । ଏହି ଚାଳିଶିବର୍ଷ ପରେ ସାଇପ୍ରସ୍ ଦ୍ୱୀପରେ ମୁଁ ଏପରି ମୁକ୍ତ ବିହାର କରି ପାରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷା ନଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସହର ଛାଡ଼ି ଏକୁଟିଆ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପାରୁଥାନ୍ତି କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ଏବେ ହୁଏତ ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷୀମାନେ ମୋତେ ତୁର୍କୀ ଗୋଇନ୍ଦା ବୋଲି ଭାବି ସନ୍ଦେହ କରୁଥାନ୍ତେ ଓ ତୁର୍କୀଭାଷୀମାନେ ଗ୍ରୀକ୍ ଗୋଇନ୍ଦା ବୋଲି ଭାବି ମୋ' ଉପରେ ଉପଦ୍ରବ କରିବାକୁ ଆସୁଥାନ୍ତେ ।

ଲିମାସଲରୁ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାହାରି ତହିଁ ଆରଦିନ ମୁଁ ଲେବାନନ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ ବେରୁଟ୍ ବନ୍ଦରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ବହୁବର୍ଷ ଫରାସୀ ଉପନିବେଶ ହୋଇ ରହିବା ପରେ ସେତେବେଳେ ଦେଶଟି ସଦ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥାଏ । ତଥାପି, ଫରାସୀ ସଂସ୍କୃତିର ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ାକ ମୋଟେ ଦେଶରୁ ଛାଡ଼ି ନଥାଏ । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ମାଟି ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ନାକଯାଏ ପୋତିହୋଇ ରହିଥିବା ଆରବୀ ଜୀବନ ଓ ସହର ଉପରେ କର୍ମୂଳୀ ଲଟା ପରି କେତେ ଚକଚକ ହୋଇ ମାଡ଼ିଥିବା ଫରାସୀ ଜୀବନ,—ଦୁଇଟାଯାକ ସତେଅବା ପରସ୍ପରର ତଣ୍ଟିକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାନ୍ତି ଓ ଅଜାଣ୍ତି ହାକୁଟି ମାରୁଥାନ୍ତି । ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ଦେଶ ଏହି ଲେବାନନ,—ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସର୍ବଜନମାନ୍ୟ ସ୍ଥିରତା ପାଇଁ ସତେଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହାୟ ଭାବରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଅବଶ୍ୟ, ମୁଁ ଲେବାନନକୁ କେବଳ କବି ଖଲିଲ୍ ଜିବ୍ରାନ୍‌ଙ୍କର ଜନ୍ମଦେଶ ବୋଲି ଚିହ୍ନିଥିଲି । ତାଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଛୋଟିଆ ଗପର ବହି ଯାହାକୁ ଲେବାନନ୍‌ରେ ଏକଦା ପୋଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ଓ ଯେଉଁଟି ସକାଶେ ତାଙ୍କୁ ଦେଶଦ୍ରୋହୀ, ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ ଏବଂ ସମାଜଦ୍ରୋହୀ ବୋଲି କହି ଦେଶରୁ ନିକାଲି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା, ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ସେହି ବହିଟିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲି । ଏବଂ,

ସେହି ଘଟଣାର ତେତେବର୍ଷ ପରେ ଜିବ୍ରାଁଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ବହିଟି ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଦେଶ ପୁନର୍ବାର ବୀରର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଦେଇ ପୁଣି ଘରକୁ ଡାକି ଆଣିଥିଲା ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ପରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲି । ତେଣୁ, ବେରୁଟ୍ ସହରରେ ଓଳାଏ ରହିବା କାଳରେ ମୁଁ ସତେଅବା ମୋଟେ ବାହାରଟାକୁ ଦେଖୁନଥିଲି, ମୁଁ ଖଲିଲ୍ ଜିବ୍ରାଁଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

ବେରୁଟ୍ ଠାରୁ ଗୋଟିଏ ରାତିର ପାଣିଜାହାଜ ଚଢ଼ି ମୁଁ ମିଶରର ପୋର୍ଟ୍-ସୟଦରେ ଯାଇ ଓହ୍ଲାଇଲି । ସେତେବେଳେ ମିଶର ଦେଶରେ ନାଗିବ୍ ଯାଇଥାନ୍ତି ନାସେର ଆସିଥାନ୍ତି । ମୁଷ୍ଟି ରାଜସାମରିକ କାଇଦାରେ ଦେଶ ଚାଲୁଥାଏ । ନାସେରଙ୍କ ଫଟୋ ଚିତ୍ରମାନେ କାନ୍ଥରେ, ବାଡ଼ରେ, ଥାନରେ ଓ ଅଥାନରେ ମାରିହୋଇ ସିଏ ଯେ ଏକାବେଳେକେ ଜନମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଯାଇ ରହିଲେଣି, ସେହି ମିଛ ଉପପାଦ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଉପାଦାନମାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ପୋଲିସମାନେ ଲୋକଜୀବନର ହର୍ତ୍ତାକର୍ତ୍ତା ହୋଇଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲରେ ଜିନିଷପତ୍ର ରଖି ଥକା ମାରିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ମାତ୍ରକେ ମୋତେ ହୋଟେଲ ମାଲିକଙ୍କ ସହିତ ସବାଆଗ ଥାନାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଅମୁକ ହୋଟେଲରେ ଏତେଦିନ ନିମନ୍ତେ ଆଜିଠାରୁ ରହିଲି ବୋଲି ପୋଲିସ୍ ବାହାଦୁରଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇ ଦିଆଗଲା । ଦିନକ ପରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କାଇରୋ ବାହାରିଲି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ଥାନାକୁ ଯାଇ ସେକଥା ଜଣାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କାଇରୋରେ ପହଞ୍ଚି ସବାଆଗ ମୁଁ କାଇରୋ ଆସିଲି ବୋଲି ପୋଲିସ୍ ମହକୁମାରେ ପେଶ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏବଂ, ସବୁଥର ଥାନାବାଲା ଅନୁରୂପ ମର୍ମରେ ମୋ' ପାସପୋର୍ଟରେ ମୋହରଟିଏ ମାରି ଦେଉଥାନ୍ତି । ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ପୁସ୍ତିକାର ମହାର୍ଘ ଦୁଇପୃଷ୍ଠା ସରିକି ଯାଗା ଏହି ପ୍ରହସନାତ୍ମକ ମୋହରର ବାଡ଼ିଆରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲା ବୋଲି ମନେ ମନେ ଭାରି କ୍ଷୋଭ ବି ହେଉଥାଏ । କାଇରୋ ନଗରକେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ଟ୍ରାମ୍‌ରେ ବସି ମୁଁ ପିରାମିଡ୍ ଯାଇଥିଲି । ଗୋଟିଏ ପିରାମିଡ୍‌ର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲି ଏବଂ ତା'ର ଅନତି ଦୂରରେ ତୋପ ମାଡ଼ରେ ଏକଦା ନାକ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବା ରହସ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି sphinx କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି । ଗୋଟିଏ ପିରାମିଡ୍‌କୁ ପିଠି ପଟେ ରଖି ଓଟ ଉପରେ ବସି ଗାଇଡ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ବି ଉଠାଇଲି । ତା'ପରେ ସହରକୁ ଫେରି ବିଖ୍ୟାତ ମିଉଜିଅମର କିୟଦଂଶ ବୁଲି ଦେଖିଥିଲି । ତା'ପର ଦିନ ମୋତେ ବମ୍ବେ ଯାଉଥିବା ଜଳକଳା ଜାହାଜରେ ବସିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ରାତିରେ ରେଳଗାଡ଼ିରେ ମୁଁ ପୋର୍ଟ୍‌ସୟଦକୁ

ଫେରି ଆସୁଥିଲି । ସେହି ଗାଡ଼ୀରେ ହିଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହମ୍ମଦ ଏଲକାଜୀଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହେଲା ।

ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଅଡ଼ୁଆରେ ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ସେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ଓ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ପରିଚୟ ସମ୍ଭବ ହେଲା । ଆମ ଦେଶରେ ରେଲ-ଟିକେଟରେ ତାରିଖଟି ସିନା ଲେଖା ହୋଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମିଶର ଦେଶରେ ସମ୍ଭବତଃ ଜନସଂଖ୍ୟା କାରଣରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଡ଼ୀପାଇଁ ଟିକେଟ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ୀଟିରେ ଫେରିବି ବୋଲି ସକାଳୁ ଅଗ୍ରୀମ ଟିକେଟ କରିଥିଲି, ସେଥିରେ ନଆସି ତା'ପୂର୍ବରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ୀ ଧରି ଆସୁଥିଲି । ବାଟରେ ମୋତେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଧରିଲେ ଓ ଦୋହରି ଭଡ଼ା ଦାବୀ କଲେ । କିଛି ସମୟ କିଞ୍ଚିତ୍ ବଚସା ମଧ୍ୟ ଚାଲିଲା । ତଥାପି ରେଲକର୍ମଚାରୀ ଜିଦ ଧରି ବସିଥାନ୍ତି ଓ ସେନାଶାସିତ ଦେଶରେ ଏପରି ଏକ ଅଡ଼ୁଆରେ ପଡ଼ି ମୋତେ କି କେମିତି କେମିତି ଲାଗି ଆସୁଥାଏ । ସେତିକିବେଳେ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଏଲକାଜୀ ମୋ' ପଟରୁ ବାହାରି ମୋତେ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ବିଦେଶୀକୁ ଏପରି ହଇରାଣ କରାନଯାଉ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଲେ ଓ ବୋଧହୁଏ ସେଦେଶର ଭାଷାରେ ସବୁକଥା ବୁଝାଇ ଦେବାରୁ କର୍ମଚାରୀ ମଧ୍ୟ ବୁଝିଗଲେ । ସେତେବେଳେ ନୂଆ ହୋଇ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିଥିବା ମିଶର ଦେଶରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ବହିଷ୍କୃତ କରା ଯାଇଥାଏ ଓ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ଫରାସୀ ଭାଷାକୁ ଦେଶର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଷାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଥାଏ । ତେଣୁ, ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମୋ' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ରେଲବାବୁ ହୁଏତ ମୋଟାମୋଟି ବୁଝୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ବୁଝିବାଲାଗି ରାଜି ହେଉନଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଲକାଜୀ ଥିଲେ ବୋଲି ସେଦିନ ମୁଁ ସେହି ଅଡ଼ୁଆ ଭିତରୁ ମୁକୁଳି ଆସି ପାରିଥିଲି ।

ଏଲକାଜୀ ବାଟରେ ଜାଗାଜିଗ୍ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେଶନରେ ଓହ୍ଲାଇବାର କଥା । ସେ ମୋତେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ମାତ୍ର, ତା' ପରଦିନ ତ ମୋ'ର ଜାହାଜ ଧରିବା କଥା, ତେଣୁ ଅଟକିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥିଲା । ତଥାପି ସେ ମୋତେ ତାଙ୍କର ଠିକଣା ଦେଲେ ଓ କୌଣସି କାରଣରୁ ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନ ପୋର୍ଟସୟଦରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଯେପରି ସିଧା ଜାଗାଜିଗ୍ ଚାଲିଆସିବି, ମୋତେ ସେହି ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ସୁତୁଣ୍ଡ ହେଲା । ପୋର୍ଟ-ସୟଦରେ ପରଦିନ ଖବର ନେଇ ବୁଝିଲି ଯେ ଜାହାଜଟା' ଝଡ଼ ହେତୁ ଭୂମଧ୍ୟ-ସାଗରରେ କେଉଁଠି ଅଟକି ଯାଇଛି ଏବଂ ତେଣୁ ଦିନକ ପରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ଓ ପୁଣି ଦୁଇଦିନ ପରେ ବନ୍ଦର ଛାଡ଼ିବ । ମୋତେ ମଉକାଟାଏ ମିଳିଗଲା । ଉପରଓଳି ଆଡ଼କୁ ମୁଁ ଜାଗାଜିଗ୍ ଯିବାଲାଗି ରେଲରେ ବସିଲି ଓ ଦିନ ରତ ରତ ହେବା ବେଳକୁ ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲି । ଷ୍ଟେଶନ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିବା

ମାତ୍ରକେ ଦଳେ ଲୋକ ମୋତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶଙ୍କାଜନକ ଭାବରେ ଘେରିଗଲେ । ସେତେବେଳେ ଇଂରେଜଘୃଣା ମିଶର ଦେଶରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇଥାଏ । ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଇଞ୍ଜିନିଅର ଏଲକାଜୀଙ୍କ ଘରକୁ ବାଟ ପଚାରିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ମୋତେ ଇଂରାଜୀ ପକ୍ଷର ଗୋଇନ୍ଦା ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ସନ୍ଦେହ କଲେ । ବ୍ୟୂହ ଭିତରୁ ମୁଁ କିପରି ବାହାରିବି ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଛି, କିଏ ଜଣେ ମୋତେ ମୋ' ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ କାଢ଼ି ଦେଖାଇବାକୁ ଅତି ରୁକ୍ଷ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ । ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଦେଖାଇବା ପରେ ସବୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତେ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ହୋଇଗଲେ । କାରଣ ମୁଁ ଭାରତବାସୀ ବୋଲି ପାସ୍‌ପୋର୍ଟରୁ ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଲା । ଭାରତବର୍ଷ ମିଶରର ବନ୍ଧୁ ଦେଶ ଓ ତେଣୁ ମୋତେ ସନ୍ଦେହ କରାଯାଇ ନପାରେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ହୋଇ ବାଟ ଦେଖାଇ ମୋତେ ଏଲକାଜୀ ଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଗଲେ । କେଡ଼େ ଖୁସିରେ ଏହି ପରିବାର ସହିତ ମୋ'ର ଦୁଇ ତିନି ଦିନ କଟିଲା । ମିଶରୀୟ ଗ୍ରାମ ଜୀବନର କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ମିଳିଲା ।

ଏକ ଭାରତୀୟ ମାଲବାହୀ ଜାହାଜ 'ଜଳକଳା'ରେ ମୋ'ର ପୋର୍ଟ୍ ସୟଦଠାରୁ ବମ୍ବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟିକେଟ ହୋଇଥିଲା । ଏକାବେଳକେ ଯାନଜାହାଜ-ଟିଏ, ଯାତ୍ରୀ ଭିତରେ ମୁଁ କେବଳ ଜଣେ । କେତେକ ମାଲବାହୀ ଜାହାଜରେ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଯାତ୍ରୀ ନେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଯାତ୍ରୀର ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ମିଳେ । ଅବଶ୍ୟ ମାଲବାହୀ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକର ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରାର ବେଗ ଯାତ୍ରୀବାହୀ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକର ବେଗ ଅପେକ୍ଷା ଅନେକ କମ୍ । ତଥାପି, ମାଲବାହୀ ଜାହାଜରେ ଜଣେ ଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରା କରିବାରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଜାହାଜରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଅଧିକ ଭାବ ଜମିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ସମୁଦ୍ର ବକ୍ଷରେ ଜୀବନ କଟାଇ ଜୀବିକାନିର୍ବାହ କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାନ୍ତି, ଜାହାଜ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ସାନ ସଂସାରଟିକୁ ଅଧିକ ନିକଟରୁ ଦେଖିପାରିବାର ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ମିଳିଥାଏ । 'ଜଳକଳା'ର ସର୍ବମୁଖ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯିବାକୁ ଆଦୌ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିନଥିଲା । ଆମ ଜାହାଜ ଏଡ଼େନ ବନ୍ଦରରେ ଓଳିଏ ରହି ଆରବ ସାଗରର ବିସ୍ତାର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପରେ ସେହି ବନ୍ଧୁତା ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ହୋଇଗଲା । ସବୁଦିନେ ରାତିରେ ମୁଁ ରାତ୍ରିଭୋଜନ ପରେ ଜାହାଜର ସବା ଉପରକୁ କପ୍ତାନଙ୍କର କର୍ମଶାଳାକୁ ଚାଲିଯାଏ । ସେଠାରେ ରାଡ଼ାରଟିଏ ବି ଥାଏ । କପ୍ତାନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଭଲ ହାତ ଦେଖି ଜାଣିଥିଲେ । ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ସମେତ ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାର୍ଶନିକ ମତଧାରା ସହିତ ଅଳ୍ପବହୁତ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ

ବିଲମ୍ବିତ ରାତି ପ୍ରହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଦୁହଁଆଯାକର କେତେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲୁ । ସାଗର ମଝିରେ ଦୁଇଦିନ ଦିନ ପାଗ ଝଡ଼ୁଆ ହେବାରୁ ଆମ ଜାହାଜ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଅଟକି ରହିଥିଲା ବୋଲି ବି ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

ଦୀର୍ଘ ତିନିବର୍ଷ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଦୂର ସମୁଦ୍ରରୁ ଭାରତୀୟ କ୍ଷିତିଜର ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ଘଟିଥିଲା,, ସେତେବେଳେ ମୋ' ଭିତରଟା ସତେଅବା ବିହ୍ୱଳ ଓ ଅଶ୍ରୁଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଏକଥା ମଧ୍ୟ ମନେ ଅଛି, ସେଦିନ ମୋ' ମନରେ ଦେଖାଦେଉଥିବା ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନିଜ ଡାଏରୀ ଖାତାରେ ମୁଁ କେତେ କ'ଣ ଲେଖି ପକାଇଥିଲି । ମୋ' ନିଜ ଭୂମିକୁ ଫେରି ଆସିବାର ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜକୁ ସତେଅବା ପରିତୃପ୍ତ କୁମ୍ଭଟିଏ ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ପରିତୃପ୍ତ କୁମ୍ଭରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଚହଲା ଚହଲି ନଥାଏ, କେବଳ ସଙ୍କଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିଏ ରହିଥାଏ । ଆପଣାର ବାଟ ଆପଣାକୁ ମିଳି ଯାଇଥିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବାଟକୁ ମୋଟେ ଈର୍ଷା ହୁଏନାହିଁ । ଏତେ ମଣିଷ ଯେ ଏତେ ବାଟ ଚାଲୁଛନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ଖୁସୀ ହିଁ ଲାଗେ । ନିଜ ବାଟର ଏହି ଗହନ ଭିତରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜପାଇଁ ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଟଟିଏ ପାଇ ପାରିଛି, ସେଥିଲାଗି ଜୀବନରେ ଗୁରୁ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞତାରେ ହୃଦୟ ପୂରିଉଠେ, ମସ୍ତକ ନଇଁ ଆସେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହି ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଓ ହେତୁ ପାଇଥିବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜପାଇଁ ସତକୁ ସତ ବାଟଟିଏ ପାଇଛି, ସେ କାହିଁକି ଆଉ କାହାକୁ ଈର୍ଷା କରିବାକୁ ଯିବ ?

ତଥାପି, ମୁଁ ଯେଉଁ ଇଉରୋପକୁ ପଛରେ ରଖି ନିଜ ଦେଶ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲି, ତାହାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିନଥିଲି । ଇଉରୋପକୁ ମୁଁ ମୋ' ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଥିଲି । ଇଉରୋପକୁ ଗଲାବେଳେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯେପରି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯାଇଥିଲି, ତେଣୁ ବାହୁଡ଼ି, ଘରକୁ ଆସିବାବେଳେ ମୁଁ ଇଉରୋପକୁ ବି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଥିଲି । ଜୀବନରେ ବଣିଜଟି ଏହିପରି ଭାବରେ ଚାଲିଥିଲେ ମଣିଷ ସତକୁ ସତ କେଡ଼େ ଧନାଢ୍ୟ ହୋଇ ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଯାଏ । ଇଉରୋପ ସହିତ ମୋ'ର ଡୋରଟି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲାଗିଛି । ମୁଁ ସେଠାରେ ଭେଟିଥିବା ଜଣେ କାହାରିକୁ ମଧ୍ୟ ନାମ ମରିଗଲା ବୋଲି ଭାବି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିନାହିଁ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପାସୋରି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଏବେ ମଧ୍ୟ କେତେ ଘରେ ପୁଅ, ଭାଇ ଏବଂ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଛି ।

୧୯୮୯ ମସିହାରେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରକରଣଟିକୁ ଶେଷ କରିବି । ଗୋଟିଏ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସେମିନାରରେ ଯୋଗଦାନ

ଦେବାକୁ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ମୁଁ ସେବର୍ଷ ଫିନଲଣ୍ଡ ଯାଇଥିଲି । ସେମିନାର ତ ମାତ୍ର ଦଶଦିନରେ ସରିଗଲା । ମାତ୍ର ମୁଁ ସେହିଦେଶରେ ଆହୁରି ମାସେ ରହିଲି । ମୋ'ର ଚିହ୍ନା ପୁରୁଣା ପରିବାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉଥରେ ସାକ୍ଷାତ ଆସିଲି । ମୋ'ର ପଇସାଟିଏ ବି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲାନାହିଁ । ତାହାରି ଭିତରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହୋସିଆଙ୍କର ପରିବାର ସହିତ ବି ମିଳିତ ହୋଇଥିଲି । ମୋ'ର ଏକ ପୂର୍ବର ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡ ଯାତ୍ରା କାଳରେ ହୋସିଆ ଗୋଟିଏ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ୧୯୮୯ ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ବୟସ ନବେ ପାଖାପାଖି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ହୋସିଆ ଦମ୍ପତି ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର କୁଟୁମ୍ବଟାକୁ ତାଙ୍କର ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ନିବାସକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ଯେଉଁଠି ଆନନ୍ଦରେ ଆମେ ଏକାଠି ଖୁବ ପ୍ରଅଦନ କଟାଇଲୁ । ଦିନେ ବିଳମ୍ବିତ ଅପରାହ୍ନରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁଅ ଓ ଜଣେ ଜ୍ୱାଇଁ ଓ ମୁଁ ବାଷ୍ପ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ସଉନା ଘରେ ଲଙ୍ଗୁଳି ହୋଇ ବସି କେତେ ଆଡ଼ର କେତେ କଥା ପକାଉଛୁ, ଏହି ସମୟରେ ସାମନା କବାଟଟି ଥିରି କରି ଖୋଲିଗଲା । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅବାକ୍ କରି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପିତାସମାନ ହୋସିଆ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ; ସେ ମଧ୍ୟ ଲଙ୍ଗୁଳି ହୋଇ ଗାଧୋଇବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ସିଧା ଆସି ମୋ' କଡ଼କୁ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଏବଂ କହିଲେ, ,'ତୁମେ ଏଥର ପଚିଶ ବର୍ଷ ପରେ ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡ ଆସିଲ । ସେ ଆଉଥରେ ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡ ଆସିବାକୁ ହୁଏତ ଆହୁରି ପନ୍ଦର କି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଲାଗିବ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଥିବି କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ତେଣୁ, ଭାବିଲି; ମୁଁ ବି ଯାଇ ତା' ସହିତ ସାଉନାରେ ଟିକିଏ ଏକାଠି ହୋଇ ବସି ଆସିବି ।'' ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡର ପାରମ୍ପରିକ ବିଶ୍ୱାସରେ ସାଉନା କେବଳ ଏକ ସ୍ନାନଗୃହ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ । ସେଦିନ ଶ୍ରୀ ହୋସିଆଙ୍କର ସେହି କଥା କେଇପଦ ଶୁଣି ମୋ' ଭିତରଟା ସତେଅବା କେଡ଼େ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କୋଉଠି ଭାରତ ସରିଥିଲା ଓ ଇଉରୋପ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ସେକଥା ମୋତେ ବାରି ହେଉନଥିଲା ।

— ୧୨ —

ବମ୍ବେରୁ କଲିକତା; କଲିକତାରୁ କଟକ । କଟକରୁ ଗାଆଁକୁ ନଯାଇ ମୁଁ ସିଧା ଅନୁଗୁଳ ଯାଇଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଗତ କେତେବର୍ଷ ଧରି ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ ନାମରେ ଯେଉଁ ଆବାସିକ ସ୍ନେହପରିବାରଟି ସାକାର ହୋଇ ଉଠିଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ପରିବାରରେ ନାମ ଲେଖାଇବାକୁ ସେଠାକୁ ଗଲି । ପରିବାର ବହୁ ଆଗରୁ ମୋତେ ନିଜ ଭିତରକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲା । କେବଳ

ମୋ'ର ପକ୍ଷେ ହିଁ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ନାଆଁ ଲେଖାଇ ଆସିବା ଯାହା ବାକି ଥିଲା । ପ୍ରଧାନତଃ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ତଥା ଉଦ୍ୟମରେ ହିଁ ମୁଁ ଇଉରୋପକୁ ପାଠ ପଢ଼ି ଯାଇଥିଲି । ଇଉରୋପରୁ ଫେରି ମୁଁ କ'ଣ କରିବି, ସେହିମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ପରାମର୍ଶ କରି ହିଁ ସେକଥା ଅଳ୍ପ ବହୁତ ସ୍ଥିର ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଛାତ୍ରାବାସରେ କିଛିଦିନ କଟାଇବା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହିତ କେନ୍ଦୁଝରର ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯିବାର ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହି ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ପ୍ରଥମ ଦଳର ପିଲାମାନେ ସେହିବର୍ଷ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ସାରି ନବମ ଶ୍ରେଣୀ ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିକ୍ଷାକ୍ରମଟି ଲାଗି ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର ପ୍ରଥମେ ଉପଯୁକ୍ତ ଜାଗାଟିଏ ଠିକ୍ ହେବ, ତା'ପରେ ଯାଇ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଭାବରେ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ବୋଲି କଥା ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ, କେବଳ ଏକ ଦୀର୍ଘ ମିଆଦର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ମୋ' ଜୀବନଯାକର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇ ଥିବା ପରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହିତ ଆମେ କାମାକ୍ଷାନଗରରୁ ଚାଲି ଚାଲି ତାରଣୀ ପୋଖରି ଗଲୁ । ସେଠାରୁ ଆହୁରି ଆଗକୁ କେନ୍ଦୁଝରର ନୂଆଗାଁ ଗଲୁ । ଏବଂ ସେଠାରୁ ଭୂୟାଁପୀଢ଼ ଓ ଯୌଶଙ୍କର ଅରଣ୍ୟ ରାସ୍ତାରେ ବାଟ କଟାଇ ଆମେ ସିଧା ଯାଜପୁର ରୋଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଥିଲୁ । ଜୋତା ମୋଜାର ସୁରକ୍ଷା ଭିତରେ ଏତେଦିନ କାଳ କୋମଳ ଓ ସୁକୁମାର ହୋଇ ବଢ଼ିଥିବା ମୋ' ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା ଲାଗି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ିଆ ତାଲିମ ହୋଇଗଲା । ବାଟଯାକ ବହେ ଝୁଣ୍ଟିଲି: ତଳପାରେ କେତେ ଜାଗାରେ ଚମ ଫାଟିଗଲା ଓ ସେଥିରେ କନା ଗୁଡ଼ାଇ ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କଟକରୁ ମୁଁ ଗାଆଁକୁ ଗଲି ।

ମନେ ଅଛି, ଗାଆଁରୁ ଡେନମାର୍କ ଗଲାବେଳେ ମୋ' ପାଇଁ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଦାୟ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଧାନତଃ ଆମ ଗାଆଁର ଗୁରୁଜନ ମାନେ ତାହାର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ଏକଦା ନୟାଗଡ଼ ଗଡ଼ଜାତରେ ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗର ଚାକିରି କରି ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଘନଦାଦା ସେହି ସଭାର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବରେ ଦୋଳମୁଣ୍ଡାଇ ଗାଆଁ ଗୁନ୍ଦମୀ ଉପରେ ଆମେ ଏକାଠି ହୋଇଥିଲୁ । ଏଥର ବି ସଭା ହେଲା, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ହେଲା । ଏଥର ଗୌରୀ ଭାଇ ସେହି ସଭାର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ନଈ କୂଳରେ ଗାଆଁର ଗୋଚର ପଡ଼ିଆରେ ସଭା ଡକା ହୋଇଥିଲା । ସଭାଲାଗି

ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲି । ଗୌରୀଭାଇ ବିଧାନସଭାର ସଦସ୍ୟ ହିସାବରେ ଓ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ଜଣେ ରାଜନୀତିକ ନେତା ହିସାବରେ ରାଜ୍ୟସାରା ପରିଚିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ବକ୍ତୃତା ସେହି ଗୌରୀଭାଇ ହିଁ ଦେଲେ । ମୁଁ ବିଦେଶରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଫେରିଛି ବୋଲି ସେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଆମ ଅଞ୍ଚଳ ତରଫରୁ ମୋତେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଜଣାଇଥିଲେ । ମୁଁ ଅଚିରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ରାଜନୀତି ଭିତରକୁ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଫେରି ଆସିବି ଏବଂ ମୋ' ଯୋଗ୍ୟତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳଟିକୁ ଉପକୃତ କରିବି ବୋଲି ସେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ଗୌରୀଭାଇଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ପରେ ମୋତେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ କୁହାଗଲା । ମୁଁ କ'ଣ ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତି ? ପୁଅ କୋଉଠି ବାହାହେବ, ସେକଥା ସିଏ ନିଜେ ଠିକ୍ କରି ସାରିଛି ଓ ଏଣେ ଘରେ ତା'ର ଶୁଭାଭିଳାଷୀ ଗୁରୁଜନମାନେ ତା' ପାଇଁ ଭଲ କନିଆଁଟିଏ ଠିକ୍ କରି କେଡ଼େ ପୁଲକରେ ତା'ର ମତ ଦେବାକୁ କହୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୋତେ ସେହିଭଳି ଏକ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଲାଗୁଥାଏ ତଥାପି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ନମ୍ର, ଅଥଚ କୃତଜ୍ଞ ଭାବରେ ମୁଁ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କହିଲି ଯେ, ମୋ'ର ସତକୁ ସତ ଆଦୌ କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ନିଜାଭିଳାଷ ନାହିଁ ! ମୁଁ ରାଜନୀତି କରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେବି । ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରୟୋଗଟିଏ କରିବି । ନିଜ ଭିତରେ ମୂଳତଃ ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ମୁଁ ବିଦେଶ ଯାଇଥିଲି ଏବଂ ବିଦେଶରେ ଯାହାକିଛି ଅର୍ଜନ କଲି ବା ଦେଖିଲି, ସେହି ମୂଳକଥାଟିକୁ ମନ ଭିତରେ ରଖି ହିଁ ତାହା କରିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି କହିଦେଲି । ଗୌରୀଭାଇ ସତେଅବା ଚକିତ ଏବଂ ନିରାଶ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନୈରାଶ୍ୟଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଭିତରଟା ଭାରି ଫିକା ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ବୋଲି ବାହାରୁ ମଧ୍ୟ ଧରି ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ମୋ'ର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷଟିଏ ହେବାରେ ଗୌରୀଭାଇଙ୍କର କେତେ ନା କେତେ ଭୂମିକା ରହିଥିଲା । ଗାଆଁ କହିଲେ ମୁଁ ସବାଆଗ ଗୌରୀଭାଇଙ୍କୁ ହିଁ ବୁଝୁଥିଲି । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଉକ୍ତୁଟି ଭିତରୁ ମୁକୁଳି ବାହାରିଗଲି ବୋଲି ସେ ମନେ ମନେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ଗଲେନାହିଁ ତ ? ସିଏ ରାଜନୀତିକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଦେଶରେ; ସମାଜରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବେ ବୋଲି କାମ କରୁଥିଲେ, ମୁଁ ଶିକ୍ଷାକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଏକ ଅନୁକୂଳ ଅନ୍ତର୍ଭୂମି ତିଆରି ହେବାରେ ମୋ' ବାଟରେ କିଛି କରିବି ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ସାରିଥିଲି । ମୋ' ନିଜ ଧର୍ମଟି ପାଖରେ ମୁଁ ସମ୍ମତି ଦେଇ ସାରିଥିଲି । ଗୌରୀଭାଇ ୧୯୬୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରରେ ଥିଲେ । ସେହି ଅବଧିଟି ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ବହୁ ବାର ଭେଟ ହୋଇଛି, ତଥାପି ଏକ ଦୂରତା ରହିଥିଲା ପରି ଯେ ସର୍ବଦା ଅନୁଭବ

କରୁଛନ୍ତି । ସେ ସବୁଥର ମୋ'ର କୁଶଳ ପଚାରୁଛନ୍ତି, ତଥାପି ମୋତେ ସତେଅବା ଏକ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଓ ଧର୍ମର ବୋଲି ଅନୁଭବ ନ କରୁଛନ୍ତି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ; ସେଦିନ ଗାଆଁର ସେହି ସଭାରେ ସଭା ଆରମ୍ଭ ହେବାର ସମୟ ପରୁ ଶେଷରେ କୌଣସି ସ୍ଲୋଗାନ ଦିଆ ଗଲାନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯଦି ମୁଁ ରାଜନୀତିକୁ ଆସିଲି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେଦିନ ଇନ୍‌କିଲାବ ଜିନ୍ଦାବାଦର ଧ୍ୱନିରେ ଗୋଟାଗାଁଟା ଯାକ କମ୍ପି ଉଠିଥାନ୍ତା । ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଧ୍ୱନିରେ ଧ୍ୱନି ମିଳାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଘର ସହିତ, ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କ ସହିତ ତିନିବର୍ଷ ପରେ ପୁଣି ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ମୋ' [illegible] ଅସଲ ଘରଟିକୁ ଫେରି ଆସିଲି । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁଗୁଳ ଆସିଲି । ଓଡ଼ିଶାରେ କେଉଁଠି ଆଗ ଉପଯୁକ୍ତ ଜାଗାଟିଏ ଠିକ୍ ହେବ ଏବଂ ସେହିଠାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ବାସ୍ତବ ଶିଳାନ୍ୟାସ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ସମ୍ମୁଖରେ ଆପଣାକୁ ସତକୁ ସତ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ନିର୍ମିତ ପରି ଦେଖିପାରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭିତରଟା ସତେଅବା ଅବିକଳ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ହୃଦୟ ପରି ଧାଲୁକା ଲାଗେ, ସେହି କଥାଟି ମୁଁ ସେତେବେଳେ ନିଜ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଉଥିଲି ଏବଂ ଖୁସି ହୋଇ ରହୁଥିଲି । ଭୂଇଁ ଖୋଜା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଦୁଇ ତିନିଟା ଥାନ ବୁଲି ଦେଖିବା ପରେ ଅନୁଗୁଳ ପାଖରେ ଥିବା ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ଏକ ଜଙ୍ଗଲିଆ ଜାଗା ବଛା ହେଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଆମର ଯାବତୀୟ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭାଗୀଦାର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ରାଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ, ଜାଗା ଖୋଜି ଆମେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉଥାଉ, ସେଠାରେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ସତେଅବା ବରାଦମତେ ଆମର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ପରି ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି । ସ୍ପଷ୍ଟ ମନେ ଅଛି, ଆମେ ସରକାରୀ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ତରଫରୁ ସନ୍ଧାନ ପାଇ ଯେଉଁଦିନ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଆବିଷ୍କାର କରିଯାଇଥିଲୁ ଓ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଆଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ସେଦିନ ତତ୍କାଳୀନ ସରକାରଙ୍କର ଦୁଇଜଣ ମନ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପବିତ୍ର ମୋହନ ପ୍ରଧାନ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଧାନାଥ ରଥ,—ଆମ ଗହଣରେ ରହିଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ଆମ ପକ୍ଷେ ଆମର ମାଆରୂପେ, ନେତ୍ରୀରୂପେ ଆମର ସଦା ଆଗରେ ରହିଥିଲେ । ମତେ ସବୁକିଛି ସହଜ ଜଣା ପଡ଼ୁଯାଏ । ସମସ୍ତେ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ସହଜ ହିଁ ଲାଗେ ।

ଜାଗାଟିଏ ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା । ଏଥର ଆଗାମୀ ନୀଡ଼ଟି ପାଇଁ ଶାବକ-ସଂଗ୍ରହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବୁଲି ବାହାରିବା କଥା । ଏହି ସମୟରେ ମୁଁ ଭଞ୍ଜନଗର ଯାଇଥିଲି,

ରାଜସୁନାଖଳା ଯାଇଥିଲି । ସେଠା ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାମାନେ ଅଷ୍ଟମ-ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ ଶେଷ କରି ନବମରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସକୁ ଆସିବେ ବୋଲି ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ମତ କରାଇ ଆସିବା ହିଁ ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ସେତିକିବେଳେ ଆଉଗୋଟିଏ କଥା ଘଟୁଥିଲା, ଏଠାରେ ଯାହାର ଅବଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଣେ ଆମେ ଆସ୍ଥାନଟିଏ ଖୋଜି ବୁଲୁଥିବା ସମୟରେ ଓ ସ୍ୱୟଂ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆମର ଏହି ଖୋଜିବାରେ ସବାଆଗରେ ରହିଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ବଡ଼ବଡ଼ ସରକାରୀ ଅଫିସର ମୋ' ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାପାଇଁ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ ବି ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନେଇ ମୋ'ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଏହି କ୍ରମରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଆସିଥିଲେ, ଶ୍ରୀ ଜଗତବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ର ଆସିଥିଲେ, ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା ବି ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଠିକ୍ କେଉଁ କେଉଁ ପଦରେ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଦରେ ରହିଥିଲେ । କେବଳ ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର କିଞ୍ଚିତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚୟ ଥିଲା । ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ପେଶା ହୋଇ ସମବାୟ ଆନ୍ଦୋଳନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖି ଆସିବାକୁ ସେ ଥରେ କାନାଡ଼ା ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଫେରିବା ସମୟରେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରେ ମୋ' ପାଖରେ ରହିଥିଲେ । ପ୍ରଧାନତଃ ତାଙ୍କର ବୋଲମାନି ମୁଁ ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ସମବାୟ ବିଭାଗରୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ପ୍ରଚାରିତ ଦୁଇଟିଯାକ ପତ୍ରିକାରେ ଡେନମାର୍କ ଦେଶର ସମବାୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଷୟରେ କେତୋଟି ଲେଖା ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲି ।

ତିନିଜଣ ଯାକ ମୋ'ଠାରୁ ବୟସରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ଥିଲେ, ମୋ' ବାପା ପରି ଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଛାତ୍ରାବାସକୁ ଆସି ସେମାନେ ମୋତେ ସରକାରୀ ସମବାୟ ବିଭାଗରେ ଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉଥିଲେ । ସମବାୟରେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଦେଶ ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରିଆସିଛୁ, ତାହାର ବଳରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ସରକାରୀ ସମବାୟ ବିଭାଗରେ ଆସି ପଶିଲେ ସତକୁ ସତ କେତେ କ'ଣ କରିପାରିବି ବୋଲି ସେମାନେ ମୋତେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଜାଣିଥିବା ପରି କେଡ଼େ ଠୋ' ଠୋ' ହୋଇ କହି ଯାଉଥିଲେ । ବିଶେଷ କରି ଥରେ ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା କେଡ଼େ ଉତ୍ସାହରେ ମୋତେ କହି ପକାଇଥିଲେ, "ଆପଣ ଆମ ସାଙ୍ଗକୁ ଆସନ୍ତୁ, ଆମେ ଏକାଠି ମିଶି ଓଡ଼ିଶାର ସମବାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଉମୂଳ ବିପ୍ଳବ ସମ୍ଭବ କରିଦେଇ ପାରିବା ।" ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ପ୍ରାୟ କୌଣସି ସାଂସାରିକ ହେତୁ ହୋଇ ନଥିଲା, ସରକାରୀ ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ ଗୁଡ଼ାକ ବିଷୟରେ ମୁଁ

ମୋଟେ କିଛି ଜାଣିନଥିଲି । ତଥାପି ସରକାରୀ କଳଘରେ ଯେ କଦାପି କୌଣସି ବିପ୍ଳବ ଜନ୍ମଲାଭ କରିନାହିଁ, କି କରିବ ନାହିଁ ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି ବୁଝି ପାରୁଥିଲି । ମାତ୍ର, ସେକଥାଟିକୁ ମୁଁ ସରକାରୀ ଆଜ୍ଞାମାନଙ୍କୁ କହି ସେମାନେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା କୋମଳ ଜଞ୍ଜିରଟିରେ କାହିଁକି ଆଘାତ ଦେଇଥାନ୍ତି ? ତେଣୁ, ମୋ'ର ଅସଲ କଥାଟିକୁ ହିଁ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ସେମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲି । ମୋ'ର ନିଜ ବାଟ ମୁଁ ବାଛି ନେଇଛି ଓ ଏହିଗରେ ଏଠି ଆମେ ଅନେକ ଆଗେଇଗଲୁଣି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲି । ମନେପଡ଼ୁଛି, ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଏକାଧିକବାର ମୋ' ସାଙ୍ଗରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କଥା ହେବାକୁ ଅନଗୁନ୍ଦ ଆସୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ କଥା ମୋତେ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଥିଲା । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ବେଶ୍ କେତେଥର ଦେଖା ହୋଇଥିବ । ତାଙ୍କରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ହିଁ ତାଙ୍କ ସରକାରୀ ଅଫିସରମାନେ ମୋ' ସହିତ କଥା ହେବାକୁ ଅନଗୁଳ ଆସୁଥିବେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ବ୍ୟାପାରଟି କଦାପି ଅଛପା ରହିନଥିବ । ତଥାପି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ଜଣେ ମଧ୍ୟ କେବେ ଏ ବିଷୟରେ ମୋତେ କିଛିହେଲେ କହିନାହାନ୍ତି । ହୁଏତ ପରୋକ୍ଷରେ ମୋତେ କିଛିଟା ପରୀକ୍ଷା ବି କରିଛନ୍ତି ।

ବାବୁମାନେ ଏହିପରି ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ବାରବାର ଆସିଲେ ଓ ଫେରିଗଲେ । ମୋ' ବିଷୟରେ ଆଖିର ସେମାନଙ୍କର କିଭଳି ଧାରଣା ହୋଇଥିବ କେଜାଣି ? ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ କେବଳ ଆଦେଶ ପାଳନ କରୁଥିଲେ ଓ ସତେଅବା ପାର୍ଟ୍ ମୁଖସ୍ଥ କରିଥିବା ପରି ଆପଣାର ଭୂମିକାଟିକୁ ତୁଲାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଏହାକୁ ସେମାନେ ଏକ ସରକାରୀ କାମ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବି ଜଣେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ପରି ଶେଷଥର ନିରସ୍ତ ହୋଇ ଫେରିଯିବା ପରେ ମୋ'ପାଖକୁ କାର୍ଡ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଥିଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା, "ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ, ତୁମେ ଯଶସ୍ୱୀ ହୁଅ । ଆମର ଜୀବନଟା ତ ବିଲେଇ କୁକୁର ପରି ବିତିଗଲା । ତୁମେ ନିଜେ ଯାହା ହେବ ଓ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଛ, ମୋ'ର ଆଶୀର୍ବାଦ, ତୁମେ ସେଇଥିରେ ଯଶସ୍ୱୀ ହୁଅ ।" ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗତବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ର ସେହି ଚିଠିଟିକୁ ଲେଖିଥିଲେ । ବହୁଦିନ ଯାଏ ଚିଠିଟିକୁ ମୁଁ ପାଖରେ ସାଇତି ରଖିଥିଲି ।

ଏହି ସମସ୍ତ ଘଟଣା ପଛରେ ସତକୁ ସତ ଯେଉଁ କାହାଣୀଟି ରହିଥିଲା, ସେକଥା ମୁଁ କିଛିଦିନ ପରେ ଜାଣିଲି । ସେତେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜବାହାରଲାଲ ନେହେରୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ବୈଦେଶିକ ବ୍ୟାପାର ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଏକଦା ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଶିକ୍ଷାଭବନରେ ମୋ'ର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିବା

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅନିଲ କୁମାର ଚନ୍ଦ ସେହି ବିଭାଗର ଉପମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ ଥରେ ତାଙ୍କର ଡେନମାର୍କ ଗସ୍ତବେଳେ ଭାଲ୍ଲକିଲ ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପରିଦର୍ଶନରେ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଦେଶର ଲୋକବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଯେ ଭାଲ୍ଲକିଲ ଯାଇ କେତେଦିନ ରହିଥିଲି ସେକଥା ଆଗରୁ କହିସାରିଛି । ସେଠା ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ମୋତେ ମନେ ରଖିଥିଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମୟରେ ସେ ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ବୋଲି ଜଣେ କେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ କରି ଦେଇଥିଲା । ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ ଦେଶବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାଶଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ତ ସ୍ୱର୍ଗବାସ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ସିଏ କେଉଁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ କଥା ପଚାରୁଛନ୍ତି, ତାହା ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମଞ୍ଚାସୀନ ଥିବା ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ଉଫ ଗ୍ରୋସନ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁଙ୍କ କାନ ପାଖରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ମୁଁ କିପରି ସେଠାରେ କିଛିଦିନ ଯାଇ ରହିଥିଲି, ସେକଥା ଆହୁରି ସରଳ କରି କହି ଦେଇଥିଲେ । ମୁଁ ଡେନମାର୍କରୁ ଆସିବା ପରେ ସେଠାରେ ଥିବା ଭାରତୀୟ ଦୂତାବାସରୁ କେନ୍ଦ୍ର ବୈଦେଶିକ ବିଭାଗ ତରଫରୁ ଏକ ଟିପ୍ପଣୀ ମଗା ହୋଇଥିଲା ଓ ସେହି ଟିପ୍ପଣୀକୁ ଭିତ୍ତି କରି ସେହି ବିଭାଗରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠିଟିଏ ଯାଇଥିଲା । ସେଥିରେ ଲେଖା ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଯଦି ମୋତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିବେ, ତେବେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସର୍ବୋତ୍ତମ ହେବ; ଯଦି ନପାରନ୍ତି, ତେବେ ଲେଖିଲେ ଦିଲ୍ଲୀବାଲା ମୋ'ର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ' ଲାଗି ଏକ ଅନ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତି ଠିକ୍ କରିଦେବେ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ତ ମୋ' ନିଜର ରାସ୍ତା ବାଛି ନେଇଥିଲି; ପୃଥିବୀର ଅନେକ ଭଲ ଭିତରେ ମୋ' ପାଇଁ ଯାହା ସବୁଠୁ ସତ ଭଲ ନିଜର ଦେବତା ପାଖରେ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ବାଛିଲି ବୋଲି କୋଉଦିନୁଁ କହିଦେଇ ସାରିଥିଲି । ତେଣୁ ଆଉ ସବୁଯାକ କଥା ଫସରଫାଟି ଗଲା ।

ଏସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ବା ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀ ମୋତେ କେବେହେଲେ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ମୋତେ ଚିରଦିନ ସେମାନଙ୍କର ପୁଅ ପରି ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ପାରମ୍ପରିକ ସମାଜରେ ସାଧାରଣ ବାପମାଆ ଯେପରି ଭାବନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ପୁଅଟି ବିଷୟରେ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ସେପରି ଚିନ୍ତା କରିନାହାନ୍ତି । ମୋ'ର ପରମ ଭାଗ୍ୟ, ଏହି କଥାଟି ଆମ ନିଜ ଘରେ ମଧ୍ୟ କେହି ଜାଣି ନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ଏଡ଼େ ପାରମ୍ପରିକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ନିଜ ଘରେ ମୋତେ କେହି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି । ମୋ' ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ନିଜନିଜର ଇଚ୍ଛାମାନ ଅବଶ୍ୟ

ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ମୋତେ ମୋ' ହାତରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋ' ବାଟରେ ମୋ' ସଫଳତାରେ ସେମାନେ ଖୁସୀ ହୋଇଛନ୍ତି ସିନା, କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଆପାତ ବିଫଳତା କିମ୍ବା ବିଷାଦମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ନିଜ ପାଖରେ ମୋତେ ଜାଗା ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମ କଥା କାହିଁକି ମାନିଲ ନାହିଁ କହି ମୋଟେ ଧିକ୍କାରି ନାହାନ୍ତି ।

୧୯୫୪ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସ ଆସିଗଲା । ଆମ ନୂଆ ଇସ୍କୁଲଟି ପାଇଁ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ସେହି ବାଜଗ୍ରସ୍ତ ଗୃହାବାସରେ ଆମର ନୂଆ ହାଟଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ସ୍କୁଲର ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରିବାକୁ ଆମେ ସ୍ଥିର କଲୁ । ଏଥି ଲାଗି ଅଗଷ୍ଟ ଛବିଶି ତାରିଖଟି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଗଲା । ନିଖିଳ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଜଣେ ସର୍ବମାନ୍ୟ ସର୍ବୋଦୟ ନେତା ଓ ପ୍ରବକ୍ତା ଶ୍ରୀ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମେତ ରାଜ୍ୟର ଆଉ ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ବି ଆସିଲେ, ସେଦିନ ସେମାନେ ନୂତନ ସମାଜ ପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀ ଶିକ୍ଷାର ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ହର୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ବହୁତ କଥା କହିଲେ । ସାହିତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଗୁରୁଜନ ବୋଲି ମାନୁଥିବା ମୋତେ କେତେ ମମତା ସହିତ ଦେଖି ଆସିଥିବା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାଳନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଓ ଡକ୍ଟର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବସରରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ଏବଂ ଭାଷଣମାନ ଦେଇଥିଲେ । ସବାଶେଷରେ ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇଥିଲି । ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ସେହି ଉତ୍ସବଟିର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣୀ ବାହାରିଥିଲା । ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାବେଳେ କହିଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଅକାଟିଆ ହୋଇ ବାହାରି ଯାଇଥିଲି । ପରେ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପୁନର୍ବାର ଆମ ଗୃହାବାସକୁ ଆସିଲେ, ବିବରଣୀଟିର ସେହି ଅଂଶଟିକୁ ଅଧିକ ମନଯୋଗ ଦେଇ ପାଠ କରିବାକୁ ଓ ତାହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମର୍ମଟି ବୁଝିବାକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲେ ।

ଆମ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ନାମ 'ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ' ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ସଭାରେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାର ସେହି ଅବସରଟିରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲି । ଏବଂ, କହିଥିଲି ! 'ଆମର ଏହି ଉଦ୍ୟମଟି କୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦ କିମ୍ବା ଶାସ୍ତ୍ରର ଅନୁସରଣ କରିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁଳାରେ ଯିବନାହିଁ । ଆମେ— ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ରହିବୁ, ଏକାଠି ଶିକ୍ଷା କରିବୁ । ନିଜ ନିଜକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଉନ୍ମୋଚିତ ରଖିବୁ । ଆମେ ଜୀବନରୁ ଶିଖିବୁ, ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଶିଖିବୁ, ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ସହଯୋଗିତା ଏବଂ ସହ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ନିଜସ୍ୱ ଧାରାଟିଏ ବାହାରି

କରିବୁ,'। ଆମର ସେହି ପ୍ରୟାସରେ ଆମେ ଆମ ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ସହଯୋଗ କାମନା କରୁଛୁ ବୋଲି ମୁଁ ନିବେଦନ କରିଥିଲି ।

ସେହି ବର୍ଷ ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଆମେ — ପ୍ରଥମ ଦଳର କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଛାତ୍ର-ଛାତ୍ରୀ ଓ ମୁଁ — ବାଳିସ୍ଥିତ ଛାତ୍ରାବାସରୁ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଉଠିଗଲୁ । ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଏକଦା ବିଡ଼ିପତ୍ରର ଡିପୋ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଦରଭଙ୍ଗା ଘରେ ଥିବା ଦୁଇ ବଖରାରେ ଆମର ଡେରା ପଡ଼ିଲା । ସକାଳ ଓଳି ଆମେ ଜାଗାକୁ ସାଉ, ଜଙ୍ଗଲ କାଟୁ, ପ୍ରଥମ କରି ତିଆରି ହେଉଥିବା ଏଗାର ବଖରା ମାଟିଘରର ନିର୍ମାଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ । ଏଣେ ପାଳି କରି ଆମ ଭିତରୁ ଦୁଇଜଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇବା ତିଆରି କରନ୍ତି । ଅପରବେଳା ବାହାରର ଆରାମଦାୟକ ଖରାରେ ଗୋଟିଏ ମହୁଲ ଗଛ ମୂଳେ ପାଠପଢ଼ା ହୁଏ, ଜିଜ୍ଞାସାର ସରଗରେ ଯେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନର ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟା ଯେପରି ଆମର ସୀମିତ ପାଠଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ । ରାତିରେ ବି ପାଠପଢ଼ା ହୁଏ, ମାତ୍ର ପ୍ରଧାନତଃ ମୌଖିକ ଭାବରେ । ପ୍ରଥମ ଘରଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ହୋଇସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ଏକାବେଳେକେ ଆମ ନିଜସ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଉଠିଗଲୁ । ସେହି ଜଙ୍ଗଲରେ ସେତେବେଳେ ତଥାପି ବାଘଭୟ ରହିଥାଏ । ଆମ ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ କାଠର କାମଡ଼ା ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଦିନଟି ଏତେ ଡର ମାଡ଼ିଲା ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଖରା ଥାଉଁ ସେପେଇବାସ ଓ ଖିଆପିଆ ସାରି ଝରକା ଓ କବାଟ ଦେଇ ନିଜ ନିଜ ବଖରା ଗୁଡ଼ିକରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲୁ ଓ ତରତର ହୋଇ ଶୋଇ ବି ପଡ଼ିଲୁ । ରାତିରେ ଦୂରରୁ ବାଘର ଗର୍ଜନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ତଥାପି, ଜାଗାଟି ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ବଢ଼ି ଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମର ଭୟ ବି କମି ଆସିଲା । ଯେଉଁଠାରେ ନିଶ୍ଚୟ ସବୁକିଛି କ୍ରମେ ଜମିଆସିବ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟୟ ବଢ଼ିଲା ।

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ । ମୁଁ କୋଉ ଭୁଷ୍‌ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆସିଛି ଯେ, ଆଣ୍ଟା କରି ସବୁ ବିଷୟ ପଢ଼ାଇଦେଇ ପାରିବି । ମୁଁ ସାଙ୍ଗ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଗଲି । ସାଙ୍ଗକୁ ଯିଏ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆସିଥିଲେ ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିନୋଦ ରାଉତରାୟ । ବଳିଷ୍ଠ ବୁଦ୍ଧମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଶରୀର, ବିଶ୍ୱ ଭାରତୀ ଶାନ୍ତିନିକେତନରୁ କଳାଭବନର ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନନ୍ଦଲାଲ ବୋସ୍‌ଙ୍କର ଛାତ୍ର, ତେଣୁ ସୁପ୍ରଶିକ୍ଷିତ । ତା' ସହିତ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସୁଲେଖକ । ସେ ଆସି ମୋ' କାନ୍ଧରୁ ଅଧାଏ ବୋଝ ନିଜ କାନ୍ଧକୁ ଉଠାଇନେଲେ । ସିଏ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଇଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଓଡ଼ିଶା ଲଳିତକଳା ଏକାଡ଼େମୀର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଇବା ସକାଶେ ମୁଁ ଆମ ଗାଆଁର

ଅନୁଜଗୁଲ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ଆଣି ପଠାଇଥାଇଲ । ବି ଏସ୍.ସି ପାସ୍ କରିଥାନ୍ତି । ହୃଷ୍ଟ ଦେହ, ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ ଓ ସବଳ । ସେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ମିଶିଗଲେ । ଆମ ସହିତ ତିନ ଗୃହହୀନ ଝିଅପିଲା ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜଣେ ଅପା ଦରକାର । ଆମକୁ କେତେ ଭରସା ଦେଇ କଟକରୁ ବିଦୁଷୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଲବଙ୍ଗଲତା ଦେବୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ସାନ ଝିଅଟିକୁ ଆଣି ଥାଆନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମର ସଂସାର ବଢ଼ିଲା, ଖୁସି ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଗୁଣରେ ବଢ଼ିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ହଲେ ପୋଡ଼ କଣାହେଲେ । ଶଗଡଟିଏ ବି । ସେଇଥିରେ ଅନୁଗୁଳର ରବିବାର ହାଟରୁ ଆମର ସପ୍ତାହକର ରସଦ ସରଞ୍ଜାମ କଣା ହୁଏ ଓ ବୋଇତ ବୋହାଇ ହେବାପରି ପଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧା ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚେ । ଦୁଇଜଣ ପିଲା ଏସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଆଉ ପାଖରେ ବଡ଼ ଝରଣାଟିଏ । ସେଇଥିରେ ଆମର ଗାଧୁଆ ଓ ଲୁଗାକଚା ହୁଏ । ଅନ୍ତୁର ପାଖରେ ଆହୁରି ସାନ ଗୋଟିଏ ଝରଣା । ଏତେ ବଡ଼ ପଥରଟା ଉପରେ ଜଳଧାରଟିଏ ସୁରୁସୁରୁ ହୋଇ ବହି ଯାଉଥାଏ । ସେଇ ଆମକୁ ପିଇବାପାଣି ଯୋଗାଏ । ସେଇଥିରୁ ପାଣି ଆସି ରୋଷେଇବାସ ହୁଏ । ବାସନଧୁଆ ହୁଏ । ସବୁ କାମକୁ ଆମେ ମିଳିମିଶି କରୁ । ତେଣୁ ଖୁସିରେ ଖୁସିରେ ସବୁ ହୋଇଯାଏ । ଆମର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲାଣି ହେବାଯାଏ ଆମେ ଦୁଇ ବର୍ଷ କାଳ ଏହି ଘରେ ଥିଲୁ । ଅଧିକା ଘର ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଲାଗି ଯାଇଥାଏ । ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଟ୍ରକ୍‌ରେ ବୁହା ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀ ବାରଆଡ଼ୁ ମାଗିଯାଚି ଘରତିଆରି ପାଇଁ ପଇସା ଆଣୁଥାନ୍ତି । ଗୃହନିର୍ମାଣର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସର ଜ୍ୟେଷ୍ଠତମ ଶିକ୍ଷକ ସ୍ୱାଧୀନତା-ସଂଗ୍ରାମୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଋଷି ବେହେରା ସବୁ ବୁଝୁଥାନ୍ତି । ନୂଆ ହୋଇ ରାଜନୀତିର ସାମ୍ନା ଭିତରକୁ ଆସିଥିବା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଜୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ ତାଙ୍କର କେଉଁ ଉପୋରୁ ଆମକୁ ଟ୍ରକଟି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଅନ୍ତୁର ଅଧିକ ବେଗରେ ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଫରଚା ଯାଗା ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାକ୍ଷସ ପରି ଗୋଟିଏ ବୁଲଡୋଜର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର କୃଷିବିଭାଗରୁ ଆସି ଆମର କାମ କରୁଥାଏ । ସବୁକିଛି ସତକୁ ସତ ଉତ୍ସବ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ମୋ' ଜୀବନରେ ସତେଅବା ଏକ ନୂତନ ଉପନୟନ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ଆପଣାର ସବୁକିଛିକୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଦେଇପାରିଲେ ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ରମଶଃ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ସାଥୀରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଏ, ସାଥୀ ନହେଲେ ଯେ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେବା ମୋଟେ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ, ସେହି ଶିକ୍ଷାଟିକୁ ମୁଁ ସତେଅବା ପ୍ରତ୍ୟହ ପଦ ପଦ କରି ହଜମ କରୁଥାଏ । ମୋ' ସାଥୀରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ତିନିଜଣ ବି ପରିବେଶଟି ସହିତ କେଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ପାକଲ ହୋଇ ଆସୁଥାନ୍ତି ।

ଯଥାସମ୍ଭବ ପିଲାମାନେ ହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସବୁକଥା ନିଜେ ବୁଝିଥାନ୍ତି ଓ ତାହାଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ସତକୁ ସତ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି ମାସକୁ ମାସ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ସେହିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ାହୁଏ । ଶିକ୍ଷକ ସାଙ୍ଗରେ ଥାଏ, ମାମଲତକାରଟାଏ ହୋଇ ପଦେ ପଦେ ମାଡ଼ ଖାଇବାର ଦୁର୍ଗତିରୁ ସେ କେତେ ସହଜରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ପ୍ରଥମରୁ କଥା ହେଲା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀର କୋଡ଼ିଏ ପିଲାଙ୍କ ସକାଶେ ଚୂନ ପଲସ୍ତରା ଘର ପାଞ୍ଚ ବଖରାର ଧାଡ଼ିଟିଏ ରହିବ ଓ ଖପରରେ ଛପର ହେବ । ବଡ଼ ହିରଣା କୂଳରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଥମ ଇଟା ଖଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା । ଇଟାପୋଡ଼ା ହୋଇ ବୁହାହୋଇ ଆସିଲା । ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପିଲାମାନେ ହିଁ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଆମେ ପାହାଡ଼ରୁ ଉଠି ପୋଢ଼ମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଚୂନମସଲା ତିଆରି କରି ଦେଉଥିଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ କୃଷି ଆବାଦ ବି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ୧୯୫୫ ମସିହା ବର୍ଷାକାଳରୁ ହିଁ ଆମ କିଆରୀରୁ ପ୍ରଥମ ଫସଲ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଯାହା କରୁଥିଲେ, ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ରାତିରେ ବିଲକୁ ଯାଇ ମଞ୍ଚା ଜଗିବାକୁ ହେଲା । ଏହି କାମଟିକୁ ପିଲାମାନେ ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତୁଲାଇଲେ । ପ୍ରଥମେ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ଉପଦ୍ରବରେ ଦିନଥାଉ ଖାଇପିଇ ଘରେ ଧଡ଼ା ଦେଇ ଶୋଇଥିବା ପିଲାମାନେ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ନପୂରୁଣୁ ଯେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜମିକୁ ରାତିରେ ମଞ୍ଚା ଜଗି ଗଲେ, ଏହାକୁ ଆମ ପାରଙ୍ଗମତାର କମ୍ ଅଗ୍ରଗତି ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯିବନାହିଁ । ସରକାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ପାଇଁ ମାସକୁ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ଖାଇବା ସମେତ ସାବୁନ ଓ ତେଲ ଆଦିର ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ସକାଳ ଜଳଖିଆରେ ଆମେ ମାଣ୍ଡିଆଯାଉ ଖାଉଥିଲୁ । ଡେନମାର୍କର ଗୋଟିଏ ମହିଳାସଂସ୍ଥା ଆମପାଇଁ ଗୁଣ୍ଡକ୍ଷୀର ପଠାଉଥିଲା । ସେଇଥିରୁ ତିଆରି ହେଉଥିବା ଖଣ୍ଡଦହି ଆମ ଗୁଡ଼ପକା ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉରେ ପଡ଼ି ଆମକୁ ମହାନନ୍ଦମୟ ଜିହ୍ୱାସ୍ୱାଦ ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ସେହି ସଂସ୍ଥା ଆମକୁ ଦୁଇଟା ସାଇକେଲ କିଣିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଟଙ୍କା ପଠାଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଝିଅଙ୍କ ପାଇଁ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁଅଙ୍କ ପାଇଁ— ଏହିପରି ଦୁଇଟି ସାଇକେଲ କିଣାଗଲା । ପିଲାମାନେ ପ୍ରାୟ ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ସମସ୍ତେ ସେଥିରେ ସାଇକେଲ ଶିଖି ପକାଇଲେ । ସେହି ସାଇକେଲ ଆମର ଆମ୍ବୁଲେନ୍ସ ପରି ମଧ୍ୟ କାମ ଦେଉଥିଲା । କିଛି ଜରୁରୀ କାମ ପଡ଼ିଲେ ଆମ ଚରମାନେ ଅନଗୁଳ ଛୁଟି ଯାଉଥିଲେ । ବେଳରେ ଅବେଳରେ କେତେଥର ଅତିରିକ୍ତ ଅସୁସ୍ଥ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଛରେ ବସାଇ ଯେ ମୁଁ ସାଇକେଲରେ ଅନଗୁଳ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ

ବୋଝ ଆଣିଛୁ, କେବଳ ସେଇ ସାଇକେଲ ଦୁଇଟି ସକାଶେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଛି ।

ପ୍ରଥମ ଦଳ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ସେତିକବେଳେ ମ ସବୁଠୁ ଅଧିକ ସମୟ ପାଇଁ ପୁରୀ ଆସିଥିଲି । ସେବର୍ଷ ନିଖିଳ ଭାରତ ସର୍ବୋଦୟ ସମ୍ମିଳନୀ ପୁରୀରେ ବସିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ବସତିର ଗୃହଶ୍ରେଣୀଟିକୁ ତିଆରି କରିଦେବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଏହି ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ 'ଜୀବନ—ବିଦ୍ୟାଳୟ' ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ସେହି ସମ୍ମିଳନୀକୁ ବିନୋବା; ଜୟପ୍ରକାଶ ପ୍ରଭୃତି ତୁଙ୍ଗ ନେତା ଓ ମହାତ୍ମାମାନେ ଆସୁଥାନ୍ତି । ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁସାରେ ଡେରିଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ହେଉଥାଏ । ସାଧାରଣ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ପାଇଁ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଏକାଠି ରହି ପାରିବାର ଡେରା ଓ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ପ୍ରଶ୍ରୂତ-ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜଣେ ଜଣେ ରହି ପାରିବାର ଡେରା । ସେହି ଅନୁଯାରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ପାଇଖାନା ଓ ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ଘର । ଏହି ସବୁକିଛି ଡେଲିଙ୍ଗି ବାଉଁଶ ଏବଂ ନଡ଼ିଆ ଛପାରେ ତିଆରି ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଫରକ ଅବଶ୍ୟ ରହୁଥାଏ । ଏହି କେତେ ସପ୍ତାହ ଆମକୁ କମ୍ ଆନନ୍ଦ ମିଳିନାହିଁ । ଆମେ ଡାଳ ବଣିଆର ବାଲି ଉପରେ ଶୋଉଛୁ, ରାତିରେ ଜହ୍ନଆଲୁଅରେ ସେହି ବାଲି ଉପରେ ବାଗୁଡ଼ି, ଖେଳୁଛୁ; ସକାଳ ପାହାନ୍ତାରୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଯାଏ କାମ କରି ଅଧା ବାଲି ଓ ଅଧା ଝାଳ ହୋଇ ଉଦୁଉଦିଆ ଖରାରେ ଚାଲି ଚାଲି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଥିବା ସମୁଦ୍ର ଲହରିକୁ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ । ନିଜେ ରାନ୍ଧି ନିଜେ ଖାଉଛୁ । ପାଠ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିଛୁ । ଥରେ ସ୍ଥାନୀୟ କଲେଜର ଏକ ଛାତ୍ରା-ବାସକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ସମକ୍ଷରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଛୁ । ତଥାପି କ୍ଳାନ୍ତ ଅନୁଭବ କରିନାହୁଁ । ଜୀବନଟା ଯେ କାମ, ପାଠ; ମଜା ଓ କଷ୍ଟ ସହିବା, ଏହିପରି ବିଭିନ୍ନ ଭାଗରେ ଆଦୌ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ତୁମେ ଯାହାକିଛି କର ପଛକେ, କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ନରଖି ଏକାଠି କରିପାରିଲେ ସେଥିରେ ଯେ କେବଳ ଅପାର ଆନନ୍ଦ ଓ ସତତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି,ସେହି କଥାଟିକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଉଛୁ ।

୧୯୬୫ ବର୍ଷାଋତୁରେ କାଠଯୋଡ଼ୀର ଢଳେଇ ପାଗ ଭର୍ତ୍ତି ଲିନ୍- ବେଳକୁ ଆମର ସେଠି ଦୁଇ ଦଳରେ ଚାଳିଶି ପିଲା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । କୋରାପୁଟ, ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, ପୁରୀ ଓ କଟକ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଏହି ପିଲାମାନେ ଆସିଥାନ୍ତି । ପଟାମୁଣ୍ଡାଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ସମୁଦ୍ର ଜୁଆର ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଥାଏ । ଆମେ ଦୁଇଦଳ ହୋଇ ଏହି ଉଭୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ—ଏରସମା ଓ ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇକୁ—ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ । ସେଣେ ଦୁଇମାସ ରହିଲୁ । ମୁଁ ଏରସମା ଦଳରେ ଯାଇଥିଲି । ଡଙ୍ଗାରେ ଡଙ୍ଗାରେ ହିଁ ଆମର ଏହି ଦୁଇମାସଯାକ କଟିଛି । ଆମେ ଗାଆଁ ଗାଆଁ

ଭୁଲ୍ କେଉଁଠି କେଉଁ ପରିବାରର କେତେ କ୍ଷତି ହୋଇଛି, ତାହାର ହିସାବ ଟିପି ଆଣିଛୁ ଓ ସରକାର ସେହି ଅନୁସାରେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ଅବସରରେ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ଅଜ୍ଞାତପୂର୍ବ କେତେ କେତେ ସ୍ଥାନକୁ ଯେ ଯାଇଛି, ତାହାର କଳନା କରି ହେବନାହିଁ । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଭିଳାଷୀ ମଣିଷ ଯେ ମନ କଲେ ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱର ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ତା'ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରିବ, ସେକଥା ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଛି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ଧାରି, କଆଦା, ଗ୍ରାମତରା, ଓଲନ୍ଦା ଓ ଗୋଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଯାଇଥିବା କେତୋଟି ଗ୍ରାମର ନାଆଁ ମନେ ଅଛି । ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଯେ କେତୋଟି ହୁଲି ଡଙ୍ଗାରେ ବସି ସିଧା ପାଣିବାଟ କାଟି ରହାମାଯାଏ ଆସିଥିଲୁ, ସେକଥା ବି ମନରୁ ଯାଇନାହିଁ ।

ପ୍ରାୟ ସେହି ସମୟରେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଗୋଟିଏ ମୃତ୍ୟୁଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଦିନେ ବାଗଲପୁରରୁ ଖବର ଆସିଲା ଯେ, ଅନ୍ତର୍ଯାମୀଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇ ବିସୂଚିକା ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଭାଇନାଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ଗାଆଁକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାଆଁକୁ ଗଲେ, ମାତ୍ର ସେ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦାହକାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବା ମାତ୍ରକେ ସିଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେହି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ମାତ୍ର କେତେ ଘଣ୍ଟା ପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ପିଲାଏ ଏକାନ୍ତ ମର୍ମାହତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ, ଭାଇନାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସାନ ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ରହିଥିଲେ । ଏହି ସଂସାରଟି ଚଳିବ କିପରି ? ପିଲାମାନେ ମନକୁ ମନ ଏକାଠି ବସି ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ ଏଠି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମାସକୁ ଓଳିଏ ଉପାସ ରହିବୁ ଓ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ପଇସା ବଞ୍ଚିପାରିବ, ସେହି ଢଉଶି ଟଙ୍କାକୁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଭାଇଙ୍କର ଘରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେହି ନିୟମଟିକୁ ପାଳନ କରିଥିଲୁ । ତା'ପରେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଭାଇଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଉପାର୍ଜନକ୍ଷମ ହେବାରୁ ଏହି ସାହାଯ୍ୟଆଉ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲାନାହିଁ । ସେତେବେଳେ କେତେଦିନ ହେଲା ଅନ୍ତର୍ଯାମୀଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ପିଲାମାନେ ଆମ ଗ୍ରେଟ ଝରଣାଟି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପୋଲ ନିର୍ମାଣ କରୁଥିଲେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ବାହାରକୁ ଯାଇ ପାରିବାର ମୁଖ୍ୟ ରାସ୍ତାଟିକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଏକ ସବୁଦିନିଆ ବାଟ ଫିଟିଯାଇ ପାରିବ । ସେହି ସେତୁଟି କ୍ରମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଲା ଓ ପିଲାମାନେ 'ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସେତୁ' ବୋଲି ତାହାର ନାମକରଣ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ମନେ ଅଛି, 'ଡଗର' ପତ୍ରିକାରେ ମୁଁ ସେତେବେଳେ "ଓଡ଼ିଶାରେ ଆସ୍ଥାନ କାହିଁ ?" ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଲେଖିଥିଲି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ

ପିଲାଏ ଆସିବେ, ଖାଲି ତଥାକଥିତ ପାଠ ପଢ଼ିବେ, ପାଠୁଆ ହୋଇ ପୃଥିବୀ ଭିତରେ ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ କରି ସୁଖରେ ରହିବେ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯାବତୀୟ ସ୍ୱପ୍ନ କେବେହେଲେ ଏତିକରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲା । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏପରି ଏକ ଆସ୍ଥାନ ହୋଇପାରିବ, ଯେଉଁଠାକୁ ରାଜନୀତିକ ଅଥବା ଆଦର୍ଶଗତ ମତ ଓ ପଥ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତେ ଆସିପାରିବେ, ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁଭାବରେ ବସି ସେମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣିପାରିବେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଏକ ମୁକ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚା ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ମତର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହେବ, ସମ୍ଭବତଃ ମତଭେଦ ବି ହେବ, ମାତ୍ର ଅସୂୟା ରହିବନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଡ଼ମାନେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭାରି ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖାପୁଟିଏ ବାଛିଦେଇ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଜଣେ ଜଣେ ଅହଙ୍କାରୀ ଅଙ୍ଗଦ ପରି ବସିଥିଲେ । କେବଳ ରାଜନୀତିରେ ନୁହେଁ, ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ଧର୍ମ, ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । କାହାରି ସହିତ କାହାରି ଖିଅ ଲାଗି ରହିଥିବା ପରି ଦେଖା ଯାଉନଥିଲା । ଫଳରେ, ସତକୁ ସତ କୌଣସି ଚର୍ଚ୍ଚା ବା dialogue ହେଉନଥିଲା । ରାଜନୀତିକ ଦଳମାନେ ଥିଲେ, ମାତ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚା ନଥିଲା; ସାହିତ୍ୟରେ ଏକସିଙ୍ଗିଆମାନେ ରହିଥିଲେ, ମାତ୍ର କୌଣସି ସୁସ୍ଥ dialogue ନଥିଲା । ସେହି ରୋଗ ଓଡ଼ିଶାକୁ, ଅନ୍ତତଃ ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ ଓ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ୱୀପ ବହୁତ ଅଛି, ଜମିଦାରିଆ ମାହାଲ ଅସୁମାରି ରହିଛି, ମାତ୍ର ମୁହଁ ଚୁହାଁଚୁହିଁ ନାହିଁ, ଅନ୍ତର-ଚୁହାଁଚୁହିଁ ତ ଆହୁରି କେତେ ପାହାଚ ଉପରର କଥା । ତେଣୁ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ବା ଆସ୍ଥାନ ରହୁ; ଯେଉଁଠାରେ କି ଯାବତୀୟ ଭେଦ ଓ ଭିନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସମସ୍ତେ ସମବେତ ହୋଇ ପାରିବେ, ଭୟଶୂନ୍ୟ ଓ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ଭାବରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ମତ ବିନିମୟ କରିପାରିବେ । ମୋ' ଲେଖାଟିରେ ସେହି ସ୍ଥାନଟି କେଉଁଠାରେ ହେବ, ମୁଁ ସେକଥା କିଛି ଲେଖିନଥିଲି ସତ, ମାତ୍ର ଏହି ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ମୋ' କଳ୍ପନାର ସମକ୍ଷରେ ଉନ୍ମୋଳିତ କରି ରଖି ମୁଁ ସେହି ଲେଖାଟିକୁ ଲେଖିଥିଲି । କେଡ଼େ ସାହସରେ ଲେଖି ପକାଇଥିଲି ।

ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଥିଲେ, ତେଣୁ ସରକାରଙ୍କର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେତେବେଳେ ଯାହା କହୁଥିଲୁ, ସେଥିରେ ଚଟ୍ କରି ରାଜି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଆମେ ସେତେବେଳେ ଯାହା ମାଗୁଥିଲୁ, ଆମକୁ ତାହା ଚଟ୍ କରି ମିଳି ବି ଯାଉଥିଲା । ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେ ହେଉଥିଲା । ଗେହ୍ଲା ପୁଅଟିଏ ପରି ବି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏଣେ କାଳକ୍ରମେ ଆମେ ଦଶୋଟି ଶ୍ରେଣୀ

ହେଲୁ;ପୁଣି ଘୃଷେଟି ବି ହେଲୁ । ଓଡ଼ିଶାର ଘରଅଡ଼ୁ ପିଲାମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଅଭିଭାବକ ମାନଙ୍କର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ ସତେଅବା ସାରା ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଗୁନ୍ଥି ହୋଇଗଲୁ । ସେହି ଦୁଇ ବର୍ଷର ଖରା ଛୁଟିରେ ମୁଁ ନିଜେ ଚେଶ କେତେସଂଖ୍ୟକ ପିଲାଙ୍କର ଘରକୁ ବି ଗଲି । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଯାଇଥିଲି, ସମ୍ବଲପୁର ଯାଇଥିଲି ଓ କୋରାପୁଟ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲି । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମଜା ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଜିଲ୍ଲାରୁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରାୟ ବାରଚଉଦ ଜଣ ପିଲା ଥିଲେ; ପୁଅ ଥିଲେ, ଝିଅ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ମୁଁ ବୁର୍ଲାରୁ ସାଇକେଲଟିଏ ଧରି ବାହାରିଥିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାଘରେ ରହିଗଲି ହେଲି । ବଡ଼ି ସକାଳୁ ସିଏ ମୋତେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ଆସିଲେ । ସେଠାରେ ଖରାବେଳେ ଖାଇବାପରେ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ପିଲାଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ମୁଁ ଆଉ ଜଣେ ତୃତୀୟ ପିଲାର ଘରକୁ ଗଲି । ଏହିପରି ଭାବରେ ବାରପାହାଡ଼ର ସେମିଳରୁ ମୋର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଯେ ଅଙ୍କା ବଙ୍କା ବହୁ ରାସ୍ତା କଟାଇ ମୁଁ ବାରପାହାଡ଼ର ଏ ମୂଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି ଏବଂ ତା'ପରେ ପୁଣି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ୟ ଚକର କାଟି ବୁର୍ଲାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲି । ପିଲାମାନଙ୍କର ଘରକୁ ଜାଣି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ନିକଟ କରି ଜାଣିହେଲା । ମୋ' ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମମତା ଓ ସମ୍ପୃକ୍ତତାର କେତେ କେତେ ନୂଆ ନାଲୀ ଖୋଲିଗଲା । ବିଦ୍ୟାଦାନ ଯେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ମମତାଶାସ୍ତ୍ରର ବ୍ୟାପାର, ମୁଁ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ପାରିଲି । ଖାଲି ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ନୁହେଁ, ବୃହତ୍ତର ଜଗତ୍ତସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ମମତାର ପଥଟି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ନିଜ ଜୀବନରେ ଅନେକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଅନେକ ଭାଗ୍ୟର କାରଣ ହୋଇଥାଏ, ମୋର ଏହି ସବୁ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଖିଆଲର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଭଗବାନ ମୋତେ ସେକଥା ଶିଖାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀଙ୍କ ପରେ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ଭାଇ ନୂଆ ଜ୍ଞାନଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ ପ୍ରୟୋଗଶାଳାଟିଏ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେଥିଲାଗି ନୂଆ ଘରଟିଏ ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇଗଲା । ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଆମର ମାଗିବା ମୁତାବକ ଆମକୁ ସେଥିଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ପଇସା ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସରକାରୀ ବିଭାଗ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି । ତଥାପି ସେତେବେଳେ ଏପରି ଜଣେ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର ଆମର ଏହି ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗଟି ପ୍ରତି ବହୁତ ଦରଦ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ଅନେକ କାରଣରୁ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିଲା ଓ ସେହି କାରଣରୁ ସେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ

ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ କୌଣସି କାର୍ପଣ୍ୟ କରୁନଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି, ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ବହୁବାର ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଆମର ଦୁଃଖସୁଖକୁ ବୁଝିଛନ୍ତି, ସତକୁ ସତ ଆମ ପକ୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆମ ବିଜ୍ଞାନଶାଳା ନିମନ୍ତେ କିଣା ହୋଇଥିବା ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଟି କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେତେବେଳେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଶ୍ରମଶିବିରରୁ ମୋ' ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଥିବା ଜର୍ମାନ୍ ଭଉଣୀ ଉର୍ସୁଲା ମଧ୍ୟ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଥାଆନ୍ତି । ଜନଚିକିତ୍ସା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ତାଙ୍କ ଦେଶରୁ ନର୍ସିଂ ତାଲିମ ନେଇଥାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା ଚନ୍ଦ୍ରପୁରଠାରେ ସେ ବହୁବର୍ଷ କୁଷ୍ଠରୋଗ ଚିକିତ୍ସାର କାମ କରିଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସକାଶେ ଆବଶ୍ୟକ ବିଜ୍ଞାନ ସରଞ୍ଜାମର ତାଲିକା ହେଲାବେଳେ ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ ବି ଆଣିବା ଉଚିତ ବୋଲି କଥା ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ଆମେ କିଭଳି ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ ଆଣିବା ବୋଲି ଉର୍ସୁଲାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲୁ । ସେ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ଯେ, ଆମେ ଗୋଟିଏ ଦାମିକା ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଆଣିବା, ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ କି ପିଲାମାନେ ରକ୍ତ ପରୀକ୍ଷା କରି ସେଥିରେ ଥିବା ଜୀବାଣୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିବେ । ମୁଁ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଟି ଲାଗି ସରକାରଙ୍କୁ ଲେଖିଲି । ସେତିକବେଳେ ଥରେ ସ୍ୱୟଂ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରସାଦ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ସଂଗଠକ ମହାଶୟଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଆମେ ନାନା ଦୁଃଖସୁଖ ହେଉଥାଉ । ସଂଗଠକ ମହାଶୟ ଆପତ୍ତି କରି କହିଲେ ଯେ, ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜର ବିଭାଗୀୟ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ମାନଙ୍କରେ ଅଢ଼େଇଶହ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ନାହିଁ । ତେଣୁ, ହାଇସ୍କୁଲ ସ୍ତରୀୟ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଲାଗି ଏକାବେଳେକେ ଷୋଳଶହ ଟଙ୍କାର ଦାମିକା ଯନ୍ତ୍ରଟାଏ କିଣିବାଟା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରସାଦ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆପଣ ଗୋଟାଏ ହାଇସ୍କୁଲ ବୋଲି କାହିଁକି ଭାବୁଛନ୍ତି ? କେଉଁ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଗୋଟାଏ ଖଜୁରିପଟି ଉପରେ ପାଖାପାଖି ହୋଇ ବସି ସ୍କୁଲ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ? ଏକ ଅନ୍ୟ କଳ୍ପନାରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ତିଆରି ହେଉଛି । ତେଣୁ ଆମେ ଆମ ମାପକାଠି ଅନୁସାରେ କଦାପି ଏହାର ବିଚାର କରିବାନାହିଁ ।"

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଆମ ଅଭିଳାଷର ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଟିକୁ ଆଣିବାଲାଗି ଆମକୁ ଅନୁମୋଦନ ମିଳି ଯାଇଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଶିଖିବାର

ଲିଙ୍ଗୁଆଫୋନ୍ ରେକର୍ଡ୍ । ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ଶେଷ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲମାନେ କେବଳ ମାତୃଭାଷାରେ ହିଁ ଯାହାକିଛି ପଢୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉନଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆମ ପାଖକୁ ଯେଉଁ ପିଲମାନେ ଆସିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ହିଁ ଇଂରାଜୀ ଶିଖାଇବାକୁ ହେଲା । ପାରମ୍ପରିକ ଧାରାରେ ଇଂରାଜୀ ଶିଖାଇଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଳମ୍ବ ହେବ ବୋଲି ବିଚାର କରି ମୁଁ ଲିଙ୍ଗୁଆଫୋନ ମାଧ୍ୟମରେ ତାହା କରିବି ବୋଲି ଭାବିଲି । ସେତେବେଳେ ତାହାର ରେକର୍ଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ବିଲାତରୁ ମଗାଇବାକୁ ହେଉଥିଲା ସବୁକଥା ବୁଝାଇ ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଲି । ତାଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମୋଦନ ମିଳିଗଲା । କିଛି ମାସ ପରେ ରେକର୍ଡ଼ ଗୁଡ଼ିକ ଆସି ପିଲମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କଲା । ମାତ୍ର ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ତ ନାହିଁ, ରେକର୍ଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ବାଜିବ କିପରି ? ସାବଜୀ ବିର ମାଗିଥିବା ପରେ ଗ୍ରାମୋଫୋନ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଗଲା । ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ପାଇଁ ପଇସା ମଞ୍ଜୁର କରିବାକୁ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ସେତେ-ବେଳେ କୌଣସି ବାଟ ହିଁ ନଥିଲା ।

ତା'ପରେ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ । ପିଲମାନେ ନିଜ ରୁଚି ଏବଂ ନିଜର ଖୁସି ଅନୁସାରେ ନିଜ ଜ୍ଞାନର ବୃଦ୍ଧି କରି ପାରିବାଭଳି ବୟସ ସେମାନଙ୍କର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ସେମାନେ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପାଠ ପଢ଼ି ଆସିଥିଲେ, ସେଥିରେ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଭୂମିକା ରହିଥିଲା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସାଥୀ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲେ । ତାହାରର ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ପିଲାର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନ ଜିଜ୍ଞାସାର ଏକ ଅନୁକୂଳ ଭୂମି ତିଆରି କରି ରଖିପାରେ; ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତା'ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତା'ର କର୍ଷଣ କାହା ଭିତରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଥିଲା ଓ ଆଉ କାହାଭିତରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଥିଲା । ତଥାପି ଥିଲା । ତେଣୁ, ଶିକ୍ଷକ ସେମାନଙ୍କର ଉପରେ ଲଦି ହୋଇ ବସିଲା ପରି ସେମାନଙ୍କୁ ସବୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବ, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ବୋଲି ଅନୁସାରେ ବସଉଠ କରାଇବ, ଆମର ଏହି ନୂଆ ଗୋଷ୍ଠୀଟିରେ ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ଅଧିକନ୍ତୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶରୀର ଶ୍ରମର ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟରୂପୀ ଗୃହସଂସ୍ଥାଟିକୁ ଚଳାଇବାରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏକ ଅଂଶ ରହିଥିଲା । ସେହି ଶ୍ରମକାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିଜେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍, ନିଜ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

କେବଳ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିବା ଅତି ପ୍ରସୀମିତ ତୁଣ୍ଡ ମାଧ୍ୟମର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିମନ୍ତେ କଦାପି ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ସେଇଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିଲା । ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବି ଯେ ସିଏ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦାର ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଧନ ସରକାରଙ୍କର, ଅଫିସରମାନେ ସେହି ଧନର ମାଲିକ କଦାପି ନୁହନ୍ତି,—ପାତ୍ର ଅପାତ୍ର ବିଚାର କରି ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ସେହି ଧନର ବିନିଯୋଗ କରାଇ ଶିକ୍ଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ଉପକୃତ କରାଇବାର ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । ନିଜର ସେହି ଦାୟିତ୍ୱର ଅନୁରୂପ କିଞ୍ଚିତ୍ ବିବେକ ଓ ବିନୟ ରହିଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ କଣ୍ଟାଟିଏ ହୋଇ ଗୁଡ଼ାଏ ମିଛ ଉପଦ୍ରବ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷ ସଉକ ନଥିଲେ ଜଣେ ବିଭାଗୀୟ ଅଫିସର ଯେ ଶିକ୍ଷାର ଦାଣ୍ଡରେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେତେ ଆଗକୁ ନେଇଯିବାରେ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ପାରିବେ, ଡକ୍ଟର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ତାହାର ଏକ ଉଦାହରଣ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଆମେ ଯେତେ ଟଙ୍କା ତାଙ୍କୁ ମାଗିଛୁ, ସିଏ ଆମକୁ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ତାହା ଆଣି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମେ ବହିର ତାଲିକା କରିଛୁ, ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ବହି ମଗାଇଛୁ । ଆଗ ବହିର ତାଲିକା କରି ଉଚ୍ଚ ଦପ୍ତରକୁ ପଠାଇବ, ତା'ପରେ ସେହି ତାଲିକାଟିକୁ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀକୁମାର ବାବୁମାନେ ଅନୁମୋଦନ କରିବେ, ତା'ରେ ପୁଣି କେତେ ସେଣାରେ ପାଣି ଉଠି ତୁମର ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ ତୁମ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବହି ଆସିବ, ସେତେବେଳେ ସମ୍ଭବତଃ ଏହିଭଳି ବିଭାଗୀୟ ନିୟମମାନ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରସାଦ ଆମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଲାଗୁ କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ବିଚାର କରିନାହାନ୍ତି । ଏବେ ତ କେନ୍ଦ୍ରଟା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କୁ କେଉଁସବୁ ବହି ପୁସ୍ତକାଳୟ ଲାଗି ଦିଆଯିବ, ତାହାର ଏକ ତାଲିକା ତିଆରି ଦେଉଛି ଏବଂ ସେହି ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏକା ବହିଗୁଡ଼ିକ ଦିଆଯାଉଛି । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସରକାରଙ୍କୁ ସୁବିଧା ହେଉଛି ଏବଂ କର୍ମକୁଶଳ ପ୍ରକାଶକମାନେ ନିଜର ପାରିବାପଣ ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ତତ୍ପର ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି ସିନା, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ନାକ କାଟି ଦିଆଯାଉଛି । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଯାଉଛି ।

ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବହି କେବଳ କଟକରୁ ଆସିଲା ନାହିଁ; କଲିକତାରୁ ଆସିଲା, ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଆସିଲା, ବନାରସର ଚୌଖମ୍ବା ସଂସ୍ଥାରୁ ଆସିଲା । ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ, ସଂସ୍କୃତ ଓ ଇଂରାଜୀ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ବହିମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେତେ-ବେଳେ ମେରମଣ୍ଡଳି ଷ୍ଟେଶନକୁ ଯାଇ ବହିପାର୍ସଲ ଛଡ଼ାଇବାକୁ ପଡୁଥିଲା ଓ

ତାହା ଆମ ଶଗଡ଼ ଉପରେ ବସି ଅନଗୁଳରୁ ଘରଯାଏ ଆସୁଥିଲା । ପିଲାମାନେ ହିଁ ଶଗଡ଼ ନେଇ ଅନଗୁଳ ଯାଉଥିଲେ ଓ ବହିବଣ୍ଡଲ ଗୁଡ଼ିକୁ ବୋହି ଆଣୁଥିଲେ । ଶଗଡ଼ ଯାଇଛି ଓ କେତେବେଳେ ଫେରିବ ବୋଲି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅନାଇ ରହୁଥିଲୁ । ଏବଂ ଶଗଡ଼ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ କେତେ ଖୁସୀରେ ସତେ ଅବା କେଉଁ ବୋଇତର ମଙ୍ଗ ଆସି ଆମ କୂଳରେ ଲାଗିବା ପରି ହୋ' ହୋ' ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ସେହିକ୍ଷଣି ବଣ୍ଡଲଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲା ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଜିଜ୍ଞାସୁ କିଶୋର ହୃଦୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆତୁର ବାସନାପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟର ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଘରଟି ଏହି ଲାଇବ୍ରେରୀ ଲାଗି ବରାଦ ହୋଇଥିଲା । ଏହାକୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ମାଣଘର ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲୁ । ଯେକୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅସଲ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରକୃତରେ ତା'ର ଲାଇବ୍ରେରୀ ଘରେ ହିଁ ରହିଥାନ୍ତି ।

ପିଲାମାନେ ହିଁ ବହିଗୁଡ଼ିକର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍, ଲଗାତାର ଦୁଇ ତିନିମାସ ଲାଗି ସେମାନେ ନିଜଭିତରୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ବାଛି ଦେଉଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଲାଇବ୍ରେରୀର ସବୁ କଥା ବୁଝୁଥିଲେ । ଏମାନେ ସେହି ଲାଇବ୍ରେରୀ ଘରେ ରହୁଥିଲେ । ଲାଇବ୍ରେରୀ ବହିର ତଦାରଖ କରୁଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଥାକରେ ରହିଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ବହିର ନମ୍ବର କିପରି କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେମାନେ ସେକଥା ଜାଣି ପାରିବେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର Dewey ପଦ୍ଧତି ଶିଖାଇ ଦେଇଥିଲି । ଲାଇବ୍ରେରୀ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଘରେ ରହିବାକୁ ପିଲାମାନେ ଆପଣାର ଏକ ବିଶେଷ ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ତିନିବର୍ଷ ଯାଇ ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷ ପଶିଲା ବେଳକୁ ଆମ ସ୍କୁଲରେ ଅଶୀ ପିଲା ହୋଇଗଲେ । ଆମ ପୁସ୍ତକାଳୟଟି ହିଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ମେଣ୍ଟାଉଥିଲା । ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆମ ପେଟ ପୂରାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଭଲ ବହି ଆସିଥିଲା । ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟ କୋଷ, ଶିକ୍ଷାର ବିଶ୍ୱଇତିହାସଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏନସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ବ୍ରିଟାନିକା ମଧ୍ୟ ଆମ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭଣ୍ଡାରର ଥାକ ମଣ୍ଡନ କରୁଥିଲା । ପଢ଼ିବାର ଗୋଟାଏ ନିଶା ସତେଅବା ତା' ମନକୁ ମନ ଲାଗି ଯାଇଥିଲା । ସତେଅବା ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅପର ପ୍ରତ୍ୟେକର ଏହି ନିଶାକୁ ଆହୁରି ବଢ଼ାଇବାରେ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏପରି ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ଯେ, ନିଜପାଇଁ ଏତେ ଟିକିଏ ଖାଲି ସମୟ ମିଳିବା ମାତ୍ରକେ କିଏ ଯେ କେତେବେଳେ ନିକଟରେ ଥିବା କୌଣସି ଗଛମୂଳକୁ ଅଥବା ପଥର ଉପରକୁ ବହିଖଣ୍ଡେ ଧରି ପଳାଇ ଯାଉଥିଲା ତାହାର ପତ୍ତା ମିଳୁ ନଥିଲା ।

ସେହି ପୁସ୍ତକାଳୟକୁ ମୂଳ କରି ଆମ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯାଉଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ପାଠ ଟିପି ନେବାରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କୌଣସି ପାଠ ଲେଖି ରଖିବା ଲାଗି ଡାକ ଦିଆ ଯାଉନଥିଲା । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀରେ କିଛି କହିବା ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରକେ ପିଲାମାନେ ଟିପି ରଖିବାରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲେ । କିଏ କ'ଣ ଟିପିଲା, ଠିକ୍ ଟିପିଲା କି ଭୁଲ ଟିପିଲା, ସେକଥା ଜାଣିବା ଲାଗି ଶିକ୍ଷକ-ମାନେ ପିଲାଙ୍କର ଖାତା ଗୁଡ଼ିକୁ ପରେ, ପିଲାମାନଙ୍କର ସୁବିଧା ଅନୁସାରେ ଦେଖିବାପାଇଁ ନେଉଥିଲେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଜଣ ଜଣଙ୍କ ସହିତ ବସି ଟିପା ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଶୋଧନ କରି ଦେଉଥିଲେ । ଉପର ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କର ଏହି ପାଠ ଟିପି ନେବା ଉପରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ସେହି ଟିପାଖାତା ଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ କିଏ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ବୁଝିଛି ଅର୍ଥାତ୍ ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ସେକଥା ମୋଟାମୋଟି ଧରି ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା । ପରୀକ୍ଷା ବେଳେ ଲାଇବ୍ରେରୀ ବହିକୁ ମଧ୍ୟ Assignment ରୂପେ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ରହିଥିବା ଓଡ଼ିଆ ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀର କେତୋଟି ବହିକୁ ଜଣେ ପିଲା ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ପାଇଁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ନେଉଥିଲା ଏବଂ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଭାବରେ ତାହାର ଏକ ଲିଖିତ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲା । ପରୀକ୍ଷା, ଲିଖିତ ପରୀକ୍ଷା ଆଦୌ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବସାଇ ଦେଉନଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଏକାଠି ବସାଇ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଡାକି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ତା'ପରେ ପିଲା-ମାନେ ନିଜ ନିଜର ପସନ୍ଦ ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଥାନକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖି ଦେଉଥିଲେ । କେହି କାହାରିଠାରୁ ନକଲ କରିବାର କଥାଟି ସେମାନଙ୍କର ଭାବନାରେ ହିଁ ନଥିଲା ।

ମୌଳିକ ସ୍କୁଲ ସ୍ତରରୁ ହିଁ ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ଓଡ଼ିଆ ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷା ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ । ଏଠାରେ ପୁସ୍ତକାଳୟକୁ ଏକାବେଳେକେ କେତେ ଶହ ବଙ୍ଗଳା ବହି ଆସିବାପରେ ସେମାନେ କେଉଁ ଛଟକରେ ଜଣେ ଆଉଜଣକର କାନ୍ଧ ଧରି ଯେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଶିଖିନେଲେ ଓ ବଙ୍ଗଳା ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ସେକଥା ଦେଖି ଅନେକ ସମୟରେ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଥିଲା ଏବଂ ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆମର ମନ ଖୁସୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଯେଉଁଠାରେ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ଓ ପାରଙ୍ଗମତା ଦେଖାଇ ଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷକକୁ ଏହିପରି ମୁଗ୍ଧ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ସର୍ବଦା ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭୂତ ପ୍ରେରଣା ମିଳିଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ବି ଯେ କେତେ ଅଜାଣତରେ ଆପେ ଛାତ୍ରଟିଏ

ହୋଇଯାଏ, ସେକଥା ସିଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦ୍ୱିତୀୟ କିମ୍ବା ତୃତୀୟ ବର୍ଷଠାରୁ ପିଲମାନେ 'ବିକାଶ' ନାମକ ସାମୟିକ ହାତ-ଲେଖା ପତ୍ରିକାଟିଏ ମଧ୍ୟ ବାହାର କଲେ । ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବି ଲେଖା ବାହାରୁ ଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ସମ୍ପାଦନାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଟି ପିଲାମାନେ ହିଁ କରୁଥିଲେ । ସେଇମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସଂଖ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ସମ୍ପାଦନା—ମଣ୍ଡଳୀ ବାଛୁଥିଲେ । ପତ୍ରିକାଟିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗୁଣ ଯୁକ୍ତ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପୁସ୍ତକାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କମ୍ ସହାୟତା କରୁନଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ନୂଆ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଏକ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ବୋର୍ଡ ଗଢ଼ା ଯାଇଥାଏ । ଆମ ଦିନେ ଆମେ ଏକାବେଳେକେ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧୀନରେ ହାଇସ୍କୁଲ ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଥିଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ରୂପେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଥାପି ଓଡ଼ିଶାର ନାଭି କଟା ହୋଇନଥିଲା । ସେକଥା ହୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ହୁଏତ ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ରହିଥିଲା । କାରଣ କ'ଣ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଏହି ନୂଆ ବୋର୍ଡଟିରେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସଦସ୍ୟ କରି ନେଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡର କୌଣସି ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି ଅଥବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜମିଦାରୀ ନଥିଲା । କଟକ ସହରରେ ଗୋଟିଏ କୋଠାର ପ୍ରଥମ ମହଲାଟି ଭଡ଼ା ନିଆଯାଇ ବୋର୍ଡର ମହକୁମା ଚଳୁଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧିବେଶନ ଡକା ଯାଉଥିଲା ଓ ଆବଶ୍ୟକ ଯାବତୀୟ ବିଧି ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅନୁମୋଦନ କରାଇ ନିଆ ଯାଉଥିଲା । କେଉଁ ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ ଅଥବା ଦୟାବାନ୍ ସରକାରୀ ଗୁରୁଜନଙ୍କର ସୁପାରିଶ୍‌ରେ ମୁଁ ସେଠାରେ ସଦସ୍ୟରୂପେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ପାରିଥିଲି କେଜାଣି ? ଅଧିବେଶନମାନଙ୍କରେ ସବୁ କାରବାର ଇଂରାଜୀରେ ଚାଲୁଥିଲା । ଉପସ୍ଥିତ ତଥା ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ରଜାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଇଂରାଜୀରେ କଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଚେଷ୍ଟାରୁ ହିଁ ସତେଅବା କେତେ ନା କେତେ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରୁଥିଲେ ।

ବୋର୍ଡର ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ତତ୍କାଳୀନ ବିଧାନସଭାର ଦୁଇଜଣ ସଭ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବୋର୍ଡର ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ଆମ ସହିତ ବସୁଥିଲେ । ଜଣେ ହେଉଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ଓ ଆଉ ଜଣେ ଶ୍ରୀ ନବୀନ ମୋହନ ପ୍ରଧାନ । ଇଂରାଜୀ କଥୋପକଥନର ମଝି ଦରିଆ ଭିତରେ କେବଳ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଇତ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଆପଣାର ତଥା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱଟିଏ ରହିଛି ବୋଲି

ଘୋଷଣା କରୁଥିଲେ ଓ ମୁଁ ସତେଅବା ହୁଲିଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡେ ଧରି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଯାଉଥିଲି । ତାଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ସର୍ବଦା ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଥିଲି, କାରଣ, ତାଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ନାଉରୀ ହିମ୍ମତ ଦେବାକୁ ନଥିଲେ ଏହି ଇଂରାଜୀ ମଗରମାନେ ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ହାବୁକାରେ ମୋ' ହୁଲିଟିକୁ କେତେ ଅନାୟାସରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଉ-ଥାନ୍ତେ ବୋଲି ମୋ'ର ସର୍ବଦା ଆଶଙ୍କା ରହୁଥିଲା । ଏହି ଶିକ୍ଷାଗମ୍ଭୀରଟି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାର ଓଡ଼ିଆମାନେ କାହିଁକି ଓଡ଼ିଆରେ କଥା ନକହିବୁ ବୋଲି ଥରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆବେଦନଟିଏ ମଧ୍ୟ ପେସ୍ କରିଥିଲୁ । ମାତ୍ର, ସାହେବମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଯୁକ୍ତି ଦିଆଯାଇ ବୁଝାଗଲା ଯେ ଯେହେତୁ ସେତେ-ବେଳେ ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସିନେଟ ତଥା ସିଣ୍ଡିକେଟ୍‌ରେ ସବୁ ଜାଉ ଇଂରାଜୀ ଆଟିକାରେ ହିଁ ରନ୍ଧା ହେଉଥିଲା, ଏଠାରେ ଏହି ବୋର୍ଡ଼ ଭଳି ଛଙ୍କ-ମାନଙ୍କର ଏକ ସଭାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସ୍ଥିତି ଚାଲିବା ଉଚିତ । ଯେତେବେଳେ ହାତଟେକା ହୋଇ ମତସୁମାରି ହେଲା; ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଗୋଟାଏ ପଟେ ରହିଲେ ଏବଂ ମୁଁ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ଆରପଟେ ରହିଲୁ, ହାରି ଧରା ପଡ଼ିଗଲୁ । ଯେଉଁ ବିଚରା ଗୋଦାବରୀଶ ଏକଦା ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏକ ଔପନିବେଶିକ ଶାଳଗ୍ରାମ ରୂପେ ଆଣି ଥୋଇବାରେ କେତେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକାଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ନଜିର ଦିଆଯାଇ ଏଠାରେ ଏହି ବୋର୍ଡ଼ରେ ଏକ ଅପସ୍ଥିତିକୁ ଆଣି ଯେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଦିଆଗଲା, ମୋ' ସାନବୁଦ୍ଧିରେ ମୁଁ ସେଦିନ ସେଦିନ ସେହିକଥା ଭାବୁଥିଲି ।

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ବୋର୍ଡରେ କାନୁନ୍ ଅନୁସାରେ ହାଇସ୍କୁଲ ଓ ମଧ୍ୟ-ଇଂରାଜୀ କେତେକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ସଦସ୍ୟ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ବାଘମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସେମାନେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅନୁଗୃହୀତ ମୂଷିକବତ୍ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଉଥିଲେ । ଦପ୍‌ପଭଟ୍‌ଟାରକ ମାନଙ୍କର ପରମ—ଅନୁରକ୍ତ ଭାବରେ ସେମାନେ ସତେଅବା ଆଦୌ ମୁଣ୍ଡ ଖର୍ଚ୍ଚ ନକରି ପରମ ସମ୍ମାନ ସହିତ ବାଘମାନଙ୍କ ସହିତ ହିଁ ଏକାଠି ହାତ ଟେକୁଥିଲେ । ସେମାନେ ବି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ ଇଂରାଜୀ କହୁଥିଲେ । ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଘରର କନିଆଁଟିଏ ବାହା ହୋଇଥିଲେ ଯେଉଁପରି ଦିଶୁଥାନ୍ତା ବା ଯେଉଁଭଳି ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତା ବା ଅପର ପକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଘରର କନିଆଁଟିଏ ଇଂରାଜୀ ଘରେ ହଠାତ୍ ବାହା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଯେଉଁଭଳି ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାବରେ ତାକୁ ବହୁ କଷଣ ସହିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତା, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଅନୁଗତ ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ ଧାଞ୍ଚାରେ ନିଜର ଓଡ଼ିଆ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କଲା-ବେଳେ ସତେଯେପରି ସେହିପରି ଏକ କାରୁଣ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ଗୋଟାଏ

ଦେଶ ନୂଆ କରି ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଛି ଅର୍ଥାତ୍ ବହୁ ନୂଆ ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି, ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଚେତନ ଏବଂ ଦାୟିତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନ ଭାବରେ ଆମକୁ ସେହି ଆହ୍ୱାନର ଅନୁରୂପ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷାସାହେବମାନଙ୍କ ଠାରେ ତାହାର ଏତେ ଟିକିଏ ସଙ୍କେତ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁ ନଥିଲା । ସେମାନେ ସବୁତେସେପରି ସେହି ପୁରୁଣା ପଙ୍କଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଆମର ନୂଆ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ପୋଖରୀଟି ଭିତରେ ଆଣି ପୂରାଇବା ଲାଗି ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାହାରିଥିଲେ ! ସେହି ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମ ରାଜନୀତିକ ନେତୃତ୍ୱମାନ କୋଉ ଚୂଲିକୁ ଯାଇଥିଲେ କେଜାଣି ? ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷାର ଯାବତୀୟ ନବବିଧାନକୁ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ମୋଡ଼ ଦିଆଯାଇ ପାରିଥିଲେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆମ ତୋଟାର ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରି କଦାପି ଭୂତମାନେ ଆସି ଖାଇଯିବାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିନଥାନ୍ତା । କେତେ ଅର୍ଥରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭୂତମାନେ ହିଁ ସେହି ତୋଟାକୁ ଦଖଲ କରି ରହିଛନ୍ତି ।

ସେତେବେଳେ ଅନୁଗୁଳରେ ବେସିକ୍ ଟ୍ରେନିଂ ନାମରେ ସ୍ନାତକସ୍ତରୀୟ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିଥାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀନାଥ ଆଗରୁ ସରକାରୀ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବ ଉତ୍କଳୀୟ ସଙ୍ଗଠକ ହିସାବରେ ସେହି ଅନୁଗୁଳରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଦପ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମଧ୍ୟ ସେହି ସଙ୍ଗଠକପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଏହି ନୂଆ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟଟି ସହିତ ଗୁନ୍ଥାଇ ଦିଆଗଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହିଁ ଆମର ହାନିଲାଭ ବୁଝିବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହେଲା । ସରକାର ତ ବହୁଦୂରରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଥାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ଶିକ୍ଷାରଣ୍ୟରେ ମୋ'ର ପ୍ରୟୋଗମୂଳକ ଯାବତୀୟ ବାଟ ଚାଲିବାରେ ପ୍ରାୟ ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥରେ ମୋ'ର ଅଗ୍ରଜବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ସାହସର ସହିତ ଆଗକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଦ ପକାଇବାରେ ସେ ମୋତେ ପଛେ ପଛେ ରହି ସତତ ଉତ୍ସାହ ଦେଇ ଆସିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଜଣେ ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷାସିରସ୍ତାରେ ଆମପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ହାକିମ ପରି ଦେଖିନାହିଁ । ସେ ମଧ୍ୟ ହାକିମ ଭାବରେ ଆମ ଆଗରେ କେବେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଅସଲ ହାକିମ କେବେହେଲେ ନିଜକୁ ହାକିମ ପରି ଦେଖାଇ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବଂ, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ହାକିମ

ଅଧସ୍ତନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣାକୁ ହାକିମ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାରେ ପ୍ରକୃତରେ କୁଣ୍ଠା ବୋଧ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥଙ୍କ ସହିତ ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଯେଉଁ ପରିଚୟଟି ହୋଇଗଲା, ତାହା ସାରା ଜୀବନ ମୋତେ ସମୃଦ୍ଧ କଲା ଓ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କଲା । ମୋତେ ଆପଣାର ଶକ୍ତି ଏବଂ କର୍ମ ନିଷ୍ଠା ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ଅଧିକ ସାହସ ଏବଂ ଅଧିକ ଖୁସି ଯୋଗାଇ ଦେବାରେ ନିମିତ୍ତ ହେଲା । ଏକ ନୂତନ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ କଥା ବୁଝି ବୁଝି ସେ ସତେଅବା ଆମ ସହିତ ଗୁନ୍ଥି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସରକାର ତାଙ୍କୁ ହାକିମ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲା, ମାତ୍ର ସେ ଆମର ଜଣେ ପକ୍‌କା ବନ୍ଧୁ ହୋଇଗଲେ । ସରକାରୀ ଆଖିରେ ଆମକୁ ନଦେଖି ଆମ ନିଜ ସଙ୍କଳ୍ପ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତଥା ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମକୁ ସବୁବେଳେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଅଗଷ୍ଟ ଛବିଶି ତାରିଖରେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜନ୍ମଦିନ ଉତ୍ସବ ପାଳିତ ହେଉଥିଲା । ଆମେ ତ ହୃଷ୍ଟ ମନରେ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁଆଡ଼କୁ କେତେକେତେ ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠାଉ ପଠାଉଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ଘୋର ବର୍ଷାଋତୁ, ବାଟରେ ଖରସ୍ରୋତା କାଣି ନଦୀଟିଏ ଓ ସେଥିରେ ପୁଣି ପୋଲନାହିଁ । ବେଳେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ନିତାନ୍ତ ବିଦ୍ୱରମାନେ ହୁଏତ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରୁନଥିଲେ । ମାତ୍ର ଶ୍ରୀ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ଅବଶ୍ୟ ପହଞ୍ଚୁଥିଲେ । ସେହି ଜଣେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବା ମାତ୍ରକେ ଆମକୁ ସତେଅବା ସମସ୍ତେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଆମ 'ବିକାଶ' ପତ୍ରିକାର ସଦ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାଟିର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ତାଙ୍କରି ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିଲା । ସେହି ଆମର ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ଓ ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତା ସବୁ ହେଉଥିଲେ । ସବାଶେଷରେ ଆମ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ଭୋଜନ ବି କରୁଥିଲେ ।

ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କ'ଣ ନା କ'ଣ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଦୁଃସାହସ କରିବା ସକାଶେ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ଭିତରୁ ପୋକ କାମୁଡ଼ୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଶ୍ରୀ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥଙ୍କୁ ହିଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଜଣାଇ କହୁଥିଲି । ଗୋଟାଏ ସରକାରୀ କାରଖାନା ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସତେ-ଅବା ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ତା'ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି କେବଳ ଜଣେ ସମଧର୍ମୀ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଭାବରେ ମୋ' କଥାଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର କରୁଥିଲେ ଓ ଉପସ୍ଥିତ ବାସ୍ତବ ଭୂମିଟି ଉପରେ କ'ଣ କେତେଦୂର ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ପାରିବ, ମୋତେ ନିଜର ପରାମର୍ଶମାନ ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିଜ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସରକାରୀ ବିଧି ଅନୁସାରେ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ସବୁକିଛିକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏତ କେତେକ'ଣ ମହଜୁଦ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର ଯେଉଁଠାରେ ସେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ,

ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ସାର ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ବିଶେଷ କର୍ମ ଅଥବା ସଂସ୍ଥାନଟି ସହିତ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ ସ୍ୱୟଂ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭିତରର ମନୁଷ୍ୟ ସୁହୃତ୍‌ଟିକୁ ବହୁ ତାଳାଳକତାର ଅନୁବନ୍ଧନ ଭିତରେ ରହି ସାର ସତର୍କ ଭାବରେ ପରିଚ୍ଛଦ ପିନ୍ଧାଇ ଲୁଚାଇ ରଖୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେପରି କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା । ସେଠାରେ କେବଳ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ହିଁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ରହିଥିଲା । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଦୂରତା ନଥିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ ଆମମାନଙ୍କ ସହିତ କେତେ ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ମିଶି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅକୁଣ୍ଠ ଭାବରେ ଆପଣା ଭିତରର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମକୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ସେ କ୍ରମେ ନିଜକୁ ଆମର ଆହୁରି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ କରି ପକାଇଥିଲେ । ଶେଷ ବର୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କର ପରୀକ୍ଷାଖାତାର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମୋ'ର ଅନୁରୋଧରେ ସେ କେତେଥର ସହଜରେ ରାଜି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଆମର ସେଠାରେ କୌଣସି କାମରେ କାହାକୁ କୌଣସି ପଇସା ଦିଆ ଯାଉ ନଥିଲା । ଆମକୁ ଯିଏ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲା, ଆମେ ତାହାରଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କାମ ଆଦାୟ କରୁଥିଲୁ । ଆମର ସେହି ତାଲିକାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିଲେ । ବାହାରକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଆଦୌ କିଛି ନପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ମଣିଷ ଯେ ତଥାପି କ୍ଲାନ୍ତିହୀନ ପିଲାଟିଏ ପରି ନିଜକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଦେବାଲାଗି ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ, ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକାଧିକ ଅବସରରେ ମୋତେ ସେହି ଶିକ୍ଷାଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା ।

ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କ୍ରମେ ବଡ଼ ହେଲା । ତାହା ବିଷୟରେ ଆମ ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୂଳରୁ ଯେଉଁ କଳ୍ପନାଟି ରହିଥିଲା, ଆମେ ସେହି କଳ୍ପନାର କ୍ରମେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବାର ସତେଅବା ସାକାର ନିଦର୍ଶନଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଶୀ ପିଲା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ଆମର ଦରିଦ୍ର ଘରଟି ପାରସ୍ପରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କେତେ ଧନାଢ଼୍ୟ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଆମେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ସତେଅବା ଠାବ ପାଇ ଯାଉଥିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥାଉ । ଅଭାବ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଥାଏ, ତଥାପି ଅଭାବ ଲାଗୁ ନଥାଏ । ଭାବଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଅଧିକ ଗୂଢ଼ରୂପ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆମକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥାନ୍ତି । ପୁରୁଣା ଶିକ୍ଷକ କେତେକ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନୂଆ ଶିକ୍ଷକ ଆସୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ବାହାର ଯେତେ ଅମଣିଆ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ହାଉଆ ବାଜି

ମଣ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ କେହି ମଣ କରୁନଥାଏ, ଅଥଚ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ କେତେ ସୂତ୍ରରେ ଗଣ୍ଠିମାନ ପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ସେମାନେ ମଣ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିଥିବି । ଯଦିଓବା ଜାଗା ବାରୁ ଥିବା ନୂଆ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଏଡ଼େ ସହଜ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାବନ୍ତ ଭାବରେ ନିଜ ଭିତରକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିଜର ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲଟାକୁ କପଟ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ଆଦୌ ଛୁଇଁ ପାରୁନଥାଏ ।

ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମେ ଗୃହେଟି ଶ୍ରେଣୀ ରଖିବୁ ବୋଲି ମୂଳରୁ କଥା ହୋଇଥିଲା । ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷଟି ଶେଷ କଲାପରେ ଆମ ପିଲାଏ ଯେତେବେଳେ ଏଠାରୁ ବାହାରି ବୃହତ୍ତର ଜଗତ ଭିତରକୁ ଯିବେ, ସେତେବେଳେ ସେହି ଅନ୍ୟ ଜଗତଟି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ତ ? ତେଣୁ ବେଳ ଥାଉଁ ସେହି ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଲା । ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଡକ୍ଟର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥଙ୍କ ସହିତ ଆମେ ଏକାଠି ବସି ଆବଶ୍ୟକ ଆଲୋଚନାମାନ କରିଥିଲୁ । ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲିଥିଲା, ଆମ ପିଲାମାନେ ସେହି ଅନୁସାରେ ପାଠ ପଢ଼ିନଥିଲେ । ସେମାନେ ପାଠ ଅବଶ୍ୟ ପଢ଼ିଥିଲେ ଓ ଜ୍ଞାନ ଅବଶ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କଲେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସାମୁଦାୟିକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଏବଂ ସାଧୁତା ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ ବୋଲି ଶିକ୍ଷା ଜଗତରେ ସଚରାଚର ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରି ଯାଇଥାଏ, ସେସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମର ପିଲାଏ ଆଦୌ ପଛରେ ନଥିଲେ । ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନେ କିଛି ବେତନ ପାଉଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ବେତନ ପାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଦୌ ଶିକ୍ଷା ଦେଉ-ନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ଅନ୍ୟ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରି କରି ବା ଅନ୍ୟକିଛି ହୋଇ ମୋଟା ବେତନ ଅବଶ୍ୟ ପାଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ । ସେମାନେ ଯଦିଓବା ନିଜପାଇଁ ଆଉକିଛି ସନ୍ତୋଷ ଅର୍ଥାତ୍ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାଟିଏ ବାଛି ଜୀବନବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଶିକ୍ଷକତା କରି ଆସିଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ଜଣେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । କେବଳ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନିଜର ଆସ୍ଥାନ ବୋଲି ଆଦରି ନେଇଥିବା ଆମେ ଯେ ସେହି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ଥିଲୁ ତା' ନୁହେଁ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରସାଦ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥ ମଧ୍ୟ ସେକଥାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ।

ଫରକ ଏତିକି ରହିଥିଲା ଯେ, ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ସରକାର ଯେଉଁ ବହିଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ପଢ଼ାଯିବ ବୋଲି ନିୟମ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ଦେଇଥିଲେ, ଆମର ପିଲାମାନେ ସେହି ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିନଥିଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକରେ ସେମାନଙ୍କର ହୁଏତ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଓ ପରିଚୟ ରହିଥିଲା । ତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ, ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସେମାନେ ଏପରି ଅନନ୍ୟସାମାନ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ, ତଥାକଥିତ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାରେ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ଶୋଚନୀୟ ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉପରେ ଚାଲଯାଏ ସମସ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖେଦ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ସରକାରୀ ହାଟର ମୁଦ୍ରା ଅନୁସାରେ ନୁହେଁ, ଏମାନଙ୍କର ନିଜ ମୁଦ୍ରା ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବ ଓ ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରାଯିବ ବୋଲି ଆମେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଠିକ୍ କଲୁ । ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କମିଟି ସେମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ନେବ ଏବଂ ଯୋଗ୍ୟତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବ, ଯେଉଁଥିରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ରହିବେ, ଅନୁଗୁଳ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ରହିବେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ମନୋନୀତ କରିଥିବା ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ରହିବେ । ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତିନି ଦିନ ରହିବେ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ନେବେ । ଲିଖିତ ଏବଂ ମୌଖିକ ଉଭୟ ପରୀକ୍ଷା ହେବ । ସରକାର ଚଳାଉଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକର ଭିତ୍ତିରେ ନୁହେଁ, ପିଲାମାନେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିବା ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ହିଁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ପରୀକ୍ଷା ହେବ । ଓଡ଼ିଆ, ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ଇଂରାଜୀ, ଭୂଗୋଳ ଓ ଇତିହାସ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରର ଜ୍ଞାନ ରହିଛି କି ନାହିଁ, କମିଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ସେହି କଥାଟିକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବେ । ଏହି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନରେ ଯଦି ପିଲାମାନେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେଲେ ବୋଲି ଘୋଷିତ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନେ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ନାମ ଲେଖାଇ ପାରିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ବୋର୍ଡ଼ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ସଂପୃକ୍ତ କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ ସାଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପରୀକ୍ଷା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନାମ ଲେଖାଇବାର ଅନୁମତି ଦେଇପାରିବେ ।

ଏହି ବିଚାରଟିକୁ ଆମେ କେବଳ ଆମଭିତରେ ହିଁ ବସି କରିଥିଲୁ । ସେହି ବିକଳ୍ପ ବିଚାରଟି ସରକାରୀ ଘରମାନଙ୍କରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସେଣାଗୁଡ଼ିକରେ ପଡ଼ି କାଗଜ କଲମରେ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଯେ ତଥାପି ବହୁତ ବାଟ ବାକି ଅଛି,

ସେକଥା ଆମେ ହୃଦ୍‌ଗମରୂପେ ଜାଣିଥିଲୁ । ତଥାପି, ସ୍ୱୟଂ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଯେ ଆମ ସହିତ ରହିଛନ୍ତି, ତାହାହିଁ ଆମକୁ ଆଶାନ୍ୱିତ କରିଦେଲା ଓ ଆମେ ସେହି ଅନୁସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଧ୍ୟ ହେଲୁ । ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟଟିଏ ହେଉ ପଛକେ, ନୂଆ କିଛି କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ ସତେଅବା ଖେଳର ନିୟମଟିଏ ପରି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆଶାନ୍ୱିତ ହେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହାକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ, ସମ୍ଭବତଃ ନିଜ ସାଧୁତା ଉପରେ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ । ଏବଂ, ନିଜ ସାଧୁତା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ବ୍ୟତୀତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜଣେ ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କି ଗୃବ ବା ରହିଛି ।

ନବମ ଓ ଦଶମ ପିଲାମାନଙ୍କର ପାଠପଦ୍ଧତି ତୁଳନାରେ ଏକାଦଶ ଓ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କର ପାଠପଦ୍ଧତିକୁ ମୂଳରୁ ଏକାବେଳେକେ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର କରି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଉପରର ଏହି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଆସି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ପରିପକ୍ୱତା ଅବଶ୍ୟ ହାସଲ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଧରି ନିଆ ଯାଉଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ବୟସ ଅଠର ବରଷ । ମୋ'ର ମନେଅଛି, ସେହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବଙ୍ଗୀୟ କବି ଶ୍ରୀ ସୁକାନ୍ତ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର 'ଆଠାରୋ ବଛର' କବିତାଟିକୁ ପଢ଼ାଇବା ସମୟରେ ସେମାନେ କିପରି ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ଭାବରେ ଅନ୍ତର୍ବିଚଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଶିକ୍ଷକଠାରୁ ସତେଅବା ଏକ ଅନ୍ୟ ସ୍ତରର ସଖ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରୁଥିଲେ । ଏହି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟର ସମୟକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କରି ଦିଆଗଲା । ପିଲାମାନେ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୁଚି ଅନୁସାରେ କେତୋଟି ବିଷୟ ବାଛିଲେ ଓ ସେହି ବିଷୟ-ଗୁଡ଼ିକରେ ଆମ ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ରହିଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିଲେ, ପଠିତ ପୁସ୍ତକ-ଗୁଡ଼ିକର ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖି ରଖିଲେ, ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକରେ ଉତ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ନିଜେ ସମୀକ୍ଷା କଲେ । ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ, ଇତିହାସ, ଶିକ୍ଷା,— ଏହିପରି କେତେଟି ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରର ନିରୂପଣ କରି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଆହୁରି ଅନେକ ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ ଥିଲା, ମାତ୍ର ସେଠାରେ ଅମେ ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ, ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନପରିଧି ଅନୁସାରେ ହିଁ ଆମକୁ ହିସାବ କରି ସବୁ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।

ସେହି ଅନୁସାରେ ପରୀକ୍ଷାର ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଆପେ ଆପେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀ ଅଧ୍ୟାପନା ବେଳେ ପିଲାମାନେ ଯାହା ଶୁଣୁଥିଲେ, ତାହାକୁ ଟିପି ପକାଉଥିଲେ । ସେହି ଟିପାଗୁଡ଼ିକୁ ପରେ ଭଲ କରି ଲେଖୁଥିଲେ । ସେହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟାୟନ ହେଉଥିଲା । ପୁସ୍ତକାଳୟରୁ ନେଉଥିବା ବହିରୁ ମଧ୍ୟ

ମୁଖ୍ୟ ନିଷ୍କର୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ପିଲାମାନେ ନିଜ ଖାତାରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକ ସେଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରୁଥିଲେ । ତାହାଛଡ଼ା ଔପଚାରିକ ପରୀକ୍ଷାମାନ ହେଉଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା, ଏବକାର ଚଟପଟିଆ ଉତ୍ତର ଆଶା କରା-ଯାଉଥିବା ଚଟପଟିଆ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ, ଏବେ ଯାହାକୁ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନେ concept based ପ୍ରଶ୍ନ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ପ୍ରଶ୍ନମାନ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକରେ କେବଳ ବହିର ପାଠ ମଗାଯାଉ ନଥିଲା, ଜଣେ ପିଲା ବିଷୟଟିକୁ କେତେଦୂର ନିଜସ୍ୱ କରିପାରିଛି ଓ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେଥିରେ ନିଜର କେତେ ଅବଦାନକୁ ଆଣି ଯୋଡ଼ିପାରିଛି, ସେଇଟି ଅବଶ୍ୟ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୋତେ ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧି ଜୁଟିଗଲା । ମୁଁ ପିଲାଙ୍କର ଅନ୍ତତଃ ଶେଷ ବର୍ଷର ପିଲାଙ୍କର ଖାତାଗୁଡ଼ିକୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପାଇଁ ବାହାରକୁ ପଠାଇଲି । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଲି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋ'ର ଅଗ୍ରଜ ସଦୃଶ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ କୌଣସି ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥିଲା । ମୋ' ଭାଗ୍ୟକୁ ଅନେକ ଧନ୍ୟବାଦ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ସେହି କାମଟିକୁ କରିଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷାଖାତା ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଖକୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ ସକାଶେ ଯାଉଛି ବୋଲି ଶୁଣି ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ବି ତଳେ ନଲାଗୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଲା । ସେମାନେ ସତେଅବା କାହାର ବିଶେଷ ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଇଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଆମ ପିଲାଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଖାତା ଦେଖୁଥିବା ଅଧ୍ୟାପକ ଆର୍ତ୍ତିବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି ଦିନେ ଖରାବେଳେ ଦୀର୍ଘ ପଥକଷ୍ଟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆମ ଜଙ୍ଗଲରେ ଆସି ଅଚାନକ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । "ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଏଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟର ଉତ୍ତର ଲେଖୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଥରେ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲି" ବୋଲି ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ମେଳରେ ବସି ସେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ କହିଲେ । ସେଦିନ ଆର୍ତ୍ତିବାବୁ ମୋ' ଆଖିରୁ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ବୁହାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

୧୯୬୭ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ରାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନର ଡାକରା ଦିଆଗଲା । କ୍ରାନ୍ତି ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଆସି ତା'ପରେ ପୁଣି କୋଉଠି ଥିବା ତା' ନିଜ ମୁଲକକୁ ଫେରି ଚାଲିଯିବ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଓଡ଼ିଶା ସର୍ବୋଦୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଗୁରୁଜନମାନେ ଏକ ବିଶେଷ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । କଥା ହେଲା, ଆଉ ସବୁ କାମ ଆପାତତଃ ବନ୍ଦ ରହିବ ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଯାଇ କ୍ରାନ୍ତିରେ ମିଶିବେ । ବରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁରଠାରେ ଶ୍ରୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ଓ ତାଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀଟି ଦ୍ୱାରା ଚାଲିଥିବା ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲା ଓ

ସମସ୍ତେ କ୍ଳାନ୍ତ ଆଶାରେ ବାହାରିଗଲେ । ଅନୁଗୁଳ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସରେ ସେତେବେଳେ ବିବାହୋତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବୋଦୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ସଂଯୁକ୍ତ ବହୁ ନେତା ଓ କର୍ମୀ ଆସିଥାନ୍ତି । ସେଠି କଥା ପଡ଼ିଲା ଯେ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମଧ୍ୟ ସାମୟିକ ଭାବରେ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଯିବ ଏବଂ ସେଠାର ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଭୂଦାନ-କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରେରିତ ହେବେ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୋ'ର ମନ ମାନୁନଥାଏ । ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ମନୋଭାବରୁ ମୁଁ ଆଗରୁ ଯେପରି ଜାଣିଥିଲି; ସେମାନେ ଏହି ବିଷୟରେ ଆଦୌ ଉତ୍ସାହୀ ନଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନିବେଦନ କରିଥିଲି ଯେ ଆମ ପିଲାମାନେ ତ ଆଉ ସାନ ହୋଇ ରହିନଥାନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଯାହା ମତ, ତାହାହିଁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କିଛି ଲଦି ଦେବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ଦିନେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ମତ ଜାଣିବାପାଇଁ ବୈଠକ ବସିଲା । ମୁଁ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଲେ କାଳେ ତାହା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ମୁଁ ସେହି ସଭାକୁ ଯାଇନଥିଲି ।

ସଭାରେ ଅଭିପ୍ରେତ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ନୟୀ ତାଲିମ ବା ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ଜଣେ ନେତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଆଶାଦେବୀ ଆର୍ଯ୍ୟନାୟକମ୍ ୧୯୫୭ ମସିହାର ଭୂକ୍ରାନ୍ତରେ କାହିଁକି ସମସ୍ତଙ୍କର ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଲାଗିଯିବା ଉଚିତ, ସେକଥା ବୁଝାଇଥିଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏକ କ୍ରାନ୍ତିରୂପେ ଯାହା ଘଟୁଛି, ସେଆଡ଼କୁ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ନଦେଇ ନିଜର ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାରେ ରତ ରହିବାକୁ ସିଏ ଏକ ସ୍ଵାର୍ଥପରତା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଆର୍ଯ୍ୟନାୟକମ୍ ମେଣ୍ଟେସ୍ଵ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଉଦାହରଣ ଦେଇଥିଲେ । ନିଜେ ବୋଧି ଓ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଗତର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ବୁଦ୍ଧଦେବ କିପରି ସ୍ଵର୍ଗରାଜ୍ୟର ପ୍ରଲୋଭନକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଏହି ପୃଥିବୀରେ ହିଁ ପ୍ରବ୍ରଜ୍ୟା କରିଥିଲେ, ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିହ୍ଵଳ ଭାବରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସେହିକଥା କହିଥିଲେ । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶେଷ ବର୍ଷର ଦୁଇଜଣ ଛାତ୍ର ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜର ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରି କହିଥିଲେ ଯେ, ବୁଦ୍ଧଦେବ ପ୍ରଥମେ ବୋଧିଲାଭ କରି ହିଁ ତା'ପରେ ଯାଇ ଜଗତର କଲ୍ୟାଣରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏବଂ, ବୋଧିଲାଭ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ କଠୋର ସାଧନା ଓ ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଛାତ୍ରଜୀବନ ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହି ସାଧନା ଓ ତପସ୍ୟାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ନିଜ ଭିତରେ ସତକୁ ସତ ଏକ ପରିପକ୍ଵତାର ବୋଧ ନଆସିଲେ ସେମାନେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତ୍ୟୟର ସହିତ କ'ଣ କରିପାରିବେ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲେ ।

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କଥା ହିଁ ରହିଲା । ମହାରଥୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆମର ପିଲାମାନେ ନମ୍ରତା ଅଥଚ ଦୃଢ଼ତା ସହିତ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ମତଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିଲେ, ପରେ ସବୁକଥା ଶୁଣିବାପରେ ମୁଁ ନିଜ ଭିତରେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ମାତ୍ର; ସେହି ଘଟଣାଟି ଠାରୁ ମୋ’ ପ୍ରତି ସର୍ବୋଦୟର ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ମନୋଭାବ କ୍ରମେ ବଦଳି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ସେମାନେ ଯେପରି ଭୁଲ୍ ମଣିଷଟାକୁ ନିଜ ଘରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି, ଏକାଧିକ ବ୍ୟାପାରରେ ସେମାନଙ୍କର ସେହିଭଳି ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ତ ସବୁ ବୁଝନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କର ନିଜ ମତକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଖୋଲି କେବେ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ତେଅବା ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଖବର ଶୁଣା ଯାଉଥାଏ, ସିଏ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ ଛାଡ଼ିଦେବେ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟ ଦେଇ ଭୂଦାନର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ବଡ଼ ଗୁଣଟିଏ ହେଉଛି ଯେ, ସିଏ ଭିତରେ କୌଣସି କଥାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ତେଣୁ ବଗଡ଼ା ହେଉକି ସବୁ ହେଉ ତାଙ୍କ ମନକଥାକୁ ବୁଝି ହୋଇଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କଥାକୁ ବୁଝି ହୁଏନାହିଁ । ଏହାପରେ ଭୂଦାନରେ ରହିଥିବା ବନ୍ଧୁ ଓ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଏକ ଧାରଣା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଯେ, ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମୋ’ ଆପଣା ବାଗରେ ଆଉଆଡ଼େ ନେଇଯାଇଛି ଏବଂ ଅସଲ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ସେପରି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି, ଦେଶରେ, ଏତେବଡ଼ ଏକ ଡାକରା ଆସିଥିବା ସମୟରେ ସେଠା ପିଲାମାନେ ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ସିଧା କହିଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜେ କିଛି ଭାବୁନଥାନ୍ତି କିମ୍ବା ବାଛୁନଥାନ୍ତି, ଯେକୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦର କାମଟା ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରି ସହଜ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପୃଥିବୀଟା ସତେଅବା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ବଦଳି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଏବଂ, ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶବାଦ ଭାରି ଶୀଘ୍ର ହାରିଯାଏ, ଆପଣାର ଶିଷ୍ୟର ନିମନ୍ତେ ହୁଏତ ଦୁଇଟିଏ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପ୍ରକୃତ ଅନୁଗାମୀ ପାଇ ପାରେନାହିଁ ।

ଯେତେଦୂର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ୧୯୫୭ ମସିହାର କୌଣସି ସମୟରେ ଡ଼କ୍ଟର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉପକୁଳପତି ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ଛାଡ଼ିଲେ । ତା’ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥାନ୍ତି । ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଆମର ଯେଉଁ ବଳ ଥିଲା; ତାହା ଏଣିକି ତୁଟି ଯିବନାହିଁ ତ ? ଆମ ମନରେ ନାନା ପାପଚିନ୍ତା ଆସି

ଉଙ୍କି ମାରୁଥାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ଛାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଲେଖି ଜଣାଇଥାନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ପରେ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ଆସନରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବେ, ସିଏ ତାଙ୍କୁ ଆମ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଖବର କହି ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଆମର ଆଉ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେବନାହିଁ । ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ଏକାବେଳେକେ ଆମ ପକ୍ଷର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବାରୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଯାହା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲି, ସିଧା ତାଙ୍କରି ପାଖକୁ ଲେଖି ଦେଉଥିଲି । Proper channel ବୋଲି ସରକାରୀ କାନୁନ୍‌ରେ ଯେଉଁ ଚିରାଚରିତ ରୀତିଟି ଥିଲା, ଆମେ ତାଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ପାଳନ କରୁନଥିଲୁ । ଏଣିକି ସେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନୂଆ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଗପରି ସିଧା ଚିଠି ଲେଖିବି ଏବଂ ତେଣୁ ଆମ କଥାର ଶୁଣାଣି ହେବାରେ ଆଉ କୌଣସି ବିଳମ୍ବ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରସାଦ ଉକ୍ତ ଚିଠିରେ ମୋତେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ଯେଉଁମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଶିକ୍ଷକର ଚାକିରିଟିଏ ଅଥବା ଶିକ୍ଷାଳୟଟିଏ ଚଳାଇବାର ଧନ୍ଦା କରିଥାନ୍ତି, ହୁଏତ ସେହିମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଖି ରଖି ସେମାନଙ୍କୁ ବାଟ ଉପରେ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିବାପାଇଁ ଆମ ଶିକ୍ଷା ସରକାର ଶିକ୍ଷାର ବିଧାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଯେଉଁଠାରେ କେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷାକୁ ହିଁ ସ୍ୱଧର୍ମରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରାଥମିକ ବାଧାଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ୍ୱେ ନୂଆ କରି କିଛି ଦେଖାଇ ପାରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ପୋଷଣ କରି ଖୁସୀ ହୋଇ ଏକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଆସି ଯୁଟିଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ଉକ୍ତ କାନୁନ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଡର ବେଡ଼ି ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ଆମେ ତ ଚୋର ନୋହୁଁ, ତେଣୁ ସରକାର ଆମକୁ କାହିଁକି ପୋଲିସର ନଜରରେ ଦେଖିବେ ବୋଲି ଏକ ଜିଦ୍‌ ମଧ୍ୟ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁବେଳେ ରହିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କୁ କେହି ଚୋର ପରି ଦେଖିଲେ ସତକୁ ସତ ବାଧେ ଏବଂ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଜଣେ ସାଧୁ ମଣିଷ ଅଉଜଣେ ସାଧୁ ମଣିଷକୁ ସତକୁ ସତ ଚିହ୍ନି ପାରିବାକୁ ଆଉ ବେଶୀ ସମୟ ଲାଗେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଆଗ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଇନ୍‌ଲଙ୍ଘନକାରୀ ଚୋର ଭଳି ଦେଖିବା ଏବଂ ଆଖି ବୁଜି ସମସ୍ତଙ୍କର ନାକ ଭିତରେ କାନୁନ୍‌ର ଦଉଡ଼ି ଗଳାଇ ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ପୋଲିସ୍‌ମାନେ କିପରି ଯେ ଏକ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗକୁ ଚଳାନ୍ତି, ସେକଥା ଦେଖିଲେ ଭାରି କେମିତି କେମିତି ଲାଗେ ଓ ସେହି ପୋଲିସ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଚୋରମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗାତ ବୋଲି କହିବାକୁ ମନ ହୁଏ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରସାଦଙ୍କ ପରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଶିକ୍ଷା ସିରସ୍ତାକୁ ଆସିଲେ, ଅନୁସୃତ ରୀତି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର କ'ଣ

ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍‌ଥାପନ କରି ଯେତେବେଳେ ସିଧା ଚିଠିଟିଏ ଲେଖି ପଠାଇଲି ସେତେବେଳେ କିଛିଦିନ ପରେ ତାହା ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଫେରି ଆସିଲା । ଚିଠିଟି proper channelରେ ଆସିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଆମକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ମୋତେ ଲାଗିଲା, ଏଣିକି ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ଆମର ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଯେପରି ତାଙ୍କରି ଆଡ଼ୁ କାଟି ଦିଆଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୂଆ ମୁଖ୍ୟ-ମନ୍ତ୍ରୀ ଆସିଥାନ୍ତି । ଆମ ସାମନ୍ତବାଦୀ ସମାଜ ପରି ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶାସନତନ୍ତ୍ରରେ ଉପରେ କିଏ ଗୋଟାଏ ବଦଳି ଗଲା ମାତ୍ରକେ ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କିମ୍ବା ଅକସ ଅନୁସାରେ ଚୂଳରୁ ମୂଳଯାଏ ସବୁକିଛି ଯେ ବଦଳିଯାଏ ଓ ଏକ ନୂଆ ହୁକୁମ ଅନୁସାରେ ଯେ ସବୁ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ଆମ ଦେହରେ ବାଜିଥିବା ଏହି ଚିଠି ଫେରି ଆସିବାର ଧକ୍‌କାଟା ଆମକୁ ସେହିକଥା ହିଁ ଚେତାଇ ଦେଇ ଯାଇ-ଥିଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ ଓ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ । ସିଏ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିବା ଯାକ ଚୁଲିରୁ ଚଳିପିଣ୍ଡା ଯାଏ ସରକାରର ସମସ୍ତେ ଗୋଟାପୁଞ୍ଜା ଆମର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଓ ଆମର ଏକାନ୍ତ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ପରି ଆମର ସବୁ କାମ କରି ଦେଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ନୂଆ ସାଆନ୍ତ ଆସିଲେ, ତେଣୁ ସେବାକାରୀମାନେ ଆଉ ପୁରୁଣା ସାଆନ୍ତଙ୍କ କାମରେ କାହିଁକି ମଥା ଘୂରାଇବେ ? ଯିଏ ଯେତେବେଳେ ରାଜା ହୋଇ ବସିବ, ସେବାଯୁକ୍ତମାନେ ଯିନା ତାହାରି ଗାଇବେ, ତାହାର ବୋଲ ମାନିବେ ଓ ତାହାରି ଖଟୁଥିବା ପରି ଆଚରଣ କରିବେ ! ଏକଥା ବୁଝି ହେଉଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ହଜମ କରି ହେଉନଥିଲା । ମୁଁ ପଛକୁ ଅନାଇ ଡ଼କ୍ଟର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରୁଥିଲି ।

ଅନୁଗୁଳ ମୌଳିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶମ୍ଭୁନାଥ ମୋତେ ତାଙ୍କ କଲେଜର ପରିଚାଳନା କମିଟିରେ ଜଣେ ସଦସ୍ୟ କରି ନେଇଥିଲେ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମମତାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସେ ଏକଥା କରିଥିଲେ ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କରି ସୁପାରିଶରେ ପଡ଼ି ସରକାର ବାହାଦୁରଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଏହି ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ ହୁଏ ଏବଂ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆମେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରୁ ବି ଅନୁଗୁଳ ଯାଏ ଚାଲିଆସୁ । ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଭାରି ଅଭିନବ ପ୍ରକାରେ ଆସୁ । ଏହି ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବଟି ସାଧାରଣତଃ ଅପରାହ୍ଣ ତିନିଟା ଚାରିଟା ବେଳକୁ ହୁଏ । ଆମେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଖାଇପିଇ ଉଦୁଉଦିଆ ଖରାବେଳେ ବାହାରିପଡୁ । ବୈଶାଖ ମାସ ଟାଣଗରା ଭୁଇଁର ଖରା । ସିଧା ରାସ୍ତାରେ ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଲେ ବେଶୀ ବାଟ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଆମେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ମନ୍ଦରଗିରି ପାହାଡ଼ ତଳେ ତଳେ ପାଦରେ

ସ୍କୁଲଆସୁ ଓ ଉଦ୍ଧାର ଆମର ପ୍ରାୟ ପାଏ ବାଟ କଟିଯାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ଷାଠିଏ ପିଲା ଓ ଆମେ କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷକ । ପିଲାମାନେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କମିଜ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଖରାଦିନରେ ସେଇଟାକୁ ଦେହରୁ କାଢ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ନିଜେ କମିଜ ପିନ୍ଧି ନଥାଏ । ଗାମୁଛାଟାକୁ ହିଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଇଥାଏ । ଖରାରେ ପାଚି ଝାଳ ନାଳ ହୋଇ କଲେଜର ସଭାସ୍ଥଳରେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ସେଠାରେ ଜୁଟି ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ଦେଖଣାହାରିଙ୍କ ଆଖିକୁ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାରି ଅଭିନବ ଦେଖା ଯାଉଥିବୁ । କୌଣସି ଅଧିକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନକରି ଆମେ ଆଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ଦରି ଉପରେ ସବାଆଗରେ ବସିଯାଉ । ପଛଆଡ଼େ ପଡ଼ିଥିବା ଚଉକୀଗୁଡ଼ିକ ଆଗରୁ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ।

ସେବର୍ଷ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବକୁ ସମ୍ମାନିତ ଅତିଥି ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି । କଲେଜଟିର ଉଦ୍ୟମ ଓ ପ୍ରେରଣାର ମୁଖ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଉତ୍ସବରେ ସଭାପତି ହୋଇଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ କଲେଜର ବାର୍ଷିକ ବିବରଣୀ ପଢ଼ିଲେ, ତାପରେ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ତାଙ୍କର ଭାଷଣ ଦେଲେ । ସବାଶେଷରେ ମାନ୍ୟବର ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ସଭାପତି ହିସାବରେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଦେଉଛନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବାବୁ ହାତ ଠାରି ମୋତେ ଅମୁଗଛ ତଳକୁ ଡାକିନେଲେ ଏବଂ ଏହାପରେ ମୁଁ ସଭାରେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବି ବୋଲି ମୋତେ କହିଲେ । ମୁଁ ଭାରି କୁଣ୍ଠା କୁଣ୍ଠା ହେଲି । ଆପତ୍ତି କରି ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଯେ ମୁଁ କୋଉଠି କିଛି କହେନାହିଁ, ମାତ୍ର ଯଦି କହେ, ତେବେ ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଭାବୁଥାଏ, ତାହାହିଁ କହେ । ବନାଇ କରି ସଭାକୁ ପାଇବାପରି ଆଦୌ କିଛି କହି ପାରେନାହିଁ । ମୋ' କଥା ଶୁଣି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବାବୁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଇ କହିଲେ ଯେ, କଲେଜ ପରିଚାଳନା ସମିତିର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ହିସାବରେ କଲେଜ ତରଫରୁ ହିଁ ମୁଁ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜ୍ଞାପନ କରିବି । ତେଣୁ ମୁଁ ଯାହାକିଛି କହିବି, ତାହା ସମସ୍ତ କଲେଜ ତରଫରୁ କୁହାହେଲା ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିବ । ରାଜି ନହେବାକୁ ମୋ'ର ଆଉ କୌଣସି ବାଟ ନଥିଲା । ମୋତେ ଉଠିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଲା ।

ସେମିତି ଧୋତି ଓ ଗାମୁଛାରେ ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା ପାଇଁ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲି । କହିଲି, ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କୁ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତେ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଛନ୍ତି । ସେ ପଣ୍ଡିତ, ବାଗ୍ମୀ, ନେତା, ଅମୁକ ଏବଂ ତମୁକ ଏସବୁ କହି ମୁଁ ସେହି ପୁରୁଣା କଥାଗୁଡ଼ାକର ଆଦୌ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସେଠାରେ ସେହି ସଭାରେ ଘଟିଥିବା ଏକ ବିଶେଷ କଥା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ

ଅବଶ୍ୟ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବି । ପୂର୍ବ ବର୍ଷ କଲେଜର ବର୍ଷଶେଷ ଉତ୍ସବରେ ଡକ୍ଟର ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ସମ୍ମାନିତ ଅତିଥି ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେଥର ସଭାରେ ସବୁ କିଛି ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ହୋଇଥିଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମହାଶୟ ଇଂରାଜୀରେ ବାର୍ଷିକ ବିବରଣୀ ଲେଖି ଆଣିଥିଲେ ଏବଂ ତାହାକୁ ପାଠ କରିଥିଲେ । ଡକ୍ଟର ପରିଜା ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ କହିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଏବର୍ଷ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ ଏଠାକୁ ଅତିଥି ହୋଇ ଆସିବା ଫଳରେ କୋଉଠାରେ କ'ଣ କମିଆ ହୋଇଗଲା ଯେ, ଏଥର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମହାଶୟ ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବାର୍ଷିକ ବିବରଣୀଟିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ କହିଲେ । ଇଂରାଜୀ ଲେଖାଟିକୁ ଅନାଇ ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏମିତି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସବୁ କହିଗଲେ ଯେ ବିବରଣୀଟି ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖା ହୋଇଛି ବୋଲି ବାହାରକୁ ଆଦୌ ଧରା ପଡ଼ିଲାନାହିଁ । ପଣ୍ଡିତ ଦାଶ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଆପଣାର ଭାଷଣ ଦେଲେ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ; ସେ ଓଡ଼ିଆରେ ହିଁ ଭାଷଣ ଦେଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଡ଼ି. ପି. ଆଇ ମହୋଦୟ ଓଡ଼ିଆରେ ଦୀର୍ଘ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଗତ ବର୍ଷ ସିଏ ଏହି ଉତ୍ସବରେ ତାଙ୍କର ଭାଷଣ ଇଂରାଜୀରେ ଦେଇଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କର ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତି ଭିତରେ କ'ଣ ରହିଥିଲା, ଯାହା ଫଳରେ ଏଠାରେ ଇଂରାଜୀଗୁଡ଼ାକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇଗଲା, ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ଘଟଣାଟି ସକାଶେ ହିଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

ଡ଼ି. ପି. ଆଇ. ତାଙ୍କର ଭାଷଣ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଥିବା ଗୋଟିଏ କଥାର ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲି । ସେବର୍ଷ ରୁଷିଆ ସରକାର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ଭିତରକୁ ସ୍ପୁଟ୍‌ନିକ୍ ଉଡ଼ାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାମାଚରଣ ଦାସ ନିଜ ଭାଷଣରେ ସେହି କଥାଟିର ନଜିର ଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ, ଆମ ଦେଶର ପିଲାମାନେ ବି ବଡ଼ ହୋଇ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେବେ ଓ ମହାକାଶରେ ସ୍ପୁଟ୍‌ନିକ ଉଡ଼ାଇବେ । ମନ୍ତବ୍ୟ କରି ମୁଁ କହିଥିଲି ଯେ, ରୁଷିଆରେ ପ୍ରଥମେ ସାମନ୍ତବାଦ ଗଲା, ସେଠା ସମାଜରେ ଆଗ କେତେ ନା କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା, ସବୁ ପିଲା ସ୍କୁଲକୁ ଆସିଲେ ଓ ଏକା ଭଳି ପାଠ ପଢ଼ିଲେ,—ଏହି ସବୁକିଛି ହେବା ନିମନ୍ତେ ଚାଳିଶି ବର୍ଷ ସମୟ ଲାଗିଲା । ତା'ପରେ ଯାଇ ରୁଷିଆ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷକୁ ସ୍ପୁଟନିକ ଛାଡ଼ି ପାରିଲା । ଆମ ଦେଶରେ ଏସବୁ କିଛି ହୋଇନାହିଁ. ପିଲାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାରେ ଠିକଣା ବାଗରେ ହୁଏତ ଆରମ୍ଭମାତ୍ର ହୋଇନାହିଁ,—ତେଣୁ ଆମ ଦେଶର ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୋଇ ସ୍ପୁଟନିକ ଉଡ଼ାଇବେ ବୋଲି ଡ଼ି ପି ଆଇ, ଆଜ୍ଞା କିଭଳି କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଛନ୍ତି ? ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା ଅବସରରେ ମୁଁ ଏହି କେତେ ପଦ କଥା କହିଥିଲି । ତା'ପରେ, ସେତେବେଳକୁ ସଞ୍ଜ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହିପରି ପଦବ୍ରଜରେ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲୁ ।

ଏହି ଘଟଣାରୁ ଚକଟା ସତେଥିବା ପୁରା ଓଲଟି ଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ଡି.ପି.ଆଇଙ୍କ ମନରେ କୁଆଡ଼େ ଖୁବ ରୋଷ ହୋଇଥିଲା । ଗଲାବେଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥଙ୍କ ଆଗରେ ସେ କୁଆଡ଼େ ପରୋକ୍ଷରେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରି ଯାଇଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ପରେ ଶ୍ରୀ ନାଥଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିଲି । ତା'ପରେ ଆହୁରି କ'ଣ ସବୁ ହେଲା, ମୁଁ ସେକଥା ପରେ କହିବି । କିନ୍ତୁ ତାହାର ମାତ୍ର କେତେଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଘଟିଥିବା ଘଟଣାଟିଏ ଆଗ କହିବି । ଦିନେ ଉପରବେଳିଆ ସମୟ । ଖରା ତାପ ତଥାପି କମି ନଥାଏ । ଆମର ଉପରଓଳି କ୍ଲାସ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ସେହି ଶ୍ରେଣୀରେ ଥାଏ । ହଠାତ୍ ଜିପ୍ ଗାଡ଼ୀର ଶବ୍ଦ ହେଲା । ଜିପ୍ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସେତୁ ଟପି ଏପାଖକୁ ଆସିବା ପରେ ସେଥିରୁ କେତେଜଣ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ଓହ୍ଲାଇଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଆସି ଖବର ପହଞ୍ଚାଇଲେ ଯେ ଡି.ପି.ଆଇ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ହାତରେ ସମୟ ନାହିଁ । ସେ କଟକରୁ ସମ୍ବଲପୁର ଯିବା ବାଟରେ ବଡ଼କେରା ଛକରୁ ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଯଥାସମ୍ଭବ ଏଠାରେ ସବୁକଥା ଉପରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଖି ପକାଇ ଦେଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲିଯିବେ ବୋଲି । ମୁଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ଥାଏ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ମୁଁ କେବେ କମିଜ୍ ପିନ୍ଧି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ଖାଲି ଦେହରେ ଥିଲି । ଆଗରୁ କିଛି ବେଉରା ନଦେଇ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଆସିଛନ୍ତି, ହାତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ସମୟ । କ'ଣ ବା ଦେଖିବେ, କ'ଣ ବା ବୁଝିବେ ? ଆମ ଘରେ ସେଭଳି ଦେଖାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ରହିଥିଲା । ଆମ ସାଥିରେ ଫୁରସତ ଥାଇ ଘଣ୍ଟାଏ ବସିଲେ ସିନା ଆମ କଥା କିଏ ଶୁଣିବ କିମ୍ବା ବୁଝିବ । ପୁନଶ୍ଚ, ଜଣେ ଅଫିସର ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ଶ୍ରେଣୀ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ମୋ'ର ମନ ବି ହେଲାନାହିଁ ।

ଆମ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଭଞ୍ଜନଗରରୁ ଆସିଥିବା ବୈଦ୍ୟନାଥ ଥାଏ, ସିଏ ଦେହରେ ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ସଫା ଅଙ୍ଗିଟିଏ ପିନ୍ଧିଥାଏ । ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ଅଠର ଊଣେଇଶି ବର୍ଷର ପିଲାଟିଏ, ପୁରା ବଡ଼ ମଣିଷଙ୍କ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏବେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶେଷ ବର୍ଷରେ ପଢୁଥାଏ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି କଥା ଅଛପା ନଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ବାହାରୁ କେହି ଭଦ୍ରଲୋକ ଇସ୍କୁଲ ବୁଲି ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ ମୁଁ ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭାଇଙ୍କୁ ହିଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ପଠାଇ ଦିଏ । କାରଣ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ କରୁଥିବା କୌଣସି କାମକୁ ଛାଡ଼ି ଯିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭାଇଙ୍କୁ ଡି. ପି. ଆଇ ଓ ତାଙ୍କ ଗହଣରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସବୁକିଛି ବୁଲାଇ

ଦେଖାଇବାକୁ ପଠାଇ ଦେଲି । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଯେଉଁ ବୁଲି ଆସିଲେ ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ସକାଶେ ବସିବେ ଓ ଆମ ସହିତ ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେବେ । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ବି ଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିବି । ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭାଇ ଗଲେ-ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଆମ ଘର, ଦୁଆର, ଜମି, ବଗିଚା ଜଙ୍ଗଲ ସବୁ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇଲେ । ସାହେବ ବୁଲି ବାଲି ସବୁ ଦେଖିଲେ, ଫେରିଆସିଲେ, ମାତ୍ର ତାପରେ ସିଧା ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ୀ ପାଖକୁ ଗଲେ ଓ ଚାଲିଗଲେ । ବୈଦନାଥ ଭାଇ ତେଣୁ ଆସି ଆମକୁ ସେହି ଖବର ଦେଲେ । ଡ଼ି.ପି.ଆଇ ଆଉସବୁ କ'ଣ ପଚାରୁଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପଚାରିଲି । ତାଙ୍କଠାରୁ ଜାଣିଲି ଯେ ମଝିରେ ମଝିରେ ହୁଁ ହାଁ ମାରିବା ଛଡ଼ା ସେ ଆଉ କିଛିହେଲେ କହିନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଗହଣରେ ଆସିଥିବା ଅନ୍ୟମାନେ ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭାଇଙ୍କୁ ସାହେବ କେଉଁଠି ବସିବେ ବୋଲି ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବାରବାର ପଚାରୁଥିଲେ । ଚଉକିଟାଏ ଆଣି ଦେଲେ ସିନା ସିଏ କେଉଁଠି ବସି ପାରନ୍ତେ ! ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଚଉକୀ ହିଁ ନଥିଲା । ବୈଦ୍ୟନାଥ ଭାଇ କୁଆଡ଼େ ସେମାନଙ୍କୁ ବାରବାର ସେହି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଏଠି ଜଣେ ଚଉକି ବି ତ ଖଜୁରିପଟିରେ ବସନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ହେଲେ ଚଉକୀ ନାହିଁ, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ସାହେବଙ୍କ ପାଇଁ ସିଏ କୁଆଡ଼ୁ ଚଉକୀଟାଏ ଆଣିଦେବେ ? ତେଣୁ ସେଦିନ ଡ଼ି.ପି.ଆଇ ସତକୁ ସତ ବସିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଠିଆ ଠିଆ ସବୁ ଦେଖିଲେ ଓ ଚାଲିଗଲେ ।

ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଆଉ ଦିନକର କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଥରେ ପୂର୍ବତନ ଡ଼ି. ପି. ଆଇ. ଡ଼କ୍ଟର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଅନୁଗୁଳ ଆସି ସର୍କିଟ୍ ହାଉସ୍‌ରେ ରହିଥାନ୍ତି । ସେଠାରୁ ମୋ' ପାଖକୁ ଖବର ପଠାଇଲେ ଯେ, ସେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାଗଜପତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ମୋତେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଅନୁଗୁଳ ଯିବାକୁ ହେବ । ସେଦିନ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ । ପିଲାମାନେ ଗଣପତିଙ୍କର ପୂଜା କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କୋଳାହଳରେ ଆମ ଜଙ୍ଗଲ ଘରଟା ସତେ ଅବା କେଉଁ ଦେବଲୋକ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଅନୁଗୁଳ ଯିବାପାଇଁ ମୋ'ର ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା ହେଲାନାହିଁ । ହିନ୍ଦୀରେ ଡ଼: ପି: ଆଇ ଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖି ମୁଁ ମୋର ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ସାଇ-କେଲରେ ଅନୁଗୁଳ ପଠାଇଲି । ଚିଠିରେ ଲେଖାଥିଲା : ଆଜି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗଣପତି ପୂଜା । ଉତ୍ସବ ଦିନ କେହି ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ ଅତିଥିମାନେ ବାହାରୁ ଆସନ୍ତି । ତେଣୁ ଡ଼: ପି- ଆଇ ମହୋଦୟ ଆମ ଘରକୁ ଆସିଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସୀ ହେବୁ । ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦ ସେଦିନ ସତକୁ

ଯଦି ଚମ୍ପତିମନ୍ତ୍ରୀ ଆସିଥିଲେ କି ନାହିଁ ମୋ'ର ମନେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଭଲ କରି ମନେ ଅଛି ଯେ ଚିଠିଟିକୁ ପଢ଼ି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସୀ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ କୌଣସି ଦ୍ୱେଷ କରି ନଥିଲେ ।

ପିଲା ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ କଟି ପଡ଼ିଲେ ଯେମିତି ଖେଳ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ସେମିତି ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ଏଥର ହୁଏତ ଆମର ଲାଗି ଆସିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧଟି ଭାଙ୍ଗିଯିବାର ଉପକ୍ରମ ହେଉଥିବା ପରି ଆଶଙ୍କା ହେଲା । ଆମେ ଅମୁକ ଜିନିଷ, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଲିଙ୍ଗୁଆଫୋନ୍ ରେକର୍ଡ଼ ଅଥବା ଏଇଟା କିମ୍ବା ସେଇଟା ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ କିଣିବା ସମୟରେ ତାହିଁକି ସରକାରଙ୍କ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ତତଃ ତିନିପାଞ୍ଚଟି ବିକ୍ରିକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ କୋଟେସନ୍ ମଗାଇଲୁ ନାହିଁ, ତାହାଙ୍କ ପୂର୍ବାନୁମୋଦନ ନେଇ ଏନସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ବ୍ରିଟାନିକା ନକିଣିଲୁ, ଏଥିଲାଗି ଆମଠାରୁ ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ କୈଫିୟତ୍ ମଗାଗଲା । ଏଠାରେ ସରକାର କହିଲେ କୌଣସି ବିବେକ କିମ୍ବା କୌଣସି ବିଧାନକୁ ବୁଝାଉ ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ବୁଝାଉଥିଲା, ଏବଂ ଆହୁରି ଅଧିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଲେ ସେହି ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚତମ ଅଧୀଶଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚତମ ଅଧୀଶ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସରକାରୀ କ୍ଷମତାଘରର ସମସ୍ତ ଅଙ୍କୁଶକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅବଶ୍ୟ ଆମ ଉପରେ ଦାଉସାଧିବାକୁ ଖୁସୀ ପାଇବେ । ସମସ୍ତ ପଦ୍ଧତିଟା ମୋତେ ଭାରି ଅସଭ୍ୟ ମନେ ହେଉଥାଏ । ସରକାର କହିଲେ ତାହାଙ୍କ ଜଣେ କର୍ତ୍ତା, ସିଏ ଯେତେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ପଛକେ-ଙ୍କର ଖିଆଲ କିମ୍ବା ରାଜଅଧିକାକୁ ବୁଝାଇବ ? ସରକାର ତାହାଙ୍କ ଏକ ସର୍ବନିମ୍ନ ଶାଳୀନତା ଓ ବିନୟ ସହିତ ନଚାଳିବ ? ଜଣେ ପୂର୍ବତନ ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କର ଜାଣତରେ ଯାହା ହୋଇଛି, ଯାହାଲାଗି ପଇସା ଦିଆହୋଇ ଜିନିଷ କିଣା ସରିଛି ଓ ସରକାର ଯେଉଁ ହିସାବର ଅଡ଼ିଟ୍ କରି ସାରିଛନ୍ତି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଉ ଜଣେ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅନ୍ତତଃ ଭଦ୍ରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହାକୁ ମାନି ନନେବେ ତାହିଁକି ?

ଆମେ ଆଉ କାହା ପାଖରେ ଯାଇ ନାଲିଶ୍ କରିଥାନ୍ତୁ ? ଖୁବ୍ ଯାଇ ଯାଇ ଆମେ ଯେଉଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତୁ, ତାଙ୍କୁ ତ ରାଜନୀତିକ ରଣରେ ହତ୍ୟା କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜ୍ୟରେ ଆଉଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ହୁଏତ ସାଆନ୍ତ ବଦଳି ଯାଇଥିବା କାରଣରୁ ଏଥର ସିରସ୍ତାଟା ବି ବଦଳି ଯାଇଛି । ହୁଏତ ସଂପୃକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଓ ବର୍ଗ ସମସ୍ତେ ଏଣିକି ଉପସ୍ଥିତ ସ୍ଥିତିରେ

ଯିଏ ରଜା, ତାଙ୍କୁ ହିଁ ପ୍ରସନ୍ନ କଲାଭଳି କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିବେ ଏବଂ ସରକାରୀ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଫଳତଃ ତାହାକୁ ହିଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମୁଖରୁ ନିଃସୃତ ହୋଇଥିବା ଗୀତା ବୋଲି ମାନିନେବେ । ତେଣୁ ମୁଁ ମନେ ମନେ ମନ ମାରି ରହିଲି ଏବଂ ସରକାରୀ ଚିଠିଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ନମ୍ର ପ୍ରକାରେ ଦେଇଥିଲି : ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ନିୟମ ବହିର୍ଭୂତ ଭାବରେ କିଣା ହୋଇଛି ବୋଲି ସରକାରଙ୍କର ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଆପତ୍ତି କରୁଛନ୍ତି ସେସବୁ ତତ୍କାଳୀନ ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାତସାରରେ କିଣା ହୋଇ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥିଲା । ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହିଛି ଓ ଶିକ୍ଷକ ତଥା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଯଦି ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ତେବେ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସରକାରଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛୁ । ସରକାର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ପାଇବେ ବୋଲି ହୁଏତଃ ଆଦୌ ଅପେକ୍ଷା କରିନଥିଲେ । ସେପଟୁ ହୁଏତ ଆଶା କରା ଯାଉଥିଲା ଯେ ଆମେ ତାଙ୍କ ଦରବାରକୁ ଯିବୁ, ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ କାହାର ଗୋଡ଼ହାତ ଧରିବୁ, କାହାପାଖରେ ନେହୁରା ହେବୁ, କାନ ଧରି କାରୁଣ୍ୟ କରି 'ଆଉ ଏପରି ନାହିଁ' ବୋଲି କହିବୁ ଏବଂ ଏପରିକି କାହା ହାତରେ ଫଳ ପୁଷ୍ପ କ'ଣ ଦେଇ ବି ଆସିବୁ । କେଜାଣି କାହିଁକି ଆମ ଉତ୍ତର ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟକୁ ଚୁପ୍ କରି ଦେଇଥିଲା । ଆଉ ଆପତ୍ତି କରା ଗଲାନାହିଁ କିମ୍ବା ଜିନଷଗୁଡ଼ିକୁ ଫେରାଇ ବି ନିଆଗଲା ନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଆମକୁ ଭାତରେ ମାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଆଗରୁ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସରକାରୀ ଅର୍ଥରାଶି (ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାପାଇଁ ମାସିକ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା) ନିୟମିତ ଭାବରେ ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ଅନୁଗୁଳ ହାଟ ପାଳିକୁ ଆମେ ସପ୍ତାହକର ପଦାର୍ଥ କିଣି ନେଉଥିଲୁ । ସପ୍ତାହ ମଝିରେ ପାଖରେ କେଉଁଠୁ କିଛି କିଣିବା ପାଇଁ ଦୋକାନ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ହାଟପାଳି ହୁଡ଼ିଲେ ଆମେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉପାସ ରହିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହାଟପାଳି ନିମନ୍ତେ ଯେତିକି ଖରଚ ହେବ, ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି ଧନ ଶନିବାର ରାତି ସୁଦ୍ଧା ଆମ ହାତରେ ଥିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ଆସିବା ଏଣିକି କାହିଁକି ଭାରି ଅନିୟମିତ ହେଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଅନୁଗୁଳ ଯାଏ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ସରକାରୀ ଦୟାକୁ ଅତିରିକ୍ତ ସମୟ ଲାଗିଲା । ସରକାର ଯାହା ଦେବେ ବୋଲି ଥରେ କାଗଜରେ ଲେଖି କହି ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାନି କେବଳ ସମୟ ଅନୁସାରେ ପଠାଇ ଦେବାକୁ ରହିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତା ସତେ ଅବା ନିଜେ କାହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଦୟା ଦେଖାଉଛନ୍ତି ବୋଲି

ଭାବୁଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ସେହି ଦୁସ୍ଥିତିକୁ ବେଳେ ବେଳେ ନ ଦେଖାଇ ଆମକୁ ନସ୍ତ୍ରଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ ଅନିୟମିତତା ହେଉଥିଲା । ଆର୍ଥିକ ବର୍ଷର ଆରମ୍ଭରେ ଅବଶ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ସେହି ସାମୟିକ ଅସୁବିଧାକୁ ଆମେ ଆମର ମୂଳ ସଂସ୍ଥା ନାଜାରେଥ ଗୃହାବାସରୁ ଉଧାର ଆଣି ଚଳାଇ ଦେଉଥିଲୁ । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ଆମକୁ କେତେ ଧାର ଦେବେ, ଏବଂ ଧାର ଦେବେ ତ ନିଜେ ଚଳିବେ କିପରି ? ଥରେ ଏଭଳି ସ୍ଥିତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ଯେଉଁଦିନ କି କାଲି ହାଟପାଳି ପାଇଁ ଆମ ପାଖରେ ପଇସା ନଥିଲା । ଏହି ସପ୍ତାହଟା କାଳ ଆମେ ଖାଇବୁ କ'ଣ, ଆମ ଭିତରେ ସେହି ଭାଳେଣି ପଡ଼ିଗଲା । ସବୁ ହାଟପାଳି ଦିନ ହାଟରୁ ଆମର ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାଉଳ ଓ ପରିବା କିଣା ହେଉଥିଲା । ଏବଂ, ଡାଲି, ଚିନି, ତେଲ ସାବୁନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆମ ଗାଇମଇଁଷିଙ୍କର ଚୋକଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନଗୁଳରେ ଥିବା ଶ୍ରୀ ସୀତାରାମ ଅଗ୍ରୱାଲଙ୍କ ଦୋକାନରୁ କିଣା ଯାଉଥିଲା । ବେଳେବେଳେ ସେଭଳି ଅବସ୍ଥା ପଡ଼ିଲେ ସେ ତାଙ୍କ ଖାତାରେ ଆମକୁ ବାକିରେ ଦେଉଥିଲେ ଓ ଆମର ଟଙ୍କା ହୋଇଗଲେ ଏକା ମୁଠକେ ପରିଶୋଧ ନେଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ହାଟସଉଦା ସକାଶେ ଆମେ ଆଜିଯାଏ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ କେବେହେଲେ ଟଙ୍କା ମାଗି ନଥିଲୁ ।

ଶଗଡ଼ ରାତିରୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଦିନ ବଡ଼ିଭୋରୁ ଆମର ଶେଷବର୍ଷର ଜଣେ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ମୁଁ ସାଇକେଲରେ ସୀତାରାମ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଦେଲି । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଥିଲି । ଲେଖିଥିଲି, ମୋ' ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା, ଗୋଟିଏ ଟାଇପ ରାଇଟର ଓ ଗୋଟିଏ ଫଟୋଉଠା କ୍ୟାମେରା ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ସୀତାରାମ ବାବୁଙ୍କୁ ବନ୍ଧା ଦେବି ଓ ତା' ବଦଳରେ ସେ ଆମକୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ହାଟଖରଚ ଯୋଗାଇଦେବେ । ଏବଂ, ଯଦି ସେ ସେହିଭଳି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ବନ୍ଧା ନରଖି ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କୁ ବିକିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ରାଜି ଅଛି । ମାତ୍ର ସେ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେବେ । ଛାତ୍ରଜଣକ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଦେଢ଼ଶ ନେଇ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସୀତାରାମ ବାବୁ କହି ପଠାଇଥିଲେ, ଚଉଭାଇଙ୍କୁ କହିଦେବ, ମୋ' ପାଖରେ ଜିନିଷ ବନ୍ଧା ପକାଇବା କିମ୍ବା ବିକିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଆମ ଦୋକାନରୁ ବାକିରେ ସଉଦା ଦେବି, ହାଟସଉଦା କିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଟଙ୍କା ଦେଉଥିବି । ସୀତାରାମ ବାବୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ତାଙ୍କ ଜବାବରେ ଖିଲାପ କରି ନଥିଲେ । ଅନେକ ଅନେକ ସମୟରେ ସତେଅବା ବନ୍ଧୁଟିଏ ଅଥବା ମଣିଷଟିଏର ରୂପ ଧରି ଭଗବାନ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସେହି ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ମନ ହୁଏ ।

ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ଅନୁଗୁଳ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦରେ ରହିଥାଆନ୍ତି । ତେବେ ସେ ଖବର ପଠାଇଲେ ଯେ ଡ଼ି.ପି.ଆଇ ମହୋଦୟ ଅନୁଗୁଳ ଆସୁଛନ୍ତି, ଆଜି ରାତିରେ ସିଏ ଅନୁଗୁଳ ସର୍କିଟ୍ ହାଉସ୍‌ରେ ରହିବେ । ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡା ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ସକାଶେ ସେ ମୋତେ ଓ ଶ୍ରୀ ନାଥଙ୍କୁ ରାତିରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଡକାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ସମୟ ଅନୁସାରେ ଅନୁଗୁଳରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲି । ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସାରିଲେ । ଆମ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପଡ଼ିଲା ଯାଇ ଦଶଟା ବେଳାକୁ । ଦୁଃସହ ଗରମ ହେଉଥିବାରୁ ବାହାରେ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ବସିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ସେଠାରେ ତିନୋଟି ଚଉକି ପଡ଼ିଲା । ମଝିରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥ, ସେପାଖରେ ଡ଼ି.ପି.ଆଇ ମହୋଦୟ ଏବଂ ଏପାଖରେ ମୁଁ । ଆମେ ପ୍ରାୟ ପୂରା ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବସିଥାଉ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାମାଚରଣ ଦାସ ପ୍ରାୟ ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ଥିରି ଥିରି ବସାଇ ବସାଇ କଥା କହନ୍ତି । ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବାବୁ ତ ସର୍ବଦା ଶାନ୍ତ ସ୍ୱଭାବର ମଣିଷ । ତେଣୁ; ବାହାରକୁ ଆମ କଥାବାର୍ତ୍ତାଗୁଡ଼ିକ କାହାକୁ ମୋଟେ ଶୁଭୁ ନଥିବ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥ ମଝିରେ ବସିଥିଲେ, ଏପାଖ କାନରେ ମୋ' କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ ଓ ସେପାଖ ପାଟିରେ ସରକାର ବାହାଦୁରଙ୍କ ଠାରେ ତାହାକୁ ନିବେଦନ କରି ଦେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ପୁଣି ସେପାଖ କାନରେ ସରକାରଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣି ଏପାଖ ପାଟିରେ ମୋତେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝାଇ କହି ଦେଉଥିଲେ । ସ୍ପଷ୍ଟ ମନେ ପଡ଼ୁଛି; ସେଦିନ ଡ଼ି·ପି·ଆଇ ଏବଂ ମୋ' ଭିତରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ସିଧା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇନଥିଲା ।

ପ୍ରଥମ ସାନ ବଡ଼ କେତେଟା କଥା ପଡ଼ି ଚଟ କରି ତୁଟିଗିଲା ପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ମହୋଦୟ ସେହି ରାତ୍ରିର ଅସଲ କଥାଟିକୁ ପକାଇଲେ । ସେ କହିଲେ ଯେ, ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡା ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ତରବର୍ଷ ପୂରିଯିବାକୁ ଯାଉଛି । ଏହାପରେ ସେଠାରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପିଲାମାନେ କଲେଜପାଠ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । ଏବଂ, ନିୟମ ଅନୁସାରେ କଲେଜରେ ପଢି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ବୋର୍ଡ଼ର ହାଇସ୍କୁଲ ପରୀକ୍ଷାରେ ହିଁ ବସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି କଥାଟା ମୋତେ ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ପରି ଲାଗିଲା । ଆଗରୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିଗତ ଦୀର୍ଘ ସ୍ତରବର୍ଷ ଭିତରେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ କେହି ଆମକୁ ସେକଥା କେବେ କହି ନଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ତରବର୍ଷରେ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଶୀ ପିଲା ପାଠ ପଢୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ରଖି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଛନ୍ତି । ଚମ୍ପାଡମୁଣ୍ଡାରେ ଯେ ହାଇସ୍କୁଲ ପରୀକ୍ଷାରେ

ବସିବା ପାଇଁ ପାଠ ପଢ଼ା ହେଉନାହିଁ, ସେକଥା ସରକାରଙ୍କ ଘରେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ଭଲ କରି ଜାଣିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତେବେ ଆମ ଉପରେ ଏପରି ଚଡ଼କ କାହିଁକି ପଡ଼ିବ ? ଲିଖିତ ଭାବରେ ଆମେ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଅନୁଜ୍ଞା ପାଇ-ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କମିଟି ତିଆରି ହୋଇ ଆମ ପିଲାଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବ ବୋଲି ପୂର୍ବତନ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ସହିତ କେତେ କେତେ ଥର ମୌଖିକ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି । ଆମ ଶେଷ ବର୍ଷ ପିଲାଙ୍କର ଖାତା ସବୁ ଓଡ଼ିଶାର ବରିଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ ନିମନ୍ତେ ଯାଇଛି ଓ ସେମାନେ ଏମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତାର ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି । ହାଇସ୍କୁଲ ସ୍ତରଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ ସ୍ତର ଓ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ପରିପକ୍ୱତା ଯେ ଅନେକ ଅଧିକ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ତାହା ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁ ଅପରାଧରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡ଼ର ପରୀକ୍ଷାରେ ବସିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ ? ମଞ୍ଚରେ ଥାଇ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥ ମୋ'ର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ସେପାଖକୁ ବଢାଇଦେଲେ ।

ଡି.ପି.ଆଇ ମହୋଦୟ ବି ଏହି ଅବସରରେ ଆମ ଉଦ୍ୟମଟିର ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେତେ କ'ଣ ଦିଆଯାଉଛି, ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧର ନିଷ୍ଠା ରହିଛି, ଏଠାର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆଗ୍ରହରେ ପ୍ରାୟ ସମର୍ପିତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପାଠ ପଢୁଛନ୍ତି ଓ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ସବୁକଥା ସତ; ମାତ୍ର ତଥାପି ଏହି ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଏଠାରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଯିବେ, ସେମାନେ କ'ଣ ପଢ଼ିଲେ ଓ କ'ଣ ପାସ୍ କଲେ ବୋଲି ସମାଜ କିପରି ସେକଥା ଜାଣିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ ? ତେଣୁ ହାଇସ୍କୁଲ ପରୀକ୍ଷାଟି ଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ସଚେତ ଅବା କେଉଁ ଗୋଦାମର ଜଣେ ପୋଖତ ହିସାବରକ୍ଷକ ପରି କେତେ ନିର୍ମମ ଓ ଶୀତଳ ଭାବରେ ଏସବୁ କଥା କହି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ତଥାପି ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର କେଡ଼େ ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀ ବୋଲି ଆମକୁ ଏକ ଧାରଣା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ! ଆମେ ଯେ ଚଳି ଆସିଥିବା ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଇଚ୍ଛା କରି ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମକ ପ୍ରୟାସଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ ଏବଂ ଏକାବେଳେକେ ଏକ ନୂଆ ଭିତ୍ତିଭୂମି ଉପରେ ସବୁକିଛି କରିଛୁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନଙ୍କର ରୁଚ୍ଛା ପାଠ ମଧ୍ୟ ଯେ ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବରେ ଅଧିକ ହୋଇଛି ଓ ଶିକ୍ଷା କହିଲେ ସରକାର ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାର ପରଠାରୁ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକର ତଲ୍ଲାସ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି

କହୁଛନ୍ତି ଅଥଚ ପାଉନାହାନ୍ତି, ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହେବା ଭଳି ଦେଖାଇ ଦେଇ ପାରୁଛୁ, କୋଉ ଭରସାରେ ଜଣେ ପଥର ପାଖରେ ମୁଁ ସେସବୁ କଥା ବୁଝାଇ କରି କହୁଥାନ୍ତି ? ମୋ କଥା ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବା ବୁଝିଥାନ୍ତେ ?

ତେଣୁ ସିଏ ବୁଝି ପାରିବାଭଳି ଭାଷାରେ ମୁଁ ତା'ପରେ କହିଲି, ଆଜ୍ଞା, ସରକାର ଯେଉଁଦିନଠାରୁ ଆମେ ଏଠାରେ ଆରମ୍ଭ କରି ଯାଇଥିବା ଶିକ୍ଷା-ଉଦ୍ୟମ ନିମନ୍ତେ ପଇସା ଦେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେହିପରି କରି ଉଦ୍ୟମଟିକୁ ନିଜର ଅନୁମୋଦନ ଜଣାଇଥିଲେ, ଆମକୁ ଏଠାରେ ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟକ୍ରମଟି ହିଁ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ହିଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆ ଯାଇଥାନ୍ତା । ଆମେ ଗତ ଚାରିବର୍ଷ ହେଲା ଏଠାରେ ଯାହାକିଛି କରୁଥିଲୁ, ସରକାରୀ ପକ୍ଷ ସେହି ବିଷୟରେ ସବୁ କଥା ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ବାଗରେ ଆମେ ଏତେ ବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିବା ପରେ ଆମକୁ ଯେତେବେଳେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରାଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଏତେ ସଂଖ୍ୟକ ପିଲାଙ୍କର ଚାରୋଟି, ତିନୋଟି ବା ଦୁଇଟି ବର୍ଷ ନଷ୍ଟ କରିବାର ବରାଦ କରି ଯାଉନାହିଁ କି ? ଆମ ଶେଷ ବର୍ଷର ପିଲାମାନେ ତ ବୋର୍ଡ଼ର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ପାଠ ପଢ଼ିନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ, ସେହି ପରୀକ୍ଷାରେ ବସିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ଅଷ୍ଟମ ବା ନବମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ସେହି ସିଲାବସ୍‌ର ପାଠ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିଥିବା ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ବର୍ଷକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ ନାହିଁ କି ? କଥାଟିକୁ ହାକିମ ବୁଝିଲେ ଏବଂ ଏହି ଅଭିଯୋଗଟିର ଉତ୍ତର ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଯୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ମାତ୍ର ସିଏ ତ ନିଜର ନିଷ୍ପତ୍ତିଟାକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆମ ଉପରେ ଲଦି ଦେଇ ଦାଉ ସାଧିବେ ବୋଲି ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଟିକା ଚୁପ୍ ହୋଇଯିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଏପାଖରୁ ଥାଇ ନିବେଦନ କଲି, ଆଜ୍ଞା, ଯଦି ନିହାତି ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡ଼ର ପରୀକ୍ଷାରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବସିବାକୁ ହେବ, ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଚାରି ବା ତିନି ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦିଆଯାଉ; ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ମୂଲ୍ୟାୟନର ଚିନ୍ତା କରାଯାଉ । ଏବଂ, ଆସନ୍ତା ବର୍ଷଠାରୁ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବେ, ବରଂ ସେମାନଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା-ବୋର୍ଡ଼ର ପରୀକ୍ଷାରେ ବସିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ପାଠ ପଢ଼ାଯାଉ । ଏହି ସମାଧାନ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବିବେକୋଚିତ ହୋଇ ପାରିବ ।

ହାକିମଙ୍କ ପାଖରେ ଆଉ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନଥିଲା । ସିଏ ସତେଅବା ହାରି ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ତାହାହିଁ ତାଙ୍କୁ କର୍କଶ କରି

ପକାଇଲି । ସିଏ ତ ଶିକ୍ଷାମାନଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଉପର ଗାଡ଼ିରେ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଭେଟୋ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ହାତରେ ଥିଲା, ସେତେବେଳକୁ ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଫରକଟ୍ ହାଉସ୍ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ହାକିମ ଏହି ଆଲୋଚନାଟିକୁ ଏହିଠାରେ ଶେଷ କରିଦେବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ପରି ନିଜର ଫଇସଲା ଶୁଣାଇଦେଇ କହିଲେ : ନାଇଁ, ନାଇଁ; ସେସବୁ କିଛି ହେବନାହିଁ । ସରକାରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ହିଁ ହେବ ତେଣୁ, ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାମାନେ loin cloth ପିନ୍ଧିକରି ଆସନ୍ତୁ କିମ୍ବା ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଶାର୍ଟ୍ ପିନ୍ଧିକରି ଆସନ୍ତୁ, ସେମାନଙ୍କୁ, ଶେଷ ବର୍ଷର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡ଼ର ପରୀକ୍ଷାରେ ବସିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଇଂରାଜୀରେ କହୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଏଠାରେ କହିଦେବାକୁ ମୁଁ ଉଚିତ ମନେକଲି । ତାଙ୍କ ଭେଟୋର ମୁଁ ଆଉ କି ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତି ? ମୁଁ ଉପସଂହାର କଲାପରି ଶେଷକୁ ଏତିକି କହିଲି : ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆମ ନିଜ ଗାଆଁରେ ଦୁଇଟି ହାଇସ୍କୁଲ ଅଛି, ଗୋଟିଏ ବାଳିକାଙ୍କର ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ବାଳକମାନଙ୍କର । ସେହି ଦୁଇଟି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଥାଉ ଥାଉ ମୁଁ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲରେ କାହିଁକି ଆସି କାମ କରିଥାନ୍ତି ?

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆସନରୁ ଉଠିଲୁ ଏବଂ ପରସ୍ପରଠାରୁ ସେହି ଅନ୍ଧାରରେ ବିଦାୟ ନେଲୁ । ସର୍କିଟ ହାଉସ୍‌ର ଫାଟକ ଡେଇଁ ରାସ୍ତାକୁ ଆସିବା ପରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ଗଭୀର ଦୁଃଖରେ ସହିତ କହିଥିଲେ ଯେ ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ମାରି ଦିଆଗଲା । ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଏକ ଛକକୁ ଆସିଲେ ସିଧା ଗଲେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନାଥଙ୍କର ମୌଳିକ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜ ଏବଂ ବାଆଁହାତକୁ ମୋଡ଼ି ଖଣ୍ଡେଦୂର ଗଲେ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ । ସେଇଠି ଆମେ ଦୁହେଁ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯେଝା ବସାକୁ ଗଲୁ । ସେଦିନ ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଉପଲବ୍ଧି କଲି । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆରମ୍ଭ କେଇଟାଟି ବର୍ଷ ଯେ ସରକାର ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆମ ପକ୍ଷରେ ରହିଥିଲେ, ଆମ ଉଦ୍ୟମଟି ବିଷୟରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ଥିଲେ ବୋଲି ଯେ ତାହା ହେଉଥିଲା, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆମ ଉଦ୍ୟମଟି ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ରହିଥିଲେ ବୋଲି ସେପରି ହେଉଥିଲା । ହୁଏତ, ସେଇ ସକାଶେ ଆମ ଘରକୁ ବୁଲଡ଼ୋଜର ଆସିଥିଲା, ଆମକୁ ମାଗଣାରେ ଗୋଟାଏ ଟ୍ରକ୍ ମିଳିଥିଲା, ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରିବା ମାତ୍ରକେ ଦୂର ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯାଇ ନିଜ ପସନ୍ଦ ଅନୁସାରେ ଶାଳକାଠ କାଟି ଆଣିବାକୁ ଆମକୁ ଜଙ୍ଗଲ

ବିଭାଗ ତରଫରୁ ଅନୁମତି ମିଳି ଯାଇଥିଲା । କୃଷି ବିଭାଗର ଜଣେ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଆପେ ଆପେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇ ଆମକୁ କୃଷି ବିଷୟରେ ହିତ-ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ନିମନ୍ତେ ସରକାର ଯେଉଁ ମାସିକ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ମୂଳରୁ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ, ସମ୍ଭବତଃ ସେଇଟା ମଧ୍ୟ ସେହି ଗୋଟିଏ କାରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହେଉଥିଲା । କେଜାଣି କାହିଁକି ମୁଁ ଭାରି କ୍ଷୁନ୍ନ ଓ ଅପମାନିତ ବୋଧ କଲି । ସତେଅବା ଏଯାଏ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ମୋହ ଭିତରେ ରହି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସତକୁ ସତ କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଯେ ସବାଆଗ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ ହୁଏ; ସେକଥାଟି ମୁଁ ପାସୋରି ପକାଇଥିଲି । ନିଜ ପାଖରେ ନିଜକୁ ସତେଅବା ଭାରି ଏକୁଟିଆ ମନେ ହେଉଥିଲି ।

ସର୍କିଟ୍ ହାଉସ୍‌ରେ ସେଦିନ ରାତିରେ ଘଟିଥିବା କାହାଣୀ ତଥାପି ଆହୁରି କିଛି ବାକି ରହିଥିଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ମୋତେ ପୁଣି ଡ଼କାଇ ପକାଇଲେ ଏବଂ ଠିକ୍ ବଡ଼ଭାଇ ପରି କେତେ କ'ଣ ବୁଝାଇ କହିଲେ ଯେ କେତେକ କାରଣରୁ ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଆମପ୍ରତି ବିମୁଖ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆମପ୍ରତି ସଦ୍‌ଭାବକୁ ପୁଣି ଫେରାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତିମାନ କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ଆମେ ଦୁହେଁ (ଶ୍ରୀ ନାଥ ଓ ମୁଁ) ଥରେ କଟକ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ପୁନଶ୍ଚ କହିଲେ, ସାର୍ ଥରେ କାଙ୍କଣ ଗଛର ମୂଳ କାଥା ମୋତେ କହୁଥିଲେ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଜଙ୍ଗଲରେ ତ କାଙ୍କଣ ମୂଳ ବହୁତ ଥିବ । ଆପଣ ସେଥିରୁ କିଛି ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗ୍ରହ କରାଇ ନେଇଥିବେ । ଆମେ ତାକୁ ନେଇ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବା ଓ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବା । ଶ୍ରୀ ନାଥଙ୍କ ପାଖରେ ମୋ'ର କିଛି ଲୁଚାଇବାର ନଥିଲା । ମୁଁ କହିଲି, ଆଜ୍ଞା, ବର୍ତ୍ତମାନର ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାମା ଚରଣ ଦାସ ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜରେ ଏକଦା ମୋ'ର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ମୁଁ ଗଣିତରେ ଭଲ କରୁଥିଲି ବୋଲି ମୋତେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ମୁଁ ସେହି କଲେଜରେ ପଶ୍ଚିମ ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହୁଥିଲି ଓ ସିଏ ସେହି ଛାତ୍ରାବାସର ସେତେବେଳେ ତତ୍ତ୍ୱା-ବଧାରକ ଥିଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ସେ ମୋତେ ଏକାଧିକ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ । ମୁଁ କାଙ୍କଣମୂଳ ନେଇ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଖୋସାମଦ କରିବା ଭଲଆ ଯିବ, ସେକଥାଟା ମୋତେ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସଙ୍କଟର ଗୋଟିଏ ମଝିମଝିଆ ସମାଧାନ ହୋଇଥିଲା ।

କଥା ହେଲା, ମୁଁ ଶିକ୍ଷା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚିଠି ଲେଖିବି । ମୁଁ ତାହା ହିଁ କଲି । ଠିକ୍ କ'ଣସବୁ ଲେଖିଥିଲି, ସେକଥା ମନେନାହିଁ ।

ମାତ୍ର, ଯାହା ଲେଖିଥିଲି, ତାହାର ସାରମର୍ମ ହେଉଛି : ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଜଣେ ପୂର୍ବତନ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ଏହି ଚିଠିଟିକୁ ଲେଖୁଛି । ମୋ'ର କୌଣସି ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ଆପଣ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମୋତେ ସୂଚନା ମିଳିଛି । ଆପଣଙ୍କୁ ନ୍ୟୂନ କିମ୍ବା ଉପହସିତ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମୁଁ ଆଦୌ କିଛି କହିନାହିଁ । ତଥାପି, ଯଦି ମୋ' କଥାରେ ଆପଣ ଆଘାତ ପାଇଛନ୍ତି, ତେବେ ନେହିକ ସେହି ସଭା ପରେ ହିଁ ଆପଣ ମୋତେ ପାଖକୁ ଡାକିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ମୋ' କାନ ଧରି ମୋ'ର ତ୍ରୁଟିଟିକୁ ମୋତେ ଦେଖାଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଆପଣ ଏକଥା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ଆପତ୍ତି କରିନଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଏକ ଭୁଲ କରିଛି ବୋଲି ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଭାବୁଥିଲେ ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଶାସ୍ତି ବିଧାନ କରିବେ, ମୁଁ ତାହା ମାନିନେବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, ମାତ୍ର ମୋ' ଉପରେ ରାଗ ରଖି କେତେ ଆକାଂକ୍ଷା ଏବଂ ଉତ୍ସାହରେ ଗଢି ଉଠିଥିବା ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପରେ ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି କୌଣସି ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ବିନୀତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି । ଏହି ଚିଠିଟି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରକୃତରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା କି ନାହିଁ, ମୋତେ ସେକଥା ଜଣା ନାହିଁ । କାରଣ ସେହି ଚିଠିର ଆଉ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଆସିନଥିଲା ।

ଶିକ୍ଷା ବର୍ଷ ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟରୂପକ ଆମ ଘରଟିରେ ଆମେ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସବୁ ବର୍ଷ ପରି ମଜ୍ଜି ରହିଥାଉ ସତ, କିନ୍ତୁ, ସତେ-ଯେପରି କିଛି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଘଟିବାକୁ ଯାଉଛି; ପିଲାମାନଙ୍କର ସମେତ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚେତନାକୁ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଆଶଙ୍କା କ୍ରମେ ଗ୍ରାସ କରି ଆସୁଥାଏ । ଆଗକୁ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ସେତେବେଳକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସର୍ବୋଦୟର ମହାକୁମାରେ ଜଣେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ନେତା ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ସେ ଭାରତବର୍ଷର କୁଆଡେ ମନ କୁଆଡେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଆମ ସାନ ଦୁଃଖଟି ପାଇଁ ଘଡ଼ିଏ ଘଣ୍ଟାଏ ପାଇବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେଉ ନଥାଏ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ମୋତେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଆସି ରହିବାର ଯେଉଁ ଭରସା ଦେଇଥିଲେ, ତାହାର ଉପରେ କେଜାଣି କାହିଁକି ମୋର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ସର୍ବୋଦୟର ଦାନ—ଆନ୍ଦୋଳନମାନ ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ମଉଳନ ପଡ଼ି ଆସୁଥାଏ କି କ'ଣ କେଜାଣି, ନେତାମାନେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଅନ୍ତତଃ ଆଖିଦୃଶିଆ ହୋଇ କିଛି ଦେଖାଯିବ ବୋଲି ସତେଅବା ପ୍ରଧାନତଃ ଉପରେ ଉପରେ ଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସବାଆଗ ଦେଶର ବୃହତ୍ତର ସ୍ତରରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଗଲେ

ତା'ପରେ ଯାଇ ସ୍ଥାନୀୟ ଏବଂ ଗ୍ରାମ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱତଃ ମତ ଏକ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିବ ବୋଲି ନେତାମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଚିନ୍ତା କରିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଯେକୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନ ଯେତେବେଳେ ଉପରୁ ପ୍ରେରଣା ଏବଂ ଉଦ୍‌ବୋଧନାର ଅଙ୍କୁଶ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେତେବେଳେ ନେତା ଓ କର୍ମୀମାନେ ସ୍ୱତଃ ଅବା ପଟ୍ଟପୋତୁ ଦୂରେଇତା ହୋଇଯାଆନ୍ତି । କର୍ମୀମାନେ ସ୍ୱତଃ ଅବା ନିଃସଙ୍ଗ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ପରି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ହୁଏତ ଏକ ମୋହଭଙ୍ଗ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ସର୍ବୋଦୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସମ୍ଭବତଃ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ପରିମାଣରେ ସେହିପରି କିଛି ଘଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ତୁଙ୍ଗ ନେତାଏ ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟଦାନ କଥା କହି ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ବିଦେଶରୁ ସମ୍ବାଦଦାତାମାନେ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବେ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ବହିସବୁ ଲେଖୁ-ଥାଆନ୍ତି । ଏଣେ ସବାତଳ ସ୍ତରରେ ଭୂମି ବଣ୍ଟା ହୋଇ ପାରୁନଥାଏ । ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବାର ପାଖ ଚାରି ଦଶନ୍ଧି ପରେ ହୁଏତ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସଂଗୃହୀତ ଅନେକ ଜମି ଅବଣ୍ଟା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସରକାରୀ କଳର ଜଟିଳତା-ଗୁଡ଼ିକର କାରଣରୁ ବେଳେ ବେଳେ ତାକ ଏକାବେଳେକେ ଅଟକି ଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି ।

ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ । ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବିଚାର କରି ମୁଁ ଆମ ଅଭିଭାବକ ମାନଙ୍କର ଏକ ବୈଠକ ଡକାଇଲି । ଆମ ପିଲାଏ ଓଡ଼ିଶାର ଚାରିଆଡ଼ୁ ଆସୁଥିଲେ, ତେଣୁ ବୈଠକ ପାଇଁ ନିରୂପିତ ହୋଇଥିବା ଦିବସଟିରେ କେତେ ଦୂରଆଡ଼ୁ ଆମର ଅତିଥିମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଖୋଲା ଖୋଲି ଭାବରେ ସବୁକଥା ପଡ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ସ୍ଥିର କଲେ, ସେମାନେ ଏକାଠି ଅନୁଗୁଳ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସକୁ ଆସିବେ ଏବଂ ସେଠାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ବା ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଯିଏ ଆସନ୍ତୁ ପଛକେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ । ଏହି ଅଭିଯାନରେ କେବଳ ଅଭିଭାବକମାନେ ହିଁ ବାହାରିଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଆମେ କେହି ଆସି-ନଥିଲୁ । ଅଭିଭାବକମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଚାଲି ଚାଲି ଅନୁଗୁଳ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ସକାଳେ ଜଳଖିଆ କରି ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରୁ ବାହାରିଥିଲେ, ତେଣୁ ଗାଧୁଆ ବେଳକୁ ଆସି ଅନୁଗୁଳର ଛାତ୍ରାବାସରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିବେ । ସେମାନେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଏକ ଦୁଃସମ୍ବାଦର ଆଘାତରେ ଛାତ୍ରାବାସ ଶୋକାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ର ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର କଟକଠାରେ ତିରୋଧାନ ଘଟିଥିଲା । ତେଣୁ ଛାତ୍ରାବାସର ସମସ୍ତେ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସକାଳୁ କଟକ

ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କରି ସାରିଥିଲେ । କେତେକ ଆଗରୁ ଯାଇ ସାରିଥିଲେ, ଅନ୍ୟମାନେ ଯିବାକୁ ବାହାରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର କଥା ଆଉ ପଡ଼ିପାରିଲାନାହିଁ । ଆମର ପିଲାମାନେ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ୱୟଂ ଏକ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପରି ଲାଗୁଥିଲା । ଏହା ମୋ' ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରୀକ୍ଷା ପରି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିଲା । ଜଣେ ସମର୍ପିତ ମଣିଷର କ୍ଷେତ୍ରଟି ହୁଏତ କେତେ ବଦଳି ଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ,— ତଥାପି ବାହାରକୁ ତାହା ସତେଅବା ଏକ ପରାଭବପରି ମନେ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ନିଜ ଭିତରେ ସତତ ପାହାଚଟିଏ ଉଠି ଯାଉଥିବାଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଜଣେ ସମର୍ପିତ ଶିକ୍ଷକର ପାହାଚଉଠା କେବେହେଲେ ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ତା'ର ଏହି ପାହାଚଟି ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାହାଚଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ବନ୍ଦ ଦେଉଥାଏ । ଦାରୁଣ ନିଦାଘ ସମୟରେ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଦୂର ନୀଳ ପାହାଡ଼ମାନେ ମୋତେ ଅନୁକ୍ଷଣ ସେହି କଥାଟିକୁ ବାରବାର କହି ଦେଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତି ।

ସେତେବେଳେ ଆଗକୁ ମୋତେ ସତେଅବା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ଦିଶିଲା । ସେଉଁ ଗୁରୁଜନ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମୋତେ ଜାଣିଥିଲେ, ବିଗତ ବିଂଶବର୍ଷ ହେଲା, ସେଉଁମାନେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏହି ଉଦ୍ୟମଟିକୁ ସର୍ବଦା ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆସିଥିଲେ, ମୁଁ ସେହିପରି ପାଞ୍ଚ ଛଅଜଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଲେଖିଲି । ସେଥିରେ ନିବେଦନ କରିଥିଲି ଯେ, ଓଡ଼ିଶା ଶାସନରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିବା ହେତୁ ହେଉ ଅଥବା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସରକାରୀ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ତରରେ କର୍ତ୍ତା ବଦଳି ଯାଇଥିବାର କାରଣରୁ ହେଉ, ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରାୟ ଏକ ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି । ଏହି ସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ଉଦ୍ଧାର ଉପାୟ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁବିଧା ଅନୁସାରେ ଥରେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଆସି ଏକାଠି ଆଲୋଚନା କରିବା ସକାଶେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲି । ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସୂଚାଇ ଦେଇଥିଲି ଯେ, ଆଗକୁ ଆଗ୍ରହୀ ଓ ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ସାନ ପରିଷଦ ରହିବ ଓ ସେହି ପରିଷଦହିଁ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମଗ୍ର ପରିଚାଳନା କରିବ । ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖସୁଖରେ ସେହି ପରିଷଦ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଭାଗୀ ହୋଇ ରହିବ । ପତ୍ରମାନ ଲେଖି ମୁଁ କେତେ ନା କେତେ ଆଶାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲି । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରୁ ଉତ୍ତର ଆସିଥିଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଣା ମୋତେ ଲେଖି ପଠାଇଥିଲେ ଯେ ଏପରି ଏକ ଆଲୋଚନାରେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ବସିବେ ଓ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ହୁଏତ ଫଇସଲାଟିଏ ବାହାର କରିପାରିବା ।

ଏହି ପଦ୍ଧତି ପାଇଁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶାବାଦୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଣାଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋ' ପିଲାଦିନରୁ କେତେ ପାଖରୁ ଦେଖି ଆସିଥିଲି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ପାରିବାରିକ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଆସିବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲି । ଶରତବାବୁ ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କେତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ମୁଁ ମୋ'ର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲି । ମାତ୍ର, କିଛିଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଚିଠି ଆସିଲା ଓ ସତେ ଯେପରି ସବୁକିଛି ପାଣି ଫାଟିଗଲା । ଏଥର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହାରଣା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ । କହିଥିଲେ, ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଯାହାକିଛି ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଛି, ତାହାକୁ ତାଙ୍କର ଖୁଡ଼ୀ ଓ ଦାଦା (ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ) ପରିଚାଳିତ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ସେହି ଉଦ୍ୟମ ତଥା ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ସବୁ ସମସ୍ୟାକୁ ସର୍ବଦା ସେହିମାନେ ହିଁ ବୁଝିବେ ଓ ତେଣୁ ସେ ନିଜେ ଏଥି ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ—ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଯେତେବେଳେ ଥରେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଆସିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ମୋତେ କେଜାଣି କାହିଁକି କହିଥିଲେ ଯେ ରାଜଧାନୀ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ସେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଆସି ରହିବେ; ଏଇଠି ରହି ବହି ପଢ଼ିବେ, ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଭାଗ ନେବେ । ଏବଂ, ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅନେକ କଥା ଲେଖିବାର ଅଛି ଓ ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ଲେଖି ପାରିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ମଧ୍ୟ ଏହିଠାରେ ରହି ଲେଖିବେ । ମୁଁ ସେଦିନ ପ୍ରାୟ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲି ଯେ, ସିଏ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସବୁକିଛି କରିବି । ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀ ଠିକ୍ ମାଆ ପରି । ମାଆ ପରି ସ୍ନେହଶୀଳା ଏବଂ ମାଆପରି ହିଁ ଅଧିକାର ପ୍ରମତ୍ତା । ପୁନଶ୍ଚ, ଜଣେ ମାଆ ଯୋଗକୁ ଅଥବା ଦୁର୍ଯୋଗକୁ ଆଦର୍ଶଟିଏ ଧରି ତାହାରି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଆପଣାର ସ୍ନେହଶୀଳତାକୁ ଆପଣା ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାରେ ହୁଏତ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଏକ ବାସ୍ତବ ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ରହିଥାଏ ଓ ତାହାହିଁ ସଚରାଚର ଅନେକ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗର କାରଣ ହୁଏ । ସ୍ୱାଧିକାରପ୍ରମତ୍ତତା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ଆଦୌ ବେଶୀ ବାଟ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସ୍ୱାଧିକାରପ୍ରମତ୍ତତା ସ୍ୱାଧିକାର ପ୍ରମତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଚରିତ୍ରଗତ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ବାଧା ପରି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ମୁଁ ଏହାର ଏକ ଓଲଟା ଧାତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି ଆସିଥିଲି । ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ମନନ ଲାଗି ଏକ ଯଥୋଚିତ ସ୍ଥାନ ରହିଥିଲା । ଅନ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ବୁଝୁଥିଲେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମତକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ଏହିସବୁ କାରଣରୁ, ସିଏ ଯଦି ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାକୁ

ଆସିବେ, ତେବେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବେଢ଼େ ବଡ଼ କଥା ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲି । ସେଇଥିଲାଗି ତାଙ୍କର କଥାଟିକୁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ମୁ ତାଙ୍କର ଆଗରେ ହିଁ ଏପରି ହୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ।

କିନ୍ତୁ ସେପରି ହେବାର ନଥିଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ସରକାରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଗଲେ, ମାତ୍ର, ସର୍ବୋଦୟର ବନ୍ୟାରେ ଭାସିଯାଇ ଏକା ବେଳେକେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରକୁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିନୋବା ଓ ଶ୍ରୀ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ବିବୃତିମାନ ଦେଇ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ଏବଂ ପ୍ରିୟଦର୍ଶୀ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକଙ୍କ ସହିତ ତୁଳନା କଲେ । ତେଣୁ ସିଏ ଆଉ ଏ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ କାହିଁକି ଫେରିଆନ୍ତେ ? ଚିନ୍ତାର ବେଳେ, ମନନ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ ବେଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ଯେତିକି ଧୀର, ଯେତିକି ଶାନ୍ତ, ନିଜପାଇଁ କର୍ମଟିଏ ବା କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରଟିଏ ବାଛିବାରେ ସିଏ ଯେ ପ୍ରାୟ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ଅସ୍ଥିରପାଦ, ନିଜ ଜୀବନରେ ସିଏ ସେହି କଥାଟିର ଏକାଧିକବାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସେହି ଦିଗଟି ତାଙ୍କୁ କଳନା କରୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଭାରି ରହସ୍ୟାବୃତ ହୋଇ ରହିଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଓଡ଼ିଶାରେ ସୋସିଆଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ ଆସିଥିବା ସିଏ ଭାରତବର୍ଷ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କଲାପରେ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ସୋସିଆଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଅସଲ କାମଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାନ୍ତା, ସେତେବେଳେ ସିଏ କାହିଁକି କଂଗ୍ରେସଦଳ ଭିତରକୁ ଗଲେ ଓ ମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସୋସିଆଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସାଥୀ-ମାନଙ୍କ ଲାଗି ତାହା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏକ ରହସ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି ।

ତେବେ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଣାଙ୍କର କୁହା ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଆଉ କେଉଁ ଭରସାରେ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି ? ସେତେବେଳକୁ ସିଏ ଧରା ଦେବା ଭିତରେ ଆଉ ନଥିଲେ । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ସମ୍ଭବତଃ ବହୁତ କଥା କହିବାକୁ ରହିଥିଲା, ମାତ୍ର ତଥାପି ସିଏ କିଛି ମାଡ଼ି ଫିଟାଇ କହିବାର ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଦେଖା ହୋଇଯାଉଥିଲା, ସେ ସର୍ବଦା ସତେଅବା ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ଆପଣାର ପ୍ରସନ୍ନତା ପ୍ରକାଶ କରି ପାଞ୍ଚକଥା ପୁଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ବିଷୟରେ କେବେ କିଛି କହୁନଥିଲେ । ମନେ ମନେ ମୁଁ ସତେଯେପରି ଉଦ୍ୟମଟି ମଧ୍ୟରୁ ଆପଣାର ବିଛଣାଟି ଉଠାଇ ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲି । ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ମାସ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେବାପାଇଁ ସେଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ ଏବଂ ଗତ ସ୍ମୃତିବର୍ଷକୁ ଝୁରୁଥାଏ । କେତେ ଥର ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ଦେବାପରେ ବାଙ୍କିରଇତ ଗ୍ରାମବାସୀରୁ ସବାବତ

ଗୁରୁଜୀ ଫେରି ଆସିଲେ । ମୁହେଁ ମୁହେଁ ସବୁକଥା ବୁଝିନେଲେ । ଏବଂ ମୁଁ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଛାଡ଼ିଲି । ନଗର ଗୁଡ଼ାଏ ବହି ଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶଗଡ଼ରେ ବୋହି ଆଣି ଅନଗୁଳ ମୌଳିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥଙ୍କର ଜିମାରେ ରଖାଇଦେଲି ଓ କଟକ ହୋଇ ଗାଆଁକୁ ଆସିଲି ।

ତା'ପରେ ମଧ୍ୟ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ରହିଲା, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଘର ଅଧିକ ହେଲାଣି । ମାତ୍ର ଯେଉଁସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସଂକଳ୍ପ ଜନ୍ମନେଇ ହୋଇ ଏକଦା ସେଠାରେ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ, ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସଂକଳ୍ପମାନେ ସେଠାରେ ସତେଅବା ଅଲକ୍ଷଣୀ ବୋଲି ଘୋଷିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ବିଦା ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଶୁଣାଯାଇଥାଏ ଯେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ମଝିରେ କେବେ ପୁଣି ଥରେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାକୁ ହିଁ ଆସ୍ଥାନ କରି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିବେ ବୋଲି ସେଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ତଥାପି ତାଙ୍କର ସ୍ୱଧର୍ମ ତାଙ୍କୁ ସେକଥା କରାଇ ଦେଇ ନଥିଲା । ଶିକ୍ଷାର ତପସ୍ୟା ଏକ ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ୟ ଜାତିର ତପସ୍ୟା । ଯିଏ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ହିଁ ଜୀବନପଣ କରି ବାହାରି ନଥିବ, ସିଏ ସେହି ତପସ୍ୟାର ଗୂଢ଼ତିକୁ ଆଦୌ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଅନେକ ମନୀଷୀ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ଏକାବେଳେକେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି; ଯେଉଁଠି ଯେତେବେଳେ ଥାଆନ୍ତି, ସେଠାରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆସନଟି ସତେଅବା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେମାନେ ଆସନ୍ତି, ପାଞ୍ଚ ପଦ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ପୁଣି ପାଞ୍ଚ ଦିନରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଅନ୍ତତଃ ଶିକ୍ଷାର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଭଗବାନ ଶିକ୍ଷାକୁ ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖିଥାନ୍ତୁ । ଯେଉଁମାନେ ଏକାବେଳେକେ ସବୁଠାରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ସତକୁ ସତ କେଉଁଠାରେ ଥାଆନ୍ତି କେଜାଣି ? ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ରଖି ଆମ ଦେଶର ଏକାଧିକ ଉଦ୍ୟମ ତଥା ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ଗମ୍ଭୀର ସମୀକ୍ଷା ଅବଶ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା ।

ନୂତନ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଯେମାନେ ଆଉ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାକୁ ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଖବର ପାଇଲି, ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ହାଇସ୍କୁଲରେ ନେଇ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇବାକୁ ମୋତେ ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କେତେକ ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା କରାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୂପ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ସେହି ଚମ୍ପତି-ମୁଣ୍ଡାରେ ରହିଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯାବତୀୟ ଦୁର୍ବିପାକ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କ

ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେହେଲେ ଅରକ୍ଷିତ ହୋଇ ଗଲେ ନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ସବା ଆଗ ସେଇମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବି । ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ଜୀବିକାକର୍ମର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଚଳିତ ଗୁଳା ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ନଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଔପଚାରିକ ନାନା ଅସୁବିଧାର ସାମନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ଆଦୌ କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ହାରି ଯାଇ-ନଥିଲେ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ନିଜପାଇଁ ଭୂଇଁଟିଏ ଲାଭ କରିବାକୁ ପ୍ରଚଳିତ ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ ବି କରିଥିଲେ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ଛାତ୍ର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ପାଖରେ ସରକାର ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା କୌଣସି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ନଥିବାରୁ ତାକୁ ସେ ହାସଲ କରିଥିବା ସୁଯୋଗରୁ ବଞ୍ଚିତ କରା ଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର, ସିଏ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଲଢ଼ି ଲଢ଼ି ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯାଏ ଆସିଲା ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁମତି ଲାଭ କରିଥିଲା । ସେକାଳର ସେହି ପିଲାମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୟସରେ କେତେ ବଡ଼ ହେଲେଣି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଜଣ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବି ଲାଭ କଲେଣି । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଚାରିବର୍ଷର ଅରଣ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ସବୁ ଦେଇଥିଲା ଅଥବା ଦେଇ ପାରିନଥିଲା, ଆଜି ହୁଏତ ସେହିମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ତାହାର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ମିଳିପାରିବ ।

ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରୁ ମୁଁ ସିଧା ଗାଆଁକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲି । ଏହାପରେ କ'ଣ କରିବି, ସେକଥା ବିଷୟରେ ମୁଁ କାହିଁକି କେଜାଣି ଆଦୌ କିଛି ଭାବୁ ନଥାଏ । ଯେଉଁ ଘରେ ଜଣେ ହିସାବରେ ମୁଁ ପିଲାରୁ ବଡ଼ ହୋଇ ଆସିଥିଲି, ସେହି ଘର ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଆଦୌ କିଛି ପଚାରି ନଥିଲା । ବାପା ବୋଉ ଖୁବ୍ ଖୁସୀ ହେଲେ; କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ତତଃ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଘରେ ରହିବି । ସ୍ୱଜନମାନେ ବି କମ୍ ଖୁସୀ ହେଲେନାହିଁ । ପରିବାର କହିଲେ ସେତେବେଳେ ଏହିପରି ଏକ ଆଶ୍ରୟ ବୋଲି ବୁଝାଉଥିଲା, ଯାହାକି ସବୁବେଳେ ଆପଣାର ଦ୍ୱାରଟିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖିଥିବ; ତୁମେ କୁଆଡ଼ୁ ବୁଲି ବୁଲି ଆସିଲେ ତୁମକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବରେ ସ୍ୱାଗତ କରିନେବ ଏବଂ ପୁଣି ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ବସିଲେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବରେ ତୁମକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବ । ଆଦୌ କିଛି ଦାବୀ କରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ ଆମ ଘରଟି ମୋ' ସହିତ ସର୍ବଦା ଠିକ୍ ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କରି ଆସିଛି । ବାହାରକୁ ଦେଖିବା ଭଳି ସେହି ଘରେ କାହାଲାଗି ମୁଁ ହୁଏତ କିଛି କରିନାହିଁ କିମ୍ବା କାହାକୁ ଆଦୌ କିଛି ଦେଇନାହିଁ । ତଥାପି, ସେହି ଘର ମୋତେ

କେତେବେଳେ ହେଲେ ବର୍ଜନ କରିନାହିଁ । ପୃଥିବୀ ଭିତରେ ଏହିପରି ଆଉଟିଏ ମହଜୁଦ ରହିଥିବ, ଯେଉଁଠାରେ ତୁମ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସହାନୁଭୂତିପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀଡ ସର୍ବଦା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ତୁମ ଭିତରେ ଏକ ସୁଦୃଢ଼ ପ୍ରତ୍ୟୟ ରହିଥିବ,—ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସାରରେ ମୋଟେ ଏକୁଟିଆ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ବରଂ ତାହା ତୁମକୁ କେତେ ନା କେତେ ବଳ ଦେଇ ଯାଉଥିବ । ନିଜକୁ ନେଇ ସଂସାରରେ ତୁମେ ଅନୁକ୍ଷଣ କେତେ ନା କେତେ ପରୀକ୍ଷା କରି ପାରୁଥିବ । ସିଏ ତୁମକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭର ଦେଇ ପାରୁଥିବ, ସିଏ ତୁମଠାରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଦାବୀ କରୁନଥିବ ।

ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ମୋ' ନିଜର ସମୟ ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ସବୁଯାକ ସମୟ ସେଠାରେ ସେହି ଅଭିନବ ସଂସାରଟି ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ରାତି ପାହିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ପୁଣି ରାତି ଆସି ନିଦ ମାଡ଼ିବା ବେଳ କେତେ ହେଲା ବୋଲି ନିଜକୁ ପଚାରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମନେ ପଡୁନଥିଲା । ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧିର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାହାଚ ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥରେ ଏହିଭଳି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିସ୍ମରଣକୁ ହିଁ ହୁଏତ ଯଥାର୍ଥ ଆତ୍ମଉପଲବ୍ଧି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ମୁଁ ଖାସ୍ ନିଜପାଇଁ ଆଦୌ କିଛି ପଢ଼ି ନଥିଲି । ପ୍ରାୟ କିଛି ଲେଖି ନଥିଲି । ଏପରି କି, ସେହି ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ମୋ'ର ଦିନଲିପି ଲେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଆଁକୁ ଆସି ଯାବତୀୟ ଧାରା ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ହୋଇଗଲା । ଏଠାରେ ସବୁଯାକ ସମୟ ଯାବତୀୟ ଅର୍ଥରେ କେବଳ ମୋ'ର ହୋଇ ରହିଲା । ତଥାପି, ତାହା ବୋଝ ପରି ମୋଟେ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଏକାବେଳେକେ ପିଲାଟି ଦିନରୁ, ମୋ' ସମୟ ମୋ'ତେ କେବେହେଲେ ବୋଝ ପରି ମନେ ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ଥାଏ ଅଥବା ବହୁଜନଙ୍କର ମେଳରେ ରହିଥାଏ ପଛକେ, ଆଦୌ କିଛି କରୁନଥାଏ ଅଥବା ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ପଛକେ, ମୋ' ସହିତ ସତେଅବା ଆଉ ଜଣେ କିଏ ମୋ' ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରହିଥିବା ପରି ସବୁବେଳେ ଅନୁଭବ ହୋଇଛି ।

ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବରୁ କଟକ ମନମୋହନ ପୁସ୍ତକାଳୟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି ସଂଯୋଗରେ ପରିଚୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଖିଆଲରେ ନିଜ ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ନୋବେଲ-ପୁରସ୍କାର ବିଜେତା ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟିକ ମାନଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ

ବହିର ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ବହି ଯେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଦମ୍ଭ ଦେଖାଯାଇ ପାରିବ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ପୁରୋଗାମୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରକାଶକମାନେ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ବହିଟିଏ ଛପାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିଜ ଜୀବିକାନିର୍ବାହର ଏକ ପନ୍ଥାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ସବୁଆଡ଼ୁ ହିସାବ କରି ଓଡ଼ିଆରେ ବହିମାନ ଛପାଇବାରେ ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଦାସ ସର୍ବପ୍ରଥମ ହୋଇ ଏପରି ଜଣେ ପ୍ରକାଶକ ବାହାରିଲେ ଯିଏକି ସୁନ୍ଦର ବହିଟିଏ ବାହାରକୁ ବାହାର କରିବାକୁ ହିଁ ନିଜର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଧର୍ମ ବା ବ୍ରତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଏକ ନୂଆ ଖୁସିରେ ବହି ଛପାଇବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଜମି ଯାଇଥିଲା । ଏହି ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ସାରା ଜୀବନ ରହିବ ବୋଲି ସେହି ପ୍ରଥମ କାଳରୁ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସିଏ ବେଶ୍ କେତେଖଣ୍ଡ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ପୁସ୍ତକ ଛପାଇ ସାରିଥାନ୍ତି । କଥା ହେଲା, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏଣିକି କେତୋଟି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଦେବି । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ସମୟରୁ ଏକଥା ସ୍ଥିର ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ସମୟ ଅଭାବରୁ ତାହା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପାରିନଥିଲା । ବାଗଲପୁର ଆସିବା ପରେ ଯାଇ ସମୟ ମିଳିଲା । ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡର ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ବିଜୟୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସିଲ୍ଲାନ୍‌ପାଙ୍କର 'ନୁଓରେନା ନୁକ୍‌କୁନୁଟ୍' ଉପନ୍ୟାସଟି ମୁଁ ଅନୁବାଦ କରିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ସିଲ୍ଲାନ୍‌ପା ବଞ୍ଚିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖାଗଲା ଓ ଉତ୍ତରଟି ଯଥା ସମୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ବସି ମୁଁ ଫିନ୍‌ଲଣ୍ଡୀୟ ଗ୍ରାମଜୀବନର ଏକ ରସାଳ ଅଥଚ କରୁଣ କାହାଣୀକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି କେଡ଼େ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସେହି ପୁସ୍ତକଟିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି ।

ବାହାରେ ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅତିବାହିତ ହେଉଥାଏ, ମାତ୍ର ଭିତରେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହିଁ ମୋ'ର ମୁଖ୍ୟ ମନନବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବିଗତ ଚାରିବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେଠାରେ ମୁଁ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କେତେ ପ୍ରକାରର ଭୂମିକାକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଲି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ ଯେ ମୁଁ ମୋ'ର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ବା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଭାବୁଛି, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ କଥା କ୍ରମେ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଖୁବ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଶିକ୍ଷାୟତନଟିଏ, ଏବଂ ବିଶେଷତଃ ଗୁଲା ବାହାରେ ନିଜପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱକୀୟ ଗତିପଥଟିଏ ତିଆରି କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ ରଖିଥିବା ଶିକ୍ଷାୟତନଟିଏ ସତକୁ ସତ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ହେଲେ ତା'ର ଅସଲ ମୂଳଦୁଆ ରୂପେ ଗୋଟିଏ ସଚେତନ ଗୋଷ୍ଠୀ

ହେଉଥିବା ଦରକାର । ସଚେତନ ଅଥଚ ଅହଂମୁକ୍ତ । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାରେ ନଥିଲା । ସଦିଚ୍ଛାର କୌଣସି ଅଭାବ ନ ଥିଲା; ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଲଗା ଭଲ କିଛି ହେଉ ବୋଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ନୂଆ କରି କିଛି ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ହେଲେ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସି ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥିଲା, ସେଥିଲାଗି ହୁଏତ କାହାରି ସମୟ ନଥିଲା । ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ନିଜର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟ ଓ ଶକ୍ତି ଦେଇପାରିଲେ ଯାଇ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି କରି ଯାଇପାରେ, ସେହି ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦୌ ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇନଥିଲା ।

ଯେଉଁମାନେ ରାଜନୀତିରେ ଥାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଧର୍ମତଃ କେଉଁଠି ହେଲେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଭାରି ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ଧାଁ ଧପଡ଼ କରୁଥାଆନ୍ତି, ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା ଅଢ଼େଇଟା ଦିନ ବା ଅଢ଼େଇଟା ବର୍ଷରେ ସାକାର ହୋଇ ଫଳିବ ବୋଲି ସତେଅବା ଏକ ଦୁରାଗ୍ରହ ସହିତ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାକୁ ସତେଅବା ସେହି ରାଜନୀତିର ଏକ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଉପ-ପ୍ରୋଗ୍ରାମ୍ ବୋଲି ଭାବୁଥାଆନ୍ତି । ଅମୁକ ଲୋକକୁ ଅମୁକ କଥାଟା କହିଦେଲେ ଅମୁକ କାମଟା ଅବଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସତେଅବା ବାଳବତ୍ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି । ସେହି ସରଳ ଅତିବିଶ୍ୱାସରେ ସେମାନେ ଏକାବେଳକେ ସତରଟା କାମକୁ ଆଦରି ନେଇଥାଆନ୍ତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଏକାବେଳକେ ସତରଟା ରାଜ୍ୟର ରଜା ହୋଇ ବସିଥାଆନ୍ତି । ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ତାହା ବାହ୍ୟ ଆଖିର ହିସାବରେ ଯେତେ ସାନ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କରିବାକୁ ହେଲେ ସେଥି ପାଇଁ ଯେ ଜୀବନଟାଣ କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେକଥା ସେମାନେ ସଚରାଚର ମୋଟେ ବୁଝି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗୀକାର ଜଞ୍ଜାଳ ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ ଅନେକ ଅନୁରକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ବହୁବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କୌଣସି କର୍ମ ଅବସରରେ ହାବୁଡ଼ିଗଲେ ମନେ ହୁଏ, ସେମାନେ ସତେଅବା ମୋଟେ ସହଯାତ୍ରୀ ବା ସାଥୀ ଚାହୁଁନଥାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନୁଗତମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଅଧିକ ଚାହୁଁଥାଆନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାରେ ଅନୁଗତମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସହଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଥାଏ ।

ଭାରତବର୍ଷରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଯୁଗକୁ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ମାନଙ୍କର ଏକ ଯୁଗ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ସଂଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁମାନେ ଏକତ୍ର ସମବେତ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ଆଦର୍ଶ ହିଁ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ାଇ ଆଣିଥିଲା, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେବାଲାଗି ବଳ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲା

ଲଢ଼େଇଟିଏ ଲଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଅମିତ ସାହସ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା । ସଂଗ୍ରାମଟିଏ ଲଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ହୁଏତ ସେତିକି ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଶତ୍ରୁ ତ ଗୋଟିଏ ଥିଲା, ସଂଗ୍ରାମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଥିଲା,—କେତେବେଳେ କେଉଁଭଳି ସଂଗ୍ରାମଟିଏ ଲଢ଼ିବାକୁ ହେବ, ସେଥିଲାଗି ଉପରୁ ଡାକରା ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ସେଥିଲାଗି ହୁଏତ ତ୍ୟାଗ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା, ସାହସିକତା ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଆତ୍ମଜିଜ୍ଞାସା ପାଇଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ସମୟ ଥିଲା । ଏବଂ, ତେଣୁ ଆତ୍ମନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକାଂଶଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ଅବସର ନଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟପଟଟି ଏକାବେଳେକେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ଏଥର ନିଜ ଦେଶରେ, ନିଜ ସମାଜରେ ଓ ଏପରିକି ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ନାନାବିଧ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ସହିତ ଲଢ଼ିବାର ନୂଆ ଆହ୍ୱାନଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଏବଂ, ଏଥିପାଇଁ ପୁରୁଣା ପୁଞ୍ଜି ଏକାନ୍ତ ଅଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ଧରାପଡ଼ିଗଲା । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଥମ ସମରଟିରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ବିଜୟର ଗିରିପା ଆଣି ଦେଇଥିଲେ, ସେହିମାନେ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ସମରଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ଯଥାର୍ଥ ସେନାନୀରୂପେ କାମରେ ଲାଗିପାରିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର ଏକାଧିକ କାରଣ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର ଆମ ବିଜୟୀମାନେ ସେହି କଥାଟିକୁ ବୁଝିବା-ଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନହିଁ ଅନୁଭବ କରି ନଥିଲେ । ସେମାନେ ସତେଅବା ସର୍ବ ସମର୍ଥ ହୋଇ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସି ପଶିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ଏକ ବେଳେକେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସି ସେମାନେ ଆପଣା ସମର୍ଥତାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇପାରିବେ ବୋଲି ଭାବିନେଲେ । ସେମାନେ ଭାରି ଭୁଲ କଲେ । ସବୁକିଛିକୁ ସତେଅବା ମୂଳତଃ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବୋଲି ଭାବିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ-ମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ନିଜେ ଉପରେ ଏବଂ ବାହାରେ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ବା ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଭାବରେ ରହି ସବୁକିଛିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରାଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଭ୍ରମ କଲେ ।

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ଖାଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ, ଦେଶର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହି ଘଟଣାଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ଭାରତବର୍ଷ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରିବା ପରେ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଭାଙ୍ଗିଯାଉ ବୋଲି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସଂଗ୍ରାମୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସିଏ ଏକ ଅନ୍ୟ ବୃହତ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଲବରେ ସେମାନେ ଲୋକଶକ୍ତିର ପକ୍ଷରେ ରହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଓ ଲୋକସେବକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଥିଲେ । ମାତ୍ର, କଂଗ୍ରେସିଆ ଏଥିରେ

ସମ୍ମତ ନଥିଲେ ଓ ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଥୋକାଏ କ୍ଷମତା ରାଜନୀତି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ; ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଲେ, ନିର୍ବାଚନରେ ଜିତି ଆସନମାନଙ୍କରେ ବସିଲେ, ଅମୁକ ବା ସମୁକଟାଏ ହୋଇ ଦେଶକୁ ଶାସନ କଲେ । କଂଗ୍ରେସ କେବଳ ଏକ ଦଳରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା, ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିପ୍ଳବର ସେହି ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟିକୁ ସଚେତ ଅବା ନାନା ଅନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଛୁଆ ପାସୋରି ପକାଇଲା । ଆଉ ଥୋକାଏ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ଦେଲେ । ସେମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ପ୍ରଭାବାଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ କର୍ମକେନ୍ଦ୍ରମାନ ଖୋଲିଲେ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ସରକାର ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପଇସା ଦେଲା । ଖଦୀ ଓ ଗ୍ରାମୋଦ୍ୟୋଗର କ୍ରମେ ଏକ ସରକାରୀ ସଂସ୍କରଣ ବାହାରିଲା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟସରକାରମାନେ କ୍ରମେ ନିଜର ଖ ସମାହିତ କରିନେଲେ ।

ଏସବୁ କଥା ଯେ କାହାର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଫଳରେ ହେଲା, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ସଚେତ ଅବା ହେଉ ହେଉ ହୋଇଗଲା । ଦେଶଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିପ୍ଳବଟି ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଚେତନତା ଏବଂ ଆଗ୍ରହର ଅଭାବରୁ ସମ୍ଭବତଃ ସେଭଳି ହେଲା । ଅଥଚ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକରେ ଖାସ୍ ସେହି ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସନ୍ଦେଶଟି ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଯେଉଁ ବଡ଼ମାନେ କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରେ ପଶି ଗାଦୀରେ ବସିଲେ, ସେମାନେ ଉପରିସ୍ଥିତ ବିପ୍ଳବଟିର କଥା ସେତେ ଆଉ ଭାବିଲେ ନାହିଁ । ମୋ' ସିଂହାସନଟି ଯେଉଁ ଭୂଇଁଟି ଉପରେ ରହିଛି, ସେହି ଭୂଇଁଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସୁ ଓ ତତ୍ପରି ଲୋକଶକ୍ତିକୁ ଆଧାର କରି ଏକ ଅନ୍ୟ ଭୂଇଁ ତିଆରି ହେଉ, କ୍ରମେ କେବଳ ରାଜନୀତିକ କ୍ଷମତାକୁ ଆପଣାର ସର୍ବାବଲମ୍ବନ ସ୍ୱରୂପ ମାନିନେବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ଲାଗି ତାହା ଆଦୌ ସହଜ ନଥିଲା । ତେଣୁ, ସେମାନେ କ୍ଷମତାରେ ଥାଇ କେବଳ ଟଙ୍କାର ବରାଦ କରିପାରିଲେ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଏପରି ଏକ ଜାଲ ବସାଇଦେଲେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ଯାବତୀୟ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ଆଭିମୁଖ୍ୟଟି ସଚେତ ଅବା ଆପେ ଆପେ ଫସରଫାଟି ଗଲା । ଅର୍ଥଦାତା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ନିଜର ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଚଳାଇ ସେହି ସରକାର 'ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ସାମାଜିକ ଭୂମିଟାକୁ ବଦଳାଇବାର ପାଞ୍ଚ କରିବା ଏକଥା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ । ତେଣୁ, ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ତଥାକଥିତ ଜନକଲ୍ୟାଣର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲା । ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ କାମ ବୋଲି କହିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଚଳାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗୀ, ସନ୍ଥ ଓ ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ

ବୋଲି ବହୁ ପ୍ରଶଂସା କରାଗଲା, ମାତ୍ର ଅସଲ ଜିଅଁଟିକୁ ସତେଅବା କୌଶଳ କରି ନିଗିଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ଖଦୀ, ଗ୍ରାମୋଦ୍ୟୋଗ ଓ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ସରକାରୀ ସରବରାକାରୀ କରିବାଲାଗି କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଫିସର ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଲେ ଓ ଏହିସବୁ କର୍ମକଳ୍ପନାର ଇଜ୍ଜତ ନେଲେ ।

ଏହି ଅନ୍ୟ ପ୍ରକୃତିଟିରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକ ଲାଭବାନ୍ ହେବା ନିମନ୍ତେ ବେଳେ ବେଳେ ରାଜନୀତି ଏବଂ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୋଟିଏ ଗମ୍ଭୀରରୁ ଖଲିଲା । ତେଣେ ସରକାରରେ ଗୋଟାଏ ଚଉକା ଉଠିଲା ଏବଂ ଏଣେ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟ ରହିଲା । ବିବେକର ବାଟ ଦେଖାଇବାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ବେଶୀ ଦିନ ରହିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ତାଙ୍କର ବିପ୍ଳବ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନମୁଖୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ଦରପାକଲ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭଲ ନାମରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଏକ ରାଜନୀତିକ ଦଳରୂପେ କଂଗ୍ରେସ ଆପଣାର ଅସଲ କଳାଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ନିଜର ଅସମର୍ଥତାଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ତାହା ଫଳରେ ସମ୍ଭବତଃ ଶାସନର ମାଧ୍ୟମରେ କ'ଣ ନା କ'ଣ କରିଦେବେ ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଏକଦା ତା' ଭିତରକୁ ଯାଇଥିବା କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କ୍ରମେ ଏକ ମୋହଭଙ୍ଗ ହୁଏତ ହେଉଥିଲା । ସେମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ଲାଗି ରହିଥିଲେ, ସେଠାରେ ବେଶ୍ ଛଟପଟ ହେଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଛଟପଟ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲାଗି ରହିଥିବା ଆସନଟିକୁ ଓ ଭୂମିକାଟିକୁ ତଥାପି ଛାଡ଼ି ପାରୁନଥିଲେ । ନିଜ ଭିତରେ ଉତ୍କଟ ଅତୃପ୍ତି ଅଥବା ଆତ୍ମକ୍ରୋଧକୁ ଅନ୍ତତଃ ନିଜକୁ ବୋଧ ଦେଲା ଭଳିଆ ଭୁଲି ରହିବାକୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତେଣେ ଆପଣାର ଦ୍ୱିଧାଗ୍ରସ୍ତ ହୃଦୟଟିକୁ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏତ ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ପରି ମନେ କରୁଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ବୁଝିବା ଭଳି ହୁଏତ ସାମୟିକ କିଛି ତୃପ୍ତି ମିଳୁଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କ୍ରମେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ମହିମା ହରାଇ ବସିଲା । ନେତୃତ୍ୱର ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ସରିଯିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ପଛକୁ ତରୁଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବୋଲି ପ୍ରାୟ କେଉଁଠି ହେଲେ କେହି ବାହାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଏବଂ, ସରକାରମାନେ ଚଳାଉଥିବା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ କ୍ରମଶଃ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସାୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ଯେକୌଣସି ସରକାରର ବୁଦ୍ଧି ଆଉ କଦାପି ଅଧିକ ଆଗକୁ ପାଇନଥାନ୍ତା । ବିଶେଷ କରି ଭାରତବର୍ଷରେ,

ଯେଉଁଠି ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବା ପରେ ଅମଲାତନ୍ତ୍ରର ଚରିତ୍ର କିମ୍ବା ଗଠନରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଆବଶ୍ୟକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ, ସେଉଁଠାରେ ଦୂରତା ହିଁ ଏକ ସରକାରୀ ବାବୁ ତନ୍ତ୍ରର ଅସଲ ଆଚରଣଧର୍ମ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା; ସେଠି ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ ଆଶା କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା ? କାଲିର ସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ଶାସନଗାଦିରେ ବସି ଆପଣାକୁ ସତେଅବା କୋଉ କେଡ଼େ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟର ଅଧିପତି ସ୍ୱରୂପ କଳ୍ପନା କଲେ କେଜାଣି, ଶାସନର ସେବା କରିବାକୁ ରହିଥିବା ଅମଲାତନ୍ତ୍ରକୁ ଦେଶର ଜାତୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସାଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର ନକରି ସେମାନେ ତାହାର ସମ୍ମୋହନ ଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଆପଣାକୁ ସତେ ଯେପରି ଜଣେ ଜଣେ ସବାବଡ଼ ଅମଲା ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏକ ନୂତନ ଅନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଚେତନା ତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା, ନିମ୍ନତମ ରାଜନୀତିକ ସଚେତନତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ହରାଇ ବସିଲେ । ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ରାଜନୀତିକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ହୋସ୍ ରହିଲା ନାହିଁ । ସାମାଜିକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ରହିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥିଲା ।

ସନ୍ଥ ହେବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିନୋବା ଭାବେ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଲେଖାରେ ଖଦୀକୁ ଗଦ୍ଦି ବା ଗାଦୀ ବିରୋଧରେ ଲଢ଼େଇର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଖଦୀ କହିଲେ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଯାବତୀୟ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ହିଁ ସେ ବୁଝୁଥିଲେ । ସରକାରୀ ଖଦୀ,—ସିଏ ପୁଣି ଗାଦୀ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାର କେଉଁ ଆୟୁଧରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତା ? ସତ୍ୟାଗ୍ରହକୁ ହିଁ ଗାନ୍ଧୀ ଜଣେ ପରିବର୍ତ୍ତନକାମୀ ରଚନାତ୍ମକ କର୍ମୀର ମୁଖ୍ୟ ଆୟୁଧରୂପେ ମାନିଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଆବଶ୍ୟକତା ଅବଶ୍ୟ ରହିବ ବୋଲି ଦେଶ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଗାନ୍ଧୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ଶିବିର ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ମୁହଁରେ ପଟି ବାନ୍ଧିଦେଲା । ସତେଅବା ତାହାକୁ ନିଷିଦ୍ଧ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲା ଏବଂ ଶୀତଳ ହୋଇଗଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତାହା ଭାରତବର୍ଷର ସାମାଜିକ ଗଢ଼ଣିକୁ ତା'ର ସାମନ୍ତବାଦୀ ସ୍ତରରୁ ଏକ ମାନବିକ ସମ୍ମାନବୋଧ ଏବଂ ଅଧିକାର ସଚେତନତାର ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ କରି ନେଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ସରକାରମାନେ ଶିକ୍ଷାକୁ ନେଇ ଭଲ ଭଲ ଖେଳ ଖେଳିଲେ । ଶିକ୍ଷା ବଦଳିବ ବୋଲି ସେମାନେ କେତେ କେତେ କମିଶନ ବସାଇଲେ । କମିଶନ

ପରେ କମିଶନ ବସାଇବାର ଉଦ୍ୟମରେ ଆଦୌ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି କେତେବେଳେ ହେଲେ ନଥିଲା । କମିଶନମାନେ ଯେତକ ସୁପାରଶ କଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବାର ଏକ ସର୍ବନିମ୍ନ ସାଧୁତା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭାରତବର୍ଷର ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏତ କେତେ କ'ଣ ଘଟିଆନ୍ତା । ଶିକ୍ଷାର ଇଜ୍ଜତ ରଖାଯାଇଥିଲେ ଏଠି ମଣିଷର ଇଜ୍ଜତ ମଧ୍ୟ ରହିଥାନ୍ତା । ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ପୁରାତନର ଅନେକ ଆଡ଼ମ ଗଡ଼କୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଦିଗରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ହୁଏତ ସଫଳ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରଟାରେ ମଧ୍ୟ ଅମଲାତନ୍ତ୍ର ଜିତିଲା, ସାମନ୍ତମାନେ ଜିତିଲେ । ଦେଶର ଶାସନ ଓ ନେତୃତ୍ୱରେ ପ୍ରାୟ ଆଦୌ କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଦୃଢ଼ଇଚ୍ଛା ନଥିବାରୁ ହିଁ ତାହା ହେଲା । ଏକଦା ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ତାଙ୍କର ସୁଦୂରଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରୁ ଭାରତବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାଯୋଜନା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଭବିଷ୍ୟ ଚିତ୍ର ଭ୍ରୁଣରୂପେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆବେଦନକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ତାହା ଆପଣାକୁ ଘୋଷିତ କରିଥିଲା । ସେଥିଲାଗି ହୁଏତ କେହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ସରକାର ସେହି ଶିକ୍ଷାକୁ କିଣିନେଲେ ଓ ନିଜର ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କୁ ଲଗାଇ ତାହାର ଇଜ୍ଜତ ନେଲେ । ନେତାଏ, ଯେଉଁମାନେ ତେଣେ ସରକାରରେ ଥିଲେ ଓ ଏଣେ ଶିକ୍ଷାରେ ଅଭିନବ ହୋଇ କିଛି ହେଉବୋଲି ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଉକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସତେଅବା ନିମିତ୍ତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ସ୍ୱୟଂ ରାଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆମ ସହିତ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ ସିଏ ସେହି ଆସନରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ଆମ ଉଦ୍ୟମ ଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ସହଜ ଲାଗୁଥିଲା । ତପସ୍ୟାଟାକୁ ବାହାରର ନାନା ବାହ୍ୟ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଓ ହେପାଜତର ସହାୟତାରେ ସହଜ କରି ରଖିବାର ମତଲବଟା ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ଯାବତ ତପସ୍ୟାକୁ କ୍ରମେ ଭାରି ଅଶୁଦ୍ଧ କରି ପକାଏ । ସବୁକିଛି କାହିଁକି ଗୁହିଁଲା ମାତ୍ରକେ ଅଳବତ ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ ବୋଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଜାଣତରେ ଅବଚେତନ ସ୍ତରରେ ଗୋଟାଏ ଗଉଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ ଏବଂ ଭିତରେ ଭିତରେ ଅସଲ ତପସ୍ୟାଟିକୁ ଦୋହଲାଇ ଦିଏ । ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଭାରି ଉପରକୁ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ଆଖି ତଳ ଗୁଡ଼; କ୍ଷେତ୍ର ଗୁଡ଼, କେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ି ଉପରକୁ ହୋଇଗଲେ କ୍ରମେ ଗୋଡ଼ ବି ଖସିଯାଏ । ଆମର କୌଣସି ଏକ ଅଭିଳାଷ ବା ଅଭିଯୋଗକୁ ସିଧା ଉପରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଆଦେଶ ପ୍ରମାଣେ ଏପରି ତତ୍ପର ହୋଇ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ସହଯୋଗୀ ବୋଲି ଧରିନେବାକୁ ଭାରି ମନ ହୁଏ । ସେମାନେ ବି ନିଜର ସ୍ଥିତିଟି ଦ୍ୱାରା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତୁମେ ଉପରମଙ୍କର ଲୋକ ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମକୁ କେତେ ଆନୁଗତ୍ୟ ଦେଖାନ୍ତି, ସେମାନେ ତୁମର ମଧ୍ୟ ଭୃତ୍ୟ

ବୋଲି କଥାରେ ଅଳଙ୍କାର ଦେଇ କେତେ କ'ଣ କରୁଥାନ୍ତି । ତପସ୍ୟା, ବିଶେଷ କରି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାବତୀୟ ତପସ୍ୟା ମଣିଷର ଏହି ସ୍ଖଳନ ଫଳରେ ଭାରି ମାଡ଼ ଖାଇଯାଏ । ଏବଂ, ତୁମକୁ ଏପରି ଏକାଧିକ ବିଚିତ୍ର ମଣିଷମାନେ ଆସି ଅଗ୍ନିନକ ହାବୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି, ଯାହାଫଳରେ ତୁମକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଡର ବି ମାଡେ଼: ସତେଅବା ଏହିଭଳି ମେଳଗୁଡ଼ାକୁ ଆସି ଇଙ୍ଗିତ, ମୋ' ନିଜର ଇଙ୍ଗିତ ସହିତ ମୋ' ଉଦ୍ୟମଟିର ଏବଂ ତପସ୍ୟାଟିର ଇଙ୍ଗିତ ବୁଲିଯିବ ବୋଲି ଭାରି ଡର ମାଡୁଥାଏ ।

ଅରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ବିହାରର ମୁଙ୍ଗେର ଜିଲ୍ଲାର ଖାଦି ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେଠାରୁ ଆମେ କଲିକତା ବାଟ ଦେଇ ଘରକୁ ଫେରୁଥାଉ । କଲିକତାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅତୁଲ୍ୟ ଘୋଷଙ୍କ ଘରେ ଆମର ରହଣି ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରୀ ଅତୁଲ୍ୟ ଘୋଷ ସେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ବାଘ ପରି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗହଣରେ ଆମେ ଯାଇଥିବାରୁ ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଉପଲବ୍ଧ ସକଳ ଆତିଥ୍ୟର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରୁଥିଲୁ । ଭାରି ଅଡୁଆ ଅଡୁଆ ଲାଗୁଥାଏ । କାହା ସହିତ ବାଘ ହୋଇ ସତେ ଅବା କୋଉଠି ଆସି ପଶିଗଲି ପରି ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ଦିନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀ ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାହାରକୁ ଗଲେ । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଲାଗି ସେଇ କୁଆଡ଼ୁ କେତେଆଡ଼ୁ ହୋଇ ଚାନ୍ଦା ଆଣୁଥିଲେ, ଯାହା ଫଳରେ କି ଆମେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଆମ ସଂସାରଟି ଲାଗି ଖଣ୍ଡେ ବାସ ତିଆରି କରି ପାରୁଥିଲୁ । ସେହି ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାନ୍ଦା ମାଗି ଆଣିଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀ ରହିଥିଲେ । ସେହି ଚାନ୍ଦା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେଦିନ ମୋତେ ସେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାଲାଗି କହିଥିଲେ । ଆମେ ଯାଇ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସତେଅବା କେଉଁ ଦେବତାମାନେ ଥାସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ପରି ଆମର ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲା । ମଧୁର କଥା ଓ ମଧୁର ଜଳଯୋଗ ପରେ ଅସଲ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଠାରଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ ଆମେ ମହମ୍ମଦ ସିରାଜୁଦ୍ଦିନ୍‌ଙ୍କ ଘରକୁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ପାଇଁ ଚାନ୍ଦା ମାଗିବାକୁ ଆସିଛୁ ।

ମହମ୍ମଦ ସିରାଜୁଦ୍ଦିନଙ୍କ ନାଆଁ ଆଗରୁ ଶୁଣିଥିଲି, ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ କେବେ ଦେଖି ନଥିଲି । ସିଏ ଖଣିମାଲିକ, ଜଣେ ସଫଳ ସୁଦକ୍ଷ ଅର୍ଥାଧିପତି ଭାବରେ ତାଙ୍କର ନାମ ଓ ଦୁର୍ନାମ ରହିଥିଲା । ସେହି ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଖବର କାଗଜରେ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ନାଆଁ ବାହାରୁଥିଲା । ସିଏ ଯେ ଆମ ଅରଣ୍ୟର ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ପାଇଁ ଉଦାର ଭାବରେ ଅର୍ଥଦାନ କରୁଛନ୍ତି, ସେଦିନ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଘରେ ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ

ପାଉଥିଲି । ସେଦିନ ସେ କୌଣସି କାରଣରୁ ଅଳପ ଦେଲେ, ପରେ ଅଧିକ ଦେବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । ଯେପରି ବିବସ୍ତ ଏବଂ ନୈକଟ୍ୟର ସହିତ ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ, ସେଥିରୁ ସେ ଜଣେ ପୁରୁଣା ଯଜମାନ ବୋଲି ଭାରି ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ଆଦୌ ଜଣେ ନୀତିବାଦୀ ନୁହେଁ, ଉଚିତ ଅନୁଚିତକୁ ନେଇ ମୁଁ କେବେ କାହାରି ଶିର କାଟିବାକୁ ମନ କରେନାହିଁ । ଭିତରର ମଣିଷଟିକୁ ଆଗ ଦେଖେ, ତେଣୁ ତା' ଉପରେ କଦାପି ବିଗ୍ଧର କରି ବସେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସିପ୍ରକୁଦ୍ଧିନ ତ ଆମ କାମରେ ଓ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ କରୁଥିବା ଉଦ୍ୟମଟିରେ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲେ, ସିଏ ଆମ ସହିତ ଆଦୌ ନଥିଲେ, ତଥାପି କେଡ଼େ ଉଦାର ହୋଇ ସବୁଠିଅବା ଶିକ୍ଷାରେ ଆଉକିଛି ହେଉ ବୋଲି ସିଏ କାହିଁକି ତେଣେ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ? ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସେଦିନ ମୋ'ର ଭାରି ଦୟା ଜାତ ହେଲା । ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ, ଏଡ଼େ କର୍ମସୁକୁଶଳ ଜଣେ ସମର୍ଥ ମଣିଷ ନିଜ ଭିତରେ ଯାହାଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ସମର୍ଥନ ବା ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ, କାହିଁକି ମେଣ୍ଢାଟିଏ ପରି ଆମ କାମଲାଗି ପଇସା ଗଣି ଦେଉଛନ୍ତି,— ସେଇଥି ସକାଶେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଭାରି ଦୟା ହେଲା । ତାଙ୍କ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିବା ସମୟରେ ସିଏ ସତେ ଯେପରି ଭାରି ଦୟନୀୟ, ଅସମର୍ଥ ଓ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ।

ମୁଁ ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କେମିତି କେମିତି ଆଘାତ ପାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟଟିଏ ଅନୁସାରେ ଜୀବିକାଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆମ ସମାଜର ଅଥବା ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ସାହସ କରି କହିବ ନାହିଁ । ଅଥଚ, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅଯୁକ୍ତି ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସମୀଚୀନତା ସର୍ବଦା ରହି ଆସିଛି । ମୁଁ ନିଜେ ଏତେ ଦୂରକୁ ଯିବ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହି ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ସଂସାରର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କାମରେ ଲାଗିପାରିବି ବୋଲି ନିଜକୁ ଭଲ କରି ବୁଝି ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛି ବୋଲି ଯେ ମୁଁ ଏହି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆସିଛି, ନିଜ ପାଖରେ ସକଳ ସାଧୁତା ରକ୍ଷା କରି ମୁଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ କହିପାରିବି । ନିଜର ସ୍ୱଭାବକୁ ବୁଝି ସ୍ୱଧର୍ମଟିଏ ବାଛିବା,—ଏହା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର, ସ୍ୱଧର୍ମଟିଏ ବାଛି ସାରିବା ପରେ ଅନେକ ଅନେକ ଅନ୍ୟ ଅନୁରକ୍ତିରୁ ଯେ କେଡ଼େ ସହଜରେ ମନ ଗୁଡ଼ିଯାଏ, ମୁଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଛି । ସେପରି ହୋଇପାରିଲେ ବହୁ ବହୁ ପ୍ରଲୋଭନ ସହିତ ଆଦୌ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । କାହାର ହୋଇଯାଇ ପାରିଲେ, ତାହାରି ହୋଇପାରିବା ଫଳରେ

ସଂସାରରେ ଆଉକୌ ଉଥାକଥିତ ତ୍ୟାଗ ବି କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଶିଖର ଉପରେ, ଉଭୟ ନିଜ ଭିତରେ ଓ ନିଜ ବାହାରେ ନଦୀ ରଖି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ସତତ ମନେ ହେଉଥାଏ । ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସବୁଯାକ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ ।

ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମ ଦେଶରେ ଅମିତ ସମ୍ଭାବନା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ପରେ ସବାଆଗ ଶିକ୍ଷାରେ ହିଁ ଆମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ବୋଲି ସ୍ୱାଧୀନତାର ସଂଗ୍ରାମଟି ଲଢ଼ା ହେଉଥିବାବେଳେ ବଡ଼ ଓ ସାନ କେତେ ମଥା କେତେ କଥା କହୁଥିଲେ । ପାଠ ପଢ଼ିବା ସମୟରୁ ମୁଁ ସେହି ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ହିଁ ଖାସ୍ ମୋ’ପାଇଁ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି । ମୋ’ ଭିତରେ ମୋ’ ଯାବତୀୟ ସମ୍ଭାବ୍ୟତାର ରଜ୍ଜୁ ଧରି ବସିଥିବା ମୋ’ର ପରମବନ୍ଧୁଟି ମଧ୍ୟ ମୋ’ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରାଜା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଶାନ୍ତିନିକେତନର ଅଭିନବ ଶିକ୍ଷାପ୍ରୟୋଗଟି ମଧ୍ୟରେ ଅବଗାହନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମୋତେ ମିଳିଲା, ଜୀବନ ତମାମ୍ ମୁଁ ଏତେ ଏତେ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ପାଇଲି ଯେଉଁମାନେ କି ମୋ’ ଭିତରର ନିତ୍ୟ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଓ ନିତ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁଟିକୁ ସତେଅବା ପାହାଚ ପାହାଚ କରି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ଆଣିଥିଲେ । ଡେନମାର୍କ୍ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମୋ’ର ଏହି ପଥଟି ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ତଥାପି ଇଉରୋପର ଏକ ସମ୍ମୁଖମୁଖୀ ସମାଜ ମୋ’ର ଆଖିକୁ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଆହୁରି ଅନେକ ଆଡ଼େ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଲମ୍ବିତ କରି ନେଇଥିଲା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାବିଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସତେଅବା ମୋ’ର ଏହି ସ୍ୱଧର୍ମାଚରଣର ପ୍ରଥମ ଗବାକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଦେଇଥିଲା । ମୋ’ର ପରମ ଭାଗ୍ୟ, ମୁଁ ଆପଣାର ଏହି ସ୍ୱପ୍ନସଙ୍କଳ୍ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇଜଣ କେଡ଼େ ବଡ଼ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଭ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲି । ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ’ର ଏହି ନୂତନ ଉପନୟନରେ ନିଜର ପିତାମାତା ସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପୁତ୍ରତୁଲ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ; ମୋତେ ଆସ୍ଥାନଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେବାରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି କାର୍ପଣ୍ୟ କରିନଥିଲେ ।

ଚମ୍ପତମୁଣ୍ଡାରେ ଗୁରୁବର୍ଷ ମୋତେ ନିକୁତରେ ଜଣା ଲାଗିଥିଲା । ନିଜର ଧର୍ମଟିକୁ ପ୍ରଶସ୍ତତମ ଭାବରେ ବଞ୍ଚି ପାରୁଥିବ, ବାପାମାଆଙ୍କ ଭଳି ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀମାନେ ତୁମ ପଛକୁ ମଜବୁତ ହୋଇ ରହିଥିବେ, ତୁମକୁ ଜଣା ଲାଗିବ-ନାହିଁତ ଆଉ କ’ଣ ହେବ ? ଯେତେବେଳେ ବାହାରେ ଗୋଟାଏ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇଲି ବେଳକୁ ନିଜ ଭିତରେ ମୁଁ ଯେପରି ସାତ ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇ ପାରୁଥିଲି । ମୋତେ ସେଠାରେ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଅରଣ୍ୟ ପର୍ବତ ଏବଂ

ଆକାଶ ମୋତେ କେତେ ଆପଣାର ବୋଲି ଲାଗୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଏବଂ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆତ୍ମୀୟତାର ଏକ ଅନନ୍ୟ ସଂସାର ଭିତରେ ମୁଁ କେତେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଆପଣାର ସବୁକିଛିକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରୁଥିଲି । ସତେଅବା ଆମେ ସେଠାରେ ଏପରି ଏକ ଅଭିନବ ସମ୍ପର୍କ-ମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରି ପାରିଥିଲୁ, ଯେଉଁଠାରେ କେହି କାହାରି ବାଟଚାଲିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁନଥିଲେ, ମାତ୍ର ଆଥାପି ଏକାଠି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁନଥିଲେ । ଛନ୍ଦକପଟ କିଛି ନଥିଲା - ଆମେ କେତେ ନିଃଶଙ୍କ ଭାବରେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ନିଜ ନିଜର ବହୁ ସମସ୍ୟାର କଥାକୁ କହିଦେଇ ପାରୁଥିଲୁ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କେତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଥଚ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆମ ଭିତରର ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲିଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଲାଗି ସତକୁ ସତ ବନ୍ଧୁଟିଏ ହିଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ତେଣୁ ଏଠି ଭୟ କରିବାର କାରଣ ହିଁ ନାହିଁ,—ଆମେ ସେଠାରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଜୀବନଟି ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ ସେହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ରହସ୍ୟଟିକୁ ଆମ ଲାଗି ଖୋଲିଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ସେଠାରେ ଆମ ଭିତରୁ କେହି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଶିକ୍ଷକ ନଥିଲେ ଅଥବା ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ନଥିଲେ । ତେଣୁ, ବୟସ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଶିଖି ପାରୁଥିଲୁ ଏବଂ ପରସ୍ପର ଲାଗି ଖୋଲି ଯାଉଥିବା କେତେ କେତେ ନୂତନ ଦ୍ୱାରରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରୁଥିଲୁ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ସେହି ଜୀବନଟି ପରେ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ପଇଁତିରିଶି ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳର ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧଟି ଆମ ଭିତରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅତୁଟ ହୋଇ ରହିଛି । ବୃହତ୍ତର ସଂସାରରେ ଆମେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛୁ ସତ, ମାତ୍ର ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବା ମାତ୍ରକେ ଆମେ ପୁଣି ଆମର ସେହି ବ୍ୟତୀତ ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରୁଛୁ, — ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ହାଲୁକା ହୋଇଯାଇ ପାରୁଛୁ । ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆମକୁ ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ ଶିଖାଇ ଥାଆନ୍ତା ?

ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ, ମୁଁ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିନାହିଁ, ମୁଁ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲି ଆସିଛି । ବିଗତ ପଇଁତିରିଶି ବର୍ଷ ସେଠାରେ ସ୍କୁଲ୍ ନାମରେ ଏକ ଖେଳନା ଅବଶ୍ୟ ଚାଲିଛି ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ହୋଇ ସେଠାରେ କେତେ କେତେ ଖେଳନା-ଶିକ୍ଷକ ଆସି ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ଓ ସମଗ୍ର ଠୁଲକଳ୍ପନାଟିକୁ ସତେଅବା ନିଜର ଖେଳନାଟିଏ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଚାରିବର୍ଷ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ସବାଆଗ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିଲା, ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଘର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ତାହା କ୍ରମଶଃ ମ୍ୟାନେଜର ମାନଙ୍କର ଏକ

ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ମ୍ୟାନେଜରମାନେ ସଚରାଚର ଶିକ୍ଷା ଇଚ୍ଛା କରୁନଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ମ୍ୟାନେଜରି କରୁଥାନ୍ତି,—ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ଉଠିବସି ହେଉଥିଲେ ସେମାନେ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ପରମ ପ୍ରସାଦ ଆସ୍ୱାଦନ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ଅନୁରୂପ ଶିକ୍ଷକକୁଳ ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଯାଏ, ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ହୁକୁମଗୁଡ଼ାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ସବୁତଅବା ଗୋଟାଏ ପାଞ୍ଚଣ ଅଡ଼ାଇ ଅଡ଼ାଇ ନେଉଥାଏ ଓ ସେମାନେ ତାହାରି ତାଡ଼ନାରେ ବାହାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଖର ବେଗରେ ଦଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ପ୍ରାଣର ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଯେଉଁସବୁ ଅସଲ କଥାକୁ ବୁଝାଇଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପ୍ରଖର ଭାବରେ ଭୁସୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ତେଣିକି ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ରହିଲେ, ସେମାନେ ସରକାରଙ୍କର ହାଇସ୍କୁଲ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ମନ ହେଲେ । ସରକାରୀ ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ାକ ଆହୁରି ଅଧିକ ଜବର ହୋଇ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଚାଳନା ଉପରେ ଭିଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ସର୍ବାପ୍ରଥମ ଚଡ଼କ ସେଠାକାର ପାଠାଗାର ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ପିଲାଏ ତ ସରକାରୀ ଶଗଡ଼ରେ ବସି ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ୍ କରିବେ । ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ସହଚର—ପୁସ୍ତକମାନ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେହି ପରୀକ୍ଷାଟି ପାଇଁ ହିଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ମନ କରିଦେବେ । ତେବେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଠାଗାରଟାଏ ଆଉ କାହିଁକି ଆବଶ୍ୟକ ହେବ? ସେଇଟା କ୍ରମେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ ପଡ଼ି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ତେଣିକି ଭଲକା ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଭଲକା ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଭଲକା ଭଲ ମତଲବ । ସେମାନେ ଅଧିକାଂଶତଃ ନିଜପାଇଁ ସଂସ୍ଥାନଟିଏ ସଜାଳ କରିବାକୁ ସେଠାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେମାନଙ୍କର ସଂସାରଟି ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ସଂସାରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ସେମାନେ ସପରିବାର ରହିଲେ, ନିଜ ରୋଷେଇରେ ଖାଇଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଏକୁଟିଆ ଥିଲେ, ସେମାନେ ସ୍ୱପାକୀ ହେଲେ । ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ କେତେଦିନ ସପରିବାର ରହୁଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଆମର ରୋଷେଇ ଅଲଗା ହେଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଏକ ଅଲିଖିତ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଳା ଦୁଇଜଣ କରି ଛାତ୍ର ବା ଛାତ୍ରୀ ଆପଣାର ଖାଇବା ଧରି ଆମ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଆମ ଘରେ ଦୁଇଘରର ଖାଇବା ମିଶାଇ ଆମେ ଏକାଠି ଖାଉଥିଲୁ । କେଉଁଦିନ ଖରାବେଳେ ଓ ରାତିରେ କେଉଁ ଦୁଇଜଣ ଆମ ଘରକୁ ଯିବେ, ମୁଁ ସେକଥା ପିଲାମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ କହି ପଠାଉଥିଲି ।

ଚମ୍ପାଢମୁଣ୍ଡାକୁ ଗୁରୁ ଆସିବାପରେ ମୁଁ ଏକାଧିକ ବାର ଚମ୍ପାଢମୁଣ୍ଡା ଯାଇଛି । ପିଲାମାନେ ତ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ନଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ମୁଁ ଗଲେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁଥର କେତେ ଉଲ୍ଲାସ ଖେଳିଯାଏ । ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ବେଳେବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଗର ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଷୟରେ ଦୁଇଏକ କିଛି କହିବାକୁ ବି ପଡ଼ିଥାଏ । ଏମିତି ଥରେ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ରହିଲି । ପିଲାଙ୍କର ରୋଷେଇ ଅଲଗା ଚାଲୁଥାଏ; ମୁଁ କହିଲି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇବି । ଗୁରୁଜୀମାନେ ପ୍ରଥମେ ମୋତେ ସେହି ଅଡୁଆରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ରଖିବାକୁ ଚାହିଁଲେ; ସେଠି ଖାଇଲେ ଖାଇବାର ଅସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି କହିଲେ । ତଥାପି ମୁଁ ମୋ ଇଚ୍ଛାରେ ଅଟଳ ରହିଲି । ଖାଇବା ସମୟରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ଅବସ୍ଥାର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଗୁରୁଜୀମାନେ ସତେଅବା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନିଜ ନିଜର ଗୁଣ ଡିବାଗ୍ଲାସ ଧରି ପିଲାମାନଙ୍କର ଭୋଜନଶାଳାକୁ ଆସିଲେ । ତଥାପି ପିଲାମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ିରେ ନବସି ଅଲଗା ଅଗ୍ରେ ଉଚ୍ଚ ଜାଗା ଦେଖି ବସିଲେ ଓ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଟାଣି ଓଟାରି ସେହିମାନଙ୍କର ମେଳରେ ନେଇ ବସାଇଲେ । ଏବଂ, ଯାହା ଘରୁ ଯାହା ଯାହା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆସିଥିଲା; ସେହି ସବୁକିଛିକୁ ଟିକେ ଟିକେ କରି ପିଲାମାନଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରିବେଷଣ କରାଗଲା । ନିୟମ ରକ୍ଷା କଲାଭଳି ସତେଅବା ଜଣେ ବାଇଆ ଅତିଥିଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାଲାଗି ସବୁହେଲା । ତଥାପି ସବୁକିଛି ଭରି ଅସ୍ୱସ୍ତିର ସହିତ ଅଗତ୍ୟା ହେଲାପରି ଜଳଜଳ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଆଗପରି ଏବେ ମଧ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାସିକ କିଛି ଅର୍ଥ ସହାୟତା ମିଳୁଥିଲା । ସରକାରଙ୍କର ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରି ତାହା ଅନିୟମିତ ଭାବରେ ମିଳୁଥିଲା । ତେଣୁ, ଡାଲି ଚାଉଳ କିଣା ହୋଇ ନପାରିବାରୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଭୋଜନଶାଳାରେ ବେଳେବେଳେ ରୋଷେଇ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସେଦିନ ପିଲାଏ ନିଜ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଚୂଡ଼ା ବା ମୁଢ଼ିରେ ଚଳି ଯାଉଥିଲେ । ସକାଳ ଜଳଖିଆ ତ କୋଉଦିନୁଁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କେତେ ପିଲା ଘରୁ ଜଳଖିଆ ଆଣୁଥିଲେ ଅଥବା ହାତ ପଇସାରୁ ଚୂଡ଼ା ମୁଢ଼ି କିଣି ଖାଉଥିଲେ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ସବଦା ଥୋକେ ଏଭଳି ପିଲା ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ଜଳଖିଆ ଖାଉନଥିଲେ, କେବଳ ସାଧାରଣ ରୋଷେଇର ଦୁଇ ବକ୍ତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ଦେହରେ ଲଗାଇବା ତେଲ, ଲୁଗାଧୁଆ ସାବୁନ, ଏସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଜଳଖିଆ, ତେଲ, ସାବୁନ୍ ଓ ଏପରିକି ବହିପତ୍ର ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଟିଙ୍କ କମ୍ପା ବାକ୍ସ ରହୁଥିଲା । କରପତ୍ରି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ କୋଳମ ପଡ଼ି ରହୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ସଂସାର ପନ୍ଦର କି କୋଡ଼ିଏଟି ସଂସାରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

୧୯୬୪ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ଛବିଶି ତାରିଖ ଦିନ ବାଙ୍କି ସ୍ଥିତ ଗ୍ରାମ ଛାତ୍ରାବାସରେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶୁଭ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ହୋଇଥିଲା । ତା'ପରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆମେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ସେହି ଦିବସଟିକୁ କେତେ ଖୁସୀରେ ପାଳନ କରୁଥିଲୁ । ଥରେ ସେହି ତାରିଖରେ ମୁଁ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ସହଲ ସହଲ ବସ୍ ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ଯୋଗକୁ ସେବର୍ଷ ସେଦିନ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ୁଥାଏ । ବାଟଯାକ କଳ୍ପନା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜନ୍ମଦିନଟି ଆଜି ଅବଶ୍ୟ ପାଳିତ ହେଉଥିବ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଅବସରରେ ମୁଁ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବି ବୋଲି ବାଟଯାକ କେତେ ଖୁସୀ ହେଉଥାଏ । ବଡ଼କେରା ଠାରେ ବସ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଚାଲି ଚାଲି ଆସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପହଞ୍ଚି ଜାଣିଲି ଯେ, ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ସେହି ଉତ୍ସବଟି ଆଉ ପାଳିତ ହେଉନାହିଁ । ବର୍ଷାଦିନ; ତେଣୁ ଅଧିକାଂଶ ବର୍ଷ ବର୍ଷାପାତ ହେଲା, ବାହାର ଅତିଥି ଓ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ଆସିବାରେ ଅସୁବିଧା ହେଲା, ତେଣୁ ଉତ୍ସବଟି ପାଳନ କରିବାର ରୀତିଟିକୁ ବାଦ୍ ଦିଆଗଲା ବୋଲି ମୋତେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବୁଝାଇଦେଲେ । ଅବଶ୍ୟ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେଦିନ ଗଣେଶ ପୂଜା ଅବଶ୍ୟ ହେଉଥିଲା; ମୂର୍ତ୍ତି ବସିଥିଲେ । ରାତିରେ ପିଲାମାନେ ନାଟକଟିଏ ବି କଲେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଏକ ସାଧାରଣ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେଠାକୁ ଆଉ ବାହାରୁ ପିଲା ଆସିଲେ ନାହିଁ । ମାସିକ ଅର୍ଥବୃତ୍ତି ମିଳୁଥିଲା ବୋଲି ଆଦିବାସୀ ପିଲାମାନେ କିଛି ସଂଖ୍ୟାରେ ଆସୁଥିଲେ । ଆଶ୍ରମ ହାଇସ୍କୁଲ ତ ଓଡ଼ିଶାର ଚାରିଆଡ଼େ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ, ଏଠି ଏହି ଅପନ୍ତରା ଅରଣ୍ୟକାଗାକୁ ପାଠ ପଢ଼ି ଆସିବା ଲାଗି ଅନେକ ପିଲା ରାଜି ହେଉନଥିଲେ । ଆଖର, ପରିସ୍ଥିତି ଏପରି ହେଲା ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଯାଇ କେତେ କେତେ ଗାଆଁ ବୁଲି ପିଲା ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଅନ୍ତତଃ ସେହି ଉପାୟରେ କନାଟାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଗଲା, ଏତିକିବେଳେ ୧୯୭୫ ମସିହାରେ ଦେଶରେ ଜରୁରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଜାରି ହୋଇଗଲା । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ମଧ୍ୟ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶମତେ କାମ କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ପକ୍ଷ ବୋଲି ଭାବୁଥିବାରୁ ସରକାର ଉଭୟଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ଜେଲ୍‌କୁ ନେଲେ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କାରଣରୁ ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଆଗଲା । ସରକାର ତାହାକୁ ପୁରାପୁରି ଦଖଲ କରିନେଲେ ଓ ଜରୁରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥାର ସେହି ଦେଢ଼ ବା ଦୁଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ । ସେହି ଅବସ୍ଥାର କାଳ ପୂରିବା ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ସରକାର ଶାସନ କଲେ, ସିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରାଇଦେଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେତେବେଳକୁ ସେତେଥିବା ତାହାର ସବୁଯାକ ପରିମଳ ବିନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଏହି ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଯେ ଏପରି ଟିକିନିଖି ଭାବରେ ଦୀର୍ଘ କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲି, ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଟିରେ ଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ନିଜର ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ସେଇଟି ସହିତ ସାମିଲ କରି ନେଇଥିଲି । ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ମୁଁ ନିଜ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଚିନ୍ତା କରି ପାରୁନଥିଲି । ଏବଂ, ପ୍ରଥମ ଚାରୋଟି ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେଠାରେ ଯେ କିଛି ଅନ୍ୟ ଭଳି ହେଉଛି ଓ ପ୍ରକୃତରେ ଘଟିଲା ଭଳି ଘଟୁଛି, ତାହାର ସାକାର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ମିଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ମାତ୍ର ସମ୍ଭବତଃ କାଳ ସହିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ମୋତେ ସେହି ଆସ୍ଥାନଟିକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେଲା । ସବାଆଗ ସରକାର ସହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ କେବଳ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଚିହ୍ନନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକକୁ ଚିହ୍ନନ୍ତି ନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ନୂତନ ବା ମୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ସେହିଭଳି ଜଣେ ଭୃତ୍ୟ ହେବାକୁ ଏଭଳି ଏକ ପ୍ରୟୋଗରେ ଆସି ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ନଥିଲି । ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା ସିନା, ମାତ୍ର ପୂର୍ବର ସେହି ଭୃତ୍ୟ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ନୂତନ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏପରି ଚଢ଼ାଉ କରାଗଲା ଯେ ଦୂଷିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଗୁଲାମାନଙ୍କରେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରାଗଲା । ତୁଚ୍ଛା ଅସାଧୁମାନେ ଶିକ୍ଷାଘରେ ସରବରାକାର ହେଲେ । ଆଜି ରାଜ୍ୟଟା ଯାକକୁ ତାହାର ବିଷଫଳ ଗୁଡ଼ିକୁ ଗିଳିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଲାଗି କୋଟି କୋଟି ଖରଚ ହେଉଛି, କାଗଜ ଉପରେ କାଗଜ ଗଦାହୋଇ ଯାଉଛି, ମାତ୍ର ସତକୁ ସତ ଶିକ୍ଷାର କାମନା କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷକଟିକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ରାଜ୍ୟ-ମାନଙ୍କର କୌଣସି ସାହସ ହେଉନାହିଁ ।

ମୁଁ ସତକୁ ସତ ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ସଂସାରରେ ଯେଉଁମାନେ ବାହାରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା କୌଣସି ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବୁଝନ୍ତି, ଏଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ଝଗଡ଼ା ହେବାର ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ସବାଆଗ ସେଠାରେ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ି ସମବେତ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ଶିକ୍ଷକ ନିରତ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆପଣାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରୁଥିବ, ଅର୍ଥାତ୍, ସେ ନିଜକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦେଇ ପାରିବା ଲାଗି ସମ୍ମତ ହେଉଥିବ ଓ ସେଥିପାଇଁ ନିଜକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ଏବଂ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ଏପରି ଏକ ଅନ୍ତଃପରିବେଶ ତଥା ବହିଃପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବେ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରି ଆଣୁଥିବ,—ସେହିମାନେ ହିଁ ଯେକୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏକ ଜୀବନ-

ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ କରିନେବାରେ ଅବଶ୍ୟ ସମର୍ଥ ହେବେ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉ ହେଉ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ଏତେ ଆନନ୍ଦମୟ ନିକଟକୁ ଆସିଯିବେ ଯେ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ପରସ୍ପରର ମିତ୍ର ହୋଇଯିବେ; ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଯେ ଖାଲି ଦେଉଛି ଓ ଅନ୍ୟଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଖାଲି ନେଉଛି, ସେହି ଆଦ୍ୟ ଭ୍ରମଟି କ୍ରମେ ବିସ୍ମୃତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଗୁରୁ ନିଜ ଭିତରେ ଅନୁରାଗୀ ଶିଷ୍ୟଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବ ଏବଂ ଶିଷ୍ୟ ଆପଣା ଭିତରେ ତା'ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିବା ଅସଲ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକଟିର ସନ୍ଧାନ ପାଇଯିବ । ତେଣିକି; ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ କରି ଗଢ଼ିବାର ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ବହନ କରୁଛି ବୋଲି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଭିତରେ କୌଣସି ଅହଙ୍କାର ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟ ତା' ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ତା'ର ଶିକ୍ଷାଳୟଟି ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଚି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ କେବେହେଲେ ବାଧ୍ୟ ହେବ-ନାହିଁ । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ପରସ୍ପରର ସହଯାତ୍ରୀ ହୋଇଯିବେ. ବନ୍ଧୁ ହୋଇଯିବେ ।

ଏବଂ, ସେହି ବନ୍ଧୁତା କେବଳ ଏକ ସମ୍ପର୍କରେ ନୁହେଁ, ଜୀବନର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ଯେକୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆମ ପୃଥିବୀ ଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ ତାହାହିଁ ହେଉଛି ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାନ । ବୟସରେ ବଡ଼ ଖାଲି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଏକାବେଳେକେ କୁନି କୁନି ପିଲାଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଛି ଏବଂ ସତକୁ ସତ ଭାରି ଧନବାନ୍ ହୋଇ ପାରିଛି । ଖାଲି ନିଜର ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ସଂସାରଟି ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁଟିଏ ଭଳି ଲାଗିଛି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ପାରିବା ଦ୍ୱାରା ଓ ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ହାଲୁକା ହୋଇ ପାରିବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ନିଜ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ହାଲୁକା ଓ ସହଜ ହୋଇ ପାରିଛି ଓ ନିଜକୁ ନିଜର ବନ୍ଧୁରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିଛି । ଅନେକ ମଣିଷ ଉପରକୁ କେଡ଼େ ଆଦର୍ଶ-ବାଦୀ ଭଳି ଜାରବାର ହେଉଥାନ୍ତି, ଅଥଚ ନିଜପାଖରେ ସାତପର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ବେଳେବେଳେ ନିଜକୁ ଘୃଣା ମଧ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ହୁଏତ, ନିଜକୁ ମୂଳତଃ ଘୃଣା କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ସହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଉପରକୁ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବନିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ଦେଇ ପାରିବେ ବୋଲି ଭବିଷ୍ୟତ ଭିତରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଡ଼କୁ ସତେଅବା ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ଥାଇ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଦେଖେ,—ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ହିଁ ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟତଟି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ଦାଜ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମେ ଏକ କପଟତାଶୂନ୍ୟ

ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥିଲୁ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେଉଥିଲୁ । ଏକାବେଳେକେ ସମସ୍ତେ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ । କେହି କାହାକୁ ହିଂସା କରୁନଥିଲେ ।

ଆପଣାକୁ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପାଇହୁଏ, ସେକଥାଟିକୁ ମୁଁ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରୁ ଜାଣିଲି । ମୋ'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସେଠାରେ ମୋ'ର ଅହଂବାଡ଼ ଗୁଡ଼ାକୁ କେଡ଼େ ସହଜରେ ଉଠାଇ ନେଇଥିଲା ଓ ମୋତେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ନିଷ୍କପଟ ମେଳ ଭିତରକୁ ଆଣି ଧନ୍ୟ କରି ଦେଉଥିଲା । ଆଦର୍ଶ ଆମର ଆଖି ଆଗରେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା; ମାତ୍ର ଆମେ ତଥାପି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ହେବାର କୌଣସି ମିଛ ଧନ୍ଦା କରୁନଥିଲୁ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ମୋତେ କେତେକେତେ ଆତ୍ମକୃପଣତାରୁ ବାହାରି ଆସିବାର ମାର୍ଗଟିକୁ ଦର୍ଶାଇ ଦେଇ ପାରିଥିଲା । ଚାରିପାଖରେ ପାହାଡ଼ ଏବଂ ଅରଣ୍ୟଦ୍ୱାରା ଘେରି ହୋଇ ରହିଥିବା ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଂସାରଟି ବାହାରକୁ କେଡ଼େ ସାନ ଦିଶୁଥିଲା । ଦିନ ଦିନ ବିତି ଯାଉଥିଲା, ହୁଏତ ଆମେ ସେହି ସାନ ଘରଟିକୁ ବଡ଼ ସଂସାରର ବଜାର ଭିତରକୁ ଆଣିବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁଭବ କରୁନଥିଲୁ । ତଥାପି, ସେହି ସାନ କେନ୍ଦ୍ରଟିରୁ ସମଗ୍ର ସଂସାର ସହିତ ଆମର ଡୋରି ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଆମେ ସଂସାରରୁ ପଳାଇ ଯିବାପାଇଁ ଋଷିମୁନିଙ୍କ ପରି ଅରଣ୍ୟକୁ ଆଦରି କଦାପି ରହିନଥିଲୁ, ବଡ଼ ହୋଇ ଆମେ ଯେଉଁ ସଂସାରର କାମରେ ଲାଗିବୁ, ନିଜର ସମସ୍ତ ଅନୁରାଗ ଓ ଅର୍ଜନ ଦେଇ ଆମେ ଯେଉଁ ସଂସାରଟିକୁ ଗଢ଼ିବୁ, ଆମେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ବାହାନା କରି ସେହି ସଂସାର ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲୁ । ନିଜ ନିଜର ଟିପ ଟାଣ କରୁଥିଲୁ, ହୃଦୟ ଏବଂ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଟାଣ କରୁଥିଲୁ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମକ ସେହି ଆସ୍ଥାନଟିକୁ ଆମେ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖ କରି ରଖିଥିଲୁ । ଏହିପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷାକୁ ସକଳ ଅର୍ଥରେ ଏକ ତପସ୍ୟା ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଅସଲ ତପସ୍ୟା ଆପଣାକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ, ଆପଣାଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଏକ ପୃଥିବୀ ନିମନ୍ତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ କରିବାପାଇଁ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିମନ୍ତ କରିବାପାଇଁ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଶିକ୍ଷା ଏହି ଦେଶର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେହି ଭଳି ଶକ୍ତିମନ୍ତ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତା, ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷର ରାଜନୀତି ଏହି ଦେଶର ମନୁଷ୍ୟକୁ ଶକ୍ତିମନ୍ତ କରିଥାନ୍ତା, ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଯାବତୀୟ ନିର୍ମାଣସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକକୁ ଆହୁରି ଅନେକ ଅନେକ ସ୍ୱପ୍ନଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତିମନ୍ତ ଓ ସମୃଦ୍ଧିବନ୍ତ କରିଥାନ୍ତା । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷର ନେତୃତ୍ୱ ଆମକୁ ମୂଳତଃ ସେହି ଶକ୍ତିମନ୍ତତାର କଥା କହିଥାନ୍ତା । ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏହିପରି ସମ୍ମୁଖକାମୀ ହୋଇ ସେହି ଶକ୍ତିମନ୍ତତାର ସାଧନାରେ ଆମକୁ ସୋପାନରୁ ସୋପାନକୁ ଉଠାଇ ନେଇଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା ।

ମୁଁ ଗାଆଁରେ ଥାଏ, ହଠାତ୍ ଦିନେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆନ୍ନା ସାହେବ ସହସ୍ରବୁଦ୍ଧେ ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଏବେ ସିନା ଆମ ଗାଆଁ ଭିତରର ରାସ୍ତା ଗୋଡ୍ର-ପଥର ଓ ମୋରମ ପକ୍କା ବାରମାସିଆ ହୋଇଗଲାଣି, ସେତେବେଳେ ଏଚାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାୟ ଆଣ୍ଠୁଏ କାଦୁଅ ଭିତରେ ପଶି ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଆଗରୁ କୌଣସି ଖବର ନଥିଲା, କାଦୁଅ ଭିତରେ ପଶି ଆନ୍ନାସାହେବ ଏପରି ହଠାତ୍ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ, ମୋତେ ଭାରି ଅବାକ୍ ଲାଗିଥିଲା । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଆମ ଗାଆଁ ନଈ ସେପାଖରେ କେଉଁଠି ମୋଟରଗାଡ଼ୀ ରଖି ସିଏ ଚାଲି ଚାଲି ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସିଏ ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ ମୋ'ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଆମ ଗାଆଁକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଇ ତିନିଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥିଲେ । ମୁଁ ଯେ ଚମ୍ପାତିମୁଣ୍ଡା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଏବେ ଗାଆଁରେ ରହୁଛି, ସେହି ଖବରଟିକୁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ କାହାଠାରୁ ପାଇଥିବେ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଆନ୍ନାସାହେବ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଥାଆନ୍ତି । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏତେ ବେଶୀ ଗାଆଁ ଗ୍ରାମଦାନ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଯେ, ସେହି ଘଟଣାକୁ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସମସ୍ତେ ଜିଲ୍ଲାଦାନ ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି । ନୂଆ ଢାଞ୍ଚାରେ ଗ୍ରାମ-ଗୁଡ଼ିକର ଆର୍ଥିକ ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ଭାରି ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଥାଏ । ଭାରତର କେତେ ଆଡ଼ୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆସି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟତା କରୁଥାନ୍ତି । ସେଥିଲାଗି ଅର୍ଥ-ପାଣ୍ଠି ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁସାରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ମହା ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ସମାରୋହରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ ରୂପେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆନ୍ନାସାହେବ ସହସ୍ରବୁଦ୍ଧେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିନୋବାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କୋରାପୁଟ ଆସିଥାନ୍ତି ।

ଆନ୍ନାସାହେବଙ୍କୁ ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ କେତେଥର ଦେଖିଥିଲି । ଅନୁଗୁଳର ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସରେ ଦେଖିଥିଲି ଏବଂ ନିଖିଳ ଭାରତ ସର୍ବୋଦୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଦେଖିଥିଲି । ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଜଣେ ସମର୍ଥ ସର୍ବୋଦୟ ନେତା ବୋଲି କେତେ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲି । ତଥାପି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚୟ ନଥିଲା କିମ୍ବା କେବେ ମୁଁ କୌଣସି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବା ତାଙ୍କ ମେଳରେ ଏକାଠି ବସି କୌଣସି କଥା ହୋଇନଥିଲି । ତେଣୁ, ସେ ହଠାତ୍ ଆସି ଆମ ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚିବା କଥାଟା ମୋତେ କେମିତି କେମିତି ଲାଗୁଥାଏ । ସେତେ-ବେଳକୁ କୋରାପୁଟର ସର୍ବୋଦୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦ୍ୱିମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଭୂଦାନ ବା ସର୍ବୋଦୟ ମୂଳତଃ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ଏକ ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଏକ ଦ୍ୱିବିଧ ମତ ହେତୁ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବୋଦୟୀମାନେ ସତେଅବା ଦୁଇଟି ଶିବିରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି । ଝଗଡ଼ା କରୁନଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ପରସ୍ପରଠାରୁ

ସତେଅବା ଖଣ୍ଡେଦୂରରେ ଥାଇ ନାକ ଟେକୁଥିଲା ପରି ଦିଶୁଥାନ୍ତି । ନେତାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏହି ଦୁଇ ପୃଥକ୍ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତଳକୁ ତଳ ରହିଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଆଗ୍ରହରେ ବିଭକ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିର୍ମାଣ-କାର୍ଯ୍ୟରେ ଥାଆନ୍ତି, ସେମାନେ କେତେ କେତେ ପଇସା କାରବାର କରୁଥାନ୍ତି, ଆପଣାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ ସାମୟିକ ଭାବରେ କିଛିଟା ଦୃଢ଼ ସଂସ୍ଥାନଟିଏ ତିଆରି କରି ନେଇ ପାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ବେଳେ ବେଳେ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି । ଏମାନେ ସ୍ଥାନୀୟ ସରକାରୀ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥାନ୍ତି, କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଖଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଞ୍ଚଳର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଥାନ୍ତି । ଏହି ଶିବିରର ସବା ଉପରେ ଆନ୍ନାସାହେବ ସହସ୍ରବୁଦ୍ଧେ ରହି ସତେଅବା ଯାବତୀୟ ଡୋରିକୁ ନିଜ ହାତରେ ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଏଣେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥାଏ । ଭୂମିହୀନଙ୍କ ପାଇଁ ଭୂମିମାଲିକ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଭୂମି ମଗାଯାଉଥାଏ ଏବଂ ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ସମସମାଜ ଲାଗି ଜନଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସର୍ବୋଦୟର ବିଚାର ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଚାର ହେଉଥାଏ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶିବିରଟି ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ବିଚାରପ୍ରଚାରର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାଏ । ଦୁଇଟିଯାକ କାର୍ଯ୍ୟର ଯେ ସମାନ ଭାବରେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ନିଜ ନିଜର ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ନିଜକୁ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ କରି ରଖିଥିବା ନେତାମାନେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କର୍ମୀମାନେ ହୁଏତ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁନଥାନ୍ତି । ମନେମନେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆଗ ଏବଂ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଭାବୁଥାନ୍ତି । ଏବଂ ଏହି ବାଟରେ ଦୂରତାମାନ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଏକ ବୈରାଗ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶିବିରଟିର ନେତୃବୃନ୍ଦ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୂମିସଂଗ୍ରହର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି ସିନା; ମାତ୍ର କୋରାପୁଟ ଭିତରକୁ ଯାଉ ନଥାନ୍ତି । ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ପିତାମହଙ୍କ ଭୂମିକାରେ ସ୍ୱୟଂ ବିନୋବା ରହିଥାନ୍ତି ବୋଲି ଏଠି ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଉଭୟ ଶିବିର ମଧ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ଅଧିକ ଏକନିଷ୍ଠ ବସାଉଠା ହେଉଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ଭୂଦାନକର୍ମୀ ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟର ଆକର୍ଷଣରେ ନିଜର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି କୋରାପୁଟର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରକୁ ପଳାଇ ଆସିଥିବାରୁ ସେମାନେ ଆମର କର୍ମୀଙ୍କୁ ଆମଠାରୁ ଛଡ଼ାଇନେଲେ ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବୋଦୟ ନେତୃତ୍ୱ ବେଶ୍ ଅଭିମାନ ବି କରୁଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଆଖିରେ କୋରାପୁଟର ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଲୋକେ ମୂଳତଃ ବହିର୍ଗତ ବୋଲି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଏକ

ବୈମନସ୍ୟକୁ ଇନ୍ଧନ ଯୋଗାଇବାରେ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ସହାୟତା କରୁଥାଏ । ଏହି ସବୁକିଛି ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ମୁଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆନ୍ନାସାହେବଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିମାଣରେ ଚିହ୍ନିଥିଲି । ଦୂରରୁ ହିଁ ଚିହ୍ନିଥିଲି; କାରଣ, ଅନ୍ୟ ଶିବିରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମୋ' ଘରପାଖରେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଯାହାସବୁ କଥା ଯେପରି ଭାବରେ ହେଉଥିଲେ, ମୁଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ସେଇଥିରୁ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥିଲି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ସିଏ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ନଥିଲେ କିମ୍ବା ମୁ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିନଥିଲି । ତେଣୁ ସେ ସୁଦୂର କୋରାପୁଟରୁ ଆସି ଆମ ଗାଆଁରେ ମୋ' ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯିବାଟା ମୋତେ ଭାରି କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଲା ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆନ୍ନାସାହେବ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ ସେଦିନ ମୋ'ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ । ମୁଁ ଏବେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗାଆଁରେ ଆସି ବସିଛି ଏବଂ ଆପାତତଃ କିଛି କରିନାହିଁ ବୋଲି ମୋ'ର ଜଣେ ଶୁଭଚିନ୍ତକ ହିସାବରେ କିଛି ଚିନ୍ତା କରି ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ ମୁଁ କୋରାପୁଟ ଯିବି ଏବଂ ସେଠାରେ ହେଉଥିବା ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗ ନେବି । ଶିକ୍ଷା ମୋ'ର ବିଶେଷ ଅନୁରାଗର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଏବଂ କୋରାପୁଟର ତାଙ୍କ ଯୋଜନା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଳ୍ପନା ରହିଛି ବୋଲି ସେ ମୋତେ ବୁଝାଇ କହିଲେ । ସେଠାରେ ସେହି ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଖ୍ୟତଃ ମୋ' ଉପରେ ରହିବ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୋ'ଲାଗି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ରହିବ, ତେଣୁ ମୁଁ ମୋ'ର ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ସାକାର କରିବାରେ ସେଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷେତ୍ରଟିଏ ପାଇବି, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି ସେ କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ନୀରବରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଥାଏ ଓ ତାଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣୁଥାଏ । ସତେଅବା ମୋତେ କିଏ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଫାନ୍ଦରେ ପକାଇବାକୁ ଆସିଛି ବୋଲି ବେଶ୍ ସତର୍କ ହୋଇ ଶୁଣୁଥାଏ । ତାଙ୍କର ସବୁକଥା ଶୁଣି ସାରିବା ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମନା କରିଦେଲି । କହିଲି, ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ମୁଁ ଦୁଇବର୍ଷ କାଳ ସତେଅବା ବୁଡ଼ି କରି ରହିଥିଲି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏକଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ରହିଥିଲି, ହୁଏତ ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପକାଇଥିଲି ଏବଂ ଶେଷକୁ ଧୋକା ଖାଇ ସବୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲି । ସେତେବେଳେ ତଜ୍ଜନିତ ମୋହଭଙ୍ଗ ମୋତେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗ୍ରାସ କରି ରହିଥାଏ । ନିଜ ସକାଶେ ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭିତରେ ଯେତିକି ସ୍ଥିରତା ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସେତିକି ସ୍ଥିରତାକୁ ଫେରି ଆସି ପାରିନଥାଏ ।

ତେଣୁ, ଆଉ କୌଣସି ଥାନକୁ ଫଳ କରି ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା ମୋ' ପାଇଁ ଆଦୌ ସମୀଚୀନ ହେବନାହିଁ । ଆଗ ଏହି ଅସ୍ଥିରତା ଦୂର ହେଉ; ଏଥିଲାଗି ଯେତିକି ସମୟ ଲାଗିବ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବି

ନାହିଁ ଅଥବା ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବିନାହିଁ । ଆନ୍ନାସାହେବ ମୋତେ କେତେ ପ୍ରକାରେ ମଙ୍ଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି, କେତେ କ'ଣ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ମୋତେ ସତେ ଅବା ତାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଆଡକୁ ଟଳାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଦୌ ସମ୍ମତ ହୋଇପାରିଲି ନାହିଁ । ଭିତରଟା ସମ୍ମତ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାରଟାକୁ ଜବରଦସ୍ତି ସମ୍ମତ କରାଇବାର ଅପମାର୍ଗଟିକୁ ମୁଁ ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ପ୍ରୟୋଗ କରିନାହିଁ । କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତି ହେତୁ ଭିତର ଆଉ ବାହାର ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ମୁଁ ବରଂ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି, ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛି । ଗୋଟାଏ ପାଖରୁ ମାଡ ଖାଇ ଚଟ୍ କରି ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଶରଣ ପଶିବାଲାଗି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଧାଇଁ ଯାଇନାହିଁ । ଏବଂ, ତାହାରି ଫଳରେ ଆପଣାକୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଫେରିପାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଆପଣା ପାଖକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ଆସିପାରିଛି । ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି, ମୁଁ ନିଜେ ନିଜକୁ ଯେତିକି ବୁଝିଛି, ଜାଣିଛି, ବାହାରର ଆଉଜଣେ ସେତିକି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ମୋତେ କଦାପି ସେପରି ବୁଝି ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ସବୁଦିନେ ନିଜର ସେହି ନିଜତ୍ୱ ଦର୍ପଣଟି ଉପରେ ନିଜକୁ ସର୍ବଦା ଦେଖି ଆସିଛି । ଏବଂ ସର୍ବଶେଷରେ ମୋ'ନିଜ ଖିଅଟିକୁ, ନିଜର ଅଖଣ୍ଡ ପରିଚୟଟିକୁ ଫେରି ପାଇଛି ।

ଆନ୍ନାସାହେବ ଫେରିଗଲେ । ଜଣେ ଜଣେ ତଥାକଥିତ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦୀଙ୍କ ଭଳି ମନେ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଗଣିତ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ବାଟଟିକୁ ପାଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ପୃଥିବୀଯାକଙ୍କୁ ସେହି ବାଟକୁ ଟାଣି ଆଣିବାଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ୍ତ ହୋଇ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ଭୂଚାଳ ବା ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ ପରି ନିଜର ଇଚ୍ଛାଟାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଭର୍ତ୍ତି ଦେବାକୁ ତତ୍ପର ହୋଇ ବାହାରିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଉଗ୍ର ମଣିଷମାନେ ନିଜର ଧର୍ମକୁ ପୃଥିବୀଯାକର ଏକମାତ୍ର ଅଥବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ ବୋଲି ଏଡ଼େ ପାଟି କରି କହୁଥାନ୍ତି, ନିଜେ ପୂଜୁଥିବା ବିଗ୍ରହଟିକୁ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ସର୍ବୋପାଦେୟ ବିଗ୍ରହ ବୋଲି କାହିଁକି ଅକାରଣରେ ଘୋଷି ହେଉଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସତେଅବା ସନ୍ତ୍ରାସବାଦୀ ମଣିଷଟାଏ ବା ବଳୀୟାର ଅନ୍ଧଟାଏ ଦିଶି ଦିଶି ଯାଉଥାଏ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଭାବପ୍ରବଣତା ଦେଖି ମୋ'ର ସବୁବେଳେ ଭାରି ଭୟ ହୁଏ; ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ ଭୟ ହୁଏ । ମୋ' ନିଜ ଆଦର୍ଶ ପରି ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଯେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ରହିଥିବ, ମୋ'ର ଏକାନ୍ତ ପବିତ୍ର ବେଢ଼ାଟି ପରି ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷଙ୍କର ସ୍ୱନିର୍ବାଚିତ ଏକ ପବିତ୍ର ବେଢ଼ା ଯେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ, ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଆଦୌ

ବୁଝିନଥାନ୍ତି । ନିଜର ତଥାକଥିତ ଆଦର୍ଶଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ବୁଝିଥାନ୍ତି କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ନିଜର ତଥାକଥିତ ଠାକୁରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ଚିହ୍ନିଥାନ୍ତି କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ମୁଁ ଭାବେ, ନିଜ ଲାଗି ଏକ ଆଦର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦର୍ଶଟିଏ ରହିଛି ବୋଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଧାରଣା କରିନେଇ ଧାରିବ ଓ ତେଣୁ ତାହାକୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେବ । ସନ୍ତ୍ରାସବାଦୀମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ନିଜକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଆଉ କାହାରିକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ, ସେମାନଙ୍କର ଠାକୁର ତଥା ସେମାନଙ୍କର ଉଗ୍ରତା ସେମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇଥାଏ ବୋଲି ହୁଏତ ସେମାନେ ଯାହାକୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । ଆମ ସଂସାରରେ ସମ୍ଭବତଃ କାମରେ ଲାଗିବା ଲୋକ ଯେତେ ଅଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଲୋକ ତା'ଠାରୁ ବହୁଗୁଣ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ସେଇଟି ଆମ ପୃଥିବୀରେ ରହିଥିବା ନାନା କୁରୂପତାର ଏକ ଅନ୍ୟତମ କାରଣ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଗାଆଁରେ ବସିଥାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ନେଇ ଓ ଆଗକୁ ଅନାଇ ଆପଣା ଭିତରେ ମନ୍ଥନ ଓ ପ୍ରେମମନ୍ଥନ କରୁଥାଏ, ଏତିକବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ପାଇଲି । ଦିଲ୍ଲୀ ସରକାରଙ୍କର ଚିଠି, ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନ ବିଭାଗର ଗୋଟିଏ ଚିଠି । ସ୍ୱୟଂ ବିଭାଗୀୟ ସଚିବ ସେହି ଚିଠି ଲେଖିଥାନ୍ତି । ବିଭାଗର ଦୁଇଟି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ରରେ ସେମାନେ ମୋତେ ଦୁଇଟି ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ତତ୍କାଳୀନ ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟର ନୀଲୋଖେଡ଼ିରେ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ରାଜସ୍ଥାନର ଉଦୟପୁରରେ । ସେତେବେଳେ ଦେଶର ସବୁଆଡ଼େ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭାରି କୋଳାହଳ ସହିତ ଚାଲିଥାଏ । ସମଗ୍ର ଦେଶକୁ କେତୋଟି ବ୍ଲକ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଖଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ବି. ଡି. ଓ ଅର୍ଥାତ୍ ଉଚ୍ଚତମ ଅଧିକାରୀ ରହନ୍ତି, ପ୍ରକୃତରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ଦିଗରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ ଦିଆଯିବା ସକାଶେ ଦେଶରେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ଗାଣ୍ଟି ଜାଗାମାନ ଥାଏ, ସେଥିରୁ ଦୁଇଟି ହେଉଛନ୍ତି ନୀଲୋଖେଡ଼ି ଏବଂ ଉଦୟପୁର । ମୁଁ ହଁ ମାରି ସଚିବଙ୍କ ପାଖକୁ ତାରବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଲି ଏବଂ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ରାଜଧାନୀ ଦିଲ୍ଲୀର ଦର୍ଶନ ମୋ' ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଘଟିଲା ।

ମୁଁ କାହିଁକି ଏପରି ଏକ ଆମନ୍ତ୍ରଣପତ୍ର ପାଇଲି, ସେଥିପାଇଁ ବେଶ୍ ବିସ୍ମିତ ଲାଗୁଥାଏ । ଅଧା ବିସ୍ମୟ ଏବଂ ଅଧା ପୁଲକରେ କେନ୍ଦ୍ର ସେକ୍ରେଟେରିଏଟରେ ମୁଖ୍ୟ ସଚିବଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି ଓ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲି । ତାଙ୍କ ସହିତ

କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ କଥା ହେବା ପରେ ଯାଇ ମୋ'ର ଏହିପରି ଭାବରେ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିବାର ଗୁମରଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲି । ଗୋଷ୍ଠୀ-ଉନ୍ନୟନ ବିଭାଗର ସଚିବ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମ ମୁଖର୍ଜୀ ଦିଲ୍ଲୀ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଶାସନ ସଚିବ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସେଠି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଡେନମାର୍କରୁ ଅଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତ କରି ଓଡ଼ିଶା ଫେରିଲି ଏବଂ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ସେତେବେଳେ ମୋ କଥା ଶୁଣିଥିଲେ । ସେ ମୋତେ କେବେ ହେଲେ ଦେଖିନଥିଲେ କିମ୍ବା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନଥିଲି । ତଥାପି, ଇଉରୋପରୁ ଜଣେ ଯୁବକ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରି ଦେଶକୁ ଫେରି କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଚାକିରୀକୁ ଗଲାନାହିଁ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କଲା, ଏହି ସମ୍ବାଦ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ କିଛିଟା ବିସ୍ମିତ କରିଥିଲା । ସରକାରୀ ଧମକାସ୍ଥ ବିଭାଗରୁ ମୋତେ ସେହି ବିଭାଗକୁ ଆଣିବାଲାଗି କିପରି ପ୍ରଚେଷ୍ଟାମାନ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ କିପରି ତଥାପି ସେଥିରେ ରାଜି ନହୋଇ ମୋ' ନିର୍ବାଚିତ ବାଟଟିରେ ଯିବାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିଥିଲି, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୁଖାର୍ଜୀ ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ଥାଇ ସେହି ଖବରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ରଖିଥିଲେ । ମୁଁ ଚାରିବର୍ଷ ଚମ୍ପତି-ମୁଣ୍ଡାରେ ରହିଲି ଓ ସେଠାରେ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି କେତେବେଳେ କ'ଣ ସବୁ ହେଉଥିଲା, ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁହଁରୁ ସେହିସବୁ କଥା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କାନରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ବାଜୁଥିଲା । ଏବଂ, ମୁଁ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଛାଡ଼ିଲି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ ଗାଆଁରେ ଯାଇ ରହୁଛି ବୋଲି ମୋ'ର ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସର୍ବଶେଷ ଖବରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ କୌଣସି ସୂତ୍ରରୁ ପାଇଥିଲେ ।

ସେଦିନ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବା ପରେ ତାଙ୍କ ଅଫିସ୍‌ରେ ସେ ସବାଆଗ ମୋତେ ଏହିସବୁ କଥା କହିଲେ । ସେତେବେଳେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନାକୁ ଭୂମି କରି ତମାମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ନୂଆ କାମଟି ଚାଲିଥିଲା, ତାଙ୍କ ବିଭାଗ ସେଥିରେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୃକ୍ତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ମୋ'ର ସଦର ମଫସଲକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବାକୁ ମୋତେ ଦୁଇଟି ଭାଷଣର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଡକା ଯାଇଛି ବୋଲି ସେ ମୋତେ କହିଥିଲେ । ତେଣୁ ମୁଁ କେବଳ ଭାଷଣ ଦେବି ନାହିଁ, ଭାଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ଏକ ପରୀକ୍ଷା 'ମଧ୍ୟ ଦେବି । ସରକାରୀ ବିଭାଗଟିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମୁଁ କେତେଦୂର ଯୋଗ୍ୟ ବା ଅଯୋଗ୍ୟ, ମୁଁ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଦେବି । ତେଣୁ, ମୋ'ର ତଉଲ କରି ଦେଖିବା ଲାଗି ସଚିବସ୍ତରୀୟ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ମୋ' ସହିତ ନୀଳୋଖେଡ଼ି ଏବଂ ଉଦୟପୁର ଯିବେ । କଥା-ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋତେ କିପରି କେମିତି କେମିତି ଲାଗୁଥାଏ । ମୁଁ

ଚମ୍ପଡମୁଣ୍ଡାରେ ଥିବା ସମୟରେ ଅନଗୁଳ ମହକୁମାରେ ଜଣେ ବ: ଡ଼: ଓ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ହେପାଜତରେ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ-ଉନ୍ନୟନ-ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ବ. ଡ଼. ଓ ବାବୁ ଚମ୍ପଡମୁଣ୍ଡାରେ ଥିବା ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଥିଲେ ଏବଂ ଆମକୁ ବେତେ ପ୍ରକାରେ ଉପକୃତ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜେ ଆମର ଉଦ୍ୟମଟି ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେହି ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ସରକାରୀ ଉଆସର ସବୁ ଅମଲା ଓ ସବୁ ହାକିମ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆମ ପକ୍ଷରେ ରହିବାପରି ରହିଥିଲେ । ଚମ୍ପଡମୁଣ୍ଡାର ନୂଆ ଭୂଇଁକୁ ଆବାଦ କରି କୃଷି ନାମରେ କିଛି ଆରମ୍ଭ କରିବାର ଆମ ଯୋଜନାରେ ବ୍ଲକ୍ ତରଫରୁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ନିଯୁକ୍ତ କୃଷି ସଂପ୍ରସାରକ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଲୋଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ଚମ୍ପଡମୁଣ୍ଡା ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଆମକୁ ଏଇଟା ସେଇଟା ବତାଇଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଦେଶର ଗୋଷ୍ଠୀ-ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହି ଅନଗୁଳରୁ ହିଁ ମୋ'ର ଯାହା ଏକ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଧାରଣା ରହିଥିଲା । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିର ବୃହତ୍ କାରଖାନାଟି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କେଉଁଠାରେ କପଟ ଖାପ ଖାଇ ପାରିବି, ଆଦୌ ଖାପ ଖାଇ ପାରିବି କି ନାହିଁ ତାହାର ଏକ ଆକଳନ କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ଦିଲ୍ଲୀ ଡ଼କା ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୁଖାର୍ଜି ମୋ'ର ହିତକାଂକ୍ଷୀ ଭାବରେ ସେତେ ଆଗରୁ ତାହା ଜଣାଇଦେଲେ ।

ନୀଲୋଖେଡ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ହରିଆଣା ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଗଲେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ପୂର୍ବରୁ ନୀଲୋଖେଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ଡିସେମ୍ବର ଆରମ୍ଭ, ଶୀତ ପଡ଼ି ଆସିଥାଏ । ଏକ ରାତିର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରରେ ମୁଁ ରେଳରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରକେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ରରୁ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ମୋତେ ଷ୍ଟେଶନରୁ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ପାଛୋଟି ନେଇଥିଲେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ମୋତେ ବକ୍ତୃତାଟିଏ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା; ଆହୁରି ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କହିଲେ, କ୍ଲାସଟିଏ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସରକାରୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ବିକାଶ-ଯୋଜନାର କାହାଣୀରେ ଏହି ନୀଲୋଖେଡ଼ିର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉପାଖ୍ୟାନ ରହିଛି । ପଣ୍ଡିତ ଜବାହାରଲାଲଙ୍କର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନ-କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଦରବାରୀ ଢାଞ୍ଚା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା ଓ ବ୍ଲକ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ଜଣେ ଗ୍ରାମସେବକ ରହିବାର ବରାଦ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ଶ୍ରୀ ଏସ୍. କେ. ଦେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ଜଣେ ଗ୍ରାମସେବକ ଭାବରେ ଏହି ନୀଲୋଖେଡ଼ିରେ ଆସି ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଗ୍ରାମର ସ୍ତରରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସ୍ୱରୂପ, ତାହାର ନାନାବିଧ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ

ଅଧିକରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇ କ୍ରମେ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଏହି ଯୋଜନାଟିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ । ଏବଂ ତେଣୁ ନ୍ୟାୟତଃ ନୀଲୋଖେଡ଼ି ତାଙ୍କ ବିଚାରରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା ।

ମୋ' ବକ୍ତୃତାରେ ମୁଁ କ'ଣସବୁ କହିଥିଲି, ସେକଥା ମୋ'ର ଆଦୌ ମନେ ନାହିଁ । ମୋ' କହିବାପରେ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତେ ଏକ ମିଳିତ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ ଓ ସେଇଟି ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଭାଷଣଟି ପରେ ଅନୁଷ୍ଠାନର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ମୋତେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ବୁଲାଇ ନେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀ ଫେରି ଆସିଲି ଓ ରେଳରେ ରାଜସ୍ଥାନର ଉଦୟପୁର ଯାତ୍ରା କରିଥିଲି । ବାଟରେ ଆଜମୀର ଓ ଚିତୋରଗଡ଼ ହୋଇ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଗଲା । ଉଦୟପୁର ବିଦ୍ୟାଭବନରେ ନୀଲୋଖେଡ଼ି ପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣକେନ୍ଦ୍ର ରହିଥିଲା । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଭାଷଣ ହେଲା, ଭାଷଣ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ମଧ୍ୟ ହେଲା । ନୀଲୋଖେଡ଼ି ଏବଂ ଉଦୟପୁର ଉଭୟ ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନେ ବୋଧହୁଏ ସମସ୍ତେ ଗୋଷ୍ଠୀ-ଉନ୍ନୟନ ବିଭାଗରେ ଚାକିରି ପାଇ ସାରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଚାକିରିରେ ଯୋଗ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ନେବାଲାଗି ଆସିଥିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଗାଆଁରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସହରରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ଆମ ଦେଶରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଏ, ସେଇଟି ଲାଭକଲାପରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମୁହଁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ସହର ଆଡ଼କୁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ହୁଏତ ପ୍ରତିଭାବାନ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ନିଜେ ଗୋଟାଏ ଦେଶ ପାଖରେ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅପେକ୍ଷା ଏହି ଦେଶଟା ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ସତେଯେପରି ଅଧିକ ସଚେତନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏବେ ତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନା ବିଗତ ଏକ ଅମଳର ଇତିହାସପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଲାଣି । ଏହି ଯୋଜନା କେଉଁସବୁ କାରଣରୁ ଇପ୍ସିତ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଆମକୁ ଦେଇ ପାରିଲାନାହିଁ, ସେହି ବିଷୟରେ କେତେ କେତେ ଗବେଷଣା ଓ ଅଧ୍ୟୟନମାନ ହେଲାଣି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏହି ଦେଶରେ କେତେ କେତେ ନୂଆ ବ୍ୟବଧାନର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ତାହାର ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାବନାଟିକୁ ଆହୁରି ଛିନ୍ନଛିନ୍ନ କରି ଦିଆଯାଇଛି ।

ସରକାରୀ ଫରମାସ ତୁଲାଇ ସାରିବା ପରେ ମୁଁ ଆଗ୍ରା ଆଡ଼େ ବୁଲି ଯିବା-ପାଇଁ ମନ କଲି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୁଖାର୍ଜୀ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ ଓ ମୁଁ ଆଗ୍ରାରେ

କେଉଁଠି ରହିବ ଓ କେଉଁମାନେ ସେଠାରେ ମୋତେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିଦେଲେ । ମୁଁ ଆଗ୍ରାରେ ପହଞ୍ଚି ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହଙ୍କର ଗୃହ ଅତିଥି ହୋଇ ରହିଲି । ତାଜମହଲ ଦେଖିଲି, ଅନତିଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଫତେପୁର ସିକ୍ରି ଦେଖିଗଲି । ଆଗ୍ରାର କିଲ୍ଲା, ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କର ସମାଧି ସିକନ୍ଦରା ଓ ସାମ୍ରାଜ୍ଞୀ ନୂରଜାହାଁଙ୍କର ପିତାଙ୍କର ସମାଧି ସ୍ଥାନ ଇତ୍ମଦୌଲ୍ଲା କୌଣସିଟି ବାଦ୍ ଗଲାନାହିଁ । ସବାଶେଷରେ ଡକ୍ଟର ସିଂହଙ୍କ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରି ତାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ଦିଲ୍ଲୀ ଫେରିଯିବା କଥା କହିଲି ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ଇଚ୍ଛା କଲି, ସେତେ-ବେଳେ ସେ କହିଲେ, ଆପଣ ତ ପୁରୁଣା ତାଜମହଲ ଦେଖିଲେ, ଖୁସୀ ହେଲେ; ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା ହେଲା । ମାତ୍ର, ଆମେ ଏଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଏକ ନୂଆ ତାଜମହଲ ଗଢ଼ିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଛୁ, ଆପଣ ସେଇଟି ଦେଖିବାକୁ ଆଉକିଛି ସମୟ ଅବଶ୍ୟ ଦେବେ ! ସିଏ ଆଗରୁ ଟେଲିଫୋନ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀ ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଇ ସାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ମୋତେ କହିଲେ । ମୋ'ର ନାହିଁ ବୋଲି କହିବାର ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା । ଏବଂ ସେହି ସ୍ଥଳରେ ମୋ' ଜୀବନରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଜାଲରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବା ପରେ ମୁଁ ସତେ ଯେପରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜାଲରେ ପଡ଼ିବି ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲି ଓ ସେଇଟି ଆସି ଅଚାନକ ଜୁଟିଗଲା ।

ଡକ୍ଟର ରାମ କରଣ ସିଂହ ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ମୋତେ ବିଚପୁରୀ ନେଇଗଲେ ଓ ସେଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ପରିଚୟ କରାଇଦେଇ ଆସିଲେ । କଥା ହେଲା, ମୁଁ ସେଠାରେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ରହିବି ଓ ସେଠାରେ ଚାଲିଥିବା ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ବୁଲି ଦେଖିବି । ଏହି ସ୍ଥାନଟି ଆଗ୍ରା ସହରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଆଠ ଦଶ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଆଗ୍ରା ଏବଂ ଫତେପୁର ସିକ୍ରୀର ମଝିରାସ୍ତାରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଜାଗାଟିର ନାମ ବିଚ୍ପୁରୀ ହୋଇଛି ବୋଲି କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହ ଆଗ୍ରାରେ ଥିବା ବଲବନ୍ତ ରାଜପୁତ କଲେଜ (ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ନାମ ରାଜା ବଲବନ୍ତ ସିଂହ କଲେଜ ହୋଇଗଲାଣି)ର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ । ତାହାର ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ସ୍ତରର କୃଷି ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗ ଗୁଡ଼ିକ ବିଚପୁରୀଠାରେ ରହିଥିଲା । ସେହି ବିଭାଗସବୁର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ରହୁଥିଲେ । କୃଷି ବିଭାଗ ରହିଥିବାରୁ ପ୍ରାୟ ଚାରିଶହ ଏକରର କୃଷି ଫାର୍ମ ଓ ଫଳବଗିଚା ରହିଥିଲା । ପିଲାମାନଙ୍କର ରହିବା ସକାଶେ ବୃହତ୍ ଛାତ୍ରାବାସଟିଏ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ନିପଟ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଏହି ସବୁକିଛି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏବଂ ମଣିଷଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଜାଗାଟି ସତେଅବା

ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷା ସହର ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ମୁଁ ବୁଲି ବୁଲି ଯାହାକିଛି ଦେଖିଲି, ମୋତେ ସବୁକିଛି ଭରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ । ସୁବିଧାରେ କେତେଜଣ ଅଧ୍ୟାପକବନ୍ଧୁଙ୍କର ଘରକୁ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ମିଳିଲା । ସେମାନଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆହୁରି ଭଲ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଏହି ବାତାବରଣ ଆକର୍ଷଣ ହେତୁ ମୁଁ ସେଠାରେ ତିନିଚାରିଦିନ ରହିଗଲି ।

ତା’ପରେ ଆଗ୍ରା ଫେରି ସେଠାରୁ ଡକ୍ଟର ସିଂହଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଦିଲ୍ଲୀ ଫେରି ଯାଇଥିଲି । ସେଠାରେ ସଚିବ ଶ୍ରୀ ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ସମୟରେ ସିଏ ମୋତେ ଏକ ଅଜବ ନୂତନ କଥା ଶୁଣାଇଲେ । ସେ କହିଲେ, ମୁଁ ଆଗ୍ରା ଛାଡ଼ିବା ପରେ ଡକ୍ଟର ସିଂହ ତାଙ୍କ ସହିତ ଟେଲିଫୋନ୍ ଯୋଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀବେ ତାଙ୍କର ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସମାଜବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇ ରହେ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବିକରି ମୋ’ର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଜଣାଇବି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଅନିଲ୍‌ଦାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅନିଲ କୁମାର ଘୋଷ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଶିକ୍ଷା ଭବନରେ ମୋ’ର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳରେ ସେ ବୈଦେଶିକ ବିଭାଗର ଉପମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘରେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଣୀ ଚନ୍ଦଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋ’ର ଆଗ୍ରାରେ ରହିବା ନରହିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛିକ୍ଷଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ ଅନିଲଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୋଲା-ଖୋଲି ଭାବରେ ମୋତେ କହିଥିଲେ ଯେ, ଏହି ନୂଆ କାର୍ଯ୍ୟଟି ମୋତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷ ଦେଇପାରିବ କି ନାହିଁ, ମୋତେ ସିଏ ସେକଥା ସ୍ଥିରକରି କହି ପାରିବେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୁଁ ସେଠାରେ ରହିଲେ ସେ ଭାରି ଖୁସୀ ହେବେ, କାରଣ ଆଗ୍ରା ଦିଲ୍ଲୀଠାରୁ ନିକଟ ହୋଇଥିବାରୁ ଘୁହିଁ ମଝିରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋ’ର ଦେଖା ହୋଇ ପାରିବ । ରାଣୀ ଦିଦି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କଥାକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ ଓ ମୁଁ ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିଏ କରିନେଲି । ତହିଁ ଆରଦିନ ଶ୍ରୀ ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କୁ ଭେଟି ସବୁକଥା ଜଣାଇଲି । ଆଗାମୀ ଡିସେମ୍ବର ପହିଲାରେ ମୁଁ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଯାଇ ମୋ’ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବି ବୋଲି କଥା ହେଲା । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେ ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରି ଜଣାଇ ଦେବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମୋତେ ଦେଇଥିଲେ । ଡିସେମ୍ବର ପହିଲା ଅଗ୍ରିମ ସାତ ଆଠଦିନ ବାକି ଥାଏ ।

ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଦିନ ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ବସି କ’ଣ କରିଥାନ୍ତି ? ଏବଂ ଏତେ ଅଳ୍ପଦିନ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଯାଇ ପୁଣି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଠାରୁ ଆଗ୍ରା ଆସିବା ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଅନୁଚିତ ମନେ ହେଲା । ମୁଁ ଏହି ସୁଯୋଗରେ ଇନ୍ଦୋର ବାହାରିଗଲି ।

ସେଠାରେ ମୋ'ର ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୋ'ର ସମକାଳୀନ ସହପାଠୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ଖଟ୍‌ୱାନି । ସେମାନଙ୍କର ମୂଳ ଘର କରାଚୀରେ । ଦେଶ ବିଭାଜନ ପରେ ତାଙ୍କର ବାପାମାଆ ଏଣେ ପଳାଇ ଆସି-ଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ କେତେଟା ଜାଗାରେ ନିଜ ଭାଗ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା କରି କରି ବମ୍ବେରେ ଯାଇ ରହିଲେ । ମୁଁ ୧୯୫୦ ଡିସେମ୍ବରରେ ବମ୍ବେରୁ ଜାହାଜ ଚଢ଼ି ଇଉରୋପ ଗଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ଘରେ ରହିଥିଲି । ବମ୍ବେରୁ ସେମାନେ ଇନ୍ଦୋର ଚାଲି ଆସିଲେ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବାପାଙ୍କର କାଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ଓ ତା' ଭାଇ ମୋହନଙ୍କୁ ଘର ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନେ ମୋଟରଗାଡ଼ି ଯନ୍ତ୍ରାଂଶର ଗୋଟିଏ ଦୋକାନ କରି ସଂସାର ଚଳାଇଲେ । କୃଷ୍ଣ କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ହିଁ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ଅନୁରାଗୀ ଥିଲା । ବ୍ୟବସାୟ ଭିତରୁ ସମୟ ବାହାର କରି ସେ ନିଜର ଲେଖାଲେଖି ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଲା । ସିନ୍ଧୀ ଭାଷାରେ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଲା । ଏବେ ନିକଟ ଅତୀତରେ ସେ ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀର ପୁରସ୍କାର ମଧ୍ୟ ପାଇ ସାରିଲାଣି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବନ୍ଧୁ ହେଉଛନ୍ତି ଦର୍ୱାନ ଭାଇ, ଡକ୍ଟର ଦର୍ୱାନ ଚନ୍ଦ ବର୍ଧ୍ୱା । ଦର୍ୱାନ୍ ଭାଇ କୋରାପୁଟର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଓଡ଼ିଶା ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ କ'ଣ ପାଇଁ ମନ ନଲାଗିବାରୁ ଆମ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଆସି ଗୃହ ଛଅ ମାସ ରହିଥିଲେ । ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ଆମକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ମୋତେ ଓ ଆମର ଦଳେ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ କେନ୍ଦୁଝରର ଜୁଆଙ୍ଗ ପୀଢ଼ ଯାଉଥିଲେ । ଆମେ ସେଠାରେ ବେଶ୍ କିଛିଦିନ ରହି ଜୁଆଙ୍ଗ ସମାଜର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲୁ । ଦର୍ୱାନ୍ ଭାଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପୁନାରେ ଥିବା ଗୋଖଲେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ନିଜର ବିଦ୍ୱତ୍ତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଲେ । ସେହି ଇନ୍ଦୋରରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ମୁଁ ଦିନକ ପାଇଁ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ବି ଗଲି । ସେତେ-ବେଳେ ସେଠାରେ ବାର୍ଷିକ କାଳିଦାସ ସମାରୋହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା ।

ତେଣୁ ଉଚିତ ସମୟରେ ଆଗ୍ରା ଫେରି ଆସିଲି ଏବଂ ବିଚପୁରୀ ଯାଇ ମୋ'ର ନୂତନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦେଲି । ସେଠାରୁ ଚିଠି ଲେଖି ଘରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଏହି ନୂତନ ସମ୍ବାଦଟି ପଠାଇ ଦେଇଥିଲି । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯିବା ଉଚିତ ଯେ, ଡକ୍ଟର ସିଂହଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଗରୁ ଥରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେଖିଥିଲି । ପୂର୍ବେ ସେ ମଝିରେ କେତେ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀ ଉନ୍ନୟନ ବିଭାଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଅନଗୁଳ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ଓ ସେଠାରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶରତ୍ ଦାସ ତାଙ୍କୁ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ ଓ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାକୁ ବୁଲାଇ ନେଇଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ

ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠ କେତୋଟି ଘଣ୍ଟା କଟିଥିଲା ସ୍ନାତ୍ତ ସାତ୍ତ ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ଯ ହୋଇଥିଲା । ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବା ସମୟରେ ସେ ମୋତେ କହିଥିଲେ ଯେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ଯେଉଁଠାରେ ଅଛ, ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ସେଠାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାକୁ ମନ ହେବ; ସେତେବେଳେ ମୋତେ ଚିଠି ଲେଖିବ । ମଝିରେ ଏହି କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ମୁଁ ସେକଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ଏବଂ, ଘଟଣା ଏବଂ ଅବସ୍ଥା ଚକ୍ରରେ ମୁଁ ଏପରି ଭାବରେ ଯେ ତାଙ୍କର ପାଖରେ ଓ ତାଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି, ସେକଥା ବେଶ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଥାଏ ।

ବିଚ୍ପୁରାଠାରେ ଆଗ୍ରାରେ ଅବସ୍ଥିତ ବଲବନ୍ତ ରାଜପୁତ କଲେଜର ସ୍ନାତକୋତ୍ତର କୃଷି ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗ ଗୁଡ଼ିକ ରହିଥିଲା, ତା' ସହିତ ଏକ ରୁରାଲ୍ ଇନ୍‌ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ବା ଗ୍ରାମୀଣ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ମଧ୍ଯ ରହିଥିଲା । ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକ ଆଗ୍ରା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ରହିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଗ୍ରାମୀଣ ବିଦ୍ୟାପୀଠଟି ସିଧା କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ଯେତେଦୂର ମନେ-ପଡ଼ୁଛି, ସେହି ସମୟରେ ସାରା ଦେଶରେ ମୋଟେ ଆଠଟି ବା ଦଶଟି ଏପରି ଗ୍ରାମୀଣ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ରହିଥିଲେ । ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଗୁଡ଼ିକର ଶେଷ ସାଧାରଣ ପରୀକ୍ଷାଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ହିଁ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ସାଧାରଣ କଲେଜଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକର ଚରିତ୍ର ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ମଧ୍ଯ ରହିଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ଚାଲିଥିବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସହରମାନଙ୍କରେ ଚାକିରି କରି ସହରରେ ହିଁ ରହିଯିବାକୁ ମନ କରୁଥିଲେ । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳକୁ ଆଉ ମନ କରୁନଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଏକଦା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ଯ ବଡ଼ ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ି ଗାଆଁକୁ ନାକ ଟେକୁଥିଲେ । ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର କୌଣସି ଏକ କମିଟି କିମ୍ବା କମିଶନର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନୁସାରେ ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟ ଆମେରିକାର ଲ୍ୟାଣ୍ଡ ଗ୍ରାଣ୍ଟ କଲେଜଗୁଡ଼ିକର ଛାଞ୍ଚରେ ପ୍ରାୟ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଭାବରେ କେତୋଟି ଗ୍ରାମୀଣ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଗଲା । ଏଗୁଡ଼ିକୁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ସିଧା ଦିଲ୍ଲୀରୁ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ, ସେହି କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ହିଁ ସବୁଯାକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଉଥିଲେ ।

ସେହି ଅନୁସାରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଗୁଡ଼ିକର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ଯ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ରଖି ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ସମବାୟ, ଶିକ୍ଷା ଓ ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀର ପାଠପଢ଼ା ସହିତ ଗ୍ରାମ-ପରିବେଶକୁ

ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରି ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଅଧିକନ୍ତୁ, ନାନା ଅନୌପଚାରିକ ଅବସରରେ ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ପରସ୍ପରର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସୁଥିଲେ ଓ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇ ପାରୁଥିଲେ । ଆମେ ସବୁ ଏକାଠି ହୋଇ ସାଇକେଲରେ ଆଖପାଖ ଗାଁକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ଗାଁ ଇସ୍କୁଲ, ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ଓ ଗ୍ରାମ ସମବାୟ ସମିତିଗୁଡ଼ିକର ପରିସ୍ଥିତିମାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲୁ । ଏସବୁ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରେଣୀଗୃହର ଅଧ୍ୟୟନ ତଥା ଅଧ୍ୟାପନାସ୍ତର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଉପକୃତ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା । ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ଏକ ସୁବୃହତ୍ ପାଠାଗାର ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ କଥା ହେଉଛି, ଆମେ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଭାରତବର୍ଷର ନାନା ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଆସି ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠରେ ଏକତ୍ର ହୋଇଥିଲୁ । ପୂର୍ବବଙ୍ଗରୁ ଡକ୍ଟର ସେନଗୁପ୍ତ ଥିଲେ, ଆନ୍ଧ୍ରରୁ ଶ୍ରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲେ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରୁ ଶ୍ରୀ ଗୁନେ ଓ କେରଳରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୁରିଅନ୍ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ, ସ୍ଥାନୀୟ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ବିଶେଷ କରି ଭାରତର ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ସାଧାରଣତଃ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ, ଆମ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ବାୟୁମଣ୍ଡଳଟି ଆଦୌ ସେପରି ସ୍ଥାନୀୟ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ନଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅଧ୍ୟାପକବୃନ୍ଦଭାବେ ପରସ୍ପରର ପଡ଼ୋଶୀପରି ରହିଥିଲୁ । ଆମ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ପଞ୍ଜାବ, ରାଜସ୍ଥାନ, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ, ଓ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ପ୍ରଭୃତି ନାନା ରାଜ୍ୟରୁ ଆସିଥିଲେ । ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ସତେଅବା ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷର ଭୂମି ଉପରେ ପାଠଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ସମାଜବିଜ୍ଞାନର ଶ୍ରେଣୀରେ ସେହି ସୌଭାଗ୍ୟଟି ଆମକୁ ବିଶେଷ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ମିଳୁଥିଲା । ହଁ, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ତ୍ରିଭାଷୀ ସୂତ୍ରକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଆମ ପିଲାମାନେ ମରାଠୀ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଶିଖୁଥିଲେ ।

ମୁଁ କ୍ରମେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ହିସାବରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଅଧ୍ୟାପନା ତ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ସମସ୍ତେ କରନ୍ତି; ମାତ୍ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟୟମଣ୍ଡଳଟି ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ନପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକ ପଢ଼ାଉଥିବା ପାଠଗୁଡ଼ାକ ସବୁବେଳେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଉପରେ ହିଁ ଉଡ଼ିଯିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମଥା ଭିତରେ ମୋଟେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ହୃଦୟ ଭିତରକୁ ଭେଦି ଜୀବନରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଏବଂ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତାରେ ପରିଣତ ହେବା ତ ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୂରର କଥା । ଅବଶ୍ୟ, ନିଜ ପାଠରେ ପକ୍କା ହୋଇଥିବା ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକର ଅଧ୍ୟାପକତ୍ୱରେ ହେଉଛି ସର୍ବନିମ୍ନ କଥା । ସିଏ ପଢ଼ିଥିବ; ଜାଣିଥିବ, ନିଜେ ବୁଝିଥିବ, ହଜମ

କରିଥିବ, ସିଏ ପଢ଼ାଉଥିବା ବିଷୟଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତା’ ନିଜର ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ରହିଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକର ଅଧ୍ୟାପନା ମଧ୍ୟଦେଇ ତା’ର ଛାତ୍ରମାନେ ତାକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଚିହ୍ନି ବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉଥିବେ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଖାଲି ଅଧ୍ୟାପକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହନ୍ତି, ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି । ଆପଣାକୁ ମୂଳତଃ ଗୋଟିଏ ମେଷ ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ହିଁ ତା’ର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସଚରାଚର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମେଷପିଲ ପରି ଭାବିବାଲାଗି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ, ଅଧ୍ୟାପନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧ୍ୟାପନାକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଧର୍ମତଃ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପର୍କ ରହି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । କେବଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ନୁହେଁ; ଅତି ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ହୋଇ ପାରୁଥିବା ଉଚିତ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ତଥା ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ର, ଯେଉଁଥିରେ କି ପଢ଼ାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସକଳ ଅବସରରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂପ୍ରତ୍ୟୟ ତଥା ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ନୈର୍ବ୍ୟକ୍ତିକ ଭାବରେ ହୁଏତ ଗଣିତ ପଢ଼ାଇହେବ କିମ୍ବା ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଇହେବ; ମାତ୍ର ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ଅଥବା ମନୋବିଜ୍ଞାନ କଦାପି ପଢ଼ାଇ ହେବ ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ, ଭାରତବର୍ଷ ଭଳି ଗୋଟିଏ ଦେଶରେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ସଚେତନ ଭାବରେ ଆମକୁ ବହୁ ପୁରୁଣାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏକ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ଥମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେବ ଅଥଚ ଭୂଇଁଟି ସହିତ ନିଜର ଅସଲ ଚେରଗୁଡ଼ିକ ତଥାପି ଲାଗିଥିବ, ଏଠି ତୁମେ କଦାପି ତଟସ୍ଥ ଏବଂ ନିରପେକ୍ଷ ହୋଇ ରହି ପାରିବନାହିଁ । ହଁ, ଯଦି ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ପରୀକ୍ଷାରେ କେବଳ ଉଚିତ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖି ଶ୍ରେଣୀରୁ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉଠିଯାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ମହାପୁରୁଷ ପରି ଏକାନ୍ତ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଦେଇ ପାରିବ । ତୁମେ ନିଜେ ଯେଉଁସବୁ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିବ, ବାହାରୁ ମାଗିଆଣି ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗଳଗଳ ଗାଇଦେଇ ପାରିବ । ଭାରତବର୍ଷ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦେଶ ଯେଉଁଠାରେ କି ତୁମେ କେବଳ ଏତିକି କରି କାମ ସାରି ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ କେହି କଦାପି କିଛି କହିବେ ନାହିଁ ।

ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିବା ମୋ’ର ସୁଦୀର୍ଘ ବର୍ଷ ମୋତେ ଆଗ୍ରାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକର ତା’ର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭୟ କରିବାର ଯେ ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ, ସେକଥା ମୁଁ ସେହି ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରୁ

ହିଁ ଶିଖିଥିଲି । ଏପରି ଗୋଟିଏ କଳା ରହିଛି, ଯେଉଁଟି ତୁମପାଖରେ ରହିଥିଲେ ତୁମେ ଶହେଜଣ ମଣିଷଙ୍କର ଏକ ମେଳରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ଆଦୌ ଶହେ-ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ତୁମେ ଯେମିତି ସେମିତି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବ, ତଥାପି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ସହିତ ଡୋର ଲଗାଇ ପାରୁଥିବ ଏବଂ ଏକ ନିତାନ୍ତ ଔପଚାରିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଏକ ଆତ୍ମୀୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାତାବରଣକୁ ଏକାନ୍ତ ସଜୀବ କରି ରଖି ପାରୁଥିବ । ସଂସାର ଭିତରେ ଯେତେ ଯେଉଁଠି ମୁଁ କୌଣସି ସମୂହର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି, ସେଠାରେ ମୁଁ ସତେଅବା ସ୍ୱଭାବ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଭାବରେ କେବେହେଲେ ତାହାକୁ ଏକ ପଲପରି ଦେଖିନାହିଁ; ସର୍ବଦା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଛି । ଆତ୍ମୀୟତାର କାମନା କରୁଥିବା ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ନିଜର କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ମାତ୍ରକେ ତାକୁ ସତକୁସତ ଗୋଟିଏ ଫୁଲବଗିଚା ଭିତରେ ପଶିଗଲା ପରି ଲାଗିବ; ସେହି ଫୁଲମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅବଶ୍ୟ ଥିବେ, ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ଓ ବିଭିନ୍ନ ଗଢ଼ଣର ଥିବେ । ତଥାପି ସବୁ ମିଶି ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ବଗିଚା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅନୁଭବ ଆଣି ଦେଉଥିବେ. ଏତେ ଏତେ ମହକରେ ତୁମ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ମହକାଇ ଦେଇ ପାରୁଥିବେ । ଏବଂ, ସେହି ମହକସମଗ୍ରଟି ମଧ୍ୟରେ ତୁମ ନିଜର ମହକଟିକୁ ମିଶାଇ ଦେବାପାଇଁ ତୁମକୁ ଆଦୌ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ବେଳ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଯାହା ଭିତରେ ସତକୁ ସତ ଏକ ମହକ ରହିଥିବ, ସିଏ ଏତେ ଗୁଡ଼ିଏ ମହକର ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସି କଦାପି କୌଣସି ଭୟ କରିବନାହିଁ, କଦାପି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ । ସିଏ ଆପଣାକୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ ଦେଇଦେବାକୁ ହିଁ ଆଗଭର ହୋଇଯିବ ଓ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଖୁସୀ ପାଇବ । ନିଜ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ବହୁ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମୁଁ ଏକଥା କହିପାରୁଛି ।

ଆତ୍ମୀୟତାର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଅଧିକ ସହଜ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଆମେ ଉଭୟ ଛାତ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟାପକ, ଗୋଟିଏ ସମାଜରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛୁ, ଅଡ଼ଯାତ ବି ହେଉଛୁ । ଏହି ସମାଜ ବିଷୟରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ରହିଛି ଏବଂ ଏହି ସମାଜରେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ଆମେ ନିଜ ବିଷୟରେ ଆମର ଅଭିଳାଷ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଯାହାକିଛି ହେବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ । ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ ନକରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିତରେ ବା ଅଜାଣତରେ ତାହା କରୁଛନ୍ତି । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅଧିକ ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋହମୁକ୍ତ ଭାବରେ କରି ପାରିବାକୁ ସମାଜବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ ଆମକୁ ଯାହା କେତେକ ମୂଲ୍ୟବାନ ଅନ୍ତଃଦୃଷ୍ଟି ଓ ମାପକାଠି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରୁଛି । ଆମ ଅବଲୋକନର ସାଧନଗୁଡ଼ିକୁ ତାହା

ଅଧିକ ବଳବାନ କରୁଛୁ । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ନିଜର ଅଧ୍ୟୟନ । ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ନାନା ସଂସ୍କାର ଓ ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ପ୍ରସୀମିତ ହୋଇ ବହୁତ ସମୟରେ ଆମେ ନିଜକୁ ଏପରି ଭାବରେ ନାନା ମିଛ, ଅର୍ଦ୍ଧସତ୍ୟ ଓ ଭ୍ରମଦ୍ୱାରା ଢାଙ୍କି କରି ରଖିଥାଉ ଯେ, ଆମେ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟିକୁ ସତେଅବା ନିଜଠାରୁ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସବାନ୍ଧପରେ ଗୁଡ଼ାଏ ମୁଖା ପରିଧାନ କରି ରହିଥାଉ ଏବଂ ସଂସାରରେ ନାନା ମିଛକଥାପଟର ଭେଳିକି ଭିତରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ପଡ଼ି ଯାଇଥାଉ । ଏବଂ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ ଆମକୁ ସେହିସବୁ ଭ୍ରମରୁ ମୁକୁଳି ଆସିବାର ଉପାୟ ବତାଇଦିଏ, ସେହି ମୁଖାଗୁଡ଼ିକୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେବାଲାଗି ସାହସ ଆଣିଦିଏ ଏବଂ ଆମକୁ ନିଜର ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବାର ରହସ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବତାଇଦିଏ ।

ଅଧ୍ୟାପନା କହିଲେ ଅନେକେ ଯେଉଁ ଭାଷଣ ଦେବାର ସେହି ପୁରୁଣା ଧାରଟିକୁ ବୁଝନ୍ତି, କ୍ଷେତ୍ରମୁକ୍ତରୁ ସେହି ଧାରଟିର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସାରିଥିଲୁ । ଅଧ୍ୟାପନା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ପାରସ୍ପରିକ ଆଲୋଚନାକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ । ମୁଁ ପଚାରୁଥିବି, ପିଲାମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବେ ଏବଂ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ପଚାରି ପାରୁଥିବେ ଓ ମୁଁ ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବି । କୌଣସି ପକ୍ଷ ଉତ୍ତର ଦେଇ ନପାରିଲେ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଉତ୍ତରଟିଏ ଖୋଜୁଥିବେ । ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଏହିପରି ଏକ କଥୋପକଥନ ବା ଡାଇଲଗ୍ ଲାଗି ରହିଥିଲେ ଅଧ୍ୟାପନା ତଥା ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦମୟ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଏକାବେଳକେ ଜଣେ ସହଯୋଗୀ ସହପଥିକ ଏବଂ ତଥାପି ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଗରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଜଣେ ନାୟକର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରୁଥାଏ । ଛାତ୍ରମାନେ ଯେ ସବୁବେଳେ କାନରେ ଶୁଣିବାଭଳି ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ପଚାରିବେ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଅଧ୍ୟାପକର ଅଧ୍ୟାପନା ଶୁଣୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଏପରି ବହୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଘାତ କରି ଯାଉଥିବ, ଯାହାକୁ କି ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ସେମାନଙ୍କର ଆଖିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ଠଉରାଇ ନେଇ ପାରୁଥିବ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପେ କହୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଭିବିନ୍ୟାସ ଦେଇ ପାରୁଥିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଅଧ୍ୟାପକର ଅଧ୍ୟାପନା କେବଳ ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଦେବାର ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟସମାପନ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କଦାପି ସୀମିତ ରହିବନାହିଁ, ତାହା ସମ୍ପୃକ୍ତ ଉଭୟ ପକ୍ଷକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ନିଜର ଅଧ୍ୟାପନା ମାଧ୍ୟମରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ତା’ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ କିପରି ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଧନଶାଳୀ ହେଉଥାଏ,

କେବଳ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ହିଁ ସେକଥା ଜାଣିଛ ଓ ସେଥିଲାଗି ସେ ସମ୍ଭବତଃ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରି ଆସିଛି । ଯୁଗ ଅନୁସାରେ ବହୁତ ଜିନିଷ ବଦଳି ଯାଉଛି, ଏପରିକି ଯୁଗ ଅନୁସାରେ ହାଟର ସ୍ୱୀକୃତ ମୂଲ୍ୟ-ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବଦଳିଗଲା ବୋଲି କିଏ କେତେମାନେ କୋଳାହଳ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି, ତଥାପି ଏମାନେ କେହି ଜଣେ ଇଚ୍ଛୁକ ଅଧ୍ୟାପକକୁ ତା'ର ସେହି ଭାଗ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ପାରିନାହାନ୍ତି ।

ଏତେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ମୁଁ ଏହିସବୁ କଥା ଏତେବେଳେ ଯାଏ କହିଲି, କାରଣ ଏହି ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲି ଯେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାଲାଗି ହିଁ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛି । ଭଲପାଇବାର, ଗଣ୍ଠି ପକାଇବାର ଅଥଲେ ପାଠଟିକୁ ପଢ଼ି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଜୀବନରେ ଭଲ ପାଇ ପାରିବାର କ୍ଷେତ୍ରଟିଏ ରହିଥିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଭଲ ପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ନିଜର ସ୍ୱଭାବଟିକୁ ବୁଝି ନିଜ ସ୍ୱଧର୍ମଟିର ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ ତା'ପରେ ସବୁ ସହଜ ହୋଇଯାଏ, ସବୁକିଛି ଉତ୍ସବ ପରି ଲାଗେ ଓ ସଂସାରରେ ସମସ୍ତେ ସବୁବେଳେ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ । ସ୍ୱଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ହିଁ ସଂସାରରେ ଭଲ ପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରଟି ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ । ଜୀବନଯାକ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି ଯେ ମୁଁ ସତକୁ ସତ ମୋର ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାରେ ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି ଏବଂ ତେଣୁ ସଂସାରର କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଆଉ ମୋଟେ ଡର ମାଡ଼ୁନାହିଁ । ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଡର ମାଡ଼ୁନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ନିଃସଙ୍ଗ ଲାଗିବାର ବି ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏବଂ ନିଜ ସ୍ୱଭାବଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ସେହି ପଥରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିରେ ମୁଁ ମୋ' ଅଧ୍ୟୟନକାଳରେ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ହିଁ ମୋର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସହାୟତା କରିଛନ୍ତି । ସତ କହୁଛି ଜୀବନରେ ମୁଁ ଜଣେହେଲେ ଖରାପ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିନାହିଁ । ରଣୀହାଟ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଞ୍ଛାନିଧି ଶତପଥୀଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭିଏନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭିକ୍ଟର୍ ଫ୍ରାଙ୍କଲ-ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଆପଣାର ସ୍ୱଭାବଟିକୁ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ଚିହ୍ନିବାରେ କେତେ ନା କେତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ମୋର ଅସଲ ଉପନୟନ ସେଇମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଛି । ସେହିମାନଙ୍କର ସହାୟତାରେ ମୁଁ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ବାଟ ପାଇଯାଇଛି ।

ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ହିମାଳୟର କୁମାୟୁଁ ଅଞ୍ଚଳର ମଧ୍ୟ କେତେକ ଛାତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କ୍ରମେ ପରିଚୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ହିମାଳୟ ଦର୍ଶନର ଏକ ସୁପ୍ତ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା କାହିଁକି ମୋ ଭିତରେ କେଉଁଠି

ଅବଚେତନ ଭିତରେ ରହିଥିଲା କେଜାଣି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଜମିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସଦନ ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷର ଛାତ୍ର ଥିଲା ଏବଂ ତାହାର ଆଗରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋର ହିମାଳୟ ଭ୍ରମଣର ବାସନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ସିଏ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହିମାଳୟ କହିଲେ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ବଦ୍ରୀନାଥ ଓ କେଦାରନାଥକୁ ବୁଝୁଥିଲି । ସଦନ ଅର୍ଥାତ୍ ସଦନ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର । ତା'ର ବାପା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୋହନାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଏକାଧିକ ଥର ବଦ୍ରୀନାଥ ଓ କେଦାରନାଥ ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ବାଟଘାଟ ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ଭାବରେ ଜଣାଅଛି ବୋଲି ସଦନଠାରୁ ଜାଣିଲି । ଏହି ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ଛୁଟିରେ ହିଁ ଆମର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହିମାଳୟ ଯାତ୍ରା ହେବ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା । ସଦନ ତା' ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଲା, ଏବଂ ପିତାଜୀ ମଧ୍ୟ ରାଜି ହୋଇଗଲେ ।

୧୯୬୯ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ମୁଁ ଆଉ ଓଡ଼ିଶା ଆସିନଥିଲି । ଛୁଟି ଦୁଇମାସ ହିମାଳୟ ଯାତ୍ରାରେ କଟିଲା । ମୁଁ ଓ ସଦନ ପ୍ରଥମେ ନୈନିତାଲ ଓ ଆଲମୋଡ଼ା ହୋଇ ତାଙ୍କ ଗାଆଁ ହାଟକଲ୍ୟାଣୀରେ ଆଗ କିଛି ଦିନ ରହିଲୁ ଏବଂ ତା'ପରେ ପିତାଜୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଆମର ସ୍ମରଣୀୟ ପଦଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଏହି ତୀର୍ଥ ପଥର ମାତ୍ର ଅଳପ ବାଟଯାଏ ବସ୍ ଚାଲୁଥିଲା । ଅଧିକତର ପଥଟିକୁ ଆମେ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଇଥିଲୁ । ଆଗ କେଦାରନାଥ ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁଙ୍ଗନାଥ ହୋଇ ବଦ୍ରୀନାଥ, ସେଠୁ ହାଟକଲ୍ୟାଣୀ । ହିମାଳୟର ଦର୍ଶନ ମୋର ଆଖି ଦୁଇଟିକୁ ମୋ ଯାବତୀୟ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ବୋଧକୁ ତାର ହାତ ନପାଆନ୍ତା କେତେ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗତା ଭିତରକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇ ନେଇଥିଲା । ପବିତ୍ର ହେବା କହିଲେ ଯେ ମୂଳତଃ ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେବାକୁ ବୁଝାଏ, ସେକଥା ମୁଁ ଏହି ହିମାଳୟ-ଯାତ୍ରାଟି ଦ୍ୱାରା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ହିମାଳୟ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ କେତେ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି କେତେଭଳି ଚମତ୍କୃତ ହୋଇଥିଲି । ମାତ୍ର ସତକୁ ସତ ହିମାଳୟକୁ ଦର୍ଶନ କରି ମୁଁ ସତେଯେପରି ହିମାଳୟକୁ ମୋର ନିତ୍ୟସଙ୍ଗୀ ଓ ନିତ୍ୟସ୍ପର୍ଶରେ ପରିଣତ କରି ଧନ୍ୟ ହେଲି । ଗଲାବେଳେ ଯେଉଁଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ହୋଇ ହିମାଳୟ ଯାଇଥିଲି, ସେଠାରୁ ଫେରିବାବେଳେ ମୁଁ ଆଦୌ ଠିକ୍ ସେହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ହୋଇ ଫେରି ନଥିଲି । ଅନେକ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ସଂସାରଠାରୁ ଆଘାତ ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ହିମାଳୟ ଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ଅଶାନ୍ତ ମଧ୍ୟରୁ ଶାନ୍ତ ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ଆଉ ଥୋକେ ସଂସାର ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ହିମାଳୟ ନାମକ ଏକ ଉଦାସୀନତା ଭିତରେ ପଥରପରି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସେହିଦିନ ଠାରୁ ହିମାଳୟଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ହିଁ ସଂସାର ଭିତରେ ବୁଲୁଛି । ହିମାଳୟ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ସ୍ଥାପନ କରି ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଅଧିକ ଆତ୍ମୀୟତା ସହିତ ଚିହ୍ନିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି । ହଁ, ସମ୍ଭବତଃ ହିମାଳୟଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗକରି ପାରିଛି ବୋଲି ସଂସାର ମୋତେ କେବେହେଲେ ଅଡୁଆ ଲାଗିନାହିଁ, ଆଦୌ କେବେହେଲେ ସଂସାରଠାରୁ ଖିଅଗୁଡ଼ିକ ଛଡ଼ାଇ ଦେଇ ଆଉ କେଉଁଠି ଆଶ୍ରା ପାଇବାକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ହିମାଳୟ ସକାଶେ ହିଁ ସଂସାର ଢେର ଭଲ ଲାଗି ଆସିଛି, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲାଗୁଛି । ମୋ' ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ସମ୍ପର୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ମୋ' ପକ୍ଷ ହିମାଳୟଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ କରି ରଖିଛି, ତେଣୁ କେବେ-ହେଲେ ମୁଁ କାହାଦ୍ୱାରା ଗିଳିହୋଇ ପଡ଼ିବାପରି ମୋଟେ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । ଏହି ଜୀବନଟାକୁ ଓ ଜୀବନସ୍ଥ ଯାବତୀୟ ସମ୍ପର୍କ ତଥା ସୋପାନଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଅନୁକ୍ଷଣ ହିମାଳୟ ପରି ଅନୁଭବ କରି ଜାଣିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ତୁମେ ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ସେହିପରି ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ତଳକୁ ମଧ୍ୟ ଖସି ଆସି ପାରୁଥିବ, ଏବଂ ଉପରେ କିମ୍ବା ତଳେ କେଉଁଠି ହେଲେ ଆପଣାକୁ ହରାଇ ଦେଉଥିବା ପରି ଆଦୌ ଲାଗୁନଥିବ । ତଳୁ ଉପରଯାଏ ଅଥବା ଉପରୁ ତଳ ଯାଏ ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇ ରହିଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ହିମାଳୟ ବୋଲି ଚିହ୍ନିଛି, ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି । ଏବେ ସଦନ ବଡ଼ ହେଲାଣି, ତା'ର ପିଲାମାନେ ସଂସାର କରିବାର ବୟସରେ ଆସି ପଦାର୍ପଣ କଲେଣି; ପିତାଜୀ ମଧ୍ୟ ଅଶୀ ପାର ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ତଥାପି ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହି ପରିବାରର ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଅଂଶଟିଏ ହୋଇରହିଛି । ମନେ ଅଛି, ସଦନଙ୍କର ଘର ଭିତରେ ମଶିଣା ପାରି ଶୋଇଥିବା ବେଳେ ଝରକାବାଟେ ନନ୍ଦାଦେବୀ ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ଝଟକି ଉଠେ । ଏଠି ଓଡ଼ିଶାରେ ଏତେ ଦୂରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଭାତର ଆରାଧନା ସମୟରେ ମୁଁ ନନ୍ଦାଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ହାଟକଲ୍ୟାଣୀକୁ ଦେଖେ, ସଦନ ଓ ତା'ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ମୋ' ଚକ୍ଷୁ ସାମନାରେ ଝଟକି ଉଠନ୍ତି, ଆନନ୍ଦ ଦିଅନ୍ତି, ଦୂରତାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ କରିଦିଅନ୍ତି ।

୧୯୬୦ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ସଦନ ଓ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ହିମାଳୟ ଗଲୁ । ଏଥର ଆମେ ଗଢ଼ୱାଲ୍ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ଗତ ବର୍ଷର ଯାତ୍ରାରୁ ତ ଆମେ ପର୍ବତପଥର ଯାବତୀୟ ଅନୁଭବ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ । ତେଣୁ ଏଥର ଆଉ ପିତାଜୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲାନାହିଁ । ଏଥର ଆମେ ଯମୁନୋତ୍ରୀ ଗଲୁ, ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଗଲୁ, ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀରୁ ଆହୁରି ଆଠ ଦଶ କୋଶ ବାଟ ପାହାଡ଼ ପାରିହୋଇ ଗଙ୍ଗା ଭାଗିରଥୀର ଉଦ୍‌ଗମସ୍ଥଳ ଗୋମୁଖଯାଏ ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚି

ପାରିଥିଲୁ । ଗତବର୍ଷର ତମାମ ଯାତ୍ରାପଥରେ ପିତାଜୀ ଅନ୍ୟ କାହାରି ପାଖରେ ଖାଇବେନାହିଁ ବୋଲି ଆମ ତିନିଜଣଙ୍କ ପକାଣେ ହିଁ ସବୁଦିନ ରୋଷେଇ କରୁଥିଲେ । ଏବର୍ଷର ଯାତ୍ରାରେ ଆମେ ନିଜର ରୋଷେଇବାସ ନେଇ ନଥିଲୁ । ଯମୁନୋତ୍ରୀଠାରୁ ବୁଢ଼ାକେଦାର ବାଟେ ବାଟ କାଟି ଆମେ ଉତ୍ତରକାଶୀ ହୋଇ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଯାଇଥିଲୁ, ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀଠାରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ତପୋବନ ମହାରାଜଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ରହିଥିଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଶ୍ରମର ନିବାସୀ ବିଖ୍ୟାତ ହିମାଳୟ-ପର୍ଯ୍ୟଟକ ସ୍ୱାମୀ ସୁନ୍ଦରାନନ୍ଦଜୀଙ୍କର ଅତିଥି ହେଉ ହେଉ ସେଠାରେ ଆମେ ତାଙ୍କର ମିତ୍ର ହୋଇଗଲୁ । ସଂସାରୀ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଅସଲ ମନର କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନଥାଏ, ଉକ୍ତ ମିତ୍ରତା ଆମକୁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ସ୍ୱାମୀ ସୁନ୍ଦରାନନ୍ଦଜୀଙ୍କ କଥାରୁ ଜାଣିଲୁ, ସେ ହିମାଳୟର ନୈସର୍ଗିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଏଣେ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ତପୋବନ ମହାରାଜଙ୍କର ପରିଚୟରେ ଆସିଲେ । ତପୋବନ ମହାରାଜ ହିମାଳୟର ଈଶ୍ୱରୀୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଯେଉଁ "ଈଶ୍ୱର-ଦର୍ଶନ" ସ୍ତୋତ୍ରାବଳୀ ଲେଖିଛନ୍ତି, ସେହି ସ୍ତୋତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଏଠି ହିମାଳୟର ଫାନ୍ଦରେ ପକାଇଦେଲା ଓ ସେ ଆଉ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ତପୋବନଜୀଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ଏଣେ ରହିଗଲେ । ଭାରତର ଜଣେ ସମର୍ପିତ ପର୍ବତାରୋହୀ ପର୍ଯ୍ୟଟକରୂପେ ସେ ଦେଶର ଅନେକଙ୍କ ପାଖରେ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ପରିଚିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ବର୍ଷେ ଦାର୍ଜିଲିଂର ପର୍ବତାରୋହଣ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ରରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ହେବାର ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ତୁଚ୍ଛା ତୁଷାରର ସିଧା ବାଟ ଦେଇ ଏକାଧିକ ବାର ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀଠାରୁ ଏକା ଏକା କେଦାରନାଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳମାର୍ଗରେ ଗଲେ ଯେଉଁ ପଥଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ଲାଗୁଛି, ସିଧା-ତୁଷାରପଥରେ ସେ ତାହାକୁ ଦିନେ ଦେଢ଼ଦିନରେ ପାର ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଜଣେ କୁଶଳୀ ଫଟୋଗ୍ରାଫର୍ ହିସାବରେ ସେ ହିମାଳୟର କେତେ କେତେ ଦୁର୍ଲଭ ଅଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ଯାଇ ଫଟୋଚିତ୍ର ଉଠାଇଛନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକରଣରେ ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ କରି ଦେଶର ବହୁତ ସ୍ଥାନରେ ନେଇ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦେଶର ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିଛନ୍ତି । ୧୯୭୫ ମସିହାରେ ବନ୍ଧୁ ସୁନ୍ଦରାନନ୍ଦଜୀ ଥରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସି ମୋ'ପାଖରେ ପ୍ରାୟ ମାସେ ସମୟ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର, କୋଣାର୍କ ଏବଂ ପୁରୀକ୍ଷେତ୍ରର କେତେ ଫଟୋଚିତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି । ଏପରି ଜଣେ ପ୍ରେମୀ ବନ୍ଧୁ ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ ମିଳନ୍ତି ।

ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀରେ ଆମେ ପ୍ରାୟ ସପ୍ତାହେ ରହିଥିଲୁ । ଅଳପ ଅଳପ ବରଫ ବି ପଡ଼ୁଥାଏ । ଗୋମୁଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବାଲାଗି ଆମକୁ କିପରି ସୁଯୋଗଟିଏ ମିଳିଯିବ, ସେହି ଭାବନାରେ ମୋ'ର ମନ ଛଟପଟ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ସେହି ସମୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ସଙ୍ଘରେ ଦଣ୍ଡୀ ସ୍ୱାମୀ ହଂସାନନ୍ଦ ତୀର୍ଥଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହେଲା । ସ୍ୱାମୀଜୀ ସ୍ୱୟଂ ବାରମାସ ଯାକ ଗୋମୁଖର କିଛିଟା ତଳକୁ ନିଜର କୁଟୀରରେ ରହନ୍ତି । ଏହି ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଆସନ୍ତି । ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଦଣ୍ଡୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟମାର୍ଗୀ । କଥା ହୋଇଗଲା, ଆମେ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କର ସାଥୀରେ ଗୋମୁଖ ଯିବୁ, ତାଙ୍କର କୁଟୀରରେ ରହିବୁ ଏବଂ ଦୁଇ ତିନିଦିନ ପରେ ସେ ପୁଣି ଆମକୁ ତଳେ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯିବେ । ନିରୂପିତ ଏକ ଅପରାହ୍ଣରେ ଆମେ ଆବଶ୍ୟକ ରସଦ ପିଠିରେ ବାନ୍ଧି ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ । ରାସ୍ତା ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ, ଭାଗିରଥୀର ତଟେ ତଟେ ପଥର ପରେ ପଥର ଉପରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱାମୀଜୀ ଆଗେ ଆଗେ ବାଟ ବତାଇ ଚାଲିଲେ । ମଝିରେ ସଦନ ଏବଂ ପଛରେ ମୁଁ । ବାଟର ମନୋହର ନୀଳ ଆକାଶ ଓ ଶୁଭ୍ର ତୁଷାରର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମନସ୍କ କରିବାକୁ ଆଉ କିଛି ହେଲେ ନଥିଲା । ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କ କୁଟୀରରେ ପହଞ୍ଚି ଆମେ ଧୂନି ଲଗାଇଲୁ । ରାତିରେ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଶୋଇଲୁ । ଏବଂ ତହିଁ ଆରଦିନ ଆହୁରି କେତେ ବାଟ ପାହାଡ଼ପଥ ଚାଲି ଗୋମୁଖ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଦୁଇପାଖରେ ବଶିଷ୍ଠ ଓ ଭଗୀରଥ ପାହାଡ଼, ମଝିରେ ବହଳ ତୁଷାରଦ୍ୱାରା ସଦାଶୁଭ୍ର ହୋଇ ରହିଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗ ପାହାଡ଼ । ତାହାର ତଳକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମୁଣ୍ଡ ବ୍ୟାସର ଗୋମୁଖ ଗୁମ୍ଫା, ସେହି ମାଟି ଓ ବରଫ ମିଶା ଗୁମ୍ଫାରୁ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ପାଣି ଝରୁଛି ଓ ବିନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି କ୍ରମେ ଏକ ଧାରାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ପରିଣତ ହେଉଛି । ଗୁଣଆଡ଼େ ସକାଳ ବେଳର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶୁଭ୍ର କିରଣ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଆମେ ସେହି ଉଦ୍‌ଗମ ସ୍ଥାନରେ ଚଢ଼ୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ବରଫମିଶା ପୁଣ୍ୟଜଳକୁ ଦେହ ଉପରେ ଢାଳି ସ୍ନାନ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲୁ । ସ୍ନାନଦ୍ୱାରା ଦୁହେଁ, ଯେପରି ଏକ ପ୍ରଖର ଅଥଚ ଶାନ୍ତ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ପରିବେଶରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ଆନନ୍ଦରେ ଭିତର ଓ ବାହାର ପ୍ରକୃତିରେ ପବିତ୍ର ହୋଇଗଲୁ । ଆଖିଗୁଡ଼ାକରୁ ବହୁତ ବହୁତ ସଂସ୍କାର କୁଆଡ଼େ ଧୋଇ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସ୍ୱାମୀ ହଂସାନନ୍ଦ ତୀର୍ଥଙ୍କ ସହିତ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ଗୋମୁଖରେ ନିଜ କୁଟୀରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜୀବନ ଯାପନ କରି ସିଏ ଯେପରି ମୁକ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ସହପନ୍ଥୀମାନଙ୍କର ମେଳରେ ନାନା ବାହ୍ୟାଚାରର ଯନ୍ତ୍ରକରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ସେ ଆଦୌ ସେହି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରି ପାରୁ ନଥିଲେ ବୋଲି ଗୋମୁଖରେ ରହଣି-କାଳରେ ଆମକୁ ସେ କେତେଥର କହୁଥିଲେ ।

ଏମିତି ଏମିତି ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରାଣମୂର୍ତ୍ତିକାଟି ଭିତରେ ମୋ' ଚେରଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଭେଦ ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ବି ହେଉଥିଲା । ଆଗ୍ରା ସହରଟା ବି କମ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରେ ଆଗ୍ରା ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ନୌ ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ଦୁଇଟି ସହର ଯେଉଁଠାରେ କି ଆମକୁ ମୁସଲମାନ ସଂସ୍କୃତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ସବଦା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଭାରତବର୍ଷର ଯେକୌଣସି ବଡ଼ ସହର ପରି ଆଗ୍ରାରେ ବି ପ୍ରବଳ ମଣିଷଭିଡ଼ ଭୂମି ଉପରେ ଅକାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା ପରି ଲାଗେ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଇଳା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ, ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକ ନୂଆକୁ ଗଳାଖଙ୍କାରି ମାରୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ସବୁକିଛି ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋତେ ଆଗ୍ରା ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଆମ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କ ଗାଆଁକୁ ଗଲି । ପ୍ରଥମେ ପାଖଆଖ ଗାଆଁକୁ ଯାଉଥିଲି, କ୍ରମେ ଦୂର ଗାଆଁମାନଙ୍କୁ ଗଲି । ମଥୁରାର କେତେ କୋଶ ଅଞ୍ଚଳକୁ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ବ୍ରଜଭୂମି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେଠି ମଥୁରାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜୀବନଲୀଳା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରି ରହିଛି, ଗୋକୁଳ ରହିଛି, ଯଥାକ୍ରମେ ଶ୍ରୀରାଧା ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମଭୂମି ବୋଲି କାଳକାଳକୁ ଆଖ୍ୟାତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବରସାନା ଓ ନନ୍ଦଗାଓଁ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଗାଆଁକୁ ଯାଇ ମୁଁ ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ କି କ'ଣ କେଜାଣି, କେବଳ ଭାରତବର୍ଷରେ ନୁହେଁ, ଭାରତବର୍ଷର ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଦେଶ କିମ୍ବା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇଛି, ସେଠାରେ ମୋତେ ମୋଟେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦେଶ ବୋଲି ମନେ ହୋଇନାହିଁ । ମୋ'ର ଓଡ଼ିଶା ସତେଅବା ଭାରତବର୍ଷ ମଧ୍ୟକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ମୋ'ର ଭାରତବର୍ଷ କେଡ଼େ କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଭାରତବର୍ଷ ବାହାରେ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଇଛି । ନିଜର ଭୂମିଟିକୁ ଭଲ ପାଇଲେ, ନିଜ ଭୂଇଁଟିରେ ସତକୁ ସତ ଚେର ଲାଗିଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଭୂଇଁଗୁଡ଼ିକୁ ଯେ ଭାରି ସହଜରେ ଭଲ ପାଇହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟ ସବୁଠାରେ ଯେ ଆପଣାର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ, ମୁଁ ସେକଥା ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇକରି ଜାଣିଛି । ଯିଏ ନିଜ ଘରେ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁସି ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ପୃଥିବୀର ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଘରପରି ଲାଗେ । ଏହି ଘର ପରି ଲାଗିବାରେ ବିଭିନ୍ନ ଅ ନର ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବତଃ ମୋତେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ନିଜ ଭାଷାକୁ ସତକୁ ସତ ନିଜର ବୋଲି ଲାଗୁଥିଲେ

ପୃଥିବୀଯାକର ଭାଷା ଯେ କେତେ ନିକଟ ପରି ଲାଗେ ଓ କେତେ ସହଜରେ ଶିଖି ହୋଇଯାଏ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ଉପଲବ୍ଧି କରିଛି । ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଭାଷା ହୁଏତ ସେଇଥିପାଇଁ ମୋତେ ଅପର ଭାଷା ପରି ଲାଗିନାହିଁ । ଆଉ ଭାଷାଟାକୁ ଅନ୍ତରସ୍ଥ କରିନେବାର ବାଟ ଦେଇ ମୁଁ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ସହଜରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କରିନେଇ ପାରିଛି ।

ଆଗ୍ରା ଓ ତା' ଆଖପାଖର ଭାଷା ହେଉଛି ହିନ୍ଦୀ ମିଶା ଉର୍ଦ୍ଦୁ କିମ୍ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁ ମିଶା ହିନ୍ଦୀ । ସଂଯୋଗବଶତଃ ମୁଁ ହିନ୍ଦୀ ଶିଖିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଶିଖି ପକାଇଥିଲି ବୋଲି ଆଗ୍ରାର କଥିତ ଭାଷା ମୋତେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରିଚିତ ପରି ଲାଗିଥିଲା । ଯଦି ତୁମେ କୌଣସି ନୂଆ ସ୍ଥାନକୁ ଆସି ସେହି ସ୍ଥାନର ଚଳନ୍ତି ଭାଷାରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ କଥା କହି ପାରିବ, ତେବେ ସେଠା ଲୋକମାନେ କାହିଁକି ତୁମକୁ ଅପର ବୋଲି ଭାବିବେ ଓ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ମେଳରେ କାହିଁକି ନିଜକୁ ଜଣେ ବହିରାଗତ ପରି ବାରିବାରେ ଲାଗିଥିବ ? ଥରେ ଦଶହରା ଛୁଟିରେ ମୁଁ ରାଜସ୍ଥାନର କେତେ ଜାଗା ମଧ୍ୟ ବୁଲି ଆସିଲି । ଖାଲି ମାଉଣ୍ଟଆବୁ ନୁହେଁ କି ଖାଲି ଆଜମିର ନୁହେଁ, ପରିଚିତ ବଡ଼ ରାସ୍ତାମାନଙ୍କର ବହୁଦୂରରେ ନିପଟ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ ରାଣକପୁର ଜୈନମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲି । ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଏକ ସହରକୁ ରେଲରୁ ବସ୍‌ରେ ଯାଇ ସେଠାରୁ ସାଇକେଲରେ ରାଣକପୁର ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପଥଶ୍ରମ ପରେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ପୂରି ଉଠୁଥିଲା । କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦିର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସିଏ କେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଅଥବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୋଲି ମୁଁ ଭାରି ଅଜାଣତରେ ପାସୋରି ପକାଇଥାଏ । ଯଦି ତୁମ ଭିତରଟା ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ରହିଥିବ, ତେବେ ଯେକୌଣସି ସୁନ୍ଦର ଦେବସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ନିଜର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମଙ୍କର ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିବ । ମନ୍ଦିରର ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବ, ଖୁସୀ ହେବ ସିନା; ମାତ୍ର ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରରେ ଥାଅ ପଛକେ, ସେହି ଗୋଟିଏ ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ଆଘ୍ରାଣ କରି ପାରୁଥିବ ।

ବର୍ଷକ ପରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ମୋତେ ଆଉ ବେତନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମୋ'ର ସହକର୍ମୀ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ମାସକୁ ମାସ ଦରମା ପାଉଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ମୋତେ କିଛି ମିଳୁ ନଥାଏ । ଏକଥାରେ ଟିକିଏ କେମିତି କେମିତି ଅବଶ୍ୟ ଲାଗିଲା, ତଥାପି ମୁଁ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିନଥିଲି ବା ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଛି ବୋଲି କାହାକୁ ପଚାରିଲି ବି ନାହିଁ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ବତନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ପଚାରିବା ତ ଆହୁରି

ଦୂରର କଥା । ମୁଁ ଯେଉଁଠିଜାଗାରେ ଯେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି, କେବେ-ହେଲେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖି ଦେଇନାହିଁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇନାହିଁ । କେବଳ ଡାକରା ପାଇଛି ଏବଂ ଯାଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି । ବେତନ ବିଷୟରେ ମୋ' ଆଡ଼ୁ ମୁଁ କେବେ-ହେଲେ କୌଣସି ମୂଲଚୂଲ କରିନାହିଁ । ମୋତେ ବେତନସ୍ୱରୂପ କେତେ ଦିଆଯିବ, ସବୁବେଳେ ଅପର ପକ୍ଷ ହିଁ ସେକଥାଟିକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଛି । ବିଚ୍‌ପୁରୀଠାରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ, ବେତନ ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାରୁ ମୁଁ ଏତିକି ଭାବିନେଲି ଯେ ନିଶ୍ଚୟ କେଉଁଠାରେ କ'ଣ ସମସ୍ୟା ଆସି ପଡ଼ିଥିବ ଓ ତେଣୁ ଏଭଳି ହୋଇଥିବ । ମୋତେ ତ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି କହୁନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ମୁଁ କାହିଁକି ସେଥିରେ ମୁଣ୍ଡ ପୂରାଇଥାନ୍ତି ?

ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏ ବିଷୟରେ ମୋତେ କିଛି ନଜଣାଇ ସେହି ସମସ୍ୟାଟିର ସମାଧାନ କରୁଥିଲେ । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କହିଲେ ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହ, ଯିଏକି ଆଗ ଇଚ୍ଛା କରି ମୋତେ ଏଠାକୁ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ ଡାକି ଆଣିଛନ୍ତି । ବେତନ ନପାଇ ବେଶ୍ କେତେ ମାସ କଟିଗଲା ପରେ ଦିନେ ସିଏ ମୋତେ ତାଙ୍କ ଦପ୍ତରକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଥିଲେ । ମୁଁ ସେଇଠି ଯାଇ ଏତେଦିନ ପରେ ସବୁକଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ମୋତେ ନେଇ ମୋ' ଅନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତାମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅଡୁଆରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯିବାପରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ମୋତେ ମୋ' ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀ କରାଇବାର ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇ ଉପରକୁ କାଗଜ-ପତ୍ର ଯାଇଥିଲା । ଉପରକୁ ଅର୍ଥାତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟକୁ । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇବା ସମୟରେ ମୁଁ ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଦେଇନଥିଲି । ସେମାନେ ମୋତେ ସେସବୁ କିଛି ମାଗି ନଥିଲେ କି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଦେଇ ନଥିଲି । ନିଜକୁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇବାକୁ ଏହିସବୁ କାଗଜ ଦେଖାଇବାର ପରମ୍ପରାଟି ଠିକ୍ କି ଭୁଲ, ସେକଥାଟି ସ୍ଥିର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମୁଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ନେଇଥିଲି ଯେ, ଯିଏ ମୋତେ ଦେଖିବ, ସିଏ ମୋତେ ଦେଖି ହିଁ ମୋତେ ଦେଖିବ, ସିଏ ମୋ' କାଗଜପତ୍ରରୁ ମୋତେ ଦେଖିବାର କୌଣସି ଭ୍ରମରେ ମୋଟେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଆମେ କୌଣସି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଦେଖୁ ନଥିଲୁ । ମଣିଷଟିଏ ବାଛୁଥିଲୁ ଏବଂ ତାକୁ ଆମ ସହିତ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ଖୁସୀ ହୋଇ ଡାକି ଆଣୁଥିଲୁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମେ କେବେ କୌଣସି ଧୋକାରେ ପଡ଼ି ନଥିଲୁ । ପ୍ରମାଣପତ୍ରରୁ ମଣିଷକୁ ଦେଖିଥିଲେ ହୁଏତ ଧୋକାରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥାନ୍ତୁ ।

ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନର, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଦପ୍ତରକୁ ମୋତେ ସ୍ଥାୟୀ ନିଯୁକ୍ତି ଦେବାର ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଗଲା, ସେଥିରେ ପରୀକ୍ଷାଗତ କୌଣସି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ନଥିଲା । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ନିଶ୍ଚୟ ଘଡ଼ବଡ଼େଇ ଯାଇଥିବେ । ଏପରି ଏକ ଅଭିଜ୍ଞତା ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ଭବତଃ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ପ୍ରଚଳିତ ନ୍ୟାୟ ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ଆମ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ଭାବିଥିବେ । ଯାହା ହେବାର କଥା, ତାହାହିଁ ହେଲା । ମୋ' କାଗଜପତ୍ର ଫେରି ଆସିଲା । ନିୟମ ମୁତାବକ ସବୁ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ସହିତ ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ପଠାଇବା ଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲା । ଡକ୍ଟର ରାମଚରଣ ସିଂହ ନିଶ୍ଚୟ ହରବର ହୋଇ ଯାଇଥିବେ । ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥରପାଇଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିବେ । ତଥାପି ସିଏ ଏକା ଏହି ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ୟାଟିର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ମୋତେ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଜଣାଇଲେ ନାହିଁ ବା ଆଉ କାହାକୁ ହୁଏତ କିଛି କହିଲେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କାରଣ, ସେକଥା ହୋଇଥିଲେ ବାର ତୁଣ୍ଡର ଫୁସୁର୍ ଫୁସୁର୍‌ରେ କଥାଟି ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା ଏବଂ କେତେ ପ୍ରକାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଏବଂ, କଥାଟି ନଗଡ଼ିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ତହବିଲର, ମୋ'ର ବେତନଟା ମଧ୍ୟ ଆସି ପାରୁନଥିଲା । ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ସେହି କେତେମାସ କୌଣସି ବେତନ ପାଉନଥିଲି । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କେବେ ଗୁହାରି କରିବାକୁ ଯାଉନଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଡକ୍ଟର ସିଂହ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଆଡ଼ୁ ଏକଥାଟି କହି ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିଚଳିତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ ।

ତା'ପରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଏବଂ ଡକ୍ଟର ସିଂହଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପତ୍ର ବିନିମୟ ଚାଲୁ ହୋଇଗଲା । ତେଣୁ ନାହିଁ ନାହିଁ ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଦିଆ ଯାଉଥାଏ, ଏଣୁ ମୋତେ ଏହି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରଖାଯାଉ ବୋଲି ବାରବାର ଅନୁରୋଧ କରାଯାଉଥାଏ । ସରକାରମାନେ ଭାରି ନିୟମରେ ଚାଲନ୍ତି । ଅନେକ ମନ୍ଦିର ଯେପରି ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଚାଲନ୍ତି, କେବେହେଲେ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେବାକୁ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ, ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲେ ସବୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମାଟି ହୋଇଯାଏ, ଏକଥା ପ୍ରାୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ପାଖରେ ଦେଖାଇବା ଭଳି କୌଣସି କାଗଜପତ୍ର ନାହିଁ । ତେବେ ମନ୍ଦିର ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଅଧ୍ୟାପକ ବୋଲି କିପରି ବା କାହିଁକି ସ୍ୱୀକାର କରିବ ? ଡକ୍ଟର ରାମଚରଣ ସିଂହଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମଝଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ତଥାପି କିପରି ବା କାହିଁକି ଅର୍ଦ୍ଧ କଳ୍ପପର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକର ପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରି ଏତେଥର ଚିଠି

ଲେଖୁଛନ୍ତି, ଦିଲ୍ଲୀର ଶିକ୍ଷାସାହେବମାନେ ସେକଥା ମୋଟେ ବୁଝି ପାରୁନଥାନ୍ତି । ସେହି ଅଧ୍ୟାପକଟି ବର୍ଷ ଯାକର ତା' କାର୍ଯ୍ୟର ମାଧ୍ୟମରେ ଯେ ନିଜ ପ୍ରାମାଣିକତାର ଯଥେଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇସାରିଛି ଓ ତାହାକୁହିଁ ଯେ କୌଣସି କାଗଜପ୍ରମାଣ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେକଥା ସରକାରୀ ନିୟମର ଉଆସରେ କିଏ କାହିଁକି ବୁଝିବ ? ଏହି ଅଧ୍ୟାପକଟି ଓଙ୍କାର ସିଂହଙ୍କର ନିଜର କେହି ଲୋକ ନୁହନ୍ତି ତ ?—ଏପରି ସନ୍ଦେହ ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷାଶାଳରେ ଥରେ ଅଧେ ଉପୁଜିଥିବା ଆଦୌ ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ତଥାପି ବାର ବାର ଧକ୍କା ଖାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଓଙ୍କାର ସିଂହ ତାଙ୍କର ଜିଦ୍ ଛାଡ଼ୁନଥାନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ବେଶ୍ କେତେ ମାସ ଅତିବାହିତ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଅବଧିଟିରେ ମୋ' ଲାଗି ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ଏପରି ଟଣାଓଟରା ଚାଲିଛି ବୋଲି ମୋ' ଗୋଚରକୁ ଆସିଥିଲେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଭଳି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଇଥାନ୍ତି କେଜାଣି ? ଖାଲି ଭଲ ହୋଇଲା, ମୁଁ କିଛିହେଲେ ଜାଣି ପାରିଲିନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହିଁ ଜିତିଲା । ସରକାର ମାନିନେଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଆକାଶ ମୋଟେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲାନାହିଁ । ସରକାର ବୁଝିଲେ । ମୋ'ର ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରହିବାକୁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏକ ବିଶେଷ ଘଟଣାରୂପେ ଏକାବେଳେ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ବିଚାର କଲେ ଏବଂ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏହି ବିଶେଷ ଅନୁମତିଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଆଉ କାହାରିବେଳେ ନଜିର-ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି କେନ୍ଦ୍ରରୁ କଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ଆସିଥିଲା । ନିୟମ ଭାଙ୍ଗିଲା ସତ, ମାତ୍ର ଆଉ କେବେ-ହେଲେ ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସତର୍କ କରାଇ ଦିଆଗଲା । ଏସବୁ କାଣ୍ଡର ସମାପ୍ତି ଘଟିବା ପରେ ଯାଇ ଓଙ୍କାର ସିଂହ ମୋତେ ତାଙ୍କ ଦପ୍ତରକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ସେଇଠି ସେ ମୋତେ ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ମୋତେ ନିମିତ୍ତ କରି ଯା'ଆସ କରିଥିବା ଚିଠିପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖାଇଲେ । ସର୍ବଶେଷ 'ହଁ' ପତ୍ରଟିକୁ ନିଜେ ପାଠ କରି ମୋତେ ଶୁଣାଇ ଦେଲେ । ମୋ' ଆଖିରେ ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଏହି ଲୁହ କେବଳ କୃତଜ୍ଞତାରେ ଲୁହ । ମୋ' ପାଇଁ ମୋ' ଅନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତା ଏତେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ମାସ ମାସ ସରକାରଙ୍କ କଚେରୀ ସହିତ ଲଢ଼େଇ କରି ଶେଷକୁ ମୋ' ପାଇଁ [illegible]ରୀ ଆଣି ପାରିଲେ ବୋଲି କେବଳ ତାଙ୍କରି ପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରକଟ କରୁଥିବା କୃତଜ୍ଞତାର ଲୁହ ନୁହେଁ, ଏହା ପଛରେ ଆହୁରି କେତେ କିସମର କୃତଜ୍ଞତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଓ ମୋ' ଆଖିକୁ ଛଳଛଳ କରି ପକାଇଲା ।

ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜର ପାଠ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୪୨ ର ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । କଟକ ଜେଲରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ବେଳେ ଏତେ ଆଉ ଏତେ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ମିଳିଲା ଯେ, ଆମ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ତତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ଯେତିକି ବିଦ୍ୟା ସହିତ ପରିଚୟ ଘଟିଥାଏ, ପୃଥିବୀରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବାହାରେ ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଗୁଣ ଅଧିକ ବିଦ୍ୟା ରହିଛି ବୋଲି ମୋ'ର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ବାହାରର ସେହି ପୁସ୍ତକ ସମୁଦ୍ର ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ପଢ଼ୁଥିବା ପାଠଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ଜେଲ୍‌ରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଚାଲୁଥିବା କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମଟିରେ ନଯାଇ ମୁଁ ମୂଳ ବିଶ୍ୱ-ଭାରତୀର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନେଇଥିଲି । ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥ ତାଙ୍କ ଅସଲ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ସ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଧାଞ୍ଚର ଶିକ୍ଷାଦାନ ହେଉ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ, ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସେହି ଅନୁସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । କୁହାଯାଏ ଯେ, ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମତଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାର ବିଚାର କରୁଥିବା କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକ ସ୍ନାତକସ୍ତରୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲୁ ବୋଲି କବିଗୁରୁଙ୍କୁ ଫୁସୁଲାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଥିଲା ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ଅଧିକ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିବେ ଏବଂ ସେମାନେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ପାଠକୁ ପଢ଼ିଲେ ଏବଂ ସେହି ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତିନିକେତନର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ରହି ତଥାପି ବି ପରିମାଣରେ ଉପକୃତ ହୋଇ ପାରିବେ ।

କଥିତ ଅଛି, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଏକାଧିକ ବର୍ଷକାଳ ସେଥିଲାଗି ସମ୍ମତ ହେଉନଥିଲେ, ମାତ୍ର ପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁଣ୍ଠାର ସହିତ ସମ୍ମତି ଦେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଶିକ୍ଷାଭବନରେ ଏକାବେଳକେ ଦୁଇଟି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲିଲା, ଏହିପରି ଭାବରେ ବ୍ୟାଧିଟିର ପ୍ରବେଶ ଘଟିଥିଲା । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ବେଶୀ ପିଲା ଥିଲେ, ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଥିଲେ ଅଳ୍ପ ପିଲା । ତଥାପି ଦ୍ୱିତୀୟଟିର ଆଦର ଅଧିକ, ସେଥିରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀଙ୍କର ଆଦର ମଧ୍ୟ ଅଧିକ । ତତ୍କାଳୀନ ଇଂରେଜ ସରକାର ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଉ-ନଥିଲା । ତେଣୁ ତାକୁ ପଢ଼ି ଦେଶରେ ଚାକିରି ପାଇବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ୱ-

ଭାରତୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମଟିକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭିତରୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ଡାକରା ପାଇ ଆସୁଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯଥାର୍ଥ ଆନନ୍ଦ ସେହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ହିଁ ରହିଥିଲା । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ମଧ୍ୟ ତଦନୁରୂପ ଥିଲେ । କଲିକତା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଶ୍ରେଣୀରେ ସେମାନେ ମାମୁଲି ଭାବରେ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପଢାଇ ଦେଉଥିଲେ ସିନା, ମାତ୍ର ଆମକୁ ପାଠ ପଢାଇବାକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ସଜ୍ଜିତ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ଆପଣା ଭିତରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ପାରିବା ପାଇଁ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଅବଗାହିତ ଏବଂ ସମ୍ମତ କରାଇ ଆସୁଥିଲେ । ମୋର ମନେ ଅଛି, ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀରେ ସେମାନେ ଆମକୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଗିଳାଉ ନଥିଲେ, ସେମାନେ ଆମକୁ ଏହି ଶ୍ରେଣୀରେ ଯେତିକ ପାରୁଛନ୍ତି ତାହାଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ସାମଗ୍ରୀ ଶ୍ରେଣୀ ବାହାରେ ଅନ୍ୟ ଅନେକାନେକ ପୁସ୍ତକ ମାନଙ୍କରେ ହେଉଛି ବୋଲି ଆମକୁ ଅନୁକ୍ଷଣ ହୋଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଆମକୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଭିତରେ ନେଇ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଆମେ ନିଜର ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ଅନୁଯାରେ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଆମର ଅସଲ ରସଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲୁ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଆମର ପରୀକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ହେଉଥିଲା ।

ଅର୍ଥାତ୍, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ମନ ସେଇଦିନୁଁ ମୋଟା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ପାଠ ପଢ଼ି ପ୍ରମାଣପତ୍ରଟା ହାସଲ କରିବାର ତାମସାରୁ ମନ ଛୁଟି ଯାଇଥିଲା । ଗ୍ରନ୍ଥ ହାତେ କାହିଁକି ତା'ର ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ସବୁବେଳେ ନିକଟେ ଆଣ୍ଟରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ଓ ନିଜକୁ ନିଜର ପ୍ରମ ଧେୟ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କ କରି ଅସୁଥିଲି । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାହିଁ କରି ଆସିଛି । ମୋତେ ଯେତିକ ବହି ପଢିବାଲାଗି କୁହାଯାଇଛି, ମୁଁ ତାହାର ସାତଗୁଣ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ମନ ବଳାଇଛି । ଅଳ୍ପରେ ମୋତେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ । ବିଦେଶରେ ପାଠ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ମୋର ଏହି ମନମୋଟା ପଣ ବଢ଼ିଛି ସିନା, ମୋଟେ କମିନାହିଁ । ଗୋଟାଏ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ସହରରେ ମୁଁ ଘରଘରଣ୍ଟା ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଆମ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ କ'ଣ ଅଛି କି ନାହିଁ, ସେଥିପ୍ରତି କୌଣସି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନକରି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଯୁଆଡ଼େ ଭଲ ଲାଗିଛି, ସେଣେ ମାଡ଼ି ଯାଇଛି । ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ଯେ, ମୋର ନିୟତି ମୋତେ କେବେହେଲେ ଧୋକା ଦେଇନାହିଁ । ଲୋକ ଯେତିକ ବଢିଛି, ମୋ' ଆଗରେ ତାହା ସେତିକ ଆଣି ଜୁଟାଇ ଦେଇଛି । ଯେତିକ ପଢ଼ିଛି, ସତେଅବା ସେହି ଅନୁପାତରେ ଲୋକ ଅନ୍ତରେ ଆନ୍ତର ବଢ଼ିଛି । ଜ୍ଞାନର ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ

ଖେଳର ଏହି ବିଶ୍ୱରୂପ ମୋତେ ଆଉ କେଉଁଠିହେଲେ ମୁଁ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରି ପାରନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରରୋଚନା ଦେଇ କେବେହେଲେ ବସାଇଦେଇ ନାହିଁ । ଏହି ଖେଳ ମୋତେ ଏହି ସଂସାରୀ ହିସାବନିକାଶିତର କେତେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ପାର କରାଇ ନେଇଛି । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ନିଜକୁ ସାନ ଓ ଅଳପ କରି ରଖିବାକୁ ଆଦୌ ମନ ବଳିନାହିଁ ।

କୋପେନହେଗେନରେ ପାଠ ପଢ଼ି ଗଲାବେଳକୁ ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷ ପାଇଁ ଦେଶରେ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷା କିପରି ଏକାବେଳେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହୋଇଯିବ, ଗୋଲାମ ହେବାକୁ କିପରି କେହିହେଲେ ପାଠ ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ, ଏସବୁ କଥା ଚାରିଆଡ଼ୁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ଏବଂ ସେସବୁକଥା ମୋ ଭିତରକୁ ଭେଦି ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଚାକିରି କରିବାକୁ ପାଠ ପଢ଼ିବିନାହିଁ, ମୋ' ନିଜ ଦେଶ ଏବଂ ସମାଜର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କାମରେ ଲାଗିବାକୁ ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ିବି, ସେତିକିବେଳକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଏହିପରି ଏକ ସମର୍ପଣବୁଦ୍ଧି ମୋତେ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇ-ଥିଲା । ଯଥାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା ସତକୁ ସତ ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଡ଼କୁ ହିଁ ମୋତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନେଇଥିଲା । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଓ ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଯାହାସବୁ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷାର ସକଳ ଅଭିମୁଖ୍ୟକୁ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାରମାନ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ବୋଲି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲି । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତାର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ଲାଗି ତା'ର ତଥାକଥିତ ପ୍ରମାଣପତ୍ରଟି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ମାନଦଣ୍ଡ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ । ମୋ'ର ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ମୁଁ ହାସଲ କରିଥିବା ପ୍ରମାଣପତ୍ରରୁ କେହି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଆସିବ, ଏହି କଥାଟି ମୋତେ ଚିରଦିନ ଭାରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ବୋଲି ମନେ ହୋଇଛି । ଦେଶକୁ ଫେରି ମୁଁ ନିଜପାଇଁ ଆଶ୍ଥାନଟିଏ ବାଛି ନେଇଥିଲି ଏବଂ ସେଥିଲାଗି କାହାରିକୁ କୌଣସି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିନଥିଲା । ଡକ୍ଟର ରାମ କରଣ ସିଂହ ନିଜଆଡ଼ୁ ହିଁ ମୋର ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ ଏଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ । ମୋ'ର ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ ମଗାହୋଇ ନଥିଲା । ଅଥବା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖାଇବାର କୌଣସି ଧନ୍ଦାରେ ପଶିନଥିଲି । ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକକୁ ତୁମେ ଯଦି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ, ତେବେ ତାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖ, ତା'ର ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖ । ତାହା ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ । ପ୍ରମାଣପତ୍ରର

ପରମ୍ପରାଟା ଆମ ଦେଶରେ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଗତ ପଚାଶବର୍ଷ ହେଲା ବହୁତ ଭୁଆଁ ବୁଲାଇ ସାରିଲାଣି । ତଥାପି ସେହି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ହିଁ ପରମ ଅବଲମ୍ବନ ହୋଇ ରହିଛି ।

ବିଚ୍‌ ପୁଣିରେ ଏଭଳି ଘଟଣାଟିଏ ଘଟିଲା, ସେଥିରେ ମୋର ଏକ ଘାଟୀ ପାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏକ ଚମତ୍କାର ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଗଲା । ନଇଁବେ ନାହିଁ ନଇଁବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଧମକ ଦେଇ ଦେଇ ସିଏ ବି ବୁଝିଲେ ଓ ନିମରାଜି ହେଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଏହାକୁ ମୁଁ ଏକ ବିଜୟ ବୋଲି କହିବି ନା ଆଉ କ'ଣ କହିବି ? ସରକାରଙ୍କର ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ' ପାଖରେ କୌଣସି କାଗଜପତ୍ର ନଥିଲା । ମାତ୍ର, ମୋ' ତରଫରେ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାର ଗୋଟାଏ ବର୍ଷର ନଜିର ରହିଥିଲା । ମୋ' ତରଫରୁ ମୋ' ଅନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତା ମାସ ମାସ ଧରି ଲଢ଼ିଲେ, ସତେଅବା ନିଜର କୌଣସି ଲଢ଼ିବାପରି ଲଢ଼ିଲେ । ଶେଷକୁ ନିୟମ ନଇଁବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲା ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ମୋତେ ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଲା । ଗୋଟାଏ ନିୟମ ସର୍ବସ୍ୱ ସଂସ୍ଥାନ ସିଷ୍ଟେମ୍‌ ଭିତରେ ତଥାପି କେହି ନା କେହି ଗୁଳାରୁ ବାହାର ଅବସ୍ଥାଟିକୁ ବୁଝିଲେ; ତାହା ଆଦୌ ଏକ ମାମୁଲି ଘଟଣା ନୁହେଁ । ଏବଂ, ମୋତେ ନିମିତ୍ତ କରି ଏହି ଲଢାଇଟି ଚାଲିଥିବା ସକାଶେ ମୋ'ର ବିଶେଷ ଭାବରେ ହୃଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଥିଲା । ଏତେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତଥାପି କୋଉଠି ତିଷ୍ଠି ପାରିଲି, ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲି ଏବଂ ମୋ' ଆଣ୍ଠୁ ରହିପାରିଲା, ମୋ' ଆଖି ସେଠି ସେଇଥିପାଇଁ ଛଳଛଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ।

ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହ ଶେଷକୁ କହିଲେ, ତୁମେ ଏତେ କାମ କରିଛ, ଏତେ ଗବେଷଣାଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଛ, ତାହାରି ଭିତରୁ କେଉଁ ଗୋଟାକର ବଦଳରେ ଖଣ୍ଡେ ଔପଚାରିକ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ହାସଲ କରିଥିଲେ କ'ଣ ଖରାପ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ମୁଁ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲି, ଆଜ୍ଞା; ଯଦି ମୋ' ପାଖରେ ସେହି ଡିଗ୍ରୀଟାଏ ହିଁ ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୋତେ ନେଇ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି ହେବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ଆପଣ ମୋତେ ବାଦ୍‌ ଦେଇ ଆଉଜଣକୁ ଧରି ଆଣିଥାନ୍ତେ । ଏବଂ, କେତେ ମାସ ଧରି ମୋ' ପାଇଁ ଆପଣ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧଟି ଲଢ଼ିଲେ, ଏତେ ଚିଠି ଲେଖିଲେ, ଏତେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଲେ ଏବଂ ଶେଷକୁ ଅନିମରାଜି ଏକ ସିଷ୍ଟେମ୍‌କୁ ନିମରାଜି କରିପାରିଲେ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ଆଉ ସେସବୁ କାହିଁକି କରିଥାନ୍ତେ ? ଆପଣ ଯେ ମୋ' କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏସବୁ କଲେ, ତାହାହିଁ ମୋ'ର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଡିଗ୍ରୀ ଓ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍‌ । ମୋର ବହୁ ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଆପଣଙ୍କର

ନଜରରେ ମୁଁ ତାହାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲି । ଡକ୍ଟର ସିଂହ ଏକଥାର ଉତ୍ତରରେ "ତୁମକୁ ମୋଟେ ପାରି ହେବନାହିଁ" ବୋଲି କହିଲେ ଓ କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି ମୋତେ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ପାଇଁ ତା' ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏତେ ଲଢ଼ିପାରେ; ସେଠାରେ ସେହି ଅଧ୍ୟାପକ ତା'ପରେ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସବୁଠୁ ସତ ଗୋଟିଏ ନୌକର ହିଁ ହୋଇଯିବ । ଏହାପରେ ମୋ' ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାହିଁ ଘଟିଥିଲା । ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହିଲେ, ମୁଁ ମୋ'ର ଗୁରୁଗୁରୁଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ନୌକର ହୋଇ ରହିଲି, ମୋ' ବିଦ୍ୟା ପାଖରେ ନୌକର ହୋଇ ରହିଲି ଏବଂ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜଣେ ଚିରନ୍ତନ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଟି ପାଖରେ ନୌକର ହୋଇ ରହିଲି । ଏବଂ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ଯେଉଁଠି ନୌକର ହୋଇଗଲେ ମଣିଷର ବଳ, ସାହସ ଏବଂ ଖୁସି ଯେ ସହସ୍ର ଗୁଣ ହୋଇଯାଏ, ସେହି ଅନୁଭୂତିଟି ମୋତେ ତା'ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମିଳିଲା । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ ସହଜ ହୋଇଗଲି ।

ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ଝମେଲା ତୁଟିଲା ତୁଟିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସଦନ ମୋତେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ସେଠାକୁ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଯିବାଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେମାନେ ବହନ କରିବେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ଚିଠିରେ କୁହା ହୋଇଥିଲା । ନିୟମ ଅନୁସାରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହୋଇ ନଥିବାରୁ ମୋତେ ଏକାବେଳକେ ବର୍ଷେ ଛୁଟି ମିଳିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ତଥାପି ସାହସ କରି ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହଙ୍କୁ ଏହି ଖୁସିଖବରଟି ଯାଇ ଜଣାଇଲି । ସିଏ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । ଏହା ସମସ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ନିମନ୍ତେ ଏକ ଖୁସିର କଥା ବୋଲି ମୋତେ କହିଲେ । ତେଣୁ, ସେଥିଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ବମ୍ବେରୁ ଜଳଯାନରେ ବାହାରିଥିଲି । ୧୯୬୨ ମସିହା'ର କଥା । ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଚୀନ ଯେଉଁଦିନ ଆମ ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ପଟେ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ କଲା, ମୁଁ ସେହିଦିନ ଇଟାଲିର ଜେନୋଆ ବନ୍ଦରରେ ଯାଇ ଜାହାଜରୁ ଓହ୍ଲାଇଲି । ସେଠାରୁ ରେଳ ଯୋଗେ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର ବ୍ରାଉନ୍‌ସ୍‌ୱାଇକ୍ ଓ ସେଠାରୁ ସୋନେନବର୍ଗ ।

କେବଳ ଜର୍ମାନୀରେ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପଶ୍ଚିମ ଇଉରୋପରେ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ହେଉଛି ଆପଣା କିସମର ଗୋଟିଏ ଅନନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱସମରରେ ପରାଜିତ ହେବାପରେ ଜର୍ମାନୀର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ମୁଖ୍ୟତଃ ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ବୃହତ୍ତ୍ୱ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖା ଯାଇଥିଲା, ଗୋଟାଏ

ବିଶ୍ୱସମରରେ ଜିଣି ପାରିଲେ ଜର୍ମାନୀ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ମାଲିକ ହେବ ବୋଲି ଯାହା ବୁଝା ଯାଇଥିଲା, ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଜର୍ମାନୀ ଚାରିଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଚାରୋଟି ବିଜେତାଶକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ରହିଥାଏ । ଜର୍ମାନୀ ପ୍ରତି ସାରା ମହାଦେଶରେ ଘୃଣା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ପ୍ରାପ୍ୟ କିଛିହେଲେ ନଥାଏ । ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଦେଶଟିସାରା ଭଙ୍ଗାରୁଜା ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଆଗକୁ ଯେପରି ମୁକୁଳିବାର ଆଉ କୌଣସି ବାଟ ଦେଖା ଯାଉନଥାଏ । ସେହି ସମୟରେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି, ଯେମାନେ ସମସ୍ତେ ହିଟଲରର ଶାସନର ପ୍ରତିବାଦ କରି ସଜା ପାଇଥିଲେ, ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ସହିଥିଲେ—ସେମାନେ କିଛି ନୂଆ ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାଲାଗି ଏକାଠି ହେଲେ । ଏପରି କିଛି ବିଷୟର ଆଲୋଚନା କରିବେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ଆଗକୁ ଗୋଟିଏ ବାଟ ଦେଖାଯିବ ଏବଂ କିଛି ସାହସ କରିହେବ, ଏବଂ ସେହି ଆଲୋଚନାରୁ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା ।

ସେମାନେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଆହ୍ୱାନ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ମଣିଷମାନେ ଏକାଠି ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ପାରିବେ, ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଅବଲୋକନ କରି ପାରିବେ । ପରସ୍ପର ସହିତ କଥା କହିବେ, ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝିବେ ଏବଂ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ଜର୍ମାନୀର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷଙ୍କୁ ଏକ କୋକୁଆ ଭୟ ଗ୍ରାସ କରି'ରହିଥିଲା । ନାଜୀ ଶାସନର ବାରବର୍ଷ କାଳ ଜର୍ମାନୀରେ ଯେଉଁସବୁ ଅମାନୁଷିକ ଅସ୍ୱବଶ୍ୟତାମାନ ଘଟିଲା, ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକ ଦେଖାଇ ବାଧ୍ୟ କରାଗଲା ଏବଂ ଉପରେ ଦେଶର ସମସ୍ତେ ସେହିସବୁ ଅପଘଟଣାରେ ସହଯୋଗ କରୁଥିବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, ସେଥିଲାଗି ଯେଉଁମାନେ ଦାୟୀ ଥିଲେ, ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଜର୍ମାନୀକୁ ଦଖଲ କରିଥିବା ବିଜେତା ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ସେହି ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ଲୋକମାନେ ସଜା ପାଇବେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜା ଯାଉଥିଲା । ଜର୍ମାନୀର ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ତାହା ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆଉଗୋଟାଏ ଉପଦ୍ରବ ବୋଲି ମନେହୋଇଥିବ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ, ଏହି ଭୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ କିଏ ନିଜକୁ ଦାୟୀ ବୋଲି କହିବ ଏବଂ ସଜାକୁ ବାହାରିବ ? ତେଣୁ ଆପଣା ଆପଣାର ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚାଇବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମସ୍ତେ କହୁଥିଲେ ଯେ ସବୁକିଛି ହେଉଥିଲା, ମାତ୍ର ସେମାନେ ସେସବୁ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିନଥିଲେ, ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଜାଣିନଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ସେମାନେ ଦାୟୀ ବା କିପରି ହୋଇପାରିବେ ? ତେଣୁ, କେହି ସତକୁ ସତ ପାଟି ଫିଟାଇବାକୁ ରାଜି ନଥିଲେ, ଏପରିକି ନିଜର କୁଟୁମ୍ବଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ବିଗତ ବାରବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ନିଜେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ପ୍ରକୃତ ଭୂମିକା ବିଷୟରେ ପାଟି ମଧ୍ୟ ଖୋଲୁନଥିଲେ ।

ଯେତେବେଳେ ସାନ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ସାହସ କରି ଏକାଠି ବସି ପରସ୍ପର ସହିତ ଯେ କଥା ହେବାକୁ ମନ କଲା, ସେତେବେଳେ ସେଥିକୁ ମଧ୍ୟ କେତେ ବଡ଼ କଥା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ବାହାରୁ ଥାଇ କେତେ କେତେ ମଣିଷ ସନ୍ଦେହ କଲେ—ଅତିଡରୁଆମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବୋଲି କହିଲେ । ତଥାପି ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା । ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆଠଦିନ କି ଦଶଦିନ ପାଇଁ ଏକାଠି ହେଲେ, କେତେକ ବା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିରୀକୃତ ବିଷୟରେ ନିଜ ଭିତରେ ଆଲୋଚନା କଲେ । ଜଣେ ହୁଏତ ଚର୍ଚ୍ଚାଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପ୍ରଥମେ କିଛି କହିଲା, ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ ତାହାର ଉପରେ କହିଲେ, ମତାମତ ଦେଲେ । କୌଣସି ବିଶେଷ ସ୍ୱାର୍ଥର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଲଢ଼େଇ କରିବାପାଇଁ ନୁହେଁ, ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝିବାପାଇଁ ସେମାନେ ଏକାଠି ଆଲୋଚନାରେ ବସିଲେ । ଜଣେ ଜଣେ ମୁକ୍ତ ଅବଲୋକନକାରୀ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆଲୋଚନା କଲେ ଓ ତାହାର ଆଲୋକରେ ନିଜ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା କେତେସବୁ ଗଣ୍ଠିକୁ କ୍ରମେ ଫିଟାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କେଉଁ ଦେଶର, କେଉଁ ବାଦର ଏପରିକି ଯେଉଁ ଧର୍ମର ଅଥବା କେଉଁ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ଏକ ରଣାଙ୍ଗନାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ପରି ମଣିଷମାନେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ମୁଖା ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି ଏବଂ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି କଥା କହୁଥିବାର ଗ୍ଲାନିରେ ଭାରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ବୋଲି ସେସବୁ ଅବସରରେ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି ଗଣ୍ଠି ଫିଟି ପାରେନାହିଁ । ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆଲୋଚନାରେ ବସିଲେ ଯାଇ ଗଣ୍ଠି ଫିଟେ, ତେଣୁ ଏକ ସମାଧାନରେ ପହଞ୍ଚିହୁଏ, ଅନ୍ତତଃ ପରସ୍ପରକୁ ଭାରି ବୁଝିହୁଏ । ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଯେଉଁ ଦେଶର ହୋଇଥାନ୍ତୁ ପଛକେ, ସେମାନେ ମୂଳତଃ ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି ବସିବେ, ପରସ୍ପରକୁ ଶୁଣିବେ ଓ ପରସ୍ପର ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିବେ—ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସଦ୍‌ଜନମ୍ ଭୂମିରୁ ହିଁ ସୋନେନବର୍ଗ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଧାନତଃ ସହୃଦୟତାକୁ ଆଧାରଶିଳା କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ।

ପ୍ରଥମେ କେବଳ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀରୁ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀମାନେ ଆସୁଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଫିଟି ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ ହେଲା, ଯାବତୀୟ ବାଦଠାରୁ ମଣିଷ ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ବୋଲି ଆବିଷ୍କୃତ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ପ୍ରଥମକାଳର ସେହି ବନ୍ଧୁମାନେ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହିତ ହେଲେ ଏବଂ କ୍ରମେ ପଶ୍ଚିମ ଇଉରୋପର ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧି ଆସିଲେ । ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ ଆହୁରି ବଢ଼ିଲା । ଆଫ୍ରିକା, ଏସିଆ ଏବଂ ଆମେରିକାକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଗଲା । ଆଲୋଚ୍ୟ

ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକର ପରିଧିରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଘଟିଲା । ତା'ପରେ ପୂର୍ବ ଇଉରୋପର ତତ୍କାଳୀନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ନିଭୃତ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି କ୍ରମେ ପୃଥିବୀଯାକ ମଣିଷମାନଙ୍କର ସମାଗମରେ କୋଳାହଳମୟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । କେହି ଜଣେ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଶୁଣୁଥିଲେ ଓ ତା'ପରେ ଏକ ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା—କେବଳ ଏତିକି ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଅନେକ କିଛି କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଏକାଠି ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ, ଏକାଠି ନାଚୁଥିଲେ, ମନଦୁଃଖରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଏକାଠି ବୁଲୁଥିଲେ, ଦୂରତାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରୁଥିଲେ । କ୍ରମେ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗର ବପୁରେ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କୁ ଠାବ କରି ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ପଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାପନା ହେଲା । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ଆସି ଏପରି ଏକ ଅବସର ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ସମଗ୍ର ବିଚାରଟିକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ଓ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେହିମାନେ ଘରକୁ ଫେରିଯାଇ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଗଠନ କଲେ । କୁଟୁମ୍ବଟି ଏହିପରି ଭାବରେ କେତେ ଦେଶକୁ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଗଲା ।

ତେଣିକି କେବଳ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ କାମ ଚଳିଲାନାହିଁ । ତେଣୁ, ଇଂରାଜୀ ଓ ଫରାସୀକୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ବକ୍ତା ମାଇକ୍ରୋଫୋନ ପାଖରେ ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ଦେଉଥିବେ ଏବଂ ଶ୍ରୋତାମାନେ ନିଜ ନିଜ କାନରେ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ଫୋନ ଲଗାଇ ବସିଥିବେ, ଯାହାଫଳରେ ସେମାନେ ବକ୍ତୃତାଟିକୁ ନିଜର ପରିଚିତ ଭାଷାର ଅନୁବାଦରେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଶୁଣି ପାରୁଥିବେ । ଅନୁବାଦକାରୀମାନେ କେଉଁଠି ଅନ୍ତରାଳରେ ବସି ମୂଳ ବକ୍ତୃତାଟିକୁ ଶୁଣୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରି ଦେଉଥିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳରେ ସେଠାରେ ଡେନିଶ୍ ଫିନିଶ୍ ଓ ଡଚ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁବାଦ କରାଇ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲଣି । କ୍ରମେ, ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଦୁଇଟା ଆଲୋଚନାଚକ୍ରର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇପାରିଲା । ଗୋଟିଏ ବଡ଼ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଇସ୍କୁଲପିଲା ମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକୃତରେ ତୁଳନା ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଜାଗା ରହିଛି, ଯେଉଁଠାକୁ ଆସିଲେ ତୁମେ ନିଜେ କେଉଁ ଦେଶର, କେଉଁ ଧର୍ମର ଓ କେଉଁ ଭାଷାର ବୋଲି ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଯିବ, ସତେଯେପରି ଆଉଗୋଟିଏ କ'ଣ ହୋଇଯିବ । ଶତକଡ଼ା ଶହେଭାଗ କେବଳ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ଓ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବ- ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ତୁମ ଭିତରେ ଆଉ କେହି

ତୁମକୁ ପ୍ରରୋଚିତ କରୁନଥିବେ । ତୁମେ ସତେଅବା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ହୋଇଯିବ । ଏକାବେଳକେ ଆକାଶଯାଏ ଛୁଇଁ ହୋଇଯିବ । ଆକାଶକୁ ଛୁଇଁପାରୁଛ ବୋଲି ଗୋଡ଼ତଳେ ରହିଥିବା ମାଟିଅଗ୍ରକୁ ଯେ ଭୁଲିପଡ଼ିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ମାଟି ଥିବ, ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ଥିବ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସଂସ୍ଥାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ମୋ'ର ବର୍ଷଟିଏ କଟିଲା, ଏହା ମୋତେ ଅନେକ ସମ୍ପଦବାନ୍ କରିଦେଇ ପାରିଲା । ମୋ' ନିଜର ବିକାଶରେ ତାହା କେବଳ ଆହୁରି ଅନେକ ସୂତ୍ର ନୁହେଁ, ଆହୁରି ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲା । ଭିତରେ ନୂଆ ନୂଆ ଉତ୍ତରର ଆବିଷ୍କାର ହୋଇ ଚାଲିଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାରେ ଯଦି ଏହିଭଳି ପ୍ରଶ୍ନବିସ୍ତାରର ସୁଯୋଗ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, ତେବେ ତାହାକୁ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବା ଉଚିତ ।

ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଯୋନେନ୍‌ବର୍ଗଠାରେ ମୁଁ କେତେ ଦେଶର କେତେ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଭେଟିଲି, ଅଧିକାଂଶତଃ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲି । ଏହି ତରୁଣମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପଶିବା, ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଏବଂ ମନନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବନ୍ଧୁଟିଏ ପରି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିବା —ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଭାବରେ ପୃଥିବୀର ଭବିଷ୍ୟତ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା । ବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଦେଖିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାରେ ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ସତେଅବା କେଉଁଠାରେ ହାରି ଯାଇଥାନ୍ତି କି କ'ଣ କେଜାଣି, ସେମାନେ ଭାରି ଆତୁର ଭାବରେ ଖାଲି ଭବିଷ୍ୟତର କଥା କହୁଥାନ୍ତି । ତରୁଣମାନେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ଅଥବା ଏହି ପୃଥିବୀର ଭବିଷ୍ୟତ ବୋଲି କେତେ ଜୋର ଦେଇ କହନ୍ତି । ଏପରି କରିବାର ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନେ ସତେଅବା ଆହ୍ୱାନଟିଏ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣାର ଭୂମିକାଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରି ଥିବାର ଏକ ଗ୍ଳାନିରୁ ଭୁଲିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ସତେଅବା ବାଆଁରେଇ ହୋଇ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ, ଆଗାମୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀମାନଙ୍କୁ ଖାଲି ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ମତାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ତରୁଣ ସମ୍ଭବତଃ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନଟିକୁ ଦେଖୁଥାଏ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଭୂମିଟି ଉପରେ ନିଜର ଟିପଟିକୁ ଠାଣକରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବାଟମାନ ଖୋଜୁଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ହିଁ ଆମେ ଭବିଷ୍ୟତ ଆଡ଼କୁ ଆମର ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକ୍ଷେପିତ କରିପାରିବା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ ।

ଭାରତବର୍ଷର ତରୁଣ ଏକ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ତଥା ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରେନାହିଁ କାହିଁକି ? ତାକୁ ଗୁରୁଜନମାନେ କେବଳ

ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥାନ୍ତି ଓ ଆଉଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଅତୀତ ବିଷୟରେ ଖୁବ ଭାବପ୍ରବଣ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନର ଯାବତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ତା'ମାଖରୁ ଅନ୍ତରାଳ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ତାକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଖୁବ୍‌-ବେଶୀ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ, ନିଜପାଇଁ ବାଟଟିଏ ବାଛିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ପରିସରଟିଏ ବି ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସତେଅବା ତା' ପାଇଁ ସବୁ ଆପେ ଆପେ ତିଆରି ହୋଇଯିବ ଓ ସିଏ ତା'ଲାଗି ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଏକ ଗୁଳାରେ ବାଟ ଚାଲିଲେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିରାପଦରେ ରହିବ ବୋଲି ତାକୁ ସାଧୁପଦେଶ ଦିଆ ହେଉଥାଏ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ମୁଁ ଠିକ୍ ଓଲଟା ଦେଖିଲି । ତରୁଣମାନେ ସେଠାରେ କେବେ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ସହିତ ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିପାରନ୍ତି, ଗେହ୍ଲା ହୋଇ ବଢ଼ିବାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଅପମାନଜନକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଭବିଷ୍ୟତର ପରିମାପ କରି ଶିଖିଥାନ୍ତି । ଜଣେ ଷୋଳ ସତର ବର୍ଷର ପୁଅ ବା ଝିଅର ସେଠି ନିଜର ବୋଲି ଏକ ମତ ଥାଏ । ସିଏ ତାକୁ ଏକ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ମତ ବୋଲି କଦାପି ମାନି ନେଇ ନଥାଏ ଓ ତେଣୁ ଅଧିକ ଜାଣିବାକୁ ଓ ଅଧିକ ହେବାକୁ ଆପଣାକୁ ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରଖିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଆପଣାକୁ ବିବେକଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଆଉ କେଉଁ ତଥାକଥିତ ବିଜ୍ଞ ଓ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗିଳିହୋଇ ଯିବାକୁ ଦିଏନାହିଁ । ସିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ, ଗୋଟିଏ ମତ ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜର ଆଉଗୋଟିଏ ମତକୁ ନେଇ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରେ ଏବଂ, ସାଙ୍ଗରେ ବସିଥିବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସହିତ ତା'ର ମତ ମିଳୁନଥାଏ ବୋଲି ସେ ଆଦୌ ଲଜ୍ଜିତ ହୁଏନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ତରୁଣ ସତେଅବା କେତେ ଚଞ୍ଚଳ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ଯେ ତାକୁ ବାଟଟାଏ ବତାଇ ଦିଆଗଲା ବା ତା' ଉପରେ ଠିକ୍ ମତଟିଏ ଲଦି ଦିଆଗଲା ବୋଲି ସେ ଅନେକ ସମୟରେ କେତେ ନା କେତେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରୁଥାଏ । ପୂର୍ତ୍ତି ଇଚ୍ଛୁକ ଚେଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଜଣେ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି କେଡ଼େ ସହଜରେ ନିଜକୁ ଗୁରୁ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇଯାଏ ।

ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗଠାରେ ମୋଟେ କେବଳ ଭାରତବର୍ଷ ବିଷୟରେ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ରତଃ ଆହୁରି କେତେ କେତେ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା କହି ସାରିବାପରେ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ଥିତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ଓ ସେହି ଆଲୋଚନା ଅନେକ ସମୟରେ ଅସରନ୍ତି ଭାବରେ ଚାଲୁଥିଲା । ସତ୍ୟକୁ ଖୋଜିବାରେ ଓ ସତ୍ୟକୁ ଠାବ କରିବାରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ ପକାଇ ହେବନାହିଁ ଏବଂ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ଯେତେ ଉଚ୍ଚତାକୁ ଯିବାକୁ ତଥା ଯେତେ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହେବାକୁ ସମ୍ମତ ଥିବ, ସିଏ

ଖୋଜୁଥିବା ସତ୍ୟଟି ଯେ ସେଠିକି ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଓ ତେଣୁ ଆକର୍ଷକ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବ ଓ ତୁମକୁ ସେଠିକି ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଭାବରେ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେଉଥିବ ଏବଂ ତଥାପି କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗୁନଥିବ,— ଏହି ଅନୁଭବଟିକୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ୍‌ରେ ପାଇଥିଲି । କେତେଥର ମନେ ଅଛି, ରାତି ନଅଟା ବେଳେ ବକ୍ତାର ଭାଷଣ ସରି ଯାଉଥିଲା; ତା'ପରେ ଘଣ୍ଟାଏ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ସାମୂହିକ ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ଏବଂ, ତା'ପରେ ଯାଇ ଅସଲ ଡ଼ାଇଲଗ୍‌ଟି ଜମୁଥିଲା । ଯିଏ ଯିବାର ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ, ଆମେ ଥୋକେ ଚଉକିମାନଙ୍କୁ ଟାଣି ଆଣି ପାଖକୁ ପାଖ ହୋଇ ବସୁଥିଲୁ ଓ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲୁ । ଆଲୋଚନା ଭିତରେ ହିଁ କିଏ ଯାଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଚାହା କଫି ବା ଆହୁରି କ'ଣ ନେଇ ଆସୁଥିଲା ଓ ଆଲୋଚନା ଚାଲୁଥିଲା । ଏମିତି ଦିନେ ଦିନେ ଦୁଇଟା ତିନିଟା ଧମସ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଏକ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ବକ୍ତୃତାରେ ଶ୍ରୋତାମାନେ ଯେ ବକ୍ତାଙ୍କୁ ନିଜର ଆଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା କେତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଉପକୃତ କରିପାରନ୍ତି, ସେକଥା ମୁଁ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ-ଠାରେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିଲି ।

ଏହିପରି ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଗୋଟାଏ ବରଷ ପ୍ରାୟ ପୂରି ଆସିଲା । ମଝିରେ ପଶ୍ଚିମ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ଇନ୍‌ସବ୍ରୁକ୍ ଠାରେ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ତରଫରୁ ଏକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଆଲୋଚନା-ସପ୍ତାହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେଠାକୁ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଅନ୍ୟତମ ବକ୍ତା ଭାବରେ ପଠା ଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଶୀତ ଦିନ,— ଏବଂ ଇନ୍‌ସ୍‌ବ୍ରୁକ୍ ଆଲ୍‌ପ୍‌ସ୍ ପର୍ବତାଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ଏକ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସମ୍ମିଳନୀ ସ୍ଥାନ ସହରରୁ ବେଶ୍ ବାହାରେ ଏକ ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ନିକାଞ୍ଚନ ବଡ଼ ହୋଟେଲରେ ନିରୂପିତ ହୋଇଥିଲା । ଘର ଭିତରୁ ହିଁ ଆଲ୍‌ପ୍‌ସ୍‌ ପର୍ବତର ତୁଷାର ଶୃଙ୍ଗବସ୍ତାରମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ଆମ ସମ୍ମିଳନୀ ଭିତରେ ଥିଲି ସିନା, ମାତ୍ର ସଚେତଅବା ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟ ହୃଦୟସମ ତୁଷାରଶଯ୍ୟା ଉପରେ ନାଚି ବୁଲୁଥିଲି । ସେହି ଉଷ୍ମତାକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିବା ଓ ସେହି ବସ୍ତାରକୁ ଆଖି ପୂରାଇ ଦେଖିବା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅଭିନବ ଅନୁଭୂତି । ପର୍ବତର ଖୋଲଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଯେଉଁଠାରେ ଫାଙ୍କା ଜାଗାମାନ ରହିଛି, ସେଠାରେ ସ୍କି ଖେଳାଳି-ମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ଲାଗିଥାଏ । ଇଉରୋପର କେତେ କେତେ ଦେଶରୁ ଖେଳାଳିମାନେ ଆସି ଉପୁଣ୍ଡ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ତାତ୍କାଳିକ ସାମଗ୍ରୀମାନ ଯୋଗାଇ ଦେବାଲାଗି ଭଲ ଭଲ ବିପଣିର ସ୍ଥଣିକ ସଂସାରଟିଏ ମଧ୍ୟ କୋଳାହଳମୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକର ଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଦିଗକୁ ଯାଇ ପାରିବାଲାଗି ବିଦ୍ୟୁତ ସଞ୍ଚାରିତ ରଜ୍ଜୁପଥରେ ସାନ ରେଲଗାଡ଼ିଟିଏ ବି ଚାଲୁଥାଏ ।

ସେହି ରେଲଗାଡ଼ିରେ ବସି ଶୂନ୍ୟର କୋଳରେ ଝୁଲି ଝୁଲି ନିମ୍ନ ଭାଗର ତୁଷାର ମଣ୍ଡିତ ସଂସାରଟିକୁ ଦେଖିବା ଧମସ୍ତରେ ଭାରି ମନୋରମ ଲାଗୁଥାଏ ।

ଆମ ସମ୍ମିଳନୀ ପରେ ମୁଁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ ଭିଏନା ଯାଇଥିଲି । ଜଣେ ପୁରାତନ ସ୍ଥାନୀୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରେ ରହିଲି ସିନା, ମାତ୍ର ଭିଏନାରେ ଏଥର ମୋ'ର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସେଠା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହିଁ କଟିଥିଲା । ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ନିମନ୍ତେ ସେଠାକାର ସେହି ବିଭାଗଟି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ପରି । ସିଗ୍‌ମୁଣ୍ଡ୍ ଫ୍ରଏଡ୍ ଏବଂ ଆଲ୍‌ଫ୍ରେଡ୍ ଆଡ୍‌ଲର୍‌ଙ୍କ ପରେ ଡକ୍ଟର ଭିକ୍ଟର୍ ଫ୍ରାଙ୍କଲ ଏବେ ସେହି ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଓ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା ମୋ' ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅନ୍ୟତମ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଘଟଣା । ତାଙ୍କ ଖାତାରେ ମୋ' ନାଆଁ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇସିବା ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଛାତ୍ର ହୋଇଗଲି । ଦିନପରେ ଦିନ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବହୁତ କଥା ଶୁଣିଲି । ତାଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ମନଃ ଚିକିତ୍ସାର ମାର୍ଗଟି ବିଷୟରେ ଯାହା ଆହରଣ କଲି, ତାହାଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଓ ଅଧିକ ଗଭୀର ଭାବରେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଜୀବନର ଅଭିଜ୍ଞତାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଶୁଣିବାର ସୌଭାଗ୍ୟଲାଭ କରିଥିଲି । ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକର ଯାବତୀୟ ବିଦ୍ୟା କିପରି ସେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ରହସ୍ୟଟିକୁ ସେଠାରୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲି । ସେହି ଅର୍ଥଟିରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ, ଜଣେ ଅସଲ ଅଧ୍ୟାପକ ତା' ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ତା'ର ଉପାର୍ଜନ କରିଥିବା କେବଳ ବିଦ୍ୟାଟିକୁ ଦିଏନାହିଁ, ସେ ସେହି ଆଳରେ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହିପରି ଦେଇ ଧନ୍ୟ ହୁଏ, ଅଧିକ ଧନୀ ହୁଏ । ଡକ୍ଟର ଫ୍ରାଙ୍କ୍‌ଲ୍‌ଙ୍କ କଥା ମୁଁ ପରେ ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ ଓ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ କହିବି ।

ସୋନେନବର୍ଗରେ ମୋ'ର ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ପୂରିବା ବେଳକୁ ସେହି ସ୍ଥାନଟି ସହିତ ମୋ'ର ମାୟା ଲାଗି ଯାଇଥିଲା । ମଣିଷ ନିଜପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁଠି କିଛି ସତ୍ୟର ଆବିଷ୍କାର କରେ, ସେଠାରେ ତା'ର ପ୍ରକୃତରେ ମାୟା ଲାଗିଯାଏ । ଅନୁଷ୍ଠାନଟିର ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ମୋ' ବିଷୟରେ କମ୍ ମାୟା ଲାଗିନଥିଲା । ସେଠାରେ ମୋ'ର ମିଆଦ ପୂରିବାକୁ ଆହୁରି କେତେ ମାସ ଥାଏ, ମୁଁ ସେଠାରେ ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ରହିଯାଏ ବୋଲି ସେମାନେ ମୋ' ପାଖରେ ଆସି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ମାତ୍ର, ସେହି ବିଷୟରେ ମୁଁ କିପରି କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ ପାରିଥାନ୍ତି ? ଆଗ୍ରାରେ ଥିବା ମୋ' ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ସହିତ ପତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲି । ଚିଠି ପଠାଗଲା ଓ ଏଣୁ ଏକ ନାସ୍ତିସୂଚକ ଉତ୍ତର ଯାଇ

ପଢ଼ୁଥିଲା । ସେମାନେ ତଥାପି ନିରସ୍ତ ହେଲେନାହିଁ ଓ ପୁନର୍ବାର ଲେଖିଲେ । ମୋ'ର ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ପରିମାଣରେ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇଛି ଓ ଭାରତବର୍ଷର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ପାଇବାରେ ସେଠାକୁ ଆସୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ବନ୍ଧୁମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପକୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । ୧୯୬୪ ମସିହାରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସାମିଲ କରି ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେହି ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ସ୍ୱରୂପ ଡକ୍ଟର ରାମ କରଣ ସିଂହ ସିଧା ମୋ' ପାଖକୁ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଲେ ଏବଂ, ଜର୍ମାନୀ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅପେକ୍ଷା ଭାରତବର୍ଷରେ ମୋ' ନିଜ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୋ'ର ଉପରେ ଅନେକ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ସେକଥା ଏମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେବାଲାଗି ମୋତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ମୋ'ର ଦେଶକୁ ଫେରିବାର ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଗଲା । ଡକ୍ଟର ସିଂହଙ୍କୁ ମୁଁ ଚିଠି ଲେଖି ଆଉ ଅଧିକ ଛଅମାସ ଛୁଟି ପାଇଁ ନିବେଦନ କଲି ଓ ସେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ଛଅମାସ ସମସ୍ତ ହିଁ ଡେନମାର୍କ ଓ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ କଟାଇବି । ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ମୋ'ର ପୁରୁଣା ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ପ୍ରଣାମ କରି ଆସିବି, ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ପରେ ସେହି ଦେଶରେ ଥିବା ଅନ୍ତତଃ କେତେଜଣ ଚିହ୍ନା ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଭେଟି ପାରିବି । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ର କଥା ହେଉଛି ଏକାବେଳେକେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ସେଠାକୁ ଯିବାପାଇଁ ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଯିବି । କାହିଁକି ଯିବି କହି ପାରିବିନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯିବି । ମୋ' ଲୋଭୀ ମନଟିର ବାସନାକୁ ଜାଣି ବିଧାତା ମଧ୍ୟ ବାର ବାର ସେହି ସୁଯୋଗଟିକୁ ଆଣି ଯୁଟାଇ ଦେଉଥିବେ ।

ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀରୁ ମୁଁ ଡେନମାର୍କ ଗଲି । ମୁଁ ସେତଣେ ଯାଉଛି ବୋଲି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସେଠାକାର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକବନ୍ଧୁ ଡେନମାର୍କର ତିନୋଟି ହାଇସ୍କୁଲରେ ମୋ'ଲାଗି ତିନୋଟି ଭାଷଣ ଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସ୍ଥିର କରିଦେଲେ । ଇଉନେସ୍କୋର ସ୍ଥାନୀୟ ଶାଖା ତରଫରୁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ତିନୋଟି ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଯିବାର ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ ସାନ ଦେଶଟିର ଗାଁଆଡ଼କୁ ବେଶ୍ ଦେଖିଏ ବୁଲି ହୋଇଗଲା । ସେହିସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷ ବିଷୟରେ ହିଁ କହୁଥିଲି । ମୁଁ କହୁଥିଲି ଏବଂ ତା'ପରେ ପିଲାମାନେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିଲେ । ଭାରତ-ବର୍ଷ ବିଷୟରେ ସାନ ସେହି ଦେଶଟିର ଅଥବା ସମଗ୍ରତଃ ଇଉରୋପର ହାଇସ୍କୁଲର ପିଲାମାନେ ଯେତେକଥା ଜାଣନ୍ତି ଓ ଯେତେ ଯାହା ଜାଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ଏଠି ଭାରତବର୍ଷରେ ଏଠା ହାଇସ୍କୁଲର ପିଲାମାନେ ପୃଥିବୀର ସେହି ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡଟି ବିଷୟରେ କାହିଁକି ସେତେ ଜାଣନ୍ତିନାହିଁ ଓ ଜାଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତିନାହିଁ କେଜାଣି ? ହୁଏତ, ଏହାର ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟତମ

କାରଣ ଏପରି ହୋଇପାରେ ଯେ, ଆମ ଦେଶର ପିଲମାନେ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇତିହାସ ଭୂଗୋଳ ପଢ଼ନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ପରୀକ୍ଷାବହିଟି ମଧ୍ୟରୁ ପିଲମାନଙ୍କଲାଗି ଯାହାକିଛି ପାଠ ପଢ଼ାଇଦେଇ ଯେକୌଣସି ମତେ ଶେଷ କରିଦିଅନ୍ତି ।

ଘେରାଣ୍ଟା ବୁଲି ପକାଇ ମୁଁ କୋପେନ୍ହେଗେନ୍‌ରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେତେବେଳକୁ ୟୁର୍ଗେନ୍ ବିବାହ କରି ସାରିଲାଣି । ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ ଝିଅର ବାପା ହେଲାଣି । ମୁଁ ଯାଇ ତାହାରି ପାଖରେ ରହିଲି । ଇନା ଓ ପିଟର୍ ମଧ୍ୟ ସେହି କୋପେନହେଗେନ୍‌ରେ ରହୁଥିଲେ । ମୋ'ର ଆଉ ଜଣେ ଆଗର ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀ ହେଲ୍‌ୱାଇ ପିଟରସନ୍ ସେତେବେଳକୁ ଡେନମାର୍କର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଅଳ୍ପ କିଛିଦିନ କଟାଇ ମୁଁ ଡେନମାର୍କରୁ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଗଲି । ସେଠା କାନ୍‌ସାନପିସ୍ତୋ ସଂଗଠନର ସଭାପତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହୋସିଆ ସେତେ-ବେଳକୁ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ପୁଅଝିଅ-ମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ହେଲସିଙ୍କି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ୁଥାଆନ୍ତି । ଦେଶର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲୋକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବାଲାଗି ସେ ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମୋ'ପାଇଁ ତିଆରି କରି ରଖିଥିଲେ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ପୁନର୍ବାର ସମଗ୍ର ଦେଶଟିର ଏକ ପରିକ୍ରମା କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । ମୋତେ ଗତଥର ଫିନିଶ୍ ଭାଷା ଶିଖାଇଥିବା ଟିମୋ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାର କରି ସାରିଥିଲା । ଏଥର ମଧ୍ୟ ମେରୁବୃତ୍ତ ପାରି ହୋଇ ଉତ୍ତରକୁ ସୋଡ଼ାନ୍‌କ୍ୟୁଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରିଲି । ସେତେ-ବେଳକୁ ଡିସେମ୍ବର ମାସ । ସମୁଦାୟ ଦେଶଟି ତା'ର ଶୁଭ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶୋଭାରେ ତୁଷାରାବୃତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଖାସ୍ ଏହି ରୂପଟି ହିଁ ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗେ । ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ସତେଅବା ଏକାବେଳେକେ ଶାନ୍ତ ଏବଂ ଚଞ୍ଚଳ କରିଦେଇ ଯାଏ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡରୁ ମୁଁ ପୁଣି ଡେନମାର୍କ ହୋଇ ଜର୍ମାନୀ ଫେରିଲି । ଜର୍ମାନୀରେ ହିଁ ଏବର୍ଷ ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବଟି ଅତିବାହିତ କରିବାର ଯୋଗ ଥିଲା । ଆରବର୍ଷ ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ବଡ଼ଦିନ କଟାଇଥିଲି, ଏବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ପରିବାରରେ । ଏକ୍‌ହାର୍ଟ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଗାର ବାରବର୍ଷର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତା' ବାପା ହାଇଞ୍ଜ ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋତେ କାସେଲ ଷ୍ଟେଶନରେ ଆସି ବିଦାୟ ଦେଇଗଲେ । କାସେଲରୁ ରେଲଗାଡ଼ି ଧରି ଫ୍ରାନ୍‌ସ ଭିତରେ ପଶି ମୁଁ ସାର୍ସେଇବା ମାର୍ସେଲ୍‌ସ୍ ଆସିଲି । ମୋ'ର ଜିନିଷପତ୍ର ସିଧା ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗରୁ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା ଓ ବରାଦମତେ ଆମ ଜାହାଜରେ ଯାଇ ବୋଝେଇ ହେଲା । 'କମ୍ବୋଜ' ଜାହାଜରେ ବସି ମୁଁ ୧୯୬୪ ବର୍ଷାରମ୍ଭର ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ବମ୍ବେରେ ଓହ୍ଲାଇଥିଲି । ଏବଂ, ସେଠାରୁ ରେଲରେ ବସି ଆଗ୍ରା । ପୁଣି ମୋ'ର ପୁରୁଣା ଥାନଟିକୁ ।

ଭାରତବର୍ଷରୁ ଦୂର ଇଉରୋପକୁ ଅନାଇ ଆମ ଦେଶର ବିଜ୍ଞ ମନୀଷୀମାନେ କେତେ କଅଣ କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନା କରିଥାନ୍ତି । ଇଉରୋପୀୟ ବସ୍ତୁବାଦ ଭାରତ ଭିତରେ ପଶି ଏଠି ଆମର ସବୁକିଛିକୁ ମାରି କରିଦେବ ବୋଲି ଏମାନେ ସବୁବେଳେ ଉଲୁଗୁଣା ହିଅନ୍ତି । ମୋ' କଥା ହେଉଛି ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଭିନ୍ନ କଥା । ମୁଁ ଇଉରୋପକୁ ଯାଇଛି ବୋଲି ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ମୋ' ନିଜ ଦେଶ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି । ଇଉରୋପର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ମୋ' ଭାରତବର୍ଷୀୟ ବିବେକକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ମୁଁ କେତେ କେତେ ମିଛ ଭାବପ୍ରବଣତାରୁ ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖି ପାରିଛି । ସେହି ଇଉରୋପକୁ ମୁଁ ବାରବାର ଯାଉଥିବି; ନିଜକୁ ଓ ନିଜର ଦେଶକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ଜୀବନର ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ସମୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁଥିବି । ତାହା ମୋତେ ଅନେକ ମିଛ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିବ । ସବୁଥର ଇଉରୋପ ଗଲାବେଳେ ମୋତେ ସତେଅବା ଆଗକାଳର କୌଣସି ସାଧବ ବୋଇତ ନେଇ ବିଦେଶ ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ଇଉରୋପରେ ଯେତିକି ସମୟ ରହେ, ସେତିକି ସମୟ ଖାଲି ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେଠା ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ସଂଗ୍ରହ କରେ, ସେଠା ଜ୍ଞାନରୁ ସଂଗ୍ରହ କରେ, ସେଠା ପ୍ରୟୋଗଶାଳାମାନଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ ସଂଗ୍ରହ କରେନାହିଁ । ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ସେଠାରେ ମୋ'ର ପରିଚିତ ଅନେକାନେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଅନୁଭବରୁ ମଧ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥାଏ । ସବୁ ସଂଗ୍ରହକୁ ମୋ' ବୋଇତଟିରେ ବୋଝେଇ କରି ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଆସେ । ତଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏଠି ଅନେକ କାମରେ ଲାଗେ । ମାତ୍ର, ଯାହାକିଛି ସଂଗ୍ରହ କରିଥାଏ, ତା' ବଦଳରେ ମୁଁ ସେଠି କାହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଦେଇଥାଏ କେଜାଣି ?

ମୁଁ ଆଗ୍ରାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି, ପହଞ୍ଚି, ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହ ବର୍ଷକ ସକାଶେ ଆମେରିକା ବାହାରିଗଲେ । ସେଠାରେ କେତେକ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ କେତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ତାଙ୍କର ବିଦାୟ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିଥିଲୁ, ବର୍ଷକ ପରେ ଆମେରିକାରୁ ଫେରି ସେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ନୂତନ ପ୍ରେରଣା ଦେବେ ଓ ଆହୁରି ଅନେକ ନୂଆ ବାଟ ବତାଇବେ ବୋଲି ଆକାଂକ୍ଷା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲୁ । ବର୍ଷକ ପରେ ଡକ୍ଟର ସିଂହ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଫେରିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ନୂଆ କରି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ମିରଟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ସେ କୁଳପତି ହୋଇ ଫେରିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଆମ ବିଚ୍‌ପୁରୀ ଗ୍ରାମୀଣ ବିଦ୍ୟାପୀଠକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପାହ୍ୟା ଦେବାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତି । ଆମେ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ସେହି ବିଷୟରେ ଭାରି ଆଶାୟୀ ହୋଇ ରହିଥାଉ । ମାତ୍ର, ଆଶାଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବତଃ ଫଳବାର ନଥିଲା । ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହ ମିରଟ ଚାଲିଯିବା ପରେ ହିଁ ତାହାର ଲକ୍ଷଣମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ନେତୃତ୍ୱର ଭୂମିକାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଅଦ୍‌ଭୁତ । ଏଠି ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯିଏ ନେତା ହୁଏ, ତା' ଭିତରେ ଯଥାର୍ଥ ଗୁଣ ତଥା ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିଲେ ସେ କେତେ କେତେ ନୂଆ କଥାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ସେ ଯାହାକିଛି କରେ, ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକୁଟିଆ କରେ । ସତେଅବା ଏକୁଟିଆ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ଏକୁଟିଆ ନକ୍‌ସାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଙ୍କୁଥାଏ ଓ ସବାଉପରେ ରହିଥିବାରୁ ନିଜର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ପ୍ରୟାସମାନ କରୁଥାଏ । ତାହାକୁ ହିଁ ସେ ସବୁଠାରୁ ସହଜ ମାର୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯଥାସମ୍ଭବ ନିଜ ପାଖରେ ହିଁ ସେ ସମସ୍ତ କ୍ଷମତାକୁ ଠୁଳ କରି ରଖିଥାଏ ଓ ଏକୁଟିଆ ସବୁ କରୁଥିବାର ଯଶ ଅର୍ଜିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ଠିକ୍ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ରାଜତ୍ୱ ଚାଲେ ଏବଂ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ଜଣେ ନେତାଙ୍କ ପରେ ଆଉ ଜଣେ ନେତା ତାଙ୍କଠାରୁ ସମାନ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସହିତ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମୋଟେ ତିଆରି ହୋଇ ନଥାନ୍ତି । ଭଲ ନେତାକୁ ସମସ୍ତେ ମାନନ୍ତି, ଅନେକ ସମୟରେ ପିତାର ସମ୍ମାନ ଦେଇ ମାନନ୍ତି । ମାତ୍ର ତା'ପରେ ବଂଶ ହୁଏତ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ନେତାମାନେ ଆପଣା ପଛକୁ ସମର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ତିଆରି କରିଯିବାକୁ ହୁଏତ ଆଦୌ ସମୟ ପାଇନଥାନ୍ତି । ତେଣୁ, ତାଙ୍କ ପରେ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଯାଏ ।

ଡକ୍ଟର ସିଂହଙ୍କ ପରେ ଆମ ଭିତରୁ ଯାହାଙ୍କର ଚାକିରିକାଳ ଦୀର୍ଘତମ ଥିଲା, ସେଇ କର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ମାତ୍ର, ତାହାକୁ ହିଁ କିପରି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ପରିଚାଳନା କରିବାର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଯୋଗ୍ୟତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ସିଏ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ ଥିଲେ । ଖୁବ ଭଲ ମଣିଷ ଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଧରିରଖିବା ପାଇଁ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରର ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟତାଟି ରହିବା ଦରକାର, ସେଇଟି ଅର୍ଜନ କରିପାରିବାଲାଗି ସେ ଆଗରୁ କୌଣସି ତାଲିମ ପାଇ ନଥିଲେ । ତାହାହିଁ ଶୀଘ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନର କାଳ ହେଲା, କ୍ରମେ ବିଭ୍ରାଟ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ବିଭାଗ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲେ, ମଝିରେ କାନ୍ଥମାନ ଛିଡ଼ାଗଲା, କାଗଜ କଲମରେ ନିୟମସବୁ ଚଳିଲା । ନେତୃତ୍ୱ ବୋଲି ଆଉ ସେପରି କିଛି ରହିଲା ନାହିଁ । ନେତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନେତା ବୋଲି ନୁହେଁ, କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ମାନିଲେ । ତେଣୁ, ଏକ ବୃହତ୍ ଶିକ୍ଷୋଦ୍ୟମରେ ସେମାନେ କ୍ରମେ ନିଜ ନିଜକୁ ସହଯୋଗୀ ରୂପେ ନୁହେଁ, ସତେଅବା ଜଣେ ଜଣେ ବାଧ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ ପରି ଅନୁଭବ କଲେ । ଅସଲ ସମ୍ବନ୍ଧଟି ଛିନ୍‌ଛତ୍ରାପ ହୋଇଗଲା । ଫଳରେ, ବିଘ୍ନଜନକାରୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନେ ଆଗକୁ ଆସି ମହିମା ଜାହିର କରିବାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇଲେ । ବିଭାଗ ବିଭାଗ ଭିତରେ ଅସୂୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦୂର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଆସି ଏଠାରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ

ଏଣିକି କିଛିଟା ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ । ଭଲମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନୀରବ ରହିବାକୁ ନିରାପଦ ମନେକଲେ ଏବଂ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କଲେ ।

ବାହାରକୁ ସବୁ ଚାଲିଥାଏ, ମାତ୍ର ତଥାପି କେଉଁଠାରେ କ'ଣ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଦୁଷ୍ଟୋପାଦାନଟିଏ ପଶିଯିବାରେ ଲାଗି ଲାଗି ବୋଲି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ । ସମସ୍ତେ ନେତାଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଉଥାନ୍ତି, ପରଚର୍ଚ୍ଚା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ । ସାନ ସାନ ବୃତ୍ତମାନ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ତେଣୁ ଅସଲ ଧର୍ମକର୍ମଗୁଡ଼ିକ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ମୋତେ କ୍ରମେ କାହିଁକି କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଲା । ସବୁକିଛି ଖାଲି ବାହାରିଆ ଦେଖାଣିଆ ଲାଗିଲା । ମନର ଖୁସି ବି ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଏବଂ, ଯେଉଁଠାରେ ମନର ଖୁସି ଭାଙ୍ଗିଯିବ, ସେଠାରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଯନ୍ତ୍ର ହୋଇ ନିଜର କାମଗୁଡ଼ାକୁ ହୁଏତ କରି ଦେଉଥିବ ସିନା, ମାତ୍ର ମନ ଅନୁଯାରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ରହିପାରିବ କିପରି ? ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ହୋଇ ରହିବାକୁ ମୋତେ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ତେବେ କ'ଣ ଭାବି ମିରଟ ପଳାଇଲି ଓ ଡକ୍ଟର ରାମକରଣ ସିଂହଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । କହିଲି, ବିଚ୍‌ପୁରୀରେ ଆଉ ମନ ଲାଗୁନାହିଁ; ସେଇ ଡାକ ଆଣିଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ଆସିଥିଲି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସିଏ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମୁଁ ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବି । ସିଏ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପରି ଆକଟ କରି ଏକାବେଳେକେ ମନା କରିଦେଲେ । ଓଲଟି କହିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଆମ ବିଦ୍ୟାପୀଠକୁ ଏକ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ବାହାରିଲେଣି । ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସେଠାରେ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି । ତେଣୁ ସେଠା ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ସେ ସେସବୁ କଥା କହୁଥିଲେ । ଜଣେ ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଭାବୁଛି, ତାହାହିଁ କହୁଥିବା ସମୟରେ ତା'ର କଥାକୁ ଆଉ ଆଦୌ ଭାଙ୍ଗି ହୁଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେଠାରୁ ଆଗ୍ରା ଫେରିଗଲି । ଆପଣାର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କଲି ସିନା,—ତଥାପି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଏକୁଟିଆ ହୋଇଗଲି । ଏପରି ଲାଗିଲା, ଯେପରି କି ଶିକ୍ଷା ଆମର ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଟିରେ ଆଉ ଅସଲ ମାନଦଣ୍ଡ ହୋଇ ରହି ପାରୁନାହିଁ । ସତେଅବା ଆଉ କ'ଣଟିଏ ରଜା ହେବାକୁ ଯାଉଛି ଓ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିବାକୁ ମନ କଲାଣି ।

ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରେ ସେତେବେଳେ ଧର୍ମଘଟର ଜୁଆର ଫୁଲି ଫୁଲି ଉଠୁଥାଏ । ଉଭୟ ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ଧର୍ମଘଟ । ପୂର୍ବେ ବି ଧର୍ମଘଟ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେହି ଧର୍ମଘଟ ଆଗ୍ରା ସହରରେ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଆମର ଏହି ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳକୁ ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲା । ବିଚ୍‌ପୁରୀର ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନକୁ ଆଗ୍ରାରେ ମଧ୍ୟ

ହୁଏତ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇ ସମସ୍ତେ ଦେଖୁଥିଲେ, ସେହି କାରଣରୁ ସହରର ଶିକ୍ଷାଶ୍ରମମାନେ ଏଣେ ଆମଯାଏ ଆସିବାକୁ ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ। ଏସବୁ ଆମକୁ ବେଳେବେଳେ ବେଶ୍ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ବି ଦେଉଥିଲା। ସତେ ଯେମିତି ଏକ ଶ୍ୱାପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଆମେ ମୁନିଋଷିଙ୍କ ପରି ଆପଣାର ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମଗୁଡ଼ିକୁ ନିପଦମୁକ୍ତ କରି ରଖିବୁ ବୋଲି ଭିତରୁ ଆମ ଛାତିଗୁଡ଼ାକ ଫୁଲି ଉଠୁଥିଲା। ଏହି ଅବସ୍ଥା କିନ୍ତୁ ବେଶୀଦିନ ରହି ପାରିଲାନାହିଁ। ତେଣୁ ଛାତ୍ରନେତାମାନେ ଆମଯାଏ ଆସି ଆମ ଛାତ୍ରମାନେ ଧର୍ମଘଟ ଭିତରୁ କିପରି ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବେ ବୋଲି ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଏଠୁ ମଧ୍ୟ କେତେକଙ୍କୁ ନେତାପରି ତାଲିମ ଦେଇଦେଲେ। ଏହି ସ୍ଥାନୀୟମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହରେ ବିଚ୍‌ସ୍କୁଲକୁ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଘଟର ଝଡ଼ଟି ଗଡ଼ି ଆସିଲା ଏବଂ ଆଗ୍ରା ସହରରେ ଧର୍ମଘଟ ହେବାମାତ୍ରକେ ତାହାର ଏକ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଅନୁକୃତିସ୍ୱରୂପେ ଆମର ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଘଟ ହେଲା। ହାଓ୍ୱାକୁ କେହି ରୋକି ପାରିଲେନାହିଁ। ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ବାହାରିଲେ। ଆଗ୍ରାରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧୀନ ବିଭିନ୍ନ କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ନିଜର ଦାବୀମାନ ହାସଲ କରିବାପାଇଁ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ କଚେରୀ ଦାଣ୍ଡରେ ଧାରଣା ଦେଇ ବସିଲେ। ମୁଁ ଏଥିରେ ସହଯୋଗ କରିପାରିଲିନାହିଁ। ସ୍ୱତଅବା ଗୋଟାଏ ଅନ୍ୟ ମେଣ୍ଢା ବୋଲି ଧରି ପଡ଼ିଗଲି। ଆଉଗୋଟାଏ କଥା ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସହାୟକ ହେଲା ଏବଂ ମୁଁ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନାହିଁ, ସେଇଟା ଆହୁରି ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଗଲା। ଧର୍ମଘଟ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନେ ମୋ' ବସାକୁ ଚାଲି ଆସୁଥିଲେ ଏବଂ ଆମେ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲୁ। ଅନେକ ସତୀର୍ଥଙ୍କ ଚକ୍ଷୁକୁ ତାହା ଖୁବ ପୀଡ଼ା ଦେଲା। ମୋ'ର ଏପରି କରିବାକୁ ସେମାନେ ନିଜଲାଗି ଅପମାନଜନକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲେ।

ତେଣେ ଏହିପରି ଛଟପଟ ଲାଗୁଥିବା ସମୟରେ ଏଣେ ଜୀବନର ବିଧାତା ଯେ କରୁଣାପରବଶ ହୋଇ ମୋ ଲାଗି ଗୋଟାଏ ନୂତନ ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବାର ଫିକର କରୁଛନ୍ତି, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣନ୍ତି କିପରି ? ସେ ସମ୍ଭବତଃ ମୋତେ ତାଙ୍କର ନୂଆ ଫିକର ଭିତରେ ଏକ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ବୋଲି ଏଣେ ଏସବୁଥିରୁ ମୋ' ଡୋରଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ଦେଉଥିଲେ ଓ ମୋତେ ମୁକ୍ତ କରି ନେଉଥିଲେ। ଭିତରେ ଅଧିକ କ'ଣଟିଏ ଖୋଜି ବାହାରିଲେ ବାହାରେ ମନ ଛିଡ଼ି ଛିଡ଼ି ଆସେ। ସଂସାରରେ ତାହାକୁ ବୈରାଗ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ। ବୈରାଗ୍ୟକୁ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭିତର ଆଡ଼ୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ ତା'ପଛରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଟିଏ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ଏକ ବୃହତ୍ତର ଲାଗି ଶ୍ରଦ୍ଧା; ତେଣୁ ନିଶ୍ଚେ ସେଉଁଠାରେ ଅଛି,

ସେଇଟିପ୍ରତି ବୈରାଗ୍ୟ, ସତେଅବା କେଉଁଠି ଅଟକି ଯାଇଥିବା ଜୀବନ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ କାଳ ଛଡ଼ାଇ ବାହାରି ଆସିବାପାଇଁ ଅଶାନ୍ତି । ଅଧିକ ପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ତେଣୁ ଅଳପଟା ଲାଗି ଅଶାନ୍ତି । ଏହି ଅଶାନ୍ତି ଏକ ଶୁଭସୂଚନା । ମୋ' ଜୀବନରେ ସେତେବେଳେ ତାହାହିଁ ଘଟିଲା ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଜନ୍ମ-ଶତବାର୍ଷିକୀ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର କେତୋଟି ରଚନାକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିବାଲାଗି ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଶ୍ରୀ ଆଶ୍ରମ ତରଫରୁ ଗୋଟିଏ ଯୋଜନା ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ରଚନା "ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ"ର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ସଂଯୋଗବଶତଃ ମୋତେ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେତେ-ବେଳେ ପୁଅ ମାନୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ । ମାଆ ପୁଅ କଟକରେ ଥାଆନ୍ତି । ମୋତେ ବାରମ୍ବାର ଆଗ୍ରାରୁ କଟକ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ । ୧୯୭୦ ମସିହାର ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ମୁଁ ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ହଜାରେ ପୃଷ୍ଠାର ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଶେଷ କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଦଶବର୍ଷ ସମୟ ନେଇ ପାରିବି ବୋଲି ପଣ୍ଡିଚେରୀର ବନ୍ଧୁମାନେ ପରିହାସ କରି କହୁଥିଲେ । ମୁଁ ପଶୁ ପଶୁ ସେଇଟି ଭିତରେ ଏକାବେଳେକେ ମଗ୍ନିଗଲି । ଦିନକୁ ତିନୋଟିଯାକ ଓଳିର ସମୟକୁ ମିଶାଇ ମୋତେ ନଅଟି ଘଣ୍ଟା ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବସିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ସବୁକିଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁରୂହ ଲାଗୁଥିଲା, ସତେଅବା ଠିକ୍ ଏବଂ ଠିକ୍ ଅର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଭାରି ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ମାତ୍ର ମୁଁ କ୍ରମେ ବଶ ହୋଇ ଆସିଲି; ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ପାରିବି ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆସିଲା । ସେହି ଅନୁବାଦଟିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ମୁଁ କ୍ରମେ ସତେଯେପରି ଆଉ କାହାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । କ୍ରମେ ସବୁକିଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଲାଗିଲା । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ଆପେ ଆପେ ଆସି ମିଳିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅନୁବାଦଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଦୁଇବର୍ଷ ତଳମାତ୍ର ସମୟ ଲାଗିଥିଲା । ମାତ୍ର, ସେଇ ଯେ ପଶିଥିଲି, ଆଉ ବାହାରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସତେଯେପରି ମୋ'ର ଏକ ଉପନୟନ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ମୁଁ ଧରା ଦେଲି । ମୋ'ର ସବୁକିଛି ପରିଚୟ ସହିତ ଧରା ଦେଲି । ମୋ' ଭିତରେ ସତେ ଯେପରି ଆଉ କେହି ହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରତିରୋଧ କଲେନାହିଁ । ସିଏ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଅନୁଭୂତି,— ଏକ ଆମନ୍ତ୍ରଣର ଅନୁଭୂତି, ଏକ ପଟଭାରୋହଣର ଅନୁଭୂତି ଏବଂ ଏକ ସମ୍ପ୍ରସାରଣର ଅନୁଭୂତି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କାମରେ ଲାଗୁଥିବାର ଅନୁଭୂତି । ଏବଂ ତା'ପରେ, ଖାଲି ସକାଳ ପରେ ସକାଳ, ଖାଲି ଆବିଷ୍କାର ପରେ ଆବିଷ୍କାର ।

--o--

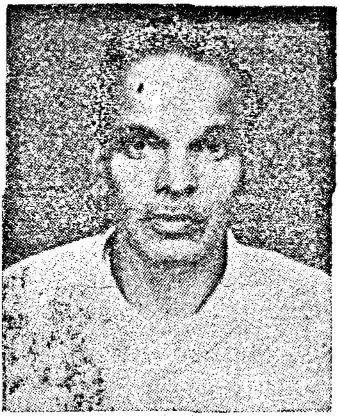

ଜନ୍ମ : ଅକ୍ଟୋବର ୩, ୧୯୨୩
ବାଗଲପୁର, ଜି. କଟକ

ଶିକ୍ଷା : ବିଶ୍ୱଭାରତୀ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ
କୋପେନହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,
ଡେନ୍‌ମାର୍କ

ଅଧ୍ୟାପନା : ଆଗ୍ରା, ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ,
ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ, ଇସ୍ରାଏଲ୍

ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଦର୍ଶନ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରୟୋଗର କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ।

ISBN 81 7404 013 7